

Predmet br.: X-KR-07/386

Datum: objavlivanja 16. oktobar 2009. godine
pismenog otpravka 29. april 2010. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Davorin Jukić, predsjednik vijeća
sudija Lars Folke Bjur Nystrom
sudija Patricia Whalen

**PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv**

MILORADA TRBIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

G. Kwai-Hong Ip

Branilac optuženog Milorada Trbića:

G. Milan Trbojević

SADRŽAJ

PRESUDU.....	5
I. UVOD	16
A. USTUPANJE PREDMETA IZ MKSJ.....	17
II. HISTORIJAT POSTUPKA PRED SUDOM BIH.....	17
A. IZVEDENI DOKAZI.....	19
1. Dokazi Tužilaštva BiH svjedoci i vještaci :.....	19
2. Dokazi odbrane svjedoci i vještaci	19
3. Završne riječi Tužilaštva BiH	19
4. Završna riječ branioca optuženog	23
5. Završna riječ optuženog Milorada Trbića.....	27
B. PROCESNA RJEŠENJA.....	28
III. OPŠTA RAZMATRANJA U VEZI SA OCJENOM DOKAZA	29
A. OPSEG DOKAZA	29
B. TERET DOKAZIVANJA	30
C. USMENI ISKAZI SVJEDOKA	31
D. DOKAZI VAN RAZUMNE SUMNJE UVEDENI PUTEM POSREDNIH DOKAZA	32
E. ZAŠTIĆENI SVJEDOCI.....	34
F. OBIMNOST DOKAZA	35
IV. IZJAVE MILORADA TRBIĆA	38
A. KRIVIČNI ZAKON SFRJ.....	40
B. ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU BIH.....	44
V. SAŽETAK PRAVNIH PROPISA	61
A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE	61
B. ZAKONSKE ODREDBE OGENOCIDU.....	61
1. Obilježja krivičnog djela.....	61
2. Dokaz genocidne namjere.....	69
C. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT.....	76
1. <i>Actus reus</i>	79
2. <i>Mens Rea</i>	81
VI. DA LI SE DESIO GENOCID? – SAŽETAK PREDMETA MKSJ, MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE I SUDA BIH.....	83
VII. KAKO JE DO TOGA DOŠLO? SAŽETAK GENOCIDNOG PLANA.....	85
A. OPŠTI PREGLED	85
B. ORGANIZACIJA VRS.....	85
1. Struktura Glavnog štaba.....	85
2. Nivo Korpusa i brigada	86
3. Zvornička brigada	86
4. Uloga i dužnosti dežurnog operativnog oficira.....	95
5. Optuženi Milorad Trbić	98
C. DOGAĐAJI U PERIODU DO 12. JULA	99
1. Priprema za napad.....	99
2. Napad na Srebrenicu i pad Srebrenice.....	103
3. Prisilno preseljenje.....	107

D. GENOCIDNI PLAN: DOGAĐAJI PRIJE I NA DAN 12. JULA 1995. GODINE	112
1. Bratunačka brigada	113
2. Potočari	116
3. Kolona.....	119
E. GENOCIDNI PLAN: DOGAĐAJI OD 13 JULA 1995. DO 20. JULA 1995.GODINE.....	121
1. Operacije ponovnih ukopa	127
VIII. INKRIMINACIJE: ČINJENIČNA UTVRĐENJA.....	136
A. ODABIR I LOCIRANJE ŠKOLSKIH ZGRADA KAO PRIVREMENIH PRITVORSKIH OBJEKATA	136
B. ŠKOLA GRBAVCI U ORAHOVCU	141
1. Opšta činjenična utvrđenja.....	141
2. Radnje Milorada Trbića	156
C. ŠKOLA U PETKOVCIMA I BRANA U PETKOVCIMA	165
1. Opća činjenična utvrđenja.....	165
2. Radnje Milorada Trbića	173
D. ŠKOLA ROČEVIĆ I KOZLUK	177
1. Opšta činjenična utvrđenja.....	177
2. Radnje Milorada Trbića	184
E. KULA GRAD.....	189
1. Opća činjenična utvrđenja.....	190
2. Radnje Milorada Trbića	194
F. DEŽURNI OPERATIVNI OFICIR, ŠKOLA U KULI, VOJNA EKONOMIJA BRANJEVO I DOM U PILICI ...	196
1. Opšta činjenična utvrđenja.....	196
2. Radnje Milorada Trbića	208
G. DANA 19. JULA 1995. ILI PRIBLIŽNO TOG DATUMA I DANA 20. JULA 1995.	216
1. Opšta činjenična utvrđenja.....	216
2. Radnje Milorada Trbića	218
3. Opšta činjenična utvrđenja.....	219
4. Radnje Milorada Trbića	224
H. PONOVNI UKOPI	224
1. Opšta činjenična utvrđenja.....	225
2. Radnje Milorada Trbića	226
IX. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENOG	232
A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT	232
1. Uvod.....	232
2. <i>Actus Reus</i>	233
3. <i>Mens Rea</i>	254
B. ZLOČIN GENOCIDA.....	259
1. <i>Actus Reus</i>	259
2. <i>Mens Rea</i>	263
X. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE.....	278
XI. KAŽNJAVANJE	286
A. KAŽNJAVANJE KOJE JE NEOPHODNO I SRAZMJERNO TEŽINI KRIVIČNOG DJELA.....	286
B. KAZNA ILI KRIVIČNOPRAVNA SANKCIJA MORA BITI NEOPHODNA I SRAZMJERNA INDIVIDUALNOM POČINIOCU.....	290

C. OPTUŽENI	291
1. Stepen odgovornosti.....	291
2. Držanje i lične prilike optuženog.....	291
3. Motiv.....	293
4. Ličnost optuženog.....	293
5. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom.....	293
6. Odvraćanje i društvena rehabilitacija.....	294
D. ZAKLJUČAK.....	294
XII. IMOVINSKO PRAVNI ZAHTJEVI	295
XIII. ODLUKA O TROŠKOVIMA I O IMOVINSKO PRAVNOM ZAHTJEVU.....	338
XIV. ANEKS	339
A. PROCESNE ODLUKE SUDA.....	339
1. Rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica od 13.12.2007. godine.....	339
2. Rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica od 05.02.2009. godine.....	350
3. Rješenje o određivanju mjera zaštite svjedocima određene odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.....	358
4. Rješenje o prihvatanju iskaza svjedoka A-50.....	358
5. Rješenje o prihvatanju iskaza i izvještaja datih u drugim predmetima, pred drugim sudom u skladu sa odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).....	359
6. Rješenje o ispravci rješenja od 28.02.2008. godine.....	370
7. Odluka o prihvatanju pretresnog prijedloga Tužilaštva broj 13. od 24.11.2008. godine	370
8. Odluka o saslušanju Vidović Stane van sudnice.....	379
9. Odluke vijeća povodom pretresnih prijedloga Tužilaštva broj 16., 17., 18., u vezi dodatnih dokaza.....	380
10. Određivanje mjera zaštite svjedoku A-46.....	382
11. Isključenje javnosti	382
12. Određivanje i ukidanje mjera zaštite svjedoku P 13.....	383
13. Obilazak lica mjesta.....	384
14. Izvođenje dokaza odbrane prije završetka izvođenja dokaza Tužilaštva.....	384
15. Protek roka od 30 (trideset) dana	385
16. Rješenje o izmjenama činjeničnog opisa Izmijenjene optužnice.....	385
B. POVJERLJIVA PROCESNA ODLUKA O ZAŠTIĆENOM SVJEDOKU	386
C. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA	386
D. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG TRBIĆ MILORADA	462
E. MATERIJALNI DOKAZI SUDA	463
F. SPISAK CITIRANIII PREDMETA	474
G. OSTALI IZVORI.....	479
1. Doktrina	479
2. Dokumentacija.....	479
H. SKRAĆENICE.....	481

U IME BOSNE I HERCEGOVINE !

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudija Davorina Jukića, kao predsjednika vijeća, Lars Folke Bjur Nystrom-a i Patricia-e Whalen kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Emire Hodžić, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Milorada Trbića zbog krivičnog djela genocid iz člana 171. KZ BiH tačke a), b), c), d), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ – 139/07 od 20.07.2007. godine, potvrđene i prihvaćene dana 27.07.2007. godine , izmjenjene dana 04.03.2009. godine, nakon održanog javnog i glavnog pretresa, u prisutnosti optuženog Milorada Trbića i njegovog branioca, advokata Milana Trbojevića, te međunarodnog tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Kwai Hong Ip-a dana 13.10.2009. godine, donio je, a dana .16.10.2009. godine javno objavio slijedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

TRBIĆ MILORAD, sin Mihajla i Ljeposave Milović, rođen 22.02.1958. godine u Ponihovu, opština Zenica, JMB ..., oženjen, otac jednog odraslog djeteta, završio osnovnu i srednju školu, energetičar, služio JNA od 1977. - 1978. godine, bivši rezervni kapetan VRS-a, bez prijavljene adrese u BiH, nezaposlen; nakon što je odlukom ... osuđen ..., zadržan je u pritvoru Federalne policije SAD-a /US Marshal/ do predaje Službi za imigracije i naturalizaciju radi deportacije; nakon prebacivanja u sjedište Tribunala dana 07.04.2005. godine, zadržan je u Pritvorskoj jedinici UN-a u Scheveningenu, Holandija u skladu sa Naredbom o određivanju pritvora u toku istrage, broj: IT-05-86-I od 08.04.2005. godine. Organima Bosne i Hercegovine je proslijeđen dana 11.06.2007. godine. Trenutno se nalazi u pritvoru na osnovu Rješenja Suda BiH broj X-KRO- 07/386 od 12.06.2007. godine, u pritvorskoj jedinici Suda BiH, u Sarajevu;

Na osnovu dredbe člana 285 stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH)

K R I V J E

ŠTO JE:

Od 10. jula do 30. novembra 1995. godine, za vrijeme široko rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv pripadnika bošnjačkog naroda u zaštićenoj zoni UN-a Srebrenica (enklava Srebrenica) u cilju sprovođenja državne ili organizacione politike, u toku kojega su VRS i MUP RS izveli operaciju trajnog i prisilnog premještanja ukupnog bošnjačkog civilnog stanovništva iz zaštićene zone UN-a Srebrenica (enklava Srebrenica), operaciju hvatanja, zatvaranja, pogubljenja po prijekom postupku i ukopa svih vojno sposobnih muškaraca i mladića Bošnjaka iz enklave Srebrenica; te operaciju sakrivanja dokaza o pogubljenju tako što su posmrtni ostaci žrtava ekshumirani iz prvobitnih (primarnih) masovnih grobnica i ponovo ukopani u neobilježene (sekundarne) grobnice: kada je u toku 12. i 13. jula 1995. godine, ukupno bošnjačko civilno stanovništvo, do 40,000 bošnjačkih civila, prisilno uklonjeno iz enklave Srebrenica, a od 12. jula do 30. novembra 1995. godine više od 7000 bošnjačkih muškaraca i mladića pogubljeno po prijekom postupku, ukopano, ekshumirano i ponovo ukopano među kojima i 3,737 identificiranih osoba **MILORAD TRBIĆ**, kao kapetan VRS u rezervi, referent u organu za bezbjednost i obavještajne poslove Zvorničke brigade VRS; počinio slijedeće:

1. Od 12. jula do 30. novembra 1995. godine, **MILORAD TRBIĆ**, je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu sa pukovnikom Ljubišom Bearom, potpukovnikom Vujadinom Popovićem, poručnikom Dragom Nikolićem i drugima sa zajedničkom svrhom i planom da se uhvate, zatvore, pogube po prijekom postupku i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti zvorničke brigade, što je bio dio cilja veće operacije koju su zamislili oficiri glavnog štaba VRS-a, uključujući i generala Ratka Mladića, a sproveli i njome upravljali viši oficiri zaduženi za bezbjednost u VRS-u, uključujući pukovnika Ljubišu Bearu, potpukovnika Vujadina Popovića i poručnika Dragu Nikolića, djeleći zajedničku namjeru da ostvare ciljeve zajedničke svrhe i plana i sa namjerom da svojim djelima tome pomogne i doprinese, počinio je slijedeća djela:

a) U periodu od večernjih sati 12. do polovine dana 13. jula 1995. godine, postupajući po uputama pukovnika Ljubiše Beare, odabrao i odredio školske zgrade u Orahovcu (škola Grbavci), Petkovicima i Ročeviću za korištenje kao privremene pritvorske objekte za držanje civila muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti zvorničke brigade, znajući da su ti muškarci Bošnjaci civili oni koje vojnici VRS uhvate i koji će se odvoziti iz enklave Srebrenica

b) U kasnim večernjim satima dana 13. jula 1995. godine u **školi Grbavci, Orahovac, MILORAD**

TRBIĆ je nadgledao i kontrolisao vojnike VRS-a prilikom obezbjeđenja škole, u kojoj su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili zatvoreni u nehumanim uslovima i uz neadekvatan smještaj i neadekvatne količine hrane i vode; 14. jula 1995. godine je obezbjedio adekvatne snage obezbjeđenja za držanje i kontrolu zarobljenih muškaraca Bošnjaka unutar škole, tako što je zatražio od 4. bataljona Zvorničke brigade 10 (deset) dodatnih vojnika VRS, radi pojačanja broja stražara u školi i radi vršenja obezbjeđenja i kontrole muškaraca Bošnjaka unutar škole, kada je dodatnih 10 (deset) vojnika VRS poslano, i kojima je po dolasku on dao zadatak da obezbjeđuju školu; u toku dana, ispred školske fiskulturne sale, **MILORAD TRBIĆ** je, postupajući zajedno sa drugim vojnicima VRS-a, pogubio po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja do 20 (dvadeset) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno bili zatvoreni u fiskulturnoj sali da bi zastrašio i na taj način obuzdao i kontrolisao ostale zarobljene Bošnjake unutar škole: te takode pomogao Dragi Nikoliću i drugim višim oficirima VRS-a, tako što je nadgledao i koordinirao aktivnosti vojnika VRS pri obezbjeđenju, praćenju, utovaru i prevozu bošnjačkih muškaraca kamionima iz škole Grbavci do dvije susjedne livade u **Lazetama** blizu Orahovca, znajući da se Bošnjaci tamo vode zbog pogubljenja po prijekom postupku na toj lokaciji, a kasnije dana 14. jula 1995. godine, u Lazetama **MILORAD TRBIĆ** je paljbom iz automatske puške po prijekom postupku pogubio nepoznat broj, ali najmanje 1 (jednog), muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno odvedeni u Lazete radi pogubljenja po prijekom postupku, kada je do kraja dana 14. jula 1995. godine, približno 1,000 (hiljadu) muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku iz automatskog oružja od strane vojnika VRS-a, a zatim su u toku 14. i 15. jula, 1995. godine žrtve ukopane u neobilježene masovne grobnice u Lazetama od strane vojnika VRS-a iz inženjerijske čete, Zvorničke brigade.

e) Dana 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, u **školi Ročević**, dok je nadgledao obezbjeđenje Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su bili zatvoreni u školi, **MILORAD TRBIĆ** je pucao iz automatske puške na zarobljene muškarce Bošnjake, kojom prilikom je ubio najmanje 5 (pet) njih; dana 15. jula 1995. godine, uz koordinaciju potpukovnika Vujadina Popovića koji je bio u školi, **MILORAD TRBIĆ** je postupio zajedno i nadgledao aktivnosti drugih vojnika VRS-a prilikom prevoza zarobljenih Bošnjaka iz škole do mjesta pogubljenja po prijekom postupku na opštinskoj deponiji smeća pored rijeke Drine u **Kozluku**, znajući da će na tom mjestu biti ubijeni po prijekom postupku; i kasnije 15. jula 1995. godine u Kozluku, **MILORAD TRBIĆ** je vršio pogubljenje muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica po prijekom postupku u trajanju od najmanje 20 minuta, kada je ubio nekoliko (nepoznat broj, ali više od jednog) njih paljbom iz automatskog oružja; čime je 15. jula 1995. godine približno 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka ubijeno po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja u Ročeviću i Kozluku, a 16. jula

1995. godine, vojnici VRS-a iz inženjerske čete Zvorničke brigade su ukopali stradale žrtve u neobilježene grobnice na deponiji smeća u Kozluku i okolini.

d) U toku ranih jutarnjih sati 15. jula 1995. godine, u školi **Petkovci**, **MILORAD TRBIĆ** je djelovao zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledao ih prilikom obezbjeđenja školskih prostorija, gdje su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni, znajući da drugi vojnici VRS-a odvoze zarobljene Bošnjake iz zgrade i odvoze ih na **branu Petkovci**, a zatim ubijaju po prijekom postupku, čime je u toku večeri 14. jula i dana 15. jula 1995. godine na brani Petkovcinajmanje 179 muškaraca Bošnjaka ubijena iz automatskih pušaka, a zatim ukopana u neobilježenu grobnicu na brani Petkovci od strane vojnika VRS, uključujući i one iz inženjerske čete Zvorničke brigade u toku 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma.

e) Dana **15. jula** 1995. godine, u **Kula Gradu**, Zvornik, **MILORAD TRBIĆ** je, koordinirao i nadgledao pogubljenja po prijekom postupku koja su vršili vojnici VRS-a grupe zarobljenih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, među kojima je bio i Rešid SINANOVIĆ, sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine.

f) Dana 16. i 17. jula 1995. godine, u komandi Zvorničke brigade u kasarni Standard, Karakaj, opština Zvornik, u svojstvu dežurnog operativnog brigade, **MILORAD TRBIĆ** je koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje među jedinicama koje su učestvovala i oficirima koji su ih nadgledali, koordinirao dostavu logističke podrške tako što je dogovorio ponovnu nabavku goriva i municije vojnim jedinicama koje su učestvovala u operaciji pogubljenja po prijekom postupku i ukopa muškaraca Bošnjaka iz enklave srebrenica, te na taj način svjesno i hotimično omogućio komunikaciju i logističku koordinaciju za operaciju, pri čemu je dana 16. jula, 1995. godine najmanje 500 muškaraca Bošnjaka zatvorenih u **školi Kula**, Pilica prevezeno na **Vojnu ekonomiju Branjevo**, a zatim dana 16. jula, 1995. godine na **Vojnoj ekonomiji Branjevo**, Pilica, do 1,200 (jedna hiljada dvije stotine) muškaraca Bošnjaka, među kojima i oni iz škole Kule, je pogubljeno po prijekom postupku iz automatskih pušaka; a dana 16. jula 1995. ili približnog tog datuma u **domu Pilica** (Domu kulture), Pilica, otprilike 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku iz automatskog oružja i ručnim bombama; a stradale u tim masovnim pogubljenjima po prijekom postupku su vojnici VRS-a iz inženjerske čete Zvorničke brigade ukopali u masovnu neobilježenu grobnicu na vojnoj ekonomiji Branjevo dana 17. jula 1995. godine ili približno tog datuma.

g) Dana 19. jula 1995. godine ili približno tog datuma:

Snage VRS-a i/ili MUP-a su u zoni odgovornosti Zvorničke brigade zarobile 4 (četiri) muškarca

Bošnjaka, koji su preživjeli strijeljanje na **Vojnoj ekonomiji Branjevo** i predali ih vojnoj policiji Zvorničke brigade i osoblju zaduženom za bezbjednost, koji su ih ispitivali i držali u pritvoru nekoliko dana, da bi ih potom pogubili po prijekom postupku, koji pogubljeni muškarci su kasnije identifikovani kao:

- Sakib KIVIRIĆ, sin Salke, rođen 24.06.1964.;
- Emin MUSTAFIĆ, sin Rifeta, rođen 07.10.1969.;
- Fuad ĐOZIĆ, sin Senusije, rođen 02.05.1965. i
- Almir HALILOVIĆ, sin Sulje, rođen 25.08.1980.

Dana 20. jula, 1995. godine

Dana 13. ili 14. jula 1995. ili približno tih datuma, 19 (devetnaest) ranjenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave se predalo ili su zarobljeni i primljeni su u **bolnicu u Milićima**, gdje su liječeni; Aziz BEĆIROVIĆ, sin Nezira, rođen 16.09.1973. u mjestu Opetci, opština Srebrenica (preminuo u bolnici);

približno 14. jula, 11 (jedanaest) od tih ranjenih muškaraca Bošnjaka je prebačeno iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku, po naredenju iz Glavnog štaba VRS; nekoliko dana kasnije, ti muškarci Bošnjaci su prebačeni iz zvorničke bolnice u stacionar Zvorničke brigade; te je 20. jula ili nedugo poslije tog datuma, VRS odvela desetoricu tih muškaraca Bošnjaka iz stacionara Štaba Zvorničke brigade i pogubila po prijekom postupku. Te žrtve su identifikovane kao:

- Mensur SALKIĆ, sin Šukrije, rođen 25.12.1970. u mjestu Osati, opština Srebrenica;
- Behajja KURTIĆ, sin Ahmeta, rođen 18.01.1964. u mjestu Joševa, opština Bratunac;
- Izet HALILOVIĆ, sin Rame, rođen 1951. u Srebrenici, opština Srebrenica;
- Behudin LOLIĆ, sin Ramiza, rođen 04.01.1967. u Donjim Potočarima, opština Srebrenica;
- Huso SALIHOVIĆ, sin Mešana, rođen 10.05.1974. u mjestu Skugrići, opština Vlasenica;
- Vahdet SULJIĆ, sin Alije, rođen 03. juna, 1968. u mjestu Pasmulići, opština Srebrenica;
- Remzija IBIŠEVIĆ, sin Ibrahima, rođen 20.07.1943. u mjestu Glogova, opština Bratunac;
- Mujo BEČIĆ, sin Hakije, rođen 26.02.1970. u Srebrenici, opština Srebrenica;

- Sulejman BEGOVIĆ, sin Mustafe, rođen 03.03.1970. u mjestu Bukovica, opština Vlasenica; i,
- Mehmedalija HAMZABEGOVIĆ, sin Ibrahima, rođen 15.02.1957. u mjestu Glodi, opština Zvornik.

h) u cilju ostvarivanja udruženog zločinačkog poduhvata koji uključuje ukop svih vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, s ciljem i nastojanjima da se sakriju ubistva i pogubljenja po prijekom postupku koja su se dogodila u julu 1995. godine, u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, tako što su ekshumirane i ponovo ukopane žrtave pogubljenja u masovne neobilježene i neregistrovane grobnice, **MILORAD TRBIĆ** je nadgledao, rukovodio i koordinirao aktivnosti drugih vojnika VRS-a, među kojima su bili i pripadnici inženjerske čete Zvorničke brigade, prilikom ekshumacije primarnih masovnih grobnica u Lazetama (Orahovac), brani Petkovci, Kozluku i vojnoj ekonomiji Branjevo, sve locirane u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, koje su sadržavale bošnjačke žrtve masovnih pogubljenja po prijekom postupku izvršenih od 14. do 17. jula 1995. godine, te utovarom tijela i dijelova tijela žrtava na vozila radi daljeg prevoza do sekundarnih masovnih grobnica, tako što je direktno davao zadatke vojnicima da izvrše posao, te tako što je kontrolisao i odgovarao za nabavku i raspodjelu goriva za operaciju; u kojoj su tijela i dijelovi tijela ekshumirani iz primarnih masovnih grobnica premješteni u neobilježene i neregistrovane sekundarne grobnice na raznim, ali najmanje na 13 (trinaest) lokaliteta duž ceste za Čančare, gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući i one na vojnoj ekonomiji Branjevo i Kozluku; 8 (osam) lokaliteta u blizini Liplja gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući i one na brani Petkovci; te 7 (sedam) lokaliteta u blizini Hodžića gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući one u Lazetama da bi se posmrtni ostaci i identiteti žrtava sakrili.

ČIME JE :

optuženi **MILORAD TRBIĆ** izvršio krivično djelo **genocid iz** člana 171. KZ BiH počinivši djela navedena u članu 171. tačka a) ubijanje pripadnika grupe i članu 171. tačka b) nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili duševnih povreda pripadnicima grupe, a sve u vezi sa članom 180. stav 1.

Stoga ga Vijeće Suda BiH na osnovu odredbe člana 285. ZKP-a BiH, uz primjenu članova. 39., 42., 48. KZ BIH

OSUĐUJE

NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 30 (TRIDESET) GODINA

Optuženom se u skladu sa članom 56. stav 1. KZ BiH u izrečenu kaznu zatvora uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru počevši od 07.04.2005. godine.

Na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađa plaćanja troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH, svi oštećeni se sa postavljenim imovinsko pravnim zahtjevom i oštećeni sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju se na parnicu.

Na suprot tome, na osnovu odredbe člana 284. stav 1. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, optuženi Milorad Trbić:

OSLOBAĐA SE OPTUŽBE

Da je :

1. Od 11. do 13. jula, 1995. godine, **MILORAD TRBIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu sa drugima iz VRS-a i MUP-a RS, uključujući i generala Ratka Mladića, pukovnika Ljubišu Bearu i kapetana 1. klase Momira Nikolića, sa zajedničkom svrhom i planom da se prisilno premjesti ukupno bošnjačko civilno stanovništvo iz enklave Srebrenica i preveze na područja pod kontrolom Armije BiH (ARBiH), kada je od poslijepodnevnih sati 12. jula 1995. godine i u toku cijelog dana 13. jula 1995. godine u prisustvu Ratka MLADIĆA, Radislava KRSTIĆA, Vujadina POPOVIĆA i drugih, više od 25,000 bošnjačkih žena, djece i starijih muškaraca ukrcano u autobuse i kamione i odvezeno iz Potočara od strane snaga VRS-a do linije sukoba u blizini Kladnja, gdje su pušteni i prepješačili približno 5 kilometara do linija pod kontrolom Armije BiH prije Kladnja u toku čega su, dok su se bošnjački muškarci, žene i djeca počeli ukrcavati u autobuse i kamione, snage VRS i MUP RS razdvojile više od 1,000 vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka od žena i djece i prevezli te muškarce Bošnjake do privremenih mjesta zatvaranja u Bratuncu, tako da je do kraja dana 13. jula 1995. godine, ukupno bošnjačko civilno stanovništvo uklonjeno iz enklave Srebrenica; dana 13. jula 1995. godine, oko 5,000 do 6,000 muškaraca Bošnjaka iz kolone muškaraca, koji su pokušali pobjeći iz enklave Srebrenica na teritoriju pod

kontrolom Armije BiH, su napale snage VRS-a i MUP-a RS granatiranjem i zasjedama, a zatim su uhvaćeni ili su se predali snagama MUP-a i VRS-a, koje su bile raspoređene duž ceste Bratunac-Konjević Polje-Milići, u područjima Kravice, Sandića, Konjević Polja, a većina uhvaćenih je prevezena vozilima do daljih privremenih mjesta zatvaranja u Bratuncu i okolini; a u toku perioda od 12. jula do 16. jula 1995. muškarcima Bošnjacima zarobljenim u Potočarima duž puta Bratunac-Konjević Polje i Bratunac nije obezbjeđena hrana ili ljekarska pomoć, niti ikakve značajne količine vode; u toku njihovog zatočenja, često su ih premlaćivali oni koji su ih držali u zatočeništvu, a vojnici VRS-a i MUP-a su oduzeli i uništili ličnu imovinu i stvari, koje su pripadale muškarcima Bošnjacima koje su zarobili, uključujući i njihove identifikacione dokumente i dragocjenosti. pri čemu je **MILORAD TRBIĆ**, djeleći zajedničku namjeru sa drugima u udruženom zločinačkom poduhvatu da ostvare ciljeve zajedničke svrhe i plana, te sa namjerom da svojim radnjama tome pomogne i doprinese, počinio je slijedeća djela: 12. jula 1995. godine, djelujući zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledajući ih, vršili pretres tražeći Bošnjake u enklavi Srebrenica, da bi se osiguralo da se enklava očisti od Bošnjaka i tom prilikom uhvatili i zatvorili do 15 (petnaest) muškaraca Bošnjaka civila na putu između Srebrenice i Potočara i 13. jula 1995. godine u Potočarima, postupajući zajedno sa drugima iz VRS-a i MUP-a RS, zastrašivao, maltretirao i prijetio bošnjačkom civilnom stanovništvu da napusti enklavu, tako što je razdvajao i držao bošnjačke muškarace civile odvojene od njihovih porodica, te držanjem bošnjačkog civilnog stanovništva u nehumanim uslovima u Potočarima, gdje nije bilo dovoljnog ni adekvatnog smještaja, hrane, vode ni medicinskih potrepština, time što nije ništa poduzeo da olakša takve uslove i svojim prihvatanjem i namjerom da se tako nastavi, usljed čega bošnjačko civilno stanovništvo nije imalo slobodu drugog izbora nego da ode kada su ukrcani u autobuse i kamione i ispraćeni iz enklave Srebrenica od strane snaga VRS-a i MUP-a,

2. Dana 12. jula 1995. godine, u **Potočarima**, opština Srebrenica, **MILORAD TRBIĆ**, postupajući po uputama Ljubiše BEARE i zajedno sa oko 12 (dvanaest) vojnika koje je i nadgledao iz voda vojne policije Bratunačke brigade, odveo je približno 15 (petnaest) muškaraca Bošnjaka koji su prethodno uhvaćeni i ispitivani u objektu poznatom kao "bijela kuća", lociranom pored štaba UNPROFOR-a u Potočarima, na područje u blizini Žutog mosta u Potočarima i nadgledao pogubljenja muškaraca Bošnjaka po prijekom postupku iz automatskog oružja, kojom prilikom su svi ubijeni; u večernjim satima 13. jula 1995. godine na **stadionu u Bratuncu**, **MILORAD TRBIĆ** je pucao iz automatske puške na grupu muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prevezeni iz Potočara i zarobljeni na stadionu od strane vojnika VRS, kojom prilikom je ubio najmanje 10 (deset) muškaraca; i 13.

jula 1995. godine, postupajući zajedno sa grupom vojnika VRS- a, koje je i nadgledao, ispratio je jedan konvoj od 3 (tri) autobusa u kojima su se nalazili muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, sa stadiona u Bratuncu u školu Grbavci, Orahovac, opština Zvornik, znajući da će tu biti privremeno zatvoreni, a nedugo nakon toga pogubljeni po prijekom postupku,

3. Učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu sa zajedničkom svrhom i planom dase uhvate, zatvore, po prijekom postupku pogube i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, djeleći zajedničku namjeru sa drugima u udruženom zločinačkom poduhvatu da ostvare njegove ciljeve, znajući da se sprovodi, **MILORAD TRBIĆ** je takođe počinio slijedeća krivična djela koja su činila dio zajedničke kriminalne svrhe i plana:

Od 12. do 15. jula 1995. godine u Bratuncu:

Dana 12. jula 1995.godine, počev od približno 22:00 sata, te tokom cijelog dana 13. jula, više od 50 (pedeset) neidentifikovanih muškaraca Bošnjaka je odvedeno iz hangara iza Osnovne škole "Vuk Karadžić" u **Bratuncu** i pogubljeno po prijekom postupku; 13. jula 1995.godine u večer, (neidentifikovani) muškarac Bošnjak sa mentalnom retardacijom, izveden je iz autobusa parkiranog ispred Osnovne škole „Vuk Karadžić“ u Bratuncu i pogubljen po prijekom postupku; te od večernjih sati 13. jula 1995. godine do jutra 15. jula 1995. godine, do 50 (pedeset) neidentifikovanih muškaraca Bošnjaka je ubijeno, unutar i ispred Osnovne škole Vuk Karadžić od strane pripadnika VRS-a i/ili MUP-a.

12. i 13. juli u Potočarima:

Dana 12. jula 1995.godine ili približno tog datuma, u **Potočarima** tijela (9) devet (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka, koji su bili usmrćeni, pronađena su u šumi u blizini baze UN-a, pored glavnog puta na strani na kojoj se nalazi Budak; dana 12. jula 1995. godine ili približno tog datuma, tijela devet ili deset (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka, koji su bili usmrćeni, pronađena su u potoku iza "bijeke kuće", približno sedam stotina metara od baze UN-a, i 13. jula 1995. godine, jedan (neidentifikovani) muškarac, Bošnjak odveden je iza zgrade u blizini "bijeke kuće" od strane vojnika VRS-a i pogubljen po prijekom postupku.

Dana 13. jula 1995. godine:

Snage VRS-a i/ili MUP-a RS su uhvatile 6 (šest) muškaraca Bošnjaka, koji su, nakon ispitivanja u **štabu Bratunačke brigade**, smješteni među ostale zarobljene muškarce u Bratuncu, a kasnije su ih po prijekom postupku pogubila nepoznata lica. Među žrtvama je bio;

- Aziz HUSIĆ, sin Osmana, rođen 08.04.1966.

Snage VRS-a i/ili MUP-a RS su zarobile približno 16 (šesnaest) muškaraca Bošnjaka koji su se povlačili iz srebreničke enklave kroz šume, prevezli ih do jednog mjesta na osami na obali **rijeke Jadar** i po prijekom postupku pogubili 15 (petnaesticu), automatskim oružjem.

Pripadnici VRS-a i/ili MUP-a su prevezli oko 150 (stotinu i pedeset) muškaraca Bošnjaka do jednog mjesta uz neasfaltirani put u dolini Cerske, udaljen oko tri (3) kilometra od Konjević Polja, gdje su ih pogubili po prijekom postupku automatskim oružjem i koristeći tešku mehanizaciju, zatrpali zemljom.

Pripadnici VRS-a i/ili MUP-a, uz podršku približno 4 oklopna transportera, sproveli su približno 100 (stotinu) muškaraca Bošnjaka do jednog mjesta na brdu ili u blizini tog brda, nedaleko od puta između Konjević-Polja i **Nove Kasabe**, postrojili su zarobljenike u nekoliko redova i pogubili ih automatskim oružjem, gdje je nedugo zatim stigla i druga grupa od približno 30 (trideset) zarobljenika koji su postrojeni i takođe pogubljeni, te je ubrzo potom stigla i treća grupa i pogubljena na sličan način.

Policija MUP-a RS, u čijem sastavu je bio dio pripadnika 2. (šekovičkog) odreda Specijalne brigade policije RS-a, je zarobila stotine muškaraca Bošnjaka iz Srebrenice i zatvorili ih u veliko poljoprivredno **skladište u selu Kravica**, gdje je u toku poslijepodneva i ranih večernjih sati Specijalna policija MUP-a, u čijem sastavu je bio i dio pripadnika 2. odreda Specijalne policije RS-a (iz Šekovića), po prijekom postupku pogubili oko 1.000 (jedne hiljade) muškaraca Bošnjaka, zatvorenih u velikom skladištu u selu Kravica, koristeći automatsko oružje i ručne bombe, a 14. jula 1995. Godine, korištenjem teške mehanizacije, tijela žrtava su prebačena do dvije velike masovne grobnice u obližnjim selima Glogova i Ravnice.

Snage MUP-a su hvatale i pritvarale bošnjačke zarobljenike u toku dana na **livadi u Sandićima**, otprilike 18 kilometara zapadno od Bratunca, duž ceste Bratunac-Konjević Polje do kasnih poslijepodnevni sati ili ranih večernjih sati, kada su sa livade odvedeni na druge lokacije, uključujući škole na području Bratunca i skladište Kravica, a do večeri je na livadi ostalo otprilike 10 (deset) do 15 (petnaest) neidentifikovanih zarobljenika, koje su nakon toga pogubili po prijekom

postupku pripadnici MUP-a iz automatskog oružja.

Dana 13. i 14. jula 1995. godine:

U toku večeri 13. jula i dana 14. jula 1995. godine ili približno tih datuma, u **školi u Lukama kod sela Tišća**, pripadnici VRS-a i/ili MUP-a su ukrcali 25 (dvadeset i pet) muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave, koji su prethodno prevezeni iz srebreničke enklave i zatvoreni u školu, na kamion, odvezli ih do obližnjeg pašnjaka na osami i po prijekom postupku pogubili 22 (dvadeset i dvojicu) njih automatskim oružjem.

U toku noći sa 13. na 14. juli 1995. godine, u blizini **supermarketa u Kravici**, (neidentifikovani) zarobljeni Bošnjaci, koji su se prethodno predali, ili su bili uhvaćeni iz kolone muškaraca koji su se povlačili iz srebreničke enklave, su bili zatvoreni u kamionima, za koje vrijeme su pripadnici VRS i/ili MUP-a po prijekom postupku pogubili 10 (deset) (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka paljbom iz automatskog oružja.

Dana 19. jula ili približno tog datuma:

U blizini mjesta **Nezuk**, pripadnici VRS-a iz 16. brigade 1. Krajiškog korpusa, prepotčinjeni komandi Zvorničke brigade, zarobili su približno 10 (deset) (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, te nedugo nakon zarobljavanja, po prijekom postupku pogubili njih 8 (osam).

Dana 22. jula 1995. godine:

Nedaleko od mjesta **Snagovo**, blizu Zvornika, pripadnici MUP-a RS su zarobili najmanje pet (5) muškaraca Bošnjaka dok su bježali iz enklave Srebrenica, te po prijekom postupku pogubili 4 (četvoricu) njih paljbom iz automatskog oružja u šumi.

U julu 1995. godine:

U mjestu Godinjske Bare, u blizini **Trnova**, pripadnici jedinice srbijanskog MUP-a zvane Škorpioni, koja je djelovala sa VRS-om i MUP-om RS, po prijekom je postupku pogubila 6 (šest) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice, konkretno:

- Azmir ALISPAHIĆ sin Alije, rođen 02.10.1978. u Srebrenici, opština Srebrenica; i
- Safet FEJZIĆ, sin Sakiba, rođen 03.01.1978., u Srebrenici, opština Srebrenica.
- Sidik SALKIĆ (rođen 1959.);

- Smail IBRAHIMOVIĆ (rođen 1960.);
- Dino SALIHOVIĆ (rođen 1979.); i
- Juso DELIĆ (rođen 1970.).

ČIME BI:

optuženi **MILORAD TRBIĆ** izvršio krivično djelo **genocid iz** člana 171. KZ BiH počinivši djela navedena u članu 171. tačka a) ubijanje pripadnika grupe i članu 171. tačka b) nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili duševnih povreda pripadnicima grupe. članu 171. tačka c) smišljeno nametanje uslova života grupi sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili djelomičnog fizičkog uništenja, te u članu 171. tačka d), nametanje mjera sa ciljem da spriječe radenje unutar grupe, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. Krivičnog zakona BiH.

Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH troškovi krivičnog postupka i paušala, vezani za oslobađajući dio presude, padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH, svi oštećeni se sa postavljenim imovinskopravnim zahtjevom i oštećeni sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju se na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. UVOD

A. USTUPANJE PREDMETA IZ MKSJ

1. Drugom konsolidovanom, izmjenjenom Optužnicom Tužioca Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (MKSJ), broj IT-05-88/1-PT od 18.08.2006. godine, Milorad Trbić je optužen po osnovu individualne krivične odgovornosti shodno članu 7. (1) Statuta Međunarodnog suda za krivično djelo genocid (član 4.), udruživanje radi vršenja genocida (član 4.), istrebljenje, progoni i prisilno premještanje (zločin protiv čovječnosti, član 5.), ubistvo (kršenje zakona i običaja ratovanja (član 3.) za koja krivična djela se navodi da su počinjena na području opštine Srebrenica na teritoriji Bosne i Hercegovine u peirodu od jula do novembra 1995. godine.

2. Predmet protiv Milorada Trbića je proslijeđen vlastima države Bosne i Hercegovine na osnovu Pravila 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Odluke o prosljeđivanju predmeta koju je Vijeće za prosljeđivanje Međunarodnog suda u Hagu donijelo 27.04.2007. godine. Vlasti Bosne i Hercegovine su taj predmet bez odlaganja proslijedile nadležnom sudu (u ovom slučaju je to Sud Bosne i Hercegovine) radi suđenja u Bosni i Hercegovini.

3. Optuženi Milorad Trbić je dana 11.06.2007. godine iz prostorija pritvorske jedinice Ujedinjenih nacija u Hagu proslijeđen vlastima Države Bosne i Hercegovine i predat Sudu Bosne i Hercegovine (Sud BiH) na daljnji postupak.

II. HISTORIJAT POSTUPKA PRED SUDOM BIH

4. Sud je u skladu sa Zakonom o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju) dana 27.07.2007. godine prihvatio prilagodenu Optužnicu Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-139/07 od 20.07.2007. godine u odnosu na tačke 1(a, b, c, d, e, f, h) i tačke 2 (b, e (i- iii), f, g, h.i, j.i, l.i, m.i, n, p, q, r, s, t.i, u, v, w, x, y, z, aa, bb(i-iv), cc (i-iv), dd, ee) optužnice, a istog dana optužnica je potvrđena u odnosu na dodatne tačke 1g, i tačke 2(a, c, d, e.iv, h.ii, j.ii, k, l.ii, m.ii, o i t.ii)

5. Prema navedenoj optužnici, Milorad Trbić je optužen da je radnjama opisanim u navedenim tačkama Optužnice počinio krivično djelo genocid iz člana 171. tačke a) ubijanje pripadnika grupe, tačka b) nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili duševnih povreda pripadnicima grupe, tačka c) smišljeno nametanje uslova života grupi sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili djelomičnog fizičkog uništenja, te u članu tačka d), nametanje mjera sa ciljem da spriječe radanje unutar grupe, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 21. i 29. Krivičnog zakona BiH. (KZ BiH)

6. Optuženi Milorad Trbić se dana 09.08.2007. godine izjasnio da nije kriv za krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret.

7. Dana 04.03.2009. godine Tužilaštvo BiH je dostavilo izmjenjenu optužnicu koju je Sud prihvatio. U izmjenjenoj optužnici optuženi Milorad Trbić se tereti da je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu sa drugima iz VRS-a¹ i MUP-a RS², uključujući i generala Ratka Mladića, pukovnika Ljubišu Bearu i kapetana 1. klase Momira Nikolića, sa zajedničkom svrhom i planom da se prisilno premjesti ukupno bošnjačko civilno stanovništvo iz enklave Srebrenica i preveze na područja pod kontrolom Armije BiH, zajedničkom svrhom i planom da se uhvate, zatvore, pogube po prijekom postupku i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, te zajedničkom svrhom i planom da se sakriju pogubljenja po prijekom postupku koja su se dogodila u julu 1995. godine, u zoni odgovornosti zborničke brigade, na način kako je to opisano u optužnici. Optuženi se konkretno teretio da je u sklopu navedenog udruženog zločinačkog poduhvata poduzimao radnje u namjeri da istim pomogne i doprinese u ostvarivanju cilja zajedničke svrhe i plana na način naveden u tačkama od 1, 2 (a, b, c, d, e, f, g), i 3 optužnice.

8. Glavni pretres u ovom predmetu je počeo dana 08.11.2007. godine, a dokazni postupak je završen dana 28.09.2009. godine. U toku dokaznog postupka izvedeni su dokazi tužilaštva, odbrane kao i suda.

¹ Vojska Republike Srpske, u daljem tekstu „VRS“.

² Ministarstvo unutrašnjih poslova, u daljem tekstu „MUP RS“.

A. IZVEDENI DOKAZI

1. Dokazi Tužilaštva BiH svjedoci i vještaci :

9. Vijeće je u toku glavnog pretresa neposredno saslušalo sljedeće svjedoke tužilaštva: Graham Alistair, Bursik Bruce, Dragutinović Miodrag, Milošević Sreten, Aćimović Milivoje, Ristić Lazar, Tanić Tanacko, Birčaković Milorad, Jovičić Milenko, Jeremić Nebojša, Đukanović Desimir, Orić Mevludin, Malagić Mirsada, Radosavljević Zoran, Đokić Milovan, Marković Luka, Dean Manning, Momir Nikolić, Joseph Kingori, Ibrahimbegović Teufika, Đuderija Saliha, Subašić Munira, Babić Mile Vidović Stana, A-5, A-6, A-8, A-10, A-13, A-16, A-22, A-23, A-24, A-41, A-42, A-45, A-46 i P-21, te vještace: Richard Butler, Rifat Kešetović i Cheryl Katzmarzyk.

10. Tužilaštvo je u toku glavnog pretresa dostavilo veliki broj materijalnih dokaza koji će radi boljeg pregleda presude biti pobrojani zajedno sa materijalnim dokazima odbrane i suda u Anexu presude koji čini sastavni dio presude.

2. Dokazi odbrane svjedoci i vještaci

11. Neposredno su saslušani sljedeći svjedoci: Stojaković Đorđe,*****, **, Slavko Bogičević, Jovanović Zoran, Dragoje Ivanović, Galić Mihajlo i svjedok Bruce Bursik. Odbrana je pozvala vještaka Petra Vugu, eksperta za vojna pitanja.

3. Završne riječi Tužilaštva BiH

12. U uvodnom dijelu završne riječi, Tužilaštvo je obrazložilo, te detaljno razradilo pojam Genocida, na osnovu člana 171. KZ BiH, u skladu sa običajnim međunarodnim pravom i međunarodnim pravnim instrumentima, kao što su: Konvencija o Genocidu, Statuti MKSJ-a, Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu (MKSR) te Rimski Statut Međunarodnog krivičnog suda. Tužilaštvo se posebno osvrnulo na pojmove *actus reus* i *mens rea*, navodeći ih kao bitne elemente krivičnog djela genocid, te na udruženi zločinački poduhvat kao oblik krivične

odgovornosti za koji se tereti optuženi Milorad Trbić.

13. Tužilaštvo napominje, da se pred Sudom nalaze različiti tipovi dokaza: oni o kojima je već presuđeno i na koje se oslanjalo na sudenjima vodenim pred MKSJ, u vezi sa događajima koji su pratili pad Srebrenice, iskazi svjedoka i zaštićenih svjedoka, kako onih koji su uživo svjedočili pred Sudom, tako i koji su prihvaćeni u pismenom obliku pred MKSJ. Zajedno s tim su i dokazi o presretnutim razgovorima, koji su najbolji dokazi o lokacijama ključnog osoblja, aktivnostima i njihovom stalnu svijesti, te značajna količina materijalnih dokaza u vidu zapisa, naredbi, izvještaja VRS-a i MUP-a Republike Srpske, predstavljajući visoko relevantne i direktne indikatore znanja onih koji su učestvovali, uključujući i optuženog. U direktnoj vezi sa gore navedenim su i zapisnici o ispitivanju optuženog u svojstvu osumnjičenog koja je vršio MKSJ, u kojima je u više navrata, optuženi opisivao svoje učešće u operaciji hvatanja, zatvaranja, pogubljenja po prijekom postupku i ukopa muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica.

14. Tužilaštvo tvrdi da nije sporno da se u periodu od 1992.-1995. godine vodio oružani sukob između Republike Srpske i Republike Bosne i Hercegovine, te da je od samog početka prepoznatljiva karakteristika ovog konflikta bila terorizacija civilnog stanovništva radi implementacije kranjeg cilja etnički čiste teritorije. S tim u vezi, do sredine 1993.godine, uslijed nesmetane agresije od strane snaga bosanskih Srba, približno je 2 miliona ljudi, odnosno polovina ukupnog stanovništva BiH , napustila svoje domove, odnosno bila istjerana. U prilog tome, Tužilaštvo navodi i više vojnih zadataka koji su izvršavani u kontekstu jedne sveobuhvatne kampanje – da se unište Bošnjaci Istočne Bosne koji su predstavljali bošnjačko civilno stanovništvo enklave Srebrenica u julu 1995.godine.

15. Što se tiče direktnog učešća optuženog Trbića, Tužilaštvo napominje da je optuženi posjetio Potočare i Bratunac, u toku oba dana 12. i 13. jula 1995.godine, gdje je bio sudionik u mnogim zadacima koje su izvršavali vojnici VRS-a, vojni policajci i drugi, a koji su pomagali prisilno preseljenje bosansko-muslimanskog stanovništva iz tog područja. Tužilaštvo tvrdi da je optuženom dat zadatak da pomogne u operaciji čišćenja terena oko Potočara, radi hvatanja svih muškaraca Bošnjaka koji su pokušavali pobjeći, a kasnije je učestvovao u pogubljenjima nad tim Bošnjacima, prema uputama pukovnika Ljubiše Beare, njegovog nadređenog u organu bezbjednosti. Optuženi Milorad Trbić je, zajedno sa drugim pripadnicima Zvorničke brigade i vojnim policajcima, obišao i odredio objekte u opštini Zvornik u koje bi se veliki broj zatvorenika trebalo privremeno smjestiti. Između ostalog to su bili: škola Grbavci u Orahovcu, nova osnovna škola u Petkovicima, škola

Ročević, škola Kula, i Dom kulture u Pilici. Tužilaštvo napominje da je optuženi Trbić nalazio u Potočarima, gdje je vidio i učestvovao u razdvajanju muškaraca Bošnjaka od njihovih porodica, pri čemu je izjavio, da je na osnovu razdvajanja u Potočarima, bilo jasno da će ti muškarci Bošnjaci biti ubijeni. Nakon razdvajanja, 13. jula 1995., otišao je u Bratunac, gdje ga je Kapetan 1. klase Momir Nikolić obavjestio da će se zatvorenici držati na stadionu u Bratuncu, gdje je dobrovoljno učestvovao u zlostavljanju i kotrolisanju obezbjeđenja zatvorenih muškaraca Bošnjaka. Svi ovi zadaci i vrijeme u koje su se odvijali se u potpunosti poklapaju sa iskazima drugih svjedoka.

16. Operacija masovnih pogubljenja je trajala malo više od 48 sati, od poslijepodneva 14. jula, do večeri 16. jula, u kojoj su pogubljeni svi osim nekolicine preživjelih od hiljada muškaraca Bošnjaka. Operacija ubijanja je podrazumjevala seriju dobro organizovanih, sistematskih i koordiniranih masovnih pogubljenja, za koje Tužilaštvo smatra, da je Trbić odigrao ulogu kao koordinator, pomagač i direktni učesniku pogubljenima. Bio je prisutan u Orahovcu/Lažetama, Petkovicima i Ročeviću/Kozluku do 16.jula 1995.godine, kada je preuzeo ulogu dežurnog operativnog oficira u komandi Zvoničke brigade, u toku čega je on bio ključna organizacijska spona u završnom dijelu poduhvata masovnog pogubljenja. Svaki od ovih događaja je potkrepljen dokazima i izjavama svjedoka i zaštićenih svjedoka. Tužilaštvo tvrdi da je i prije njegovog učešća u prvom masovnom pogubljenju na navedenim područjima, optuženi direktno i dobrovoljno učestvovao u pogubljenima dvije grupe muškaraca i u toku 12. i 13. jula, na Žutom mostu i u Bratuncu. Sve gore navedene lokacije su se u dato vrijeme nalazile u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, kojoj je pripadao i sam optuženi, Milorad Trbić.

17. Poseban značaj, Tužilaštvo daje iskazu Vojnog vještaka, Richarda Butlera, koji je na osnovu svoje ekspertize, dao precizna objašnjenja povodom funkcije koju je obavljao optuženi Trbić, a to je uloga dežurnog oficira, a na koju je optuženi bio raspoređen 16. i 17. jula 1995.godine. Kao dežurni oficir, optuženi je znao šta se dešava, primao je i otpremao naredjenja i informacije, davao upute, te u sklopu svojih dužnosti omogućio prevoz zarobljenika iz škole Kula do njihovog pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo, popunjavanje streljačkih vodova ljudstvom na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu Pilica, zajedno sa neophodnom logističkom podrškom, koordinirajući zadatke čišćenja i ukopa na tim mjestima pogubljenja. Do večeri 17. jula sva pogubljenja velikog obima i povezane aktivnosti ukopa, koja su vršena za vrijeme smjene optuženog Trbić Milorada kao dežurnog oficira u brigadi, su završena.

18. Tužilaštvo napominje da su čak i prije pada Srebrenice, snage VRS-a bile prekinule

napajanje vodom i spriječavale su dostavu hrane i humanitarne pomoći civilima u enklavi, sve s ciljem ugrožavanja egzistencije bošnjačkog stanovništva Istočne Bosne. Takav obrazac ponašanja i aktivnosti je primjenjivan u toku čitavog perioda zatočenja zarobljenih bosanskih Muslimana na livadi u Sandićima, Novoj Kasabi, Bratuncu, Orahovcu, Petkovcima, Ročeviću, školi Kula i u Pilici. S tim u vezi, svjedok Tužilaštva Richard Butler je u svom Izvještaju o odgovornosti zaključio da na nivou brigade, komadant brigade ima odgovornost da obezbijedi da se odredbe Ženevske konvencije iz 1949.godine „ strogo poštuju prilikom postupanja sa ratnim zarobljenicima“. Pored toga organ bezbjednosti je odgovoran za upravljanje odjela vojne policije, koja obezbjeđuje i sprovodi ratne zarobljenike po potrebi, a uprkos svemu tome, pripadnici VRS-a i MUP-a RS su dopustili, ohrabрили, te lično učestvovali u zlostavljanju bošnjačkih zarobljenika.

19. U vremenskom periodu od 1.9 do 1.11. 1995.godine, pripadnici VRS-a i MUP-a RS su učestvovali u organizovanom naporu sakrivanja ubistava i pogubljenja u zonama odgovornosti Zvorničke i Bratunačke brigade, tako što su ponovo zakopavali tijela ekshumirana iz prvobitnih masovnih grobnica na slijedećim lokacijama: Vojna ekonomija Branjevo, Kozluk, brana blizu Petkovaca i Orahovac, te njihovim prebacivanjem u sekundarna grobnice na: trinaest lokaliteta duž ceste za Čančare, pet lokaliteta blizu Liplja, te sedam lokaliteta blizu Hodžića. Tužilaštvo smatra da je ovaj zadatak predstavljao ogroman inžinjerski i logistički projekat, u kojem je optuženi Milorad Trbić odigrao centralnu ulogu u organizaciji, olakšavanju i nadgledanju svih aspekata operacije ponovnih ukopa, što je potvrđeno i iskazima nekoliko svjedoka, zaštićenih svjedoka, vještaka, te i izjavama samog optuženog Trbića. Tužilaštvo smatra da je bitno napomenuti, da je optuženi izjavio, da nikad prilikom svjedočenja pred MKSJ-om nije izrazio zabrinutost ni zadržanost u vezi učešća u pogubljenima.

20. Tužilaštvo navodi da je, Milorad Trbić bio aktivni i neophodni koordinator na srednjem nivou, te predstavljao poveznicu među vođama vojne operacije i vojnika na terenu, i na taj način omogućio uvezanost između Bratunačke brigade i aktivnosti na jugu sa napretkom aktivnosti na sjeveru u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, te između mjesta pogubljenja i metodologije na području Zvornika. Njegovo direktno učešće i omogućavanje operacija se protezalo od prvog dana prisilnih premještanja iz Potočara, do hvatanja Bošnjaka 12. jula, zajedno sa prikrivanjem zločina i posmrtnih ostataka u operaciji ponovnih ukopa u oktobru 1995.godine. Tužilaštvo smatra da je optuženi odigrao direktnu ulogu u izvršenju nekih od pogubljenja po kratkom postupku, lično i dobrovoljno, te je obavljao pripreme drugim osobama i jedinicama za vršenje njihove funkcije u ostvarenju ciljeva operacije, čiji je uspješan završetak zavisio o izvršenju koordiniranih i

međusobno ovisnih zadataka.

21. Stoga, Tužilaštvo smatra da je Milorad Trbić krivično odgovoran za pogubljenje više od 7,000 muškaraca bošnjaka, prisilno premještanje više od 25,000 Bošnjaka iz Potočara i sakrivanje ukopom i ponovnim ukopom u neobilježene masovne grobnice ostataka onih koji su pogubljeni, čime je krivično odgovoran za genocid u skladu sa članom 171. tačka a.), b.), c.) i d.) KZ BiH. S obzirom na okolnosti, jedina kazna koja prikladno odražava užasnu prirodu krivičnih djela optuženog, te koja će dati stvarnu težinu otežavajućim karakteristikama jeste maksimalna zatvorska kazna predviđena zakonom: 45 godina

4. Završna riječ branioca optuženog

22. Branilac optuženog Milorada Trbića je naveo da je optuženi obavljao funkciju referenta u organu bezbjednosti, pod direktnom i neposrednom komandom poručnika Drage Nikolića, koji je u to vrijeme bio pomoćnik komadanta brigade za bezbjednost. Odbrana se posebno osvrnula na uvodni dio završne riječi tužilaštva, u kojem se govori o „dugogodišnjoj politici i cilju RS da se dobije etnički čista Srpska regija“, kao i o „ključnoj ulozi optuženog Trbić Milorada u izvršenju genocidnog plana od razdavaranja u Potočarima i pretresa terena oko Srebrenice 12. i 13. jula 1995.godine, pa sve do masovnih pogubljenja u opštini Zvornik, do smišljenog i organizovanog pljačkanja prvobitnih masovnih grobnica i skrivanja posmrtnih ostataka i sudbina žrtava“. Odbrana optuženog je istakla da nema dokaza da je Trbić Milorad bio nosilac takve politike, te da stavovi koji podupiru takve navode nisu utemeljeni na valjanim i zakonitim dokazima.

23. Kada je u pitanju tok ovog krivičnog postupka branilac je naveo da su Haško Tužilaštvo i Tužilaštvo BiH vodili postupak protiv Trbić Milorada počev od 2002. godine, kada su ga prijavili imigracionim vlastima u SAD, gdje mu je izrečena kazna zatvora zbog povrede imigracionih propisa. Odatle je prebačen u Hag, gdje je držan na nepoznatim lokacijama u pritvoru, pri čemu je saslušan više puta, ne upozorivši u skladu sa zakonom da je osumnjičen i po kojem konkretnom osnovu sumnje se nalazi u toj poziciji.

24. Odbrana smatra da je takvim načinom vođenja krivičnog postupka došlo do povrede ljudskih prava optuženog, imajući u vidu propis iz člana 13. Zakona o krivičnom postupku BiH (ZKP BiH) koji propisuje da optuženi ima pravo da u najkraćem razumnom roku bude izveden pred Sud i da mu bude suđeno bez odlaganja. Opisanim načinima povrijeđena je i Evropska konvencija o ljudskim pravima koja u članu 6. predviđa pravo građanina na pravično suđenje, tj. da svako ima

pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristranim zakonom ustanovljenim sudom, ili konkretnije u čl.6 tački 3.a) da odmah bude podrebno obaviješten o prirodi i razlogu optužbe protiv njega i d) da sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe.

25. Odbrana napominje da je Pretresno vijeće, suprotno propisu iz člana 240. ZKP, dozvolilo Tužilaštvu da uvodi dokaze u spis do završnih riječi i poslije dokaza odbrane, te uvođenje u spis dokaza koji nisu izvedeni na glavnom pretresu i iskaza svjedoka koji su dati u drugim predmetima, a da nije omogućeno odbrani da ih unakrsno ispituje, u skladu sa propisom iz člana 5. stav 3 Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH.

26. Posebno je naglašeno od strane odbrane, da se na zapisnike raznih agencija ne treba osvrutati jer je nesumnjivo da kao takvi ne mogu biti dokazi u krivičnom postupku.

27. Odbrana također osporava autentičnost presretnutih razgovora, jer nije prezentovan nijedan valjan dokaz da su nečije pribilješke autentični transkripti stvarnih obavljenih razgovora. Slična situacija je i sa transkriptima snimanih razgovora, gdje nije sporno da ima više različitih verzija istog razgovora, te da u nekim transkriptima, učesnici nisu prepoznati ili su pogrešno identifikovani.

28. Odbrana napominje pretresno vijeće da, s obzirom da se tužilac na mnogim mjestima poziva na stručna mišljenja vještaka kao na dokaze, mora sa dovoljno opreza cijeniti ova mišljenja. Također, službene zabilješke, izvještaji i iskazi istražitelja ne mogu biti dokazi u krivičnom predmetu, pogotovo ako se radi o izvještaju o sačinjenom zapisniku o tome da je osumnjičeni nešto izjavio, a što u zapisniku nije zabilježeno. Takav zapisnik je neprihvatljiv, kao i izvještaj kada zapisnik nije uopšte sačinjen o vođenom razgovoru, ili se sastoji od kompilacije zabilježaka i sjećanja više istražitelja. Odbrana ukazuje da niti jedno upozorenje prilikom saslušanja optuženog, datog od strane istražitelja i tužilaca, nije bilo u skladu sa propisom iz člana 78. ZKP odnosno sa članom 6. stav 3-a) Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer se optuženom nijednom nije konkretno saopštilo za šta se i po kojem osnovu se sumnjiči.

29. Trbić Milorad je u više navrata u MKSJ, a i pred ovim Sudom opozvao svoje izjave, rekavši da su njegove izjave iznuđene, date pod pritiskom i da se ne mogu koristiti jer on ne stoji iza njih. S toga, odbrana smatra da vijeće ne može razmatrati, ni cijeniti iskaze optuženog, niti ih koristiti kao dokaze jer se on brani šutnjom. U skladu s tim, odbrana je navela iskaze svjedoka Birčaković Milorada, Obrenović Dragana, Pandurević Vinka, Nikolić Momira, u kojima ne potvrđuju nijedan navod optuženog o njihovom kretanju, uzimanju oružja iz vozila, učešću u likvidacijama.

30. Završnu riječ tužilaštva, u dijelu koji govori o uzimanju za cilj i terorizaciju civilnog

stanovništva radi implementacije krajnjeg cilja „etničke čiste teritorije“, odbrana smatra potpuno neutemeljenom, jer takav cilj nije nigdje i nikada formulisan niti ima dokaza da je neko u RS ušao u početak ratnih dejstava sa ciljem da se ostvari „etnički čista teritorija“.

31. Kada je u pitanju iskaz zaštićenog svjedoka A-46 branilac optuženog osporava navedeni iskaz, jer je u toku saslušanja kada je davao iskaz, naveo da nije bilo naređenja za preduzimanja akcija prema civilima, da bi nakon što je određena pauze i poslije iste, po ulasku u sudnicu, taj svjedok bez konkretnog pitanja tužioca promjenio iskaz u kojem kaže da je bilo: zarobljavanje, zatvaranje i ubijanje. Odbrana smatra da je potpuno jasno da je svedočenje dogovoreno, te nadoknađeno smanjenjem obima optuženja i prihvatanjem nesrazmjerno male kazne u odnosu na ostale optužene. U spisu nema dokaza da je bilo kome takvo naređenje bilo poznato 11.jula 1995.g, odnosno u vrijeme kada je jedinica kojoj je pripadao svjedok upućena prema Srebrenici.

32. Zajedno sa ovim iskazom, odbrana osporava i paragrafe završne riječi br. 91., 93. i 96., jer su argumentovani potpuno neprimjereno predmetu koji se vodi protiv optuženog, jer on nema ništa sa događajima iz maja 1992.godine kada su bila napadnuta bošnjačka sela, niti ima ikakve aktivnosti u vrijeme kad bošnjačke snage ponovo preuzimaju Srebrenicu, i na kraju, niti sa direktivom broj 4. glavnog štaba VRS jer nije bio u poziciji da odlučuje o njenom eventualnom sprovođenju.

33. Odbrana optuženog je istakla da se u poglavlju broj 3 završnih riječi tužilaštva, optuženom na teret stavlja namjerni oružani napad i granatiranje civilnog stanovništva do aprila 1993, povodom čega odbrana smatra da je to van perioda na koji se odnosi optužnica, niti optuženi Trbić Milorad ima ikakve veze sa tim eventualnim napadima i granatiranjima od aprila 1993.godine. Iako se ukazuje na Rezoluciju 819. Savjeta bezbjednosti UN od 16.04.1993. godine, kojom se zahtijevalo da sve strane tretiraju Srebrenicu i njenu okolinu kao zaštićenu zonu koja mora biti izuzeta od svih oružanih napada, odbrana napominje na Sporazum o demilitarizaciji koji su potpisali general Mladić ispred VRS i general Sefer Halilović ispred Armije BiH u kojem su navedeni uslovi pod kojima će se izvršiti demilitarizacija Srebrenice. Odbrana napominje da se nigdje ne spominje da demilitarizacija zaštićene zone Srebrenica nije bila izvršena u skladu sa Rezolucijom Savjeta Bezbjednosti UN, što u potpunosti potvrđuje međunarodni tužilac Peter McClosky, na pretresu MKSJ od 29.06.2006.godine, te da se tužilac bezrazložno poziva na nju jer demilitarizovane zone nije ni bilo.

34. Kada je u pitanju optužnica, branilac optuženog je istakao da formulacija tačke 1 optužnice ne ispunjava uslove iz člana 227 ZKP BiH, jer ne sadrži bitna obilježja krivičnih djela koja se

optuženom stavljaju na teret.

35. Prije svega, odbrana tvrdi da formulacija iz tačke 1. optužnice ne ispunjava uslove iz člana 227. ZKP jer ne sadrži bitna obilježja krivičnih djela koja se optuženom stavljaju na teret. Osvrćući se na podtačke optužnice a.), a./1), a./2), b./1), b.2), b./3), b./4), c./1), c./2), d.) odbrana smatra da tužilaštvo nema dokaza koji potvrđuju navode optužnice da je optuženi učestvovao u zarobljavanju, nadgledao transport zarobljenika, niti da je lično učestvovao u ubijanju tih ljudi. Također, odbrana napominje da podtačke optužnice e.) i f.) ne sadrže bitne konkretne i bitne elemente koji bi mogli konstituisati bića krivičnih djela koja se pokušavaju staviti na teret optuženom. Nije sporno da je optuženi 16./17.7.1995. godine bio dežurni operativni u zborničkoj brigadi i obavljao poslove koji su pravilima službe bili u nadležnosti dežurnog operativnog oficira. Odbrana smatra da optužnica ne može inkriminisati redovne poslove dežurnog oficira pa pokušava da tvrdi da je optuženi kao dežurni oficir koordinirao i prenosio upute koje se odnose na postupke likvidiranja bošnjaka, a za takve tvrdnje nema ni najmanjeg dokaza. Što se tiče podtačke g.) optužnice, odbrana navodi da je jasno da tužilac nema dokaze, jer se spominju neidentifikovane žrtve, neidentifikovane jedinice koje su navodno počinile zločin, neprecizirano vrijeme, te se govori o području koje je van zone odgovornosti zborničke brigade.

36. Stav optužnice, da je jedna od namjera udruženog zločinačkog poduhvata bila sprečavanje rađanja unutar stanovništva Srebrenice, odbrana osporava ukazivanjem na presudu Međunarodnog suda pravde u Hagu u sporu između Bosne i Hercegovine i Srbije u kojoj u paragrafu 361. se navodi: „ Sud je utvrdio da dokazi koje je država – tužilac (BiH) prezentovala ne pružaju mogućnost da Sud zaključi da su snage bosanskih srba vršile djela koja bi se mogla okvalifikovati kao uvođenje mjera u cilju sprečavanja rađanja u zaštićenoj grupi u smislu značenja člana 2. (d) Konvencije“.

37. Dalje, odbrana osporava navode završne riječi tužioca da je Trbić Milorad imao ključnu ulogu u izvršenju genocidnog plana u Srebrenici, s obzirom da Trbić Milorad nije visoko rangirani oficir koji može da učestvuje u nekom planiranju niti da naređuje.

38. Odbrana napominje da iskazi istražitelja, njihovi izvještaji i zabilješke ne mogu biti validni dokazi u krivičnom postupku, te zahtjeva od pretresnog vijeća da nikakvu otežavajuću okolnost ni činjenicu ne smatra utvrđenom, na štetu odbrane iz materijala koje su sačinili istražitelji tužilaštva, jer se jasno vidi da je optuženi bio podvrgnut brojnim pritiscima, nepotrebno saslušan i ucjenjivan, a pri tome tužilaštvo nije obezbjedilo dokumenta na osnovu kojih bi se mogli pratiti svi razgovori koji su vođeni sa Trbić Miloradom.

39. Odbrana ističe da se u iskazima svjedoka vojnih policajaca svjedoka *****, Ivanović Dragoja, kao i svjedoka Milorada Birčakovića, Sretena Miloševića i Tanacka Tanića, nigdje ne spominje da je Milorad Trbić viđen u Orahovcu u kritično vrijeme. U vezi s tim, odbrana navodi da nisu mogući navodi iz iskaza zaštićenog svjedoka A-45, saslušanog 15.01.2008.godine, jer je nemoguće da oficiri za bezbjednost, odnosno referent u organu bezbjednosti, kakav je bio i sam optuženi, ima pravo direktne komande odnosno, izdavanja naređenja, s čim su saglasni i vojni eksperti, Richard Butler i pukovnik Petar Vuga.

40. Po ocjeni odbrane, ne može biti sporno da Milorad Trbić nije mogao učestvovati u planiranju akcije kao što je donošenje odluke o smanjenju teritorije zaštićene zone samo na grad Srebrenicu, izmjeni odluke da se smanjenje zaštićene zone produži sve do zauzimanja samog gradskog područja Srebrenice, te donošenje odluke o evakuaciji čitavog stanovništva iz Srebrenice, a zatim i promjeni odluke da se pristupi likvidacijama zarobljenika, odnosno vojno sposobnih bošnjaka.

41. Odbrana smatra da tužilaštvo nije dokazalo ni učešće optuženog Trbić Milorada u operaciji pronalazanja, hvatanja, zatvaranja zarobljenika i izbjeglica, kao što nije dokazano ni njegovo lično učešće u pogubljenjima i u ukopu ubijenih tokom jula 1995.godine. U odnosu na tačku 3. optužnice, u kojoj se navodi da je optuženi bio ključan u operaciji skrivanja dokaza time što je ekshumirao primarne grobnice i ponovo ukopavao stradale žrtve u sekundarne grobnice u periodu od 01. 09. do 30.11.1995.godine, na osnovu naredbe glavnog štaba u kojoj je navedeno da će Trbić Milorad biti zadužen da kontroliše utrošak određene količine goriva. Obrana tvrdi da nema nijednog dokaza da je optuženi nadzirao rukovodioce pumpi, niti da je davao naloge za točenje, te sačinjavao dokumentaciju kojom bi se utvrđivao konkretni utrošak goriva. U vezi s tim, rukovaoci građevinskim mašinama i vozilima su bili van nadležnosti Trbić Milorada, što znači da on nije bio taj koji je određivao koje vozilo i koja mašina ide na koji konkretan posao, iz čega proizilazi da optuženi Milorad Trbić nije mogao birati lokacije za sekundarne grobnice.

42. Na kraju završnih riječi odbrana ističe da tužilac nije dokazao da je optuženi Trbić Milorad počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret, te predlaže da se optuženi oslobodi optužbe.

5. Završna riječ optuženog Milorada Trbića

43. Na početku svog izlaganja, optuženi je naveo da je i sam žrtva rata, jer je do 1992. godine živio u Zenici, sredini koja je bila nastanjena većinskim bošnjačkim stanovništvom, te nakon što je

procjenio da je neophodno napustiti sredinu, nastanio se u Zvorniku.

44. U Zvorniku je bio mobilisan u VRS sa statusom rezervnog poručnika, te raspoređen u Zvorničku brigadu, na mjesto zamjenika komadanta 2. pješadijskog bataljona. Na toj dužnosti je ostao do 1994. godine, kada biva raspoređen na formacijsko mjesto referenta bezbjednosti u organu bezbjednosti pri komandi Zvorničke brigade, u kojoj je i ostao do demobilizacije. Optuženi smatra da je funkcija na koju je raspoređen 1994.godine bila nižeg ranga od prethodne, te da u svojoj vojničkoj karijeri nije imao ambicija.

45. Nakon završetka rata, optuženi je naveo da je otišao u SAD, gdje je i boravio sve do okončanja postupka za dobijanje državljanstva. Optuženi navodi da je u SAD-u došlo do kontakta sa predstavnicima Haškog Tribunala i FBI Sjeverne Karoline. Nekoliko mjeseci kasnije, uhapšen je, te mu je suđeno zbog nelegalnog ulaska i neprijavljanja učesća u VRS. Iz SAD je deportovan u Holandiju, gdje je bio držan u kućnom pritvoru.

46. Optuženi Milorad Trbić je istakao da je u toku njegovih kontakata sa predstavnicima Haškog Tribunala, bio izložen pritiscima, ucjenama, prijetnjama i prevarama, koji su bile usmjerene ka priznavanju krivice koja nije postojala.

47. Nadalje, optuženi je naveo da je bio podvrgavan neprijatnim tretmanima, kao što su posmatranje u ćeliji sa video nadzorom, provjeravanje zdravstvenog stanja, što je kod njega izazivalo nervozu, strah i dekoncentraciju. Optuženi tvrdi da je više puta obavjestio Haški Tribunal i Sud BiH da ne stoji iza svih svojih izjava, uključujući i izjavu datu u SAD, jer su iste iznuđene pritiscima, prijetnjama i ucjena. Optuženi je tražio da se te izjave ne koriste ni u kakvoj mjeri, niti u jednom postupku.

48. Optuženi je također istakao da je postupak protiv njega spajan sa drugim predmetima, pa razdvajan bez ikakvog opravdanja, te da samo trajanje postupka i omogućavanje tužiocu da uvodi nove dokaze, predstavlja povredu osnovnih ljudskih prava.

49. Na kraju završne riječi, optuženi je naveo da je obavljao dužnosti na koje je bio raspoređen, u skladu sa važećim propisima, da je u knjigu dežurnog upisivao stvarne i istinite aktivnosti i događaje. Optuženi tvrdi da nije učestvovao ni u jednom događaju, niti je bio i na jednom mjestu za koja se navodi da su lokacije ubijanja.

B. PROCESNA RJEŠENJA

50. Procesna rješenja čine sastavni dio ove presude. Radi preglednosti ona su navedena u Aneksu presude.

III. OPŠTA RAZMATRANJA U VEZI SA OCJENOM DOKAZA

A. OPSEG DOKAZA

51. Vijeće je u ovom predmetu cijeno dokaze u skladu sa ZKP BiH. Prilikom ocjene dokaza vijeće je pošlo od principa slobodne ocjene dokaza³ koji propisuje da ocjena dokaza nije regulisana posebnim formalnim dokaznim pravilima koja su unaprijed utvrđena. Međutim, ovaj princip je ograničen načelom zakonitosti dokaza iz člana 10. ZKP BiH koji propisuje da “Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala ili na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.”

52. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) uspostavio je opšte pravilo pravičnosti kojim se domaći sudovi vode prilikom ocjene dokaza. Pošto Evropska Konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) ne sadrži izričitu odredbu o ocjeni dokaza, ESLJP se nije upuštao u uspostavljanje konkretnog pravila ocjene dokaza već ocjenu dokaza vrši na osnovu toga da li je sudski postupak u cjelosti bio pravičan. Prilikom razmatranja pravičnosti sudskog postupka, vijeće ispituje način na koji su dokazi prikupljeni, te ukoliko utvrdi da su dokazi prikupljeni na takav način da je došlo do povrede nekih od prava zagarantovanih EKLJP, vijeće potom dalje ispituje prirodu takve povrede.

53. U tom pogledu, a u cilju ekonomičnosti postupka, vijeće je dalo upute tužilaštvu i odbrani da prilikom ulaganja prigovora uzmu u obzir tri ključna aspekta. Kada je u pitanju prihvatljivost predloženih materijalnih dokaza, prigovori se mogu ulagati na relevantnost, autentičnost i dokaznu vrijednost.

54. U toku dokaznog postupka, prilikom ulaganja dokaznog materijala, stranke mogu isticati prigovore prema navedenim kriterijima, a vijeće može, u cilju efikasnosti postupka, u toku provođenja dokaznog postupka da cijeni i odlučuje o prva dva kriterija za prigovore, dok dokaznu vrijednost cijeni na završnim vijećanjima i prilikom donošenja presude.

B. TERET DOKAZIVANJA

³ Član 15. ZKP BiH.

55. Vijeće primjenjuje načelo pretpostavke nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koje otjelovljuje opšti princip prava prema kojem Tužilaštvo snosi teret utvrđivanja krivice optuženog van razumne sumnje. Prilikom odlučivanja o tome da li je krivica optuženog za svaku tačku optužnice dokazana u skladu sa ovim standardom, vijeće je savjesno razmotrilo da li je pored zaključka o krivici optuženog, na osnovu izvedenih dokaza moguće izvesti i opravdan zaključak o nevinosti optuženog, te donijeti oslobađajuću presudu.

C. USMENI ISKAZI SVJEDOKA

56. Tužilaštvo je optužnicom predložilo direktno saslušanje 38 svjedoka i 3 vještaka. Odbrana je pozvala 8 svjedoka (od ovih svjedoka jedan je ranije bio pozivan i kao svjedok Tužilaštva, a to je Bruce Bursik) i 1 vještaka.

57. Vijeće je pažljivo razmotrilo svjedočenja svih svjedoka optužbe i odbrane u odnosu na navode optužnice. Kada su u pitanju iskazi svjedoka, vijeće je iste razmotrilo kako bi utvrdilo da li oni izvan razumne sumnje povrđuju činjenice navedene u optužnici.

58. Vijeće je u svakom trenutku bilo svjesno činjenice da u ovom predmetu postoje faktori koji otežavaju donošenje odluke u pogledu vjerodostojnosti, te da se takve ocjene, s obzirom na težinu optužbi, trebaju dati tek nakon pomnog razmatranja.

59. Vijeće je uzelo u obzir činjenicu da sitne nedosljednosti u iskazima raznih svjedoka ne diskredituju činjenice koje je svjedok naveo, ukoliko je on/ona dovoljno detaljno prepričao suštinu relevantnih činjenica iz optužnice. Vijeće je imalo u vidu činjenicu da su svjedoci svjedočili 13 ili 14 godina nakon događaja, te da pomanjkanje detalja u odnosu na neka sporedna pitanja nužno ne narušava kredibilitet svjedoka. Vijeće je utvrdilo da su neki svjedoci iskreni, ali određeni dijelovi njihovih iskaza su nepouzdana zbog ograničenja u pogledu njihove percepcije ili sjećanja ili zbog predrasuda na osnovu kojih su došli do zaključaka o značenju onoga što su vidjeli ili čuli. Međutim, vijeće je također utvrdilo da su upravo ti svjedoci tačno percipirali i reprodukovali ostale činjenice. Vijeće je utvrdilo da su određeni svjedoci iskreni i pouzdani, i to često na vlastitu štetu.

60. Svjedocima oštećenima bilo je izuzetno teško svjedočiti u ovom predmetu. Ovi svjedoci su i ranije morali svjedočiti o događajima iz jula 1995. godine. Činjenica da su se njihova svjedočenja često ponavljala (u ovom i drugim postupcima) predstavlja okolnost koja je izvan bilo čije kontrole. Činjenica je da postoji svega nekoliko preživjelih koji mogu svjedočiti o ovim zločinima. Odbrana se složila da zbog ogromnog emocionalnog opterećenja za preživjele svjedoke neće ulagati

prigovore na prihvatanje iskaza koje su ostali preživjeli dali u drugim postupcima, te da će se odreći svoga prava da unakrsno ispita ove svjedoke, pa je tako i postupila. Stoga je utvrđeno da su ovi dokazi vjerodostojni.

61. Vijeće je imalo priliku da uživo posmatra sve svjedoke, njihovo držanje, glas, stav, tjelesne i emocionalne reakcije na pitanja, neverbalno ponašanje u odnosu na stranke i advokate, te atmosferu u kojoj su davali iskaze.

62. Prilikom ocjene iskaza svjedoka, vijeće je uzelo u obzir činjenicu da su neki svjedoci govorili o relevantnim događajima prezentirajući činjenice koje su čuli od drugih. Takvi dokazi tretirani su kao posredni dokazi i nije im data ista težina kao neposrednim dokazima.

63. U pogledu određenih svjedoka, vijeće smatra da dijelovi njihovih iskaza nisu bili iskreni, bilo zbog ličnih interesa, bilo zbog prijateljstva i lojalnosti prema optuženom ili zbog toga što su htjeli da utiču na ishod postupka. Međutim, vijeće je također utvrdilo da su ti isti svjedoci iskreno i tačno svjedočili o drugim činjenicama zato što nisu bili svjesni značaja tih činjenica ili zato što nisu uspijevali da se drže svoje percepcije događanja. Prilikom donošenja svoje odluke, vijeće je uzelo u obzir način svjedočenja i držanje svjedoka, te uporedilo unutrašnju usaglašenost iskaza koje su svjedoci dali pred vijećem sa njihovim prethodnim izjavama.

64. Vijeće je utvrdilo da su čak i svjedoci koji nisu bili pouzdani i nisu govorili istinu u pojedinim dijelovima svojih iskaza, bili pouzdani i govorili istinu o drugim činjenicama o kojima su svjedočili, te vijeće stoga nije u cjelosti odbacilo njihova svjedočenja jer to ne bi bilo u interesu pravde niti u skladu sa obavezom slobodne ocjene dokaza i utvrđivanja istine. Umjesto toga, nepouzdanost određenih dijelova iskaza svjedoka bila je faktor koji je uzet u obzir prilikom ocjene tačnosti ostalih dijelova takvog iskaza. Vijeće je shodno tome cijenilo pouzdanost i iskrenost svakog od svjedoka, te u vezi s tim, ocijenilo pouzdanost i tačnost svake činjenice o kojoj su svjedoci svjedočili.

65. Sudsko vijeće je izvršilo detaljnu ocjenu nalaza vještaka koje su odbrana i optužba prezentirali u vezi sa događajima opisanim u optužnici. Ocjenjujući dokaznu vrijednost nalaza vještaka, vijeće je takođe uzelo u obzir stručnost konkretnog vještaka, metodologiju koju je pojedini vještak primijenio te podudaranje njihovih nalaza sa drugim dokazima koje je vijeće prihvatilo.

D. DOKAZI VAN RAZUMNE SUMNJE UVEDENI PUTEM POSREDNIH DOKAZA

66. Vijeće je određene relevantne činjenice iz optužnice utvrdilo na osnovu posrednih dokaza – indicija. U ovom predmetu postoji mnoštvo dokaza koji upućuju na određene okolnosti koje uzete u zajedno upućuju na postojanje konkretnih činjenica na kojima se zasniva krivica optuženog. Zaključak koji se izvodi na osnovu takvih dokaza mora biti jedini mogući razuman zaključak.

67. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine je usvojilo princip slobodne ocjene dokaza koji propisuje da ocjena dokaza nije ograničena unaprijed utvrđenim pravilima. Vijeće je dužno savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa drugim dokazima, te na osnovu toga donijeti zaključak da li je neka činjanica dokazana ili ne. Zadatak vijeća je da istinito i potpuno utvrdi kako činjenice koje terete optuženog, tako i one koje idu u njegovu korist. Standard koji se primjenjuje prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja jeste da se utvrdi da li bi jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima došao do tog zaključka izvan razumne sumnje.

68. U skladu sa principom slobodne ocjene dokaza, u toku glavnog pretresa relevantne činjenice mogu se utvrđivati neposrednim i posrednim dokazima, odnosno indicijama. Neposredni dokazi su oni dokazi koji neposredno utvrđuju spornu činjenicu. Posrednim dokazima se istinitost sporne činjenice utvrđuje putem drugih činjenica.

69. Ustavni sud Bosne i Hercegovine zauzeo je stav da utvrđivanje činjenica putem indicija nije u suprotnosti sa načelom pravičnosti sudjenja predviđenim članom 6. stav 1. EKLJP.⁴

70. U sudskoj praksi utvrđeno je pravilo dokazivanja putem indicija, na način da indicije moraju djelovati kao čvrst zatvoreni krug koji dozvoljava samo jedan opravdan zaključak u odnosu na relevantnu činjenicu, te da objektivno isključuje mogućnost bilo kakvog drugog zaključka u odnosu na istu činjenicu. Prateći ovaj stav, uzima se da osnov za osuđujuću presudu može predstavljati samo takav niz činjenica utvrđenih na osnovu posrednih dokaza koje su nesumnjivo utvrđene i međusobno logički i čvrsto povezane, tako da predstavljaju zatvoreni krug i sa punom sigurnošću upućuju na jedino mogući zaključak – da je upravo optuženi počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret, i da se izvedenim dokazima isključuje svaka druga mogućnost.⁵

71. Ovakav stav zauzeo je i Vrhovni sud Hrvatske kada je zaključeno da se i pored nedostatka direktnih dokaza odgovornost optuženog utvrđuje kada je međusobna veza provedenih posrednih dokaza (indicija) takva da se oni pojavljuju kao karike jednog lanca u potpunom skladu i

⁴ *Senada Hasića*, AP 5/05 (Ustavni sud BiH), 2006., para. 31.

⁵ Komentar Zakona o krivičnom postupku BiH, Vijeće Evrope i Evropska komisija 2005., član 281., str. 716.

predstavljaju ne zbir dokaza nego sistem indicija i u svom skupu i povezanosti isključuju svaku drugu verziju mogućnosti od one koju je utvrdio prvostepeni sud.⁶

E. ZAŠTIĆENI SVJEDOCI

72. Iskaz zaštićenog svjedoka A-50 u vezi sa ovom presudom mora ostati povjerljiv jer je on predmet zaštitnih mjera MKSJ-a. Iskaz je preuzet sa suđenja pred MKSJ. Prije svjedočenja, svjedok je dobio sva upozorenja, a branilac ga je informisao o načinu na koji njegov iskaz može biti korišten. Dijelovi njegovog iskaza biće korišteni u ovoj presudi kao neposredni dokazi. Svjedok je nakon ovog sudskog postupka povukao dio svojih izjava koje je dao tužiocu MKSJ. Povučeni dio iskaza neće biti korišten u ovoj presudi. Međutim, izjave koje nisu naknadno povučene biće korištene. Zbog prirode ovog svjedoka, izjave će biti korištene kao neposredni dokazi ali neće se smatrati da oni potkrepljuju bilo koji dokaz koji je optuženi dao u svojim izjavama.

73. Zaštitne mjere su zaštićenim svjedocima u početku bile dodijeljene na osnovu toga kakvu vrstu zaštite je svjedok smatrao odgovarajućom u skladu sa vlastitim potrebama. Na primjer, zaštićeni svjedok P-21 je od pretresnog vijeća tražio posebne mjere. Dana 12. januara 2009. godine, održano je ročište zatvoreno za javnost, na kojem je razmatran zahtjev za zaštitne mjere. Svjedok je tražio sjednicu zatvorenu za javnost u dijelu kada se govori o poslu koji obavlja, dodjelu i korištenje pseudonima, te zabranu prikazivanja fotografije i ličnih podataka ovog svjedoka u sredstvima javnog informisanja. Osnov za ovaj zahtjev bila je zabrinutost da bi u slučaju otkrivanja ovih podataka, identitet svjedoka bio objelodanjen u javnosti. Razlog za ovo je činjenica da je njegov iskaz zasnovan na tome da je on bio zaposlen na određenom radnom mjestu, te da je bio jedina osoba koja je radila taj posao. Nadalje, svjedok i njegova porodica bili su izloženi prijetnjama. Svjedok je jasno stavio do znanja da on ne poznaje optuženog, te da prijetnje upućene svjedoku nisu povezane sa događajima u Srebrenici. Naprotiv, svjedok i njegova porodica primali su prijetnje zbog njegovog sadašnjeg posla koji nema veze sa ovim predmetom. Svjedok je smatrao da ukoliko se sazna da on svjedoči i u sudskom postupku ta činjenica bi povećala opasnost za svjedoka i njegovu porodicu. Pretresno vijeće se složilo sa ovom ocjenom, a nijedna strana nije uložila prigovor. Pretresno vijeće je na osnovu toga dodijelilo pseudonim ovom svjedoku i zatvorio sjednicu za javnost u dijelu u kojem je svjedok govorio o poslovima koje obavlja. Predmet ovog svjedočenja ticao se traume i sekundarne traume za porodice osoba koje se još uvijek vode kao nestale i koje nisu identifikovane.

⁶ Vrhovni sud Hrvatske, Kž 1744/68 (1968).

74. Ovo se može uporediti sa zahtjevom zaštićenog svjedoka A-46. Ovaj svjedok je tražio samo upotrebu pseudonima i zabranu izvještavanja o sadržaju njegovog iskaza, kao i zabranu objavljivanja njegove slike, glasa i ličnih podataka u sredstvima javnog informisanja, ali se složio da svjedoči u sjednici otvorenoj za javnost. Premda je svjedok smatrao da je mu prijeteći opasnost, ovaj stepen zaštitnih mjera bio je zadovoljavajući za njega. Prilikom određivanja mjera zaštite sudsko vijeće se ne vodi konzistentnošću, već nastoji postići odgovarajući odnos između potreba svjedoka i interesa javnosti. Interesi obje strane predmet su pažljivog razmatranja, ali je pri tome sigurnost svjedoka najvažnija. U ovom slučaju svjedok je tražio blažu mjeru zaštite, a vijeće se složilo i odredilo tu blažu mjeru.

F. OBIMNOST DOKAZA

75. Ovaj predmet ima do sada najveći broj dokaza u praksi ovog Suda koje je potrebno pregledati i analizirati. Član 281. ZKP BiH, *Dokazi na kojima se zasniva presuda* glasi:

(1) Sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu.

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak da li je neka činjenica dokazana.

76. Tužilaštvo je uložilo ukupno 1121 materijalni dokaz. Odbrana je uložila 7 materijalnih dokaza. Vijeće se gotovo odjednom suočilo sa ogromnom količinom dokaznog materijala. Kako je sudenje odmicalo, optužba je ulagala još dokaza, povećavajući ovu količinu. Vijeće je bilo suočeno sa problemom vođenja ovog predmeta koji je svojstven ovakvim suđenjima. Osnovi na kojima se dokazi ulažu u sudskom postupku isti su bilo da se radi o jednoj stranici dokaza ili o 60.000 stranica. Međutim, sama obimnost dokaza izaziva određene dileme. Problem je kako uspostaviti kontrolu nad tolikom brojem dokaza. Kako osigurati pregled ogromnog broja iskaza svjedoka, izjava i dokumentacije? Koju vrstu procedura za vođenje predmeta je potrebno primijeniti kako bi se osigurala pravilna ocjena dokaza predviđena članom 281. ZKP BiH. Vijeće je bilo mišljenja da je potrebno osmisliti sistem katalogizacije dokaza, kao i podsjetiti strane u postupku na potrebu da se navede svrha dokaza.

77. Vijeće se u svom odgovoru na Pretresni prijedlog br. 4, datom u rješenju od 28. februara 2008. godine (vidi prilog), pozabavilo pitanjem prihvatljivosti mnoštva iskaza i izjava. Vijeće uvida da iako vrijednost ovakvih iskaza nema nužno istu težinu kao svjedočenje uživo, oni su neophodni i korisni radi potkrepljivanja drugih dokaza. U svrhu potkrepljivanja dokaza, velika količina detalja koji se stavljaju na raspolaganje sudu pomaže prilikom utvrđivanja istinitosti ili tačnosti drugih

iskaza. Kada različiti svjedoci ponove slične činjenice veliki broj puta, to zaista nosi određenu težinu. Vijeće je odlučilo da odbrana ima apsolutno pravo da na ukrasno ispitivanje pozove bilo kojeg svjedoka čiji je transkript svjedočenja u drugom predmetu uvršten u dokaze. Odbrana u najvećem dijelu nije koristila ovo pravo. Sudsko vijeće je u svom rješenju od 28. februara 2008. godine donijelo odluku da ovi dokazi mogu biti predmet prava odbrane na unakrsno ispitivanje. Ako odbrana nije pozvala svjedoka na unakrsno ispitivanje, Vijeće smatra da se odbrana odrekla tog prava.

78. Pored ovoga, Vijeće je odlučujući o prijedlogu tužilaštva broj 13 procesnim rješenjem od 24.11.2008. godine (detaljno obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na procesna rješenja) između ostalog prihvatilo transkripte iskaza određenog broja svjedoka koji su svjedočili u predmetima MKSJ koji predstavljaju istu vrstu dokaza kao i transkripti prihvaćeni rješenjem od 28.02.2008. godine. Na ročištu održanom 24.11.2008. godine vijeće je upozorilo branioca optuženog Milorada Trbića da u vezi sa prihvaćenim transkriptima odbrana ima pravo da pozove svjedoke radi unakrsnog ispitivanja.

79. Odbrana je uložila prigovor jer je vijeće prihvatilo transkripte iskaza vojnika VRS koji nisu bili pozvani kao svjedoci. Vijeće je podsjetilo odbranu na pravo optuženog da pozove ove svjedoke na unakrsno ispitivanje. Međutim, odbrana je zapravo izabrala da pozove samo nekoliko svjedoka u svrhu unakrsnog ispitivanja. Odbrana je iskoristila ovo pravo u odnosu na dva svjedoka, svjedoka A-46 i svjedoka Mileta Babića.⁷ Odbrana je pozvala obje osobe u svojstvu svjedoka i one su saslušane. Odluka odbrane da na unakrsno ispitivanje ne pozove svjedoke čiji su transkripti svjedočenja u drugom predmetu uvršteni u dokaze, nije spriječila sudsko vijeće da analizira ove dokaze i omogućila je vijeću da koristi transkripte iskaza ovih svjedoka na način kako je to detaljnije navedeno dalje u presudi. Svi iskazi koji su uzeti u razmatranje sadrže dokumentovana direktna i unakrsna ispitivanja, koja će vijeće pregledati.

80. Vijeće je utvrdilo vjerodostojnost dokaza u vidu presretnutih razgovora. Lica koja su nadzirala presretanje kao i operateri svjedočili su neposredno pred sudom.⁸ Navedeni svjedoci su dali detaljan iskaz o opremi i metodama transkripcije koji su korišteni kako bi se osigurala najveća preciznost. Preciznost je zaista bila neophodna u ovom procesu s obzirom da su značajne vojne odluke donesene na osnovu ovih transkripcija. Vođeni su dnevници transkripcija, a Vijeće je cijenilo svaki od podneseni dokaz. Značaj ovih dokaza istaknut je u nalazima Vijeća u tački 667. Ovi dokazi se koriste kako bi potkrijepili Trbićeve navode o događajima koje je opisao u svojim izjavama kao i

⁷ U vezi ovih svjedoka pogledati obrazloženje u vezi prijedloga tužilaštva broj 16, 17 i 18

njegovu ulogu dežurnog oficira 16. i 17. jula. Konačno, ovi dokazi se ovdje kao i u postupcima pred MKSJ koriste kao zapis iz tog vremena o boravku na određenim lokacijama i aktivnostima ključnih osoba.⁹ Ovi dokazi su relevantni i pouzdani.¹⁰ Vijeće uvida da postoje dokazi koji upućuju na činjenicu da zbog prirode komunikacija i geografskog položaja područja koje su pokrivala jedinice za presretanje komunikacija nije uvijek bilo moguće čuti cijeli razgovor ili sve učesnike u razgovoru. Operateri su koristili određenu proceduru kako bi osigurali maksimalnu preciznost. Skupa sa svojim kolegama operateri bi preslušavali snimljene razgovore sve dok ih nisu mogli dešifrovati. Ukoliko nisu mogli dešifrovati određeni dio, to bi naznačali u transkripciji. Konačno, ove dokaze ne treba posmatrati pojedinačno jer oni predstavljaju dio obimne dokumentacije i iskaza koji imaju za cilj da potvrde i razjasne događaje iz jula 1995. godine.

81. Izvršena je katalogizacija dokaza, dokazi su pregledani, data im je određena težina i primjenjeni su u odnosu na svaku tačku ili podtačku. Vijeće je pažljivo razmotrilo svaki od materijalnih dokaza koji su izvedeni na glavnom pretresu, a značajni dokazi biće istaknuti i u dijelovima presude. U vezi sa analizom dokaza, ne postoji obaveza suda da obrazloži sve dokaze u presudi. Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi žalbenog vijeća MKSJ:

„Žalbeno vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim, ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog vijeća; pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu. Žalbeno vijeće podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.¹¹

Žalbeno vijeće MKSJ nadalje objašnjava.: „Pretresno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“¹²

82. Fusnote se koriste kako bi se naveli izvori ili potkrijepila utvrđenja vijeća. U tom smislu, nije namjera da fusnote budu iscrpne u pogledu navođenja dokaza s obzirom na obim dokaznog materijala.

⁸ Vidi takođe Vještak Richard Butler (17. i 18. mart 2008.)

⁹ Vidi *Tužilac protiv Blagčevića i Jokića*, IT-02-60-T, Odluka o uvrštavanju u dokaze presretnutih materijala od 18. decembra 2003. godine.

¹⁰ Vidi takođe Vještak Richard Butler (17. i 18. mart 2008.)

¹¹ *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-30/1-A, Presuda Žalbenog vijeća od 28. februara 2005., (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Kvočka i dr.), par. 23-25, citat iz *Tužilac protiv Delalića i dr.*, IT-96-21-A, Presuda Žalbenog vijeća od 20.02.2001., (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Čelebići), para. 498; *Tužilac protiv Kupreškića i dr.*, IT-95-16-A, Presuda Žalbenog vijeća od 23.10.2001., (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Kupreškić i dr.) para. 39; *Tužilac protiv*

83. Konačno, procesno rješenje od 28. februara 2008. godine nalazi se u prilogu ove presude. Ova odluka nudi objašnjenje zakonskog osnova za prihvatanje prethodnih iskaza ili izjava u 5 različitih kategorija. Svaki od ovih iskaza ili izjava prihvaćen je pod uslovom da se ispoštuje pravo odbrane da svjedoka pozove na unakrsno ispitivanje. Ukoliko je odbrana odlučila da ne pozove svjedoka, izjave ili iskazi su prihvaćeni i u cjelosti korišteni kao dokazi optužbe. Sva svjedočenja su pročitana i analizirana u potpunosti, uključujući direktno i unakrsno ispitivanje.

IV. IZJAVE MILORADA TRBIĆA

Kordića i Čerkez, IT-95-14/2-A, Presuda Žalbenog vijeća od 17.12.2004. (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*) para. 382.

¹² Čelebići, Presuda Žalbenog vijeća, par. 498

84. Pretresno vijeće je pregledalo sve izjave koje je optuženi dao prije početka suđenja. Kompletna analiza svih izjava koje je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog izvršena je na osnovu razmatranja u tekstu koji slijedi.

85. U toku dokaznog postupka u ovom predmetu postavljeno je pitanje korištenja izjava koje je optuženi Milorad Trbić dao istražiteljima MKSJ u svojstvu osumnjičenog, kao i njegove izjave koje je dao istražiteljima Tužilaštva MKSJ i FBI-u sačinjene u SAD-u.

86. Zapisnici sa ispitivanja optuženog Milorada Trbića u svojstvu osumnjičenog koja su obavili istražitelji MKSJ uloženi su u dokaze na glavnom pretresu održanom 27. novembra 2007. god.: Transkript iz Tužilaštva MKSJ - izjava Milorada Trbića data FBI-ju u SAD dana 19.8.2002. god., kao Dokaz T-3; Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 21.1.2004. god., kao Dokaz T-13; Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 23.5.2004. god., kao Dokaz T-15; Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 27.5.2004. god., kao Dokaz T-16; Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 29.10.2004. god., kao Dokaz T-17; Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 8.11.2004. god., kao Dokaz T-18.

87. Tužilaštvo je predložilo ulaganje ovih dokumenata nakon ispitivanja svjedoka Alistaira Grahama na glavnom pretresu održanom 27. novembra 2007. g., čemu se odbrana nije protivila, te je Vijeće prihvatilo da se oni uvedu u dokaze.

88. Odbrana optuženog Milorada Trbića je u završnim riječima istakla da se službene zabilješke i informativni razgovori istražitelja ne mogu koristiti kao dokazi u krivičnom postupku, te da se na njima ne može zasnivati odluka vijeća.

89. U skladu sa ovim vijeće je našlo potrebnim i svrsishodnim pojasniti ovu procesnu situaciju u svjetlu Zakona o krivičnom postupku bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) i trenutno važećeg ZKP BiH i EKLJP.

90. U doba (SFRJ), prije početka ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, na ovim prostorima je na snazi bio Zakon o krivičnom postupku SFRJ (ZKP SFRJ) „Službeni list SFRJ broj 4/1977”, koji je izmijenjen i dopunjen 1986. godine u „Službenom listu SFRJ broj 26/1986”.

91. Uredbom sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o krivičnom postupku „Službeni list RBiH 2/1992”, ZKP SFRJ je u cjelini preuzet kao Zakon o krivičnom postupku Republike Bosne i Hercegovine (ZKP RBiH).

92. Ovaj je zakon do prve velike reforme krivično-pravnog zakonodavstva više puta mijenjan i dopunjavan sa više uredbi sa zakonskom snagom. Ono što je bitno istaći jeste da su osnovni instituti krivičnog postupka koji su važili u bivšoj SFRJ bili preuzeti i u zakon RBiH, a kasnije i Zakone o krivičnom postupku Federacije BiH, Republike Srpske i Distrikta Brčko, sve do reforme 2003. godine kada je cjelokupni Zakon o krivičnom postupku izmijenjen i prilagođen adversarnom sistemu kao i u EKLJP, kada je stupio na snagu ZKP BiH objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 3/03.

A. KRIVIČNI ZAKON SFRJ

93. Zakon o krivičnom postupku SFRJ je polazio od dvije osnovne pravne pretpostavke:

- a) Pravo optuženog na šutnju koje je važno u postupku prije izdavanja naredbe o provođenju istrage, za vrijeme istrage i na glavnom pretresu; i
- b) Pravo organa krivičnog postupka da ispituju okrivljenog na glavnom pretresu.¹³

94. Iskaz okrivljenog se pribavljao procesnom radnjom koja se u ovom zakonu zvala ispitivanje okrivljenog, a u skladu sa članom 218. ZKP SFRJ. Formalnosti ispitivanja okrivljenika o djelu za koje je okrivljen uslovljene su okolnošću da se on ispituje u svrhu da mu se da prilika da se brani i da se dobije njegov iskaz kao dokaz u krivičnom postupku.¹⁴ Sa iskazom okrivljenog kao dokaz u krivičnom postupku se izjednačavao i iskaz osumnjičenog. Zakon je u nazivu napravio razliku između ova dva pojma, pa je okrivljeni bio osoba protiv koje se sprovodi istraga, odnosno prema kojoj je donešeno rješenje o sprovođenju istrage¹⁵, a za lice prema kojem nije donešeno rješenje o sprovođenju istrage, već je samo stavljen zahtjev za sprovođenje istrage ili takav zahtjev nije stavljen, upotrebljavan je naziv osumnjičeni.¹⁶ To je imalo za posljedicu da su ova lica imala različita procesna prava.

95. Osumnjičenika je u predistražnoj fazi mogao ispitivati istražni sudija ili organ unutrašnjih poslova.

¹³ Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga, Pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku; dr Vladimir Bayer, Zagreb 1972. godine

¹⁴ Ibid. strana 135;

¹⁵ Komentar Zakona o krivičnom postupku SFRJ, dr Tihomir Vasiljević i dr Momčilo Grubač, Beograd 1982. godine, strana 374;

¹⁶ Ibid.

96. U fazi prije pokretanja istrage je učestvovalo više subjekata u raznim svojstvima i sa različitim položajem koji su svojim radnjama doprinosili otkrivanju krivičnog djela i učinioca krivičnog djela, kao i pokretanju krivičnog postupka.

97. Ovaj zakon je tako dao posebna ovlaštenja organima unutrašnjih poslova. Naime, članom 151. ZKP SFRJ bilo je predviđeno da „ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, organi unutrašnjih poslova dužni su da preduzmu potrebne mjere da pronađu učinioca krivičnog djela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobjegne, da se otkriju i obezbijede tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da se prikupe sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.”

98. Stav 2. istog člana je opisivao radnje koje su ovi organi mogli preduzimati, a koje nisu bile nabrojane taksativno, već su date kao primjeri uz mogućnost preduzimanja svih drugih potrebnih mjera i radnji.

99. Prilikom preduzimanja ovih radnji, organi unutrašnjih poslova su mogli prikupljati obavještenja od građana, ali nisu mogli saslušavati građane u svojstvu okrivljenog, svjedoka ili vještaka, jer je to bilo isključivo pravo istražnog sudije,¹⁷ osim kada zakon nije predlagao drugačiju mogućnost. Takva izuzetna situacija je bila predviđena članom 155. stav 1. koji kaže: „kada je učinilac krivičnog djela nepoznat, javni tužilac može tražiti od organa unutrašnjih poslova da poduzmu određene istražne radnje ako bi, s obzirom na okolnosti slučaja, bilo cjelishodno da se i prije pokretanja istrage preduzmu takve radnje“.

100. Prikupljeni podaci koji su dobiveni ovim radnjama, odnosno operativno kriminalističkim aktivnostima organa unutrašnjih poslova, koristili su se samo za sačinjavanje krivične prijave, te se na tim podacima prikupljenim od strane organa unutrašnjih poslova u postupku prije donošenja rješenja o sprovođenju istrage nije mogla zasnivati sudska odluka. Obavještenja sastavljena od strane organa unutrašnjih poslova su bila sačinjena u obliku službene zabilješke ili zapisnika.

¹⁷ Istražni sudija je mogao ispitati osumnjičenog i prije pokretanja istrage, ili okrivljenog nakon donošenja rješenja o sprovođenju istrage, ali mu je prethodno morao izreći odgovarajuća upozorenja. Ukoliko upozorenja nisu bila data, takav iskaz se nije mogao koristiti kao dokaz na glavnom pretresu.

101. Razlog za to jeste što organi unutrašnjih poslova prilikom uzimanja izjava nisu davali procesna upozorenja koja su služila u cilju zaštite prava lica, te se stoga ovakva obavještenja nisu mogla koristiti kao dokaz na kojem bi se zasnivala sudska odluka.

102. Naime, organi unutrašnjih poslova nisu po svojoj funkciji imali ovlaštenja da izdaju ova procesna upozorenja s obzirom da ista nisu bila smatrana dijelom pravosudnog sistema. Oni su, kako je to naglašeno ranije, prikupljali obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vodenje krivičnog postupka. Ovi organi su uzimali obavještenja od građana u prekrivičnoj fazi, prije donošenja rješenja o sprovođenju istrage. U takvom materijalu su se mogli naći iskazi osumnjičenog, odnosno lica koja su se u kasnijem krivičnom postupku trebala pojaviti u svojstvu okrivljenog ili svjedoka. Takvi iskazi su dati bez obavještavanja osobe koja se saslušava o osnovima sumnje koji stoje, bez prisustva advokata i bez saopštenja osumnjičenom da nije dužan da izloži svoju odbranu, niti da odgovara na pojedina pitanja. Ovi organi nisu ni bili dužni da se drže procesnih formi, jer njihova obavještenja nisu mogla biti korištena u sudskom postupku jer nisu imala dokaznu snagu. Radnje koje su poduzimali različiti organi, uključujući i radnje organa unutrašnjih poslova prije donošenja rješenja o sprovođenju istrage, nisu predstavljale dio istrage. Istraga je započinjala donošenjem rješenja o sprovođenju istrage od strane istražnog sudije. Također, za istražne radnje koje su poduzimane prije donošenja rješenja o sprovođenju istrage zakon je predvidio da će se na njih primjenjivati odredbe koje važe u istrazi¹⁸, iz čega je proizlazilo da u tom trenutku još nije bilo istrage.

103. Poslije završene istrage ili podnošenja sudu optužnog akta, istražni sudija je bio dužan da sva obavještenja koja su organi unutrašnjih poslova prikupili od okrivljenog ili od privilegovanih svjedoka izdvoji iz spisa. O tome se donosilo posebno rješenje. Po pravosnažnosti rješenja, izdvojeni zapisnici su se zatvarali u poseban omot, odvojeno od ostalih spisa, tako da se nisu mogli razgledati niti koristiti u daljem toku postupka.¹⁹ Informacije prikupljene od strane organa unutrašnjih poslova u tom slučaju su se mogle koristiti samo u izuzetnim slučajevima, odnosno na zahtjev okrivljenog ili po odluci vijeća, kada se ispune posebni zakonski uslovi.²⁰ Razlog za ovo jeste što je okrivljeni uživao određene procesne garancije koje se nisu smjele povrijediti, i morale su biti poštovane i prilikom ispitivanja od strane istražnog sudije.

¹⁸ Član 154. stav 3; član 156. stav 2; član 159. stav 4 ZKP SFRJ

¹⁹ Član 83. stav 1 i 2 ZKP SFRJ

²⁰ Član 84. stav 2 ukoliko okrivljeni traži da se pročitaju izdvojeni zapisnici o njegovom ispitivanju

104. Za razliku od ispitivanja osumnjičenog od strane organa unutrašnjih poslova, istražni sudija je prilikom ispitivanja osumnjičenog bio vezan formalnim pravilima koja su važila za ispitivanje okrivljenog u istrazi, te se takav zapisnik mogao koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.²¹

105. Nakon donošenja rješenja o sprovođenju istrage osumnjičeni je dobivao status okrivljenog. U toj fazi postupka je okrivljenog mogao ispitivati samo istražni sudija. Prije ispitivanja okrivljeni je morao biti poučen da nije dužan da iznosi svoju odbranu, niti da odgovara na postavljena pitanja²². Također je morao biti poučen o pravu da uzme branioca koji može prisustvovati ispitivanju²³ i da ima pravo da angažuje branioca u roku od 24 časa od poučavanja o pravu.²⁴ Ukoliko su procesna pravila bila ispoštovana, ovakvi iskazi su se mogli koristiti na glavnom pretresu. Ako je postupljeno protivno ovim odredbama odnosno ako okrivljenom nisu učinjena propisana upozorenja, na ovakvim iskazima okrivljenog se nije mogla zasnivati sudska odluka, te su se takve izjave morale rješenjem izdvajati iz spisa i čuvati u posebnom omotu u skladu sa članom 83. stav 1. ZKP SFRJ.

106. U fazi glavnog pretresa raspravni sudija je prije pokretanja bilo koje radnje prvo ispitivao optuženog, a onda se pristupalo izvođenju drugih dokaza. Ista pravila koja važe za ispitivanje okrivljenog u istrazi²⁵ su važila i za ispitivanje optuženog na glavnom pretresu²⁶. Prilikom ispitivanja okrivljenog ranija izjava okrivljenog data istražnom sudiji se mogla koristiti radi razjašnjavanja.²⁷ Ukoliko optuženi nije htio da odgovara na sva ili na pojedina pitanja, raspravni sudija je čitao raniji iskaz ili dio tog iskaza.²⁸ Kada se iskaz okrivljenog u istrazi bitno razlikovao od iskaza optuženog datog na glavnom pretresu, sud je bio dužan da ispita optuženog o ranijem iskazu i da ga pročita. Čak postoji i stav Vrhovnog suda Hrvatske u presudi Kž. 2186/70-5 od 13. 4. 1971. godine u kojoj je istaknuto da se bez ocjene oba iskaza ne može prihvatiti samo iskaz dat na glavnom pretresu niti na tom iskazu utvrditi činjenično stanje.

107. Ispitivanje osumnjičenog od strane organa unutrašnjih poslova nije bilo vezano formalnim procesnim pravilima, te stoga bilješke o iskazu osumnjičenog nisu mogle biti korištene kao dokaz na glavnom pretresu. Svrha ovakvih ispitivanja je bila dobivanje obavještenja u cilju sakupljanja

²¹ Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga, Pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku; dr Vladimir Bayer, strana 138

²² Član 218. stav 2 ZKP SFRJ

²³ Član 67. stav 1 i 2, član 218. stav 9 ZKP SFRJ

²⁴ Član 218. stav 9 ZKP SFRJ

²⁵ Član 317. stav 1 ZKP SFRJ

²⁶ Članovi od 317-320 ZKP SFRJ

²⁷ Član 317. ZKP SFRJ

²⁸ Član 317. stav 2 ZKP SFRJ

podataka koji mogu poslužiti kao osnova za donošenje rješenja o otvaranju istrage.²⁹ Za razliku od ovakvih ispitivanja, prilikom ispitivanja osumnjičenog/okrivljenog, istražni sudija je bio vezan formalnim pravilima o ispitivanju okrivljenog³⁰, pa je takav zapisnik o ispitivanju mogao biti korišten na glavnom pretresu.

B. ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU BiH

108. Zakon o krivičnom postupku BiH daje mogućnost da osumnjičenog u istrazi ispituje osim tužioca i ovlaštena službena osoba³¹, što je u ranijem zakonodavstvu bilo isključivo pravo istražnog sudije. Član 20. ZKP BiH pojašnjava ko se smatra ovlaštenom službenom osobom, uključujući i osobe koje imaju odgovarajuća ovlaštenja unutar policijskih organa u Bosni i Hercegovini. Ovom odredbom je Zakon o krivičnom postupku BiH dao i službenim osobama svojstvo istražnih organa koji obavljaju svoje ovlasti u skladu sa ovim zakonom. Osnovna uloga ovlaštenih službenih osoba je preuzimanje potrebnih mjera u cilju pronalaska učinitelja krivičnog djela, sprečavanje skrivanja ili bjekstva osumnjičenog ili saučesnika, otkrivanje i čuvanje tragova krivičnog djela i predmeta koji mogu poslužiti kao dokazi, te prikupljanje informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku³². Treba istaći da je ta uloga jednaka ulozi koju imaju istražitelji MKSJ.

109. S tim u vezi, a u cilju izvršenja navedenih zadataka, ZKP BiH je predvidio da službene osobe mogu uzimati izjave od osoba, na način da se poštuju prava zagarantovana članom 78. ZKP BiH. U tom slučaju se zapisnici o prikupljenim izjavama mogu upotrijebiti kao dokaz u krivičnom postupku³³. Član 78. se izričito odnosi na osumnjičenog i njegova prava koja moraju biti poštovana prilikom ispitivanja, iz čega se jasno može zaključiti da zakon o krivičnom postupku daje mogućnost da osumnjičenog u istrazi ispita ovlaštena službena osoba.

110. Ispitivanje osumnjičenog od strane tužioca također mora biti u skladu sa pravilima koja su propisana ovim zakonom i koja se odnose na odredbe o ispitivanju osumnjičenog³⁴, i kada je iskaz dat u skladu sa tim odredbama, takav iskaz može biti korišten kao dokaz na glavnom pretresu.

²⁹ Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga, Pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku; dr Vladimir Bayer, Zagreb 1972; strana 136

³⁰ Član 218. ZKP SFRJ

³¹ Član 77. ZKP BiH

³² Član 218. ZKP BiH

³³ Član 213. stav 3 ZKP BiH

³⁴ Članovi od 77. do 80. ZKP BiH

111. Član 78. ZKP BiH predviđa da se osumnjičeni mora poučiti o sljedećim pravima:

“Na početku ispitivanja osumnjičenom će se saopćiti za koje krivično djelo se tereti i osnovne sumnje protiv njega, a poučit će se o sljedećim pravima:

- a) da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena³⁵
- b) da može uzeti branioca po svom izboru koji može biti prisutan njegovom ispitivanju, kao i da ima pravo na branitelja bez naknade u slučajevima predviđenim ovim zakonom;³⁶
- c) da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist i ako to učini u prisustvu branioca da je takav njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnom pretresu,....”³⁷

112. Odredbe člana 78. jasno govore da je namjera zakonodavca bila da se omogući osumnjičenom da iznese svoju odbranu ukoliko to želi, a sa druge strane, da se na glavnom pretresu njegov iskaz iz istrage koristi kao dokaz bez obzira da li će optuženi iznijeti svoju odbranu ili ne, sa odnosno bez njegove saglasnosti. Mogućnost korištenja iskaza optuženog datog u istrazi nije uslovljena njegovim iznošenjem odbrane na glavnom pretresu. Naime, iznošenje odbrane je pravo optuženog, a nije njegova obaveza.³⁸ Ukoliko optuženi odluči da se brani šutnjom, tada je zakon predvidio mogućnost korištenja iskaza optuženog iz istrage, u skladu sa stavom 3. člana 273. ZKP BiH koji predstavlja izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza.³⁹

113. Stav 3. člana 273. ZKP BiH kaže: Ako se u toku glavnog pretresa optuženi koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju odbranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženog koji je dat u istrazi može se po odluci sudije ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu...”

114. Korištenje iskaza optuženog datog u istrazi je uslovljeno formalnim pravilom koje mora biti ispunjeno da bi iskaz iz istrage mogao biti korišten kao dokaz, a koje se odnosi na upozorenje dato osumnjičenom prilikom ispitivanja u istrazi. Drugi dio citiranog stava člana 273. ZKP BiH

³⁵ Pravo na odbranu šutnjom i zaštita od samooptuživanja implicirani su u članu 6. EKLJP kao elementi osnovnog prava na pravično suđenje.

³⁶ Član 6. stav 3., tačka c) EKLJP propisuje pravo na pravno zastupanje, odnosno pravnu pomoć.

³⁷ Ovaj stav obuhvata poštivanje obaveze iz člana 6., stav 3., tačka b) kojim se propisuje da osobe optužene za krivično djelo treba da imaju dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane. Pravo na pravično suđenje takođe obuhvata načelo da se mora pružiti odgovarajuća mogućnost iznošenja odbrane.

³⁸ Osumnjičeni, odnosno optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost

³⁹ Stav 3. člana 273. ZKP BiH je unesen u Zakon o krivičnom postupku, izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH 58/08“)

eksplicitno navodi da se ovakav iskaz može koristiti: „...,samo ako je optuženi prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu sa članom 78. stav (2) tačka (c) ovog zakona.“⁴⁰

115. U skladu sa gore navedenim, prilikom razmatranja prihvatanja iskaza optuženog datog u istrazi sudeće vijeće će razmatrati sljedeće kriterije:

- a) da li je osumnjičeni bio poučen da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret;
- b) da li je osumnjičeni bio poučen da ukoliko želi da se izjasni, odnosno da iznese svoju odbranu, to mora učiniti u prisustvu branioca u slučaju obavezne odbrane;⁴¹
- c) da li je osumnjičeni upozoren da ukoliko svoju izjavu da u prisustvu branioca, njegov se iskaz može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu;
- d) da li je osumnjičeni upozoren da ukoliko svoju izjavu da u prisustvu branioca, njegov iskaz može i bez njegove saglasnosti biti pročitan i korišten na glavnom pretresu;

116. Zakon o krivičnom postupku BiH predviđa da osumnjičenog u istrazi može ispitivati tužilac ili ovlaštena službena osoba. Prilikom ispitivanja osumnjičenog moraju se poštovati odredbe koje se odnose na pravila o ispitivanju osumnjičenog. Iskazi osumnjičanog dati u istrazi mogu biti korišteni na glavnom pretresu bez obzira da li optuženi želi iznijeti svoju odbranu ili će se braniti šutnjom. Prilikom odlučivanja o tome da li će se iskazi osumnjičenog koristiti kao dokaz na glavnom pretresu sud vodi računa da li su ispunjeni uslovi predviđeni članom 273. stav 3. ZKP BiH.

117. Vijeće je takođe razmatralo činjenice u vezi sa izjavama koje je optuženi dao onako kako je to ESLJP opisao u predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁴², čega se pridržavalo i prvostepeno vijeće Suda BiH u predmetu *Miloš Stupar i drugi*.⁴³ U predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ESLJP je imao priliku da odluči o tome koja mjera sudskog preispitivanja je dovoljna da bi se osigurala pravičnost u korištenju ranije datih izjava optuženog. Preispitujući činjenice na način opisan u predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, vijeće je odlučivalo o sljedećem: (1) da li je svaka izjava pribavljena na zakonit način, i (2) da li se izjave koje su pribavljene na zakonit način mogu koristiti kao dokaz protiv optuženog, ako je optuženi koji je dao izjavu iskoristio svoje pravo da se na suđenju brani šutnjom. Analiza izjava optuženog od strane vijeća biće detaljnije elaborirana u daljem tekstu.

⁴⁰ Vidi član 78. stav 2, tačka c) ZKP BiH

⁴¹ Ukoliko se radi o slučajevima gdje odbrana nije obavezna, tada se osumnjičeni može odreći prava na prisustvo branitelja prilikom ispitivanja, a ukoliko se radi o obaveznoj odbrani tada se osumnjičeni ne može odreći prava na prisustvo branitelja.

⁴² *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 39846/98, ECHR 2001.

⁴³ *Milos Stupar i drugi*, X-KR-05/24 (Sud BiH), Rješenje po prijedlogu Tužilaštva BiH da se izjave optuženog kao dokazi predloženi u optužnici uvedu u spis, od 18. aprila 2007.g., str. 6-8.

118. ESLJP je imao priliku da odluči o tome koja mjera sudskog preispitivanja je dovoljna da bi se osigurala pravičnost u korištenju ranije datih izjava optuženog. Prava zagarantovana optuženom u krivičnom postupku utvrđena su članom 6. EKLJP koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 6. – Pravo na pravično suđenje

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona...
2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.
3. Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:
 - a. da u najkraćem mogućem roku, detaljno i na jeziku koji razumije, bude obavješten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;
 - b. da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;
 - c. da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtijevaju;
 - d. da ispituje svjedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbijedi prisustvo i saslušanje svjedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svjedoče protiv njega;
 - e. da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

119. Iako nije precizirano u samom članu 6., ESLJP je zaključio da je pravo na odbranu šutnjom takođe zaštićeno članom 6. Zaključak o ovom pravu ESLJP izvodi iz prava na pravično suđenje koje se tumači uz pravo lica optuženog za krivično djelo na pretpostavku nevinosti i zaštitu od samooptuživanja. Prema tumačenju ESLJP, tim pravom se zahtijeva da se domaći sudovi suzdrže od zasnivanja zaključaka o krivičnoj odgovornosti na izjavama optuženog koje ga inkriminišu u situacijama kada su državni organi te izjave iznudili na neprimjeren način.⁴⁴

120. ESLJP se generalno ne upliće u pravila o dokazima koja primjenjuju domaći sudovi, osim ako primjena tih pravila ne čini cjelokupan postupak nepravičnim:

Sud ponavlja da je prihvatljivost dokaza pitanje koje primarno treba da reguliše domaće zakonodavstvo, i opšte je pravilo da su domaći sudovi ti koji treba da ocijene dokaze koji se iznose pred njih. Prema Konvenciji, nije zadatak Suda da odlučuje o tome da li su

⁴⁴ *Heaney i McGuinness v. Ireland*, br. 34720/97, § 40, ESLJP 2001.; *Allan v. United Kingdom*, br. 48539/99, § 44, ESLJP 2003.

izjave svjedoka bile pravilno prihvaćene kao dokazi, nego da li je postupak u cjelini, uključujući i način pribavljanja dokaza, bio pravičan.⁴⁵

121. Kao što je navedeno, ESLJP je imao priliku da odluči o tome koja mjera sudskog preispitivanja je dovoljna da bi se osigurala pravičnost u korištenju ranije datih izjava optuženog. U predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ESLJP je odobrio da se, u cilju utvrđivanja krivice, protiv optuženih koriste izjave koje su date u svojstvu osumnjičenih, ukoliko je sudeće vijeće:

1. Saslušalo iskaz policijskih službenika i ostalih osoba koje su prisustvovalе uzimanju izjava;
2. Saslušalo iskaz neuropsihijatra u pogledu uračunljivosti optuženih čije je duševno stanje dovedeno u pitanje;
3. Izvršilo kontrolu samih izjava i okolnosti pod kojima su date;
4. Saslušalo argumente branilaca optuženih;
5. Dalo optuženima priliku da se izjasne kako bi objasnili okolnosti pod kojima su izjave pribavljene.⁴⁶

122. Prema zaključku ESLJP, s obzirom da je sud ispitao činjenice na opisani način, bilo je dozvoljeno da se izjave koje su optuženi ranije dali u svojstvu osumnjičenih koriste na suđenju protiv optuženih, bez obzira da li se na glavnom pretresu optuženi pojavljuju u svojstvu svjedoka ili ne.

123. U ovom predmetu je vijeće slijedilo postupak koji je odobrio ESLJP u predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*

124. Prvi kriterij je ispunjen 27. i 28. novembra 2007.godine kada je vijeće saslušalo iskaz bivšeg vode Tima za istrage u Tužilaštvu MKSJ, Alistaira Grahama, koji je optuženog ispitivao zajedno sa višim tužiocem Tužilaštva MKSJ, Peterom McCloskey-im. Tokom svakog ispitivanja optuženog, Alistair Graham je optuženome čitao njegova prava i snimao ispitivanje u skladu sa Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ u svakoj prilici kada je optuženi Milorad Trbić davao izjavu u Tužilaštvu MKSJ. Alistair Graham je svjedočio o načinu i okolnostima ispitivanja, stanju optuženoga za vrijeme ispitivanja i pravima koja su data optuženome, čime će se vijeće detaljnije baviti u analizi pojedinačnih izjava koja slijedi. Jasno je da je optuženi sve vrijeme znao da je ispitivan o zločinima u Srebrenici u periodu od jula do novembra 1995.godine.

⁴⁵ *Luca v. Italy*, br. 33354/96, § 38, ESLJP 2003.

⁴⁶ *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 39846/98, ESLJP 2001.

125. Drugo, nije postavljeno pitanje uračunljivosti optuženoga, te vijeće zaključuje da ne postoji ni jedan dokaz koji bi ukazao na to da u vrijeme ispitivanja nije bio sposoban da razumije svoja prava ili da se odrekne tih prava.

126. Treći kriterij je ispunjen time što je vijeće izvršilo kompletnu, detaljnu analizu svakog ispitivanja optuženoga od strane Tužilaštva MKSJ, kako bi utvrdilo da li su ispoštovana prava zagantovana ZKP BiH, Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ, i EKLJP. Takode su analizirane okolnosti u kojima je vršeno ispitivanje. O ispunjavanju ovih zakonskih uslova takode će biti više riječi u nastavku.

127. Što se tiče četvrtog kriterija, vijeće je saslušalo argumente odbrane tokom cjelokupnog prikaza ispitivanja optuženog za vrijeme svjedočenja Alistaira Grahama, bivšeg vođe Istražnog tima u Tužilaštvu MKSJ, dana 27. i 28. novembra 2007.godine. Odbrana je počela unakrsno ispitivanje Alistaira Grahama navodeći da nije sporno da je on optuženog na odgovarajući način upozorio na prava i obaveze u nekoliko prilika, što je i zabilježeno na snimku. Odbrana je, međutim, navela da je optuženi bio pod prisilom za vrijeme ispitivanja, a Graham je stalno ponavljao u svom iskazu da takvi navodi nisu tačni, te da na optuženoga nikada nije vršen pritisak da bilo šta prizna. Prema iskazu Grahama, od optuženoga se jedino tražilo da kaže istinu o onome što zna, što je vidio i u šta je bio uključen. Vijeće je takode pitalo Grahama da li je optuženom, u bilo koje vrijeme dok se on bavio njime, ponuđeno bilo šta u zamjenu za njegove izjave, i Graham je posvjedočio da nije bilo apsolutno nikakvih ponuda niti garancija koje su date optuženome u zamjenu za njegove izjave. Pored toga, naveo je da je od trenutka kada se susreo s optuženim bio svjestan da je ispitivanje od strane službenika organa gonjenja stresno, te da je o tome vodio računa, zbog čega su pravljene pauze, a optuženi i prevodilac su imali vremena i za objed i osvježenje.

128. Vijeće je optuženome dalo priliku da prokomentariše iskaze svjedoka u vezi sa ispitivanjima i okolnostima pod kojima su izjave uzimane. Optuženi je tu priliku iskoristio dana 28. novembra 2007.godine, kada je lično ispitao svjedoka Alistaira Grahama. Kao što je odbrana navela za vrijeme unakrsnog ispitivanja Alistaira Grahama, i optuženi je izjavio da su njegove izjave iznudene. G. Graham je ponovo izjavio da na optuženoga nije vršen nikakav pritisak da prizna bilo kakav zločin, i da je želio da od optuženoga čuje istinit opis događaja, kao i to da li je on u njima učestvovao. Vijeće je zaključilo da je svjedok Alistair Graham pouzdan, te da nema dokaza koji potkrepljuju tvrdnje da je na optuženoga vršen pritisak za vrijeme ispitivanja u Tužilaštvu MKSJ. Odbrana nije predočila dokaze kako bi potkrijepila svoje navode o vršenju pritiska.

129. Član 1. Zakona o ustupanju predmeta predviđa:

(1) Odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

(2) Ako odredbama ovog zakona nisu posebno uređena pitanja iz stava 1. ovog člana, primjenjuju se ostale odredbe iz Zakona o krivičnom postupku BiH, Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH, te Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

130. Član 3. stav 1., Zakona o ustupanju predmeta sadrži opšti princip da se “dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH”.

131. Iz gore navedenog jasno proizilazi da je Zakon o ustupanju predmeta *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH. Prilikom razmatranja izjava koje je Tužilaštvo MKSJ uzelo od optuženog, prvi element koji treba utvrditi u smislu odredaba člana 3. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta jeste taj da li je navedeni dokaz pribavljen u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ (PoPD).

132. Član 21. Statuta MKSJ predviđa konkretne mjere kojima se optuženom garantuje ostvarivanje osnovnih prava, kao što su pravo da mu se dodijeli pravna pomoć (...), i pravo na neophodni prevod na jezik i sa jezika kojim on (osumnjičeni) govori i koji razumije.⁴⁷

133. Pravilo 42. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ – *Prava osumnjičenog za vrijeme istrage* predviđa oba navedena zagantovana prava, uz još jednu garanciju – pravo na šutnju, i pravo da bude upozoren da će svaka izjava koju bude dao biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

(A) Osumnjičeni kojeg tužilac bude ispitivao ima sljedeća prava, o kojima tužilac mora da ga obavijesti prije ispitivanja na jeziku koji osumnjičeni razumije:

- (i) pravo na branioca po vlastitom izboru ili na besplatnu pravnu pomoć koja će mu biti dodijeljena ako nema materijalnih sredstava da je sam plati;
- (ii) pravo na besplatnu pomoć prevodioca ako ne razumije niti govori jezik na kojem se vrši ispitivanje; i
- (iii) pravo na šutnju i pravo da bude upozoren da će svaka izjava koju bude dao biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

⁴⁷ Član 21. Statuta MKSJ štiti međunarodno priznate standarde ljudskih prava propisanih u članu 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima

- (B) Ispitivanje osumnjičenog ne vodi se bez prisustva branioca, osim u slučaju da se osumnjičeni dobrovoljno odrekao prava na branioca. Ako se osumnjičeni odrekao tog prava, a kasnije ipak izrazi želju da ima branioca, ispitivanje se odmah prekida i nastavlja se tek kada osumnjičeni angažuje branioca ili kad mu se on dodijeli.

134. Pravilo 43. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ – *Snimanje ispitivanja osumnjičenog* nalaže da kad god tužilac ispituje osumnjičenog, to se ispitivanje snima audio ili video tehnikom, u skladu sa sljedećom procedurom:

- (i) osumnjičeni će na jeziku koji razumije biti obaviješten da se ispitivanje snima audio ili video tehnikom;
- (ii) u slučaju prekida u ispitivanju, ta činjenica, kao i vrijeme kad je do prekida došlo, zabilježiće se prije prekida audio ili video snimanja, a zabilježiće se i vrijeme kada je ispitivanje nastavljeno;
- (iii) po završetku ispitivanja, osumnjičenom će se dati prilika da razjasni sve što je rekao i da doda šta god želi i zabilježiće se vrijeme kada je ispitivanje završeno;
- (iv) kopija snimljene trake ili, ako je korišteno više uređaja za snimanje, jedna od originalnih snimljenih traka dostaviće se osumnjičenom;
- (v) nakon što je, ako je to potrebno, napravljena jedna kopija snimljene trake, originalna snimljena traka ili jedna od originalnih traka biće zapečaćena u prisustvu osumnjičenog, uz potpis tužioca i osumnjičenog; i
- (vi) ako osumnjičeni postane optuženi, izradiće se transkript trake.

135. Prije 12. decembra 2002.godine, Pravilom 43. se zahtijevalo da se transkript trake izradi što je moguće prije nakon završenog ispitivanja i da se kopija transkripta dostavi osumnjičenom. To pravilo je izmijenjeno 12. decembra 2002.godine na način da se transkript trake sačinjava u slučaju da osumnjičeni postane optuženi. Taj uslov se mogao primijeniti za vrijeme prvog saslušanja optuženog u Tužilaštvu MKSJ dana 19. avgusta 2002. godine, ali ne i za vrijeme kasnijih ispitivanja koja su vršena nakon 12. decembra 2002. Ovaj uslov iz Pravila 43. je poštovan prilikom ispitivanja od 19. avgusta 2002.godine, jer je zapisničar pod zakletvom ovjerio transkript kao istinit i ispravan zapis iskaza optuženog dana 23. septembra 2002.godine.⁴⁸ Optuženi se odrekao prava da pročita i potpiše vanraspravni iskaz.⁴⁹ Kopija transkripta je dostavljena optuženom.⁵⁰

⁴⁸ T-3 (Transkript iz Tužilaštva MKSJ – izjava Milorada Trbića data FBI-u, u SAD-u, dana 19. avgusta 2002.) (“Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. avgusta 2002”) str. 84.

⁴⁹ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. avgusta 2002.), str. 4.

⁵⁰ Pretresni podnesak Tužilaštva br. 24 – Poštivanje Pravila 43. MKSJ, 10. novembar 2008., Aneks A – Objelodanjivanje i planiranje od strane Tužilaštva MKSJ od 29. juna 2005. i Aneks B – Dinamika objelodanjivanja transkripata ispitivanja osumnjičenog.

136. U svim ispitivanjima Milorada Trbića koje je obavilo Tužilaštvo MKSJ on je obaviješten da bi mogao biti osumnjičeni.⁵¹ Nakon njegovog posljednjeg ispitivanja od strane Tužilaštva MKSJ dana 8. novembra 2004.godine, tužilac MKSJ je 10. februara 2005.godine podigao optužnicu protiv optuženog i Vinka Pandurevića, a 24. marta 2005.godine raspravno vijeće MKSJ je potvrdilo optužnicu protiv optuženih.⁵² On je premješten u pritvor Suda dana 7. aprila 2005.godine.⁵³ Nakon podizanja optužnice, Tužilaštvo MKSJ više nije uzimalo nikakvu izjavu.

137. Nadalje, Pravilo 92 *Priznanja* iz PoPD MKSJ predviđa da “a pod uslovom da su strogo poštovani zahtjevi iz pravila 63, smatraće se da je priznanje koje je optuženi dao dok ga je tužilac ispitivao dato slobodno i dobrovoljno, osim ako se dokaže suprotno”. Ispitivanje optuženog je definisano Pravilom 63 *Ispitivanje optuženog* PoPD MKSJ:

(A) Tužilac neće ispitivati optuženog, uključujući i ispitivanje poslije prvog stupanja pred sud, bez prisustva njegovog branioca osim ako je optuženi dobrovoljno i izričito pristao na to da se ispitivanje vrši bez prisustva branioca. Ako optuženi naknadno izrazi želju da branilac bude prisutan, ispitivanje se odmah nakon toga prekida i nastavlja tek kad branilac optuženog bude prisutan.

(B) Ispitivanje, uključujući i odricanje od prava na branioca, snima se audio ili video tehnikom, u skladu s postupkom navedenim u pravilu 43. Tužilac na početku ispitivanja upozorava optuženog u skladu s pravilom 42(A)(iii).

138. U smislu člana 1. stav 2. Zakona o ustupanju predmeta, takođe je potrebno primijeniti osnovni princip zakonitosti dokaza propisan članom 10. ZKP BiH. Član 10. ZKP BiH predviđa da “je zabranjeno od osumnjičenog, optuženog ili bilo koje druge osobe koja učestvuje u postupku iznudivati priznanje ili kakvu drugu izjavu”. Pored toga, stav 2. istog člana propisuje da “[Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.”

139. Odredba člana 10. stav 1. ZKP BiH o iznudi priznanja ili neke druge izjave odnosi se na priznanje, odnosno izjavu pribavljenu primjenom sile, prijetnje, obmane, prisile, obećanja,

⁵¹ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. avgusta 2002.), str. 8; T-12 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 23.01.2004.god., pripremio Alistair Graham) (“Trbić, saslušanje od 21. januara 2004.”), p. 2; T-15 (Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ od dana 23.05.2004.god.) (“Trbić, saslušanje od 23. maja 2004.”), str. 1; T-16 (Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 27.05.2004.god.) (“Trbić, saslušanje od 27. maja 2004.”), str. 1; T-17 (Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 29.10.2004.god.) (“Trbić saslušanje od 29. oktobra 2004.”), str.1; T-18 (Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 08.11.2004.god.) (“Trbić, saslušanje od 8. novembra 2004.”), str.1.

⁵² *Tužilac protiv Pandurevića i Trbića*, IT-05-86-I, Optužnica, 10. februar 2005.; *Tužilac protiv Pandurevića i Trbića*, IT-05-86-I, Odluka o reviziji optužnice i nalogu za neobjelodanjivanje od 24. marta 2005. str. 3 (potvrđujući optužnicu).

zavaravanja ili neke druge zabranjene radnje u odnosu na lice koje je stranka u postupku. Odbrana nije podnijela nikakav dokaz o bilo kakvom zabranjenom postupku. Naprotiv, neke izjave optuženog ukazuju na to da je on pokušao da se posluži obmanom u svoju korist.

140. U smislu člana 10. stav 2. ZKP BiH, nepravovaljani dokazi su dokazi pribavljeni kršenjem člana 6. EKLJP i člana 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, što ovdje nije slučaj.

141. Prema tome, vijeće je odlučivalo o sljedećem:

1. Da li je svaka izjava pribavljena na zakonit način.
2. Da li se izjave pribavljene na zakonit način mogu koristiti kao dokaz protiv optuženog, ako optuženi koji je dao izjave na suđenju koristi pravo na odbranu šutnjom.

142. Vijeće je, u vezi sa svakom izjavom, detaljno analiziralo da li su ispunjeni uslovi iz Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima. Ti uslovi su, kao što je gore navedeno, propisani u Pravilu 42 *Prava osumnjičenog za vrijeme istrage* i Pravilu 43 *Snimanje ispitivanja osumnjičenog*, kao i Pravilu 63 *Ispitivanje optuženog* i Pravilu 92 *Priznanje*.

143. Uslov iz Pravila 42 ispunjen je u vezi sa svih šest ispitivanja koje je Tužilaštvo MKSJ obavilo s Miloradom Trbićem.⁵³ Milorada Trbića je tokom svakog ispitivanja tužilac informisao da se ispituje u svojstvu osumnjičenog, a prije ispitivanja je upoznat i sa pravima propisanim Pravilom 42, na jeziku koji govori i razumije. Konkretno, prije svakog ispitivanja bio je obaviješten o pravu na pomoć branioca po sopstvenom izboru, odnosno na dodjelu besplatne pravne pomoći ako nema dovoljno sredstava da sam plati za tu pomoć. Takođe je informisan o pravu na besplatnu pomoć prevodioca ukoliko ne razumije ili ne govori jezik na kojem se vrši ispitivanje, kao i o pravu na odbranu šutnjom, a upozoren je i da će svaka njegova izjava biti snimljena i da se može koristiti kao dokaz. Konačno, prema Pravilu 42, Milorad Trbić je obaviješten da se ispitivanje neće nastaviti bez prisustva branioca, osim ako se svojom voljom ne odrekne prava na branioca. U slučaju da se odrekne tog prava, a zatim naknadno izrazi želju da ima branioca, ispitivanje se prekida i nastavlja onda kada dobije branioca ili kada mu se branilac dodijeli. Rezultat toga je da su uslovi iz Pravila

⁵³ *Tužilac protiv Pandurevića i Trbića*, IT-05-86-I, Odluka donesena 8. aprila 2005. po zahtjevu tužioca da se poništi nalog za neobjelodanjivanje od 30. marta 2005., str. 2.; *Tužilac protiv Pandurevića i Trbića*, IT-05-86-I, Nalog za pritvor od 8. aprila 2005.g., str. 2.

⁵⁴ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.), str. 8-9; T-13 (Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 21.01.2004.god.) ("Saslušanje od 21.1.2004."), str. 1-2.; T-15 (Saslušanje od 23.5.2004.), str. 1-2; T-16 (Saslušanje od 27.5.2004.), str. 1-2; T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.), str. 1-2; T-18 (Saslušanje od 8.11.2004.), str. 1-2.

42 Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima bili ispunjeni u svim ispitivanjima optuženog Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ.

144. Pravilo 43 Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima je drugo pravilo koje treba ispuniti kada Tužilaštvo MKSJ ispituje osumnjičenog. Ispitivanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ je snimano audio sredstvima. Na svakom od šest ispitivanja Milorad Trbić je na jeziku koji razumije obaviješten da će ispitivanje biti snimano audio opremom.⁵⁵ Tokom gotovo svih pauza za vrijeme ispitivanja, napomena o pauzi i vrijeme pauze su evidentirani prije prekida audio-snimanja, kao i vrijeme nastavka ispitivanja.⁵⁶ Takođe, Miloradu Trbiću je na kraju ispitivanja ponudena mogućnost da razjasni sve što je rekao i da doda sve što želi, a zabilježeno je i vrijeme završetka ispitivanja.⁵⁷

145. U vezi sa saslušanjem od 21. januara 2004.godine, Alistair Graham je svjedočio da je ubrzo nakon saslušanja saznao da je bilo nekih problema u vezi sa trakama za snimanje, dok je raden transkript traka sa tog ispitivanja. Zbog toga se iz pregleda transkripta i audio-snimka ne može utvrditi da li je Miloradu Trbiću data prilika da razjasni sve što je rekao, ili da doda ono što želi, niti je zabilježeno vrijeme kada je ispitivanje završeno.⁵⁸ Međutim, kao odgovor na nemogućnost transkribovanja traka, Alistair Graham je posvjedočio da je pregledao zabilješke koje je vodio za vrijeme ispitivanja, te da je izradio informativni izvještaj o pitanjima koja su tretirana u dijelu ispitivanja koje se ne može preslušati.⁵⁹ Ovaj informativni izvještaj je Alistair Graham uveo kao dokaz prilikom svjedočenja na glavnom pretresu, i bio je predmet unakrsnog ispitivanja.⁶⁰

146. Ostali procesni zahtjevi iz Pravila 43 su ispunjeni. Kopije traka sa snimanja su dostavljene Miloradu Trbiću ili, ako je korišteno više uređaja za snimanje, dostavljena mu je jedna od originalnih snimljenih traka. Osim toga, urađena je transkripcija trake. Tužilaštvo je obezbijedilo

⁵⁵ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.), str. 8-9; T-13 (Saslušanje od 21.01.2004.), str. 1; T-15 (Saslušanje od 23.5.2004.), str. 1; T-16 (Saslušanje od 27.5.2004.), str. 1; T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.), str. 1; T-18 (Saslušanje od 8.11.2004.), str. 1.

⁵⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002), str. 28 i 64; T-13 (Saslušanje od 21.01.2004), str. 13-14, 19; T-15 (Saslušanje od 23.5.2004.), str. 10-11, 18-19, 29-30, 41-42, 54, 63-64, 74-75; T-16 (Saslušanje od 27.5.2004.), str. 12-13, 20; T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.), str. 14-15, 20, 32, 48-49, 64-65; (Saslušanje od 8.11.2004.), str. 14-15, 32-33.

⁵⁷ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002), str. 82-83; T-15 (Saslušanje od 23.5.2004.), str. 76; T-16 (Saslušanje od 27.5.2004.), str. 20; T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.), str. 67; (Saslušanje od 8.11.2004.), str. 48. Uslov iz Pravila 43 (iii) sličan je uslovu iz člana 79. stav 2., tačka c) ZKP BiH

⁵⁸ Alistair Graham (27. i 28. novembar 2007.); T-12 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 23.1.2004.god.)

⁵⁹ Alistair Graham (27. i 28. novembar 2007.); T-12 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 23.1.2004.god.)

⁶⁰ Alistair Graham (27. i 28. novembar 2008.).

priznanicu za primljene transkripte s ispitivanja Milorada Trbića u svojstvu osumnjičenog, koju je potpisao njegov tadašnji branilac dana 30. avgusta 2005.⁶¹

147. Jedini uslov iz Pravila 43 koji je eventualno nejasan odnosi se na pitanje da li je originalna snimljena traka, ili jedna od originalnih traka, bila zapečaćena u prisustvu Milorada Trbića uz potpis tužioca i Milorada Trbića, nakon što je, po potrebi, napravljena jedna kopija snimljene trake. Mora se napomenuti da optuženi nikada nije postavio ovo pitanje, pa vijeće ne može utvrditi da li je ovaj korak propušten jer ne postoji dokument koji o tome bilo šta govori. Ipak je pretresno vijeće MKSJ obradilo pitanje nepravilnosti u postupku prema Pravilu 43 i utvrdilo da, ukoliko je postojala takva nepravilnost, od odbrane bi morala da ukaže da je ta nepravilnost dovela do kršenja prava optuženog i da je takvo kršenje dovoljno da opravda izuzeće izjava optuženog.⁶² U ovom slučaju, optuženi ni pred MKSJ, a ni za vrijeme glavnog pretresa na Sudu BiH, nije prigovorio da su prekršena njegova prava zbog toga što originalna snimljena traka ili jedna od originalnih traka nije zapečaćena u prisustvu Milorada Trbića i uz njegov potpis i potpis tužioca, te da to kršenje prava opravdava izuzimanje njegovih izjava. Da je to pitanje izneseno kao problem, trebalo je biti postavljeno na vrijeme i ispravljeno od strane MKSJ. Stoga vijeće smatra da je neispunjavanje ovog uslova iz Pravila 43 (zapravo, ako on nije bio ispunjen) bezazlena greška, te da ona ne opravdava izuzimanje bilo kojeg ispitivanja Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ.

148. Izjave Milorada Trbića nisu uzete u vrijeme kada je on imao status optuženog, ali vijeće konstatuje da su, kao dodatno obezbjeđenje zakonitosti, zadovoljeni uslovi uz Pravila 63. MKSJ-a *Ispitivanje optuženog*. Za vrijeme davanja izjave Milorada Trbića FBI-ju u SAD dana 19.8.2002.godine, i saslušanja Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 21.1.2004.god., 23.5.2004.god., i 27.5.2004.god., optuženi je dobrovoljno i izričito pristao da se ispitivanje nastavi bez prisustva branioca. On kasnije tokom ovih ispitivanja, nije izrazio želju da branilac bude prisutan, nakon čega bi se ispitivanje prekinulo i nastavilo u prisustvu branioca. Za vrijeme saslušanja optuženog od strane Tužilaštva MKSJ dana 29.10.2004.god. i 8.11.2004.god., ispitivanjima je prisustvovao njegov branilac.

149. Ovo ispitivanje, uključujući i odricanje optuženog od prava na branioca, snimano je audio tehnikom u skladu sa postupkom propisanim Pravilom 43, kako je gore navedeno. Na početku svakog ispitivanja, tužilac je upozorio Milorada Trbića u skladu sa Pravilom 42 (A)(iii), odnosno,

⁶¹ Pretresni podnesak Tužilaštva br. 24 – Poštivanje Pravila 43 MKSJ, 10. novembar 2008., Aneks A – Objelodanjivanje i planiranje od strane Tužilaštva MKSJ od 29. juna 2005. i Aneks B – Dinamika objelodanjivanja transkripata ispitivanja osumnjičenog.

⁶² *Tužilac protiv Delalića*, Odluka o zahtjevu optuženog Zecnila Delalića za isključenje dokaza, od 25.9.1997., para. 4, 44 i 45.

obavijestio je optuženog da ima pravo da se brani šutnjom, te ga upozorio da će svaka izjava koju bude dao biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

150. Prema Pravilu 92 *Priznanja*, ukoliko su strogo ispoštovani zahtjevi iz Pravila 63, smatraće se da je priznanje optuženog koje je dao dok ga je tužilac ispitivao dato slobodno i dobrovoljno, osim ako se dokaže suprotno. Prema tome, s obzirom da su zahtjevi iz Pravila 63 strogo ispoštovani za vrijeme svih šest ispitivanja Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ, pretpostavlja se da su njegova priznanja data slobodno i dobrovoljno. Nije dokazano suprotno.

151. Analiza i razmatranje svih izjava Milorada Trbića pokazuju da su sve njegove izjave koje je dao Tužilaštvu MKSJ pribavljene na zakonit način jer su procesni uslovi iz Pravila 42, 43, 63 i 92 Pravidnika MKSJ o postupku i dokazima ispoštovani, odnosno nisu prekršeni. Vijeće je takođe mišljenja da nije prekršen član 10. stav 1. ZKP BiH kojim se zabranjuje iznuda priznanja ili neke druge izjave.

152. Drugo pitanje o kojem je vijeće trebalo da odluči bilo je da li se izjave pribavljene na zakonit način mogu koristiti kao dokaz protiv optuženog Milorada Trbića koji je iskoristio svoje pravo da se na suđenju brani šutnjom, a kako to garantuje EKLJP, PoPD i Statut MKSJ-a, te ZKP BiH. Vijeće smatra da se izvođenjem ovih izjava kao dokaza ne krši pravo Milorada Trbića na odbranu šutnjom.

153. Vijeće naglašava da se optuženi odrekao prava da se brani šutnjom prilikom davanja ovih izjava a, kao što je već obrazloženo, njegovo odricanje od tog prava je dokumentovano i razjašnjeno.⁶³ Vijeće poštuje pravo optuženog da se brani šutnjom, pa mu je za vrijeme glavnog pretresa omogućilo da se izjasni u pogledu formalne i sadržajne strane izjava koje je dao, u skladu sa članom 6. ZKP BiH, istovremeno poštujući njegov stav da ne želi da da izjavu. Međutim, njegove ranije izjave koje je dao svjesno i dobrovoljno uzete su kao dio dokaza Tužilaštva i njihovo postojanje se ne može zanemariti.

154. Pravo na odbranu šutnjom nije izričito navedeno u EKLJP, nego je ESLJP došao do takvog zaključka na osnovu člana 6. stav 1 – *pravo na pravično suđenje*, i člana 6. stav 3., tačka d) – *pravo na pretpostavku nevinosti*. Pravo na odbranu šutnjom nije apsolutno. Kao što je već navedeno jedno drugo vijeće Suda BiH se bavilo sličnim pitanjem, odnosno, pitanjem da li da prihvati kao

⁶³ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 9 i Pretresni podnesak Tužilaštva br. 24 – Poštivanje Pravila 43. MKSJ, 10. novembar 2008., Aneks C: USA FBI Obrazac FD-395 “Upozorenje o pravima” od 19.8.2004. koje je optuženi potpisao za vrijeme ispitivanja u svojstvu osumnjičenog koje je održano tog dana; T-12 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 23.1.2004.god.) str. 2; T-15 (Saslušanje od 23.5.2004.god.), str. 1-2; T-16 (Saslušanje od 27.5.2004.god.), str.1- 2; T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.god.), str.1-2; T-18 (Saslušanje od 8.11.2004.god.), str.1-2.

dokaz zapisnike izjava optuženog. U odluci vijeća je navedeno da se u većini evropskih zemalja koje obavezuje EKLJP, na glavnom pretresu rutinski prihvataju zakonito pribavljene ranije izjave optuženog, bez obzira na to da li on na glavnom pretresu svjedoči ili koristi svoje pravo na odbranu šutnjom: na primjer u Engleskoj (Zakon o policiji i dokazima u krivičnom postupku, član 76. stav 1.), Francuskoj (*Code de Procedure Penale*, član 428.) i Holandiji (Holandski Zakon o krivičnom postupku, član 341.).⁶⁴ Isto vijeće je takođe naglasilo da ESLJP nikada nije kritikovao takvu praksu. Vijeće nadalje objašnjava da je u državama u kojima se ne dopušta korištenje izjava iz istražnog postupka protiv optuženog, to izričito zabranjeno zakonom, pa zakon, a ne EKLJP, sprečava takvu praksu. U Njemačkoj, na primjer, zakon zabranjuje uvođenje u dokaze pismenih izjava koje je osumnjičeni dao policiji (Član 254. *Strafprozess Ordnung*). Međutim, policijski službenik može biti ispitan na glavnom pretresu i može Sudu ponoviti sadržaj izjave, ukoliko se optuženi brani šutnjom. To takođe može poslužiti kao osnova za ispitivanje optuženog, ako odluči da svjedoči.

155. Pravo optuženog na odbranu šutnjom prema EKLJP nije ništa veće od njegovog prava zaštićenog Pravilom 42 MKSJ ili članom 6. ZKP BiH. ESLJP je zapravo otišao dalje time što je odobrio da se na glavnom pretresu u dokaze uvedu izjave koje je u fazi istrage dao optuženi koji se odrekao svog prava na odbranu šutnjom za vrijeme istražnog postupka. ESLJP je proglasio prihvatljivim da domaći sudovi izvode zaključke o krivnji kada se optuženi pozove na svoje pravo na šutnju u istražnoj fazi, a kasnije se tokom odbrane osloni na neku činjenicu koju je mogao otkriti tokom istrage.⁶⁵ ESLJP je takođe odobrio donošenje osuđujućih presuda zasnovanih isključivo na ranijim izjavama optuženog koji se pozvao na svoje pravo na odbranu šutnjom na glavnom pretresu.⁶⁶ U predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, optuženi je za vrijeme ispitivanja u policiji dao izjave koje ga inkriminišu u pogledu njegove umiješanosti u terorističke aktivnosti. Na suđenju nije dao izjavu, pozivajući se na pravo na odbranu šutnjom. Tužilaštvu je bilo dopušteno da uvede u dokaze izjave koje je optuženi dao prije suđenja, i on je na osnovu tih izjava oglašen krivim. Stoga, ukoliko je optuženom data mogućnost da u nekoj fazi postupka objasni ili opovrgne svoju izjavu, ESLJP nije reagovao ni na jednu presudu koja je u bilo kojoj mjeri zasnovana na ranijim izjavama pribavljenim na zakonit način, bez obzira da li se optuženi poziva na pravo da se brani šutnjom na glavnom pretresu, ili ne.⁶⁷

156. Član 3. stav 2. Zakona o ustupanju predmeta glasi:

⁶⁴ *Miloš Stupar i drugi*, X-KR-05/24 (Sud BiH), Rješenje o zahtjevu Tužilaštva BiH o prihvatanju izjava optuženog i prijedloga dokaza iz optužnice, 18. aprila 2007. g., str. 34.

⁶⁵ *Averill protiv V.B.*, br. 36408/97, § 51-52, ESLJP 2000.

Sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

157. Nije potrebno da vijeće donese odluku o tome da li se to odnosi na optuženog koji odluči da iskoristi svoje pravo na odbranu šutnjom za vrijeme glavnog pretresa. Vijeće nije zasnovalo osuđujuću presudu za Milorada Trbića isključivo ili u odlučujućoj mjeri na njegovim ranijim izjavama koje je dao Tužilaštvu MKSJ. Međutim, kako je već navedeno, njegove ranije izjave koje je dao svjesno i dobrovoljno uzete su u obzir kao dio dokaza Tužilaštva i njihovo postojanje se ne može zanemariti.

158. Sud BiH nije definisao standard ili pravilo u pogledu vanraspravnih izjava koje opravdavaju ili podržavaju osuđujuća presuda. Da bi odredilo standard ili pravilo, vijeće je razmatralo praksu drugih pravnih sistema kako bi došlo do odgovarajućih smjernica. U svojoj analizi vijeće je zaključilo da je Vrhovni sud Sjedinjenih Država postavio standard vjerodostojnosti u dva predmeta koja su rješavana istog dana.⁶⁸ Ovaj standard je kasnije usvojen i na drugim sudovima u Sjedinjenim Državama.⁶⁹ Prema standardu pouzdanosti od tužioca se zahtijeva da uvrsti dovoljno nezavisnih dokaza na osnovu kojih bi se mogla utvrditi vjerodostojnost [priznanja].⁷⁰ Drugim riječima, nezavisni dokazi moraju osnažiti i povećati težinu ili kredibilitet priznanja,⁷¹ kako bi “doveli do uvjerenosti u istinitost priznanja.”⁷² Vjerodostojnost priznanja se mora utvrditi snagom dokaza.⁷³ Rezultat toga je da standard vjerodostojnosti sprečava državu da osudi optuženog samo na osnovu nepokrijepljenog vanraspravnog priznanja.⁷⁴

159. Vrhovni sud države Jute naglašava, “da, s obzirom da izjava čiju je netačnost moguće dokazati, može ukazivati na to da je priznanje lažno, sveukupne činjenice i okolnosti navedene u priznanju moraju biti u skladu sa “činjenicama poznatim ili utvrđenim na drugi način.”⁷⁵ Na primjer, ako neki čovjek spontano prizna da je pomilovao dijete, a dokazi pokazuju da nikada fizički nije bio u blizini tog djeteta, njegovo priznanje vjerovatno nije pouzdano jer činjenice

⁶⁶ *Brennan protiv V.B.*, br. 39846/98, ESLJP 2001.

⁶⁷ *Vidi Luca protiv Italije*, br 33354/96, § 40, ESLJP 2001.

⁶⁸ *Cpper protiv Sjedinjenih Država*, 348 U.S. 84, 93, 99 L.Ed. 101, 75 S. Ct. 158 (1954); *Smith protiv Sjedinjenih Država*, 348 U.S. 147, 156, 99 L. Ed. 192, 75 S. Ct. 194 (1954). *Vidi takođe Dawkins protiv Berghuis*, 2009 U.S. Dist. Lexis 67977 (W.D. Mich. Aug. 4, 2009).

⁶⁹ *Država Juta protiv Brent Mauchley-a*, 2003 UT 10, 67 P.3d 477 (2003); *Sjedinjene Države protiv Dickerson-a*, 333 U.S. App. D.C. 348, 163 F.3d 639, 642 (D.C. Cir. 1999); *Sjedinjene Države protiv Singleterry-a*, 29 F.3d 733, 737 (1st Cir. 1994); *Država protiv Harris-a*, 215 Conn. 189, 575 A.2d 223, 225 (Conn. 1990); *Država protiv George*, 109 N.H. 532, 257 A.2d 19, 21 (N.H. 1969).

⁷⁰ *Mauchley*, 67 P.3d 477 na 488 (izmijenjeno u originalu) (citat *Cpper*, 348 U.S. na 93).

⁷¹ *Mauchley*, 67 P.3d na 488 citat *Sjedinjene Države protiv Corona-Garcia*, 210 F.3d. 973, 979 n.4 (9th Cir. 2000) (citat iz Blakovog pravnog rječnika (Black's Law Dictionary)344 (6. izdanje. 1990)).

⁷² *Mauchley*, 67 P.3d at 488 citing John Henry Wigmore, *Wigmore on Evidence* § 2071 at 511 (1978).

⁷³ *Mauchley*, P 58, 67 P.3d at 490.

⁷⁴ *Mauchley*, 2003 UT 10, P 50, 67 P.3d na 488.

navedene u tom priznanju nisu u skladu sa činjenicama poznatim ili utvrđenim na drugi način.⁷⁶ U ovom predmetu vijeće je odbacilo i određene dijelove izjava optuženog jer nema dokaza da se to desilo.⁷⁷

160. Nekada može postojati dovoljno nezavisnih dokaza o krivičnom djelu, ali ne i o identitetu počinioca.⁷⁸ Ili, može postojati dovoljno nezavisnih dokaza o krivičnom djelu i o identitetu počinioca, ali nedovoljno da bi se utvrdila krivica.⁷⁹ U takvim situacijama, sam nezavisni dokaz može “potkrijepiti priznanje...te dokazati krivično djelo ‘kroz’ izjave optuženog.”⁸⁰ Jedan od načina na koji se priznanja mogu potkrijepiti nezavisnim dokazima jeste da se pokaže da priznanje neke osobe pokazuje da ta osoba posjeduje konkretno lično saznanje o tom krivičnom djelu.⁸¹

161. Primjeri takvih običnih detalja su sljedeći: “kako je žrtva bila obučena, razbacani komadi namještaja, prisustvo ili nedostatak određenih predmeta na mjestu zločina,” “ili koji je prozor bio obijen.”⁸² U jednom predmetu je utvrđeno da je to što je optuženi znao u koje je vrijeme otvorena vatra, mjesto na kojem je vatra otvorena, i raspored i sadržaj prostorije u kojoj je došlo do otvaranja vatre, bilo dovoljno da potkrijepi njegovo priznanje.⁸³

162. Stepen “usklađenosti detalja iz priznanja i činjenica iz krivičnog djela” je od ključne važnosti jer “usklađenost” određuje da li se priznanje treba smatrati vjerodostojnim⁸⁴ Ako neka osoba samo pruži informacije koje su policiji ili javnosti već poznate, ili ako je pružena informacija netačna, priznanje možda nije vjerodostojno.⁸⁵

163. Odbrana je na kraju suđenja iznijela još jedan argument navodeći da je optuženi držan u MKSJ u uslovima prisile. Međutim, ni jedna izjava ne potiče iz perioda kada je bio u svojstvu optuženog. Na primjer, njegov branilac je tvrdio da je, nakon što je u MKSJ pritvoren u svojstvu optuženog, Milorad Trbić bio pod 24-satnim nadzorom u zatvorskoj ćeliji. Ni branilac, a ni optuženi nikada nisu doveli ni jednog svjedoka da o tome posvjedoči niti su dali bilo kakav stvarni dokaz o tome, niti su pokazali da je postojalo bilo kakvo maltretiranje od strane Tužilaštva MKSJ

⁷⁵ *Mauchley*, 67 P.3d na 489 citat *Država protiv Lucas*, 30 N.J. 37, 152 A.2d 50, 59 (N.J. 1959).

⁷⁶ *Mauchley*, 67 P.3d na 489.

⁷⁷ *Trbić* Izmijenjena optužnica, tačka 2.(a) u vezi sa tvrdnjom da je optuženi nadgledao pogubljenje muškaraca Bošnjaka po kratkom postupku, rafalnom paljboom u blizini Žutog mosta u Potočarima.

⁷⁸ *Mauchley*, 67 P.3d na 489.

⁷⁹ *Mauchley*, 67 P.3d na 489.

⁸⁰ *Mauchley*, 67 P.3d na 489 citat *Smith*, 348 U.S. na 156.

⁸¹ *Mauchley*, 67 P.3d na 489.

⁸² *Mauchley*, 67 P.3d na 489.

⁸³ *Mauchley*, 67 P.3d na 489 citat iz *Leo & Cfshe*, at 438. *Vidi takođe Lucas*, 152 A.2d na 61(utvrđivanja znanja optuženog o vremenu u koje je otvorena vatra, mjestu na kojem je vatra otvorena, i rasporedu i sadržaju prostorije u kojoj je došlo do otvaranja vatre bilo je dovoljno da potkrijepi njegovo priznanje).

⁸⁴ *Mauchley*, 67 P.3d na 489 citat iz *Leo & Cfshe*, na 438.

prilikom uzimanja izjava koje su relevantne za optužnicu. Dokaz koji je odbrana pružila bio je dopis MKSJ kojim se odgovara na upit branioca o pravnom statusu optuženog od 24. oktobra do 7. aprila 2005.⁸⁶ Ovaj dopis potvrđuje da je optuženi bio u svojstvu osumnjičenog u vrijeme kada je davao izjave i da je pritvoren u UN Pritvorsku jedinicu u Hagu dana 7. aprila 2005.godine. Pretresno vijeće mu je omogućilo dodatno vrijeme da pozove svjedoke, pribavi dokaze iz Odjela za žrtve i svjedoke u MKSJ, ili da postigne sporazum s Tužilaštvom o tačnosti činjenica u vezi sa ovim okolnostima, ali odbrana nikada nije izašla s bilo kojim svjedokom, dokazom ili sklapanjem sporazuma o činjenicama, niti je objasnila relevantnost tog pitanja za glavni pretres ili razlog zbog kojeg je to pitanje postavljeno na kraju suđenja. Konačno, potrebno je napomenuti da odbrana nije dovođila u pitanje lični integritet istražitelja ili kvalitet istrage. Glavni istražitelji Alistair Graham i Bruce Bursik bili su prisutni na glavnom pretresu i podvrgnuti unakrsnom ispitivanju.

164. U ovom predmetu je vijeće pregledalo izjave optuženog u cjelini. Ako su postojali događaji koji nisu bili potkrijepljeni, oni nisu uzimani u obzir.⁸⁷ Vijeće je sačinilo iscrpan slijed događaja kako bi osiguralo da ni Tužilaštvo ni odbrana ne smjeste optuženog na dvije različite lokacije istovremeno. Konačno, izuzetno veliki broj dokaza o ovim događajima ne razlikuje se od suštine priča koje je optuženi ponavljao u svojim izjavama. Uprkos njegovim pokušajima obmane, vijeće je zaključilo da svaka izjava sadrži dovoljno dokaza koji, potkrijepljeni drugim dokazima, zadovoljavaju standard vjerodostojnosti.

⁸⁵ *Mauchley*, 67 P.3d na 488 citat *Leo & Cfshe*, na 439.

⁸⁶ O-7 Dopis Milanu Trbojeviću, braniocu optuženog, iz MKSJ u vezi sa: Zahtjevom branioca za dostavljanje informacije u vezi sa g. Miloradom Trbićem u periodu između 24. oktobra 2003.g. i 7. aprila 2005.g. (relevantni period), 12. maj 2009.

V. SAŽETAK PRAVNIH PROPISA

A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE

165. Sud je primijenio odredbe KZ BiH. U svrhu izricanja kazne, vijeće naglašava da je zločin genocida bio propisan i u bivšem KZ SFRJ, ali za njega se mogla izreći i smrtna kazna. Kazna koju propisuje KZ BiH je očigledno blaža od smrtne kazne koja je bila na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, čime se zadovoljava princip vremenskog važenja krivičnog zakona, odnosno, primjene zakona koji je blaži za počinioca. To se poklapa s odlukom žalbenog vijeća Suda BiH u presudi izrečenoj u predmetu Abduladhim Maktouf, br. KPŽ 32/05 od 4. aprila 2006.g., i presudom u predmetu protiv Dragoja Paunovića br. KPŽ 05/16 od 27. oktobra 2006.g., koja je potvrđena odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine br. AP-178/05 od 30. marta 2007.g.

B. ZAKONSKE ODREDBE OGENOCIDU

1. Obilježja krivičnog djela

166. U članu 171. KZ BiH krivično djelo genocida kvalifikuje se na sljedeći način:

Ko u cilju da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi naredi učinjenje ili učini koje od ovih djela:

- a) ubijanje pripadnika skupine ljudi;
- b) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi;
- c) smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posljediti njenim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem;
- d) uvođenje mjera kojima je cilj sprječavanje rađanja unutar skupine ljudi;
- e) prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi ...

⁸⁷ *Trbić* Izmijenjena optužnica, tačka 2.(a) u vezi sa tvrdnjom da je optuženi nadgledao pogubljenje muškaraca Bošnjaka po kratkom postupku, rafalnom paljbom u blizini Žutog mosta u Potočarima. To ne znači da se taj događaj nije desio, nego da to nije potkrijepljeno iskazima na sudu ili materijalnim dokazima.

167. Član 171. KZ BiH je u najvećoj mjeri identičan članu 141. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije („SFRJ“) i članu 2. Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida („Konvencija o genocidu“), koja je stupila na snagu 12.1.1951. godine.⁸⁸

168. U članu 141. KZ SFRJ krivično djelo genocida kvalifikuje se na sljedeći način:

Ko u namjeri da potpuno ili djelimično uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu naredi da se vrše ubistva ili teške povrede tijela ili teško narušavanje fizičkog ili duševnog zdravlja članova grupe ili prinudno raseljavanje stanovništva, ili da se grupa stavi u takve životne uslove koji dovode do potpunog ili djelimičnog istrebljenja grupe, ili da se primijene mjere kojima se sprječava rađanje između pripadnika grupe, ili da se vrši prinudno preseljavanje djece u drugu grupu, ili ko u istoj namjeri izvrši neko od navedenih djela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

169. Vijeće napominje da se u članu 141, pored radnji nabrojanih u članu 2. Konvencije o genocidu, konkretno kvalifikuje prinudno raseljavanje kao jedna od mogućih radnji izvršenja krivičnog djela genocida.

170. U članu 2. Konvencije o genocidu krivično djelo genocida kvalifikuje se kao:

Bilo koje od navedenih djela počinjenih u namjeri da se potpuno ili djelimično uništi kao takva neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa:

- a) ubistvo pripadnika grupe;
- b) nanošenje teške povrede fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe;
- c) namjerno podvrgavanje grupe takvim životnim uslovima koji treba da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;
- d) mjere usmjerene ka sprečavanju rađanja u okviru grupe;
- e) prisilno premještanje djece iz jedne grupe u drugu.

171. Iako primjena člana 171. KZ BiH ne mora biti uslovljena običajnim statusom zločina genocida, Vijeće napominje da je nesporno da je genocid priznat kao krivično djelo po međunarodnom običajnom pravu. Još 1951. godine, Međunarodni sud pravde je konstatovao: „[P]rincipi koji leže u osnovi Konvencije su principi koje civilizovane nacije prihvataju kao

⁸⁸ *Vidi takođe*, Statut Međunarodnog krivičnog suda („Rimski statut“), član 6, datum stupanja na snagu 1.7.2002. godine, U.N. Doc. A/CONF.183/9 (identičan članu 2. Konvencije o genocidu).

obavezujuće po države, čak i bez postojanja obaveza po konvenciji“.⁸⁹ Takođe, u Izvještaju generalnog sekretara u vezi sa Rezolucijom 808 Savjeta bezbjednosti koji je jednoglasno odobren Rezolucijom 827 Savjeta bezbjednosti konstatovano je: „Dio međunarodnog ugovornog humanitarnog prava koji je bez sumnje postao dio međunarodnog običajnog prava jeste pravo koje se primjenjuje u oružanim sukobima sadržano u: Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9.12.1948“.⁹⁰

172. Član 2. Konvencije o genocidu je od riječi do riječi sadržan u članu 4. Statuta MKSJ i članu 2. Statuta MKSR, koji se mogu primijeniti na radnje u Srebrenici i predstavljaju potvrdu da je definicija genocida koja je prihvaćena u međunarodnom običajnom pravu identična definiciji iz Konvencije o genocidu. Kao što je pretresno vijeće u predmetu protiv Jelisića naglasilo: „U članu 4. Statuta od riječi do riječi su preuzete odredbe [Konvencije o genocidu]. ...Konvencija je poslije postala jedan od najprihvaćenijih međunarodnih instrumenata koji se odnose na ljudska prava. Nesumnjivo je da odredbe Konvencije potpadaju pod međunarodno običajno pravo....“⁹¹

173. Član 171. KZ BiH, kao i član 141. KZ SFRJ prije njega, usvojen je kao domaći zakon da bi se ispunila obaveza države prema Konvenciji o genocidu. Član V Konvencije glasi: „Strane ugovornice se obavezuju da će preduzeti potrebne zakonske mjere, shodno svojim ustavima, kako bi osigurale primjenu odredaba ove konvencije i naročito da će predvidjeti efikasne kazne za osobe krive za genocid“ SFRJ je uzela aktivno učešće u izradi Konvencije o genocidu i ratifikovala je 1950. godine.⁹² Kao odredba domaćeg zakona koja je na taj način izvedena iz međunarodnog prava, član 171. KZ BiH kao uvjerljiv autoritet nosi sa sobom svoje međunarodno pravno nasljeđe, kao i međunarodnu sudsku praksu putem koje se ono tumači i primjenjuje.

174. Stoga zločin genocida iz člana 171. KZ BiH sadrži dvije različite grupe elemenata, odnosno *chapeau* ili opšte elemente – genocidni *mens rea* tj. genocidnu namjeru, i elemente osnovnih radnji.⁹³

⁸⁹ *Rezerve u pogledu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*, Savjetodavno mišljenje, (1951. godina) Izvještaji Međunarodnog suda pravde 23.

⁹⁰ Izvještaj generalnog sekretara u skladu sa paragrafom 2. Rezolucije 808 Savjeta bezbjednosti (1993. godina) („Izvještaj generalnog sekretara“) UN Doc. S/25704, paragraf 45. *Vidi takođe, Tužilac protiv Akayesu-a*, ICTR-96-4-T, presuda, 2.9.1998.godine, („*Akayesu*, Prvostepena presuda“) paragraf 495. („Konvencija o genocidu se bez sumnje smatra dijelom međunarodnog običajnog prava.“); *Tužilac protiv Jelisića*, IT-95-10-T, presuda, 14.12.1999. godine („*Jelisić*, Prvostepena presuda“), paragraf 60. („U članu 4. Statuta od riječi do riječi su preuzete odredbe Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida koja nesumnjivo predstavlja dio međunarodnog običajnog prava.“).

⁹¹ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, paragraf 60.

⁹² Službeni vijesnik Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije, br. 2/50.

⁹³ Mada se osnovne radnje nabrojane u tački a) do c) mogu okarakterisati kao *actus reus* genocida, mora se imati na umu da i same ove osnovne radnje imaju elemente i *actus reus* i *mens rea*. Stoga je poželjno da genocid bude formulisan na sličan način kao zločini protiv čovječnosti u smislu da zahtijeva zasebnu provjeru *chapeau* ili opštih

(a) Actus Reus

175. Vijeće smatra da je za donošenje odluke o ovom pitanju potrebno razmotriti samo prva dva načina izvršenja djela.

(i) Ubijanje pripadnika skupine ljudi

176. Prema članu 171. tačka a) KZ BiH, *actus reus* genocida uključuje „ubijanje pripadnika skupine ljudi“. Vijeće zaključuje da „ubijanje pripadnika skupine ljudi“ u najmanju ruku uključuje djelo ubistva posebno kvalifikovano domaćim zakonom.⁹⁴ Konkretno, Vijeće zaključuje da član 171. tačka a) zabranjuje „lišenje druge osobe života“ što je takode zabranjeno u okviru zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina iz člana 172. stav 1. tačka a), 174. tačka a), i člana 175. tačka a) KZ BiH.

177. Sud BiH i MKSJ su već ranije utvrdili elemente krivičnog djela ubistva:

- 1) lišavanje života;
- 2) direktna namjera da se liši života; jer je počinitelj bio svjestan svoga čina i želio je da se čin izvrši.⁹⁵

178. Kvalifikacija „pripadnici skupine ljudi“ ne podrazumijeva automatski da broj žrtava mora biti veliki ili znatan. Teoretski, ubistvo samo jedne žrtve i dalje može predstavljati djelo koje čini *actus reus* zločina genocida.⁹⁶

179. Konačno, prema kvalifikaciji „pripadnici skupine ljudi“ obavezno je da žrtve ubijanja zapravo moraju biti pripadnici nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe koju je izvršilac htio da potpuno ili djelimično istrijebi.⁹⁷

180. U ovom slučaju krivično djelo ubijanja obuhvata i prikrivanje zločina. Prikrivanje zločina može biti i zaseban zločin, međutim kada ove radnje čine jednu istu operaciju, prikrivanje zločina

elemenata i osnovnih radnji. Svrha toga je da se naglasi da zločin genocida zahtijeva dokazivanje dvije zasebne zločinačke namjere, namjeru osnovne radnje i genocidnu namjeru.

⁹⁴ Vijeće ne izražava nikakve zaključke u pogledu toga da li je koncept „ubijanja pripadnika skupine ljudi iz člana 171. tačka a) širi od koncepta ubistva.

⁹⁵ Vidi, *Rašević i Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), prvostepena presuda, 28.2.2008. godine, (“*Rašević i Todović* Prvostepena presuda”) str. 61; *Dragan Damjanović*, X-KR-05/51 (Sud BiH), prvostepena presuda, 15.12.2006. godine, (“*Damjanović* Prvostepena presuda”) str. 53, 54. Vidi takođe, *Tužilac protiv Blagčevića i Jokića*, IT-02-60-T, presuda, 17.1.2005. godine, (“*Blagčević i Jokić* Prvostepena presuda”) paragraf 642; *Tužilac protiv Krstića*, presuda, 2.8.2001. godine, (“*Krstić* Prvostepena presuda”) paragraf 543.

⁹⁶ U predmetu *Ndindabahizi*, pretresno vijeće MKSR-a je našlo da ubistvo jedne osobe zadovoljava *actus reus* genocida. *Tužilac protiv Ndindabahizi-ja*, ICTR-2001-71-I, presuda, 15.7.2004. godine, (“*Ndindabahizi* Prvostepena presuda”) paragraf 471.

može se smatrati dijelom osnovnog krivičnog djela. MKSJ je ukop žrtava masovnih pogubljenja, neposredno nakon njihovog ubistva, smatrao sastavnim dijelom operacije ubijanja.⁹⁸ Vijeće podržava ovaj stav, te naknadne ponovne ukope takode smatra dijelom operacije ubijanja. U ovom predmetu zaista postoji samo vremenska razlika između ukopa iz jula 1995. godine i ponovnih ukopa septembra 1995. godine; ova djela i namjera se ne razlikuju u ostalim dijelovima.

181. U više zemalja sudska praksa takode inkriminiše postupanje osobe koja pomaže u prikrivanju zločina koji nije počinila i kvalifikuje ga kao krivičnu odgovornost za pomaganje. Kako bi se izbjegle praznine u zakonu, kontinuirano prikrivanje krivičnog djela od strane njegovog direktnog počinioca takode se mora okarakterisati kao krivično djelo tako što će se ono smatrati produženjem prvobitnog krivičnog djela, te samim tim predstavlja dio jedinstvenog kriminalnog postupanja. Ovdje se zaista radi o djelu prikrivanja zločina. Činjenica da se navedeno djelo moralo ponoviti kako bi se spriječilo da se zločin otkrije je jednostavno stvar okolnosti. Međutim, vijeće ističe da u ovom predmetu⁹⁹ drugi čin prikrivanja (ponovni ukopi) ima teže posljedice od prvog prikrivanja (ukopa) jer su tijela raskomadana prilikom drugog prikrivanja. Uticaj ovih posljedica treba uzeti u razmatranje prilikom odmjeravanja kazne.

(ii) Nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi

182. Članom 171., tačka b) KZ BiH definisano je da *actus reus* krivičnog djela genocida uključuje nanošenje teških tjelesnih povreda ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi”. MKSJ i MKSR ne daju definiciju, ali opisuju to djelo. Njegov opseg treba procjenjivati za svaki predmet pojedinačno, sa posebnom pažnjom na konkretne okolnosti.¹⁰⁰ *Ad hoc* sudskom praksom definisano je da povrede ne moraju biti trajne ili neizlječive¹⁰¹, ali da moraju rezultirati “teškom i dugotrajnom nemogućnošću osobe da vodi normalan i konstruktivan život”¹⁰².

183. Pod tjelesnom povredom podrazumijeva se povreda koja ozbiljno ugrožava zdravlje, uzrokuje unakaženje ili bilo koju drugu ozbiljnu povredu unutrašnjih ili vanjskih organa ili čula.¹⁰³

⁹⁷ *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, presuda, 1.9.2004. godine, (“*Brđanin* Prvostepena presuda”) paragraf 688.

⁹⁸ *Krstić* Prvostepena presuda, paragraf *Blagcjević i Jokić* Prvostepena presuda, paragraf 567. Ovi nalazi nisu osporavani u žalbenom postupku.

⁹⁹ Vidi Dio VII E 1 i Dio VIII H.

¹⁰⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 513.

¹⁰¹ Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić* paragraf 645, *Akayesu* Prvostepena presuda, paragraf 502, *Krstić*, Prvostepena presuda, para 513..

¹⁰² Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 513, Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645.

¹⁰³ *Tužilac protiv Kayisheme i Ruzindane*, ICTR-95-1-T, presuda, 21.05.1999., (“*Kayisheme i Ruzindane* Prvostepena presuda”) paragraf 109, potom prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645.

Pod duševnom povredom podrazumijevaju se ozbiljnija mentalna oštećenja koja nisu privremenog karaktera.¹⁰⁴ Stav MKSJ i MKSR je da nečovječno postupanje, mučenje, silovanje, seksualno zlostavljanje i deportacija spadaju u djela koja mogu uzrokovati ozbiljne tjelesne ili duševne povrede.¹⁰⁵ Pored toga, mora postojati namjera da se nanesu povrede.¹⁰⁶

184. Pretresno vijeće u predmetu *Krstić* smatra da “nečovječno postupanje [...] i deportacija spadaju u djela koja mogu uzrokovati teške tjelesne ili duševne povrede.” Vijeće je za ovakav svoj stav uporište našlo u sudskoj praksi MKSJ-a, kao i u drugim izvorima.¹⁰⁷ U istu presudu uključeno je “prisilno preseljenje” kao “nečovječno postupanje”, kako je navedeno u dijelu (b).¹⁰⁸ Pretresno vijeće u predmetu *Blagojević* i drugi smatra da prisilno preseljenje predstavlja nanošenje “teške duševne povrede” u smislu člana 4, stav 2, b),¹⁰⁹ kao i da su počinitelji imali namjeru da izvrše prisilno preseljenje, a da je način na koji je ono izvršeno uzrokovao teške duševne povrede kod žrtava.¹¹⁰

185. Pored toga, Pretresno vijeće u predmetu *Blagojević* i drugi konstatuje da “traume i ranjavanja koja su pretrpjeli oni pojedinci koji su uspjeli preživjeti masovna pogubljenja predstavljaju teške tjelesne i duševne povrede”.¹¹¹ Nadalje, muškarci bošnjačke nacionalnosti koji su preživjeli “pretrpjeli su duševne povrede zbog oduzimanja ličnih isprava, pošto su uvidjeli da neće biti razmijenjeni kako im je ranije saopšteno i shvatili kakva ih krajnja sudbina čeka”¹¹². Pretresno vijeće uvjereno je da je prisilno preseljenje žena, djece i starijih ljudi samo po sebi bilo traumatično iskustvo u datim okolnostima, kao što je i nasilno odvajanje od najmilijih, njegove posljedice, a posebno činjenica da još uvijek tragaju za tijelima svojih najmilijih.¹¹³

¹⁰⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 645, *Tužilac protiv Semanza-e*, ICTR-97-20-T, Presuda, 15.5.2003.god.(“Semanza Prvostepena presuda”) paragraf 321, 322 i *Tužilac protiv Ntagerura i dr.*, ICTR-99-46-A, Presuda, 7.juli 2006,(“*Ntagerura i dr. Drugostepena presuda*”) paragraf 644.

¹⁰⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 513, prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 646,

¹⁰⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 645

¹⁰⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 646, citat iz prvostepene presude u predmetu *Krstić*, para. 513.

¹⁰⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 518, vidjeti prvostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 646 i 654.

¹⁰⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 654.

¹¹⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 654.

¹¹¹ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 647

¹¹² Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 647

¹¹³ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragrafi 650, 652 i 653,

(b) Mens Rea

186. Prema kvalifikaciji zločina genocida neophodna je posebna namjera koja predstavlja karakteristično obilježje ovog zločina prema međunarodnom pravu.¹¹⁴ Član 171. KZ BiH definiše elemente ove genocidne namjere kao:

- 1) cilj;
- 2) da se istrijebi;
- 3) potpuno ili djelimično;
- 4) nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina ljudi.

U predmetu *Miloš Stupar i drugi* (Kravica), prvostepenom presudom se na sljedeći način razmatraju obilježja krivičnog djela:

(i) „Cilj“ („namjera“)

187. Genocidna namjera može samo biti rezultat namjernog i svjesnog cilja. Istrebljenje, potpuno ili djelimično, mora predstavljati *cilj* konkretnih radnji koje se nalaze u osnovi krivičnog djela.¹¹⁵ Pored toga, i u skladu sa članom 2. Konvencije o genocidu, izraz „cilj“ obuhvata namjeru da se uništi grupa „kao takva“. Odnosno, na osnovu dokaza mora biti utvrđeno da su „propisana djela izvršena protiv žrtava zbog njihove pripadnosti zaštićenoj grupi“, mada nije nužno da su izvršena „isključivo zbog te pripadnosti.“¹¹⁶

(ii) „da se istrijebi“

188. Međunarodni sudovi, KMP i većina pravnih teoretičara zaključila je da je za element „istrebljenja“ neophodno da je izvršilac namjeravao da postigne fizičko ili biološko uništenje grupe ili njenog materijalnog postojanja.¹¹⁷ Fizičko ili biološko uništenje se može postići različitim

¹¹⁴ Izvještaj Komisije za međunarodno pravo o radu njene četrdeset i osme sjednice, 6.5-26.7.1996. godine („Izvještaj KMP iz 1996. godine“), UN Doc. A/51/10. *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu Akayesu, paragraf 498. („Genocid se razlikuje od ostalih zločina po tome što on obuhvata posebnu namjeru ili *dolus specialis*.“).

¹¹⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 656. (tekst naknadno naglašen). *Vidi takođe*, Izvještaj KMP iz 1996. godine, str. 44. („Međutim, opšta namjera da se počini jedno od nabrojanih djela u kombinaciji s opštom sviješću o vjerovatnim posljedicama takvog djela po neposrednu žrtvu ili žrtve nije dovoljna za zločin genocida.“); prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 571. („Za potrebe ovog predmeta, Vijeće će se stoga opredijeliti za karakterizaciju genocida koja obuhvata samo djela počinjena s *ciljem* uništenja cijele grupe ili nekog njenog dijela.“) (tekst naglašen u originalu).

¹¹⁶ *Tužilac protiv Niyitegeka-e*, ICTR-96-14-A, presuda, 9.7.2004. godine, (“*Niyitegeka* Drugostepena presuda”) paragraf 53. (tekst naglašen u originalu).

¹¹⁷ *Vidi npr.*, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33-A, presuda 19.4.2004. godine, (“*Krstić* Drugostepena presuda”) paragraf 25; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 580; *Semanza*, Presuda, , paragraf 315.

metodama od kojih većina ne uključuje neposredno materijalno uništenje grupe ubijanjem.¹¹⁸ U Konvenciji o genocidu i zakonima putem kojih se ona danas primjenjuje i putem kojih se primjenjivala u bivšoj Jugoslaviji nabraja se niz metoda putem kojih se na kraju može ostvariti fizičko uništenje grupe. Mada je najneposrednija metoda ubijanje pripadnika grupe, i druge metode bi, pojedinačno ili u kombinaciji, ukoliko se primjene sa istim ciljem, dovele do uništenja grupe. Pretresno vijeće u predmetu *Blagojević* obrazložilo je da je „fizičko ili biološko uništenje grupe vjerovatan ishod prisilnog premještanja stanovništva kada se to premještanje vrši na takav način da se grupa više ne može sama obnoviti,“ ponavljajući tako zaključak žalbenog vijeća u predmetu *Krstić* prema kojem „prisilno premještanje stanovništva može predstavljati dodatno sredstvo da se obezbijedi fizičko uništenje [zaštićene grupe].“¹¹⁹

(iii) „potpuno ili djelimično“

189. Vijeće se takode slaže sa obrazloženjem žalbenog vijeća MKSJ-a i KMP da se kod namjere da se „djelimično“ uništi neka grupa mora raditi o namjeri da se uništi „znatan dio te grupe.“¹²⁰ Vijeće se nadalje slaže da analiza pojma „znatni“ dio grupe podrazumijeva analizu čitavog niza pitanja koja uključuju brojnost, relativnu većinu datog dijela u odnosu na ukupnu veličinu grupe; značaj u okviru grupe; da li dati dio grupe simbolizuje cijelu grupu; te da li je taj dio grupe od suštinskog značaja za opstanak grupe. Posebna namjera da se uništi jedan dio grupe može se odnositi samo na ograničeno geografsko područje.¹²¹ „Namjera počinioaca genocida da uništi uvijek je ograničena prilikama koje mu se pružaju.“¹²² Vijeće smatra da uvjerenje i predstava izvršilaca o pojmu „znatni dio grupe“ predstavljaju dodatni faktor koji treba uzeti u obzir. Međutim, u konačnoj analizi Vijeće mora biti uvjereneno da taj dio *otjektivno* predstavlja „znatan dio date grupe“.

¹¹⁸ KMP je sugerisala da osnovna djela navedena u tačkama a) do c) Konvencije o genocidu mogu biti shvaćena kao djela fizičkog uništenja, dok djela navedena u tačkama d) i e) mogu biti shvaćena kao djela biološkog uništenja. Izvještaj KMP iz 1996. godine, str. 46.

¹¹⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević*, paragraf 666. Pored toga, prema zakonu koji je postojao u to vrijeme, prisilno premještanje je predstavljalo jednu od nabrojanih metoda kojom se ostvarivao genocid. Član 141. Krivičnog zakona SFRJ.

¹²⁰ Žalbena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 8; Izvještaj KMP iz 1996. godine, str. 45. („Ipak, zločin genocida po samoj svojoj prirodi zahtijeva namjeru da se uništi barem znatan dio neke određene grupe.“). *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, paragraf 82; *Tužilac protiv Sikirice*, IT-95-8-T, presuda o prijedlogu odbrane za donošenje oslobađajuće presude, 3.9.2001. godine, paragraf 65; *Kayishema- i Ruzindana*, Presuda, , paragraf 97; *Tužilac protiv Bagilishema-c*, ICTR-95-1A-T, presuda, 7.6.2001. godine, (“*Bagilishema* Prvostepena presuda”) paragraf 64; prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 316. *Vidi takođe*, Benjamin Whitaker, Revidirani i ažurirani izvještaj o pitanju prevencije i kažnjavanja zločina genocida, U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/6, paragraf 29. („Čini se da izraz „djelimično“ podrazumijeva relativno značajan broj u odnosu na grupu u cjelini, ili značajan dio neke grupe, na primjer njeno rukovodstvo.“).

¹²¹ Prvostepena presuda u predmetu *Brdanin*, paragraf 703.

¹²² Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 13.

(iv) „nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina ljudi“

190. Da li se radi o zaštićenoj grupi trebalo bi „procjenjivati u svakom predmetu ponaosob na osnovu *objektivnih* karakteristika datog društvenog i istorijskog konteksta, te na osnovu *subjektivne* percepcije izvršilaca.“¹²³ Zaštićenu grupu moguće je subjektivno identifikovati „koristeći kriterijum stigmatiziranja grupe, naročito od strane izvršilaca zločina, na osnovu percepcije njenih nacionalnih, etničkih, rasnih ili vjerskih karakteristika.“¹²⁴

2. Dokaz genocidne namjere

191. Za utvrđivanje genocida nepohodno je da dokazi odražavaju: (1) *actus reus* krivičnog djela koje se sastoji od jedne ili više radnji nabrojanih u članu 171; (2) *mens rea* krivičnog djela koja je opisana kao namjera da se potpuno ili djelimično uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina ljudi kao takva.

192. Genocid se razlikuje od mnogih drugih krivičnih djela po tome što obuhvata posebnu namjeru ili *dolus specialis*. Posebna namjera za počinjenje zločina je specifična namjera koja predstavlja obilježje krivičnog djela i kod koje je potrebno jasno utvrditi da je počinitelj htio izvršenje djela za koje se tereti. Posebna namjera za zločin genocida stoga leži u “namjeri da se potpuno ili djelimično uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina.”¹²⁵ Lice može biti osuđeno za genocid ukoliko je sa specifičnom namjerom počinilo jednu od navedenih radnji.¹²⁶ Počinitelj je odgovoran ukoliko je namjeravao da počinjeno djelo seže dalje od njegovog stvarnog izvršenja, radi ostvarenja krajnjeg cilja, a to je je potpuno ili djelimično uništenje skupine kojoj žrtve pripadaju.¹²⁷

193. Kao što je pretresno vijeće istaklo u predmetu Akayesu, namjera je “psihološki faktor koji je teško, pa čak i nemoguće utvrditi. To je razlog zbog čega se u nedostatku priznanja optuženog

¹²³ Prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 317. (tekst naglašen u originalu). *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu *Bagilishema*, paragraf 65; *Tužilac protiv Musema-e*, ICTR-96-13-T, presuda, 27.1.2000. godine, (“*Musema* Prvostepena presuda”) paragraf 161-163; *Tužilac protiv Rutaganda-e*, ICTR-96-3-T, presuda, 6.12.1999. godine, (“*Rutaganda* Prvostepena presuda”) paragraf 56-58; prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragraf 98; prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragraf 702.

¹²⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 557. (citira predmet *Tužilac protiv Nikolića*, IT-94-2-R61, Pregled optužnice na osnovu pravila 61, 20.10.1995. godine, paragraf 27. i prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, paragraf 70.).

¹²⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragrafi 498, 517-522; vidi *Musema*, Presuda, paragraf 164.

¹²⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, paragraf 59.

¹²⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragraf 522

postojanje njegove namjere može zaključiti na osnovu određenih činjeničnih pretpostavki.”¹²⁸ Vijeće nadalje ističe da se “o genocidnoj namjeri svojstvenoj za konkretno djelo za koje se lice tereti može zaključiti na osnovu opšteg konteksta izvršenja drugih kažnjivih djela koja su sistematski usmjerena protiv iste grupe, bilo da su počinjena od strane istog ili drugih počinitelja”.¹²⁹ Namjera se, od slučaja do slučaja, uistinu može izvesti na osnovu materijalnih dokaza podnesenih vijeću¹³⁰ *Mens rea* počinioca može se zaključiti na osnovu njegovih radnji ili iz konteksta kažnjivih djela za koje se počinitelj tereti.¹³¹ Ocjena opšteg konteksta okolnosti u cilju utvrđivanja namjere optuženog mora se takode posmatrati u vezi sa stvarnim ponašanjem optuženog. Namjera optuženog treba se prije svega utvrđivati na osnovu njegovih riječi i djela, te treba proizilaziti iz obrazaca djelovanja sa određenim ciljem.¹³²

194. Nezakonita djela nabrojana u tačkama a) do e) člana 171. KZ BiH po svojoj prirodi predstavljaju svjesne, namjerne ili voljne radnje koje počinitelj obično ne bi mogao izvršiti ukoliko ne zna da je vjerovatno da će one rezultirati određenim posljedicama. Kako bi radnje optuženog činile genocid, optuženi mora djelovati *sa namjerom da u potpunosti ili djelimično uništi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu*. Čak i pod pretpostavkom da je optuženi znao da će posljedica tog djela biti povezana sa genocidnim planom drugih, potrebno je pregledati dokaze kako bi se utvrdilo da je optuženi posjedovao namjeru da u potpunosti ili djelimično uništi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu. Opšta namjera da se počini jedno od nabrojanih djela, zajedno sa opštom sviješću o vjerovatnim posljedicama takvog djela po neposrednu žrtvu ili žrtve nije dovoljna za utvrđivanje zločina genocida.¹³³ Bez obzira na opseg počinjenog zločina, nemoguće je donijeti osuđujuću presudu za krivično djelo genocida ukoliko za to ne postoji dovoljno dokaza, kako je propisano zakonom.

195. U prvostepenoj presudi u predmetu Akayesu navodi se da, “kada je u pitanju zločin genocida, počinitelj je odgovoran [...] jer je znao ili trebao znati da će izvršeno djelo u potpunosti

¹²⁸ Prvostepena presuda u predmetu Akayesu, paragraf 523

¹²⁹ Prvostepena presuda u predmetu Akayesu, paragraf 523; vidi također Tužilac protiv Gacumbtsia, ICTR-2001-64-T, presuda, 17.06.2004., („Gacumbtsi Prvostepena presuda“) paragraf 252.

¹³⁰ Prvostepena presuda u predmetu Rutaganda, , paragrafi 61-63; vidi takođe predmet Musema, , paragraf 167; Sudenje Jospchu Altstotteru i drugima (“predmet Justice“), Američki vojni sud, Nirmberg, 17.02.-4.12.1947., Law reports, Vol. VI, str. 62-64.

¹³¹ Prvostepena presuda u predmetu Semanza, paragraf 313; vidi takođe Sjedinjene Američke Države protiv Wilhelma Von Leeba (“predmet High Command“), Američki vojni sud, Nirmberg, 30.12.1947-28.10.1948., Vol. XI, str. 75.

¹³² Prvostepena presuda u predmetu Bagilishema, paragraf 63.

¹³³ Komisija za međunarodno pravo, *Nacrt zakona o zločinima počinjenim protiv mira i sigurnosti čovječanstva sa komentarima*, Godišnji izvještaj Komisije za međunarodno pravo, vol. II, Prvi dio, 1996., na str. 44, dostupan na http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf; vidi takođe u predmetu Krstić Prvostepena presuda, , paragraf 571.

ili djelimično uništiti jednu skupinu.” Drugim riječima, optuženi je počinio djela sa potrebnom namjerom ukoliko je:

- a) svjesno želio da djela za posljedicu imaju potpuno ili djelimično uništenje skupine kao takve; ili,
- b) znao da se njegovim radnjama u potpunosti ili djelimično uništava skupina kao takva; ili
- c) znao da će njegove radnje za vjerovatnu posljedicu imati potpuno ili djelimično uništenje skupine kao takve.¹³⁴

196. Međutim, sama pojedinačna djela ne zahtijevaju predumišljaj; jedini preduslov je da se djelo izvrši u cilju ostvarenja genocidne namjere, a da bi se djelo okarakterisalo kao genocid, *mens rea* mora postojati prije počinjenja genocidnih djela.¹³⁵

197. Zaključak o postojanju namjere za svaki slučaj posebno može se izvesti na osnovu materijalnih dokaza podnesenih vijeću.¹³⁶ *Mens rea poçinioca* može proizilaziti iz njegovih radnji.¹³⁷ Dokazi o kontekstu navedenih kažnjivih djela mogu pomoći pri utvrđivanju namjere optuženog, posebno kada namjera nije očigledna iz riječi i djela te osobe. Potrebno je istaći da se prilikom korištenja konteksta kako bi se utvrdila namjera optuženog mora imati u vidu i stvarno ponašanje optuženog. Namjera optuženog treba prije svega biti utvrđena na osnovu njegovih riječi i djela, i treba proizilaziti iz obrazaca djela koja imaju određeni cilj.¹³⁸ Namjera se može izvesti iz ukupnosti okolnosti, među kojima su i opšta politička doktrina koja je dala povod za genocidna djela, ponavljanje destruktivnih i diskriminatornih radnji i smještanje pripadnika grupe u koncentracione logore u kojima je stopa smrtnosti vrlo visoka. Okolnosti na osnovu kojih sud može utvrditi namjeru uključivale bi i druga djela osim onih koja su nabrojana.¹³⁹

¹³⁴ Prvostepena presuda u predmetu Akayesu, paragraf 520.

¹³⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragraf 91; Zapisnici Šeste komisije, 72. sastanak., na str. 88 (predstavnik Grčke, Rapporteur je istakao da "da je vrlo jasno da se većina protivi uključivanju koncepta predumišljaja."); Zapisnici šeste komisije, 73. sastanak, na str. 90 (gdje su predstavnici zemalja odbili uvrštavanje riječi "namjerno" u član II Konvencije o genocidu).

¹³⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, paragrafi 61-63; vidi takođe Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, paragraf 167; vidi takođe *predmet Justice*" na str. 62-64 (znanje optuženog može se pretpostaviti).

¹³⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 313; vidi takođe *predmet High Command* na str. 1261 (namjera se može zaključiti iz uzročnog djela ili propusta optuženog).

¹³⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, paragraf 63.

¹³⁹ *Tužilac protiv Karadžića & Mladića*, Pregled optužnica u skladu sa pravilom 61, brojevi predmeta IT-9S-S-R61 & IT-95-18-R61 (11. juli 1996.) ("*Karadžić i Mladić* optužnica") na str. 52, paragraf. 94; vidi takođe *Tužilac protiv Nikolića*, Pregled optužnice u skladu sa pravilom 61, predmet broj IT-94-2-R61, 20.10.1995., paragraf 34 ("temeljna namjera za zločin genocida može se zaključiti iz same težine" "diskriminatornih djela koja su naročito ozbiljna" poput masovnih ubistava u nekoj konkretnoj regiji); *Suđenje Bruni Teschu i još dvjici ("predmet Zyklon B")*, Law Reports, Vol. I, str. 102 (smatrajući da se zaključak o znanju može izvesti iz "opšte atmosfere i stanja firme").

198. Pretresna vijeća su u svojim odlukama u predmetima *Akayesu* i *Kayishema* i *Ruzindana* zaključila da se u nedostatak priznanja optuženog, a s obzirom na to da je namjera psihološki faktor koji je teško, pa čak i nemoguće utvrditi, ona može, izvesti iz sljedećih faktora:

- opšteg konteksta izvršenja kažnjivih djela sistematski usmjerenih protiv iste grupe, bilo da ih je izvršio isti ili drugi počinitelj;
- razmjera počinjenih zlodjela ili broja pripadnika skupine nad kojima je zločin izvršen; relativne proporcije obima stvarnog ili pokušanog uništenja skupine;
- opšte prirode zločina počinjenih u jednoj regiji ili zemlji;
- smišljenog i sistematskog biranja žrtava zbog njihove pripadnosti određenoj skupini, pri čemu se isključuju pripadnici drugih skupina; fizičkog napada na skupinu; metodičnog načina planiranja; sistematskog načina ubijanja;
- opšte političke doktrine koja je dala povod za djela;
- ponavljanja destruktivnih i diskriminatornih radnji;
- počinjenja djela koja narušavaju, ili za koje počinioci smatraju da narušavaju same temelje grupe—djela koja sama po sebi nisu obuhvaćena spiskom ali su počinjena u okviru istog obrasca ponašanja; fizičkog napada na imovinu skupine;
- korištenja pogrđnih riječi prema pripadnicima ciljane grupe;
- korištenog oružja i stepena tjelesnih ozljeda.¹⁴⁰

199. “Premda konkretan plan uništenja ne predstavlja element genocida, bez jednog takvog plana ili organizacije nije jednostavno izvršiti genocid.”¹⁴¹ S obzirom na razmjere ovog krivičnog djela, doslovno je nemoguće izvršiti zločin genocida bez određenog ili posrednog učešća države. Nije nužno da pojedinac poznaje sve detalje genocidnog plana ili politike.¹⁴² Postojanje takvog genocidnog plana bio bi jak dokaz konkretne namjere koja je potrebna za zločin genocida.¹⁴³

200. Optuženi se nalazio u podređenom položaju u onoj mjeri u kojoj podređena osoba treba posjedovati samo dio saznanja o krajnjem cilju zločinačkog ponašanja; nije potrebno poznavanje svakog detalja genocidnog plana ili politike.¹⁴⁴ Stepem poznavanja detalja plana ili politike izvršenja zločina genocida zavisi od položaja počinioca u hijerarhiji vlasti ili komandnoj strukturi vojske.

¹⁴⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragrafi. 523-524; Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema* i *Ruzindana*, paragrafi 93, 527; *Vidi takođe predmet Musema*, Prvostepena presuda, 27.01.2000., paragraf 166; *Tužilac protiv Jelisića*, IT-95-10-A, Presuda žalbenog vijeća, 5.7.2001. (“*Jelisić* Drugostepena presuda”), paragraf 47.

¹⁴¹ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema* i *Ruzindan*, paragraph 94.

¹⁴² Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema* i *Ruzindan*, paragraph 94.(propušten citat).

¹⁴³ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema* i *Ruzindana*, paragraf 276.

¹⁴⁴ *Tužilac protiv Tadića*, IT-95-1-T, presuda, 7. maj 1997. (“*Tadić* Prvostepena presuda”), paragraf 676 (“saznanje i namjera mogu se zaključiti iz okolnosti.”); predmet *Mauthausen*, Vol. XI Law Reports IS (saznanje o krivičnim djelima može se izvesti iz uslova logora, a krivica se može zasnovati na trajnom učešću u poduhvatu).

Ovo ne znači da se podređeni koji zapravo provodi plan ili politiku ne može smatrati odgovornim za zločin genocida samo iz razloga što nije posjedovao istu količinu informacija o opštem planu ili politici kao i njegovi nadređeni. Pretpostavlja se da podređeni zna za namjere svojih nadređenih kada prima naredbe da počinu nezakonita djela protiv pojedinaca koji pripadaju određenoj grupi. Ukoliko podređeni izvrši naređenje da počinu radnje usmjerene na uništenje žrtava koje su odabrane zbog svoje pripadnosti određenoj grupi, on ne može izbjeći odgovornost tvrdeći da nije bio upoznat sa svim aspektima sveobuhvatnog genocidnog plana ili politike. Potrebni stepen saznanja i namjere može se izvesti iz prirode naredbe za počinjenje nezakonitih djela uništenja pojedinaca koji pripadaju određenoj grupi, te su stoga izdvojeni kao neposredne žrtve zločinačkog postupanja velikih razmjera.¹⁴⁵

201. Da bi se dokazala genocidna namjera nisu neophodne konkretne izjave ili priznanja optuženog kojima on opisuje svoju namjeru. Umjesto toga, pošto “može biti teško utvrditi [e]ksplicitne manifestacije namjere kod izvršioca” na osnovu činjeničnih okolnosti djela izvršioca može se, u pravnom smislu, utvrditi genocidna namjera van razumne sumnje.”¹⁴⁶

202. Namjera je psihičko stanje a posebna namjera da se uništi neka zaštićena grupa, poput posebne namjere da se izvrši bilo koje krivično djelo kod kojeg psihičko stanje predstavlja element krivičnog djela, mora biti dokazana razmatranjem relevantnih činjenica i okolnosti, kao i samog djela. Pošto je namjera subjektivna, Vijeće mora biti u mogućnosti da koristi objektivni kriterij kako bi procijenilo da li se na osnovu ukupnosti radnji optuženog može utvrditi genocidna namjera van razumne sumnje. Optuženi ima pravo na pretpostavku nevinosti. Standardi koje Vijeće primjenjuje moraju biti jasni i nedvosmisleni. Vijeće je iz ovog razloga utvrdilo relevantne faktore koji su navedeni dalje u tekstu prije razmatranja radnji optuženog. Vijeće se takođe složilo da ovaj test mora biti fleksibilan kako se ne bi dogodilo da je krivično djelo izvršeno, a da niko ne može biti

¹⁴⁵ ILC 1996 Rep., na str. 89-90 upoređi sa William A. Schabas, *Genocid u međunarodnom pravu*, str. 221 (“U stvarnosti je vjerovatnoća da će genocid biti počinjen veća ukoliko glavni počinitelj – stvarni ubica – ne posjeduje genocidnu namjeru, ali ga je njegov nadređeni, saučesnik u zločinu, koji je posjedovao genocidnu namjeru, podstaknuo ili mu izdao instrukciju za počinjenje zločina. Glavni počinitelj je podređeni koji možda ne posjeduje saznanje o genocidnom planu. On slijedi naredbu za počinjenje djela, a pri tome ne zna da se u naredbi krije namjera da se skupina u potpunosti ili djelimično istrijebi.”)

¹⁴⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragraf 93. Vidi takođe u predmetu *Tužilac protiv Rutaganda-e*, ICTR-96-3-A, Presuda 26.05.2003.godine paragraf 525 (“U nedostatku eksplicitnih, direktnih dokaza *dolus specialis* može se izvesti iz odgovarajućih činjenica i okolnosti”); *Tužilac protiv Ntagerurue i dr.*, ICTR-99-46-T, presuda, 25.02.2004, (“*Cyangugu* Prvostepena presuda”) paragraf 663; Prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 313; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragraf 523; drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 34 (“U nedostatku direktnih dokaza o genocidnoj namjeri, namjera se još uvijek može izvesti iz činjeničnih okolnosti krivičnog djela”); Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Jelisić*, paragraf 47 (“Što se tiče dokaza za specifičnu namjeru, o njoj se, u nedostatku izravnih i eksplicitnih dokaza može zaključivati na osnovu cijelog niza činjenica i okolnosti, kao što je opšti kontekst, počinjenje drugih kažnjivih djela koja su sistematski usmjerena protiv iste grupe, opseg počinjenih zločina, sistematsko izvršenje djela nad žrtvama zbog toga što pripadaju konkretnoj grupi, ili ponavljanje destruktivnih diskriminativnih djela”).

oglašen krivim za počinjenje tog djela, ili da odgovornost za to djelo leži samo na vodi. Praktično govoreći, za genocid je potrebno zajedničko djelovanje. Premda vođa može u konačnici snositi najveću odgovornost, tu se radi o zločinu koji su izvršioi počinili skupa. Teoretski je, naravno moguće postojanje jedne osobe i jedne smrti, ali u stvarnosti se pokazalo da se počinioi mogu teretiti za ovaj zločin samo kada je djelo u potpunosti izvršeno. U ovom slučaju, smrt više od 7.000 muškaraca i dječaka predstavlja zločin za čiju realizaciju je bilo potrebno prethodno planiranje i zajedničko djelovanje. Prije razmatranja radnji optuženog i prije procjene zakonske odgovornosti, Vijeće je donijelo odluku o objektivnim kriterijima za analiziranje pitanja namjere. Zakonsko tumačenje genocidne namjere je neprecizno. Imajući ovo na umu, Vijeće je primijenilo test koji je osmislilo vijeće u prvostepenoj presudi u predmetu *Miloš Stupar i dr. (Kravica)*¹⁴⁷ za dokazivanje genocidne namjere, te je proširilo ovaj test kako bi on uključivao faktore koji pomažu pri utvrđivanju posebne prirode djela počinioa. Tako da dokazi o:

- 1) Opštem kontekstu događaja u kojem je izvršilac djelovao, kao i plan počinjenja krivičnog djela;
- 2) Upoznatosti izvršioa sa tim planom; i
- 3) Posebnoj prirodi djela izvršioa uključujući sljedeće:

- 1) Nema djela koja bi ukazivala da nije postojala genocidna namjera;¹⁴⁸
- 2) Jedinostvenost cilja;
- 3) Napori da se savlada otpor žrtava;
- 4) Napori da se savlada otpor drugih počinilaca;
- 5) Napori da se spriječi bijeg žrtava;
- 6) Okrutnost pri progonu žrtava;
- 7) Kontinuirano učešće u samom djelu;
- 8) Ponavljanje destruktivnih radnji, tj. više od jedne radnje ili mjesta;
- 9) Sama djela (test iz Kravice):
 - a. broj žrtava;

¹⁴⁷ *Miloš Stupar i dr. (Kravice)* X-KR-05/24 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 29. juli 2008. (“*Miloš Stupar i dr. Prvostepena presuda*”) str. 58-59.

¹⁴⁸ *Miloš Stupar i dr. (Kravice)* X-KRŽ-05/24 (Sud BiH), presuda žalbenog vijeća, 9. septembar 2009. (“*Miloš Stupar i dr. Drugostepena presuda*”).

- b. korištenje pogrdnih riječi prema članovima ciljane grupe;
- c. sistematsko i plansko ubijanje;
- d. oružje koje se koristilo i obim tjelesnih ozljeda;
- e. sistematičan način planiranja;
- f. žrtve kao predmet napada bez obzira na starosnu dob;
- g. napad na preživjele; i
- h. način izvršenja i priroda učesća počinitelaca¹⁴⁹

Ukupno gledano, analizom navedenih faktora moguće je van razumne sumnje utvrditi namjeru počinioca, odnosno doći do dokaza koji bi ublažili i osporili ovakav nalaz. Vijeće je također razmatralo počinjenje i namjeru s drugog aspekta. Koje su to radnje koje bi mogle izazvati razumnu sumnju u smislu namjere optuženog? Na primjer, da li se na bilo koji način suprotstavio planu? Da li je poduzeo bilo kakve smišljene radnje kojima bi se ometalo provođenje plana, odnosno da li je pomogao u neizvršenju istog? Da li je pokušao spasiti ljudski život? Da li je pokazao da nije upoznat sa svrhom plana? U konačnici, da li je pokazao neko kajanje? Da li je poduzeo određene radnje u pravcu pomirenja? Navedeni faktori nužno ne isključuju postojanje potrebne namjere u to vrijeme, ali u svakom slučaju pokreću pitanje izvjesnosti namjere u datom trenutku. Takođe, važno je razumijeti da ne postoji samo jedan faktor koji bi bio presudan, niti su svi oni neophodni ili čak relevantni, već će odlučujuća biti upravo ukupnost dokaza.

¹⁴⁹ *Miloš Stupar i dr*, Prvostepena presuda, str. 118. Prilikom razmatranja zaključaka koji se mogu izvesti iz čina ubijanja, sljedeći faktori su, između ostalih, utvrđeni od strane drugih sudova kao relevantni za ovu analizu. *Vidi, npr.* prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragrafi 93, 531-540; *Tužilac protiv Serombe*, ICTR-2001-66-1, Presuda, 13.12.2006.godine (“*Seromba* Prvostepena presuda”) paragraf 320; Presuda žalebnog vijeća u predmetu *Jelisić*, paragrafi 47-49; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragraf 523; Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, paragraf 399; Prvostepena presuda u predmetu *Cyangugu*, paragrafi 689-690.

C. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

203. Individualna krivična odgovornost – član 180. stav 1. KZ BiH:

Osoba koja **planira, pokrene, naredi, učini** ili na drugi način **podstrekava i pomaže** u planiranju, pripremanju ili izvršenju krivičnog djela iz člana 171. (genocid)... ovog Zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo. Službeni položaj bilo kojeg okrivljenog, bilo da se radi o šefu države ili vlade, ili o odgovornoj službenoj osobi vlade, ne oslobađa takvu osobu krivične odgovornosti niti utiče na ublažavanje kazne.¹⁵⁰

204. Član 180. propisuje vrstu krivične odgovornosti koju vijeće mora utvrditi da bi nekoga osudilo za krivična djela konkretno navedena u članu 180.¹⁵¹ On je dio optuženja u vezi sa članom 29. Glave 5 KZ BiH, kojim se propisuje način izvršenja i stepen odgovornosti za izvršenje krivičnih djela.¹⁵²

205. Član 180. stav 1. izveden je iz člana 7. stav 1 Statuta MKSJ i identičan mu je. Član 180. stav 1. je postao dio KZ BiH nakon stupanja na snagu člana 7. stav 1. i nakon tumačenja MKSJ da on obuhvata, konkretno, udruženi zločinački poduhvat kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost.¹⁵³

206. Međunarodna sudska praksa u tumačenju pojma “počinjenje” iz člana 7. stav 1., koji je ugrađen u domaći zakon kao član 180. stav 1., konkretno propisuje: (1) da je udruženi zločinački poduhvat oblik saizvršilaštva koji utvrđuje ličnu krivičnu odgovornost; (2) da “počinjenje” u smislu člana 7. stav 1. Statuta MKSJ (a samim tim u smislu člana 180. stav 1. KZ BiH) uključuje svjesno učešće u zajedničkom udruženom poduhvatu; i (3) da su elementi udruženog zločinačkog poduhvata utvrđeni u međunarodnom običajnom pravu i da su prepoznatljivi. U primjeni termina “počinjenje” iz člana 180. stav 1., ovo Vijeće mora uzeti u obzir definiciju tog termina u značenju koje je imao kada je preuzet iz međunarodnog prava u KZ BiH.¹⁵⁴

207. Ova doktrina uzeta je u razmatranje u brojnim predmetima Suda BiH, kako u prvostepenim tako i u drugostepenim postupcima, u kojima je ona primijenjena ili odbačena kao vid odgovornosti. Ovo vijeće ipak smatra da je neophodno iznijeti neke osnovne podatke i obrazloženja radi prepoznavanja udruženog zločinačkog poduhvata. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *protiv*

¹⁵⁰ Tekst naglašen.

¹⁵¹ *Rašević i Todović* Prvostepena presuda , str. 103

¹⁵² *Rašević i Todović* Prvostepena presuda , str. 103

¹⁵³ *Rašević i Todović* Prvostepena presuda , str. 103

¹⁵⁴ Ustavni sud BiH mišljenja je da Statut MKSJ predstavlja “integralni dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine” pošto je to jedan od dokumenata koji reguliše primjenu međunarodnog prava kojem BiH podliježe prema članu III stav

Tadića bilo je prvo koje je jasno artikuliralo doktrinu udruženog zločinačkog poduhvata kao “potpuno ravnopravnu pravnu konstrukciju oblika krivične odgovornosti.”¹⁵⁵ U ovoj presudi također su navedene tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata o kojima će biti riječ dalje u tekstu. Žalbeno vijeće MKSJ istaklo je da član 7. stav 1. obuhvata udruženi zločinački poduhvat kao oblik saizvršenja jer je on opravdan prirodom krivičnih djela koja se najčešće čine u ratnim situacijama.¹⁵⁶ Ta krivična djela uglavnom nisu posljedica zločinačke sklonosti pojedinaca, nego predstavljaju manifestaciju kolektivnog kriminaliteta, koji provodeći grupe pojedinaca koji djeluju u cilju ostvarenja zajedničkog kriminalnog plana.¹⁵⁷ Iako samo neki od članova grupe fizički izvršavaju krivično djelo, učešće i doprinos drugih članova grupe često je ključno u omogućavanju izvršenja tog krivičnog djela.¹⁵⁸ “Iz ovoga slijedi da moralna težina takvog učestvovanja često nije nimalo manja – zapravo nimalo različita od moralne težine onih koji izvrše navedena djela.”¹⁵⁹

208. “Intencija utvrđivanja odgovornosti na osnovu UZP-a jeste da se izrazi tačan stepen odgovornosti onih koji su na neki način omogućili izvršiocima da fizički izvedu kažnjive radnje.”¹⁶⁰ Konkretno, „u tim okolnostima smatrati krivično odgovornom kao izvršioca samo osobu koja fizički izvrši krivično djelo značilo bi zanemariti saizvršilačku ulogu svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu da fizički izvrši to krivično djelo. Istovremeno, ovisno o okolnostima, smatrati ove druge odgovornim samo kao pomagače i podržavatelje moglo bi značiti umanjivanje stepena njihove krivične odgovornosti.”¹⁶¹ Stoga „međunarodna krivična odgovornost obuhvata radnje koje je počinila zajednica osoba sprovodeći zajednički kriminalni plan.”¹⁶² Ovo predstavlja obrazloženje za priznavanje oblika učešća koje se implicite podrazumijeva ili saučesništva koje nije eksplicitno propisno članom 7. stav 1., a koje se ponekad opisuje kao djelovanje u skladu sa “zajedničkim ciljem” ili “zajedničkim planom”, a sada je opšte poznato kao “udruženi zločinački poduhvat.”¹⁶³

209. U ovom slučaju, Vijeće će dalje u tekstu detaljno obrazložiti okvire UZP-a kako proizilazi iz izvedenih dokaza.

3. tačka b) Ustava BiH. *Abduladhim Maktof*, Predmet broj. AP-1785/06, Odluka o dopustivosti i meritumu žalbe na Presudu Suda Bosne i Hercegovine (“*Maktof*, Odluka”), 30. mart 2007. godine, paragraf 70.

¹⁵⁵ Cassese, Antonio, *Međunarodno krivično pravo*, Oxford: Oxford University press, 2008., str. 191.

¹⁵⁶ *Tužilac protiv Tadića*, IT-95-1-A, Presuda Žalbenog vijeća, 15.07.1999.godine (“*Tadić* Drugostepena presuda”)paragraf 191.

¹⁵⁷ *Tadić*, Drugostepena presuda, paragraf 191.

¹⁵⁸ *Tadić* Drugostepena presuda, paragraf 191.

¹⁵⁹ *Tadić*, Drugostepena presuda, paragraf 191.

¹⁶⁰ *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. god., (“Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*”) paragraf 405.

¹⁶¹ *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 192.

¹⁶² *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 193.

¹⁶³ Schabas, William, *Krivični sudovi UN-a: Bivša Jugoslavija, Ruanda i Siera Leone*, Cambridge: Cambridge University press, 2006.godine, str. 309.

210. Udruženi zločinački poduhvat sam po sebi ne predstavlja krivično djelo, već način izvršenja krivičnog djela¹⁶⁴ Ako se optuženi tereti za saizvršilaštvo u krivičnom djelu koje je dio udruženog zločinačkog poduhvata, tužilac mora nesumnjivo dokazati da je krivično djelo zaista i počinjeno, da je izvršeno zajedničkim djelovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu i da su ispunjeni elementi neophodni za utvrđivanje odgovornosti optuženog za izvršenje tog krivičnog djela.¹⁶⁵

211. Udruženi zločinački poduhvat općenito, a naročito osnovni udruženi zločinački poduhvat, u jula 1995. godine već je bio dio međunarodnog običajnog prava, a njegovi elementi i definicija su već bili utvrđeni.¹⁶⁶ Od tada su pretresna vijeća i žalbeno vijeće Tribunala imali nekoliko prilika da primjene koncept udruženog zločinačkog poduhvata, a naročito “osnovni” ili “opšti” UZP.¹⁶⁷ Na taj način su usavršili, ali ne i promijenili shvatanje pojma opšteg udruženog zločinačkog poduhvata i sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata u kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Odluke MKSJ nisu obavezujuće za ovo Vijeće. Međutim, Vijeće je uvjerenjeno da kvalifikacija opšteg UZP-a¹⁶⁸, njegovih elemenata, *mens rea* i *actus reus*, koju je dao MKSJ, ispravno odražava stanje međunarodnog običajnog prava u julu 1995. godine i nakon toga.

212. Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* prvo je koje je u MKSJ utvrdilo i jasno artikuliralo tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata koje su postojale u međunarodnom pravu u relevantno vrijeme. Ove kategorije su kasnije u predmetima pred MKSJ-a utvrđene na sljedeći način: prva kategorija je “opšti” ili “osnovni,” druga kategorija je “sistemski”, a treća kategorija je “prošireni” UZP. Za ovu presudu relevantan je samo osnovni ili opšti oblik UZP-a.

213. Žalbeno vijeće Suda BiH u predmetu *Rašević i Todović* potvrdilo je zaključak prvostepenog vijeća da je krivična odgovornost za udruženi zločinački poduhvat bila dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme počinjenja krivičnih djela koja su predmet postupka (april 1992 - oktobar 1994.).¹⁶⁹ Važno je napomenuti da prvostepeno vijeće u predmetu *Rašević i Todović* nije izričito razmatralo da li je “prošireni” oblik (koji se naziva i UZP III) krivične odgovornosti za udruženi

¹⁶⁴ *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 111.

¹⁶⁵ *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 111

¹⁶⁶ *Tadić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 669. *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 220; *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-24-A, Presuda Žalbenog vijeća, 22. mart 2006., (“*Stakić* Drugostepena presuda”) paragraf 62 (isto); *Tužilac protiv Vasičevića*, IT-98-32-A, Presuda Žalbenog vijeća, 23. februar 2004., (“*Vasičević* Drugostepena presuda”) paragraf 96-99 (isto).

¹⁶⁷ *Vidi, predmet Krstić*, Presuda Pretresnog vijeća,; *Tužilac protiv Simića i dr.*, IT-95-9-T, Presuda Pretresnog vijeća, 17. oktobar 2003. (“*Simić i dr.* Prvostepena presuda”); *predmet Brđanin*, Presuda Pretresnog vijeća,; *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća..

¹⁶⁸ U MKSJ je za opšti ili osnovni UZP korišten termin UZP I, a za sistemski UZP, UZP II. Radi jasnoće, u ovoj presudi biće korišteni termini “osnovni UZP” i “sistemski UZP”.

¹⁶⁹ *Mitar Rašević i Savo Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 6. novembar 2008., (“*Rašević i Todović* Drugostepena presuda”) str. 26 i *Rašević i Todović* Prvostepena presuda, str. 111.

zločinački poduhvat bio dio međunarodnog običajnog prava u periodu između 1992. i 1995. godine.¹⁷⁰ U predmetu *Miloš Stupar i dr. (Kravica)*, takođe je utvrđeno da to nije nepohodno.

214. Osnovni ili opšti oblik UZP-a kvalifikovan je kao zajedničko djelovanje grupe ljudi sa ciljem ostvarivanja “zajedničkog plana” koji posjeduju istu zločinačku namjeru. Ukoliko takva grupa počini krivično djelo u skladu sa tim zajedničkim planom, osobe koje su dobrovoljno učestvovala u nekom aspektu tog plana i htjele zločinački ishod mogu se smatrati krivično odgovornim kao saizvršiocima.¹⁷¹ “Primjer za to je plan ubijanja koji su formulisali učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu u kojem, iako svaki od učesnika može imati drugačiju ulogu,, svaki od njih ima namjeru da ubije.”¹⁷²

1. Actus reus

215. Lako je utvrditi elemente UZP-a koji su prepoznatljivi u međunarodnom običajnom pravu. Za *Actus reus* potrebno je sljedeće¹⁷³:

1. **Veći broj osoba.** One ne moraju biti organizovane u nekoj vojnoj, političkoj ili upravnoj strukturi, kao što je i pokazano.

2. **Postojanje zajedničke nakane koja predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom.** Nema potrebe da taj plan, zamisao ili nakana budu prethodno dogovoreni ili formulisani. Zajednički plan ili nakana može biti improvizovana na licu mjesta, a izvodi se iz činjenice da više osoba djeluje zajedno kako bi sproveli u djelo zajednički zločinački poduhvat.

3. **Učestvovanje optuženog u zajedničkom planu koji uključuje počinjenje jednog od krivičnih djela predviđenih Statutom.** To učesće ne mora uključivati izvršenje nekog konkretnog krivičnog djela iz jedne od tih odredbi (na primjer, ubistvo, istrebljenje, mučenje, silovanje, itd.), nego se može sastojati u pomoći ili doprinosu izvršenju zajedničkog plana ili nakane. Taj doprinos ne mora da bude neophodan odnosno znatan, ali mora biti u najmanju ruku **značajan doprinos** zločinima za koje se odgovornost pripisuje optuženom.¹⁷⁴

216. U predmetu *Brđanin*, Žalbeno vijeće objašnjava da prilikom utvrđivanja ovih elemenata, sud, pored ostalog mora „utvrditi da je UZP-u pripadalo više osoba (mada nije nužno utvrditi

¹⁷⁰ *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 111.

¹⁷¹ *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 196.

¹⁷² *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 97.

¹⁷³ *Vidi općenito* Tužilac protiv *Krcjelca*, IT-97-25-A, Presuda, 17.09.2003. godine (“*Krnojelac* Drugostepena presuda”) paragraf 31. i *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 100.

¹⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, paragraf 414; *Tužilac protiv Krcjišnika*, IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. godine, (“*Krcjišnik* Drugostepena presuda”) paragraf 215.

imenom identitet svake od tih osoba); precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja, tako i u pogledu njegovog opsega (npr. utvrditi vremenske i geografske okvire tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava).¹⁷⁵ Uz to, sudeće vijeće mora „utvrditi da taj zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata;¹⁷⁶ te tačno okvalifikovati doprinos optuženog tom zajedničkom planu.“¹⁷⁷ Doprinos optuženog zločinima za koje je potrebno utvrditi postojanje njegove odgovornosti mora biti u najmanju ruku značajan.¹⁷⁸

217. Kako bi sud utvrdio da zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, vijeće napominje da je žalbeno vijeće Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu *Sesay i dr.* navelo faktore koji proizlaze iz sudske prakse MKSJ-a, a koji su relevantni za to utvrđenje.¹⁷⁹ Ovi faktori, između ostalog, uključuju i sljedeće: način i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih pojedinaca,¹⁸⁰ način i stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami;¹⁸¹ postojanje zajedničke strukture odlučivanja,¹⁸² stepen i priroda neslaganja; i opseg bilo koje zajedničke radnje u poređenju sa opsegom navodnog zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁸³ Vijeće mora utvrditi da su se lica koja se terete za pripadnost tom pluralitetu lica udružila u svrhu postizanja zajedničkog cilja.¹⁸⁴

218. Osoba koja učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti oglasena krivom za počinjeno krivično djelo, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi uvjeti:¹⁸⁵

¹⁷⁵ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430.

¹⁷⁶ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430 citira se Presuda po žalbi u predmetu *Stakić*, pasus 69.

¹⁷⁷ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430.

¹⁷⁸ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430.

¹⁷⁹ *Tužilac protiv Sesay i dr.*, Specijalni sud za Sierra Leone, SCSL-04-15-A, Presuda, 26.10.2009. godine, (*Sesay i dr.*, Presuda žalbenog vijeća SCSL), paragraf 1141.

¹⁸⁰ Vidi Presudu po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 410 (tvrdi da se zaključak da li krivično djelo predstavlja dio zajedničkog cilja može izvesti iz “činjenice da je optuženi ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u blisko saradivao sa glavnim počinioceom u smislu sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja”); Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, pasus 884.

¹⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, pasus 1082.

¹⁸² Da mnoštvo lica “ne mora da bude organizovano u vojnu, političku ili administrativnu strukturu” kao pravno pitanje ne implicira da prisustvo odnosno odsustvo takve strukture nije relevantno pri ocjeni dokaza. Presuda po žalbi u predmetu *Vasićević*, pasus 100; Presuda po žalbi u predmetu *Tadić*, pasus 227.

¹⁸³ Vidi Presudu po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430 (sud koji utvrđuje činjenice mora “definisati zajedničku zločinačku svrhu i u smislu zločinačkog cilja koji se želi postići i u smislu njegovog opsega (npr. vremenski i geografski okvir ovog cilja, i opšti identitet namjeravanih žrtava.”).

¹⁸⁴ *Tužilac protiv Martića*, IT-95-11-A, Presuda, 08.10.2008.god., („Presuda po žalbi u predmetu *Martić*“), pasus 172; Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 431.

- (i) neposrednim sudjelovanjem u počinjenju dogovorenog zločina (kao glavni počinitelj);
- (ii) prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina (sa znanjem da će se zločin počinuti ili se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da počinu taj zločin; ili
- (iii) djelovanjem u potporu nekom konkretnom sistemu u kojem se zločin čini putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.

219. Ova lista ne mora biti konačna. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Vasićević* je objasnilo da je obično dovoljno da učesnik udruženog zločinačkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj način usmjerena ka ostvarenju zajedničkog plana.¹⁸⁶ Ako dogovoreni zločin počinu jedan od učesnika u tom udruženom zločinačkom poduhvatu, svi učesnici u tom poduhvatu biće krivi za taj zločin bez obzira na ulogu koju je svaki od njih imao u njegovom počinjenju.¹⁸⁷ Međutim, sve osobe (glavni izvršioци) koje izvrše *actus reus* krivičnog djela ne moraju biti članovi udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸⁸ U isto vrijeme, nije nužno da optuženi bude prisutan prilikom počinjenja krivičnog djela kako bi bio okrivljen za to krivično djelo kao član UZP-a.¹⁸⁹

220. Optuženi ili drugi član UZP-a može koristiti glavne počinitelje za izvršenje *actus reus*-a zločina.¹⁹⁰ Međutim, „nužan uslov da se bilo koji optuženi član UZP-a tereti za djela počinjena od strane druge osobe je da predmetno djelo predstavlja dio zajedničkog zločinačkog plana.“¹⁹¹ Navedeno se, između ostalog, može zaključiti iz činjenice da je „optuženi ili bilo koji drugi član UZP-a blisko saradivao sa glavnim počiniteljem u cilju ostvarenja zajedničkog zločinačkog plana.“¹⁹²

2. Mens Rea

221. Tražena *mens rea* za opšti UZP je da optuženi mora imati namjeru da počinu krivično djelo (to je namjera koju dijele svi izvršioци)¹⁹³ i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem

¹⁸⁵ *Tužilac protiv Krncjelca*, IT-97-25-T, Presuda, 15.03.2002.godine, („*Krncjelac* Prvogostepena presuda”) paragraf 81.

¹⁸⁶ *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 102.

¹⁸⁷ *Krncjelac*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 82.

¹⁸⁸ *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 414.

¹⁸⁹ *Krncjelac*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 81.

¹⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira *Tužilac protiv Martića*, IT-95-11-T, Presuda, 12.06.2007.god. („Prvogostepena presuda u predmetu Martić“), paragraf 438.

¹⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira prvostepenu presudu u istom predmetu, paragraf 438; Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 418.

¹⁹² Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira prvostepenu presudu u istom predmetu, paragraf 438; Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 410.

¹⁹³ *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 97,101; *Krncjelac*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 31. (tekst naglašen)

počinjenja krivičnog djela.¹⁹⁴ Ukoliko zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnog djela koje zathijeva posebnu namjeru, na primjer, progon, tada učesnik mora imati tu istu namjeru.¹⁹⁵ Međutim, zajednička namjera, čak i posebna namjera, može biti izvedena u zaključku.¹⁹⁶

222. Konačno, Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza suzilo opseg UZP-a. Kao što je to zaključilo Vijeće u predmetu *Miloš Stupar i dr.*:

Ni sudska praksa niti literatura ne podržavaju prijedlog da se jedan osnovni oblik UZP proširi od najvišeg ešalona vojnog rukovodstva do najnižeg pješadijskog vojnika, uključujući lica sa toliko različitim ulogama i dijelovima, dodjeljujući svima njima *isti stepen krivične odgovornosti*¹⁹⁷

Ovaj vid odgovornosti nije prikladan za svaki predmet ili svakog optuženog. On se s oprezom primjenjuje na određene počiniocce čije radnje i namjera ispunjavaju tražene kriterije.

¹⁹⁴ *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 356 u kojem se citira Žalbena presuda iz predmeta *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-30/1-A, 28.02.2005.godine, (“*Kvočka i dr.* Drugostepena presuda”) paragraf 82 (gdje se zahtijeva “namjera da se postigne zajednički cilj”).

¹⁹⁵ *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-30/1-T Presuda, 02.10.2001.godine (“*Kvočka i dr.* Prvostepena presuda”) paragraph 288

¹⁹⁶ *Kvočka*, Presuda pretresnog vijeća, paragraph 288

¹⁹⁷ *Vidi npr.*, Cassese, *Međunarodno krivično pravo*, str. 209-210.

VI. DA LI SE DESIO GENOCID? – SAŽETAK PREDMETA MKSJ, MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE I SUDA BIH

223. Tri različita suda su u četiri različita predmeta dala potvrđan odgovor na ovo pitanje.

224. Međunarodni sud pravde zaključio je da su djela koja su počinili pripadnici VRS nakon pada Srebrenice u julu 1995. godine počinjena sa konkretnom namjerom da se djelimično uništi grupa Muslimana Bosne i Hercegovine kao takva, te da se shodno tome ovdje radi o djelima genocida koji su pripadnici VRS izvršili u i oko Srebrenice u periodu koji je počeo oko 13. jula 1995.godine.¹⁹⁸

225. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu *Krstić* je zaključilo da “namjera da se pobiju svi vojno sposobni bosanski Muslimani u Srebrenici predstavlja namjeru da se djelimično unište bosanski Muslimani kao grupa u smislu člana 4., što se stoga mora okvalifikovati kao genocid.”¹⁹⁹ Pretresnom vijeću je jasno da nije postojao vojni niti sigurnosni razlog za ova ubistva i da su,

[S]naga bosanskih Srba morale biti svjesne katastrofalnih posljedica nestanka dvije ili tri generacije muškaraca za opstanak tradicionalno patrijarhalne zajednice....Snage bosanskih Srba su znale, u momentu kad su odlučile da pobiju sve vojno sposobne muškarce, da će ta ubijanja u sprezi sa prisilnim premještanjem žena, djece i staraca, neizbježno za posljedicu imati fizički nestanak bosansko-muslimanskog stanovništva u Srebrenici.²⁰⁰

Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je sakrivanje i ponovni ukop leševa pogubljenih muškaraca jaka indikacija namjere da se uništi grupa.²⁰¹

226. Žalbeno vijeće MKSJ potvrdilo je ova utvrđenja, nedvomsisleno navodeći da masakr u Srebrenici treba nazvati njegovim pravim imenom: genocid.²⁰²

227. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu *Blagojević i Jokić* došlo je do sličnog zaključka i utvrdilo da je počinjen genocid, te da je masakrirano više od 7.000 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Pretresno vijeće je konstatovalo da snage bosanskih Srba ne samo da su znale da će ubijanje muškaraca, kombinovano sa prisilnim preseljenjem žena, djece i starijih ljudi, za neizbježnu posljedicu imati fizički nestanak bosansko-muslimanskog stanovništva Srebrenice,

¹⁹⁸ Predmet u vezi sa primjenom Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (*Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore*), Presuda od 26. februara 2007., paragraf 297.

¹⁹⁹ *Krstić*, Prvostepena presuda, paragraf 598.

²⁰⁰ *Krstić*, Prvostepena presuda, paragraf 595.

²⁰¹ *Krstić* Prvostepena presuda, paragraf 596.

²⁰² *Krstić*, Drugostepena presuda, paragraf 37.

nego su nedvosmisleno namjeravale da tim djelima fizički unište ovu grupu.²⁰³ Razdvajanje muškaraca od preostalog stanovništva bosanskih Muslimana pokazuje da je postojala namjera segregacije zajednice što je na kraju trebalo da dovede do uništenja bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Muškarcima bosanskim Muslimanima oduzete su lične stvari i dokumenti, bili su zatočeni i na kraju odvedeni na mjesta pogubljenja, gdje su ih snage bosanskih Srba smišljeno i sistematski likvidirale, isključivo na osnovu njihove nacionalne pripadnosti.²⁰⁴

228. Presudom Žalbenog vijeća MKSJ ukinuta je Blagojevićeva osuda za saučesništvo i pomaganje i podržavanje genocida jer nije dokazano da je on znao za masovna pogubljenja. Nije poništen nalaz da zločini koje su počinile snage bosanskih Srba predstavljaju genocid. U presudi Žalbenog vijeća utvrđeno je da Blagojevićevo znanje o prisilnom premiještanju u Bratunac skupa sa situacijski uslovljenim ubistvima i zlostavljanjima zatočenika, muškaraca Bošnjaka, nije bilo dovoljno da pokaže da je on znao za genocidnu namjeru počinilaca.²⁰⁵ Da bi bio kriv za pomaganje i podržavanje genocida, Blagojević je morao posjedovati znanje o zločinu genocida. Pitanje genocidne namjere bilo je u središtu žalbenog postupka, a ne zločin genocida koji je i potvrđen.

229. Konačno, Sud Bosne i Hercegovine u predmetu *Tužilaštva BiH protiv Miloša Stupara i dr.*²⁰⁶ zaključio je da je u Srebrenici počinjen genocid, a njegovi zaključci bili su u skladu sa gore navedenim citiranim predmetima. Ovakav zaključak potvrdilo je i Žalbena vijeće u predmetu *Tužilaštva BiH protiv Miloša Stupara i dr.*²⁰⁷

²⁰³ *Blagojević i Jokić*, Prvostepena presuda, paragrafi 671-677.

²⁰⁴ *Blagojević i Jokić*, Prvostepena presuda, paragrafi. 674.

²⁰⁵ *Blagojevića i Jokića*, Drugostepena presuda, paragrafi 122-123.

²⁰⁶ *Miloš Stupar i dr.*, Prvostepena presuda, str. 103.

²⁰⁷ *Miloš Stupar i dr.*, Drugostepena presuda.

VII. KAKO JE DO TOGA DOŠLO? SAŽETAK GENOCIDNOG PLANA

A. OPŠTI PREGLED

230. Činjenice koje su utvrđene van razumne sumnje ukazuju na postojanje oružanog sukoba u BiH između oružanih snaga VRS i Armije Republike BiH (ARBiH). Događaji koji su od ključnog značaja za ovaj predmet odigrali su se u periodu između jula i novembra 1995. godine.²⁰⁸ Za razumijevanje opšteg konteksta događaja u kojima je optuženi djelovao važno je razumijeti i vojnu strukturu i događaje koji su prethodili radnjama za koje se optuženi tereti.

B. ORGANIZACIJA VRS

231. Predsjednik Republike Srpske je od 1992. godine bio Radovan Karadžić. Kao predsjednik Republike on je bio vrhovni komandant Vojske Republike Srpske (VRS), te je kao takav rukovodio i komandovao snagama VRS-a.²⁰⁹

232. Organizacija, struktura i metodologija rada VRS-a bila je u skladu sa propisima koji su važili u bivšoj JNA. Rukovođenje i komandovanje vojskom RS je bilo zasnovano na principu jedinstva komande.²¹⁰

1. Struktura Glavnog štaba

233. Glavni štab je bio vrhovni vojno-komandni organ VRS-a. Komandant Glavnog štaba 1995. godine bio je generalpukovnik Ratko Mladić. Komanda Glavnog štaba nalazila se u Han Pijesku, dok je istureno komandno mjesto bilo u Bijeljini. Glavni štab se sastojao od dva roda i šest odjeljenja. U julu 1995. godine ključne ličnosti u Glavnom štabu pored generalpukovnika Ratka Mladića bili su generalpukovnik Manojlo Milovanović, načelnik štaba, a ujedno i zamjenik generala Ratka Mladića; generalpukovnik Milan Gvero, pomoćnik komandanta za moral, vjerske i pravne poslove; generalmajor Zdravko Tolimir, pomoćnik komandanta za bezbjednost i

²⁰⁸ Utvrđena činjenica 1 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12. 2007. godine)

²⁰⁹ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuçe), paragraf 2.8.; fusnota 6;

²¹⁰ S-4 (23)(Izvještaj o borbenoj gotovosti Zvorničke pbr. za period 01.01. do 31.12.1994. godine).

obavještajne poslove; generalmajor Radivoje Miletić, zamjenik načelnika glavnog štaba i načelnik za operativne poslove; pukovnik Ljubiša Beara, načelnik uprave bezbjednosti Glavnog štaba; pukovnik Radoslav Janković, oficir u obavještajnoj upravi Glavnog štaba; pukovnik Milovan Stanković, oficir u Obavještajnoj upravi Glavnog štaba; potpukovnik Dragomir Keserović, oficir u Upravi bezbjednosti glavnog štaba; pukovnik Bogdan Sladojević, oficir operativnog odjela Glavnog štaba; pukovnik Neđo Trkulja, operativni odjel Glavnog štaba, načelnik oklopnih jedinica.²¹¹

234. Glavnom štabu su bile neposredno podređene dvije samostalne jedinice: 65. Zaštitni puk i 10. diverzantski odred. Dijelovi 10. diverzantskog odreda prepotčinjeni su početkom jula 1995. Drinskom korpusu.

2. Nivo Korpusa i brigada

235. VRS je u svom sastavu imala šest korupusa koji su bili raspoređeni na različitim geografskim područjima. To su bili 1. i 2. Krajiški korpus, Istočnobosanski korpus, Hercegovački korpus, Sarajevsko-romanijski korpus i Drinski korpus. Svi korpusi su bili direktno pod komandom Glavnog štaba VRS.²¹² Osnovne borbene komponente korpusa su bile brigade, i služile su za vođenje borbenih operacija u svim borbenim uslovima. Kao takve one su potpadale pod direktnu komandu korpusa.²¹³

3. Zvornička brigada

(a) Struktura

236. Područje opštine Zvornik je početkom 1992. godine spadalo u zonu odgovornosti Istočnobosanskog korpusa sa štabom u Bijeljini. 02. juna 1992. godine u opštini Zvornik je formirana Zvornička prva pješadijska brigada (u daljem tekstu Zvornička brigada). Nakon što je formiran Drinski korpus u novembru 1992. godine, zvornička brigada je postala dio Drinskog korpusa, te je time područje Zvornika potpalo u zonu odgovornosti Drinskog korpusa.²¹⁴ Svjedok Miodrag Dragutinović, pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove u zvorničkoj brigadi u

²¹¹ T-813 (Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija) – Operacija „Krivaja 95“ od 1. novembra 2002. godine, autora Richarda Butlera) („Butlerov izvještaj“) paragraf 2.20. Ovaj dokaz uvršten je u toku svjedočenja Richarda Butlera 17. i 18. marta 2008. godine.

²¹² T-813 (Izvještaj Richarda Butlera o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS od 9. juna 2006. godine), („Butlerov izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS“) paragraf 1.0

²¹³ T-813 (Butlerov izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS), paragraf 1.0

²¹⁴ Utvrđena činjenica 9 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

inkriminisano vrijeme, je na glavnom pretresu govorio o strukturi ove brigade, a o tome govore utvrđene činjenice, izvještaj Richarda Butlera, kao i materijalni dokazi.

237. Zvornička brigada se sastojala od osam pješadijskih bataljona od kojih je svaki u svom sastavu imao od 450-550 ljudi. To su bili sljedeći bataljoni:

1. bataljon Lokanj- Pilica na čelu sa komandantom poručnikom Milanom Stanojevićem
2. bataljon Kalešić – Malešić na čelu sa komandantom Srećkom Aćimovićem
3. bataljon - Boškovići, na čelu sa komandantom Brankom Studen
4. bataljon-Baljkovica, na čelu sa komandantom potporučnikom Perom Vidakovićem
5. bataljon - Kiseljak, na čelu sa komandantom Vladanom Matićem
6. bataljon - Petkovci, na čelu sa komandantom kapetan 1. klase Ostojom Stanišićem
7. bataljon - Memići, na čelu sa komandantom potporučnikom Draganom Beatovićem
8. bataljon - Kravica, na čelu sa komandantom kapetanom prve klase Radikom Petrovićem.²¹⁵

238. Brigada je imala i logistički bataljon, mješovitu artiljerijsku diviziju, diviziju protiv-vazdušne odbrane, rezervni bataljon brigade „Podrinjski“ poznatiji kao „Vukovi s Drine i bataljon „R“ Zvornik“.²¹⁶

239. U sklopu Zvorničke brigade postojale su i tri samostalne čete: inženjerijska četa, četa vojne policije i četa veze.²¹⁷ Inženjerijska četa je u svom sastavu imala oko 90 pripadnika podijeljenih u tri voda: pionirski ili borbeni inženjerijski vod, fortifikacijski ili opšti inženjerijski vod i putni vod.²¹⁸ Također su postojala dva dodatna voda: vod za automatsko-biološko- hemijsku odbranu i izviđački vod.²¹⁹

²¹⁵ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007.godine); T-25 (Dijagram komande Zvorničke brigade s napomenama svjedoka Dragutinovića od 18.09.2001. godine); T-27 (Dijagram - Zvornička brigada – bataljoni i lokacije); T- 813 Butlerov izvještaj, paragraf 2.8

²¹⁶ Utvrđena činjenica 12 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007.godine); T-27 (Dijagram - Zvornička brigada – bataljoni i lokacije); S-4 (99) (Naređenje o preformiranju Zvorničke lake pješadijske brigade od 21.03.1994. godine).

²¹⁷ Utvrđena činjenica 13 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007.godine); O-5 Vinko Pandurević, Tužilac protiv Popovića i dr., II-05-88., svjedočenje tokom 22 dana, odnosno: 27.01/ 28.01/ 30.01/ 02.02./ 03.02/ 09.02/ 10.02/ 11.02/ 12.02/ 13.02/ 16.02/ 17.02/ 18.02/ 19.02/ 20.02/ 23.02/ 25.02/ 26.02/ 27.02/ 02.03/ 03.03.2009.godine, („Pandurević, iskaz u predmetu *Popović*“), Svjedočenje od dana 28.01.2009.godine.

²¹⁸ Utvrđena činjenica 16 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²¹⁹ Utvrđena činjenica 13 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

240. U januaru 1995. godine Zvornička brigada se sastojala od 5.248 oficira, podoficira i vojnika,²²⁰ i bila je mnogo veća od Bratunačke brigade.

(b) Zona odgovornosti Zvorničke brigade

241. Zona odgovornosti prve pješadijske zvorničke brigade se pružala u prostoru oko 40 kilometara uz rijeku Drinu oko grada Zvornika.²²¹ Granicu zone odgovornosti Zvorničke brigade predstavljala je sa desne strane rijeka Drina. Južna granica je odvajala zvorničku brigadu od Prve bratunačke lake pešadijske brigade, rijekom Drinjačom. Na sjevernom dijelu zona odgovornosti Zvorničke brigade se završavala u rejonu Pilice, u zoni odgovornosti 1. brigade i predstavljala je granicu između Drinskog i Istočno - bosanskog korpusa. Lijevim dijelom zone odgovornosti zvorničke brigade bile su smještene prve borbene linije svih pješadijskih bataljona od prvog do sedmog.²²² Najveći dio ukupnih mjesta u kojima su vršena pogubljenja zarobljenih muslimana muškaraca (Orahovac, Ročević, Pilica, Branjevo, Kozluk, Petkovci) su se nalazila u zoni odgovornosti ove brigade.²²³

242. Komanda brigade je bila smještena u kasarni Standard u blizini Karakaja, tri kilometra sjeverno od Zvornika uz rijeku Drinu.²²⁴ Brigada je obezbjeđivala i ljudstvo za istureno komandno mjesto (IKM) u Kitovnicama u blizini sela Orahovac.²²⁵

243. U julu 1995 godine, 8. bataljon, poznatiji kao 4. bataljon Bratunačke brigade, bio je raspoređen izvan zone odgovornosti Zvorničke brigade,. On je bio raspoređen u zoni odgovornosti Bratunačke brigade, a sjedište ovog bataljona bilo je u Kravici.²²⁶

244. U julu 1995. godine Zvornička brigada je uvijek imala dežurnog oficira u komandi i na isturenom komandnom mjestu.²²⁷

²²⁰ Utvrđena činjenica 14 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²²¹ Utvrđena činjenica 14 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²²² T-817 (Karta zone odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

²²³ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine); T-817(Karta zone odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

²²⁴ Utvrđena činjenica 14 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²²⁵ Utvrđena činjenica 14 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²²⁶ T-817 (Karta zone odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona), T-813 (Butlerov izvještaj) paragraf 2.8.

²²⁷ Vidi također T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (povjerljivo).

(c) Komandna struktura brigade

245. Komanda Zvorničke brigade je bila smještena u fabrici „Standard“ u Karakaju, tri kilometra sjeverno od Zvornika uz rijeku Drinu.²²⁸ Svjedoci komandu često nazivaju „Standard“.

246. Komandant Zvorničke brigade u julu 1995. godine je bio potpukovnik Vinko Pandurević.²²⁹ Odsjek za bezbjednost, na čijem čelu je bio poručnik Drago Nikolić, logistički odsjek na čelu sa kapetanom Sretenom Miloševićem i odsjek za moral, pravne i vjerske poslove na čijem čelu je bio major Nenad Simić, su bili direktno podređeni komandantu zvorničke brigade.²³⁰

247. Komandantu brigade je pomagao njegov štab, koji je organizovao i kojim je rukovodio načelnik štaba.²³¹

248. Načelnik štaba je ujedno bio zamjenik komandanta, a u inkriminisano vrijeme je to bio major Dragan Obrenović.²³²

249. Štab se sastojao od sljedećih organa: Organ za operativno - nastavne poslove na čijem čelu je bio major Miodrag Dragutinović, organ za personalne i administrativne poslove na čijem čelu je bio major Galić, organ za veze na čelu sa majorom Petrovićem, inženjerijski organ na čijem čelu je bio načelnik major Dragan Jokić, organ za protivvazдушnu odbranu i artiljerijski organ.²³³

250. Zvornička brigada je kao i sve druge brigade u VRS bila organizovana na osnovu pravila pješadije brigade JNA, te je organizacija brigade i ovlasti komandanta funkcionisala u skladu sa tim propisima i u julu 1995. godine.²³⁴ Svjedok Miodrag Dragutinović je na glavnom pretresu pojasnio da zbog svoje veličine i broja jedinica zvornička brigada imala specifičnu strukturu.²³⁵

251. Svjedok Miodrag Dragutinović je nadalje pojasnio način na koji su dostavljani izvještaji unutar brigade, te je tako istakao da je svaki bataljon bio dužan da u toku dana dežurnom operativnom oficiru u brigadi dostavi izvještaj o trenutnom stanju u bataljonu. Komanda brigade je

²²⁸ Utvrđena činjenica 14 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²²⁹ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007.godine); T-26 (Dijagram komande Zvorničke brigade).

²³⁰ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007.godine); Utvrđena činjenica 10 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²³¹ Utvrđena činjenica 11 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²³² Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine); T-26 (Dijagram komande Zvorničke brigade).

²³³ Utvrđena činjenica 11 (Rješenje pretresnog vijeća od 13.12.2007. godine).

²³⁴ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²³⁵ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007.godine).

po svojoj funkciji bila dužna da višoj komandi svakodnevno dostavlja redovne borbene izvještaje, a u specifičnim okolnostima i vandredne izvještaje.

(d) Organ bezbjednosti – vojna policija

252. Organi bezbjednosti u VRS-u su funkcionisali u skladu sa usvojenim pravilima JNA iz 1984. godine.²³⁶

253. Pravilima brigada JNA organ bezbjednosti je opisan kao stručni organ u komandi koji organizuje i sprovodi mjere i postupke kontraobavještajnog obezbjeđenja.²³⁷ Ključna uloga ovog organa je bila učešće u predlaganju, organizovanju, sprovođenju mjera bezbjednosti brigade, kao i obavljanje kontraobavještajnih poslova. U pismenom nalazu i mišljenju vještaka odbrane Petra Vuge se navodi da je jedan od bezbjedonosno kontraobavještajnih poslova organa bezbjednosti sprovođenje mjera i radnji kontraobavještajne zaštite zadataka i poslova, dokumenata, materijalno-tehničkih sredstava, zona i objekata od posebnog značaja za RS.²³⁸ Organ bezbjednosti je bio neposredno potčinjen starješini komande jedinice, ustanove ili štaba snaga u čijem se formacijskom sastavu nalazi i za svoj rad je bio odgovoran starješini.²³⁹ Međutim, kada je u pitanju stručno rukovođenje organima bezbjednosti u VRS, linija rukovođenja je bila postavljena i kreće od Glavnog štaba VRS, odnosno pomoćnika komandanta Glavnog štaba za bezbjedonosno – obavještajne poslove, preko načelnika uprave, dok su načelnici organa bezbjednosti potčinjeni u stručnom pogledu i produžavala se po vertikali preko pomoćnika komandanta brigade za bezbjednost do referenta za bezbjedonosno obavještajne poslove.²⁴⁰

254. Rukovođenje i komandovanje organima bezbjednosti jasno definiše instrukcija Glavnog štaba VRS od 24.10.1994. godine o kojoj je govorio svjedok Vinko Panurević kojom je naglašena samostalnost ovih organa u oblasti kontraobavještajnih poslova u odnosu na komandu brigade. Također, iz naređenja koje je izdao Glavni štab VRS 23.12.1994. godine²⁴¹ jasno proizilazi da su organi bezbjednosti morali svoje izvještaje dostavljati preko linije organa bezbjednosti, a ne preko

²³⁶ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), prilog broj 0090-9817-0090-9843 fus nota 52 (Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ iz 1984; O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), str. 4; O-5, (Pandurević, iskaz u predmetu Popović od dana 28.01.2009.godine).

²³⁷ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS) prilog broj 0090-9817-0090-9843 fus nota 52 (Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ iz 1984);

²³⁸ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), paragraf 2.49 (iii).

²³⁹ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), str. 14; T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS) paragraf 3.13

²⁴⁰ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), paragraf 2.81.

²⁴¹ S4 (25) (Rukovođenje i komandovanje organa bezbjednosti VRS naređenje).

komandanata brigada, te da su se pokušaji komandanata da vrše uvid i kontrolu nad operativnim angažmanom organa bezbjednosti i uvida u njihove izvještaje smatrali nezakonitim.

255. Svjedok Vinko Pandurević²⁴² je naveo da nije bio upoznat sa radom organa bezbjednosti iz oblasti kontraobavještajnih poslova, te je u nekoliko navrata zahtjeva od komande Drinskog korpusa da ga obavijesti o tome kada će njegov pomoćnik za bezbjednosne poslove biti angažovan na posebnim poslovima na osnovu naredbe načelnika bezbjednosti korpusa, ali da mu to nikada nije bilo dopušteno. Nadalje, on je izjavio da komandant brigade nije imao potpun uvid u rad organa bezbjednosti jer nije bio ovlašten da vrši nadzor kada su u pitanju kontraobavještajni poslovi, koji su činili osamdeset posto rada ovih organa. Štaviše, kao primjer njihovih aktivnosti, Pandurević navodi da je i sam bio predmetom interne istrage.²⁴³

256. Također, svjedok Dragan Obrenović, načelnik štaba Zvorničke brigade u inkriminisano vrijeme, je u svom svjedočenju izjavio da je načelnik bezbjednosnog organa brigade po vlastitom nahodjenju odlučivao o tome da li će sa informacijama iz oblasti kontraobavještajnih poslova uopšte upoznati komandanta brigade.

257. Zamjenik komandanta korpusa ili brigade u oblasti bezbjednosti bio je šef bezbjednosti, odnosno načelnik bezbjednosti. Načelnik bezbjednosti prema usvojenim pravilima JNA je imao dvije funkcije. Prva funkcija je bila iz oblasti kontraobavještajnih poslova, a druga je bila sprovođenje zakona u brigadi, što mu je dalo nadzornu funkciju za radnje u kojima je učestvovala vojna policija.²⁴⁴ Načelnik bezbjednosti je bio odgovoran i za stručno osposobljavanje i popunu jedinica vojne policije.²⁴⁵

258. Kada je u pitanju vojna policija, funkcionisala je u skladu sa pravilima službe iz 1984. godine. Osnovna uloga vojne policije u ratno vrijeme, prema pravilima službe organa bezbjednosti, je bila regulisanje pokreta civila u bojnopolju, privođenje dezertera, obezbjeđenje objekata, obezbjeđenje prevoza ratnih zarobljenika i drugi poslovi.²⁴⁶

259. Komandir brigade je komandovao jedinicom vojne policije brigade. On je vršio svoju komandu putem komandira vojne policije.²⁴⁷ Vještak Petar Vuga je također u svom nalazu i

²⁴² O-5, Pandurević, iskaz u predmetu *Popović* dana 28.01.2009. godine.

²⁴³ O-5, Pandurević, iskaz u predmetu *Popović*, str. 31626, 31641.

²⁴⁴ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008.godine).

²⁴⁵ S-4 (20) (Naredenje o izmjeni u organizaciji obavještajnobezbjednosnog obezbjeđenja VRS). T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS). paragraf 3.12.

²⁴⁶ Vještak Richard Butler (17.03. i 18.03.2008.godine).

²⁴⁷ S-4 (20) (Naredenje o izmjeni u organizaciji obavještajnobezbjednosnog obezbjeđenja VRS); Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

mišljenju iznio isti zaključak.²⁴⁸ S druge strane, organ bezbjednosti je u stručnom pogledu rukovodio jedinicom vojne policije brigade.²⁴⁹ Svjedok Vinko Pandurević je pojasnio da je komandant brigade vojnom policijom komandovao putem načelnika štaba ili svojih pomoćnika. On je također pojasnio da su prištabske jedinice, između ostalog vojna policija, obavljale uobičajne zadatke za koje nije bilo potrebno davati posebne upute od strane komandira brigade, te da prilikom obavljanja kontaobavještajnih poslova komandir nije bi bio upoznat sa time, a u slučaju da je bilo potrebno upotrijebiti četnu vojnu policiju za neke posebne zadatke koji su bili van njihovih uobičajnih poslova, onda bi od komandira brigade ili od onoga ko ga zastupa bilo potrebno tražiti odobrenje za takvu vrstu zadatka.

260. S obzirom da je VRS funkcionisala u skladu sa usvojenim pravilima koja su važila u bivšoj JNA ovdje treba pojasniti razliku komandovanja od rukovođenja i stručnog rukovođenja koja su važila i tada. Komandovanje je funkcija rukovođenja, i njime se ostvaruje funkcija rukovođenja. Komandovanje obuhvata pravo na odlučivanje i dodjelu zadataka.²⁵⁰ Komandovanje se ostvaruje pomoću akata komandovanja kao što su naredjenja, naredbe, zapovijest, direktive, instrukcije i slično.²⁵¹ Za komandovanje važi načelo jednostarješinstva, jedinstva, subordinacije i neprekidnosti²⁵². Rukovođenje je definisano kao „organizovana djelatnost na sprovođenju politike, ciljeva i zadataka...“ Vještak odbrane Petar Vuga je pojasnio da rukovođenje i komandovanje nisu sinonimi, te da rukovođenje u pojmovnom smislu obuhvata i funkciju komandovanja, kao sopstvenu funkciju. Stručno rukovođenje obuhvata rukovođenje koje se odnosi na stručne aspekte.²⁵³

261. Stručno rukovođenje jedinicom vojne policije vršio je za tu dužnost naimenovani oficir organa bezbjednosti komande, jedinice, ustanove ili štaba, koji se bio načelnik bezbjednosti odnosno pomoćnik komandanta za bezbjednost. Taj oficir je predlagao starješini komande, jedinice, ustanove ili štaba upotrebu vojne policije²⁵⁴ i bio mu je odgovoran za stanje i aktivnost te jedinice. Njegova funkcija je bila da preporuči komandantu zadatke koje bi vojna policija mogla da obavi, te da osigura provođenje odluke komandanta. Pomoćnik komandanta za bezbjednost je kontrolisao rad

²⁴⁸ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), paragraf 2.69.

²⁴⁹ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine); O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), paragraf 2.68.

²⁵⁰ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge)2.69.

²⁵¹ Ibid.

²⁵² Ibid.

²⁵³ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge) paragraf 2.68.

²⁵⁴ T-813(Butlerov izvještaj), prilog Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ iz 1984), broj 0090-9817-0090-9843 fus nota 52.

vojne policije²⁵⁵. On je imao ovlasti da izda naredjenja i zadatke vojnoj policiji sve dok oni postupaju u okviru širih naredjenja koja on primi od komandanta.²⁵⁶

262. Vještak Richard Butler je pojasnio da je komandir jedinice bio osoba koja je imala nadležnost nad radom jedinice, ali imajući u vidu posebne funkcije koje je vojna policija imala, komandir nije mogao imati stručnost u tom posebnom polju. S toga je načelnik bezbjednosti određivao angažman vojne policije u određenim situacijama. On je davao preporuke komandantu, a na kraju je načelnik bezbjednosti bio dužan da saraduje sa komandatnom vojne policije u cilju poštivanja naredbi. Butler je istakao da zbog posebne prirode zadataka i zaduženja načelnik bezbjednosti i njemu podređene osobe su imale nadležnost u pogledu kontrole nad jedinicama vojne policije i njihovim angažmanom.²⁵⁷ Organ bezbjednosti je vršio tehničku kontrolu nad vojnom policijom.²⁵⁸ Butler je to pojasnio na konkretnom primjeru na dokumentu u kojem je potpukovnik Vujadin Popović kao načelnik bezbjednosti Drinskog korpusa dao uputstvo za postupanje sa ratnim zarobljenicima u kojem je dao tehničke instrukcije podređenima na nivou brigade i vojne policije.²⁵⁹ Svjedok Miodrag Dragutinović je prilikom svjedočenja na glavnom pretresu ovu činjenicu potvrdio, izjavljujući da je organ bezbjednosti na čelu sa Dragom Nikolićem mogao direktno upotrijebiti četu vojne policije u okviru njenih zadataka.²⁶⁰

263. Kada je u pitanju Zvornička brigada, vojnom policijom je komandovao komandant brigade Vinko Pandurević, preko komandira vojne policije. Komandir vojne policije u Zvorničkoj brigadi u julu 1995. godine je bio Momir Jasikovac.²⁶¹ Rukovođenje vojnom policijom je bilo povjereno organima bezbjednosti. U Zvorničkoj pješadijskoj brigadi za poslove bezbjednosti je bio zadužen pomoćnik komandanta za bezbjednost, Drago Nikolić. Njegov zamjenik je bio referent za bezbjednost, a to je bio optuženi Milorad Trbić. Važno je napomenuti da zbog veličine Bratunačke brigade nije bilo potrebe za ovom pozicijom. Sve funkcije koje je u Bratunačkoj brigadi obavljao sam kapetan prve klase Momir Nikolić, u Zvorničkoj brigadi su obavljali Drago Nikolić i Trbić. Naredbom komandanta Drinskog koprusa general-majora Milenka Živanovića od 29.01.1995. godine organi bezbjednosti su bili organizacijski neposredno potčinjeni komandantima, a po

²⁵⁵ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁵⁶ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁵⁷ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁵⁸ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁵⁹ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁶⁰ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine).

²⁶¹ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine); Svjedok Dragoje Ivanović (19.05.2008. godine); Svjedok ***** (21.04.2008. godine).

stručnoj liniji odjeljenju bezbjednosti Drinskog korpusa i upravi bezbjednosti Glavnog štaba VRS.²⁶² Ova naredba se odnosila i na Zvorničku brigadu.

264. Kao što je ranije pomenuto, organi bezbjednosti su mogli kao stručni organi učestvovati u predlaganju i sprovođenju mjera bezbjednosti. U skladu sa tim Drago Nikolić je mogao optuženom Miloradu Trbiću dodjeljivati određene zadatke.²⁶³

265. Kada je u pitanju postupanje sa ratnim zarobljenicima, vještak Butler je istakao da propisi JNA pokazuju odnos bliske suradnje organa bezbjednosti sa obavještajnim organima u ovoj oblasti. Komandant brigade je bio odgovoran da osigura pravilno ispitivanje ratnih zarobljenika, preko organa za obavještajne poslove. On je bio dužan da osigura da se prema ratnim zarobljenicima postupa u skladu sa odredbama Ženevske konvencije iz 1949. godine. S druge strane organ bezbjednosti je rukovodio vojnom policijom, vršio obezbjeđenje i sprovođenje zarobljenika kada je to bilo potrebno.²⁶⁴

266. Vještak Butler je također pojasnio proceduru postupanja sa ratnim zarobljenicima koja je bila uobičajna prije jula 1995. godine. Zarobljenici su nakon hvatanja bili odvedeni na zatvaranje, a u određenom vremenskom periodu su komisije zadužene za ratne zarobljenike RS i RBiH dogovarale razmjenu zarobljenika. On je naveo da je uobičajna praksa do 1995. godine bila da se izvrši popis i registracija zarobljenika, i mrtvih tijela kako bi se izvršila njihova razmjena. On je dalje pojasnio da bi se pomoćnik komandanta za obavještajno - bezbjednosne poslove uobičajno postarao o tome da li može dobiti određene informacije od zarobljenika, a komandant brigade bi se postarao da se oni prebace u komandu korpusa ili Batkovicu koji je bio uobičajni centar za ratne zarobljenike. Vještak Richard Butler je naveo da je ta praksa slijedena 22. i 23 jula 1995. godine, dakle u vremenskom periodu nakon masovnih ubistava.

267. S tim u vezi vještak Richard Butler je pojasnio da je načelnik bezbjednosti Drago Nikolić, bio odgovoran da obezbjedi tehničko upravljanje i pomoć vojnoj policiji odnosno organizaciji vojne policije. On je mogao da vrši predlaganje komandantu, i da se stara o realizaciji odluke komandanta brigade. Načelnik bezbjednosti je po svojoj funkciji bio ovlašten da kontroliše vojnu policiju u smislu njihovih zadataka. Uloga pomoćnika načelnika bezbjednosti zvorničke brigade je bila pomoć

²⁶² S4(20) Izmjene u organizaciji obavještajno-bezbjednosnog obezbjeđenja VRS, od dana 29.01.1995.godine..

²⁶³ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge), paragraf 2.17.

²⁶⁴ T-813 (Bulcrov izvještaj) paragraf 3.19

prilikom koordinacije u vezi pitanja koja se odnose na pitanje hvatanje, zarobljevanje i pogubljenje zarobljenika.²⁶⁵

268. Na kraju je vještak Richard Butler pojasnio da je prema važećim pravilima VRS-a u i kriminisano vrijeme bilo pravo komandanta da donosi naređenja, a obaveza podređenih da slijedi ta naređenja. Međutim istim propisima je regulisano da vojnici nisu obavezni da slijede naređenje koje oni smatraju nezakonitim.²⁶⁶

(e) Snage Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP-RS) – odnos rukovođenja i komandovanja sa VRS –om

269. Oružane snage Republike Srpske pored VRS činile su jedinice i snage policije Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP). Njima rukovodi predsjednik Republike, kada se koriste u svrhe odbrane.²⁶⁷ U skladu sa navedenim, a i u skladu sa Zakonom o primjeni zakona o unutrašnjim poslovima za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, ministar unutrašnjih poslova ima ovlast da formira posebne policijske jedinice za izvršavanje borbenih zadataka.²⁶⁸ Jedinice MUP-a se moraju integrisati pod komandu VRS u izvršavanju tih zadataka, ali VRS nema apsolutnu kontrolu nad njima, jer jedinice MUP-a koje su upućene na borbene zadatke zadržavaju svoju komandnu strukturu i organizaciono jedinstvo.²⁶⁹

4. Uloga i dužnosti dežurnog operativnog oficira

270. Vojska Republike Srpske je položaj, ulogu i odgovornost dežurnog operativnog oficira propisala na način kako je to bilo regulisano pravilima JNA iz 1983. godine.²⁷⁰ Prema ovim propisima operativni dežurni oficir je bio u sastavu unutrašnjih organa službe.²⁷¹ Njegova uloga je bila formirana u cilju osiguranja neprekidnosti funkcionisanja komande grupe.²⁷² Dežurstvo je organizovao načelnik štaba, a na tu funkciju postavljane su straješine komande. Dežurni oficir je

²⁶⁵ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁶⁶ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁶⁷ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.0.

²⁶⁸ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.1.

²⁶⁹ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.3.

²⁷⁰ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge) str. 32.

²⁷¹ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge) str. 32.

²⁷² O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petra Vuge) str. 32.

bio oficir sa višim činom, a njegov pomoćnik je bio oficir sa nižim činom i funkcijom.²⁷³ Svjedok Miodrag Drautinović je objasnio da je dežura operativnog dežurnog trajala 24 sata. Dežurni oficir je dolazio na dužnost u ranim jutarnjim satima nakon referisanja kod komandanta. Prethodni dežurni operativni oficir je bio dužan da prenese novom dežurnom sve što se dešavalo za vrijeme dežure. Svjedok Jovičić Milanko koji je bio pomoćnik dežurnog operativnog dana 16 jula 1995. godine, je pojasnio da je dežurni operativni oficir dežurao 24 sata, a da je pomoćnik dežurnog u sklopu tog vremena dežurao od 12 sati noću do jutra. Uobičajena praksa je bila da se napravi raspored dežurstava dežurnih operativnih oficira koji su također imali svoje pomoćnike za svaku dežuru.

271. Dežurni operativni oficir je sva dešavanja unosio u knjigu dežurnog operativnog. U svom svjedočenju, Miodrag Dragutinović navodi da je dežurni operativni u svojoj kancelariji imao dnevnik za bilješke, te zasebnu teku u kojoj se vodio dnevnik dežurnog. Tu bi dežurni zapisivao sve što se dešavalo za vrijeme njegove smjene na osnovu vlastitih bilješki, vođenih tokom smjene.²⁷⁴ U svom svjedočenju, Dragan Obrenović potvrđuje navedeno i dalje pojašnjava da su postojale tri vrste evidencija koje je vodio dežurni operativni, i to knjiga ili dnevnik dežurnog, još jedan dnevnik i radna bilježnica. U dnevniku se evidentiraju primopredaje dužnosti. Radna bilježnica je uvijek pri ruci, kako bi dežurni mogao odmah zapisati sve što je smatrao važnim. Dežurni se koristio bilježnicom kako bi popunio dnevnik ili za sastavljanje izvještaja komandantu. Obrenović nadalje objašnjava da dežurni koristi radnu bilježnicu za evidentiranje telefonskih razgovora koji su po mišljenju dežurnog važni. Drugi dnevnik se sastavlja u skladu s propisima JNA, po čemu se dnevnik i razlikuje od drugih bilježnica u kojima su bilješke unošene bez posebnih pravila.²⁷⁵

272. Kako se navodi u izvještaju o komandnoj odgovornosti Richarda Butlera, operativnom dežurnom oficiru su u vršenju njegove dužnosti bili potčinjeni svi organi unutrašnje službe na komandnom mjestu. Ovo je potvrđeno i od strane vještaka odbrane Petra Vuga.²⁷⁶ Oba vještaka su navodeći dužnosti i odgovornosti operativnog dežurnog koristila isti izvor, a to je Uputstvo za rad komandi-štabova iz 1983. godine, u kojem su kao dužnosti dežurnog operativnog navedene sljedeće:

- a) Da prati tok borbenih dejstava i u predviđene preglede i ratnu kartu štaba unosi nastale promjene kod potčinjenih i susjednih jedinica;

²⁷³ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine).

²⁷⁴ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine). *Vidi također* Milenko Jovičić (17.12.2007. godine) i svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str.6637.

²⁷⁵T-983, Dragan Obrenović, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.* IT-02-60, svjedočenje tokom 7 dana, odnosno:1.10./2.10./6.10/7.10./8.10./9.10/10.10.2003.godine., (Obrenović iskaz u predmetu *Blagcjević*); 6.10.2003. godine, str. 2604-2606, 2622.

²⁷⁶ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petar Vuga), str. 32, paragraf 3.1.6.

- b) Izvještava komandanta ili načelnika štaba o važnim promjenama ili o naređenjima pretpostavljenog koja zahtjevaju odluku komandanta;
- c) Da poznaje rapored elemenata komandnog mjesta, mjesto gdje se nalazi komandant, načelnik štaba i pomoćnici komandanata;
- d) Kontrolišće i održava vezu sa operativnim dežurnim pretpostavljene i potčinjenih komandi;
- e) Prima i otprema naređenja i izvještaje kada su ostali organi na odmoru ili kada mu se naredi;
- f) Sa naređenjima pretpostavljenog, izvještajima i obavještenjima potčinjenih, susjeda, organa i organizacija DPZ, DPO i OUR, koja se odnose na pozadinsko obezbjeđenje upoznaje PKPo, odnosno određene organe za PKM;
- g) Prati i provjerava mjere neposrednog osiguranja i odbrane komandnog mjesta, a u slučaju napada daje uzbunu.²⁷⁷

273. Mjesto na kojem se nalazio operativni dežurni je sredstvima veze bilo povezano sa potčinjenim i nadređenim komandama, kao i sa drugim komandama i štabovima, te je služilo za primanje informacija koje su se u istom obliku prosljeđivale bez izmjene sadržaja i suštine istih.²⁷⁸ To mjesto je predstavljalo primarno čvorište kroz koje prolaze sve informacije koje su u vezi sa borbenim dejstvima i koje su dostupne komandantu jedinice, načelniku štaba i raznim stručnim organima²⁷⁹. U vrijeme odsustva komandanta ili načelnika štaba, dežurni operativni oficir je bio osoba preko koje se osiguravalo da komandant i načelnik štaba dobiju sve potrebne informacije.²⁸⁰ Zadatak dežurnog operativnog oficira je bio da u vrijeme dežure bude u vezi sa svim potčinjenim jedinicama Zvorničke brigade, a ujedno je bio u vezi sa pretpostavljenom komandom.²⁸¹ Svjedok Miodrag Dragutinović je izjavio da su se kod dežurnog operativnog sakupljali svi podaci koji su pristizali iz jedinica, komandi, te su isti prosljeđivani komandi brigade. Dežurni operativni je imao uvid u sve zadatke u svim potčinjenim jedinicama i koordinisao rad tih jedinica.²⁸² On je bio zadužen za slanje redovnih borbenih izvještaja. Vještak Richard Butler je istakao da je dežurni oficir imao važnu ulogu u osiguravanju kontakata i koordinacije između pojedinaca uključujući znanje o tome gdje su se drugi oficiri nalazili, znanje o aktivnostima u vrijeme dežure, te o opremi koja je bila neophodna za akciju. On je istakao da se radi o činjenici koja jasno pokazuje da se radi o visokom stepenu koordinacije uz detaljno znanje svega šta se dešava.²⁸³

²⁷⁷ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petar Vuga), str. 32,

²⁷⁸ O-1 (Nalaz i mišljenje vještaka odbrane Petar Vuga), str. 32,

²⁷⁹ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS) paragraf 3.8

²⁸⁰ T-813 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS) paragraf 3.8

²⁸¹ Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine).

²⁸² Svjedok Miodrag Dragutinović (28.11.2007. godine).

²⁸³ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

274. Iako su strane u postupku vodile raspravu o tome da li je dežurni operativni oficir bio ovlašten izdavati naređenja u slučaju nedostupnosti komandanta, te je u vezi sa tim vještak odbrane Petar Vuga bio izričit u tvrdnji da operativni dežurni nije mogao izdavati naredbe u odsustvu komandanta, a vještak tužilaštva Richard Butler da je dežurni operativni oficir imao diskreciono pravo da donosi odluke ukoliko komandant nije prisutan, te u koliko su u skladu sa uputama komandanta, vijeće je analiziralo samo one radnje koje se odnose na koordinaciju i prenos usmenih i pismenih uputa i izvještaja među jedinicama i oficirima kao i radnjama koje predstavljaju koordiniranje dostave logističke podrške, a za šta je optuženi Trbić Milorad oglašen krivim, o čemu će se sud osvrnuti u činjeničnom dijelu presude.

275. Dežurni operativni oficir u Zvorničkog brigadi funkcionisao je u skladu sa pravilima JNA, a u julu 1995. Godine po navodu vještaka Richarda Butlera, nije bilo vandrednih okolnosti vezanih za ove aktivnosti, već su se obavljale u skladu sa pomenutim pravilima.

5. Optuženi Milorad Trbić

(a) Generalno

276. Optuženi Milorad Trbić je rođen 22. februara 1958. godine. Po izbijanju rata u BiH, on se uključuje u snage VRS-a. Do 1994. godine bio je postavljen na položaj zamjenika komandanta 2. bataljona Zvorničke brigade.²⁸⁴ Dana 17.03.1994. godine postavljen je za pomoćnika za bezbjednosne poslove, sa činom kapetana prve klase.²⁸⁵ Ovu dužnost je obavljao u inkriminisano vrijeme. Dana 16./17. jula 1995. godine optuženi je također obavljao dužnost dežurnog operativnog oficira. Vještak Richard Butler je pojasnio da iako je tokom 1994. godine Glavni štab VRS izdao naredbu da se pripadnici organa bezbjednosti ne koriste kao dežurni operativni oficiri, na insistiranje Vinka Pandurevića odobreno je dežurstvo i organima bezbjednosti, te je s toga optuženi Milorad Trbić je mogao biti dežurni operativni oficir u svojoj brigadi.²⁸⁶ Važno je još jednom napomenuti da je ova pozicija bila karakteristična samo za Zvorničku brigadu zbog njene brojnosti.

277. Zaključke vijeća o konkretnim radnjama koje je optuženi počinio u svojstvu zamjenika načelnika za bezbjednosne poslove i dežurnog operativnog oficira, biće izneseni u činjeničnim utvrđenjima.

²⁸⁴ T-871 (Spisak ljudstva 2. Bataljona Zvorničke Brigade, tab. S u grupi dokumenata vještaka Vuge).

C. DOGAĐAJI U PERIODU DO 12. JULA

1. Priprema za napad

278. Vojska Republike Srpske je dana 02. novembra 1992. godine formirala Drinski korpus kao posljednji od šest korpusnih formacija VRS-a.²⁸⁷ On je formiran kao odgovor na narastuću sigurnosnu prijetnju VRS-u koju su u područjima zapadno od Drine predstavljala uporišta vojske Armije BiH u planinskim područjima Cerske, Srebrenice, Žepe, Goražda i udaljenijem području Višegrada.²⁸⁸

279. Mjesec dana nakon formiranja Drinskog korpusa, snage Armije RBiH su djelovanjem iz Srebrenice započele vojnu operaciju u dvije faze. Prvi cilj je bio povezivanje sa grupom u Cerskoj, izolirajući time snage VRS u Bratuncu i Skelanima, a drugi cilj je bio zauzimanje grada Bratunca.²⁸⁹

280. Do januara 1993. godine Armija RBiH je uspjela izolovati područje Bratunca od ostatka Drinskog korpusa.²⁹⁰

281. Nasuprot tome, a kako se to u izvještaju Richarda Butlera navodi, vojno i političko rukovodstvo VRS-a je 19. novembra 1992. godine, izdalo Direktivu operativni broj 4, kojom je Drinski korpus dobio uputstvo između ostalog: „Na širem području Podrinja iznurivati neprijatelja. Nanositi mu što veće gubitke i prisiliti ga da sa muslimanskim stanovništvom napusti prostore Birača, Žepe i Goražda“.²⁹¹

282. Glavni štab VRS-a i Drinski korpus su krajem januara 1993. godine započeli kontra ofanzivu kako bi eliminisali uporišta Armije RBiH u području Cerske i Srebrenice. Snage VRS-a su nastavile da napadaju navedena područja tokom proljeća, i do početka aprila iste godine, snage VRS-a su bile na manje od dva kilometra od Srebrenice.²⁹²

283. Rezultat napada VRS-a na to područje, odnosno područje istočne Bosne je doveo do zabrinutosti Savjeta bezbjednosti UN-a zbog obrasca djelovanja neprijateljstava „paravojnih

²⁸⁵ T- 818 (Spisak imenovanja u štab Zvorničke brigade); T-819 (Odluka o imenovanjima Zvorničke brigade br. 06-53 od 17.03.1994.god.).

²⁸⁶ Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

²⁸⁷ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.0.

²⁸⁸ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.0.

²⁸⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.22.

²⁹⁰ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.24.

²⁹¹ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.22.

²⁹² T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.25.

jedinica bosanskih Srba“ usmjerenih protiv gradova i sela na ovom području, ističući da je svako oduzimanje teritorije prijetnjom ili upotrebom sile, uključujući i putem prakse „etničkog čišćenja“, nezakonito odnosno neprihvatljivo.²⁹³

284. Savjet bezbjednosti je izrazio naročitu zabrinutost informacijom koju je generalni sekretar uputio, a tiče se ubrzanog pogoršanja situacije u Srebrenici i okolnim područjima, usljed stalnih, namjernih oružanih napada i granatiranja nedužnog civilnog stanovništva od strane „paravojnih formacija bosanskih Srba“.²⁹⁴ Još jedna važna taktika u strategiji VRS je bila da se stanovništvu Srebrenice onemogući pristup hrani, lijekovima i drugim potrepštinama potrebnim za obavljanje normalnog života.

285. S toga je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija 16. aprila 1993. godine donio Rezoluciju broj 819 kojom je proglasio da „sve strane i drugi tretiraju Srebrenicu i okolna područja kao „zaštićenu zonu“ koja mora biti pošteđena svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina“.²⁹⁵ Drugom Rezolucijom Savjeta bezbjednosti broj 824 Žepa i Goražde su također proglašeni zaštićenim zonama.

286. Uspostavljanjem zaštićenih zona linije sukoba oko Srebrenice su se stabilizovale, međutim od sredine 1993. godine do sredine 1995. godine na granici enklave stalno je dolazilo do sukoba slabijeg intenziteta. S jedne strane nastavljen je su aktivnosti jedinica 28. divizije ARBiH iz enklave, a što je sa druge strane primoravalo snage VRS da održava odbrambenu liniju nasuprot granice enklave.²⁹⁶ Suprotno rezolucijama UN-a, VRS je nastavila sa napadima na zaštićene zone, te sa ometanjem dotoka humanitarne pomoći.²⁹⁷

287. Tokom 1995. godine snage VRS su izrazile moguće planiranje „Proljećne ofanzive“²⁹⁸ od strane snaga Armije R BiH. O ovakvim predviđanjima VRS-a u pogledu ofanzive oružanih snaga Armije RBiH govori i Butlerov izvještaj.

288. U skladu sa ovim predviđanjima Vrhovna komanda oružanih snaga Republike Srpske je 8. marta 1995. godine je izdala dokument pod nazivom Direktiva 7.²⁹⁹

289. Prema ovoj direktivi Drinski korpus je dobio slijedeće zaduženje:

²⁹³ T-1089 (Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine).

²⁹⁴ T-1089 (Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine).

²⁹⁵ T-1089 (Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine).

²⁹⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.27.

²⁹⁷ T-1086 (Izvještaj Generalnog sekretara UN –a „pad Srebrenice“ od 15.11.1999.godine) paragraf 93.

²⁹⁸ T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbeno dejstva operativa broj 7 od 20.03.1995. godine).

²⁹⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.37.

...Izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana Srebrenice i Žepe.³⁰⁰

290. Dana 20. marta 1995. godine komandant Drinskog korpusa je izdao Zapovjest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, u skladu sa direktivom koju je izdala vrhovna komanda VRS, kojom izdaje naredbu Drinskom korpusu iste sadržine.³⁰¹

291. U istoj se dalje navodi: „Za slučaj odlaska UNPROFOR-a iz Srebrenice i Žepe, komanda Drinskog korpusa će isplanirati operaciju pod nazivom „Jadar“ sa zadatkom razbijanja i uništenja muslimanskih snaga u ovim enklavama i definitivnog oslobađanja Podrinja”.³⁰²

292. Nadalje, 08. aprila 1995. godine general Živanović je izdao zapovjest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7/1³⁰³ kojom je između ostalog naredeno pojačanje borbenih aktivnosti oko enklava.

293. Dana 31. maja 1995. godine snage Drinskog korpusa su pokrenule operaciju „Jadar -95“.³⁰⁴

294. Nakon pokretanja ove operacije pripadnici holandskog bataljona UNPROFOR-a su bili primorani da napuste osmatračnicu „Echo“, što je bilo od strateške važnosti za VRS u smislu planirane operacije zauzimanja Srebrenice.³⁰⁵

295. U toku maja 1995. godine Drinski Korpus je izdao nekoliko naređenja sa ciljem „stvaranja za oslobađanje enklava“.³⁰⁶

296. Dana 16.06.1995. godine, predsjednik Republike Srpske Radovan Karadžić je izdao narebu u cilju „konačnog slamanja i poraza neprijatelja“ kojom su uspostavljene posebne mjere borbene gotovosti za sve oružane snage, sve državne organe i organizacije, sva preduzeća i ustanove i cjelokupno stanovništvo.³⁰⁷

³⁰⁰ Utvrđena činjenica 18 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.godine); T- 813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.37.

³⁰¹ T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, od 20.03.1995. godine).

³⁰² T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, od 20.03.1995. godine).

³⁰³ T-114 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7/1 od 08.04.1995.godine).

³⁰⁴ T-220 (Naredba Predsjednika Republike Srpske pov. broj 01-1118/95 od 16.07.1995. godine), fusnota 82.

³⁰⁵ T- 813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.38.

³⁰⁶ T-121 (Naredenje Drinskog korpusa broj: 04/112-14 od 15.05.1995. godine o stabilizovanju odbranc oko cnklava Žepa i Srebrenica); T-122 (Naredenje Drinskog korpusa broj: 04/112-15 od 15.05.1995. godine o stabilizovanju odbrane oko enklava Žepa i Srebrenica i uspotave uslovi za oslobađanje enklava); T-123 (Naredenje Drinskog korpusa broj: 04/112-14+7 od 18.05.1995. godine o u vezi zatvaranja enklava Žepa i Srebrenica).

³⁰⁷ T-222 (Naredenje Predsjednika RS, br. 01-1118/95, od 16.07.1995.godine).

297. Isti dan, na osnovu prethodne naredbe, komandant Drinskog korpusa, Milenko Živanović je izdao naredbu za mobilizaciju svih vojno sposobnih muškaraca u zoni odgovornosti korpusa.³⁰⁸

298. Uskoro su završene vojne pripreme za operaciju Krivaja 95, što je bio tajni naziv za borbeni plan kojem je cilj bio smanjenje srebreničke UN „zaštićene zone“.³⁰⁹

299. Dana 02.07.1995. godine general major Milenko Živanović je izdao zapovijest za aktivna brobena dejstva operativni broj 1, pod nazivom „Krivaja 95“.³¹⁰

300. U istoj se navodi da na osnovu Direktiva 7 i 7.1 Drinski korpus ima zadatak da izvodi ofanzivna dejstva, i u dubini zone Drinskog korpusa što prije razdvoji enklave Srebrenica i Žepa i suzi ih na gradsko područje.

301. Kao cilj ove zapovijesti navodi se: „Iznenadnim napadom potpuno razdvojiti i suziti enklave Srebrenica i Žepa, popraviti taktički položaj snaga u dubini zone i stvoriti uslove za eliminisanje enklava“.

302. O stanju u Srebrenici prije napada svjedočili su mnogi svjedoci.³¹¹

303. Tako je svjedok Pieter Boering³¹² govorio o situaciji u Srebrenici između ostalog u periodu mjeseca juna, i početka jula mjeseca 1995. godine. Ovaj svjedok je naveo da je bilo malo hrane za stanovništvo u enklavi. Snabdjevanje vodom je bilo provizorno. Zdravstvena zaštita je bila ograničena. Medicinska oprema je bila ili pokvarena ili nedovoljna. Sanitarna situacija je bila teška. Bilo je teško održavati ličnu higijenu i odvoziti smeće. Svjedok Joseph Kingori,³¹³ UN posmatrač, je također naveo da je po njegovom dolasku situacija u Srebrenici bila zabrinjavajuća po pitanju hrane i zdravstvenih usluga za stanovništvo, te da je VRS stalno stezala obruč oko enklave tako što je postepeno ograničavala ionako ograničen dotok humanitarne pomoći u srebreničku „zaštićenu zonu“. U toku mjeseca marta, aprila, maja i juna u enklavu nije bilo nikakve isporuke svježe hrane, mesa, mliječnih proizvoda. UNHCR je izvjestio da mogu ispuniti samo 30 posto predviđene hrane za Srebrenicu u toku mjeseca juna zbog zabrana koje su stavljale snage VRS.³¹⁴ Od aprila 1995.

³⁰⁸ T-221 (Naređenje Drinskog korpusa broj 05/1-205 od 16.07.1995. godine).

³⁰⁹ T- 813 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.38.

³¹⁰ T-223 (Zapovijest Drinskom korpusu za aktivna borbena dejstva broj 04/156-2, od 02.07.1995. godine).

³¹¹ T-886 Svjedok A-3, *Tužilac protiv Pcpovića* IT-05-88, iskaz od 15.11.2006.godine, („Svjedok A-3, svjedočenje u predmetu *Pcpović*“), str. 3933-3938, Svjedok Mevludin Orić (29.01.2008. godine); Svjedok Mirsada Malagić (04.02.2008. godine); Svjedok Josef Kingori (08.09.2008. godine).

³¹² T-872 Svjedok Pieter Boering, *Tužilac protiv Pcpovića* IT-05-88, iskaz od 19.09.2006.godine, („Svjedok Pieter Boering, svjedočenje u predmetu *Pcpović*“), str 1892-1893).

³¹³ Svjedok Joseph Kingori (08.09.2008. godine).

³¹⁴ T-1086 (Izvještaj Generalnog sekretara UN-a „Pad Srebrenice“, od 15.11.1999.godine) paragraf 237.

godine, VRS je učinila sve napore da smanje prisustvo međunarodnih snaga kako bi onemogućili praćenje aktivnosti VRS. Iako je Vijeće sigurnosti predvidilo prisustvo vojnih promatrača na području Srebrenice, od aprila do juna mjeseca 1995. godine VRS je spriječila smjenu vojnih promatrača, te se njihov broj smanjio sa šest na tri.³¹⁵

2. Napad na Srebrenicu i pad Srebrenice

304. Napad VRS-a na Srebrenicu je započeo 6. jula 1995. godine.³¹⁶ U Butlerovom izvještaju se navodi da je napad na Srebrenicu započeo u rano jutro navedenog dana. U 04:30 je bila otvorena vatra na položaje na kojima su bili pripadnici 28. pješadijske divizije. Svjedok Josef Kingori je posvjedočio da su ga u ranim jutarnjim satima tog dana probudile granate, te da je do 18:00 sati uveče na područje u i oko Srebrenice palo oko 250 granata. U gradu je bilo poginulih i ranjenih ljudi koji su odvoženi u bolnicu. Svjedok tužilaštva Mevludin Orić, koji se nalazio u Srebrenici za vrijeme početka napada, opisao je da su granate dolazile sa svih strana, te da je granatiranje trajalo do 11. jula 1995. godine.³¹⁷

305. U narednim danima palo je pet osmatračkih punktova UNPROFOR-a u sukobu sa vojskom VRS koja je napredovala prema gradu.³¹⁸ O padu osmatračnica UNPROFOR-a govori se i u Butlerovom izvještaju. Odbornene snage Armije RBiH su istovremeno bile odgurnute prema gradu.³¹⁹ Vojni posmatrači UN-a su stekli utisak na osnovu ciljeva koji su gađani da je napad VRS bio usmjeren na postizanje maksimalnog broja civilnih žrtava.³²⁰

306. Sve vrijeme, prije početka napada na Srebrenicu i u vrijeme napada, UN je redovno slao izvještaje o stanju UN misije u BiH u ovom području informišući nadležne o stanju u Srebreničkoj enklavi. Tako se u jednom od izvještaja koji je poslan 07. jula 1995. godine zahtjeva: „da se preduzmu aktivnosti kako bi se zaustavilo krvoproliće i nanošenje štete civilnoj imovini u UN-ovoj zaštićenoj zoni.“³²¹ U izvještaju koji je UN poslao 08. jula 1995. godine navodi se da je situacija u vezi hrane i struje bila kritična. Iz ovog izvještaja vidljivo je i da su snage VRS od ranih jutarnjih

³¹⁵ T-1086 (Izvještaj Generalnog sekretara UN-a „Pad Srebrenice“, od 15.11.1999.godine) paragraf 237.

³¹⁶ Utvrđene činjenica 21 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. godine).

³¹⁷ Svjedok Mevludin Orić (29.01.2008. godine).

³¹⁸ Utvrđena činjenica 22 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

³¹⁹ Utvrđena činjenica 24 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

³²⁰ Svjedok Joseph Kingori (08.09.2008. godine).

³²¹ T-869 Dosje izvještaja UNMO-a, ERN 00527568 od 09.07.1995. godine. („Dosje izvještaja UNMO-a“)

sati 8. jula nastavili granatirati pored samog grada i gusto naseljena sela oko Srebrenice, uključujući i Potočare, u cilju ostvarivanja jednog od ciljeva, a to je staviti zonu pod kontrolu snaga VRS.³²²

307. Dejstva VRS-a su nastavljena i 9. jula 1995. godine. Predsjednik Karadžić je tog dana izdao novo naređenje kojim je dao zeleno svjetlo za zauzimanje Srebrenice.³²³ Situacija je ubrzano postala kritična za civilno i vojno rukovodstvo Srebrenice. Do večeri ovog dana Drinski korpus VRS je ušao četiri kilometra u enklavu, zaustavljajući se samo jedan kilometar od grada Srebrenica.³²⁴

308. U ranim jutarnjim satima 10. jula snage VRS-a su nastavile napredovanje prema Srebrenici, a što je uključivalo i napredovanje prema položajima UNPROFOR-a, tačnije četi Bravo koja je bila jedina značajna jedinica između Srebrenice i snaga VRS-a. Pukovnik Karremans je uputio hitne zahtjeve za vazdušnom podrškom NATO-a za odbranu grada, ali nikakva pomoć nije stigla do prije popodnevnih sati 11. jula.³²⁵

309. I u Butlerovom izvještaju se govori o tome da su snage VRS potiskivale snage holandskog bataljona prema samom gradu. U istom se navodi da je 10. diverzantski odred stigao prema južnom prilazu Srebrenice.

310. Nakon što je južna odbrambena linija počela da popušta, oko 4.000 stanovnika – bosanskih Muslimana koji su živjeli u obližnjem Švedskom stambenom kompleksu za izbjeglice, pobjegli su u grad Srebrenicu.³²⁶

311. Iz iskaza mnogih svjedoka kao i materijalnih dokaza u predmetu proizilazi da je taktičkim granatiranjem područja u i oko Srebrenice, stanovništvo natjerano da ide prema gradu Srebrenici, znajući da će tražiti utočište od UNPROFOR-a koji je bio smješten u zgradi PTT-a, izazivajući kod stanovništva strah i paniku od neizvjesnosti.³²⁷

312. Svjedok Mirsada Malagić, koja je kao izbjeglica živjela u gradu Srebrenici opisala je stanje koje je vladalo nakon započinjanja napada. Ona je istakla da su se u vrijeme napada svi ljudi uputili ka gradu Srebrenica koja je bila prepuna, ističući da je svaki stan, kuća ili šupa bila puna, te da se nije imalo kuda otići. Ona je navela da niko nije bio siguran, da može spavati, da može biti kući, da

³²² T-869 Dosje izvještaja UNMO-a od 09.07.1995. godine.

³²³ Utvrđena činjenica 27 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine).

³²⁴ Utvrđena činjenica 26 (Rješenje vijeća od 13. 12. 2007. godine).

³²⁵ Utvrđena činjenica 28 (Rješenje vijeća od 13. 12. 2007. godine).

³²⁶ Utvrđena činjenica 25 (Rješenje od 13. decembra 2007. godine); T-869 Dosje izvještaja UNMO-a od 09.07.1995.godine..

³²⁷ Svjedok Joseph Kingori (08.09.2008. godine)

je hiljade ljudi bilo na ulici.³²⁸ Svjedok Mevludin Orić je također naveo da je grad Srebrenica bio prepun stanovništvom. Svjedok A-16 je izjavila da je VRS granatiranjem okolnih područja stezala обруч oko Srebrenice.³²⁹ Ovo potvrđuju i iskazi svjedoka A-9, A-25, A-27 i svjedok Pieter Boernig.³³⁰ U izvještaju vojnih posmatrača navodi se da je stanovništvo iz okolnih sela prebjeglo u grad Srebrenicu, jer su njihova sela srušena sa zemljom usljed stalnog granatiranja, te da su civili istjerani.³³¹

313. Napadom je pogođeno oko 40.000 ljudi koji su u vrijeme napada na Srebrenicu živjeli u toj enklavi.³³²

314. 11. jula VRS je nastavio napad na Srebrenicu. U 14:30 sati istog dana, NATO je bombardovao tenkove VRS koji su napredovali prema gradu. Međutim, od svih daljih aktivnosti NATO je odustao nakon što je VRS zaprijetila da će ubiti holandske trupe koje su bile u zarobljeništvu i granatirati bazu UN u Potočarima gdje se nalazilo preko dvadeset hiljada civila.³³³

315. Kako se stanje u Srebrenici progresivno pogoršavalo, u strahu od dalje sudbine, stanovništvo enklave Srebrenica je krenulo prema bazi Holandskog bataljona u Potočarima tražeći zaštitu.

316. Do večeri istog dana u Potočarima se okupilo oko dvadeset do dvadeset pet hiljada izbjeglica.³³⁴

317. Istovremeno muškarci su već od noći 10. jula zajedno sa dijelom 28. divizije ARBiH počeli sakupljanje na području sela Šušnjari i Jagličići. Između 10.000 i 15.000 kako muškaraca civila tako i vojske su formirali kolonu u cilju da dođu do teritorije pod kontrolom ARBiH.³³⁵

318. Snage VRS su ušle u grad Srebrenicu 11. jula 1995. godine, koji je u tom trenutku bio pust.³³⁶

³²⁸ Svjedok Mirsada Malagić (04.02.2008. godine).

³²⁹ Svjedok A-16 (29.01.2008. godine).

³³⁰ T- 890, Svjedok A-27, *Stupar Miloš i dr.*; T-914 Svjedok A-25, *Stupar Miloš i dr.*; T-919 Svjedok A-9, predmet *Stupar Miloš i dr.* X-KR-05/24, iskaz od 5.10.2006. godine („Svjedok A-9, svjedočenje u predmetu *Stupar Miloš i dr.*“); T- 872 Svjedok Pieter Boernig, *Popović*.

³³¹ T- 869 Dosje izvještaja UNMO-a od 09.07.1995. godine.

³³² Utvrđena činjenica 4 (Rješenje vijeća od 13. 12. 2007. godine).

³³³ Utvrđena činjenica 28 i 30 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine); T-813 (Butlerov izvještaj).

³³⁴ Utvrđene činjenice 33 (Rješenje vijeće od 13.12.2007. godine); T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

³³⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 3.22; T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

³³⁶ T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

319. Dana 14. jula 1995. godine Radovan Karadžić je donio odluku o proglašenju ratnog stanja u opštini Srebrenica.³³⁷

320. Vijeće je prihvatilo navode Tužilaštva da je napad koji je VRS izvršila na zaštićenu zonu Srebrenica je po svojoj prirodi bio širok i sistematičan, te je bio usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva. Širok odnosno rasprostranjen napad se definiše u smislu da zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerima „zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela izuzetno velikih razmjera.”³³⁸

321. Sistematičan napad se definiše u smislu da se radi o „obrascu zločina, odnosno njihovom redovnom ponavljanju koje nije slučajno sličnog kriminalnog ponašanja.”³³⁹

322. U skladu sa navedenom definicijom napada, sve aktivnosti vojske VRS kao i jedinica MUP-a imaju obilježja širokog i rasprostranjenog napada. Naime, napad na zaštićenu zonu je započeo granatiranjem kako Srebrenice, tako i okolnih sela koje je intenzivno trajalo nekoliko dana. Nakon granatiranja je uslijedilo i vojno preuzimanje Srebrenice koje je za posljedicu imalo bijeg bošnjačkog stanovništva iz tog područja od kojih je jedan dio, između 20.000 do 30.000 hiljada, pobjegao u bazu UN-a u Potočarima, a drugi dio oko 15. 000 (uglavnom muškaraca) se uputilo kroz šumu kako bi stigli do slobodne teritorije. Bošnjačko stanovništvo je bilo predmet napada i to žene, djeca i starci koji su maltretirani nepodnošljivim uslovima u Potočarima, a onda prisilno premješteni, a muškarci granatiranjem kolone kojom su se kretali, pravljenjem zasjeda i pogubljenjima. Posljedica ovog napada bio je nestanak bošnjačkog stanovništva iz zaštićene zone Srebrenica.

323. Napad na zaštićenu zonu Srebrenica je bio i sistematičan. Prije početka samog napada uslijedile su pripreme izdavanjem raznih naredbi i direktiva od strane vojnog vrha VRS. Preuzete su brojne aktivnosti koje su stvarale uslove nepodnošljivosti opstanka u Srebrenici kroz uskraćivanje humanitarne pomoći, nedostatak vode, struje, medicinske njege. Naređena je opšta mobilizacija i uvođenje visokog stepena borbene gotovosti. I sam napad koji je uslijedio nakon više mjesecnih priprema se odvijao po određenom planu, a to je granatiranjem okolnih sela kako bi se bošnjačko stanovništvo okupilo na maloj teritoriji unutar grada Srebrenica, stvarajući tako paniku i strah. Sve

³³⁷ T-813 (Butlerov izvještaj) prilog dokazu broj 0084-5443-0084-5443 (Odluka Predsjednika Republike, Radovana Karadžića, o proglašenju ratnog stanja u opštini Srebrenica – Skelani od 14.07.1995. godine).

³³⁸ Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, br. IT-95-14/2-T, presuda od 26.2.2001. godine, („Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*“) paragraf 179.

³³⁹ Tužilac protiv Kunarac i dr., br. IT-96-23/1-A, Presuda od 12.6.2002. godine, paragraf („Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac i dr.*“) 94.

što je uslijedilo nakon vojnog preuzimanja Srebrenice, bilo je organizovano i postupano je na sistematičan i jednak način. Žene, djeca i starci su transportovani u autobusima i kamionima, a obrazac postupanja prema muškarcima je bio identičan. Oni su zarobljavani, prebacivani u privremena mjesta zatvaranja, a potom ubijani na isti način, iz vatrenog oružja, a potom ukopani u masovne grobnice, te u potom prebačeni u sekundarne grobnice.

324. Imajući u vidu činjenicu da je bošnjačko stanovništvo živjelo u Srebrenici do jula 1995. godine, da su se ubistva bošnjaka vršena i nakon 19. jula, te da su ponovni ukopi trajali do 30. novembra 1995. godine, vijeće nalazi da je postojao širok i sistematičan napad na bošnjačko civilno stanovništvo koje se nalazilo kako u zaštićenoj zoni Srebrenica, tako i van zaštićene zone u kojem napadu su učestvovala kako vojne snage VRS, tako i jedinice MUP-a koje su bile angažovane na području Srebrenice od 10. jula. Premda ovi nalazi o postojanju širokog i sistematičnog napada nisu neophodni za zločin genocida, oni su važni za razumijevanje sukoba u okviru kojeg je zločin počinjen.

3. Prisilno preseljenje

325. Zauzimanje Srebrenice dana 11. jula 1995. godine od strane VRS imalo je za posljedicu bijeg bošnjačkog stanovništva iz grada i okolnih sela, odnosno kao što je već navedeno do skupljanja preko dvadeset hiljada ljudi u bazi UN-a u Potočarima. Svjedok Pieter Boernig je opisao situaciju u Potočarima na sljedeći način: „To je bila ogromna masa ljudi koji su čekali besciljno“. Nekoliko hiljada ljudi naguralo se u krug baze UN, dok su se ostali raširili po okolnim fabrikama i poljima. Uslovi u Potočarima su bili užasni. Svjedoci A-16, Mirsada Malagić, Ćamila Omanović, kao i svjedoci pripadnici holandskog bataljona govorili su o sakupljanju stanovništva u Potočarima i uslovima koji su tamo vladali, kao i o strahu od neizvjesnosti koju su osjećali, a o čemu govore i brojne utvrđene činjenice.³⁴⁰ Svjedok Mirsada Malagić je navela da je bio opšti metež, djeca su bila uznemirena, gladna, mokra. Svjedok Ćamila Omanović je navela da su izdavjali muškarce iz mase: „atmosfera je bila strašna, čuli su se krici žene koja se poradala, čuli su se krici žene koja je poludila“.³⁴¹

326. Suočeni sa novonastalom situacijom u vezi sa stanovništvom koje se skupilo u Potočarima, predsjednik VRS Radovan Karadžić je izdao direktivu kojom je Miroslav Deronjić imenovan za civilnog povjerenika za Srebrenicu. U jednom dijelu direktive se navodi da će povjerenik

³⁴⁰ Utvrđene činjenice 33, 34, 35 i 36 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine).

obezbjediti civilnom stanovništvu slobodan izbor mjesta življenja i preseljenja, a svi građani koji su učesvovali u borbi protiv VRS će se tretirati kao ratni zarobljenici.³⁴²

327. Kako bi se riješilo pitanje izbjeglica, u hotelu „Fontana“ u Bratuncu su održana tri sastanka. Prvi sastanak je bio zakazan 11. jula uveče oko 20:30 sati na kojem su prisustvovali komandanti VRS-a i predstavnici UNPROFOR-a.³⁴³ Na tom sastanku je general Mladić zatražio da se obezbjedi i pristustvo predstavnika bošnjačkog naroda. Drugi sastanak je počeo oko 23:00 sata istog dana na kojem je u svojstvu predstavnika bošnjačkog naroda, prisustvovao Nesib Mandžić koji je na sastanak došao sa predstavnikom UNPROFOR-a majorom Pieter Boeringom.³⁴⁴ Na ovom sastanku je bio prisutan i civilni povjerenik za Srebrenicu, Miroslav Deronjić. Tom prilikom Mladić je jasno naglasio predstavniku bošnjačkog stanovništva sljedeće: „Izaberite da li želite da opstanete, ostanete ili nestanete“.³⁴⁵

328. Treći sastanak je bio zakazan za 12. juli u 10:00 sati za koji je Mladić zahtijevao da se dovede više predstavnika bošnjačkog naroda. Na tom sastanku prisustvovali su Nesib Mandžić, Ćamila Omanović i Ibro Nuhanović.³⁴⁶ Miroslav Deronjić je u svojstvu civilnog povjerenika kojem je Karadžić prenio da ide na sastanak iznio tri varijante koje je ponudio Karadžić, a to je da Bošnjaci ostanu u Srebrenici, da odu u treće zemlje ili da idu u Kladanj. Međutim, Mladić se nije osvrtao na njegove riječi i grubo ga je prekinuo. General Mladić je ponovo poručio bošnjačkim predstavnicima da mogu opstati ili nestati, te da u cilju opstanka snage ARBIH trebaju položiti oružje i predati se, te da se mora izvršiti provjera svih muškaraca kako bi se utvrdilo ima li među njima ratnih zločinaca.³⁴⁷ S druge strane on je rekao: „Nema potrebe da vaši ljudi ginu, vaši muževi, braća, komšije. Sve što treba je da kažete šta hoćete. Nakon predaje oružja možete odlučiti da ostanete na teritoriji ili, ako to budete htjeli, ići gdje god hoćete. Poštovaće se želja svakog pojedinca bez obzira koliko vas je... kada se preda oružje svaki pojedinac će ići gdje kaže da želi ići...“³⁴⁸

329. Iako je o transportu stanovništva bilo govora i na prethodnim sastancima, na ovom sastanku bilo je konačno dogovoreno da se stanovništvo prebaci na područje teritorije pod kontrolom

³⁴¹ T-959, Svjedok Ćamila Omanović u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, br. IT-98-33-T, svjedočenje dana 23.03.2000. godine („Svjedok Ćamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*“).

³⁴² T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.1.

³⁴³ T-872, svjedok Pieter Boering, svjedočenje u predmetu *Popović*, str. 1942; T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici).

³⁴⁴ T-872, Svjedok Pieter Boering, svjedočenje u predmetu *Popović*, str. 1952.

³⁴⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.8.

³⁴⁶ T-959, svjedok Ćamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*, str. 1093.

³⁴⁷ T-959, svjedok Ćamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*, str. 1098; T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici).

ARBiH. Mladić je pri tome rekao da će VRS obezbjediti autobuse, a da se UNPROFOR pobrine za naftu kako bi se transport stanovništva mogao uspješno okončati.³⁴⁹

330. Ubrzo nakon toga VRS je počela da pristiže u Potočare radi pretraživanja i obezbjeđivanja područja. Svjedok Pieter Boernig je izjavio da kada je došao u Potočare nakon trećeg sastanka, autobusi su već bili tu i ljudi su se već počeli ukrcavati u autobuse, te da uprkos dogovoru da svaki autobus bude praćen od strane pripadnika holandskog bataljona, to nije ispoštovano.

331. Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su u Potočarima 12. i 13. jula nadgledale odvoženje civila sa tog područja, koji je bio u zoni odgovornosti Bratunačke brigade.³⁵⁰ S druge strane od jutra 12. jula pripadnici VRS su počeli odvajati muškarce starosti od 16 do 60 godina od ostalih izbjeglica držeći ih na drugim mjestima.³⁵¹ U ovom procesu su učestvovali i pripadnici jedinice MUP-a RS.³⁵² Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica.³⁵³ To se nastavilo i 13. jula.³⁵⁴ Svjedok Čamila Omanović je izjavila da dok su se svi počeli kretati prema autobusima, cijele porodice su se pokušale spasiti, ali na ulazu u autobus počeli su razdvajati muškarce, a da nisu znali razlog ni kriterije po kojima je vršeno odvajanje. Mirsada Malagić je navela da je bila masa vojnika na samoj barikadi pri ulasku u autobuse i kamione koji su gledali da im neko ne promakne, jer su isključivo puštali samo žene i djecu. Svakog muškarca su odvojili na lijevu stranu i upućivali ih prema jednoj kući. Morali su jednoj gomili ostaviti svoje ruksake. Njenom svezru je bilo 70 godina i on je bio odvojen. Momir Nikolić je dobio od Mladića instrukciju da vrši koordinaciju prilikom transporta iz Potočara. On je lično vidio da su snage VRS-a zastrašivale i zlostavljale stanovništvo tjerajući ih da uđu u autobuse i kamione.³⁵⁵ Svjedok Van Duijn čiji transkript svjedočenja je ovo vijeće prihvatilo, u svom iskazu je naveo: „Ljudi su sjedili u vlastitom izmetu. Ljudi su bili povrijeđeni, ranjeni, tako da za njih nije bilo ostanka, bez hrane, bez vode i bilo je jasno da moraju otići brzo“.³⁵⁶

³⁴⁸ T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici).

³⁴⁹ T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici).

³⁵⁰ Utvrđena činjenica 37 (Rješenje od 13. 12. 2007. godine).

³⁵¹ Utvrđena činjenica 43 (Rješenje od 13. 12. 2007. godine).

³⁵² Naredbom Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a od 10. jula 1995. godine naloženo je formiranje posebne jedinice od dijelova MUP-a iz nekoliko jedinica koje su učestvovala na sarajevskom ratištu. Ljubiša Borovčanin je imenovan za komandanta združenih jedinica, a toj je jedinici naloženo da se 11. jula okupi u Bratuncu, gdje je Ljubiša Borovčanin trebao da stupi u vezu sa načelnikom štaba Drinskog korpusa.

³⁵³ Utvrđena činjenica 41 (Rješenje od 13. 12. 2007. godine).

³⁵⁴ Utvrđena činjenica 42 (Rješenje od 13. 12. 2007. godine).

³⁵⁵ T-868, Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama broj IT-02.60-PT od 6.5. 2003., godine („Momir Nikolić Presuda o kazni i Izjava o činjenicama“).

³⁵⁶ T-927, Van Duijn, Leendert, svjedočenje u predmetu *Popović* dana 27.09.2006. godine, strana 2300.

332. Ako se ima u vidu utvrđena činjenica da je napadom pogodeno 40.000 stanovnika Srebrenice, te da je nakon napada grad Srebrenica bio potuno pust,³⁵⁷ stoga vijeće zaključuje da je posljedica napada na Srebrenicu, je bilo prisilno uklanjanje 40 000 stanovnika iz enklave Srebrenica.

333. U toku 12. i 13. jula žene, djeca i starije osobe su odvežene autobusima u blizinu Kladnja,³⁵⁸ a odvoženje je dovršeno 13. jula uveče.³⁵⁹ To je bila velika operacija u kojoj su učestvovalе snage VRS i MUP-a RS. Svjedok Čamila Omanović je cijeli proces preseljenja opisala kao: „da smo bili došli u fazu da je sve bilo pripremljeno unaprijed, da je postojao tim ljudi koji su radili na organizovan način“.³⁶⁰

334. Postoji mnogo činjenica koje dovode do zaključka da je plan „oslobađanja“ Srebrenice u smislu vojnog preuzimanja imao i dalje ciljeve.³⁶¹ Svjedok tužilaštva Miroslav Deronjić koji je dao svoj iskaz predmetu MKSJ, a čiji iskaz je sud prihvatio, izjavio je da se dana 8. ili 9. jula 1995. godine sastao sa Karadžićem koji mu je te prilike rekao: „Miroslave, te ljude, to sve treba pobiti“. Zatim je dodao: „Morate pobiti sve što stignete“. Zatim je dodao sljedeću rečenicu: „princip zapadna Slavonija“. Deronjić je pojasnio da je znao o čemu se radi jer su prije događaja u Srebrenici, Hrvati tokom napada u području Zapadne Slavonije, ubili sve što im se našlo na putu, uključujući civile i kolonu koja je bježala.³⁶² Svjedok Joseph Kingori je izjavio da je u junu 1995. godine bio pozvan na jedan sastanak u Bratuncu gdje mu je rečeno da prenese bosanskim Muslimanima da će VRS preuzeti enklavu i da svi oni trebaju prihvatiti bezbjedan prolaz ili će svi biti pobijeni. On je također naveo: „nismo im mogli vjerovati i nismo očekivali da će im Muslimani vjerovati“.³⁶³

335. Bilo je očigledno da su sastanci u hotelu „Fontana“ predstavljali paravan za radnje koje su već ranije bile isplanirane, te da dogovor oko preseljenja svog stanovništva koje se nalazilo u Potočarima nije nastao kao posljedica sporazuma nastalog na tim sastancima između generala Mladića, predstavnika civilnog stanovništva i UNPROFOR-a. Nepovoljni uslovi koji su vladali u Potočarima u tom momentu nisu omogućavali niti jednu drugu opciju osim odlaska. I poruke koje je general Mladić slao bošnjačkom narodu preko njihovih predstavnika jasno su značile da oni nisu imali drugog izbora nego da odu, a da je sve ostalo bilo u funkciji prikrivanja plana zbog straha od

³⁵⁷ Utvrđena činjenica 31 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine).

³⁵⁸ Utvrđena činjenica 38 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine).

³⁵⁹ Utvrđena činjenica 39 (Rješenje vijeća od 13.12. 2007. godine).

³⁶⁰ T-959, Svjedok Čamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*, strana 1139.

³⁶¹ T-1056 Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici. Medijski prenos vijesti o „oslobađanju“ Srebrenice

³⁶² T-957 Svjedok Miroslav Deronjić, svjedočenje na ročištu za izricanje kazne predmetu *Momir Nikolić*, str. 1565..

³⁶³ Svjedok Joseph Kingori (08.09.2008. godine).

osude međunarodne zajednice. U tom cilju, odnosno u svrhu pravljenja lažne propagande general Mladić je došao u Potočare među skupljeno stanovništvo i rekao da se neće nikome ništa desiti, da će svi biti evakuisani i da će svi doći do slobodne teritorije.³⁶⁴

336. General Franken, vojni oficir, koji je svjedočio u predmetu Krstić, a čiji transkript svjedočenja je vijeće prihvatilo, je izjavio da je u Potočarima bilo oko 25.000 do 30.000 ljudi, te da je pripremanje preseljenja bio velik logistički poduhvat. Na osnovu ovoga se jasno može zaključiti da su pripreme za preseljenje tolikog broja ljudi morale početi prije završetka sastanka 12. jula. O ovome govore brojne činjenice. Svjedok Joseph Kingori takođe se složio sa ovom ocjenom.³⁶⁵

337. Naime, 12. jula u 7:30 časova general major Krstić je izdao naredbu Krsmanoviću da se sa područja Pala, Višegrada, Rogatice, Sokoca, Han Pijeska, Vlasenice, Milića, Bratunca i Zvornika obezbjedi 50 autobusa, te da isti budu do 17:00 sati u Bratuncu.³⁶⁶ Istog dana Ministarstvo odbrane RS je zatražilo mobilizaciju autobusa u opštinama Milići, Zvornik, Višegrad, Vlasenica, Milići i Bratunac koji su trebali biti dovedeni na sportski stadion u Bratuncu.³⁶⁷ Ni pitanje goriva nije predstavljalo problem jer je prema izjavi Miroslav Deronjić već u mjesecu maju počeo vršiti pripreme za Srebrenicu, nakon što mu je Karadžić dao određene naznake, te je u skladu sa tim izvršio nabavku zaliha goriva. Također, shodno naredenju o obezbjedenju 50 autobusa za evakuaciju iz enklave Srebrenica, Drinski Korpus je u 10:00 sati ujutro 12. jula tražio od Glavnog štaba VRS dodatnih 12.000 litara goriva.³⁶⁸ Ovu činjenicu je potvrdio i Momir Nikolić koji je 12. jula prije održavanja sastanka u hotelu Fontana sreo Vujadina Popovića, načelnika bezbjednosti Drinskog korpusa, koji mu je već tada rekao da će sve žene i djeca koji se nalaze u Potočarima biti odvezeni odatle u pravcu Kladnja.³⁶⁹

338. Čak je i dogovor oko transporta *čjelokupnog* stanovništva bio paravan, jer uprkos obećanjima generala Mladića da je potrebno samo izvršiti provjere među muškarcima kako bi se utvrdilo ima li među njima ratnih zločinaca, već je bilo dogovoreno da se muškarci odvoje, te prevezu do privremenih mjesta zatvaranja, a potom ubiju. Tako je u prvim konvojima koji su krenuli iz Potočara, u autobusima ostavljano po nekoliko muškaraca iz propagandnih razloga, radi televizijskih kamera, a kasnije su bili izdvojeni na kontrolnim punktovima.³⁷⁰ Momiru Nikoliću je

³⁶⁴ Svjedok Mirsada Malagić (04.02.2008. godine).

³⁶⁵ Svjedok Joseph Kingori (08.09.2008. godine)

³⁶⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), prilog (Presretnuti razgovori između Krstića i Krsmanovića preko vojnog telefona 12. jula 1995. godine u 7:35).

³⁶⁷ T-813 (Butlerov izvještaj), prilog broj 0062-7878-0062-7878 (Zahtjev za mobilizaciju autobusa od 12.07.1995. godine).

³⁶⁸ T-138 (Zahtjev komande Drinskog Korpusa upućen GŠVRS Pov. Broj 21/6-686 od 12.07.1995. godine).

³⁶⁹ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), aneks A, paragraf 4.

³⁷⁰ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), paragraf 6.

Popović u isto vrijeme kada je iznio plan oko evakuacije žena, djece i starih, iznio i plan da će vojno sposobni muškarci koji se nalaze u masi civila biti izdvojeni, privremeno zatvoreni u Bratuncu i ubrzo nakon toga pobijeni.³⁷¹

339. U cilju obmane javnosti, 17. jula 1995. godine Deronjić je sačinio izjavu u kojoj govori o evakuaciji stanovništva iz Potočara. U izjavi se navodi da je postignut dogovor između pregovaračkih strana da stanovništvo: „može ostati u enklavi ili se iseliti, zavisno od želje svakog pojedinca, te da se u slučaju iseljenja može birati pravac u kom želimo otići, mi smo odlučili da enklavu napusti cjelokupno civilno stanovništvo i da budemo evakuisani na teritoriju opštine Kladanj“. Izjavu su potpisali Nesib Mandžić, predstavnik UNPROFORA Robert Franken i Miroslav Deronjić.³⁷²

340. Ideja o prikazivanju lažnog stanja se pojavila i u drugim dokumentima, i za druge ciljeve. Tako je pukovnik Radoslav Janković je 13.07.1995. godine izvještavajući o evakuaciji stanovništva, i stanju ranjenih je predložio da u cilju osvajanja enklava Goražda i Žepe potrebno je medijski popratiti akciju u Srebrenici: „tako da se vidi kako smo pružili adekvatan tretman stanovništvu, pa čak i borcima koji su predali oružje“.³⁷³

D. GENOCIDNI PLAN: DOGAĐAJI PRIJE I NA DAN 12. JULA 1995. GODINE

341. Vijeću nije dostavljeno dovoljno dokaza da zaključi u kojem je tačno trenutku nastao plan pogubljenja, ali dokazi koji su provedeni u toku postupka dovoljni su da vijeće izvede zaključak o tome da je postojao plan pogubljenja muškaraca bošnjačke nacionalnosti sa područja Srebrenice, s obzirom na efikasnost, organizovanost i jednoobraznost u postupanju prema njima. Plan koji je proveden nad muškarcima Bošnjacima koji su se nalazili u masi stanovništva koje se okupilo u Potočarima i plan koji je proveden nad muškarcima Bošnjacima koji su bili u koloni koja je pokušala da se probije do teritorije pod kontrolom ARBiH, obuhvatao je iste aktivnosti, a to su odvajanje muškaraca od žena i djece, prisiljavanje muškaraca iz kolone na predaju, granatiranje kolone, pravljenje zasjeda, zatim sakupljanje muškaraca, te njihovo premještanje na određena mjesta radi pogubljenja i, na kraju, pogubljenja koja su vršena pojedinačnim ubistvima kao i organizovanim ubistvima. O ovome govore brojni dokazi u predmetu, što će biti obrazloženo u daljem tekstu presude.

³⁷¹ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), paragraf 4.

³⁷² T- 813 (Butlerov izvještaj), fusnota 235 (Izjava Komisije RS za civilna pitanja za Srebrenicu broj 07-27/95, 17. juli 1995. godine)

³⁷³ T-813 (Butlerov izvještaj), prilog broj 0066-3716 (Dopis od 13.07.1995. godine upućen Drinskom korpusu i Glavnom štabu).

1. Bratunačka brigada

342. Nakon što je 6. jula započeo napad na Srebrenicu, Deronjić je 8. ili 9. jula otišao da posjeti Karadžića na Palama gdje su razgovarali o Srebrenici. Karadžić je rekao: "Miroslave, te ljude, to sve treba pobiti." A zatim je rekao: "Morate pobiti sve što stignete".³⁷⁴ Pri tome je mislio na zarobljenike.³⁷⁵

343. U narednim danima desilo se niz događaja koji su imali svrhu pripreme pogubljenja. Naime, istovremeno sa pripremama za evakuaciju žena, djece i starijih, počele su pripreme za pogubljenja muškaraca. Nekoliko događaja se desilo u vremenskom periodu od večeri 11. jula i tokom 12. jula, koji se odnose na muškarce bošnjačke nacionalnosti.

344. Karadžić je izdao dvije naredbe odnosno direktive koje su se odnosile na Srebrenicu. Prvom naredbom je postavio Miroslava Deronjića za civilnog povjerenika za Srebrenicu³⁷⁶, a drugom je naredio formiranje Stanice javne bezbjednosti Srebrenica.³⁷⁷ Druga naredba je sadržavala navode da se svi građani koji su učestvovali u borbenim dejstvima trebaju tretirati kao ratni zarobljenici. Ova naredba nije pravila razliku među muškarcima u smislu dobne granice, nego su pod izgovorom provjere da li ima ratnih zločinaca, svi muškarci trebali biti privedeni.

345. Istovremeno su vršene procjene o tome koliko ima muškaraca u masi u Potočarima. Načelnik za obavještajne poslove i bezbjednost Bratunačke brigade, Momir Nikolić, je 11. jula 1995. godine napisao izvještaj u kojem je hronološki naveo sve obavještajno-bezbedonosne informacije od tog dana, a što je uključivalo i njegovu procjenu da se u Potočarima nalazilo između 1000 i 2000 vojno sposobnih muškaraca bošnjačke nacionalnosti, te ga proslijedio komandi i oficirima za obavještajne poslove i bezbjednost Drinskog korpusa za koje je znao da se nalazile u hotelu Fontana u Bratuncu.³⁷⁸

346. Do večeri 11. jula neke starješine VRS, uključujući Krstića i Mladića, bile su u Bratuncu na sastanku na kojem su podijeljeni zadaci.

³⁷⁴ T-957, Svjedok Miroslav Deronjić, *Tužilac protiv Momira Nikolić* IT-02-60-S-1, 28.08.2003. godine („Svjedočenje svjedoka Miroslava Deronjića u predmetu *Momir Nikolić*“), str. 1565.

³⁷⁵ T-957, Svjedok Miroslav Deronjić, svjedočenje na ročištu za izricanje kazne u predmetu *Momir Nikolić* str. 1567.

³⁷⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.1.

³⁷⁷ T-813 (Butlerov izvještaj), Naredba Radovana Karadžića od 11.7.1995. godine, (0084-5439-0084-5440).

³⁷⁸ T-868, (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama).

347. Također, načelnik zborničkog CJB-a, Dragomir Vasić je izvijestio da je u komandi Bratunačke brigade, prije sastanka u hotelu *Fontana*, kojem su prisustvovali generali Mladić i Krstić, 12. jula u osam časova održan sastanak na kojem su svim učesnicima podijeljeni zadaci.³⁷⁹

348. U svrhu realizacije plana, tražen je određen broj kamona i autobusa koje je trebalo uputiti na stadion u Bratuncu. Dana 12. jula 1995. godine, u 09:50 časova, Glavni štab VRS je izdao naredbu da se sa područja Pala, Sokoca, Rogatice, Višegrada, Han Pijeska, Vlasenice, Milića, Bratunca i Zvornika mobilišu svi raspoloživi autobusi iz navedenih opština, te da se najkasnije do 14:30 časova dana 12.7.1995. godine upute na stadion u Bratuncu.³⁸⁰

349. Pored toga, bilo je potrebno obezbijediti i veći broj ljudi koji će učestvovati u realizaciji ovog plana. Deronjić je u vezi s ovim istakao da je mnogo mladih ili starijih ljudi tokom noći mobilisano da obezbjeđuju autobuse koji su pristizali u Bratunac. Za realizaciju operacije zarobljavanja, pritvaranja i ubijanja muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz Srebrenice bilo je potrebno ljudstvo. U tu svrhu je služila i jedinica MUP-a koja je već ranije prepočinjena naredbom od 10. jula 1995. godine. Naredbom Ministarstva unutrašnjih poslova RS od 10 jula 1995. godine naloženo je formiranje posebne jedinice od dijelova MUP-a iz nekoliko jedinica koje su učestvovala na sarajevskom ratištu. Ljubiša Borovčanin je imenovan za komandanta združenih jedinica, a toj je jedinici naloženo da se 11. jula okupi u Bratuncu, gdje je trebalo da Ljubiša Borovčanin stupi u vezu sa načelnikom štaba Drinskog korpusa.³⁸¹ Dana 13 jula 1995. godine, u cilju nagažovanja što većeg broja ljudi, Drinski korpus je svim podređenim jedinicama izdao naredbu za mobilizaciju ljudi iz okolnih sela i to "svih onih koji mogu da nose pušku".³⁸²

350. Vijeće je na osnovu priloženih dokaza zaključilo da je plan o pogubljenju u Bratuncu ipak postojao, te da su u skladu sa istim vršene pripreme koje su se ogledale, kako je već ranije navedeno, u nabavci autobusa, kao i u angažovanju dodatnog ljudstva. Pored toga, određene su i lokacije gdje su zarobljenici trebali biti privremeno zatočeni. U vezi sa već unaprijed određenom sudbinom bošnjačkih muškaraca i sam Deronjić je izjavio da se sjetio Karadžićevih riječi na sastanku na Palama 9. jula da sve zarobljene muškarce muslimane treba pobiti.³⁸³

³⁷⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.10.

³⁸⁰ T-417, Naredba Glavnog štaba VRS za mobilizaciju autobusa od 12.07.1995. godine

³⁸¹ T- 97 Naređenje MUP-a RS 64/95 od 10.7.1995. godine; T-813. (Butlerov izvještaj o komandnoj odgovornosti glavnog štaba VRS od 5.4.2000., „Prvi izvještaj“, paragraf 6.5; U dijelu presude Organizacija VRS objašnjeno je na koji način se vrši prepočinjavanje jedinica MUP oružanim snagama Republike Srpske.

³⁸² T-146 (Naređenje Drinskog korpusa od 13.7.1995. godine).

³⁸³ Miroslav Deronjić, svjedočenje u predmetu *Momir Nikolić* str. 1565.

351. Nikolić je naveo da se u Bratuncu ujutro 12. jula 1995. godine našao sa potpukovnikom Vujadinom Popovićem, načelnikom za bezbjednost Drinskog korpusa, i potpukovnikom Kosorićem, načelnikom za obavještajne poslove Drinskog korpusa, te da mu je tom prilikom Popović rekao da će vojno sposobni muškarci koji se nalaze u masi muslimanskih civila biti razdvojeni, privremeno zatvoreni u Bratuncu i ubrzo nakon toga pobijeni, a da će žene, djeca i stariji biti prebačeni na područje Kladnja.³⁸⁴

352. Na tom sastanku je Momir Nikolić dobio zadatak da pomogne u koordinaciji i organizaciji ove operacije, te je sa Kosorićem razmatrao lokacije koje su pogodne za pritvor muškaraca bošnjačke nacionalnosti prije pogubljenja. Nikolić je naznačio nekoliko lokacija u zoni odgovornosti Bratunačke brigade: osnovnu školu "Vuk Karadžić" (uključujući njenu fiskalnu salu), staru zgradu srednjoškolskog centra "Đuro Pucar Stari" i hangar udaljen 50 metara od centra. Miroslav Deronjić je potvrdio da su autobusi bili parkirani u centru grada, a ljudi su odvođeni na stadion, u hangar i školu "Vuk Karadžić". Oni su dogovorili i dvije lokacije izvan Bratunca, a to su preduzeće "Ciglane" i rudnik "Sase" u Sasama.

353. Vijeće je zaključilo da je Momir Nikolić primio informacije i da su mu zadaci dodijeljeni prije nego je održan treći sastanak u hotelu Fontana. Upravo je na tom, trećem sastanku sa predstavnicima UN i bošnjačkog naroda, konačno dogovoren transport stanovništva. Mladić je upozorio da će biti vršene provjere među muškarcima kako bi se utvrdilo da li među zarobljenicima ima ratnih zločinaca. Ovo jasno proizilazi iz dokaza T-868, odnosno izjave o činjenicama Momira Nikolića, u kojem se navodi da je nakon tog razgovora Nikolić čekao kod hotela Fontana, te da mu je nakon trećeg sastanka pukovnik Janković rekao da počne sa koordinacijom operacije.

354. Vijeće je u toku glavnog pretresa saslušalo Momira Nikolića u svojstvu svjedoka, koji je na glavnom pretresu potvrdio činjenice koje su navedene u sporazumu, ali je negirao svoju ulogu u koordinaciji organizacije ističući da se sa tim dijelom sporazuma ne slaže. Vijeće nije prihvatilo argumente svjedoka Momira Nikolića, jer se radi o činjenicama o kojima je Momir Nikolić sklopio sporazum sa Tužilaštvom haškog tribunala u kojem je naveo da je isti pročitao sa svojim braniocem, da je upozoren na posljedice sklapanja istog, te da je isti sklopio po slobodnom izboru, dobrovoljno i zdrave svijesti.

355. Vijeće je zaključilo da je upravo jedan dio zadatka koji se tiče ratnih zarobljenika, i to pitanje koordinacije prilikom zatvaranja i ubijanja, bio realizovan putem organa za obavještajno bezbjednosne poslove, što potvrđuje i naredba komande Drinskog korpusa od 2.7.1995. godine u

³⁸⁴ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama) paragraf 4.

vezi sa operacijom "Krivaja 95", kojom je organima bezbjednosti i vojnoj policiji povjeren zadatak prikupljanja i obezbjeđenja ratnih zarobljenika, pri čemu je bilo potrebno pridržavati se ženevskih konvencija.³⁸⁵

356. Nakon što su izvršene pripreme, počela je realizacija prikupljanja muškaraca bošnjačke nacionalnosti. Tako je, 12. jula 1995. godine, nakon trećeg sastanka u hotelu Fontana, počelo odvajanje muškaraca, pozivanje na predaju, pravljenje zasjeda, granatiranje kolone muškaraca koja je krenula prema Tuzli, a sve u cilju njihovog prebacivanja na privremena mjesta zatočenja, te kasnije pogubljenja. Većina muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su izdvojeni u Potočarima i uhvaćeni u šumama, držana je u Bratuncu jedan do tri dana prije nego što su odvedeni na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja.³⁸⁶

2. Potočari

357. Plan pogubljenja prvo je počeo da se realizuje razdvajanjem muškaraca u Potočarima. U tački 338 je navedeno da su muškarci u Potočarima razdvajani pod izgovorom provjere da li među njima ima ratnih zločinaca. Odvajanje je počelo od jutra 12. jula, a muškarci su držani na zasebnim mjestima.³⁸⁷ Pripadnici VRS-a kao i MUP-a su, krećući se među izbjeglicama, bosanskim Muslimanima, odvajali sve muškarce bosanske Muslimane, od 16 do otprilike 60 ili 70 godina starosti.³⁸⁸ O učestvovanju jedinica MUP-a, pored vojske, govorio je i svjedok Mile Janjić koji je svoj iskaz dao u predmetu pred MKSJ³⁸⁹, a transkript njegovog iskaza, vijeće je prihvatilo rješenjem od 28.2.2008. godine. Sa ovim odvajanjima se nastavilo 12. i 13 jula.³⁹⁰ Svjedokinja A 16 je opisala način na koji je u Potočarima odvojena od svog brata kojeg više nikada nije vidjela.³⁹¹

358. Svjedokinja Malagić Mirsada je navela da su vojnici u maskirnim uniformama stajali pored autobusa. Oni su se spremali da napuste Potočare. Rečeno im je da uđu u autobuse. Vojnici su, zatim, razdvojili muškarce od žena i djece. Žene i djeca su išli lijevo prema autobusima, a muškarci su nastavljali pravo prema jednoj kući. Ona je također navela da su muškarci sve svoje stvari morali

³⁸⁵ T-223,(Naredba Drinskom korpusu za aktivna borbeno dejstva broj 04/156-2 da se odsiječe enklava Srebrenice i Žepe i stvore uslovi za njihovu eliminaciju, od dana 02.07.1995.godine).

³⁸⁶ Utvrđena činjenica 50 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

³⁸⁷ Utvrđena činjenica 43 (Rješenje vijeća od 13 decembra 2007. godine).

³⁸⁸ Utvrđena činjenica 41 (Rješenje vijeća od 13 decembra 2007. godine).

³⁸⁹ T-965, svjedok Mile Janjić, *Tužilac protiv Papovića i dr.* IT-05/88, svjedočenje od 20.11.2007.godine, („Svjedočenje svjedoka Mileta Janjića u predmetu *Papović*“), strana 17937-17938.

³⁹⁰ Utvrđena činjenica 42 (Rješenje vijeća od 13 decembra 2007. godine).

³⁹¹ Svjedokinja A-16 (svjedočenje od 29.1.2008. godine).

da ostave na tom mjestu.³⁹² Svjedok A 42 je navela da su razdvajani stariji muškarci, jako mladi, i muškarci srednjih godina.³⁹³

359. Vijeće nije na osnovu iznesenih dokaza moglo utvrditi tačan broj muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji je odveden iz Potočara. Utvrđene činjenice govore da je bilo oko 1000 muškaraca u Potočarima, koji su prebačeni u Bratunac.³⁹⁴ Svjedok Momir Nikolić je naveo da je 11. jula uveče poslao izvještaj u kojem se navodi da se u Potočarima nalazilo oko 1000 do 2000 muškaraca. Robert Franken je u svom svjedočenju pred MKSJ također izjavio da su počeli odvajati muškarce u dobi između 16 i 60 godina. Prema njegovoj procjeni, bilo je oko 500-600 muškaraca unutar baze i između 600 i 900 muškaraca izvan baze. On je istakao da u njihovom odvajanju nema ništa neobično, barem ne u početku, jer je to uobičajena procedura kada ima puno zarobljenika, ali se ipak plašio šta će se desiti sa ovim muškarcima.³⁹⁵ Ovaj svjedok je naveo da je sastavljena lista većine muškaraca koji su se nalazili u bazi u Potočarima u dobi između 16 i 60 godina. Bila su evidentirana njihova imena, godina i mjesto rođenja, u cilju davanja identiteta ovim ljudima, kao i zaštite. Svjedok je naveo da je pretpostavljao da muškarci neće krenuti prema Kladnju, te je iz tog razloga htio da ove ljude zaštititi. O spisku su obaviještene srpske snage, a isti je poslan i u sjedište UN-a, i u krizni štab u Hagu kao sjedištu Holandskog bataljona, ali je izvještaj završio na nečijem stolu i, zagubljen je. Spisak je sadržavao imena 251 muškarca.³⁹⁶ Ovaj iskaz se može uporediti s iskazom Josepha Kingorija iz UNMO, koji je panično pokušavao da zapiše imena muškaraca. Uspio je da zapiše samo manji broj imena. Naveo je da nije bilo nikakvog organizovanog pokušaja da se ti muškarci identifikuju i da se sačini sveobuhvatan spisak.³⁹⁷

360. S druge strane, Butlerov izvještaj govori također o tome da je u okviru procesa odvajanja i provjere od strane VRS, napravljen spisak imena muškaraca Bošnjaka osumnjičenih za učešće u "ratnim zločinima" protiv Srba. Na spisku se našlo 387 imena za koje je Bratunačka brigada znala da se nalaze u srebreničkoj "zaštićenoj zoni" i koji su bili traženi zbog "ratnih zločina".³⁹⁸ Ne postoje dokazi koji bi potvrdili da li su neki od muškaraca sa ovog spiska provjereni, niti da je uloženo bilo kakav legitiman napor da se utvrdi identitet pritvorenih ljudi.

³⁹² Svjedokinja Malagić Mirsada (svjedočenje 4.2.2008. godine).

³⁹³ Svjedok A42 (svjedočenje 28.1.2008.).

³⁹⁴ Utvrđena činjenica 45 (Rješenje vijeća od 13 decembar 2007. godine)

³⁹⁵ T-963, Svjedok Robert Franken, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje od dana 04.04.2000.godine, ("Svjedočenje svjedoka Roberta Frankena u predmetu *Krstić*"), strana 2038.

³⁹⁶ T- 963 Svjedok Robert Franken, predmet *Krstić*, svjedočenje, strana 2046.

³⁹⁷ Svjedok Joseph Kingori (8. septembar 2008. godine).

³⁹⁸ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 5.20.

361. Istovremeno, neki od muškaraca koji su izdvojeni iz mase u Potočarima, odvođeni su na ispitivanje u kuću koja se zvala "bijela kuća".³⁹⁹ Dana 13. jula 1995. godine, trupe Holandskog bataljona su bile svjedokom nedvosmislenih znakova da su bosanski Srbi vršili pogubljenje nekih muškaraca-bosanskih Muslimana koji su bili odvođeni.⁴⁰⁰ Oficiri Drinskog korpusa viđeni su i u blizini "bijele kuće" u vrijeme kada su tamo bili zatočeni izdvojeni muškarci.⁴⁰¹

362. Također, postoje brojni dokazi koji su prezentirani ovom vijeću i koji govore o nasumičnim ubistvima kao i o organizovanim ubistvima koja su se desila već u Potočaima. Tako je svjedokinja, A-16 navela da je njen brat uveden u jednu kuću, u kojoj je ona nakon toga vidjela puno muškaraca. U kući je, između ostalog, vidjela Ševku Gabeljića čije je tijelo kasnije pronađeno i identifikovano. Nakon što je izašla iz kuće gdje su držani muškarci, kraj ceste je vidjela najmanje dva parkirana kamiona, te da su muškarce ubacivali u njih, tukući ih nogama i kundacima od pušaka.⁴⁰² Pored toga što su držani u "bijeloj kući", muškarci su držani i na prostoru ispred objekta trafo stanice.⁴⁰³ Svjedok Joseph Kingori je prilikom davanja iskaza naveo da je prišao bijeloj kući, ali da mu nisu dali da uđe.⁴⁰⁴ Da nije pravljena razlika u pogledu godina, potvrđuje i iskaz ovog svjedoka koji je istakao da nije uspio zaustaviti praksu razdvajanja dječaka mlađih od 18 godina. Također, svjedok major Van Dujin, pripadnik Holandskog bataljona, je svjedočio da je jasno vidio kako vojnici VRS odvajaju i dječake ili starce koji su bili premladi ili prestari za vojnu službu.⁴⁰⁵

363. Proces odvajanja muškaraca u Potočarima, nije bio završen nakon odlaska autobusa, pa su snage VRS, kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljale ove autobuse putem i ponovo ih pretresali tražeći muškarce.⁴⁰⁶

364. Vijeće naglašava da su događaji u Potočarima bili predmet brojnih sudskih postupaka kako pred MKSJ, tako i pred Sudom BiH. Ti događaji su dobro dokumentovani zaključcima iz tih predmeta, kao i obimnim dokazima koji se odnose na ovaj predmet.

³⁹⁹ Utvrđena činjenica 47 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴⁰⁰ Utvrđena činjenica 44 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴⁰¹ Utvrđena činjenica 48 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴⁰² Svjedokinja A-16 (29.1.2008. godine).

⁴⁰³ T-974, Svjedok Slobodan Mijatović, *Tužilac protiv Božića i dr.* X-KR-06/236, svjedočenje od 4.7.2007. godine („svjedočenje svjedoka Slobodana Mijatovića u predmetu Božić“).

⁴⁰⁴ Svjedok Joseph Kingori (8.9.2008. godine).

⁴⁰⁵ T-927, Svjedok Leendert van Dujin, *Tužilac protiv Popovića i dr.* IT-05/88, svjedočenje od 27.9.2006. („svjedočenje svjedoka Leendert van Dujin u predmetu Popović“), strana 2289.

⁴⁰⁶ Utvrđena činjenica 40 (Rješenje vijeća od 13. decembra 1995. godine).

3. Kolona

365. Kako je situacija u Potočarima 11. jula 1995. godine postajala sve kritičnija, među bosanskim Muslimanima se proširio glas da se vojno sposobni muškarci trebaju povući u šumu, organizovati kolonu zajedno sa pripadnicima 28. divizije ARBiH i pokušati probiti prema teritoriji na sjeveru srebreničke enklave, pod kontrolom bosanskih Muslimana.⁴⁰⁷ Oko ponoći 11. jula 1995. godine, kolona se počela kretati duž poteza Konjević Polje-Bratunac.⁴⁰⁸ Ovisno o izvoru informacija od 10.000 do 15.000 ljudi je formiralo vojno civilnu kolonu, koja je pokušala da pobjegne.⁴⁰⁹ Kolona se sastojala uglavnom od mladića i muškaraca od 16 do 65 godina, ali je među njima bilo i nekoliko žena, mlađe djece i starih ljudi. Iako je bar nekolicina muškaraca bila u uniformi i naoružana, većina muškaraca bili su civili.⁴¹⁰

366. U vezi sa kretanjem kolone, Momir Nikolić, načelnik za obavještajno bezbjedonosne poslove Bratunačke brigade, je tokom 11. i 12. jula primao obavještajne izvještaje da se većina vojno sposobnih muškaraca iz Srebrenice okupila oko sela Jaglići u dugačkoj koloni krećući se prema Konjević Polju. Presretnuti razgovori pokazuju da su komandanti VRS počeli pratiti njihovo kretanje. Obavještajno odjeljenje Drinskog korpusa je 12. jula 1995.godine izvijestilo da je uhvaćena radio veza dijelova 28. divizije, te da je potrebno pratiti kretanje neprijatelja i preduzeti sve mjere za sprečavanje, izvlačenje i zarobljavanje neprijateljskih vojnika, a po potrebi i ubiti ih ukoliko dode do pružanja otpora.⁴¹¹ Iz obavještajnog dokumenta Drinskog korpusa od 12.7.1995. godine vidljivo je da su snage VRS znale za kolonu u kojoj su se nalazili muškaraci, žene i djeca , te je predloženo pravljenje zasjeda kako bi se spriječio njihov proboj prema Tuzli.⁴¹² Sve jedinice Drinskog korpusa bile su u najvećem stepenu borbene gotovosti i preduzimaju sve mjere u cilju realizacije operacije Krivaja 95, a snage vojske i MUP-a bile su angažovane na postavljanju zasjeda “muslimanskim ekstremistima” koji se nisu predali i koji su pokušavali proboj prema Tuzli.⁴¹³

367. Vijeće je saslušalo nekolicinu svjedoka koji su govorili o formiranju kolone, i načinu na koji su preživjeli. Iako je od tog događaja prošlo 15 godina, njihova svjedočenja su bila vjerodostojna, sa mnoštvom detalja. Sve priče se međusobno poklapaju u bitnim činjenicama. Tako je svjedok

⁴⁰⁷ Utvrđena činjenica 51 (Rješenje vijeća od 13. decembra 1995. godine).

⁴⁰⁸ Utvrđena činjenica 52 (Rješenje vijeća od 13. decembra 1995. godine).

⁴⁰⁹ T-813 (Butlerov izvještaj) paragraf 3.21.

⁴¹⁰ Utvrđena činjenica 53 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine); T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

⁴¹¹ T-137 (Obavijest Drinskog korpusa, br.17/897 od 12.7.1995. godine).

⁴¹² T-141 (Obavještajni dokument Drinskog korpusa, br. 17/895 od 12.7.1995. godine).

⁴¹³ T-143 (Obavještajni dopis Glavnog štaba upućen Predsjedniku Republike Srpske 12.7.1995. godine)

A-27, pripadnik ARBiH u svom iskazu naveo da se kolona formirala u predjelu Jaglića.⁴¹⁴ On je naveo da se kolona većinom sastojala od muškaraca, ali je također bilo žena i djece.⁴¹⁵ Istakao je da kao pripadnik ARBiH nije smio otići u Potočare jer se plašio za svoju sudbinu ako bi tamo bio uhvaćen. On je također izjavio da je u koloni bila većina nenaoružanih ljudi. Svjedok A-25, koji je također bio u koloni, izjavio je prilikom svjedočenja da je razlog njenog formiranja bio strah od dalje sudbine muškaraca bošnjačke nacionalnosti, jer su kako je on naveo: “čuli šta su radili prije toga, ko je god bio uhvaćen, ni do danas nije živ ostao, znali su šta ih čeka, ako odu u Potočare”.⁴¹⁶ Svjedok Mevludin Orić se priključio koloni ujutro 12 jula 1995. godine, i bio je na začelju kolone.

368. Međutim, duž puteva su već bile rasporedene oružane snage bosanskih Srba, među kojima je bilo mnogo jedinica MUP-a. Te patrole su se već nalazile na putu između Kravice i Konjević-Polja i između Konjević-Polja i Nove Kasabe. Patrole su otvorile vatru na kolonu uz primjenu artiljerijskog oružja, mitraljeza i ručnih bombi.⁴¹⁷ Tako je svjedok Mevludin Orić izjavio da su na putu prema Tuzli ljudi iz kolone morali proći put preko ceste u Konjević Polju. Međutim, cesta u Konjević Polju je bila blokirana od strane pripadnika VRS-a i jedinica MUP-a, a na cesti je vidio transportere i tenkove u toku dana.

369. Kolona je stalno bila izložena zasjedama. Tako je svjedok Mevludin Orić naveo da su prolazeći kroz Kamenicu, na svakih 100 metara dočekivani zasjedama pri čemu je određen broj ljudi ubijen. Pored toga, ovaj svjedok je naveo da je kolona gađana zoljama, tromblonima, granatama. Prema njegovoj ocjeni, u Kamenici je ubijeno oko 500 ljudi. Svjedok A-27 je također opisao da je kolona granatirana, te da je bilo dosta ranjenih i poginulih u koloni usljed granatiranja. Svjedok A-48⁴¹⁸ je naveo da je intenzivno granatiranje kolone počelo 12. jula u Kamenici, te da je s njim u koloni bio rođak Azmir Alispahić kojeg je u šumi izgubio, te čije tijelo je identifikovano 2003. godine. Svjedok A-49⁴¹⁹ je naveo da je napustio liniju, te se nakon izvjesnog vremena priključio koloni zajedno sa sinom. Svjedok je naveo da je kolona bila izložena stalnim zasjedama, te je krećući se u koloni, iz šume lično vidio oko stotinjak poredanih zarobljenika koji su iz pravca Kravice došli do mosta i skrenuli lijevo prema Milićima kada su iz oklopnih transportera od kojih je

⁴¹⁴ T- 890 Svjedok A-27, *Tužilac protiv Stupara i dr.* X-KR-05/24, svjedočenje od dana 12.10.2006.godine („svjedočenje svjedoka A-27 u predmetu *Stupar*“).

⁴¹⁵ T-1056 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici).

⁴¹⁶ T-914, Svjedok A-25, *Tužilac protiv Stupara i dr.* X-KR-05/24, svjedočenje od dana 7.3.2007.godine („svjedočenje svjedoka A-25 u predmetu *Stupar i dr.*“).

⁴¹⁷ Utvrđena činjenica 54 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴¹⁸ T-951, (Zapisnik o saslušanju A-48 u Tužilaštvu MKSJ od 4.12.2004. godine) (Povjerljivo)

⁴¹⁹ T-952, (Zapisnik o saslušanju A-49 u Tužilaštvu MKSJ od 18 i 21.01.1996. godine)(Povjerljivo)

jedan bio bijeli UN-ov otvorili vatru, a zarobljenici nisu mogli pobjeći. Nakon toga su dovedeni novi zarobljenici koje su poredali među mrtve zarobljenike i ubili ih na isti način.

370. Otprilike samo jedna trećina muškaraca je uspjela da pređe asfaltiranu cestu, i kolona je presječena na dvoje.⁴²⁰

371. Najveće grupe bosanskih Muslimana iz kolone, zarobljene su 13. jula 1995. godine. Njih nekoliko hiljada okupljeno je na livadi kod Sandića ili u njenoj blizini, i na fudbalskom terenu u Novoj Kasabi.⁴²¹ Izviđačke fotografije snimljene iz zraka potvrđuju prisustvo velikog broja ljudi na tim lokacijama 13. jula 1995.⁴²² Mnogi svjedoci su govorili o tome kako su pozivani na predaju, te kako su muškarci zarobljeni i prebačeni u privremena mjesta zatočenja, nakon čega su uslijedile masovne egzekucije, o čemu će biti govora u daljem tekstu presude.

372. Snage VRS koje su bile uključene u događaje u vezi sa kolonom imale su mogućnost da otvore koridor, te da omoguće koloni da prođe bez borbe. Ovo nije omogućeno do 16. jula 1995. godine. Nakon što je već bilo uhvaćeno i pogubljeno nekoliko hiljada muškaraca bošnjačke nacionalnosti, koridor je privremeno otvoren kako bi se propustilo oko 7000 žena, djece i muškaraca.⁴²³ Svjedočeci u svoju korist na sudu koje se vodi protiv njega, Pandurević tvrdi da je, nakon pregovora sa Šemsom Muminovićem odlučio da otvori koridor i propusti kolonu. Koridor je kasnije ponovo zatvoren, po naređenju Glavnog štaba.⁴²⁴

E. GENOCIDNI PLAN: DOGAĐAJI OD 13. JULA 1995. DO 20. JULA 1995. GODINE

373. Ubistva koja su se desila 13. jula 1995. godine učinjena su na razne načine i to granatiranjem kolone, pravljnjem zasjeda, ubistvima prilikom predaje po nagovoru i raznim organizovanim i pojedinačnim ubistvima.

374. Drinski korpus je istog dana izdao naredbu svim podređenim jedinicama da na relaciji puta Zvornik - Crni Vrh – Šekovići - Vlasenica organizuju 24-satna zasjedna dejstva, u cilju „sprečavanja prolaska muslimanskih grupa“.⁴²⁵ Mnogi svjedoci potvrđuju ovu činjenicu. Svjedok A-25 je nakon granatiranja kolone 12. jula, cijelu noć lutao po šumi. Kada je svanulo 13. jula, vidio je mrtve ljude, one koji su poginuli usljed granatiranja i prvih zasjeda. Svjedok A-9 je 13. jula nakon predaje na livadi u Sandićima, vidio tenk koji je pucao prema stijeni. U blizini stijene je bilo

⁴²⁰ Utvrđena činjenica 57 (Rješanje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴²¹ Utvrđena činjenica 55 (Rješanje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴²² Utvrđena činjenica 56 (Rješanje vijeća od 13. decembra 2007. godine).

⁴²³ T-195 (Izveštaj Glavnog štaba o stanju na ratištu broj 03/3-197 od 16.7.1995. godine).

⁴²⁴ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović*, od 2. februara 2009. godine, str. 31010.

mnogo ljudi iz kolone⁴²⁶. I svjedok A-27 je opisao da je vidio da sa iste livade tenk puca prema šumi kroz koju se kolona kretala.⁴²⁷

375. Pored granatiranja i pravljenja zasjeda koloni, organizovana pogubljenja su vršena već 13 jula 1995. godine.

376. Prvo pogubljenje se desilo u dolini Cerske 13 jula 1995. godine. Dana 13. jula oko 14:00 sati, jedan muškarac Bošnjak je s brda na kojem se skrivao, vidio dva ili tri autobusa kako iz Konjević-Polja kreću prema Novoj Kasabi. Vidio je kako autobusi skreću s asfaltiranog puta udesno, u smjeru sela Cerska. Oko pet minuta kasnije, za vozilima je otišao i rovokopač. On je izgubio vozila iz vida kad su skrenula iza zavoja. No, nakon desetak minuta začuo je pucnjavu iz lakog naoružanja i mitraljeza. Pucnjava je trajala oko pola sata.⁴²⁸ Ovo je prvo organizovano pogubljenje o kojem govori i izvještaj Richarda Batlera.⁴²⁹

377. Pored toga, prema svjedočenjima svjedoka i potvrđenim nalazima iz predmeta *Stupar Miloš i drugi*, tog dana je izvršeno još jedno organizovano ubistvo oko 1000 muškaraca. Ljudi koji su činili dio kolone i koji su se predali na putnoj komunikaciji Bratunac- Konjević- Polje, uključujući one koji su bili okupljeni na livadi u Sandićima, kasnije su pogubljeni u skladištu u Kravici popodnevnih i ranih večernjih sati 13. jula 1995. godine.⁴³⁰

378. Tog dana se desilo još jedno organizovano ubistvo u području rijeke Jadar. Ujutro 13. jula 1995. godine, 16 Bošnjaka zarobljenih iz kolone prevezeno je autobusom na obalu rijeke Jadar. Oni su prethodno držani u jednom objektu pored putnog pravca za Konjević Polje, u kojem su bili premlaćivani i gdje su im oduzete lične stvari. U svojoj izjavi o činjenicama, Momir Nikolić potvrđuje da je vidio da su ljudi zatvoreni u zgradi u Konjević Polju.⁴³¹ Identifikovao je jednog od stražara kao Nenada Deronjića.⁴³² Jedan od stražara u autobusu bio je čovjek čije je prezime bilo Deronjić. Deronjića je identifikovao preživjeli svjedok koji ga je poznao. Među zarobljenicima je bio i jedan petnaestogodišnji dječak. Kada su ti muškarci izašli iz autobusa, poredali su ih uz

⁴²⁵ T-146 (Naredba Drinskog koprusa broj 03/156-12 od 13.7.1995. godine)

⁴²⁶ T-919, svjedok A-9, *Stupar Miloš i dr.*, X-KR.05/24 (Sud BiH, svjedočenje od 5.10.2006. g.), („svjedočenje svjedoka A-9 u predmetu *Miloš Stupar i dr.*“) str. 11;

⁴²⁷ T-890, svjedočenje svjedoka A-27 u predmetu *Stupar Miloš i dr.*, str. 17 i 22; T-882, svjedok Milenko Pepić, *Miloš Stupar i dr.* (Sud BiH, svjedočenje od 7.9.2006.g.) („Svjedočenje svjedoka Milenka Pepića u predmetu *Miloš Stupar i dr.*“) str. 18;

⁴²⁸ Utvrđena činjenica 6 (Rješenje vijeća od 5.2.2009. godine)

⁴²⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), para 6.26

⁴³⁰ *Vidi* opšta utvrđenja u predmetu *Stupar Miloš i dr.*, prvostepena presuda; T-914, svjedočenje svjedoka A-25 u predmetu *Stupar Miloš i dr.*, str. 23; T-890, svjedočenje svjedoka A-27 u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, str. 29; T-919, svjedočenje svjedoka A-9 u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, str. 17; T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.28, 6.29

⁴³¹ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 9, str. 4

⁴³² T-708 (Spisak osoblja MUP-a RS)

rijeku. Četiri vojnika VRS, koja su s njima došla autobusom, otvorila su vatru iz automatskih pušaka. Jedan od muškaraca Bošnjaka preživio je tako što se bacio u rijeku nakon što je pogođen.⁴³³

379. Krećući se prema teritoriji koja je bila pod kontrolom Armije BiH, kolona je morala preći glavnu cestu na putnoj komunikaciji Bratunac- Konjević Polje⁴³⁴. Posljednja grupa ljudi iz kolone je u 6:00 časova ujutro 13. jula prešla cestu, nakon čega je cesta blokirana, i nije se više mogla preći.⁴³⁵ Kada su ljudi u ostatku kolone u kojoj je bio i Mevludin Orić⁴³⁶ shvatili da su vojnici VRS blokirali cestu, povukli su se do jednog brda odakle su posmatrali transportere i tenkove na cesti Konjević Polje.

380. Istovremeno, u toku tog istog dana, tom cestom se kretao transporter UNPROFOR-a iz kojeg je megafon pozivao ljude da se predaju, govoreći: „Predajte se, ovdje je UNPROFOR. Mi ćemo vas zaštititi, nećemo vam ništa...“⁴³⁷ Ovo je potvrdio svojim iskazom i svjedok A-25, koji se zajedno sa ocem, na poziv za predaju, i predao na livadi u Sandićima. Prema procjeni svjedoka A-25 na livadi je već bilo oko 1000 muškaraca.⁴³⁸ I Svjedok A-27 je naveo da su ljudi koji su preživjeli granatiranja i zasjede iz kolone na kraju odlučili da se predaju. Prilikom predaje dočekivali su ih pripadnici MUP-a koji su bili raspoređeni na tom području.⁴³⁹

381. Bilo je više razloga zbog kojih su ljudi iz kolone odlučili da se predaju. Vijeće zaključuje da je ljude na predaju podstakla i sama činjenica da su korišteni transporteri UNPROFOR-a. Nisu shvatili da je u pitanju prevara. Nisu ni slutili da se zapravo ne radi o vojnicima UN-a, nego o pripadnicima vojske i MUP-a RS. Iz izvedenih dokaza jasno proizilazi da su prilikom predaje zarobljenike prihvatili upravo pripadnici VRS i MUP, a ne pripadnici UNPROFOR-a.

382. Vijeće takođe zaključuje da je postojao još jedan razlog za predaju. Mnogi ljudi iz kolone su bili iscrpljeni od bježanja iz enklave Srebrenica na samom početku. U vrijeme kada su napustili enklavu, već su bili fizički slabi zbog oskudice koja je tamo vladala prethodnih mjeseci, a sada su morali izbjeći granatiranja i zasjede. Bili su preplašeni, gladni, žedni, i nisu znali gdje dalje da krenu. Jedino im je bilo preostalo da idu prema cesti Konjević Polje - Bratunac i da se predaju, u nadi da će ipak biti prebačeni na područje Kladnja i spojiti se sa ostalim članovima porodice. Na

⁴³³ T-894 (Svjedok A-28, svjedočenje u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, od 23.5.2000.g., (“svjedočenje svjedoka A-28 u predmetu *Krstić*”)str. 273

⁴³⁴ Svjedok Mevludin Orić (svjedočenje 29.1.2009. godine)

⁴³⁵ Svjedok Mevludin Orić (svjedočenje 29.1.2009. godine), T-882, svjedočenje svjedoka Milenka Pepića u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, str. 13, T-890, svjedočenje svjedoka A-27 u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, str. 11;

⁴³⁶ Svjedok Mevludin Orić (svjedočenje 29.1.2009. godine)

⁴³⁷ Svjedok Mevludin Orić (svjedočenje 29.1.2009. godine)

⁴³⁸ T-914, svjedočenje svjedoka A-25 u predmetu *Stupar Miloš i dr.*, str. 25

⁴³⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.12 , 6.33;

ovaj način je sakupljeno mnogo bošnjačkih muškaraca koji su prebačeni na mjesta zatočenja, a kasnije i pogubljenja.

383. Nakon što su muškarci iz kolone bili zarobljeni ili zatočeni u Potočarima, oduzeta im je lična imovina i dokumenti. Zatim su odvođeni na mjesta zatočenja, odnosno do mjesta gdje su bili držani do pogubljenja.

384. Već su bile obavljene pripremne aktivnosti u smislu nabavke autobusa, kamiona, goriva i ljudstva. Isti kamioni koji su služili za prevoz žena i djece u pravcu Kladnja, služili su i u ovu svrhu. Iz dokaza se može uočiti koordiniranost u ovim aktivnostima vojske i MUP-a RS. Sastanci u hotelu Fontana kojima su prisustvovali general Mladić i potpukovnik Thomas Karremans, a koji su održavani da bi se odredila sudbina 40.000 stanovnika, bili su samo varka. Mladić je pitao pripadnike UN-a da li bi mogli pružiti pomoć u vidu vozila za transport i goriva radi razmjene. Međutim, to je bila okrutna obmana. Dok se održavao posljednji sastanak radi ugovaranja ovih aranžmana, već je počelo prebacivanje žena i djece i odvajanje muškaraca. Prije završetka pregovora, autobusi koje je VRS već bila odredila za ovaj zadatak stizali su u Potočare.⁴⁴⁰ Najprije su bili korišteni za prevoz žena i djece na mjesto razmjene kod Kladnja. Kasnije su ti isti autobusi korišteni 13 jula 1995. godine da prevezu u Bratunac posljednje muškarce Bošnjake zatočene u Potočarima. Isti dan Bošnjaci muškarci su sakupljeni u Novoj Kasabi.⁴⁴¹ Tog dana, navedena organizovana ubistva rezultirala su pogubljenjem zarobljenih muškaraca Bošnjaka u dolini Cerske i Jadra, a na kraju i u skladištu Kravica. Isti dan autobusi i kamioni koji su prevozili druge zatočene muškarce stizali su u Bratunac. Tu su ili ostali u autobusima ili su bili smješteni u školu, hangar ili na stadion. Sve su to bila unaprijed određena mjesta za njihov smještaj.

385. Konačno, istog tog dana u Bratuncu su vršena ubistva muškaraca Bošnjaka (Muslimana) u hangaru, unutar i oko škole Vuk Karadžić, te unutar i oko stadiona.. Sljedećeg dana su stigli rovokopači i kamioni da sakupe tijela. Pripadnici lokalne civilne zaštite su organizovani da pakuju i uklone tijela i da ih polože u obližnju grobnicu.⁴⁴²

386. Sve ove događaje su istovremeno sprovodile različite jedinice, na različitim lokacijama, sa istim ciljem. Pogubljenja muškaraca Bošnjaka nastavljena su i u danima nakon 13. jula 1995. godine. Ova pogubljenja su organizovali pripadnici organa bezbjednosti Zvorničke brigade.

⁴⁴⁰ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.3.5.8

⁴⁴¹ Utvrđena činjenica 7(Rješenje vijeća od 9.2.2009. godine)

⁴⁴² Svjedok Desimir Đukanović (28. januar 2008.); T-59 (Video zapis, ispitivanje svjedoka – obilazak lica mjesta – 28. mart 2007. – Desimir Đukanović

387. Evidentno je da su već 12. jula, i jedinice MUP-a iz Centra javne bezbjednosti Zvornik bile angažovane u obezbjeđivanju puta za Konjević Polje. One su bile uključene u sakupljanje stotina bošnjačkih muškaraca koji su se predavali duž puta.⁴⁴³ Sačinjeni su planovi za prebacivanje zarobljenika u Bratunac, kao i u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Bilo je izvjesnog preklapanja zadataka između Bratunačke i Zvorničke brigade. Obje ove jedinice Drinskog korpusa Glavni štab je koristio u sklopu sveukupnog plana. Okupljanje, zarobljavanje i zatvaranje muškaraca Muslimana je prvenstveno bilo pod komandom Bratunačke brigade. Kasnija zatvaranja i pogubljenja zatočenih muškaraca na sjevernijim lokacijama vršena su pod komandom Zvorničke brigade. Kada je riječ o ovim aktivnostima, postoji izvjesno preklapanje između ove dvije brigade. Međutim, jasno je da su se od 13. jula zadaci prenijeli sa Bratunačke na Zvorničku brigadu. Miroslav Deronjić je bio najviši civilni službenik u Srebrenici. Dana 11. jula 1995.g. imenovan je civilnim povjerenikom za Srebrenicu.⁴⁴⁴ Prije toga, na Palama, 8. ili 9. jula, Karadžić je prokomentarisao u vezi sa Bošnjacima iz Srebrenice, „Miroslave, sve ih treba poubijati. Do koga god vi mognete doći. Princip Zapadne Slavonije“.⁴⁴⁵ Dana 13. jula, Miroslav Deronjić je rekao Karadžiću da ne bi želio da se to desi u Bratuncu. Karadžić je rekao da će poslati instrukcije.⁴⁴⁶

388. Deronjić tvrdi da je dobio obećanje da zarobljenici neće biti ubijeni u Bratuncu, nego da će biti odvedeni na drugu lokaciju, prema Bijeljini.⁴⁴⁷ Te večeri je kod Deronjića došao pukovnik Ljubiša Beara. Deronjić je pretpostavljao da ga je poslao Karadžić. Beara je, postupajući po uputstvima „s vrha“, rekao da zarobljenike treba pobiti.⁴⁴⁸ Složio se da zarobljenike treba odvesti u pravcu Zvornika⁴⁴⁹. Oko 20:30 časova pukovnik Beara je naredio pomoćniku komandira za obavještajne poslove i bezbjednost bratunačke brigade, Momiru Nikoliću, da ode do Drage Nikolića, njegovog kolege iz Zvorničke brigade, i prenese mu da u Bratuncu drže hiljade muslimanskih zarobljenika i da će ih te večeri poslati u Zvornik. Beara je tom prilikom rekao da zarobljene Muslimane treba zatvoriti i pogubiti.⁴⁵⁰ Oko ponoći 13. jula Momir Nikolić se vratio u Bratunac i rekao Beari da je Dragi Nikoliću prenio njegova naređenja.⁴⁵¹ Dokazi pokazuju da je ovaj plan sačinjen prije ovog datuma i ovog razgovora. Vijeće u daljem tekstu (*vidi* Dio VIII A.) zaključuje da su pripadnici organa bezbjednosti Zvorničke brigade već bili angažovani na svojim

⁴⁴³ T-813 (Butlerov izvještaj), pasus 6.24.

⁴⁴⁴ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1565.

⁴⁴⁵ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1565.

⁴⁴⁶ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1550.

⁴⁴⁷ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1550.

⁴⁴⁸ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1544.

⁴⁴⁹ T-957, Miroslav Deronjić, *Momir Nikolić*, ročište o izricanju kazne, str. 1551.

⁴⁵⁰ T-868, Momir Nikolić, (Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, para. 10.; *vidi* također njegov iskaz sa glavnog pretresa od 1.9.2008. godine.

⁴⁵¹ T-868, Momir Nikolić, (Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, para. 10.; *vidi* također njegov iskaz sa glavnog pretresa od 1.9.2008. godine.

zadacima u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. To pokazuje da je svaka od ovih brigada bila angažovana na odvojenim zadacima i u odvojenim planovima u okviru sveukupnog plana.

389. Dokazi prezentirani u ovom predmetu su van razumne sumnje utvrdili da su zarobljenici iz Bratunca dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, te da su tamo na organizovan način ubijeni i ukopani. Do uspostave sabirnih centara za zarobljenike, a potom i do masovnih ubistava došlo je isključivo u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, odnosno, na području Orahovca, Ročevića, Kozluka, Petkovaca, Kula Grada, ekonomije Branjevo i Pilice, a ključnu ulogu su imali organi bezbjednosti. O ovome će se detaljno govoriti u činjeničnim utvrđenjima kao i dijelu koji razmatra udruženi zločinački poduhvat u odnosu na Zvorničku brigadu.

390. Postoje dokazi da je izvršenje plana pogubljenja nastavljeno i na području izvan zone odgovornosti Zvorničke brigade. Od 14. jula aktivnosti duž puta Bratunac – Konjević polje nisu prestale, nego su nastavljene. Drinski korpus je 13. jula izdao naredbu Bratunačkoj brigadi da se pretraži „novooslobodeno područje“,⁴⁵² a na osnovu ove naredbe Bratunačka brigada je 14. jula uputila četiri bataljona da počnu sa operacijom čišćenja u raznim područjima.⁴⁵³ U redovnim borbenim izvještajima koje je 15. i 16. jula Drinski korpus uputio Glavnom štabu, navodi se da jedinice Bratunačke brigade, Milićke brigade i samostalni bataljon „Skelani“ vrše pretres terena radi otkrivanja i neutralisanja neprijateljskih trupa.⁴⁵⁴ Dana 15 jula 1995. godine dvije čete MUP-a sa Jahorine su i dalje bile na putu Kravica- Konjević Polje – Kasaba.⁴⁵⁵ U izvještaju Bratunačke brigade od 15 jula 1995. godine vidljivo je da su snage ove jedinice i dalje vršile pretres terena.⁴⁵⁶

391. U jednom trenutku je vođen razgovor o prekidu vatre između predstavnika ARBiH Šemse Muminovića i predstavnika VRS Vinka Pandurevića. Kao rezultat toga je otvoren je prolaz 16. jula i jedan dio kolone je mogao preći na teritoriju pod kontrolom armije BiH.⁴⁵⁷ VRS je ponovo zatvorila prolaz.⁴⁵⁸ Plan pogubljenja je nastavljen i nakon zatvaranja prolaza, te je provoden nad svim preostalim Bošnjacima muškarcima koji su se našli na tom području. Izvještaji Drinskog korpusa od 17. 18. i 19. jula 1995. godine također ukazuju na aktivnost Zvorničke i Bratunačke brigade zajedno sa snagama MUP-a u cilju otkrivanja i neutralisanja neprijatelja koji se kreće

⁴⁵² T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.40

⁴⁵³ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.40

⁴⁵⁴ T- 166 (Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa od 15.07.1995. godine), str. 1; T-167 (Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa od 16. jula) str.1

⁴⁵⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.41

⁴⁵⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 6.42

⁴⁵⁷ O-5, Pandurević, svjedočenje u predmetu *Popović* od 2. februara 2009.g., str. 31009

⁴⁵⁸ T-985, Obrenović, Sporazum o izjašnjanju o krivici od 20.05.2003. godine, str. 16660

prema Tuzli.⁴⁵⁹ Obrenović je u svom iskazu datom u predmetu protiv Blagojevića rekao da su, nakon 18.7.1995. godine posljednji od ovih preostalih muškaraca ubijani na licu mjesta.⁴⁶⁰ O upornosti da se pogube svi preostali Bošnjaci Muslimani govori i sudbina ranjenih muškaraca koji su prebačeni iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku, a zatim pobijeni 20.jula ili nedugo nakon toga datuma.⁴⁶¹

392. Nakon što su oružane snage VRS zauzele Srebrenicu, pogubljeno je preko 7.000 muškaraca Bošnjaka.⁴⁶² Kako bi se zločin prikrilo njihova tijela su brzo pokopana u masovne grobnice, a u stalnom nastojanju da se izbjegne otkrivanje, ta tijela su premještena i ponovo ukopana.

1. Operacije ponovnih ukopa

393. Rasla je zabrinutost međunarodne zajednice jer se nije znalo za sudbinu velikog broja muškaraca bosanskih Muslimana, a VRS je i dalje sprečavala ulazak na područje Srebrenice.⁴⁶³ Između 14. jula i 19. jula održan je niz sastanaka sa predsjednikom Slobodanom Miloševićem i generalom Ratkom Mladićem na kojima se pregovaralo o ulasku UNHCR-a i MKCK-a na to područje.⁴⁶⁴ Uprkos postignutom dogovoru, VRS je i dalje nije dozvoljavala pristup u prostore u kojima su bili zatvoreni muškarci bosanski Muslimani.⁴⁶⁵ Dana 10. avgusta 1995. godine, predstavnica Sjedinjenih Država, Madeleine Albright je Vijeću sigurnosti podinijela izvještaj i pokazala snimke iz vazduha koji su upućivali na postojanje masovnih grobnica u blizini Konjević Polja i Nove Kasabe.⁴⁶⁶ Navedeno je potvrdio svjedok Dean Manning.⁴⁶⁷ Istoga dana, Vijeće sigurnosti je donijelo Rezoluciju 1010 kojom se zahtijeva od rukovodstva bosanskih Srba da dozvoli posmatračima UN-a i MKCK-a da uđu u Srebrenicu.⁴⁶⁸

394. Vijeće nalazi da se obimna operacija ponovnog ukopa tijela odvijala u zoni odgovornosti Zvorničke brigade u periodu od septembra do novembra 1995. godine. U okviru ovog dijela, vijeće će analizirati sudsko-medicinske dokaze vezane za ovu operaciju. U dijelovima presude nakon toga, vijeće će iznijeti svoje zaključke o načinu na koji se odvijala operacija ponovnog ukopa.

⁴⁵⁹ T-168 (Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa od 17. jula 1995.); T-169 (Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa od 18. jula 1995.); T-170 (Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa od 20. jula 1995.)

⁴⁶⁰ T-983, Svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagojević* od 2. oktobra 2003. godine, str. 2496-2497

⁴⁶¹ O ovom događaju se detaljno govori u činjeničnom dijelu presude

⁴⁶² Utvrđena činjenica 6 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. godine)

⁴⁶³ Utvrđena činjenica 78 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. god.)

⁴⁶⁴ Utvrđena činjenica 79 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. god.)

⁴⁶⁵ Utvrđena činjenica 80 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. god.)

⁴⁶⁶ Utvrđena činjenica 81 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. god.)

⁴⁶⁷ Svjedok Dean Manning (16.06.2008. god.)

⁴⁶⁸ Utvrđena činjenica 82 (Rješenje vijeća od 13.12.2007. god.)

Istražiteljima Tužilaštva MKSJ je prvi put dozvoljeno da posjete taj prostor u januaru 1996. godine.⁴⁶⁹ U aprilu 1996. godine počeli su sa uviđajem na lokacijama za koje se sumnja da su mjesta pogubljenja, te sa ekshumacijom masovnih grobnica.⁴⁷⁰ Uistinu, nijedna masovna grobnica nije označena ili registrovana, niti je VRS uložila bilo kakav napor da se identifikuju tijela zakopana u masovne grobnice.⁴⁷¹ Sudsko-medicinski dokazi su pokazali da postoje dvije vrste masovnih grobnica, i to „primarne grobnice“, u koje su lica ukopana neposredno nakon samog pogubljenja na licu mjesta ili su njihova tijela donesena sa stratišta nedugo nakon pogubljenja, te „sekundarne grobnice“, koji su nastale nakon prekopavanja primarnih grobnica, a u koje su ponovno ukopana ista lica.⁴⁷² Primarne grobnice, ili nikako nisu bile prekopavane u smislu da tijela koja su se u njima nalazila nisu bila premješšana, te su stoga najčešće ostajala netaknuta, ili su prekopavane u smislu da su sva ili neka od tijela bila prebačena u druge grobnice.⁴⁷³ Tijela iz prekopanih primarnih ili sekundarnih masovnih grobnica su bila prepolovljena, razdvojena i raskomadana, jer je za iskopavanje tijela iz grobova korištena teška mehanizacija; ta tijela i dijelovi tijela su nakon toga izmiješani u sekundarnim masovnim grobnicama.⁴⁷⁴ Također, dešavalo se da su dijelovi tijela jedne žrtve pronađeni u različitim masovnim grobnicama, te je bilo potrebno prvo obaviti reasocijaciju kako bi se mogla izvršiti identifikacija.⁴⁷⁵ Time je proces identifikacije znatno otežan i to je jedan od razloga zašto brojne žrtve još uvijek do danas nisu identifikovane.⁴⁷⁶ Veza između primarnih i sekundarnih masovnih grobnica je uspostavljena analizom poveza za oči i ligatura⁴⁷⁷, usporedbom čahura⁴⁷⁸, te usporedbom uzoraka tla i polena, te artefakata, kao i na osnovu činjenice da se u

⁴⁶⁹ Utvrđena činjenica 83 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.).

⁴⁷⁰ Utvrđena činjenica 84 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.).

⁴⁷¹ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); Svjedok A-45 (15.01.2008.god.); T-880, Svjedok Miloš Mitrović, Tužilac protiv *Blagčevića* IT-02-66, svjedočenje od 04.12.2003.god. („Svjedok Miloš Mitrović, *Blagčević*“), str. 5633.

⁴⁷² Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); T-830 Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice, autora Dean Manning, od 16.05.2000.godine („Prvi Manningov izvještaj“); Utvrđena činjenica 85 (Rješenje vijeća od 13.11.2007.god.).

⁴⁷³ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁴⁷⁴ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 2.

⁴⁷⁵ Vještak Rifat Kečetović (22.06.2009.god.); Vještak Cheryl Katzmarzyk (22.06.2009.god.); T-1114 (PIP Spisak službeno identificiranih žrtava). Na primjer, ostaci Junuza Osmanovića su pronađeni u tri različite sekundarne masovne grobnice: Zeleni Jadar 5, Budak 2 i Zeleni Jadar 8.

⁴⁷⁶ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); Vještak Cheryl Katzmarzyk (22.06.2009.god.).

⁴⁷⁷ Razlika između poveza za oči se više odnosi na mjesto na tijelu kojem se nalazio nego u samom materijalu od kojeg je sačinjen. Povez za oči je komad tkanine koji je zavezan preko očiju žrtve. Ligatura je komad tkanine, žice ili bilo kojeg drugog materijala korišten kako bi se svezale ruke ili noge žrtve. Naučnici su mogli utvrditi veze između poveza za oči i ligatura pronađenih u primarnim i sekundarnim masovnim grobnicama putem usporedbe tkanine: Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁴⁷⁸ Analiza tragova ispaljenja pokazuje da čahure potiču iz istog oružja. Stoga, ili su čahure prebacivane iz jedne grobnice u drugu, ili je oružje korišteno u julu na lokaciji primarne grobnice i septembru ili oktobru na lokaciji sekundarne grobnice. Kako nema dokaza o pogubljenjima u periodu septembra ili oktobra na mjestima masovnih ukopa, naučnici su došli do zaključka da su čahure prebacivane iz jedne u drugu masovnu grobnicu: Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

sekundarnim masovnim grobnicama nalazi veliki broj dijelova tijela za razliku od kompletnih ili gotovo kompletnih tijela pronađenih u neprekopavanim primarnim grobnicama.⁴⁷⁹

395. Vijeće smatra da je međunarodna provjera postojanja primarnih masovnih grobnica razlog za provođenje operacije ponovnog ukopa od strane VRS počevši od septembra 1995. godine. Kao što je to naveo svjedok Dean Manning u svom svjedočenju, Madeleine Albright je svijetu ukazala na postojanje masovnih grobnica tako što je Vijeću sigurnosti u avgustu 1995. godine predočila snimke iz vazduha.⁴⁸⁰ Optuženi također navodi da je obišao jednu od primarnih masovnih grobnica kako bi se uvjerio da nema tragova postojanja masovnih grobnica.⁴⁸¹ Ova obimna operacija koja je provedena u tajnosti⁴⁸² imala je za cilj da prikrije masovna pogubljenja i masovne ukope koje je VRS vršila u julu 1995. godine. Vijeće naglašava da je riječ o kontinuiranoj radnji prikrivanja zločina.

(a) Sudsko-medicinski dokazni materijali o postojanju sekundarnih masovnih grobnica

396. Do danas, za pedeset i tri (53) masovne grobnice je utvrđeno da sadrže tijela žrtava srebreničkog masakra iz jula 1995.godine.⁴⁸³ Obimni sudsko-medicinski materijalni dokazi nesumnjivo pokazuju da su sve žrtve iz masovnih grobnica spomenutih u presudi ubijene u masovnim pogubljenjima u julu 1995. godine i da su bile civili izbjeglice iz enklave Srebrenica.⁴⁸⁴ Još uvijek se otkrivaju nove grobnice, a u toku je proces identifikacije žrtava koje su pronađene u svim masovnim grobnicama.⁴⁸⁵ Do juna 2009. godine, ukupno 4195 žrtava je identificirano u primarnim, sekundarnim i tercijarnim masovnim grobnicama na cijeloj teritoriji Srebrenice; u svim ovim slučajevima, porodice žrtava su obaviještene i izdate su potvrde o smrti; stoga, Međunarodna komisija za nestale osobe („ICMP“) smatra zaključenim 4195 predmeta.⁴⁸⁶

397. Vijeću su predočeni razni pisani dokumenti kako bi se utvrdio broj žrtava koje su identifikovane u masovnim grobnicama. Prvo, „Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog

⁴⁷⁹ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); Vještak Rifat Kečetović (22.06.2009.god.); T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 16; „Izvještaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz Istočne Bosne iz 1999.god.“ („Prvi Baraybarov izvještaj”), Jose Pablo Baraybar, 08.12.1999.god., T-834/4-211, str. 5.

⁴⁸⁰ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁴⁸¹ T-3 (Trbić Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.08.2002.god), str. 80 do 82; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ 26.08.2002.god.) (Povjerljivo), str. 5.

⁴⁸² T-813 (Butlerov izvještaj), para. 11.0.

⁴⁸³ T-1114 (PIP Spisak službeno identificiranih žrtava); T-833 Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – ekshumacija masovnih grobnica na području Srebrenice – novembar 2007.godine, autora Dean Manninga, od 27.11.2007.godine („Manningov izvještaj iz 2007.god.“).

⁴⁸⁴ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); Vještak Rifat Kečetović (22.06.2009.god.).

⁴⁸⁵ Vještak Rifat Kečetović (22.06.2009.god.).

⁴⁸⁶ Vještak Rifat Kečetović (22.06.2009.god.).

dokaznog materijala – stratiša i masovne grobnice“, Dean Manning, od 16.05.2000.god.“ („Prvi Manningov izvještaj“)⁴⁸⁷, te „Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – masovne grobnice ekshumirane tokom 2000.god.“, Dean Manning, iz februara 2001.god.“ („Drugi Manningov izvještaj“)⁴⁸⁸ odnose se na najmanji broj osoba, tj. „NBO“, koji se izračunava antropološkim pregledom određenih kostiju.⁴⁸⁹ Neke od utvrđenih činjenica koje su prihvaćene od strane Vijeća također se pozivaju na NBO, sadržan u ova dva izvještaja. Dokument pod nazivom „Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – ekshumacija masovnih grobnica na području Srebrenice – novembar 2007.god“, autora Deana Manninga, od 27.11.2007.god. („Manningov izvještaj iz 2007.god.“)⁴⁹⁰ poziva se na broj žrtava čiji je identitet utvrđen na osnovu DNK analize, koja je mnogo preciznija od brojki do kojih se došlo ranijom metodom identifikacije.⁴⁹¹ Konačno, Tužilaštvo je uložilo ažurirani spisak žrtava identificiranih putem DNK metode, koji se smatraju „završenim predmetima“ od strane ICMP-a („PIP spisak“).⁴⁹² Vijeće će se oslanjati isključivo na rezultate DNK analize (Izvještaj Dean Manninga iz 2007.god. i PIP spisak) u razmatranju broja identificiranih žrtava jer su ti podaci, s naučnog stanovišta i najtačniji.

398. PIP lista je uvedena preko dva vještaka, Rifata Kešetovića i Cheryl Katzmarzyk, koji su svjedočili dana 22.06.2009.god. Vijeće je odlučilo da izvrši ponovni uvid u ove dokaze ponovo pozove pomenute vještake, nakon usmene odluke vijeća dana 08.06.2009.god. Unatoč ranijem stavu iz dva usmena rješenja, od 02.02. i 23.02.2009.god., da su dokazi koji su već uloženi u spis, prvenstveno četiri izvještaja Deana Manninga, dovoljni za vijeće da razumije navode Tužilaštva vezano za sudsko-medicinski dokazni materijal u odnosu u masovne grobnice, te da su dodatni dokazi ili svjedoci nepotrebni i suvišni, vijeće je ponovo razmotrilo svoju odluku u svjetlu novih elemenata sadržanih u Izmijenjenoj optužnici koju je Tužilaštvo podnijelo dana 04.03.2009.god.⁴⁹³ Odbrana se usprotivila ovakvoj odluci suda, ali nije predložila nikakve dodatne dokaze da opovrgne te nalaze, iako joj je vijeće dalo takvu mogućnost.

399. Od pedeset i tri (53) masovne grobnice koje su ispitane od strane različitih sudsko-medicinskih timova od 1996.god. do danas, njih trideset i pet (35) je identifikovano kao sekundarne

⁴⁸⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj).

⁴⁸⁸ T-831 Istraga o Srebrenici - Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala –masovne grobnice ekshumirane 2000.godine, autor Dean Manning, iz februara 2001.god.(„Drugi Manningov izvještaj“).

⁴⁸⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 1.

⁴⁹⁰ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.).

⁴⁹¹ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁴⁹² T-1114 (PIP Spisak službeno identificiranih žrtava).

⁴⁹³ Usmena odluka vijeća, 08.06.2009.god.

masovne grobnice.⁴⁹⁴ Dvadeset sedam (27) grobnica se nalazi na području nekadašnje zone odgovornosti Zvorničke brigade. Od ovog broja vijeće je utvrdilo da se 13 lokacija nalazi duž puta za Čančare, osam je u blizini Liplja, te sedam lokacija u blizini Hodžića.⁴⁹⁵ Premda je na osnovu forenzičkih dokaza utvrđeno da su sve ove masovne grobnice sekundarne, samo neke od njih su se mogle konkretno dovesti u vezu sa određenim primarnim grobnicama na osnovu forenzičke analize uzoraka polena i tla, čahura, te slika iz vazduha koje prikazuju prekopavanu zemlju istovremeno na primarnim i sekundarnim masovnim grobnicama. Činjenica je da je MKSJ postepeno prebacio proces identifikacija na ICMP koji je fokusirao svoj rad na identifikaciju tijela i njihovo vraćanje porodicama.⁴⁹⁶ Premda bi DNK identifikacija dijelova tijela koji su pronađeni u različitim masovnim grobnicama omogućila uspostavljanje veza između predmetnih masovnih grobnica, vijeće će svoje zaključke o povezanosti masovnih grobnica donijeti samo ako mu je predložen sudsko-medicinski dokazni materijal kojim je konkretno utvrđena povezanost masovnih grobnica.

(b) Sudsko-medicinski dokazni materijal koji povezuje masovne grobnice na području zone odgovornosti Zvorničke brigade

400. Vijeće ograničava svoje nalaze na masovne grobnice na području zone odgovornosti Zvorničke brigade imajući u vidu da je vijeće utvrdilo učešće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je geografski ograničen na tu zonu odgovornosti. Vijeće naglašava da se time ne isključuje mogućnost postojanja drugih masovnih grobnica vezanih za masakr u Srebrenici.

(i) Grobnica Orahovac (Lažete) povezana s grobnicom na lokaciji cesta prema Hodžićima 3/4/5

401. Žrtve koje su bile zatočene u Orahovcu su dovedene na dvije livade kod Lažeta gdje su pogubljeni po prijekom postupku i pokopani u dvije primarne masovne grobnice pod nazivom Lažete 1. i Lažete 2.⁴⁹⁷ Forenzički dokazni materijal pokazuje da su ove grobnice naknadno prekopavane, a neka od tijela iz ovih grobnica su prebačena u sekundarne masovne grobnice, od čega je najmanje tri smješteno duž ceste za Hodžiće.⁴⁹⁸ Ove tri masovne grobnice su identifikovane kao cesta prema Hodžićima 3, cesta prema Hodžićima 4 i cesta prema Hodžićima 5. Forenzičke analize uzoraka tla i polena, poveza za oči, ligatura, čahura i zračnih snimaka sa datumima

⁴⁹⁴ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.).

⁴⁹⁵ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.).

⁴⁹⁶ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁴⁹⁷ Vidi paragraf 446.

⁴⁹⁸ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 27 do 37; T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 4.

iskopavanja i naknadnog prekopavanja grobnica povezuju sekundarne grobnice pod imenom cesta za Hodžiće 3, cesta za Hodžiće 4 i cesta za Hodžiće 5 sa primarnim grobnicama u Orahovcu (Lažete 1 i Lažete 2).⁴⁹⁹

402. Fotografije snimljene iz zraka pokazuju da je tlo u Orahovcu bilo prekopavano između 5. i 27. jula 1995. godine, a zatim ponovo prekopano između 7. i 27. septembra 1995. godine.⁵⁰⁰ Nadalje, snimci iz zraka pokazuju da su masovne grobnice duž ceste za Hodžiće iskopavane prije 02.10.1995.god.⁵⁰¹ Arheološka ispitivanja ceste za Hodžiće 3, ceste za Hodžiće 4 i ceste za Hodžiće 5 ukazuju na iskopavanje ovih masovnih grobnica uz pomoć teške mehanizacije; iskopavali su ih točkaši s nazubljenom kašikom.⁵⁰²

403. Identitet trideset i sedam (37) lica čija su tijela pronađena na lokaciji cesta za Hodžiće 3 je utvrđen putem DNK analize,⁵⁰³ a istom metodom je utvrđen identitet šezdeset i sedam (67) lica s lokacije cesta za Hodžiće 4,⁵⁰⁴ odnosno pedeset i pet (55) s lokacije cesta za Hodžiće 5.⁵⁰⁵ Nadalje, za veliku većinu tijela pronađenih u masovnih grobnicama je utvrđeno da su muškog pola i da su umrle od rana nanesenih vatrenim oružjem.⁵⁰⁶ Na lokaciji grobnice cesta za Hodžiće 3 pronađeno je 16 poveza za oči, dok ligature nisu pronađene; pored 40 poveza za oči pronađenih na lokaciji cesta prema Hodžićima 4, ligature nisu pronađene; 34 poveza za oči i jedna ligatura su pronađeni na lokaciji grobnice cesta za Hodžiće 5; za spomenute poveze za oči i ligature je ustanovljeno da se podudaraju s onim koji su pronađeni na lokaciji grobnice Lažete 2.⁵⁰⁷ Čahure pronađene na lokaciji grobnica cesta za Hodžiće 3, cesta za Hodžiće 4 i cesta za Hodžiće 5 se podudaraju s čahurama pronađenim na lokaciji primarne grobnice Lažete 2.⁵⁰⁸ Također su pronađeni određeni vjerski predmeti koji žrtve povezuju s islamom.⁵⁰⁹

⁴⁹⁹ Utvrđena činjenica 67 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.). *Vidi također* T-834/4-254 (Izveštaj Anthony Browna, 26.02.1999.god.), str. 10 i T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 4.

⁵⁰⁰ Utvrđena činjenica 64 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.).

⁵⁰¹ T-846B (Snimak iz zraka - put za Hodžiće).

⁵⁰² T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 28, 32 i 35. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6658. Za svaku lokaciju grobnice, tragovi točkova su korišteni kako bi se utvrdio način na koji je kopana masovna grobnica. Međutim, ti tragovi nisu bili dovoljni za utvrđivanje veza između primarnih i sekundarnih masovnih grobnica.

⁵⁰³ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 12/24.

⁵⁰⁴ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 13/24.

⁵⁰⁵ T-1114 (PIP Spisak službeno identificiranih žrtava).

⁵⁰⁶ Utvrđena činjenica 69 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.).

⁵⁰⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 15; T-834/4-262 (Ispitivanje platnenih poveza za oči i ligatura, Ministarstvo pravde, Institut za kriminalističku tehniku Holandije, 11.02.2000.god.). Povezi za oči pronađeni na lokaciji grobnice Lažete 1 nisu naučno ispitivani: T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 5 i 6.

⁵⁰⁸ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 14. Čahure pronađene na lokaciji grobnice Lažete 1 nisu naučno ispitivane: T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 6.

⁵⁰⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 27 do 37.

(ii) Vojna ekonomija Branjevo (Pilica) povezana s grobnicom Čančarski put 12

404. Žrtve koje su bile zatočene u Kula Gradu u Pilici dovedene su na Vojnu ekonomiju Branjevo gdje su pogubljeni po prijekom postupku i ukopani.⁵¹⁰ Žrtve koje su pogubljene po prijekom postupku u Domu u Pilici su također ukopane na Vojnoj ekonomiji Branjevo. Forenzički dokazni materijal pokazuje da su ova tijela naknadno ekshumirana i da su neka od tih tijela premještena u sekundarne masovne grobnice, od kojih se najmanje jedna nalazi duž ceste za Čančare, a identifikovana je kao Čančarski put 12.⁵¹¹ Uzorci tla i polena, povezi za oči i ligature povezuju primarnu masovnu grobnicu Vojna ekonomija Branjevo s sekundarnom masovnom grobnicom Čančarski put 12.⁵¹²

405. Snimci iz zraka upućuju da je grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo formirana na dan 17. jula 1995.god. ili prije toga,⁵¹³ te ponovno iskopana u periodu između 21. i 27. septembra 1995.god.⁵¹⁴ Nadalje, snimci iz zraka pokazuju da je sekundarna masovna grobnica Čančarski put 12 iskopana prvi put nakon 27.09.1995.god. i ponovo zatrpana prije 02.10.1995.god.⁵¹⁵ Arheološka ispitivanja lokacije Čančarski put 12 ukazuju na iskopavanje ove masovne grobnice uz pomoć teške mehanizacije; iskopavali su ih točkaši utovarivači s nazubljenom kašikom.⁵¹⁶

406. DNK analizom utvrđen je identitet sto dvanaest (112) lica čija su tijela pronađena na lokaciji Čančarski put 12.⁵¹⁷ U slučajevima u kojima je bilo moguće utvrditi uzrok smrti, konstatovano je da je smrt bila uzrokovana vatrenim oružjem. Na lokaciji masovne grobnice Čančarski put 12 pronađeno je 16 ligatura i 8 poveza za oči; ove ligature i povezi za oči se podudaraju s onima pronađenim na Vojnoj ekonomiji Branjevo.⁵¹⁸ Također su pronađeni određeni vjerski predmeti koje žrtve povezuju s islamom.⁵¹⁹

⁵¹⁰ Vidi paragraf 624.

⁵¹¹ Utvrđena činjenica br. 74 (Odluka vijeća od 13.12.2007.god.); T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 19 do 22.

⁵¹² Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); T-834/4-254 (Izvještaj Anthony Browna, 26.02.1999.god.) str. 10.

⁵¹³ T-839B (Snimak iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 17.07.1995.god.).

⁵¹⁴ T-839C (Snimak iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 21.09.1995.god.); T-839D (Snimak iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 27.09.1995.god.).

⁵¹⁵ T-845B (Snimak iz zraka - Čančarski put 12); T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 19.

⁵¹⁶ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 20. *vidi također* T-982, Svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6658.

⁵¹⁷ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 13/24.

⁵¹⁸ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 15; T-834/4-262 (Ispitivanje platnenih poveza za oči i ligatura, Ministarstvo pravde, Institut za kriminalističku tehniku, 11.02.2000.god.). Ni za jednu od prikupljenih čahura nisu utvrđene veze s čahurama pronađenim u drugim masovnim grobnicama.

⁵¹⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 19 do 22.

(iii) Brana kod Petkovaca povezana s grobnicom Liplje 2

407. Žrtve koje su bile zatočene u školi u Petkovcima su dovedene na branu kod Petkovaca gdje su pogubljeni po prijekom postupku i ukopani. Na osnovu forenzičkog dokaznog materijala utvrđeno je da su tijela naknadno iskopana, te da su sva tijela bila prebačena u sekundarne masovne grobnice,⁵²⁰ od čega je najmanje jedna locirana u blizini Liplja, te je identifikovana kao Liplje 2.⁵²¹ Uzorci tla povezuju ovu lokaciju sekundarne masovne grobnice s primarnom masovnom grobnicom kod brane.⁵²²

408. Fotografije snimljene iz zraka pokazuju da je primarna grobnica na brani kod Petkovaca formirana između 5. i 27. jula 1995.god.,⁵²³ a zatim ponovo prekopana između 7. i 27. septembra 1995. godine.⁵²⁴ Nadalje, snimci iz zraka ukazuju na iskopavanje lokacije Liplje 2 prije 02.10.1995.god. Arheološka ispitivanja lokacije Liplje 2 ukazuju na iskopavanje ove masovne grobnice uz pomoć teške mehanizacije; iskopavali su ih točkaši utovarivači s nazubljenom kašikom.⁵²⁵

409. DNK analizom utvrđen je identitet sto dvanaest (112) lica čija su tijela pronađena na lokaciji Liplje 2.⁵²⁶ U slučajevima u kojima je bilo moguće utvrditi uzrok smrti, konstatovano je da je smrt bila uzrokovana vatrenim oružjem. Na lokaciji grobnice Liplje 2, pronađene su 23 ligature i nisu pronađeni povezi za oči.⁵²⁷ Također su pronađeni određeni vjerski predmeti koje žrtve povezuju s islamom.⁵²⁸

(iv) Kozluk povezan s grobnicom Čančarski put 3

410. Žrtve koje su bile zatočene u školi u Ročeviću su dovedene na opštinsko odlagalište smeća u Kozluku, gdje su pogubljene po prijekom postupku i ukopane. Na osnovu forenzičkog dokaznog materijala utvrđeno je da su tijela naknadno iskopana, te da su neka od tijela su prebačena u sekundarne masovne grobnice od kojih se najmanje jedna locirana duž ceste za Čančare, i koja je

⁵²⁰ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁵²¹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 42 do 44.

⁵²² Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.): Činjenica je da je zid brane izgrađen od kamena vapnenca i sadržavao je veće komade kamenja, koji su pronađeni na lokaciji grobnice Liplje.

⁵²³ T-840B (Snimak iz zraka – brana u Petkovcima, 5. i 27. juli 1995.god.).

⁵²⁴ T-840C (Snimak iz zraka – brana u Petkovcima, 7. i 27. septembar 1995.god.): sadrži godinu „1995“.

⁵²⁵ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), p. 43. *vidi također* T-982, Svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6658.

⁵²⁶ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 14/24.

⁵²⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 43 i 44. Ni za jednu od prikupljenih čahura nisu utvrđene veze s čahurama pronađenim u drugim masovnim grobnicama.

⁵²⁸ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 42 do 44.

identifikovana kao Čančarski put 3.⁵²⁹ Na osnovu uzoraka tla, čahura, poveza za oči i ligatura, te hiljada slomljenih boca od zelenog stakla, boca s čepovima koji su još uvijek bili na bocama dok je ostatak boce bio slomljen, kao i neiskorištenih naljepnica, od kojih su neke bile u svežnjevima utvrđena je povezanost ove sekundarne masovne grobnice s grobnicom u Kozluku.⁵³⁰ Za ove boce i naljepnice utvrđeno je da potiču s odlagališta fabrike za flaširanje bezalkoholnih pića sa područja Kozluka.⁵³¹ Zeleno staklo i naljepnice su zajedno s tijelima premještene na lokaciju sekundarne masovne grobnice.⁵³² Na nekim naljepnicama bilo je moguće utvrditi naziv i adresu fabrike.⁵³³

411. Fotografije snimljene iz zraka pokazuju da je primarna masovna grobnica u Kozluku iskopana između 5. i 17. jula 1995.,⁵³⁴ a zatim ponovo prekopana dana 27. septembra 1995.godine ili prije⁵³⁵. Nadalje, snimci iz zraka pokazuju da je sekundarna masovna grobnica Čančarski put 3 iskopana prvi put nakon 27.09.1995.god., a potom ponovo zatrpana prije 02.10.1995.god.⁵³⁶ Arheološka ispitivanja lokacije Čančarski put 3 ukazuju na iskopavanje ove masovne grobnice uz pomoć teške mehanizacije; iskopavali su ih točkaši utovarivači s nazubljenom kašikom.⁵³⁷

412. DNK analizom utvrđen je identitet sto dvanaest (112) lica čija su tijela pronađena na lokaciji Čančarski put 3.⁵³⁸ U slučajevima u kojima je bilo moguće utvrditi uzrok smrti, konstatovano je da je smrt bila uzrokovana vatrenim oružjem. U ovoj masovnoj grobnici, pronađeno je 37 ligatura i 8 poveza za oči.⁵³⁹ Veći broj čahura pronađenih na lokaciji Čančarski put 3 se podudara s onima pronađenim na lokaciji u Kozluku.⁵⁴⁰ Također su pronađeni određeni vjerski predmeti koje žrtve povezuju s islamom.⁵⁴¹

⁵²⁹ Utvrđena činjenica 76 (Rješenje vijeća od 13.12.2007.god.); T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 48 do 51.

⁵³⁰ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); T-834/4-254 (Izvještaj Anthony Browna, 26.02.1999.god.), str. 10; T-834/4-188 (Izvještaj Martin Olsa); T-834/4-262 (Izvještaj S.E. Maljaarsa).

⁵³¹ Još jedna indikacija da je staklo dokaz povezanosti između grobnica je da se zeleno staklo nalazilo duž cijele grobnice Čančarski put 3, ali staklo pronađeno izvan grobnice: Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁵³² Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁵³³ Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.).

⁵³⁴ T-841B (Snimak iz zraka - Kozluk, 5. i 17. juli 1995.god.).

⁵³⁵ T-841C (Snimak iz zraka - Kozluk, 7. i 27. septembar 1995.god.).

⁵³⁶ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 48.

⁵³⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 49. *vidi također* T-982, Svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6658.

⁵³⁸ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 9/24.

⁵³⁹ Povezi za oči pronađeni na lokaciji Čančarski put 3 su uspoređeni s onima pronađenim na Vojnoj ekonomiji Branjevo, ali drugi sudsko-medicinski dokazni materijali su nesumnjivo utvrdili veze između masovne grobnice Čančarski put 3 i masovne grobnice Kozluk.

⁵⁴⁰ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 14.

⁵⁴¹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 48 do 51.

VIII. INKRIMINACIJE: ČINJENIČNA UTVRĐENJA

A. ODABIR I LOCIRANJE ŠKOLSKIH ZGRADA KAO PRIVREMENIH PRITVORSKIH OBJEKATA

(a) U periodu od večernjih sati 12. jula do polovine dana 13. jula 1995. godine, postupajući po uputama pukovnika Ljubiše Beare, odabrao i odredio školske zgrade u Orahovcu (škola Grbavci), Petkovicima i Ročeviću da bi se koristile kao privremeni pritvorski objekt za držanje civila muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, znajući da su ti muškarci Bošnjaci civili oni koje vojnici VRS uhvate i koji su odvezeni iz enklave Srebrenica.

413. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je optuženi od večernjih sati 12. jula do polovine dana 13. jula 1995. godine, postupajući po uputama pukovnika Ljubiše Beare, odabrao i odredio školske zgrade u Orahovcu (škola Grbavci), Petkovicima i Ročeviću da bi se koristile kao privremeni pritvorski objekti za držanje civila muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, znajući da su ti civili muškarci Bošnjaci oni koje vojnici VRS uhvate i koji su odvezeni iz enklave Srebrenica.

414. U svojim izjavama, optuženi Milorad Trbić navodi da je inicijalna uputstva dobio od pukovnika Ljubiše Beare,⁵⁴² načelnika bezbjednosti Glavnog štaba VRS-a. Optuženi također navodi da je primio telefonski poziv od Beare u 08:30 sati 12. jula 1995. godine, radi obavljanja zadataka.⁵⁴³ Vijeće nalazi da navedeni telefonski poziv potvrđuje učešće optuženog u ostvarivanju zajedničkog cilja i plana zarobljavanja, pritvaranja i pogubljenja po prijekom postupku muškaraca Bošnjaka iz Srebrenice koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, što je bio cilj šire operacije osmišljene od strane starijehina Glavnog štaba VRS-a, uključujući i generala Ratka Mladića, a koju su provodili i kojom su rukovodili viši oficiri VRS-a za bezbjednost, uključujući i pukovnika Ljubišu Bearu, potpukovnika Vujadina Popovića, pukovnika Dragu Nikolića i druge, sa zajedničkom namjerom da se ispune ciljevi zajedničkog plana, te s namjerom da u tome pomogne i doprinese svojim djelima.

⁵⁴² T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 2.20.

⁵⁴³ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 6.

415. Tokom istog tog jutra, i Momir Nikolić je dobio zaduženja. U jutarnjim satima 12. jula, kapetan prve klase Momir Nikolić, u svojstvu načelnika za bezbjednost i obavještajne poslove Bratunačke brigade, dobio je usmeni zadatak od potpukovnika Popovića i Kosorića da koordinira prisilno premještanje i pogubljenja,⁵⁴⁴ nedugo nakon završetka sastanka na kojem je general pukovnik Ratko Mladić dao zadatke za taj dan.⁵⁴⁵ Tokom sastanka, Momir Nikolić je identificirao konkretne lokacije za pritvaranje muškaraca Bošnjaka prije njihovog pogubljenja, kao što su škola „Vuk Karadžić“ i hangar iza te škole.⁵⁴⁶ Momir Nikolić provodi veći dio tog dana u Potočarima gdje je koordinirao i nadzirao transport žena i djece do Kladnja, te odvajanje i pritvaranje vojno sposobnih muškaraca.⁵⁴⁷ Premda Trbić u svojim izjavama navodi da je dan proveo sa Momikom Nikolićem, vijeće nije moglo sa sigurnošću utvrditi tačnost navedenog. Nema dovoljno dokaza koji bi potkrijepili verziju koju navodi optuženi Trbić po kojoj je on lično bio uključen u dešavanja u Potočarima. Očigledno je da je Trbić znao za postojanje plana da se žene i djeca prebace iz Potočara do mjesta gdje će biti razmijenjeni. Međutim, potvrđeno je da je u 08:30 časova primio poziv od pukovnika Beare koji se nalazio u sjedištu Bratunačke brigade. Beara naređuje Trbiću da uputi jedan dio Vojne policije u Konjević Polje radi obezbjeđivanja putne komunikacije.⁵⁴⁸ U tom trenutku, Trbić je znao za kolonu, a što je vjerodostojno jer su se starješine sastale u 08:00 časova i bile obaviještene o koloni muškaraca iz Srebrenice.⁵⁴⁹ Shodno tome, dodijeljena su zaduženja. Trbić odlazi u Bratunac kako bi dobio dodatna uputstva od Beare i Popovića u smislu zarobljavanja i pritvaranja. S obojicom se sastao u Bratuncu kako bi ih izvijestio da je doveo ljude (pripadnike Vojne policije) i uputio ih u Konjević Polje. Nadalje, izvještava da su svi koje je ostavio u Zvorniku u stanju pripravnosti. Svrha ovog odlaska je da se utvrde zadaci organa bezbjednosti Zvorničke brigade.⁵⁵⁰

416. Hiljade zatvorenika su prvobitno držani na području Bratunca. Međutim, već su se provodili planovi za prijevoz muškaraca bosanskih Muslimana prema sjeveru u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, gdje su mogli biti likvidirani daleko od očiju javnosti i međunarodnog prisustva u Potočarima. Trbić je zadužen za organizaciju.⁵⁵¹

⁵⁴⁴ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 4.

⁵⁴⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), fusnota 224, – Dragomir Vasić, Depeša br. 277/95.

⁵⁴⁶ T-868 ((Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 4.

⁵⁴⁷ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 4.

⁵⁴⁸ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 7-8, 11; *Vidi također* T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 6.20 i fusnota 314 (1.Zpbr redovni borbeni izvještaj 06-215, 12.07.1995.god.) „Jedan odred Vojne policije upućen u Konjević Polje, po naređenju (Drinskog korpusa) ...”

⁵⁴⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.10; O-5 Pandurević, iskaz u predmetu *Popović* dana 30.01.2009.god., str. 30897-30898.

⁵⁵⁰ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 18-19.

⁵⁵¹ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 35-36.

417. Većina muškaraca bosanskih Muslimana koji su odvojeni u Potočarima i veliki broj zarobljenih iz kolone prebačeni su u privremene pritvorske objekte na području Bratunca.⁵⁵² Osim onih koji su ubijeni u masovnim pogubljenjima, poput pogubljenja u skladištu u Kravici dana 13. jula,⁵⁵³ preostali muškarci su odvezeni za Zvornik. Pritvorski centri u zoni odgovornosti Bratunačke brigade uključuju školu „Vuk Karadžić“, hangar iza te škole, fudbalski stadion i garaže preduzeća „Vihor“. Kako je ranije navedeno, neke od njih je pronašao i odabrao Momir Nikolić.⁵⁵⁴ Veliki broj ostalih zatvorenika je ostao u autobusima i na kamionima, parkiranim u ulicama ispred ovih objekata.⁵⁵⁵

418. Navedeno proizlazi iz iskaza preživjelog svjedoka Mevludina Orića. U svom svjedočenju, navodi da je bio zarobljen od strane snaga VRS-a u Konjević Polju 13. jula. Prvo je pritvoren u skladištu, a kasnije je s desetak drugih muškaraca Bošnjaka prevezen u Bratunac. Transportovani su u tri autobusa, a Orić je bio u prvom. Vidio je tri ili četiri pripadnika Vojne policije ispred autobusa, koji su ih obezbjeđivali. Nosili su maskirne uniforme i plave UNPROFOR-ove pancirke. Prepoznao je oznake na rukavima njihovih uniformi, odnosno veliki amblem Vojne policije. Nakon što su autobusi stigli u Kravicu, vidio je zarobljene muškarce Bošnjake duž puta, u sjedećem položaju s rukama na potiljku. Autobusi su se zaustavili, ukrcani su neki muškarci, pa su odvedeni u Bratunac.⁵⁵⁶ Kasnije su on i ostali odvedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.

419. Navečer 12. jula 1995. godine, Trbić je dobio još jedan poziv od Beare oko 19:00 časova.⁵⁵⁷ Beara mu je dao uputstvo da traži veći prostor⁵⁵⁸ za smještaj velikog broja Srebreničana. Trbić potvrđuje da je „...pomislio da će oni biti likvidirani ...“ jer „... zbog čega drugog bi ih držali u ovim centrima, zašto ih odmah nisu poslali na njihovu teritoriju.“⁵⁵⁹ Vijeće nalazi da ovakva izjava nije iskrena jer je na osnovu ranijeg telefonskog poziva od Beare Trbić već bio upoznat sa sudbinom muškaraca Bošnjaka.⁵⁶⁰ Istovremeno, navedeno jeste indikacija da je Trbić bio svjestan apsurdnosti izgovora o tobožnjem prebacivanju zarobljenih muškaraca za Tuzlu. Nijedna od

⁵⁵² Utvrđene činjenice 50 i 58 (Rješenje od 13.12.2007.god.).

⁵⁵³ T-1086 (Izveštaj Generalnog sekretara UN –a „Pad Srebrenice“, od 15.11.1999.godine) paragraf 347.

⁵⁵⁴ T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), „Aneks A, paragraf 4.

⁵⁵⁵ Prisustvo autobusa u kojima su se nalazili zarobljeni muškarci bosanski Muslimani također potvrđuje značajan broj svjedoka, uključujući i svjedoka tužilaštva Slobodana Mijatovića; dokaz T-974 svjedočenje u predmetu *Božić* dana 04.07.2007. godine, kada je označio niz autobusa parkiranih duž cijele ulice koja vodi do škole „Vuk Karadžić“, na dokazu br. T-1071 (T-38); svjedok tužilaštva Milovan Đokić (11.02.2008. godine), svjedok A-41 (04.02.2008. godine) – vidio autobuse duž ceste od autobuske stanice do škole „Vuk Karadžić“ i kamione parkirane u ulici ispred škole); T-965, Svjedok Mile Janjić svjedočenje u predmetu *Popović* dana 20.11.2007. godine, str. 17933- 17934 - 10 do 15 autobusa iz Potočara u kojima su se nalazili muškarci Bošnjaci, a koje je obezbjeđivala Vojna policija Bratunačke brigade, uputili su se do škole „Vuk Karadžić“.

⁵⁵⁶ Svjedok Mevludin Orić (28.01.2008.god.).

⁵⁵⁷ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 35-36.

⁵⁵⁸ Navedeno implicira da je Trbić već imao zaduženje da pronade odgovarajući prostor i da mora pronaći veće objekte.

⁵⁵⁹ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 36.

navedenih radnji nema smisla u ovom kontekstu. Ova uputstva su logična samo ukoliko ona podrazumijevaju da oni neće biti razmijenjeni. Nakon telefonskog razgovora s Bearom, Trbić obavještava Momira Jasikovca, komandira čete Vojne policije Zvorničke brigade, i Dragu Nikolića, načelnika bezbjednosti Zvorničke brigade, o njihovim zadacima i da se isti imaju obaviti tokom noći.⁵⁶¹

420. Samo sat vremena kasnije, optuženi, Drago Nikolić, Birčaković i Jasikovac obilaze škole koje su trebale poslužiti za pritvaranja u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.⁵⁶² Navedeno predstavlja jasan pokazatelj da su škole već ranije bile odabrane. U zoni odgovornosti Zvorničke brigade postoje i druge škole, ali je jasno da trebaju izvršiti provjeru konkretnih lokacija kako bi se usaglasili da li su iste prikladne za potrebe ovog zadatka. Odlaze do škole u Orahovcu kako bi vidjeli kapacitete za smještaj ljudi. Donose odluku da se za smještaj muškaraca koristi fiskulturna sala škole. Optuženi je Jasikovcu dao uputstva „vezano za organizaciju i smještaj ljudi po njihovom dolasku“.⁵⁶³ Zadužen je da za izvršenje ovog zadatka pripremi određeni broj vojnih policajaca.⁵⁶⁴

421. Trbić, Nikolić i Jasikovac potom odlaze do osnovne škole u Petkovicima i Ročeviću da provjere potencijalne kapacitete za pritvaranje. Odlučeno je da se i u ovim školama može smjestiti još ljudi. On odlazi u ove škole jer mu nije poznato „koliko ljudi je trebalo da stigne, ali tu je bilo najviše mjesta i bile su najadekvatnije za smještaj velikog broja ljudi“.⁵⁶⁵

422. Nadalje, putni radni listovi potvrđuju zadatak pronalaženja i organizacije objekata u zoni odgovornosti Zvorničke brigade za privremeni smještaj velikog broja zarobljenika.⁵⁶⁶ Počevši od 13. jula 1995. godine, u putnim radnim listovima Zvorničke brigade zabilježen je niz obilazaka lokacija korištenih za pritvaranje muškaraca Muslimana iz Srebrenice sa dvije posjete Orahovcu u jutarnjim satima 13. jula. U naredna tri dana, isto vozilo je išlo u Orahovac, Ročević, Kozluk, Kulu i Pilicu, i to u više navrata za većinu ovih lokacija.⁵⁶⁷ Premda dokumentacija za vozila potvrđuje

⁵⁶⁰ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 6-8, 11.

⁵⁶¹ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 37.

⁵⁶² T-17(Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 37; T-19 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ na dan 31.08.2004.godine, pripremio Alistair Graham, („Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz augusta 2004. godine“) (povjerljivo), str. 10.

⁵⁶³ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 38.

⁵⁶⁴ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 38.

⁵⁶⁵ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004. godine), str. 38.

⁵⁶⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 6.55-6.56, 7.3-7.5. Isto vozilo je u više navrata posjetilo druge lokacije za pritvaranje u periodu od 14. do 16. jula, tokom trajanja operacije pogubljenja. Vozač, odnosno putnici ovog vozila su nesumnjivo bili uključeni u nadgledanje spomenutih objekata i/ili operacije.

⁵⁶⁷ T-40 (Putni radni list za vozilo Opel Rekord). Kao vozač navodi se Milorad Birčaković. Tokom svjedočenja na glavnom pretresu dana 12.12.2007. godine, svjedok Milorad Birčaković se ne sjeća da je obilazio ove lokacije, ali je potvrdio da je oko podneva, koristio ovo vozilo u pratnji konvoja prema Bratuncu. Riječ je o istom konvoju u kojem se

ovakve navode, isto nije bio slučaj za 12. juli, jer je evidencija rijetko vođena istovremeno, kako je navedeno u svjedočenjima. Stoga, evidencija je nekompletna i ne odražava historijat kretanja u cijelosti.⁵⁶⁸

423. Vijeću je predočen značajan broj dokaza koji su izvedeni i u predmetu protiv Miloša Stupara i dr. (*predmet Kravica*)⁵⁶⁹ pred Sudom BiH, te ono dolazi do istih utvrđenja u vezi sa razgovorom Miroslava Deronjića s predsjednikom RS-a Radovanom Karadžićem i pukovnikom Bearom. Izjave Milorada Trbića su u skladu s dešavanjima u zoni odgovornosti Bratunačke brigade, te je važno spomenuti sljedeće: Miroslav Deronjić, glavna osoba za civilna pitanja u Srebrenici, izjavio je da je predsjednik Karadžić 9. jula rekao sljedeće u vezi sa Bošnjacima iz Srebrenice: „Miroslave, te ljude treba pobiti.“⁵⁷⁰ Predsjednik Karadžić je navečer 13. jula Miroslavu Deronjiću potvrdio da zarobljenike iz Bratunca treba premjestiti do „skladišta“ u Zvorniku.⁵⁷¹ Oko 20:30 časova, pukovnik Beara je poslao kapetana 1. klase Momira Nikolića na sjever do poručnika Drage Nikolića, načelnika bezbjednosti Zvorničke brigade, kako bi ga upozorio na predstojeći dolazak zarobljenika.⁵⁷² Drago Nikolić je potom vanredno oslobođen dužnosti dežurnog na IKM-u nešto prije 22:30 časova.⁵⁷³

424. Pukovnik Beara se sastao sa Miroslavom Deronjićem u noći 13. jula, i otvoreno su razgovarali o planu VRS-a da se likvidiraju muškaraci bosanski Muslimani.⁵⁷⁴ Pukovnik Beara je obavijestio učesnike sastanka u Deronjićevoj kancelariji da ima „naređenja s vrha“ da se zarobljenici likvidiraju.⁵⁷⁵

425. Deronjić je zahtijevao da Bratunac ne bude mjesto pogubljenja. Beara je izričito potvrdio da je on tu da osigura pogubljenja zatvorenika. Premda je Beara već ranije sačinio planove za prebacivanje zarobljenika do Zvornika,⁵⁷⁶ insistirao je prema Deronjiću da se pogubljenja vrše i u

kretao i optuženi. Stoga, obilasci koji su evidentirani u radnom listu morali su biti obavljani prije ručka, najvjerovatnije u ranim satima dana 13. jula 1995. godine. Navedeno je u skladu s izjavama optuženog Trbića, da je bio zadužen za pronalaženje objekata za pritvaranje zarobljenika.

⁵⁶⁸ Milorad Birčaković (12.12.2007.god.).

⁵⁶⁹ *Miloš Stupar i dr.*, prvostepena presuda, str. 101.

⁵⁷⁰ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1565.

⁵⁷¹ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1567-1568.

⁵⁷² T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 10. Momir Nikolić je svjedočio da je stigao na IKM Zvorničke brigade (preko komande Zvorničke brigade „Standard“) prije mraka, ali kako je bio ljetni period, moguće je da se vani još uvijek dobro vidjelo. Svjedok Momir Nikolić (01.09.2008. godine).

⁵⁷³ T-985 Dragan Obrenović, Sporazum o izjašnjanju o krivici od 20.05.2003. godine, („Obrenović, Sporazum o izjašnjanju o krivnji od 20.05.2003.godine“) str. 16666; T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 7.9 i fusnota 383 IKM Dnevnik dežurnog.

⁵⁷⁴ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1538-39, 1550.

⁵⁷⁵ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1550.

⁵⁷⁶ Predvečer 13. jula, potpukovnik Popović je telefonom razgovarao s Dragom Nikolićem i prenio mu naređenje da se nekoliko stotina zarobljenika prebaci za Zvornik, a on je trebao osigurati privremene sabirne lokacije i lokacije za pogubljenja. U svojoj Izjavi o činjenicama i svjedočenju, Dragan Obrenović potvrđuje da ga je Drago Nikolić nazvao

Bratuncu.⁵⁷⁷ Kako je Deronjić i dalje insistirao da se sva dalja pogubljenja obave na drugim lokacijama, pukovnik Beara se složio da se svi zarobljenici (koji nisu već pogubljeni u zoni odgovornosti Bratunačke brigade) na kraju upute za Zvornik.⁵⁷⁸ Premda je veliki broj zarobljenika likvidiran tokom noći s 13. na 14. juli na području Bratunca, prvi konvoj autobusa koji je krenuo u pravcu sjevera prema zoni odgovornosti Zvorničke brigade krenuo je otprilike nakon što je pao mrak 13. jula.⁵⁷⁹

426. S tim u skladu, Vijeće nalazi da je optuženi od večernjih sati 12. jula do podneva 13. jula 1995. godine, postupajući po uputama pukovnika Ljubiše Beare, odabrao i locirao školske zgrade u Orahovcu (škola Grbavci), Petkovicima i Ročeviću da bi se koristile kao privremeni pritvorski objekti za držanje civila muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, znajući da su ti civili muškarci Bošnjaci oni koje vojnici VRS uhvate i koji su odvezeni iz enklave Srebrenica.

B. ŠKOLA GRBAVCI U ORAHOVCU

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) Dana 13. jula 1995.g., u kasnim večernjim satima u školi Grbavci, Orahovac, vojnici VRS su obezbjeđivali školu u kojoj su bili zatočeni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica.

427. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su dana 13. jula 1995.g., u kasnim večernjim satima u školi Grbavci, Orahovac, vojnici VRS obezbjeđivali školu u kojoj su bili zatočeni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica.

428. Tužilaštvo pod tačkom 2b izmijenjene optužnice navodi da se to desilo “dana 13. jula 1995.g.” u školi Grbavci. Vijeće smatra da dokazi koji se razmatraju u daljem tekstu potkrepljuju navod da se to desilo “13. jula, u kasnim večernjim satima”.

oko 19:00 časova s ovim informacijom i zahtjevom da bude oslobođen dužnosti dežurnog. T- 983, Obrenović svjedočenje u predmetu *Blagojević*, str. 2469. Nedugo kasnije, pukovnik Beara naređuje Momiru Nikoliću da se odveze u Zvornik, sastane s Dragom Nikolićem i koordinira s njim. T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, paragraf 10. Navedeno se desilo prije nego je pukovnik Beara otišao do Deronjićeve kancelarije.

⁵⁷⁷ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1550.

⁵⁷⁸ T-957, Miroslav Deronjić *Momir Nikolić* svjedočenje na ročištu za izricanje kazne, str. 1551.

⁵⁷⁹ T-884, Svjedok A-47, predmet *Krstić i dr.* IT-98-33., iskaz od 12.04.2000.godine („Svjedok A-47, svjedočenje u predmetu *Krstić*“). str. 2810 – autobusi su stigli do hangara u Bratuncu otprilike sat vremena prije mraka.

429. Grad Orahovac se nalazi u zoni odgovornosti Bratunačke brigade.⁵⁸⁰

430. Vijeće nalazi da su zarobljeni muškarci, Bošnjaci iz Srebrenice, dovedeni u Orahovac i zatvoreni u školu Grbavci u kasnim večernjim satima 13. jula 1995.g. Trbić je naveo da je stigao u Orahovac 13. jula 1995.g., kasno uveče, te da je muškarce Bošnjake čuvala vojna policija.⁵⁸¹ To potkrijepljuje iskaz preživjelog svjedoka. Svjedoci navode da je prva grupa zatočenih bošnjačkih muškaraca napustila Bratunac kasno uveče 13. jula, te da je u školu Grbavci u Orahovcu stigla kasno te noći.⁵⁸² U školi je muškarcima Bošnjacima naredeno da uđu u fiskulturnu salu.⁵⁸³ Iako svjedok A-7, pripadnik vojne policije Zvorničke brigade, nije mogao navesti tačan datum kada mu je Drago Nikolić naredio da obezbjeđuje zatvorenike u školi u Orahovcu, objasnio je da je bio mrak kada je stigao u školu, istoga dana kada je primio naređenje, a da su zarobljenici već bili tu.⁵⁸⁴ On takođe potvrđuje Trbićev navod da je Drago Nikolić to veče bio prisutan u školi u Orahovcu.⁵⁸⁵

431. Drugi zarobljeni muškarci Bošnjaci su stigli u Orahovac u konvoju autobusa tokom jutra 14. jula.⁵⁸⁶ Svjedok Mevludin Orić je naveo da je noć 13. jula 1995.g. proveo u autobusu na ulici koja vodi prema školi Vuk Karadžić. Dana 14. jula, oko 10:00 sati ujutru, 5 autobusa je krenulo dalje. Autobusi su se konačno zaustavili kod škole sa betonskim igralištem koju je identifikovao. Pored crvenih vrata je bila velika (ne mala) gomila odjeće i beretki.⁵⁸⁷ Zatočenicima je naredeno da trče u školu i lijevo u fiskulturnu salu. Svjedok Tužilaštva A-41, pripadnik VP iz Bratunačke Brigade, svjedočio je da je bio u pratnji autobusa na putu od škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu do Orahovca, te da je obezbjeđivao ulazak zatočenih bošnjačkih muškaraca u fiskulturnu salu škole.⁵⁸⁸ Zvornička VP, uključujući svjedoka A-8 i druge pripadnike VRS, takođe je bila uključena u obezbjeđivanje ulaska zatočenika u fiskulturnu salu.⁵⁸⁹ Muškarcima bošnjačke nacionalnosti je naredeno da neku

⁵⁸⁰ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.6; T-817 (Karta koja prikazuje zone odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

⁵⁸¹ T-17 (Trbić, saslušanje iz oktobra 2004.g.), p. 58. Vidi takođe T-982, Iskaz svjedoka A-50 (povjerljivo) str. 6599.

⁵⁸² T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2819-2820.

⁵⁸³ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2820.

⁵⁸⁴ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6527, 6530. Ovo je potkrijepljeno putnim radnim listom za vozilo za nabavku Zvorničke brigade koje se tog jutra uputilo u Orahovac, u približno 1:00 sat, označeno sa "policija". T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.8.

⁵⁸⁵ T-918, svjedok A-7, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 30. januara 2007. godine, ("Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*"), str. 6532-6533.

⁵⁸⁶ Utvrđena činjenica 62 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007.g.). Vidi takođe T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2822. Svjedok A-26 je opisao slično putovanje od Bratunca do Orahovca 14. jula 1995. T-889, svjedok A-26, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 24., 25. i 28. avgusta 2006. godine, ("svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*"), str. 675-677, 679. Za vrijeme svjedočenja svjedoka A-26, označio je fotografiju sa ERN-0046-1633, što je fotografija koja je identična dokazu T-36 AG9 – škola Grbavci u Orahovcu. T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, para. 11.

⁵⁸⁷ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-36 AG9 – Škola Grbavci u Orahovcu.

⁵⁸⁸ Svjedok A-41 (4. februar 2008.).

⁵⁸⁹ Svjedok A-8 (10. decembar 2007.).

odjeću ostave napolju, i tu se stvorila gomila ličnih stvari.⁵⁹⁰ U tim gomilama odjeće je bila i jedna štaka.⁵⁹¹

432. Svjedok Tužilaštva, Milorad Birčaković, bio je pripadnik VP Zvorničke brigade i vozač optuženog Drage Nikolića i, po potrebi, drugih pripadnika VP. Dana 14. jula 1995.g., nakon sastanka Drage Nikolića sa potpukovnikom Popovićem i pukovnikom Bearom u kasarni Zvorničke brigade "Standard", Birčaković je odveo Nikolića u Divič da presretne konvoj autobusa koji se kretao iz Bratunca. Nisu morali dugo da čekaju do nailaska konvoja. Njemu je, zatim, Drago Nikolić naredio da se ukrca u jedan od autobusa i tako nastavi put do Orahovca. U tom autobusu su bili civilni policajci u plavim uniformama kao pratnja. Nakon dolaska u školu, Birčaković je vidio neke pripadnike VP Zvorničke brigade, Dragu Nikolića i optuženog koji su stigli odvojeno poslije njega.⁵⁹² Prema njegovom svjedočenju, tu je bio i Miodrag Jasikovac⁵⁹³, a Drago Nikolić je s Jasikovcem razgovarao na školskom igralištu.

433. Vojnici VRS i pripadnici vojne policije Zvorničke brigade i dalje su bili prisutni u školi Grbavci u Orahovcu, dana 14. jula 1995. Svjedoci koji su bili pripadnici vojne policije Bratunačke brigade i Zvorničke brigade, potvrdili su svoju ulogu u obezbjeđivanju škole i bošnjačkih zatočenika.⁵⁹⁴ Oni su posvjedočili o prisustvu i sudjelovanju drugih pripadnika VRS⁵⁹⁵, uključujući i stariješine kao što su Drago Nikolić,⁵⁹⁶ potpukovnik Popović i pukovnik Beara.⁵⁹⁷ Prema rasporedu smjene ljudstva u četi vojne policije na zvorničkom mostu, odred vojne policije je bio prisutan u Orahovcu dana 14. i 15. jula 1995. g.⁵⁹⁸ kako su potvrdili pripadnici VP Zvorničke brigade navedeni

⁵⁹⁰ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.). T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 677, 695; T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 34 i T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god.) (povjerljivo), str. 3.

⁵⁹¹ Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.).

⁵⁹² Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.).

⁵⁹³ Potkrijepljeno iskazom svjedoka odbranc ***** (21. april 2008.), koji je takode vidio Jasikoveca u školi tog dana.

⁵⁹⁴ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6535.

⁵⁹⁵ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6530-6531, 6535; Svjedok A-8 (10. decembar 2007.); Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.); Svjedok A-41 (4. februar 2008.); Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.); Svjedok ***** (21. april 2008.); Svjedok ***** (21. april 2008.).

⁵⁹⁶ Svjedok A-8 (10. decembar 2007.).

⁵⁹⁷ Milorad Birčaković (12. decembar 2007.) – 90 % je siguran da je vidio Popovića. Optuženi je izjavio da su potpukovnik Popović i pukovnik Beara došli u školu. T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 44-45, 50-51 (Popović); T-15 (Trbić, Saslušanje od 23.5.2004.god.), str. 26 (Popović i Beara). Ovo je potkrijepljeno dnevnikom aktivnosti Zvorničke brigade u koji je 14. jula 1995. g., uneseno sljedeće: "15:00 h pukovnik Beara stiže da bi u Orovoc Petkovcima, Ročević Pilici" T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade) ERN 0293 5746.

⁵⁹⁸ T-826 (1. četa vojne policije Zvorničke brigade, Pregled prisustva ljudstva u jedinici, juli 1995.).

u rasporedu. Kasnije je pokušano da se ovi podaci falsifikuju, u očiglednoj namjeri da se prikrije učesće ovog odreda u Orahovcu i Ročeviću.⁵⁹⁹

434. Svjedok Sreten Milošević, pomoćnik komandanta za logistiku Zvorničke brigade, koji je bio u Orahovcu 14. jula 1995.g., svjedočio je pred sudom da je vidio pripadnike VRS.⁶⁰⁰ Svjedok Milorad Birčaković je bio pripadnik vojne policije Zvorničke brigade, i posvjedočio je da je vidio pripadnike vojne policije.⁶⁰¹ Takođe, Tanacko Tanić, referent za finansije u Zvorničkoj brigadi, koji je takođe bio prisutan u školi u Orahovcu, svjedočio je da je vidio pripadnike Zvorničke brigade na igralištu ispred škole.⁶⁰²

435. Vijeće zaključuje da su kasno uveče, 13. jula 1995.g., pripadnici VRS obezbjeđivali školu Grbavci u Orahovcu u kojoj su bili zatočeni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica. Trbić je izjavio da je zarobljene muškarce, Bošnjake, čuvala vojna policija.⁶⁰³ Svjedok A-7 to potvrđuje i opisuje da je, pored vojne policije, te večeri u Orahovcu vidio i druge vojnike.⁶⁰⁴ Prisustvo pripadnika vojne policije iz čete vojne policije Zvorničke brigade, potvrđuju i podaci za 13. juli u putnom radnom listu za vozilo koje je prvenstveno bilo korišteno za dostavu hrane određenim jedinicama u brigadi.⁶⁰⁵ Posljednji zapis tog dana odnosi se na put u Orahovac, uz naznaku "policija."⁶⁰⁶ Prema svjedočenju Dragana Obrenovića pred MKSJ, "dio pripadnika policije Zvorničke brigade učestvovao je u obezbjeđivanju i čuvanju zatvorenika u školi u Orahovcu, na dan 13. i uveče 14., a kasnije, 15., jedna grupa je ostala u školskoj zgradi."⁶⁰⁷ Stoga vijeće zaključuje da su pripadnici VRS i vojne policije Zvorničke brigade obezbjeđivali školu Grbavci u Orahovcu, kasno uveče 13. jula 1995. godine.

436. Svjedok Tanacko Tanić bio je referent za finansije u Zvorničkoj brigadi. Njegov posao je bio kancelarijski. Dana 14. jula ujutru, bio je u štabu u Zvorniku. "Izašao sam u hodnik, kada mi je rečeno da ... odem tamo jer su zarobljenici bježali." Iako je moguće da mu je to rečeno, najvjerovatnije da to nije bilo istina. S obzirom na fizičko stanje zarobljenika, postojala je mala

⁵⁹⁹ T-826 (1. četa vojne policije Zvorničke brigade, Pregled prisustva ljudstva u jedinici, juli 1995.). Uvidom u unos podataka za dane 14. i 15. juli 1995.g., očigledno je da pored velikog broja imena stoji slovo "O" što znači da se nalaze na lokaciji Orahovac, što je kasnije izbrisano, uz naznaku "T" (čime se označava da su "na terenu"). T-813 (Butlerov izvještaj), para 7.16-7.17. *Vidi takođe* T-834 (Stručni izvještaji CD P756a i b – Izvještaj de Kocijer-a).

⁶⁰⁰ Svjedok Sreten Milošević (3. decembar 2007.).

⁶⁰¹ Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.).

⁶⁰² Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.).

⁶⁰³ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 31-34; T-17 (Trbić, Saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 58. *Vidi takođe* T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.8.

⁶⁰⁴ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6530-6531

⁶⁰⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.8 citat fn. 381 i Zvpbr Radni list za vozilo, 01-31. juli 1995.

⁶⁰⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.8.

⁶⁰⁷ T-983, Svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 10. oktobra 2003., str. 3031-3032. *Vidi takođe* T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.8.

bojazan da bi oni savladali vojnike i pobjegli. Kako je prokomentarisalo više od dva svjedoka, obezbjeđenje je bilo potrebno da bi se spriječilo lokalno stanovništvo da izaziva probleme sa zarobljenicima.⁶⁰⁸ Kada je Tanić u Orahovac stigao s još 10 drugih pripadnika Zvorničke brigade, opisao je scenu u školi, potvrdio prisustvo pripadnika Zvorničke brigade, opisao beživotna tijela na igralištu i gomilu odjeće na ulasku u fiskulturnu salu.⁶⁰⁹ Dok je tamo stajao, neko mu je prišao i “rekao mi da idem da vršim pogubljenja.”⁶¹⁰ Tada je znao kako se taj čovjek zove, ali se više ne može sjetiti.⁶¹¹ Bio je pripadnik Zvorničke brigade. Odbio je ovo naredenje, kao što je to učinio i ranije, 1992.godine. Tada je odbio naredbu da vrši silovanje u Kuli.⁶¹² Objašnjava da je jedan od razloga zbog kojih je to ovaj put odbio bio taj što je tamo vidio djecu. Vidio je dva dječaka; jedan je bio u pratnji vojnika. Dječak je nosio vedro vode.⁶¹³ Tanić je znao da će biti pogubljeni. Nije bilo govora o razmjeni. Iako je imao problema da se sjeti redoslijeda događaja, kada je prvi kamion sa zarobljenicima napustio fiskulturnu salu, on je znao da će biti pogubljeni. Kako je objasnio, od tada pa nadalje, sve je poznato. Upitao je vijeće: “Kakvi smo mi to veliki Srbi ako ubijamo djecu?”

(b) Muškarci Bošnjaci su u školi Grbavci bili zatvoreni u nehumanim uslovima i uz neadekvatan smještaj i neadekvatne količine hrane i vode

437. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su muškarci Bošnjaci u školi Grbavci bili zatvoreni u nehumanim uslovima i uz neadekvatan smještaj i neadekvatne količine hrane i vode. Prema ranije donesenoj presudi MKSJ, procijenjeno je da je između 1.000 i 2.500 zatvorenika, muškaraca Bošnjaka, bilo zatvoreno u fiskulturnoj sali škole.⁶¹⁴ Tužilaštvo je navelo samo približan broj od 1.000 zarobljenika. S ovim brojem se vijeće slaže i smatra ga realnijim. Mevludin Orić, preživjela osoba, opisao je položaj zatvorenika koji su morali da sjede s

⁶⁰⁸ Dragoje Ivanović (19. maj 2008.g.) – ovo je dvaput ponovio. *Vidi takođe* Svjedok A-42 (28. januar 2008.) svjedočio je da misli da je to bilo iz razloga bezbjednosti u Bratuncu; Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.) “spriječili smo civile da pridu.”

⁶⁰⁹ Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.).

⁶¹⁰ Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.).

⁶¹¹ Vijeće ne smatra ovo svjedočenje vjerodostojnim.

⁶¹² Bio je kažnjen tako što je morao šest mjeseci da čisti toalete, ali ga je to iskustvo nagnalo da povjeruje da može da odbije i ovo naredenje. Očigledno je bio upravu, jer mu nikada nije nanesceno neko zlo. Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.).

⁶¹³ *Vidi takođe* svjedočenje svjedoka Sretena Milosevića (3. decembar 2007.) – Priča o malom, ranjenom dječaku koji je preživio pogubljenja. Mevludin Orić je u svom svjedočenju takođe govorio o dvojici dječaka (u dobi od 14 ili 15 godina).

⁶¹⁴ Utvrđena činjenica 63 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007.). Svjedok A-47 je procijenio da je bilo oko 2,500 zatvorenika u fiskulturnoj sali kada je bila skoro puna (T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2822). Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.) je takođe procijenio da se radilo o tom broju. T-889, Svjedok A-26 svjedočenje u predmetu *Pečović* od 24. avgusta 2006., na str. 677, 698 potvrđuje se da je u fiskulturnoj sali bilo muškaraca starih 70 godina, i grupa dječaka između 10 i 14 godina starosti. Svjedok A-26 je procijenio da je između 500 i 1,000 njih moralo doći do škole (str. 697). Ovaj broj izgleda realnije, jer su prema svjedočenju bili nepodnošljivo natrpani u tom prostoru, ali su i sjedili.

bradom na koljenima. Nakon obilaska lica mjesta, vijeće je zaključilo da nije vjerovatno da bi 2500 zatvorenika moglo tu biti smješteno u takvom položaju, čak ni kada bi bili tijesno zbijeni. U grobnicama koje su povezane s Orahovcem, do sada je DNA analizom identifikovano 430 žrtava.⁶¹⁵ Prema svjedočenju preživjelog svjedoka A-47:

S vremena na vrijeme bismo počeli galamiti, jer to više nismo mogli podnijeti. Gušili smo se. Nije bilo vazduha, nije bilo vode. Onda bismo počeli galamiti, a oni bi otvorili vatru i pucali iznad naših glava.⁶¹⁶

438. Preživjeli svjedok Mevludin Orić opisao je sličnu situaciju za vrijeme svog svjedočenja. Naveo je da su im vojnici naredili da se stisnu ili će biti pobijeni, iako nije bilo mjesta. Pored toga, u svom iskazu je naveo sljedeće:

Bio je opšti haos. Vidjeli biste starce oborenih glava. Nije se mogao ni na šta nasloniti...jer je bilo prevruće i pretrpano. Bili smo žedni, gladni, umorni. Bilo je starijih ljudi. Ljudi od 65 ili 70 godina. Mi, mlađi, mogli smo nekako izdržati, ali oni su gubili svijest.⁶¹⁷

Svjedok A-7, pripadnik VP Zvorničke brigade je rekao da su zarobljenici u Orahovcu dobili vodu.⁶¹⁸ Međutim, preživjeli svjedok A-26 se prilikom svjedočenja složio da su dobili vodu, ali nije je bilo dovoljno za sve.⁶¹⁹ Nema dokaza koji ukazuju da je zarobljenicima ikada data hrana. Stoga vijeće zaključuje da su muškarci, Bošnjaci, bili zatvoreni u nehumanim uslovima i uz neadekvatan smještaj i neadekvatne količine hrane i vode. Jedan zarobljenik se požalio, pa je izveden napolje i ubijen.⁶²⁰

(c) Dana 14. jula 1995. godine, vojnici VRS su obezbjeđivali, pratili, utovarali i prevozili bošnjačke muškarce kamionima iz škole Grbavci do dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca kako bi ih pogubili po prijekom postupku

439. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su, 14. jula 1995.g., vojnici VRS obezbjeđivali, pratili, utovarali i prevozili bošnjačke muškarce kamionima iz škole

⁶¹⁵ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str.3/24-4/24 – Orahovac (Lažete 1) i Orahovac 2 (Lažete 2), str. 12/24-13/24 – Hodžići put 3/4/5; T-836 (Srebrenica – primarne i sekundarne masovne grobnice); T-860 (Srebrenica primarne i sekundarne masovne grobnice). *Vidi* paragrafe od 401 do 403 [Orahovac (Lažete) u vezi sa cestom za Hodžiće 3/4/5]

⁶¹⁶ T-884, Svjedok A-47, svjedočenje u predmetu *Krstić*, str. 2823. T-889, Svjedok A-26, svjedočenje u predmetu *Popović*, na str. 698-699 potvrđuje da su vojnici koji su čuvali zatvorenike pucali u vazduh, plafon i zidove fiskulturne sale, ako bi došlo do komešanja. On je vidio rupe od metaka kada je, kasnije, obišao fiskulturnu salu za vrijeme uviđaja 1999.god.

⁶¹⁷ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.). Preživjeli svjedok A-26 je opisao da nije bilo vode, hrane ni medicinske njege (T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 700).

⁶¹⁸ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6534, 6569-6570.

⁶¹⁹ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 700.

⁶²⁰ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.).

Grbavci do dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca kako bi ih pogubili po prijekom postupku na toj lokaciji.

440. Vojnici VRS su obezbjeđivali, pratili, utovarali i prevozili bošnjačke muškarce kamionima iz škole Grbavci do dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca. Preživjeli svjedoci su opisali kako su držani u fiskulturnoj sali škole, i ispričali sličnu priču da su dobili malo vode, da su im stavljeni povezi preko očiju i da su ih oni koji su ih zarobili izveli napolje.⁶²¹ Preživjeli svjedok je opisao da se, kada su im vojnici naredili da izađu iz fiskulturne sale, “[] kolona jedno vrijeme kretala a zatim je stala, i to je trajalo nekoliko minuta, a zatim bi druga kolona napustila fiskulturnu salu.”⁶²² Dolazilo je do prekida jer su kamioni bili puni, i čekali su na povratak drugog.⁶²³ Zarobljeni muškarci Bošnjaci su ukrcani u kamion i odvezeni na livadu nedaleko od škole.⁶²⁴ Preživjeli su takode svjedočili da je jedan vojnik pratio kamion na mjesto pogubljenja.⁶²⁵ Nedugo nakon što je to počelo, neki zarobljenici koji su ostali u fiskulturnoj sali čuli su rafalnu paljbu. Te livade se nalaze nedaleko od škole.⁶²⁶ Paljba bi prestala, pa opet počinjala. Neki od zarobljenika su shvatili da se vrši pogubljenje zarobljenika, i da će i oni biti ubijeni.⁶²⁷ Mevludin Orić priča kako je stajao sa svojim rođakom držeći se za ruke. Njegov rođak Hariz je znao da će biti ubijeni. Orić je mislio da neće. Obojica su bili u pravu. Orić je preživio jer je tijelo njegovog rođaka palo preko njega, pa on nije bio pogođen.

441. Postupak stavljanja poveza preko očiju i ukrcavanja u kamione je potvrdio i veliki broj vojnika Zvorničke brigade. Svjedok Tužilaštva, Sreten Milošević, svjedočio je da je stigao sredinom popodneva/rano uveče, i da je vidio da su zarobljenici imali poveze preko očiju i da su bili ukrcani u kamione.⁶²⁸ Svjedok A-1 i Milorad Birčaković su takode svjedočili o ovom postupku.⁶²⁹ Pored toga, Sreten Milošević je svjedočio da se “paljba čula i sa obližnjeg mjesta;

⁶²¹ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2822-2823; T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović* od 24. avgusta 2006.g., str. 706, 708-709.

⁶²² T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2823.

⁶²³ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.). *Vidi takođe* T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6539-6540.

⁶²⁴ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2824, 2828-2830; T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 712, 716, 720-721.

⁶²⁵ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 709; T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2824.

⁶²⁶ Zapažanje vijeća za vrijeme rekonstrukcije dana 26. januara 2009.

⁶²⁷ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2823-2824.

⁶²⁸ Svjedok Sreten Milošević (3. decembar 2007.).

⁶²⁹ T-885, Svjedočenje svjedoka A-1 u predmetu *Popović*, str. 7571-7572; Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.)

pretpostavio sam da je u toku smaknuće tih istih ljudi; vozila su se vratila po ljude i oni su opet bili odvedeni.⁶³⁰

442. Vojna policija Zvorničke brigade je učestvovala u povezivanju očiju i ukrcavanju zarobljenika u kamione.⁶³¹ Nekoliko svjedoka je svjedočilo da su vidjeli da je i jedina žena, pripadnica VP Zvorničke brigade, Nada, učestvovala u tome.⁶³² Milorad Birčaković je svjedočio da je vidio kako Nada razgovara s Miomrom Jasikovcem, komandirrom čete VP Zvorničke brigade. Svjedok Lazar Ristić je svjedočio da je vidio kako jedna žena nosi vedro vode.⁶³³ Trbić navodi da je Nada bila prisutna prilikom povezivanja očiju.⁶³⁴ Svjedok A-26, jedan od preživjelih koji je svjedočio pred MKSJ, potvrđuje ovaj detalj iz Trbićeve izjave. A-26 govori o njenom prisustvu dok su zarobljenicima povezivane oči.⁶³⁵ Mevludin Orić je takode svjedočio o tome da je jedan vojnik dao zarobljenicima da popiju gutljaj vode prije nego što se uđu u kamion.⁶³⁶

443. Svjedok Tužilaštva A-1 je izjavio da je potpukovnik Drago Nikolić bio prisutan u školi Grbavci za vrijeme odvođenja zarobljenika. Opisao je kako je Nikolić izdavao naredenja, te da su njegova naredenja izvršavana.

Mislim da su isplanirali i koordinirali način na koji da to sistematično izvrše. Nije bilo potrebe da on stalno izdaje uputstva. Ljudi su znali za njih; sve je bilo unaprijed isplanirano.⁶³⁷

Pored toga, svjedok A-7 je naveo da je vidio Dragu Nikolića kako nekoliko puta prati kamione do mjesta pogubljenja i nazad.⁶³⁸

444. Svjedok Milorad Birčaković je svjedočio da su Trbić i Mimir Jasikovac još uvijek bili prisutni dok su zarobljenike izvodili, što je potvrdio i svjedok Lazar Ristić koji je vidio optuženog u školi predveče 14. jula. Birčaković je ponovio priču drugih svjedoka o kamionima sa zarobljenicima. Naređeno mu je da prati ove kamione od škole do mjesta pogubljenja. Njegovo vozilo je došlo do vode koja je direktno bila preko puta jednog od mjesta pogubljenja. Drugo

⁶³⁰ Svjedok Sreten Milošević (3. decembar 2007.).

⁶³¹ T-885, svjedok A-1, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 22. i 23. februara 2007. godine, ("svjedočenje svjedoka A-1 u predmetu *Popović*"), str. 7571-7572 – svjedočio je da su policajci izveli određeni broj ljudi iz fiskulturne sale i vidio da je 20 do 25 njih imalo poveze preko očiju. Prema njegovom svjedočenju, policajci su vikali na njih, urlali na njih da "požure."

⁶³² T-813 (Butlerov izvještaj), fn. 370 (1. četa vojne policije Zvorničke brigade, Pregled prisustva ljudstva u jedinici, juli 1995. – potvrđuje da je Nada bila jedina žena u VP Zvorničke brigade.

⁶³³ Svjedok Lazar Ristić (11. decembar 2007.).

⁶³⁴ T-13 (Trbić, Saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 7. *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6619.

⁶³⁵ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 709.

⁶³⁶ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.).

⁶³⁷ T-885, Svjedočenje svjedoka A-1 u predmetu *Popović*, str. 7573-7574.

⁶³⁸ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6540.

mjesto je bilo dalje niz seoski put. Birčaković tvrdi da je u autu bio sam. Prema njegovom svjedočenju, nosio je pištolj i jedini zadatak mu je bio da prati kamion sa zarobljenicima. Tvrdi da nije znao šta se s njima dešava, niti šta je njegova dužnost zapravo značila.⁶³⁹ Vijeće zaključuje da, iako je dio njegovog iskaza potkrijepljen iskazima drugih svjedoka, drugim njegovim dijelovima se teško može povjerovati. Svjedoku Draganu Obrenoviću je Ristić rekao da su pogubljenja već bila u toku kada je Ristić tu bio.⁶⁴⁰ Stoga je Trbić još uvijek bio u Orahovcu dok su se odvijala pogubljenja, upravo kako je objasnio u svojim ranijim izjavama.

445. Nadalje, bili su prisutni i drugi pripadnici organa bezbjednosti VRS. Svjedok Tanačko Tanić je objasnio da ga jedan od njegovih kolega iz komande Brigade obavijestio da je jedan od starijina koje je tamo vidio bio Popović, “oficir za bezbjednost iz korpusa.”⁶⁴¹ Milorad Birčaković je izjavio da je 90% siguran da je u Orahovcu vidio Popovića kako stoji pokraj puta ispod jednog hrasta. Svjedok A-41 je naveo da je Popović bio u vozilu koje je predvodilo konvoj autobusa na putu u Orahovac ranije tog dana, i da je Popović bio u Orahovcu kada je on stigao. Svjedok A-19 na isti način potvrđuje da je Popović bio prisutan u Orahovcu.

(d) Do kraja dana 14. jula 1995. godine, približno 1.000 (hiljadu) muškaraca Bošnjaka pogubljeno je po prijekom postupku iz automatskog oružja od strane vojnika VRS

446. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je do kraja dana 14. jula 1995. godine, približno 1.000 (hiljadu) muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku iz automatskog oružja od strane vojnika VRS-a na dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca.⁶⁴² Pored toga, vijeće zaključuje da su u toku 14. i 15. jula 1995. godine žrtve ukopane u neobilježene masovne grobnice u Lažetama od strane vojnika VRS-a iz inženjerijske čete Zvorničke brigade.

⁶³⁹ Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.).

⁶⁴⁰ T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavaanju o krivici od 20. maja 2003.), str. 16662.

⁶⁴¹ Tanačko Tanić (11. decembar 2007.).

⁶⁴² “Približno 1000” je potkrijepljeno utvrđenom činjenicom 63 (Rješenje vijeća od 13. decembra 2007.g.). Svjedok A-47 je procijenio da je u fiskulturnoj sali bilo oko 2,500 zatvorenika, kada je bila gotovo puna (T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2822). Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.) takođe je dao istu procjenu broja zatvorenika u školi. Svjedok A-26 je ocijenio da je u školu moralo stići između 500 i 1,000 ljudi (T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Popović*, str. 697). Navedeno i u paragrafu 403, grobnice u vezi sa Orahovcem, pomoću DNA analize 430 žrtava je identifikovano zaključno sa decembrom 2007.g. *Vidi* gore navedene paragrafe od br. 401 do br. 403.

447. Preživjeli svjedoci su izjavili da su pogubljenja bošnjačkih muškaraca vršena od sredine poslije podneva do oko ponoći 14. jula 1995.⁶⁴³ na livadama u Lažetama, naselju u blizini sela Orahovac.⁶⁴⁴

448. Preživjeli svjedok Mevludin Orić je naveo u svom iskazu da je iza kamiona marke TAM koji je prevozio njegovu grupu išlo putničko vozilo u kojem su bili vojnici s puškama isturenim kroz prozor. Njegov kamion je išao samo tri-četiri minute. Njegovoj grupi je naredeno da side s kamiona i da se postroji. Mevludin je zgrabio ruku svog rođaka Hariza, koji mu je rekao: “Pobiće nas.” Iznenada je otvorena rafalna paljba iz automatskog naoružanja iz neposredne blizine. Nekoliko strijelaca je pucalo istovremeno. Hariz je jauknuo i stisnuo Mevludinovu ruku. Mevludin je pao na stomak, a Hariz je pao preko njegovih leđa. Osjetio je da je Hariz zadržao i umro. Mevludin je svjedočio: “Nisam se usudio da dišem. Shvatio sam da je gotovo. Ubiće nas i željeli su da nas sve pobiju”. Čuo je svog prijatelja Esada Hakiju Malića, sina Hakije, kako jauče, a zatim je ubijen.

449. Mevludin Orić je ležao pretvarajući se da je mrtav. Kamion je otišao, a drugi je stigao za nekoliko minuta. Čuo je kako se isto dešava i s drugom grupom zarobljenika. Dok je tamo ležao, Mevludin je čuo vojnike, bosanske Srbe, kako se iskaljuju na mrtvima “psujući nam tursku majku” i “da smo najbolji mrtvi.” Takođe je čuo da je jedan zatvorenik uspio da pobjegne. Jedan vojnik se žalio da operacija nije dobro obavljena jer ima preživjelih. Ovaj vojnik je zatim pucao jednom čovjeku u glavu, a zatim ponovo u Mevludinovog rođaka.

450. Opis pogubljenja koji je dao Mevludin Orić slaže se s iskazom svjedoka Tužilaštva A-26 i A-47. Svjedok A-26 je svjedočio pred MKSJ da je nakon ukrcavanja u kamion, putovanje kratko trajalo i da im je, kada su se zaustavili, naredeno da siđu i postroje se. Svjedok A-26 dalje svjedoči:

Počeli su pucati....Ljudi su počeli padali, i ja sam pao s njima, s rukom preko grudi čovjeka do mene. Neko je rekao: Trebamo ih dokrajčiti.⁶⁴⁵

On je takođe opisao dolazak drugog kamiona i da se pucnjava ponovo čula, a zatim je stigao još jedan kamion.⁶⁴⁶ Svjedok A-47 je govorio o istom postupku ukrcavanja u kamion, o tome da putovanje nije dugo trajalo i da su im vojnici, bosanski Srbi naredili da siđu s kamiona. Bili su

⁶⁴³ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.g.) vjeruje da se to desilo u popodnevrim satima; Svjedok A-47 – da je napustio fiskulturnu salu između 7:00, 7:30 uveče (T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2824); Svjedok A-26 je naveo da je padao mrak dok su se odvijala pogubljenja (T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str.713)

⁶⁴⁴ T-44 (Velika karta područja Strebrenice); T-817 (Karta koja prikazuje zonu odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

⁶⁴⁵ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str.712.

⁶⁴⁶ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str.713.

postrojeni a zatim, nakon što je kamion otišao, “...čuli smo vatru iz automatskog oružja. Tog momenta su svi popadali, i oni koji su ubijeni, koji su još uvijek davali znake života, bili su pojedinačno ubijani...”⁶⁴⁷ Svjedok A-47 dalje svjedoči “oni su nastavili da dovode ljude i da ubijaju ljude, i to je trajalo do sumraka. Iza mojih leđa je bio rovokopač koji je kopao masovnu grobnicu.”⁶⁴⁸ Svjedočio je da je, dok je bio prevožen na mjesto pogubljenja, malo podigao povez za oči, da bi mogao gledati.⁶⁴⁹ Takođe je vidio da je Ratko Mladić stigao u istom crvenom vozilu koje je pratilo kamione i posmatrao jedno od tih pogubljenja.⁶⁵⁰

451. I Orić i svjedok A-47 su čuli zvuk mašina (rovokopač) iza mjesta na kojem su ležali.⁶⁵¹ Orić se onesvijestio, a kada je došao svijesti skinuo je povez s očiju. Još uvijek je trajalo smaknuće grupa. Svjedok A-47 je bio pri svijesti i posmatrao je pogubljenja koja su trajala i rovokopač koji je kopao masovnu grobnicu.⁶⁵² I svjedok A-26 je prežeo pretvarajući se da je mrtav.⁶⁵³

452. Dok se pretvarao da je mrtav, svjedok A-26 je prepoznao bivšeg kolegu, bosanskog Srbina Gojka Simića i čuo kako mu se drugi vojnik obraća sa “Gojko.”⁶⁵⁴ Istraga je otkrila da je Gojko Simić iz Orahovca bio raspoređen u Četvrti pješadijski bataljon Prve zborničke pješadijske brigade.⁶⁵⁵

453. Kada je pao mrak, stigli su rovokopač i utovarivač, oba s upaljenim svjetlima. Svjedok A-26 je kasnije čuo komešanje zbog pokušaja bijega još jednog Bošnjaka, i u toj zbrci je svjedok i sam umakao bježeći u šumu.⁶⁵⁶ U bijegu je naišao na drugu livadu u neposrednoj blizini, na kojoj su ubijeni drugi ljudi.⁶⁵⁷ Tu je bio izvor. Svjedok A-26 je ispričao:

Da vam kažem, tijela su ležala po cijeloj livadi. Većina tog prostora je bila pokrivena. Ne znam koliko je tu bilo tijela. Tu je bio jedan čovjek koji jedva da je bio živ, izdvojen od ostalih tijela. Zvuci koje je ispuštao nisu bili ljudski zvuci. To su bili više životinjski zvuci. On je bio jedina osoba koja bila malo dalje od ostatka grupe. Ljudi – tijela koja su ležala tu na zemlji bila su okrenuta na leđa ili na stomak, ali su bila ispružena. Tako su padali kad su bili pogodeni.⁶⁵⁸

⁶⁴⁷ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2824-2825.

⁶⁴⁸ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2825.

⁶⁴⁹ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2826.

⁶⁵⁰ T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2825.

⁶⁵¹ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2825-2827.

⁶⁵² T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2827; T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str. 715 na kojoj se navodi da je tu bio rovokopač kojim je kopana jama.

⁶⁵³ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str. 722-724.

⁶⁵⁴ T-888, Izjava svjedoka A-26 od 13. – 14. avgusta 1995., (povjerljivo), str. 6.

⁶⁵⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.13 i 7.15. Gojko Simić je poginuo u borbi dva dana kasnije, 16. jula 1995.

⁶⁵⁶ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str. 722-724. To je potvrdio svjedok Mevludin Orić koji je čuo za prvi bijeg i ubistvo zarobljenika, nakon čega je druga osoba uspjela da pobjegne (29. januar 2008.).

⁶⁵⁷ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str. 724.

⁶⁵⁸ T-889, Svjedočenje svjedoka A-26 u predmetu *Pcpović*, str. 724-725.

454. Preživjeli svjedoci ocjenjuju da su pogubljenja okončana u neko doba noći.⁶⁵⁹

455. Čim su svi vojnici otišli, Orić je ustao i na mjesecini je mogao da vidi livadu oko njega. “Bilo je užasno, svi su bili mrtvi.” Povikao je i svjedok A-47 je odgovorio. Orić je svjedočio da je morao da gazi preko mrtvih tijela da bi pobjegao. Čuo je druge da zapomažu i ječe, ali im nije mogao pomoći. Dok je bježao, vidio je veliku i dugačku grobnicu iskopanu pored tijela. On i A-47 su zajedno pobjegli.⁶⁶⁰

456. Mevludin Orić je naveo imena ljudi iz njegove grupe koje je poznavao, i koji su odvedeni na stratište iz fiskulturne sale:

- a. Njegov rođak Hariz (sin Arifa) Hasanović, rođen 1971.g., MKCK – Spisak nestalih lica br. BAZ 916754-02;⁶⁶¹
- b. Edhem (sin Huse) Hasanović, rođen 1955.g., MKCK – Spisak nestalih lica br. BAZ 910843-01, čiji posmrtni ostaci su pronađeni i zvanično identifikovani u sekundarnoj grobnici Cesta prema Hodžićima 4;⁶⁶²
- c. Nurif Hodžić, rođen 1949.g., MKCK – Spisak nestalih lica br. BAZ 906491-02, čiji posmrtni ostaci su pronađeni i zvanično identifikovani u sekundarnim grobnicama Snagovo 2 (Cesta prema Hodžićima 7);⁶⁶³
- d. Zulfo Hodžić, rođen 1938., MKCK – Spisak nestalih lica br. BAZ 901721-02;⁶⁶⁴
- e. Hakija Malić, rođen 1952.g., MKCK – Spisak nestalih lica br. BAZ 914737-01, čiji posmrtni ostaci su pronađeni i zvanično identifikovani u primarnoj masovnoj grobnici Lažete 2 i u sekundarnoj masovnoj grobnici Snagovo 2 (Cesta prema Hodžićima 7);⁶⁶⁵
- f. Hakijin sin, Esad Malić, rođen 1973.g., Spisak nestalih lica br. BAZ 91736-01, čiji posmrtni ostaci su pronađeni i zvanično identifikovani u sekundarnoj masovnoj grobnici Cesta prema Hodžićima 3;⁶⁶⁶ i
- g. Selman Bekrić, rođen 1947.g., Spisak nestalih lica br. BAZ 912432-01.⁶⁶⁷

457. Mevludin Orić smatra da niko iz te grupe više nije živ, te se i dalje vode kao nestali. Takođe je svjedočio da je “Nezir Gusić iz Križevaca” bio zatvoren u fiskulturnoj sali i prisiljen da drugim

⁶⁵⁹ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.). T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 u predmetu *Krstić*, str. 2849 – u kojem navodi da ne može reći precizno, ali bio je potpuni mrak. Ponovo je krenuo oko 11:00 sati i tada je otišao.

⁶⁶⁰ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.); T-884, Svjedočenje svjedoka A-47 *Krstić*, str. 2830-2831.

⁶⁶¹ T-834 (Tužilaštva MKSJ – Spiskovi nestalih lica iz Srebrenice, iz 2002.) i T-1111 (MKCK – Spisak nestalih lica, 8. izd.), str. 319 - na popisu lica za koje MKCK ima podatke, ali čiji posmrtni ostaci još uvijek nisu vraćeni porodicama.

⁶⁶² T-1114 (PIP – Spisak službeno identifikovanih žrtava), Oznaka HZ4B-186, p. 27.

⁶⁶³ T-1114 (PIP - Spisak službeno identifikovanih žrtava), Oznaka ZV.SNA-02/046B GOR i ZV.SNA-02/172BP-05, str. 126.

⁶⁶⁴ T-1111 (MKCK – Spisak nestalih lica, 8. izd.), str. 115.

⁶⁶⁵ T-1114 (PIP - Spisak službeno identifikovanih žrtava), Oznaka ZV.SNA-02/113BP-05, ZV.SNA-02/019BP-05 i LZ2-1, str. 235.

⁶⁶⁶ T-1114 (PIP - Spisak službeno identifikovanih žrtava), Oznaka HZ3B-079, str. 30.

zarobljenicima stavi povez preko očiju. Posmrtni ostaci Gušo Nezira, sina Salke, rođenog 1954.g. u Milačevcima (1.4 km od Križevaca), MKCK – broj nestalog BAZ 902910-01, pronađeni su i zvanično identifikovani u primarnoj masovnoj grobnici Lažete 1.⁶⁶⁸ Vijeće je zaključilo da se najvjerovatnije radi o istoj osobi.

458. Pored toga, vijeće nalazi da svjedoci, bosanski Srbi, potkrepljuju opis masovnih ubistava u Orahovcu, a mjesta na kojima je vršeno ubijanje su ispitana i ekshumirana, te pružaju dodatne dokaze o tom događaju.⁶⁶⁹

(e) U toku 14. i 15. jula, 1995. godine žrtve su ukopane u neobilježene masovne grobnice u Lažetama od strane vojnika VRS-a iz inženjerske čete, Zvorničke brigade

459. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su u toku 14. i 15. jula, 1995. godine žrtve ukopane u neobilježene masovne grobnice u Lažetama od strane vojnika VRS-a iz inženjerske čete, Zvorničke brigade.

460. Trbić i preživjeli svjedoci su opisali da se, za vrijeme pogubljenja, na jednom od stratišta nalazio rovokopač. To su potvrdili pripadnici inženjerske čete Zvorničke brigade, kao i dokumentacija.

461. Dragan Obrenović je izjavio da je 14. jula 1995.g., oko 14:00 časova, primio obavijest da sa prve linije oslobodi dvojicu rukovalaca mašinama radi ukopa zarobljenika.⁶⁷⁰ To je potvrdio svjedok Miloš Mitrović, jedan od tih vojnika. On je svjedočio da je umjesto njega otišao jedan njegov kolega, a da je on čekao u kasarni Zvorničke brigade “Standard.”⁶⁷¹

462. Svjedok Cvijetin Ristanović, pripadnik inženjerske čete Zvorničke brigade, svjedočio je da je ujutru 14. ili 15. jula od starješina inženjerske čete Zvorničke brigade primio naređenje da s rovokopačem ode u školu u Orahovcu.⁶⁷² Prošao je pored škole gdje je vidio vojnike u maskirnim uniformama i vojnu policiju, produžio dalje 500-600 metara do 1 kilometra i zaustavio se na mjestu

⁶⁶⁷ T-1111 (ICRC - Spisak nestalih lica, 8. izd.), str. 33.

⁶⁶⁸ T-1114 (PIP - Spisak službeno identifikovanih žrtava), Oznaka LZ1-582B, str. 10.

⁶⁶⁹ Svjedok Sreten Milošević (3. decembar 2007.); T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6540-6541; Svjedok A-8 (10. decembar 2007.); Tanačko Tanić (11. decembar 2007.); ***** (21. april 2008.); Svjedok A-41 (4. februar 2008.); T-885, Svjedočenje svjedoka A-1 u predmetu *Popović*, str. 7580-7582, 7584, 7586-7587.

⁶⁷⁰ T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavaanju o krivici od 20. maja 2003.), str. 16665.

⁶⁷¹ T-880, svjedok Miloš Mitrović, *Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića*, IT-02-60, svjedočenje od 3. i 4. decembra 2003. godine, (“svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*”), str. 5599-5601.

⁶⁷² T-924, svjedok Cvijetin Ristanović, *Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića*, IT-02-60, svjedočenje od 1. decembra 2003. godine, (“svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*”), str. 5363-5365.

gdje je bila livada s obje strane puta i česma.⁶⁷³ Bilo je oko podne kada je skinuo rovokopač s kamiona i prošao ispod nadvožnjaka u livadu.⁶⁷⁴ Rečeno mu je da iskopa rupu široku otprilike 2 do 3 metra, dugu 15 metara i duboku oko 1,5 do 2 metra.⁶⁷⁵

463. U jednom momentu je neki vojnik naredio Cvijetinu Ristanoviću da prestane da kopa. Morao je odstupiti i okrenuti se, leđima okrenut livadi.⁶⁷⁶ Zatim je čuo da dolazi kamion s kojeg su ljudi sišli, a zatim bili ubijeni iz vatrenog oružja.⁶⁷⁷ Nakon toga mu je rečeno da nastavi da kopa. Vidio je da je su ubijeni nosili civilnu odjeću i imali povez preko očiju.⁶⁷⁸ Kasnije je svjedoku opet naređeno da prestane s kopanjem, i sve se ponovilo istim redoslijedom.⁶⁷⁹ Vidio je tijela i pored obližnjeg izvora.⁶⁸⁰ Sljedećeg dana mu je naređeno da se vrati u Orahovac i iskopa još jednu rupu.⁶⁸¹

464. Svjedok A-45, pripadnik inženjerske čete Zvorničke brigade, svjedočio je da su mu 15. jula 1995.g., starije inženjerske čete Zvorničke brigade naredile da ide u Orahovac da ukopa ljude koji su tu bili pobijeni.⁶⁸² Svjedok A-45 je dobio tačno odredište na koje treba da ode da ukopa ubijene ljude, i on je otišao na lokaciju masovnih grobnica u Orahovcu.⁶⁸³ Na putu do tog mjesta vidio je dvojicu vojnika koji su nosili bijele opasače pripadnika vojne policije. Svjedok A-45 je vidio mrtve ljude na poljima s obje strane nadvožnjaka, a rovokopač je radio na livadi daleko od željezničke pruge.⁶⁸⁴

465. Svjedok odbrane, Slavko Bogićević, svjedočio je o aktivnostima inženjerske čete Zvorničke brigade u Orahovcu. Svjedok A-45 je u svom iskazu naveo da je Slavko Bogićević bio zamjenik komandira inženjerske čete, a Cvijetin Ristanović je svjedočio da mu je Slavko Bogićević, koji je bio prisutan kod masovnih grobnica u Orahovcu, naredio da kopa grobnicu. Slavko Bogićević je porekao obje ove izjave, kao i da je bio u Orahovcu za vrijeme operacije

⁶⁷³ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5369-5370. Ova česma je isti izvor ili voda koju su opisali drugi, uključujući vozača Milorada Birčakovića. Ta česma je još uvijek tamo, i vijeće se u to uvjerilo 26. januara 2009. za vrijeme rekonstrukcije događaja

⁶⁷⁴ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5370-5371.

⁶⁷⁵ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5371-5372.

⁶⁷⁶ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5373-5374.

⁶⁷⁷ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5373-5374.

⁶⁷⁸ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5374-5375.

⁶⁷⁹ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5375.

⁶⁸⁰ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5376-5377. Uporediti ovo s iskazom Milorada Birčakovića kada je objasnio da je pratio zarobljenike na mjesto pogubljenja, ali nije znao zašto. Okrenuće auto ispred prvog stratišta.

⁶⁸¹ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5382-5383.

⁶⁸² Svjedok A-45 (15. januara 2008.).

⁶⁸³ Svjedok A-45 (15. januara 2008.). Svjedok A-45 identifikovan u T-1 AG-12, označena mjesta - T-48. A-45 identifikovao i označio lokacije u T-49 i T-50.

⁶⁸⁴ Identifikovano u T-1 AG-15 označio kao T-50.

ukopa. Vijeće nije zaključilo da je iskaz Slavka Bogičevića o tome vjerodostojan, jer je moguće da je krio sopstvenu angažovanost u Orahovcu.

466. Relevantni dokumenti, uključujući evidenciju o korištenju vozila iz jula 1995.g., Knjigu dnevnih zapovijesti komandira za Inženjersku četvrtu Zvorničke brigade, i evidenciju o utrošku goriva Zvorničke brigade, potkrepljuju navode svjedoka i optuženog da su rovokopači, utovarivači i vojni kamioni marke TAM korišteni u Orahovcu 14. i 15. jula 1995.g.⁶⁸⁵

467. Prema navedenim evidencijama, do popodnevnih sati 14. jula 1995.g., na mjestu pogubljenja su se nalazile najmanje dvije mašine za uklanjanje zemlje, što je činjenica koja se podudara s iskazom svjedoka i izjavama optuženog da je rovokopač radio dok su vršena pogubljenja tokom popodneva i večeri.⁶⁸⁶

468. Vijeće je u tački 439 utvrdilo su žrtve koje su bile zatočene u Orahovcu dovedene na dvije livade u blizini Lažeta radi pogubljenja po prijekom postupku i ukopa u dvije primarne masovne grobnice pod nazivom „Lažete 1“ i „Lažete 2“.⁶⁸⁷ Obimni sudsko-medicinski dokazi potvrđuju postojanje dvije prekopavane primarne masovne grobnice⁶⁸⁸ u Lažetama.⁶⁸⁹

469. Snimci iz zraka upućuju na zaključak da je tlo u blizini Orahovca prekopavano u periodu između 5. i 27. jula 1995. godine.⁶⁹⁰ Navedene primarne masovne grobnice su naknadno prekopavane u periodu između 7. i 27. septembra 1995. godine, a tijela iz grobnica su premještena u sekundarne masovne grobnice (vidi dole).⁶⁹¹

470. DNK analizom utvrđen je identitet dvije stotine i osamdeset četiri (284) žrtava pronađenih na lokacijama Lažete 1 i 2.⁶⁹² U slučajevima gdje je to bilo moguće utvrditi, žrtve su bile muškog spola,⁶⁹³ a uzrok smrti povrede nanesene vatrenim oružjem.⁶⁹⁴ Na lokaciji Lažete 1, pronađene su

⁶⁸⁵ T-1098 Evidenciju korištenja vozila Zvorničke brigade [ERN: 0069 4991-0069-4996 (BCS), 0069-5030-0069-5031 (BCS), 0069-5083-0069-5084 (BHS), 0069-5109-0069-5110 (BCS), 0069-5105-0069-5106(BCS)]. T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.18-7.27, fn 398, Evidencija o utrošku goriva Zvorničke brigade (BGH 700 od 17. jula 1995.) (ERN: 0069-1064 (BHS) i 0096-5591(ENG)) i fn 402 Dnevna naredba inženjerske čete Zvorničke brigade od 15.7.1995 (ERN 0082-2744 (BHS) i 0084-6762 (ENG)).

⁶⁸⁶ T-1098 Radni list vozila od 14. jula 1995., za rovokopač Torpedo [ERN: 0069-5031-0069-5032 (BCS)], Radni list za kamion Mercedes 2626 [ERN: 0069-5105-0069-5106(BCS)].

⁶⁸⁷ UČT 64 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

⁶⁸⁸ To znači da žrtve odmah nakon pogubljenja ukupane u masovnoj grobnici i da su masovne grobnice kasnije bile prekopavane, odnosno oskrnavljene, a neki od tijela iz grobnice su prebačena u (a) sekundarnu masovnu grobnicu (grobnicu).

⁶⁸⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 23 do 26 i T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 4 do 8.

⁶⁹⁰ UČT 64 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

⁶⁹¹ UČT 64 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

⁶⁹² T-1114 (PIP – Spisak službeno identifikovanih žrtava).

⁶⁹³ UČT 65 i 66 (Rješenje od 13.12.2007. godine); T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 5.

⁶⁹⁴ UČT 66 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

četiri ligature i 138 poveza za oči,⁶⁹⁵ a jedna ligatura i 147 poveza za oči na lokaciji Lažete 2.⁶⁹⁶ Pronađeni su vjerski predmeti koji povezuju žrtve sa islamom.⁶⁹⁷

2. Radnje Milorada Trbića

471. Gore navedena opšta činjenična utvrđenja predstavljaju osnovu za inkriminirani događaj. Utvrđenja koja slijede predstavljaju neposredne dokaza o učešću optuženog u ovom događaju. Izjave optuženog Trbića i drugi neposredni dokazi su prihvaćeni kao vjerodostojni u slučajevima kada su potkrijepljeni gore navedenim utvrđenjima. Izjave optuženog koje nisu potkrijepljene drugim dodatnim dokazima nisu korištene u ovoj presudi. Dodatni dokazi mogu biti i dokazi na osnovu indicija. Ovi dokazi se smatraju vjerodostojnim i pouzdanim kada se izjava optuženog podudara s vjerodostojnim dokazima u pogledu inkriminiranog događaja. Radi jasnoće vijeće je podijelilo dokaze u dva dijela (1. Opšta činjenična utvrđenja i 2. Radnje Milorada Trbića) za svaku podtačku. Navedeni dokazi u svojoj ukupnosti predstavljaju osnovu za zaključke vijeća na kraju svakog dijela.

(a) U kasnim večernjim satima dana 13. jula 1995. godine, u školi Grbavci, Orahovac, Milorad Trbić je nadgledao i kontrolisao druge vojnike VRS-a prilikom obezbjeđenja škole u kojoj su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili zatvoreni

472. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo je dokazalo van razumne sumnje da je u kasnim večernjim satima dana 13. jula 1995. godine u školi Grbavci, Orahovac, Milorad Trbić nadgledao i kontrolisao vojnike VRS-a prilikom obezbjeđenja škole, u kojoj su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili zatvoreni.

473. Vijeće je već prethodno u stavovima 427 i 431 utvrdilo da su muškarci Bošnjaci bili privremeno zatvoreni u školi Grbavci, Orahovac u kasnim večernjim satima 13. i 14. jula 1995. godine.

474. Vijeće nalazi da je optuženi u kasnim večernjim satima dana 13. jula 1995. godine stigao do škole Grbavci.⁶⁹⁸ Trbić je dosljedan u svojim izjavama da mu je u komandi Zvorničke brigade, u

⁶⁹⁵ UČT 66 (Rješenje od 13.12.2007. godine); T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 5.

⁶⁹⁶ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 25; UČT 66 (Rješenje od 13.12.2007. godine).

⁶⁹⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 26; T-831 (Drugi Manningov izvještaj), str. 6 i 8.

kasnim večernjim satima 13. jula Drago Nikolić rekao da ide u Orahovac zajedno s Momikom Jasikovcem i vojnim policajcima Zvorničke bridgade.⁶⁹⁹ U kasnim večernjim satima 13. jula 1995. godine rečeno im je da se obave pripreme za pritvaranje oko 600⁷⁰⁰ bosanskih Muslimana iz Srebrenice u školi u Orahovcu.⁷⁰¹

475. Dragan Obrenović navodi u svom svjedočenju da je na zahtjev Drage Nikolića u kasnim večernjim satima 13. jula 1995. godine stavio pet vojnih policajaca i Jasikovca njemu na raspolaganje i Drago im je mogao izdati zaduženja.⁷⁰² Pandurević je također posvjedočio da mu je Obrenović rekao da je pet ili šest vojnih policajaca i Jasikovca stavio na raspolaganje Dragi, te da im je Drago mogao izdati zaduženja.⁷⁰³

476. Svjedok tužilaštva A-7, koji je također bio prisutan u Orahovcu dana 13. i 14. jula 1995. godine, navodi da se ne sjeća da li je vidio Trbića kod škola u Orahovcu ili Ročeviću dok je obavljao dužnost stražara kod ovih škola. Navodi da je dobro poznao Trbića i često ga vidao u štabu Zvorničke brigade. Živjeli su u blizini i nekada su se svakodnevno sretali.⁷⁰⁴ U tom smislu, vijeće nalazi da ovaj svjedok najvjerojatnije ne bi inkriminisao Trbića, jer su bili prijatelji, te je stoga odbacilo ovaj dio njegovog svjedočenja. Svjedoci odbrane *****, koji su stigli u Orahovac 14. jula da rade na obezbjedenju, negiraju u svojim iskazima da su vidjeli Trbića.⁷⁰⁵ Međutim, Lazar Ristić navodi u svom svjedočenju da ih je vidio s Trbićem. Vijeće ne nalazi da su navedeni dijelovi iskaza svjedoka A-7 ili ovaj dio svjedočenja svjedoka ***** pouzdani. Jednako kao i u slučaju Tanacka Tanića i drugih svjedoka, imena se nerado spominju. Svjedočenje Lazara Ristića je pouzdanije i potkrijepljeno je drugim brojnim dokazima, uključujući i dokaze o njihovom telefonskom razgovoru.

⁶⁹⁸ T-17 (Trbićevo saslušanje 29.10.2004. godine), str. 58. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6599.

⁶⁹⁹ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 29-30; T-13 (Trbićevo saslušanje 21.01.2004. godine), str. 4; T-15 (Trbićevo saslušanje 23.05.2004. godine), str. 18; T-16 (Trbićevo saslušanje 27.05.2004. godine), str. 7; T-17 (Trbićevo saslušanje 29.10.2004. godine), str. 56-57. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6598-6599. Prilikom saslušanja dana 29.10.2004. godine, Trbić spominje pukovnika Jankovića prije nego Jasikovca, kako je navodio u drugim izjavama. Ovdje je možda riječ o grešci ili Trbić nije iskren.

⁷⁰⁰ *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6607.

⁷⁰¹ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 30, 35; T-15 (Trbić saslušanje 23.05.2004. godine), str. 18; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 26.08.2002.god.) (Povjerljivo), str. 3. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6599, 6605-6607, 6684.

⁷⁰² T-983, Obrenović svjedočenje u predmetu *Blagcjević*, 2470-2476.

⁷⁰³ O-5, Pandurević svjedočenje u predmetu *Pcpović* dana 11.02.2009. god., str. 31307.

⁷⁰⁴ T-917 (Izjava svjedoka A-7 Tužilaštvu MKSJ od 23. i 24.11.2005.god.) (Povjerljivo), str. 5.

⁷⁰⁵ Svjedok ***** (21.april 2004. godine); Svjedok ***** (21.april 2004. godine).

477. Optuženi Milorad Trbić je izjavio da su on i Momir Jasikovac, komandir Vojne policije Zvorničke brigade, bili odgovorni za osiguravanje područja, što je i radio tokom cijele noći.⁷⁰⁶ Trbić navodi da je stigao između 23:00 i 00:00 časova.⁷⁰⁷ Opisao je kako bi autobusi dolazili neposredno do ulaza u fiskulturnu salu,⁷⁰⁸ te da je bosanskim Muslimanima iz Srebrenice bilo naređeno da izađu iz vozila⁷⁰⁹ i ostave svoje stvari na ulazu u salu prije nego uđu unutra.⁷¹⁰ Optuženi dalje navodi „Radio sam na organizaciji i pripremi operacije pogubljenja, organizaciji obezbjedenja dok ne započne operacija, organizaciji utovara i slanja vozila do mjesta operacije, do lokacije operacije pogubljenja.“⁷¹¹ Trbić nije niti jednom povukao ovu svoju izjavu prilikom njegovih saslušanja. Navedeno potkrepljuje svjedočenje Lazara Ristića i drugih svjedoka, te je u skladu s njegovim dužnostima i ulogom zamjenika Drage Nikolića.

(b) Dana 14. jula 1995. godine, Milorad Trbić je obezbjedio adekvatne snage obezbjedenja za držanje i kontrolu zarobljenih muškaraca Bošnjaka unutar škole, tako što je zatražio od 4. bataljona Zvorničke brigade 10 (deset) dodatnih vojnika VRS, radi pojačanja broja stražara u školi i radi vršenja obezbjedenja i kontrole muškaraca Bošnjaka unutar škole, kada je dodatnih 10 (deset) vojnika VRS poslano, i kojima je po dolasku on dao zadatak da obezbjeđuju školu.

478. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je dana 14. jula 1995. godine, Milorad Trbić obezbjedio adekvatne snage obezbjedenja za držanje i kontrolu zarobljenih muškaraca Bošnjaka unutar škole, tako što je zatražio od 4. bataljona Zvorničke brigade 10 (deset) dodatnih vojnika VRS, radi pojačanja broja stražara u školi i radi vršenja obezbjedenja i kontrole muškaraca Bošnjaka unutar škole, kada je dodatnih 10 (deset) vojnika VRS poslano, i kojima je po dolasku on dao zadatak da obezbjeđuju školu. Važno je napomenuti da se u svjedočenjima navodi da je primjećeno i nekontrolisano ponašanje mještana.

⁷⁰⁶ T-15 (Trbićevo saslušanje 23.05.2004. godine), str. 24. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6604.

⁷⁰⁷ T-17 (Trbićevo saslušanje 29.10.2004. godine), str. 58; *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6599.

⁷⁰⁸ T-17 (Trbićevo saslušanje 29.10.2004. godine), str. 58. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6603.

⁷⁰⁹ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 32-34; T-17 (Trbićevo saslušanje 29.10.2004. godine), str. 58.

⁷¹⁰ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 34; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 3.

⁷¹¹ T-13 (Trbićevo saslušanje 21.01.2004. godine), str. 7; *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 svjedočenje (Povjerljivo), str. 6683-6684.

479. Trbić ovo objašnjava tako što navodi da kada se već počelo s pogubljenjima, imao je osjećaj da bi moglo doći do većih problema na tom području.⁷¹² Iz privatne kuće u blizini škole Grbavci, Trbić je nazvao Lazara Ristića iz 4. bataljona da provjeri da li on ima slobodnih vojnika da pomognu u obezbjeđenju škole.⁷¹³ U svom svjedočenju, Lazar Ristić navodi da je bio pomoćnik komandanta 4. bataljona i da je primio poziv od optuženog sa zahtjevom za 10 njegovih vojnika kako bi pomogli u obezbjeđenju škole u Orahovcu.⁷¹⁴ Dnevnik dežurnog Zvorničke brigade sadrži zabilješku sačinjenu u kasno popodne ili rano predvečer dana 14. jula 1995. godine. Navodi se sljedeće: „TRBIC = 592-029“⁷¹⁵ (vidi sljedeći paragraf 480). Nadalje, Dragan Obrenović je posvjedočio da je Trbić nazvao Lazara Ristića da vidi da li ima slobodnih ljudi koji bi mogli pomoći u obezbjeđenju zatvorenika.⁷¹⁶

480. Tokom obilaska terena sa istražiteljima haškog Tužilaštva, Trbić je identifikovao kuću iz koje je telefonirao.⁷¹⁷ Kuća je pripadala porodici Vidović. Svjedok tužilaštva Bruce Bursik potvrdio je pred sudom na koju kuću je pokazao optuženi.⁷¹⁸ Tokom glavnog pretresa, dodatni svjedok tužilaštva Stana Vidović potvrdila je da je to bila njena kuća u julu 1995. godine i da je njen broj telefona bio 592 029.⁷¹⁹ Također je potvrdila da su se pripadnici VRS-a često koristili njenim telefonom.⁷²⁰ Zanimljivo je da se prilikom saslušanja Trbić i nakon devet godina mogao sjetiti telefonskog broja gotovo u cijelosti.⁷²¹

⁷¹² T-15 (Trbićevo saslušanje 23.05.2004. godine), str. 24.

⁷¹³ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 40-41; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 26.08.2002.god.), (povjerljivo) str. 4, T-13 (Trbićevo saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 6 – 7; T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 26; vidi takode T-982, Svjedočenje svjedoka A-50, str. 6608-12, 6704-05, i 6767. U svom svjedočenju, Lazar Ristić navodi da je bio pomoćnik komandanta 4. bataljona i da je primio telefonski poziv od Trbića sa zahtjevom za pojačanje. Bruce Bursik je locirao kuću s tim brojem telefona u blizini škole.

⁷¹⁴ Svjedok Lazar Ristić (11.12.2007. godine).

⁷¹⁵ T-20 (dnevnik dežurnog Zvorničke brigade), str. ERN 0293 5749. Također T-1 BB 1A (BHS) i T-1 BB 1B (eng.) (izvod iz dnevnika dežurnog sa bilješkom „Trbić -592-029“).

⁷¹⁶ T-983 Obrenović, svjedočenje u predmetu *Blagcjević* od 2. oktobra i 10. oktobra 2003. godine, str. 2536, 3042

⁷¹⁷ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god), (povjerljivo)

⁷¹⁸ Svjedok Bruce Bursik (28.11.2007. godine). T-1 BB 2 (Snimak iz zraka - škola Grbavci i okruženje); T-23 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 02.02.2004.god.) Tokom sastanka dana 02.02.2004.godine, istražitelj Tužilaštva MKSJ Bruce Bursik je predočio Trbiću snimak iz zraka – škola Grbavci i okruženje (isti snimak iz zraka kao i T-1 BB2) da na tom snimku zaokruži kuću iz koje je telefonirao dana 14. jula 1995.god. Trbić je pokazao na dvije kuće na snimku i naveo da je to bila jedna od te dvije kuće. U prilogu Informativnog izvještaja Ureda tužioea MKSJ T-23 nalazi se kopija fotografije na kojoj je Trbić označavao kuće. Kasnije će Bruce Bursik identifikovati kuću s ovim brojem telefona u blizini škole [T-1 BB3 (fotografiju sačinio Bruce Bursik prilikom obilaska terena kako bi se utvrdila kuća iz koje je Trbić telefonirao)]. Bruce Bursik je na osnovu broja telefona identifikovao kuću u blizini škole. Prilikom obilaska terena u avgustu 2004. godine, istražitelji Tužilaštva MKSJ su tražili od Trbića da pokaže kuću iz koje je telefonirao i on je pokazao na kuću južno od škole. Kada su ga istražitelji obavjestili da je Tužilaštvo potvrdilo da je telefonirao iz kuće prekoputa škole, pokazao je koja je to kuća bila i izjavio da je odatle telefonirao u „Standard“.

⁷¹⁹ Svjedok Bruce Bursik (28.11.2007. godine); Svjedok Stana Vidović (26.01.2009. godine); Svjedok A-1 je takođe potvrdio da kuća prekoputa škole pripada porodici Vidović (T-885, svjedočenje svjedoka A-1 u predmetu *Popović*, str. 7673).

⁷²⁰ Svjedok Stana Vidović (26.01.2009. godine).

⁷²¹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004. godine), str. 74.

481. Nakon što je primio telefonski poziv od optuženog, Lazar Ristić je posvjedočio da dok se nalazio u komandi 4. bataljona, rekao je deseterici vojnika da idu do škole u Orahovcu i pomognu u obezbjedenju zatvorenika koji su se tamo nalazili, i da se jave optuženom Miloradu Trbiću.⁷²² Odmah su otišli. Kasnije 14. jula, jedan od tih vojnika je kontaktirao Lazara Ristića i obavijestio ga da je od njih traženo da ubijaju ljude. Ristić se odvezao do škole i vidio Trbića kako odlazi s dva vojna policajca Zvorničke brigade.⁷²³ U svom svjedočenju Ristić navodi da prije nego je poslao svoje ljude do škole, kod škole je također vidio Jasikovca i vojne policajce Zvorničke brigade, pozadinske službe i logističare. Također je gledao dok je Nada, jedina žena pripadnica Vojne policije Zvorničke brigade, nosila vodu do škole. Međutim, također navodi da na toj lokaciji nije bilo nikoga s višim činom od Trbića. Dragan Obrenović je potvrdio da je i njemu Ristić isto rekao.⁷²⁴

482. Vijeće nalazi da je Trbić pozvao Lazara Ristića kako bi zatražio od 4. bataljona Zvorničke brigade 10 (deset) dodatnih vojnika VRS radi pojačanja broja stražara u školi i radi vršenja obezbjedenja i kontrole muškaraca Bošnjaka unutar škole, nakon čega je poslano dodatnih 10 (deset) vojnika VRS kojima je, po dolasku, optuženi dao zadatak da obezbjeđuju školu.

(c) U toku dana 14. jula 1995. godine, ispred školske fiskulturne sale, Milorad Trbić je, postupajući zajedno sa drugim pripadnicima VRS-a, pogubio po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja do 20 (dvadeset) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno bili zatvoreni u fiskulturnoj sali da bi zastrašio i na taj način obuzdao i kontrolisao ostale zarobljene Bošnjake unutar škole.

483. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je tokom dana 14. jula 1995. godine ispred školske fiskulturne sale, Milorad Trbić, postupajući zajedno sa drugim pripadnicima VRS-a, pogubio po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja do 20 (dvadeset) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno bili zatvoreni u fiskulturnoj sali da bi zastrašio i na taj način obuzdao i kontrolisao ostale zarobljene Bošnjake u školi.

484. Trbić je izjavio da su Drago Nikolić i Beara, tokom svoje posjete Orahovcu rano u jutro 14. jula, obavijestili Trbića i Jasikovca da ne puštaju zatvorenike napolje, da im ne daju hranu i da niko

⁷²² Svjedok Lazar Ristić (11.12.2007. godine).

⁷²³ Svjedok Lazar Ristić (11.12.2007. godine); T-33 (snimci Orahovca iz zraka označen od strane svjedoka Ristića).

⁷²⁴ T-984 (izjava Dragana Obrenovića Tužilaštvu MKSJ od 05.02.2004. godine), paragraf 29; T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20. maja 2003.), str. 16662-60.

ne smije pobijeći. U slučaju da izbije kakva pobuna, Drago i Beara su mu rekli da ih izvede i pobije.⁷²⁵ Na osnovu svjedočenja preživjelih, Vijeće je zaključilo da su sva ova naređenja ispoštovana. Kasnije toga dana, usljed vrućine i nedostatka hrane i vode, zatvorenici su postali očajni. Zatvorenici su počeli da postavljaju pitanja i traže izlaz iz situacije u kojoj su se našli. U odgovoru na to, Trbić, Jasikovac i Vojna policija su postupili po naređenju koje su im izdali Beara i Nikolić i ubili iz vatrenog oružja oko 20 lica ispred fiskulturne sale.⁷²⁶ Trbić je izjavio “to je urađeno kako bi se spriječili da pobjegnu...i kako bi ih držali pod kontrolom.”⁷²⁷ Kada su počela pogubljenja ovih ljudi optuženi je izjavio da je on učestvovao u pogubljenjima zajedno sa Dragom i Jasikovcem, i da su se smjenjivali u organizaciji i pripremi vozila za prevoz ljudi do mjesta pogubljenja gdje su ti ljudi strijeljani.⁷²⁸

(d) Milorad Trbić je takođe pomagao Dragi Nikoliću i drugim višim oficirima VRS-a tako što je nadgledao i koordinirao aktivnosti vojnika VRS pri obezbjeđenju, praćenju, utovaru i prevozu muškaraca Bošnjaka kamionima iz škole Grbavci do dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca, znajući da se Bošnjaci tamo vode zbog pogubljenja po prijekom postupku na toj lokaciji.

485. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Milorad Trbić takođe pomagao Dragi Nikoliću i drugim višim oficirima VRS-a tako što je nadgledao i koordinirao aktivnosti vojnika VRS pri obezbjeđenju, praćenju, utovaru i prevozu muškaraca Bošnjaka kamionima iz škole Grbavci do dvije susjedne livade u Lažetama blizu Orahovca, znajući da se Bošnjaci tamo vode zbog pogubljenja po prijekom postupku na toj lokaciji. Vijeće je u paragrafima od 443 do 445 utvrdilo da su Drago Nikolić i drugi viši oficiri VRS-a bili prisutni te učestvovali u prevozu zarobljenika do livada u Lažetama. Uz to je Vijeće u paragrafima od 439 do 442 utvrdilo da su pripadnici VRS, uključujući i Vojnu policiju Zvorničke brigade obezbjeđivali, sprovodili, ukrcavali i prevozili muškarce Bošnjake kamionima iz škole u Grbavcima do dvije susjedne livade u Lažetama kod Orahovca.

486. Vijeće je utvrdilo da je Trbić, prema sopstvenim izjavama, organizovao i pripremio vozila za prevoz lica do stratišta.⁷²⁹ Uz to, prema njegovom kazivanju, “radio sam na organizaciji i

⁷²⁵ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 25.

⁷²⁶ Tokom posjete licu mjesta iz avgusta 2004. godine, Trbić tvrdi da je u pitanju bio manji broj lica (10 do 12) ali ponavlja istu verziju događaja. T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷²⁷ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 25; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷²⁸ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26.

⁷²⁹ T-13 (Trbićeva izjava od 21. januara 2004. godine), str. 8; T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26. *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6619-20.

pripremi operacije ubijanja, organizovanju obezbjeđenja do početka, organizaciji ukrcavanja i upućivanja vozila na mjesto operacije, na mjesto operacije ubijanja.⁷³⁰ Kao što je već navedeno, Lazar Ristić je vidio Trbića kako napušta školu u Grbavcima zajedno sa dvojicom pripadnika Vojne policije Zvorničke brigade.⁷³¹ Vijeće zaključuje da je ovo dovoljno za zaključak da je Trbić bio u Orahovcu, međutim Vijeće nije spremno da zaključi da je Trbić tada definitivno napustio Orahovac. To je u suprotnosti sa njegovim drugim izjavama koje su uvjerljive, da je na toj lokaciji ostao tokom toga dana i noći. Vijeće smatra da je očigledno da je Ristiću bilo u interesu da kaže da Trbić u relevantnom momentu nije bio na licu mjesta kako bi nas uvjerio da su i njegovi ljudi takođe napustili to mjesto.

487. Trbić je nastavio da nadgleda i koordiniše pripadnike VRS-a pri obezbjeđenju, ukrcavanju i prevozu zatvorenika, znajući pritom da će biti poubijani na toj lokaciji.⁷³² Dok Trbić organizuje kamione, a Vojna policija organizuje stavljanje poveza na oči, Drago i Jasikovac su pripremali dobrovoljce koji će izvršavati strijeljanja.⁷³³ Trbić se sjeća da su zatvorenike iz škole izvodili pripadnici Zvorničke brigade, Vojne policije i 4. bataljona; stavljeni su im povezi za oči i ukrcani su u kamione.⁷³⁴ Čim bi se kamion napunio, krenuo bi za odredište na kojem su muškarci, bosanski Muslimani bili strijeljani.⁷³⁵ Onda bi se odvezao kamion TAM sa pet do sedam vojnika u pravcu linija fronta, a potom prema Zvorniku.⁷³⁶ Milorad Birčaković potkrepljuje ove izjave jer je on bio u pratnji ovih vozila na putu do stratišta kako bi spriječio zarobljenike da iskaču sa kamiona i kako bi izvršio naređenje.⁷³⁷ Ovaj slijed događaja od čuvanja, sprovođenja, ukrcavanja do prevoza potkrepljuju i preživjeli svjedoci i gore navedeni svjedoci koji su bosanski Srbi. Detalji iz Trbićevih izjava se podudaraju sa detaljima koje sadrže izjave preživjelih muškaraca Bošnjaka i svjedoka koji su bili pripadnici VRS.

488. Vijeće je u tački 446 utvrdilo da je do kraja dana 14. jula 1995. godine približno 1.000 (hiljadu) muškaraca Bošnjaka ubijeno po prijekom postupku vatrom iz automatskog oružja od strane pripadnika VRS na dvjema susjednim livadama u Lažetama u blizini Orahovca.

⁷³⁰ T-13 (Trbićeva izjava od 21. januara 2004. godine), str. 7; *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6683-6684.

⁷³¹ Svjedok Lazar Ristić (11 Decembar 2007); T-33 (snimak Orahovca iz vazduha sa oznakama koje je unio svjedok Ristić).

⁷³² T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26-27; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3. *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6621-6625.

⁷³³ *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6619-20.

⁷³⁴ T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u od 19. avgusta 2002. godine), str. 49-50; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷³⁵ *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6620.

⁷³⁶ T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u od 19. avgusta 2002. godine), str. 44-51.

⁷³⁷ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26.

489. Prema Trbiću, on je dva puta posjetio stratište.⁷³⁸ Prvi put je došao na lice mjesta oko 20:00 časova da bi se nakon kraćeg vremena vratio u školu.⁷³⁹ Na mjestu pogubljenja su se nalazili Drago, nekoliko vojnih policajaca i lica nepoznata Trbiću.⁷⁴⁰ Tokom prve posjete mjestu pogubljenja vidio je tijela; neka, za koje je mislio da su još uvijek živa gurale su teške mašine.⁷⁴¹ Prema Trbiću, Drago Nikolić ga je obavijestio da egzekucije moraju da se nastave na drugoj lokaciji na drugoj strani željezničke pruge.⁷⁴² Bilo je nekih jedinica koje nisu pripadale Zvorničkoj brigadi ali Trbić nije znao ko su one.⁷⁴³ Trbić je izjavio da su, tokom njegove druge posjete mjestu egzekucije, ubijanja vršena i na lokaciji pored glavnog puta.⁷⁴⁴ Ova lokacija je pored česme.

490. Trbić u izjavi od 21. januara 2004. godine navodi da su ubijanja završena oko 04:00 ili 05:00 sati 15. jula 1995. godine.⁷⁴⁵ Međutim, tokom posjete licu mjesta u avgustu 2004. godine kao i u izjavi od 29. oktobra 2004. godine, Trbić je izjavio da su ubijanja u Orahovcu završena oko ponoći.⁷⁴⁶ Vijeće zaključuje da je ova kasnija izjava tačnija. Ovu izjavu potkrepljuju preživjeli svjedoci koji su takođe izjavili da su ubijanja prestala oko ponoći 14. jula 1995. godine. (vidi tačku 454).

(e) Kasnije dana 14. jula 1995. godine u Lažetama, Milorad Trbić je paljbom iz automatske puške po prijekom postupku pogubio nepoznat broj, ali najmanje 1 (jednog) muškarca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno odvedeni u Lažete radi pogubljenja po prijekom postupku.

491. Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo utvrdilo van razumne sumnje da je kasnije dana 14. jula 1995, godine u Lažetama, Milorad Trbić paljbom iz automatske puške po prijekom postupku pogubio nepoznat broj, ali najmanje 1 (jednog) muškarca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prethodno odvedeni u Lažete radi pogubljenja po prijekom postupku.

⁷³⁸ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷³⁹ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26-27; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷⁴⁰ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 26.

⁷⁴¹ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27.

⁷⁴² T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷⁴³ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine) str. 26-27; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷⁴⁴ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27.

⁷⁴⁵ T-13 (Trbićeva izjava od 21. januara 2004. godine), str. 8. *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6621.

⁷⁴⁶ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3; T-17 (Trbićeva izjava od 29. oktobra 2004. godine), str. 60.

492. Trbić je izjavio da je u pogubljenjima u Lažetama učestvovao 14. jula 1995. godine.⁷⁴⁷ Trbić je u izjavi datoj Tužilaštvu MKSJ-a 23. maja 2004. godine izjavio da je učestvovao u pogubljenjima na lokaciji na drugoj strani željezničke pruge uveče, noću.⁷⁴⁸ Tokom posjete licu mjesta u aprilu 2004. godine, izjavio je da je u približno 20:00 časova 14. jula 1995. godine on lično učestvovao u pogubljenju jedne grupe zatvorenika koji su dovedeni na lice mjesta u blizini česme.⁷⁴⁹ U izjavi datoj 29. oktobra 2004. godine optuženi je potvrdio da je učestvovao u egzekucijama na Lažetama.⁷⁵⁰ Stoga Vijeće nije u mogućnosti da utvrdi tačno na kojoj livadi u Lažetama je optuženi pogubio najmanje jedno lice. Iako je optuženi promijenio izjavu u odnosu na to na kojoj tačno livadi je počinio ubistva, on u najmanje tri izjave dosljedno izjavljuje da je izvršio ubistvo zarobljenika. Vijeće poklanja vjeru ovim izjavama datim protivno interesu optuženog i nalazi da je optuženi učestvovao u masovnim ubijanjima na Lažetama.

493. Tokom posjete licu mjesta iz avgusta 2004. godine, Trbić je istražiteljima potvrdio tačnu lokaciju dvije susjedne livade u Lažetama. Vijeće nalazi da je ovo jasan pokazatelj Trbićevog učešća u događajima na toj konkretnoj lokaciji.

494. Prema Trbiću, tokom večeri 14. jula 1995. godine, teška mehanizacija je radila na mjestima pogubljenja.⁷⁵¹ Kada je prvi put posjetio stratište vidio je kako teška mehanizacija gura tijela a za neka od njih je pomislio da su još uvijek živa.⁷⁵² Nakon što su muškarci bosanski Muslimani strijeljani, Trbić je izjavio da je Jasikovac dogovorio da se iz škole očisti odjeća, obuća i dokumenti koji su bili ostali u školi.⁷⁵³ Trbić napušta školu u Orahovcu oko 8:00 sati 15. jula i odlazi u komandu Zvorničke brigade.⁷⁵⁴ Trbić u svojim izjavama ne spominje da je vidio tešku mehanizaciju 15. jula 1995. godine. Vijeće je u tački 459 utvrdilo da su tokom 14. i 15. jula pripadnici VRS-a tj. Inženjerijske čete Zvorničke brigade ukopali žrtve u neobilježene grobnice u Lažetama.

⁷⁴⁷ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3; T-17 (Trbićeva izjava od 29. oktobra 2004. godine), str. 60.

⁷⁴⁸ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27.

⁷⁴⁹ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3.

⁷⁵⁰ T-17 (Trbićeva izjava od 29. oktobra 2004. godine), str. 60.

⁷⁵¹ T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27 – optuženi je izjavio 14. u veče, noću; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3 – optuženi izjavljuje oko 20:00 dana 14. jula 1995. godine.

⁷⁵² T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 27. Napomena: Svjedočenje svjedoka A-50 je u suprotnosti sa ovom verzijom Trbićeve izjave ali Vijeće primjećuje da je jednostavno u pitanju varka.

⁷⁵³ T-13 (Trbićeva izjava od 21. januara 2004. godine), str. 8; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004.godine) (Povjerljivo), str. 3. *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6621.

495. Vijeće zaključuje da je obrazac koji je utvrđen u Orahovcu – prvom stratištu u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, ponavlján i primjenjivan i na drugim lokacijama.

C. ŠKOLA U PETKOVcima I BRANA U PETKOVcima

1. Opća činjenična utvrđenja

(a) Tokom ranih jutarnjih sati, dana 15. jula 1995.god., u školi Petkovci, pripadnici VRS-a su obezbjeđivali školske prostorije u kojima su muškarcí Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni

496. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su tokom ranih jutarnjih sati, dana 15. jula 1995.god., u školi Petkovci, pripadnici VRS-a obezbjeđivali školske prostorije u kojima su muškarcí Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni. Obrazac koji je uspostavljen u Orahovcu ponovo je korišten i na ovoj pritvorskoj lokaciji i na stratištu.

497. Škola u Petkovcima nalazi se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.⁷⁵⁵

498. Vijeće je utvrdilo da su tokom večeri 14. jula⁷⁵⁶ i ranih jutarnjih sati dana 15. jula 1995.god., muškarcí Bošnjaci iz enklave Srebrenica privremeno držani u školi u Petkovcima. Dvojica preživjelih svjedoka ovog pogubljenja navode da su ih pripadnici vojske bosanskih Srba dana 14. jula 1995.god. prebacili s mjesta zadržavanja u Bratuncu i Kravici do osnovne škole u Petkovcima. Škola se nalazi nedaleko od komandnog mjesta 6. bataljona Zvorničke brigade.

499. Svjedok A-29, koji je u to doba bio maloljetan, jedan je od prvih preživjelih koji je doveden u školu, na kamionu prepunom muškaraca Bošnjaka, otprilike sredinom popodneva dana 14. jula.⁷⁵⁷ U julu 1995. godine, imao je samo 17 godina.⁷⁵⁸ Svjedok A-31 je stigao na školsko igralište

⁷⁵⁴ T-13 (Trbićeva izjava od 21. januara 2004. godine) str. 10; T-15 (Trbićeva izjava od 23. maja 2004. godine), str. 28; T-16 (Trbićeva izjava od 27. maja 2004. godine), str. 7-8. *Vidi i* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6624, 6626, 6707, 6785.

⁷⁵⁵ T-813 (Izvjestaj Richarda Butlera „Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici – Operacija Krivaja 95“); paragraf 7.28; T-817 (karta područja i zona odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

⁷⁵⁶ UČT 71 (Rješenje Vijeća od 13.12.2007. godine)

⁷⁵⁷ T-896, svjedok A-29, *Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića*, IT-02-60, svjedočenje od 21. i 22. jula 2003. godine, („svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*“), str. 1401-1402.

⁷⁵⁸ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1380-1381.

otprilike u ranim večernjim satima, kada je čuo sporadičnu pucjavu, psovke i povike.⁷⁵⁹ Zatvorenicima je naređeno da izađu iz kamiona i autobusa na betonsko igralište, te potom niz stepenice u zgradu škole.⁷⁶⁰ Nakon što je svjedok A-29 stigao, zatvorenici su upućivani jedan iza drugoga kako bi ih jedan od pripadnika vojske bosanskih Srba, koji je stajao na vratima, mogao u prolazu udarati puškama u leđa. Ovaj vojnik je neke zatvorenike udarao jače nego druge.⁷⁶¹ Na sličan način, nakon što je svjedok A-31 izašao iz kamiona, zajedno s drugim zatvorenicima morao je trčati do škole kroz špalir od oko dvadesetak vojnika bosanskih Srba. Udarani su kundacima u leđa, nogama, šamarima.⁷⁶² Vojnici su prisilili zarobljenike da ponavljaju, između ostalog, „Ovo je srpska zemlja i uvijek će to i ostati“ i „Srebrenica je uvijek bila i biće srpska“.⁷⁶³

500. Nakon što su ušli u školsku zgradu, zatvorenici odlaze u učionice.⁷⁶⁴ Učionice su bile prepune muškaraca i zagušljive.⁷⁶⁵ Pripadnici vojske bosanskih Srba su im rekli da ne otvaraju prozore.⁷⁶⁶ Jedan od zatvorenika je pokušao otvoriti prozor, nakon čega je iznenada uslijedila rafalna paljba.⁷⁶⁷ Zatvorenici su dobili vrlo malo ili nimalo vode, a hranu nisu nikako dobili.⁷⁶⁸ Nisu imali pristup sanitarnom čvoru i većina ih je bila natopljena vlastitim urinom.⁷⁶⁹ Prema opisu svjedoka A-29, muškarci su bili toliko žedni, da je vidio jednog od njih kako pije vlastiti urin.⁷⁷⁰ Pripadnici vojske bosanskih Srba su dolazili na vrata učionice i tražili novac.⁷⁷¹

501. Pripadnici vojske bosanskih Srba su ulazili u učionicu i prozivali mještane određenih sela iz okoline Srebrenice.⁷⁷² Nakon što su se neki od njih javili, izvedeni su iz učionice i nakon toga je svjedok A-29 čuo premlaćivanja i jauke u hodniku. Ti se muškarci nisu vratili u učionicu.⁷⁷³ Kada

⁷⁵⁹ T-903, Svjedok A-31, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje od 14. aprila 2000. godine, („svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*“), str. 2963-2964.

⁷⁶⁰ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1402, 1404; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2964-2965.

⁷⁶¹ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1404.

⁷⁶² T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2965.

⁷⁶³ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1405; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2965.

⁷⁶⁴ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1405-1406; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2966.

⁷⁶⁵ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1406; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2966.

⁷⁶⁶ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1407; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2966.

⁷⁶⁷ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1407.

⁷⁶⁸ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1406; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2967.

⁷⁶⁹ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1406; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2968 – mogao vidjeti urin na podu učionice.

⁷⁷⁰ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1406.

⁷⁷¹ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1407; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2967.

⁷⁷² T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1407.

⁷⁷³ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1408.

je pao mrak, svjedok A-29 je čuo pucnjeve na cijelom prostoru oko škole. Čuo je kako neki od vojnika izvode zarobljenike iz učionica i govore „Hajde, izlazite balije“. ⁷⁷⁴ Potom je čuo rafalnu paljbu koja je trajala otprilike do ponoći. Svjedok A-31 je također čuo pucnjavu nakon što je pao mrak. ⁷⁷⁵

502. Nakon ponoći, svjedok A-29 je izveden iz učionice u kojoj je bio. Bilo mu je jasno da su oni koji su izvedeni prije njega bili likvidirani. ⁷⁷⁶ Nakon što je izašao iz učionice, rečeno mu je da se skine do pojasa i da skine čarape. U tom trenutku nije imao cipele na nogama. Vojnik mu je potom svezao ruke na leđa s nečim što je podsjećalo na „oštar konopac“ i gurnut je u drugu učionicu. ⁷⁷⁷ Pripadnici vojske bosanskih Srba su naredili svjedoku A-31 da ustane i napusti učionicu, a kada je izašao na hodnik, vojnici su mu rekli da skine svu odjeću osim džempera koji je imao na sebi. I njemu su također ruke bile zavezane konopcem na leđima. ⁷⁷⁸ Svjedok A-31 je izjavio da je „znao da mu se bliži kraj“. ⁷⁷⁹ U hodniku, na dnu stepenica je vidio tri ili četiri mrtva tijela. ⁷⁸⁰ Još dosta drugih tijela je vidio ispred škole prije nego je ukrcao u kamion. ⁷⁸¹

503. Vijeće je utvrdilo su pripadnici VRS-a obezbjeđivali prostorije škole. Komandant 6. bataljona Ostoja Stanišić ⁷⁸² i zamjenik komandanta Marko Milošević ⁷⁸³ su se nalazili u komandi bataljona, smještenoj u staroj školi, koja je bila udaljena nekih 700 do 800 metara duž puta od nove škole u kojoj su zatvorenici držani. ⁷⁸⁴ U svojim svjedočenjima, oba svjedoka navode da je dana 14. jula 1995. godine, dežurni oficir Zvorničke brigade ⁷⁸⁵ pozvao komandu 6. bataljona i obavijestio ih da određeni broj zatvorenika treba da pristigne u školu u Petkovicima, u pratnji obezbjeđenja. Rečeno im je da poruku prenesu Beari. ⁷⁸⁶ Marko Milošević, zamjenik komandanta 6. bataljona je otišao do škole u kasnim popodnevnim satima, odnosno ranim večernjim satima dana 14. jula, gdje

⁷⁷⁴ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1408.

⁷⁷⁵ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2967.

⁷⁷⁶ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1408.

⁷⁷⁷ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1409.

⁷⁷⁸ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2968-2969.

⁷⁷⁹ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2969.

⁷⁸⁰ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2970.

⁷⁸¹ T-901, (svjedok A-31, Izjava Tužilaštvu MKSJ od 14., 15. i 16.08.1995 god) (Povjerljivo), str. 8

⁷⁸² T-970, svjedok Ostoja Stanišić, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 16. i 17. maja 2007. godine („svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*“), str. 11594.

⁷⁸³ T-967, svjedok Marko Milošević, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 26. jula 2007. godine, („svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*“), str. 13299.

⁷⁸⁴ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13302, 13318.

⁷⁸⁵ T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11601 navodi da je Dragan Jokić bio dežurni operativni Zvorničke brigade. U svom svjedočenju, Marko Milošević navodi da mu nije poznato ko je bio dežurni operativni s kojim je razgovarao dana 14. jula 1995.god., kada mu je rečeno da će muslimanski zarobljenici biti dovedeni u školu u Petkovicima. (str. 13301) U prvostepenoj presudi u predmetu Blagojević i dr., paragraf 765, pretresno vijeće je utvrdilo da je Dragan Jokić uputio poziv Miloševiću (nije osporavano ili pobijano u drugostepenom postupku).

⁷⁸⁶ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13300-13301,13318; T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11600-11601, 11604.

je zatekao Ljubišu Bearu i Dragu Nikolića,⁷⁸⁷ zajedno s četiri ili pet drugih pripadnika Vojne policije na raskršću kod škole.⁷⁸⁸ U svom svjedočenju, Ostoja Stanišić je potvrdio da je Marko Milošević rekao da je vidio Dragu Nikolića i Bearu.⁷⁸⁹ S tog mjesta, mogao je vidjeti da vojnici obezbjeđuju školu.⁷⁹⁰ Na osnovu iskaza preživjelih svjedoka i očevica Marka Miloševića, Vijeće nalazi da su pripadnici VRS-a obezbjeđivali školske prostorije u Petkovcima.

504. Trbić također navodi da je vidio pripadnike Vojne policije Zvorničke brigade⁷⁹¹ i deset vojnika iz 6. bataljona po dolasku u Petkovce oko 01:00 čas 15. jula 1995. godine.⁷⁹² Marko Milošević u svom svjedočenju navodi da je vidio četiri ili pet vojnih policajaca i vojnike u maskirnim uniformama i druge u sivomaslinastim uniformama, ali ne vjeruje da su bili pripadnici Vojne policije Zvorničke brigade jer nije poznao nikoga od njih.⁷⁹³ Nadalje, i Marko Milošević i Ostoja Stanišić u svojim svjedočenjima negiraju uključenost pripadnika 6. bataljona u obezbjeđenje ili pogubljenja muškaraca, Bošnjaka muslimana, koji su držani u školi u Petkovcima.⁷⁹⁴ Međutim, prisustvo 6. bataljona kod škole vidljivo je iz odlaska Marka Miloševića na raskršnicu kako bi Beari prenio poruku. U interesu je ovih svjedoka da zaštite pripadnike Zvorničke brigade i 6. bataljona kako bi izbjegli potencijalnu vlastitu odgovornost. S toga, Vijeće ne prihvata njihove iskaze u cijelosti. Vijeće nalazi da su snage VRS-a obezbjeđivale zatvorenike dana 14. i 15. jula 1995. godine, ali nije u mogućnosti utvrditi kojim su jedinicama ili bataljonima pripadali.

505. Marko Milošević je čuo sporadične pucnje i rafalnu paljbu iz škole tokom kasnog poslijepodneva dana 14. jula 1995. godine.⁷⁹⁵ Ostoja Stanišić je također potvrdio da je tokom ranih večernjih sati čuo sporadične pucnje i rafalnu paljbu iz vatrenog oružja iz pravca škole.⁷⁹⁶

506. Stoga, Vijeće nalazi da su tokom ranih jutarnjih sati dana 15. jula 1995. godine, kod škole u Petkovcima, snage VRS-a obezbjeđivale školske prostorije gdje su privremeno držani muškarci Bošnjaci iz Srebrenice.

⁷⁸⁷ Marko Milošević je potvrdio u svom svjedočenju da je poznao Dragu Nikolića od ranije jer je prije radio kao pomoćnik komandanta za bezbjednost 1. bataljona Zvorničke brigade. T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13299-13300.

⁷⁸⁸ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13302-13304; T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11604, 11673. Prema procjeni Marka Miloševića, bilo je između 16:00 ili 17:00 sati. Ostoja Stanišić, koji je naredio Miloševiću da ide do škole, smatra da je bilo između 18:00 i 19:00 časova.

⁷⁸⁹ T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11604.

⁷⁹⁰ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13304.

⁷⁹¹ T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 30-32.

⁷⁹² T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004 god) (Povjerljivo), str. 4; T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 61; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 3-4.

⁷⁹³ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13304-13305.

⁷⁹⁴ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13332, 13337; T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11621, 11623.

⁷⁹⁵ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13307.

⁷⁹⁶ T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11607.

(b) Pripadnici VRS-a su izvodili pritvorene Bošnjake iz zgrade i odvodili ih na branu Petkovci, gdje su ih potom pogubili po prijekom postupku

507. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su pripadnici VRS-a izvodili pritvorene Bošnjake iz zgrade i odvodili ih na branu Petkovci, gdje su ih potom pogubili po prijekom postupku.

508. Brana u Petkovcima se nalazi u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.⁷⁹⁷

509. U ranim jutarnjim satima 15. jula, zatočenici su izvedeni iz škole u Petkovcima, bosonogi, vezanih ruku, te ukrcani na kamione.⁷⁹⁸ Tokom procedure koja je do tog momenta već postala rutinska, zatočenici su prebačeni do obližnje brane u Petkovcima,⁷⁹⁹ također poznate pod nazivom „crvena brana“⁸⁰⁰ zbog boje otpadnih voda iz Glinice.⁸⁰¹

510. Nakon što se kamion sa zatočenicima zaustavio, čuli su pucnjavu.⁸⁰² Zatočenicima je naređeno da izlaze u grupama od po pet i deset. Nakon što bi grupa od po pet do deset ljudi izašla iz kamiona, ubrzo bi uslijedila rafalna paljba.⁸⁰³ Svjedok A-29 navodi da ga je čovjek iza njega koji se uspio odvezati pitao da li želi da ga odveže, a on mu je odgovorio „Ne, ne treba“, jer kako je objasnio „to je po našem shvatanju bio kraj, tako da nije bilo potrebe“.⁸⁰⁴ Nekoliko sati ranije u Orahovcu, ljudi su imali isto shvatanje situacije.

511. Nakon što je izašao iz kamiona, svjedok A-29 je posvjedočio sljedeće:

Sišao sam kada je bio moj red. Ali kao i svi drugi, svi smo čekali svoj čas. Igrali smo na vrijeme. Živjeli smo za nekoliko dodatnih sekundi ... Kada je na mene došao red, iskočio sam s ostalima, i pod stopalima sam mogao osjetiti kamenje. Vrijedalo mi je stopala. Rečeno nam je da pronađemo mjesto. Nisam znao kakvo mjesto, ali kada smo otišli iza

⁷⁹⁷ T-813 (Izveštaj Richarda Butlera „Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici – Operacija Krivaja 95“); paragraf 7.28; T-817 (karta područja i zona odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona).

⁷⁹⁸ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1415-1416; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2970.

⁷⁹⁹ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1416, desetominutna vožnja; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2974, vožnja od 10-15 minuta.

⁸⁰⁰ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2985-2987; T-1018 P22-3 [fotografija – brana u Petkovcima iz zraka (označena) - svjedok označava stratište]; T-840A (karta brane u Petkovcima).

⁸⁰¹ Završna riječ tužilaštva (Povjerljivo), paragraf 349.

⁸⁰² T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1417; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2974.

⁸⁰³ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1417; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2975.

⁸⁰⁴ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1417.

kamiona, s desne strane kamiona, i kada smo prišli, vidio sam redove mrtvih ljudi na zemlji. Mogli ste ih osjetiti.⁸⁰⁵

512. U svojim svjedočenjima, oba svjedoka navode da su se postrojili u redove, leđima okrenuti snagama bosanskih Srba. Rečeno im je da legnu na zemlju i potom je počela pucnjava. Oba preživjela svjedoka su pali, pogodeni nasumičnom paljbom u njihovom pravcu od strane snaga bosanskih Srba iz streljačkog voda.⁸⁰⁶ Dok je svjedok A-29 tu ležao, čuo je jednog od pripadnika vojske bosanskih Srba kako govori „čije god je tijelo bilo još toplo, trebao mu je metak u glavu“ i gledao je kada je jedan od vojnika pucao u glavu čovjeka do njega iz neposredne blizine.⁸⁰⁷ Svjedok A-31 je također čuo vojnike kako vrijeđaju mrtve na nacionalnoj osnovi, dok su pretraživali redove mrtvih tijela.⁸⁰⁸

513. Preživjeli su ostali ležati dok nije prestala pucnjava i dok kamioni nisu otišli. Kada su bili u situaciji da se pomjere, preko mrtvih tijela dokotrljali su se jedan do drugog kako bi se odvezali. Pobjegli su pred samu zoru, kada je došao još jedan kamion i nastavilo se sa pucnjavom. Pod dnevnim svjetlom, s vrha brda iznad brane, s kojeg se dobro vidi, gledali su dok je utovarivač kupio tijela.⁸⁰⁹ Svjedok A-31 opisuje da je vidio traktor s prikolicom, veliki buldožer gusjeničar s kašikom na prednjem dijelu i utovarivač. Također je mogao vidjeti reflektore koji su noć prije osvjetljavali stratište.⁸¹⁰

514. Iskaz drugog preživjelog svjedoka u cijelosti potkrjepljuje iskaz prvog preživjelog u smislu dešavanja na brani, te u pogledu okolnosti u vezi sa lokacijom, načinom pogubljenja i njegovim konačnim bijegom s prvim preživjelim svjedokom. Njihov iskaz je saglasan sa iskazima preživjelih iz Orahovca. Sličnosti u pogubljenjima upućuju na obrazac i stepen organizovanosti u okviru VRS-a. Jednako kao i u Orahovcu, spominju se ista imena: Beara, Popović, Drago Nikolić i Trbić.⁸¹¹

515. U evidenciji za vozila na dan 15. juli 1995.godine zabilježeno je kretanje dva vozila od Petkovaca do brane i nazad u više navrata.⁸¹² Jedan kamion tipa TAM 80 je napravio ukupno šest tura na dan 15. jula 1995.godine, a drugi TAM 75 je istog dana imao ukupno četiri ture. Vozači oba

⁸⁰⁵ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1418.

⁸⁰⁶ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1418-1419; T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2975-2976.

⁸⁰⁷ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1420.

⁸⁰⁸ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2976.

⁸⁰⁹ T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagcjević*, str. 1423; T-903, T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2981.

⁸¹⁰ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2980-2985; T-902 (Izjava Tužilaštvu MKSJ od 19.08.1996.god.) (Povjerljivo), str. 2.

⁸¹¹ Prema iskazima navedenih svjedoka, Beara i Nikolić su bili prisutni na navedenoj lokaciji. Prema riječima Trbića, tu je bio prisutan i Popović. Vidi pasus 528 u prednjem tekstu.

⁸¹² T-813 (Izveštaj Richarda Butlera „Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici – Operacija Krivaja 95“); paragraf 7.35.

vozila su bili pripadnici 6. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade.⁸¹³ Ostoja Stanišić potvrđuje da su ovi kamioni bili angažovani tog dana.⁸¹⁴

516. Stoga, Vijeće je utvrdilo da su vojnici VRS-a odveli zatočenike Bošnjake iz zgrade škole u Petkovicima i transportovali ih do brane u Petkovicima, gdje su ih potom pogubili po prijemkom postupku u ranim jutarnjim satima dana 15. jula 1995. godine.

(c) Čime je tokom večeri 14. jula i tokom dana 15. jula 1995. godine, na brani Petkovci, najmanje 179 muškaraca Bošnjaka je strijeljano vatrom iz automatskog oružja, te potom ukopano u neobilježenu grobnicu na brani Petkovci od strane vojnika VRS-a, uključujući pripadnike inženjerijske čete Zvorničke brigade na dan 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma

517. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je tokom večeri 14. jula i tokom dana 15. jula 1995. godine, na brani Petkovci, najmanje 179 muškaraca Bošnjaka strijeljano vatrom iz automatskog oružja, te potom ukopano u neobilježenu grobnicu na brani Petkovci od strane vojnika VRS-a, uključujući pripadnike inženjerijske čete Zvorničke brigade na dan 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma.

518. Vijeće je u stavu 498 utvrdilo da su tokom večeri 14. jula i ranih jutarnjih sati 15. jula 1995. godine, muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica privremeno držani u školi u Petkovicima. Pripadnici VRS-a su potom transportovali muškarce Bošnjake do brane u Petkovicima.

519. Vijeće nalazi da je tokom večeri 14. jula i tokom dana 15. jula 1995. godine, kod brane u Petkovicima, najmanje 179 muškaraca Bošnjaka strijeljano vatrom iz automatskog oružja, te potom ukopano u neobilježenu grobnicu na brani u Petkovicima od strane vojnika VRS-a, uključujući pripadnike inženjerijske čete Zvorničke brigade na dan 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma.⁸¹⁵

⁸¹³ T-813 (Izveštaj Richarda Butlera „Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici – Operacija Krivaja 95“); paragraf 7.35, fusnote 414, 415 i 416.

⁸¹⁴ Ostoja Stanišić potvrđuje da je pristao da se kamioni 6. bataljona koriste za odvoženje tijela do brane. Također potvrđuje korištenje kamiona TAM 80, kojeg opisuje kao „mali kamion, nosivosti do 2,5 tone s jako malom kabinom za vozača“. Potvrđuje da se u putnom radnom listu za vozilo TAM 80 navodi šest tura do brane dana 15. jula 1995. god. Prema njegovom opisu, TAM 75 je isti i kao TAM 80 i potvrđuje da se u putnom radnom listu za vozilo TAM 75 na dan 15. jula 1995. god. navode četiri odlaska iz Petkovaca do brane i nazad, s vozačem i osam putnika. T-970, Svjedok svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11613-11617, 11666-11667; T-1098 (putne radne liste Zvorničke brigade) 1. do 31. jula 1995. god. (ERN 0069-4844-0069-4845 (BHS) TAM 80 reg. M-5300; 0069-4847-0069-4848 (BHS) TAM 75 reg. M-5329).

⁸¹⁵ „Najmanje 179“ potkrijepljuje T-833 (Izveštaj Dean Manning-a iz 2007. god.), str. 4/24, u kojem se navodi da je do decembra 2007. god., DNK analizom ostataka iz grobnice na brani u Petkovicima utvrđen identitet za 12 pojedinačnih DNK profila žrtava koje se vode kao nestali od jula 1995. god. U istom izvještaju, na str. 14/24 navodi se da je DNK

520. Prema procjeni svjedoka A-31, on je vidio između 1.500 i 2.000 tijela kako leže na platou brane,⁸¹⁶ a na osnovu sudsko-medicinskih dokaza, Vijeće je utvrdilo da se radilo o „najmanje 179“. Jednako kao i na drugim lokacijama, brojke variraju ovisno o individualnim procjenama. Vijeće poklanja vjeru najboljim dokazima sudsko-medicinskih nalaza. Međutim, Vijeće naglašava da je riječ o najmanjem mogućem broju jer je tek potrebno pronaći lokacije svih grobnica, odnosno utvrditi identitet svih tijela, te će se ovaj broj vremenom povećavati.

521. Pripadnici VRS-a su upravljali mehanizacijom za iskopavanje, angažovanoj na brani u Petkovicima na dan 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, po naređenju inženjerijske čete Zvorničke brigade, kako bi se ukopale žrtve masovnih pogubljenja.⁸¹⁷ Kako je ranije navedeno, obojica preživjelih svjedoka su vidjeli tešku mehanizaciju kako utovara tijela na prikolicu kamiona. Vijeće nije pronašlo nikakve dokaze koji potvrđuju navode tužilaštva iz tačke 2d. Izmijenjene optužnice da se operacija ukopa na brani odvijala također tokom 16. jula 1995. godine. Stoga, Vijeće nalazi da su na dan 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, pripadnici VRS-a uključujući i inženjerijsku četvu Zvorničke brigade vršili ukop lica pogubljenih na brani u Petkovicima.

522. Vijeće je u stavu 507 utvrdilo da su žrtve koje su bile zatočene u školi u Petkovicima dovedene na branu u blizini Petkovaca radi pogubljenja po prijemkom postupku i ukopa. Obimni sudsko-medicinski dokazi potvrđuju postojanje prekopavane primarne masovne grobnice⁸¹⁸ na brani u blizini Petkovaca.⁸¹⁹

523. Snimci iz zraka upućuju na zaključak da je primarna grobnica na brani u blizini Petkovaca nastala u periodu između 5. i 27. jula 1995.god.⁸²⁰ Navedena primarna grobnica je prekopana u

analizom ostataka iz sekundarne grobnice Liplje 2 utvrđen identitet za 167 pojedinačnih DNK profila žrtava koje se vode kao nestali od jula 1995.god. Putem uzoraka tla, utvrđena je veza između sekundarne grobnice Liplje 2 i brane u Petkovicima. Svjedok Dean Manning (16.06.2008.god.); T-836 (karta lokacija stratišta i grobnica – veze između primarnih i sekundarnih grobnica); T-860 (prikaz veza između grobnica pronađenih do 2001.god.).

⁸¹⁶ T-903, svjedočenje svjedoka A-31 u predmetu *Krstić*, str. 2983, 3000-3001.

⁸¹⁷ T-1063 (Inženjerijska četa Zvorničke brigade dnevna zapovijed za dan 15. juli 1995.god.) – zadaci za 15. juli 1995. god. uključuje „6. rad s ULT-om kod Petkovaca“ i „7. rad s rovokopačem kod Petkovaca.“ Prema Butlerovom izvještaju, navodi se da pregledom evidencije za vozila Inženjerijske čete Zvorničke brigade nije utvrđen angažman teške mehanizacije iz jedinice na stratištu u Petkovicima. T-813 (Izvještaj Richarda Butlera „Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici – Operacija Krivaja 95“); paragraf 7.34. Vijeće je utvrdilo da je ovo još jedan primjer obmane kako bi se prikrila uključenost u ukop muškaraca Bošnjaka pogubljenih po prijekom postupku na brani u Petkovicima.

⁸¹⁸ To znači da su žrtve odmah nakon pogubljenja ukopane u masovnu grobnicu, koja će kasnije biti prekopana, odnosno oskrnavljena, i neka od tijela iz grobnice su kasnije premještena u jednu ili više sekundarnih masovnih grobnica.

⁸¹⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 38-41.

⁸²⁰ T-840B (snimci iz zraka – brana u Petkovicima, 5. i 27. juli 1995.god.).

periodu između 7. i 27. septembra 1996.god., a tijela iz grobnice su premještena u sekundarnu masovnu grobnicu (vidi dole).⁸²¹

524. DNK analizom utvrđen je identitet dvanaest (12) žrtava pronađenih kod brane u Petkovcima.⁸²² U slučajevima gdje je to bilo moguće utvrditi, žrtve su bile muškog spola, a uzrok smrti povrede nanesene vatrenim oružjem.⁸²³ U masovnoj grobnici pronađeni su jedna ligatura i jedan povež za oči.⁸²⁴

2. Radnje Milorada Trbića

(a) U toku ranih jutarnjih sati 15. jula 1995. godini, u školi Petkovci, Milorad Trbić je djelovao zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledao ih prilikom obezbjeđenja školskih prostorija, gdje su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni

525. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je u toku ranih jutarnjih sati 15. jula 1995.god., u školi Petkovci, Milorad Trbić djelovao zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledao ih prilikom obezbjeđenja školskih prostorija, gdje su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni. Nesumnjivo je da je Trbić napustio Orahovac i otišao u Petkovce, gdje će se nastaviti obrazac zatvaranja i pogubljenja koji je već utvrđen u Orahovcu.

526. Vijeće je već prethodno u stavu 498 utvrdilo da su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni u školi u Petkovcima tokom večeri 14. jula i ranih jutarnjih sati 15. jula 1995. godine. Nadalje, u stavu 503, Vijeće je utvrdilo da su vojnici VRS-a obezbjeđivali školske prostorije u Petkovcima.

527. Vijeće nalazi da je optuženi stigao u ranim jutarnjim satima dana 15. jula 1995. godine. U svojim izjavama, Trbić je dosljedan u tvrdnji da je otišao do škole Petkovci i vidio da vojnici VRS-a obezbjeđuju zatvorenike, izvode ih i smještaju na male vojne kamione koji su potom upućivani na stratište na brani.⁸²⁵ Trbić navodi da je do škole došao zajedno s Dragom Nikolićem

⁸²¹ T-840C (snimci iz zraka – brana u Petkovcima, 7. i 27. septembar 1995.god.).

⁸²² T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.god.), str. 5/24.

⁸²³ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 39-40.

⁸²⁴ T-830 (Drugi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 40.

⁸²⁵ T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 30-32; T-16 (saslušanje od 27.05.2004.god.), str. 14 i 17; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 3; T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 60; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 3-5.

koji je većinu vremena proveo na brani. Navodi da se s Popovićem sreo kod škole.⁸²⁶ Vijeće napominje da i drugi svjedoci potvrđuju prisustvo Beare i Drage Nikolića u Petkovcima.⁸²⁷

528. Trbić je u školu u Petkovcima stigao nakon ponoći, i opisuje da su po njegovom dolasku, zatvorenici već bili izvođeni iz škole radi transporta do brane.⁸²⁸ Iskazi preživjelih svjedoka potvrđuju ovaj vremenski okvir.⁸²⁹ Trbić navodi „[i]spred škole, odmah sam se uključio u te aktivnosti, isto kao u Orahovcu, na tom području sam bio s Popovićem. I nastavio sam s istim poslom kao i u Orahovcu.”⁸³⁰

529. S obzirom na navedeno, Vijeće je utvrdilo da je u toku ranih jutarnjih sati 15. jula 1995.god., u školi Petkovci, optuženi djelovao zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledao ih prilikom obezbjeđenja školskih prostorija gdje su muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica bili privremeno zatvoreni.

(b) Znajući da drugi vojnici VRS-a izvode zarobljene Bošnjake iz zgrade i odvoze ih na branu Petkovci, a zatim ubijaju po prijekom postupku

530. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je optuženi znao da drugi vojnici VRS-a izvode zarobljene Bošnjake iz zgrade i odvoze ih na branu Petkovci, a zatim ih ubijaju po prijekom postupku.

531. Trbić navodi da su mali vojni kamioni iz 6. bataljona korišteni za transport zatvorenika do brane.⁸³¹ Navedeno potvrđuje svjedok Ostoja Stanišić i putni radni listovi za dva TAM kamiona pomenuta u stavu 515. Stoga, Vijeće je utvrdilo da je Trbić stigao u ranim jutarnjim satima 15. jula 1995. godine i odmah se uključio u izvršavanje zadatka, jednako kao i u Orahovcu, u organizaciju obezbjeđenja i transporta zatvorenika do mjesta njihovog pogubljenja.

⁸²⁶ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004 god) (Povjerljivo), str. 4; T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 60-61; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 3.

⁸²⁷ T-967, svjedočenje svjedoka Marka Miloševića u predmetu *Popović*, str. 13299-13300.

⁸²⁸ Tokom saslušanja dana 23.05.2004.god. (str. 30) i 27.05.2004.god. (str. 14), Trbić navodi da je pred školu u Petkovcima stigao navečer 15. jula. Međutim, tokom terenske posjete u avgustu 2004.god., istražiteljima Tužilaštva MKSJ-a je objasnio da mu je posjeta terenu pomogla da se prisjeti hronologije. T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4. U narednim izjavama, navodi da je stigao oko 01:00 časova.

⁸²⁹ Ostoja Stanišić je čuo rafalnu paljbu iz pravca slobodne teritorije (brana se nalazi u ovom pravcu) oko 23:00 do 24:00 časova. T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu *Popović*, str. 11608-11609.

⁸³⁰ T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 30.

⁸³¹ T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 31-32.

532. Trbić je također vidio 10 do 15 tijela ispred zgrade na betonskom igralištu, upravo kako je to opisao i svjedok A-29.⁸³² Trbićeve izjave na okolnosti dešavanja u Petkovcima također potvrđuju svjedoci Dragan Obrenović i Ostoja Stanišić. Obojica navode da su se mrtva tijela nalazila ispred škole i da su pripadnici 6. bataljona i kamioni korišteni za transport ovih tijela do brane Petkovci.⁸³³ Trbić navodi da su ova tijela prebačena do brane zajedno s zadnjom grupom zatvorenika⁸³⁴, što također u svojim iskazima potvrđuju Ostoja Stanišić i Dragan Obrenović.⁸³⁵

533. S obzirom na navedeno, Vijeće je utvrdilo da je optuženi znao da drugi vojnici VRS-a izvode zarobljene Bošnjake iz zgrade škole i odvoze ih na branu Petkovci, a zatim ih ubijaju po prijekom postupku.

534. U stavu 517 Vijeće je utvrdilo da je tokom večeri 14. jula i dana 15. jula 1995. godine na brani Petkovci, najmanje 179 muškaraca Bošnjaka pogubljeno iz automatskih pušaka.

535. U svojim izjavama Trbić navodi da je oko 05:00 časova, dok je svitalo, otišao do brane s posljednjom grupom zatvorenika za pogubljenje.⁸³⁶ Ovom izjavom ponovo potvrđuje svoju ulogu u nadgledanju i nadzoru. Navedeni vremenski okvir je u saglasnosti sa izjavama preživjelih, koji su pobjegli sa mjesta pogubljenja pred samu zoru.

536. Kao egzekutore, Trbić navodi grupu iz Višegrada, kao i njegovu zborničku Vojnu policiju.⁸³⁷ Iskaz je dijelom potvrđen od strane svjedoka Dragana Obrenovića, koji je također naveo da je najmanje jedna druga jedinica bila uključena u pogubljenja na brani.⁸³⁸ Marko Milošević također potvrđuje da su pripadnici Vojne policije bili prisutni. Uslijed navedenih razlika u iskazima, nejasno je koje su druge jedinice bile prisutne. Postoji dovoljno dokaza u prilog tvrdnji da je

⁸³² T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 31,34; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 4; T-896, svjedočenje svjedoka A-29 u predmetu *Blagojević*, str. 1415.

⁸³³ T-970, svjedočenje svjedoka Ostoje Stanišića u predmetu Popović, str. 11610-11612; Svjedok Dragan Obrenović, T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20.05.2003.god.), str.16661 – Ostoja Stanišić ga je obavijestio da su zatočenici pogubljeni kod škole i da su vojnici 6. bataljona odnijeli njihova tijela radi ukopa. Marko Milošević je također potvrdio da mu je Ostoja Stanišić rekao da je poslao pripadnike 6. bataljona do škole u Petkovcima radi čišćenja kod škole. (str. 13334).

⁸³⁴ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4.

⁸³⁵ Vinko Pandurević potvrđuje da je Obrenović i njemu rekao isto. O-5., svjedočenje Pandurevića u predmetu Popović od 03.02.2009.god. na str. 31069-31070 i od 16.02.2009.god. na str. 31521-31522).

⁸³⁶ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4; T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 61; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 5.

⁸³⁷ T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 63; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 6. Trbić u dva različita navrata spominje jedinicu iz Višegrada, odnosno 10. diverzantsku grupu u još jedne prilike.

⁸³⁸ T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu Blagojević od 6.oktobra 2003. godine, str. 2615); T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20.05.2003.god.), str. 16661.

zvornička Vojna policija bila prisutna na mjestu pritvaranja. Trbić, kao i Drago Nikolić, navodi da su bili prisutni na stratištu.⁸³⁹

537. U stavu 519, Vijeće je utvrdilo da su muškarci Bošnjaci ukopani u neobilježenu grobnicu na brani Petkovci od strane vojnika VRS, uključujući i one iz inženjerijske čete Zvorničke brigade, dana 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma.

538. Trbić je istražiteljima Tužilaštva MKSJ pokazao lokaciju stratišta i grobnice na platou na brani Petkovci prilikom obilaska terena u avgustu 2004. godine.⁸⁴⁰ Vijeće nalazi da je navedeno jasna indikacija o učešću optuženog u događanjima na toj lokaciji.

539. Trbić opisuje da je vidio mrtva tijela na površini veličine fudbalskog igrališta na platou kod brane, te utovarivač/rovokopač i buldožer koji su kopali grobnicu i potom je zatrjavali.⁸⁴¹ Vijeće je utvrdilo da svjedočenje svjedoka A-31 potkrtjepljuje prisustvo navedene mehanizacije.

540. Pogubljenja na ovom mjestu pritvaranja i pogubljenja potvrđuju prisustvo Beare, Popovića, Drage Nikolića i Trbića. Ocjena dokaza u njihovoj ukupnosti jasno ukazuje da su navedena lica tu bila zajedno, organizirajući i nadgledajući ovu lokaciju pritvaranja i pogubljenja.

541. U ranim jutarnjim satima, Trbić odlazi s Dragom Nikolićem i oni zajedno sa svojim vozačem odlaze nazad do štaba Zvorničke brigade. Tu će se održati važan sastanak. Trbić, Nikolić, Beara i Popović se sastaju, i prema Trbićevim vlastitim riječima „na sastanku je odlučeno da moramo nastaviti s pogubljenjima“.⁸⁴² Nakon što je otišao kući da se nakratko odmori, Trbić potom odlazi na lokaciju pritvaranja u školi u Ročeviću.

⁸³⁹ T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 63; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 6.

⁸⁴⁰ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4.

⁸⁴¹ T-15 (Trbić, saslušanje od 23.05.2004.god), str. 35; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4.

⁸⁴² T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 9. Pandurević je svjedočio o presretnutom razgovoru od 15. jula između generala Živanovića i pukovnika Ijubiše Beare iz kojeg proizilazi da je Beara ujutro 15. jula 1995. godine bio u uredu Organa bezbjednosti Zvorničke brigade. O-4, svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 26.02.2009. godine, str 32184.

D. ŠKOLA ROČEVIĆ I KOZLUK

1. Opšta činjenična utvrđenja

- (a) Dana 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, u školi Ročević, dok je nadgledao obezbjeđenje Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su bili zatvoreni u školi, Milorad Trbić je pucao iz automatske puške na zarobljene muškarce Bošnjake, kojom prilikom je ubio najmanje 5 (pet) njih; dana 15. jula 1995. godine, uz koordinaciju potpukovnika Vujadina Popovića koji je bio u školi, Milorad Trbić je postupio zajedno i nadgledao aktivnosti drugih vojnika VRS-a prilikom prevoza zarobljenih Bošnjaka iz škole do mjesta pogubljenja po prijekom postupku na opštinskoj deponiji smeća pored rijeke Drine u Kozluku, znajući da će na tom mjestu biti ubijeni po prijekom postupku; i kasnije 15. jula 1995. godine u Kozluku, Milorad Trbić je vršio pogubljenje muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica po prijekom postupku u trajanju od najmanje 20 minuta, kada je ubio nekoliko (nepoznat broj, ali više od jednog) njih paljbom iz automatskog oružja; čime je 15. jula 1995. godine približno 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka ubijeno po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja u Ročeviću i Kozluku, a 16. jula 1995. godine, vojnici VRS-a iz inženjerske čete Zvorničke brigade su ukopali stradale žrtve u neobilježene grobnice na deponiji smeća u Kozluku i okolini.

542. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van svake razumne sumnje da su dana 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, u školi Ročević Bošnjaci iz srebreničke enklave bili zatvoreni u školi,. Kada su u pitanju radnje Milorada Trbića, vijeće je utvrdilo da postoji dovoljno dokaza u prilog navoda Tužilaštva da su zarobljenici zatočeni u školi u Ročeviću dana 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma. Postoje dokazi koji upućuju na to da su zarobljenici bili tamo već 14. jula 1995. godine.

543. Mjesto Ročević nalazi se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.⁸⁴³

544. Vijeće zaključuje da su zarobljeni muškarci Bošnjaci iz Srebrenice dovedeni u Ročević i zatočeni u školu dana 14. jula 1995. godine ili približno tog datuma. Sreten Aćimović, komandant 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, otišao je kod svojih roditelja u Ročević 14. jula 1995. godine ili približno toga dana,⁸⁴⁴ kada je imao slobodan dan, oko 19:00 sati⁸⁴⁵. Nije mogao dati tačan

⁸⁴³ T-817 (Karta zone odgovornosti Zvotničke brigade i bataljona).

⁸⁴⁴ Sreten Aćimović se ne sjeća tačnog datuma ali procjenjuje da je to bilo oko 7 dana nakon početka napada na Srebrenicu. [Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.)], Mitar Lazarević potvrdio je da se to dogodilo 14. jula

datum. Po njegovom dolasku, pop i predsjednik mjesne zajednice obavijestili su ga o tome da su zarobljenici zatočeni u školi.⁸⁴⁶ Otišao je u školu i zadržao se tamo samo nekoliko minuta. Svjedok je vidio da je jedan mitraljez uperen u fiskulturnu salu, te da vojnici čuvaju školu. Čuo je kako zarobljenici u školi mole da dobiju vodu i odu u toalet ali nije ih vidio. Vojnici koji su čuvali školu nisu obraćali pažnju na zarobljenike. Kasnije te večeri, on i predsjednik mjesne zajednice pregovarali su sa vojnicima kako bi zarobljenici dobili vodu i kako bi im bilo dozvoljeno da obave nuždu.⁸⁴⁷ Svjedok Sreten Aćimović napustio je školu prije nego što je njihov dogovor realizovan. Još nekoliko svjedoka koji su čuvali školu takode su svjedočili da su zarobljenici Bošnjaci iz Srebrenice držani u školi kao zarobljenici.⁸⁴⁸

545. U sumrak,⁸⁴⁹ Sreten Aćimović je otišao u mjesto Kozluk kako bi nazvao komandu Zvorničke brigade. Razgovarao je sa dežurnim oficirom Zvorničke brigade i rekao mu da su zarobljenici zarobljeni u Ročeviću u katastrofalnim uslovima. Potpukovnik Popović je potom podigao slušalicu (Sreten Aćimović misli da je on stajao pored dežurnog oficira) i rekao mu da ne dramatižuje, da će zarobljenici biti razmijenjeni narednog dana i da se to njega ne tiče.⁸⁵⁰

546. Sretena Aćimovića je usred noći, 14. jula 1995. godine, probudio jedan od njegovih kolega jer su primili šifrirani telegram u kojem se od njega tražilo da obezbijedi jedan vod za pogubljenje zarobljenika zatočenih u Ročeviću.⁸⁵¹ Svjedok Sreten Aćimović se ne sjeća ko je potpisao telegram, ali misli da je on poslan iz komande Zvorničke brigade. Komanda 2. bataljona Zvorničke brigade odlučila je da ne postupi po naređenju i Sreten Aćimović je poslao telegram u kojem odbija izvršenje naredbe.⁸⁵² Nakon nekih 15 do 20 minuta, Sreten Aćimović je primio isti telegram u kojem je pisalo da će komandanti četa biti direktno informisani o naredbi da pošalju vojnike radi

1995. godine (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Tužilac protiv Popovića i dr.* IT-05-88, 26. i 27. juna 2007., ("svjedok Mitar Lazarević, *Popović*'), str. 13386 i 13388.

⁸⁴⁵ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.) i T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović.*, str. 13365. *Vidi takođe* T-15 (saslušanje Trbića od 23. maja 2004.), str. 39: Trbić je potvrdio da Aćimović ima kuću blizu škole u Ročeviću.

⁸⁴⁶ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁴⁷ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević je potvrdio da je to ono što mu je rekao Sreten Aćimović (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13366).

⁸⁴⁸ Svjedok A-13 (12. decembar 2007.); T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović.*; T-965, Svjedočenje svjedoka Mile Janjića u predmetu *Popović*, str. 17953, 17955-56; svjedok Dragoje Ivanović (19. maj 2008.) i svjedok A-8 (10. decembar 2007.). *Vidi takođe* T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13366.

⁸⁴⁹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Svjedok Mitar Lazarević misli da je to bilo poslijepodne (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović.*, str. 13372).

⁸⁵⁰ Svjedok Mitar Lazarević potvrđuje da je Sreten Aćimović nazvao komandu Zvorničke brigade i razgovarao sa "bezbjednjakom iz korpusa" koji mu je rekao da će ljudi biti razmijenjeni narednog dana (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13372 i 13373).

⁸⁵¹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.); T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13373 do 13375.

¹⁰ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.); T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13375 do 13377.

pogubljenja; telegram je takođe proslijeđen komandantima četa.⁸⁵³ Sreten Aćimović, kao i komandanti četa odbili su da postupe u skladu sa naredjenjem i poslali su telegram u kojem su naveli da odbijaju taj zahtijev.⁸⁵⁴ Drago Nikolić je zatim nazvao Sretenu Aćimovića i na njega vršio ogroman pritisak tražeći da izvrši naredbu, rekavši da je naredba stigla “sa vrha”.⁸⁵⁵ Sreten Aćimović je rekao Dragi Nikoliću da nema vojnike za tu svrhu. Drago Nikolić mu je dao rok da postupi prema naredbi do 7:00 ili 8:00 sati narednog jutra. Drago Nikolić je ponovo nazvao Sretenu Aćimovića oko 7:00 ili 8:00 sati, te nastavio da vrši pritisak na njega da pošalje vojnike radi pogubljenja, upozorivši ga na posljedice ukoliko ne poslušna naredbu.⁸⁵⁶

547. Narednog jutra, svjedok Sreten Aćimović vratio se u školu u Ročeviću između 10:00 i 11:00 sati i sastao se sa Dragom Nikolićem koji je opet vršio pritisak na njega da pošalje svoje vojnike kako bi pogubili zarobljenike.⁸⁵⁷ Sreten Aćimović je to odbio, rekavši da su mu ljudi potrebni kako bi branili prvu liniju.⁸⁵⁸ Aćimović je vidio da je školu čuvalo oko 20 vojnika. Mitraljez je još uvijek bio uperen u fiskulturnu salu. Svjedok Milorad Birčaković je potvrdio da je otišao u Ročević 15. jula 1995. godine i vidio vojnike u školi.⁸⁵⁹ Svjedok A-8, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade koji je čuvala školu potvrdio je da je škola bila dobro obezbijedena.⁸⁶⁰ Svjedok Sreten Aćimović se u školi sastao sa potpukovnikom Popovićem, koji je od njega tražio da obezbijedi vojnike za pogubljenje, a on je opet odbio da to učini.⁸⁶¹ Potpukovnik Popović bio je veoma iznerviran. Potom je pitao Aćimovića da li se u blizini škole ima nekih lokaliteta gdje bi zarobljenici mogli biti pogubljeni; Aćimović je rekao da nema takvih mjesta i pitao ga o onome što je potpukovnik Popović rekao prethodne noći da će zarobljenici biti razmijenjeni.

548. Zarobljenike su držali pripadnici Vojne policije Zvorničke brigade.⁸⁶² Svjedok A-7, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, poslan je u školu u Ročeviću.⁸⁶³ Svjedoka A-13, koji je

⁸⁵³ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁵⁴ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević se samo sjeća da je primio jedan telegram ali potvrdio je da je komanda odbila da poslušna naredbu (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13373 do 13375).

⁸⁵⁵ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević je potvrdio da je čuo kako se Sreten Aćimović prepire s nekim preko telefona (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13377 i 13378).

⁸⁵⁶ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁵⁷ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Svjedok Mitar Lazarević potvrdio je da se Sreten Aćimović vratio u Ročević narednog dana kako bi obavijestio svoje nadređene da neće poslati svoje ljude za tu svrhu (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13379).

⁸⁵⁸ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁵⁹ Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.). Ovo je potkrijepljeno podacima sa putnog radnog lista vozila Opel, koji sadrži unos za Ročević za 15. juli 1995. [T-40 (Putni radni list vozila za Opel)].

⁸⁶⁰ Svjedok A-8 (10. decembar 2007.).

⁸⁶¹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁶² T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 38-40; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004. godine), str. 16; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o posjeti lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4; Svjedok Dragoje Ivanović (19. maj 2008. godine). Svjedok A-7

takođe bio pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, njegov komandant, Miomir Jasikovac, poslao je da ode u Ročević da osigurava cestu blizu škole i spriječi sva civilna vozila da se približe školi. Takođe je bio zadužen da spriječi lokalno stanovništvo da se približi školi.⁸⁶⁴ Premda je svjedok A-13 u svom iskazu rekao da nije prepoznao vojnike koji su čuvali školu niti je vidio oznake na njihovim uniformama, Vijeće smatra da ovaj dio njegovog iskaza nije vjerodostojan. Nalaz vijeća da su zarobljenike čuvali pripadnici Vojne policije Zvorničke brigade⁸⁶⁵ je takođe potkrijepljen evidencijom o prisustvu ljudstva Vojne policije Zvorničke brigade koji sadrži izmijenjene unose za dan 15. july 1995. godine. Slovo "R" izmijenjeno je u "T" za 6 pripadnika Vojne policije.⁸⁶⁶ Vijeće smatra da je "R" skraćénica za Ročević i da to upućuje na to da su pored svjedoka A-7 i A-13 i drugi pripadnici Vojne policije bili prisutni u školi u Ročeviću. Milorad Trbić je izjavio da su pripadnici 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade takođe čuvali školu;⁸⁶⁷ međutim, Sreten Aćimović, komandant 2. pješadijskog bataljona, svjedočio je da niko od vojnika izuzev njega lično nije išao u Ročević. Svjedok Mitar Lazarević, takođe pripadnik 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, potvrdio je da nikada nije išao u Ročević.⁸⁶⁸ Svjedok A-7, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, rekao je u svom iskazu da misli da je u školskom dvorištu prepoznao vojnike iz bataljona Zvorničke brigade, ali nije bio precizniji.⁸⁶⁹ Svjedok Sreten Aćimović je u školskom dvorištu vidio vojnike koji su obezbjeđivali fiskulturnu salu škole, a koje nije poznavao.⁸⁷⁰ Svjedok navodi da su vojnici bili vrlo agresivni i arogantni; bili su naoružani automatskim puškama.⁸⁷¹ Odbili su da kažu svjedoku ko ih je tamo poslao. Vijeće nalazi da je moguće da su i drugi vojnici VRS pored Vojne policije Zvorničke brigade čuvali zarobljenike u školi u Ročeviću, ali ne može da utvrdi tačno kojoj jedinici, odnosno jedinicama, su pripadali.

svjedočio je da je otišao u školu u Ročević sa tri do pet policijaca iz Zvorničke brigade i vidio vojnike iz Zvorničke brigade [T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6542-6543, 6545 i T-917 (Izjava svjedoka A-7 data Uredu tužioca MKSJ od 23. i 24. novembra 2005. godine)(Povjerljivo) paragraf 13].

⁸⁶³ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*, str. 6542.

⁸⁶⁴ Svjedok A-13 (12. decembar 2007.).

⁸⁶⁵ Svjedoci Mile Janjić i Slobodan Mijatović, obojica pripadnici Vojne policije Bratunačke brigade, svjedočili su da su otišli u školu u Ročević i jedno vrijeme čuvali zatvorenike (T-965, Svjedočenje svjedoka Mile Janjića u predmetu *Popović* i T-974, Svjedočenje svjedoka Slobodana Mijatovića u predmetu *Božić i dr.*). Vijeće nije došlo do posebnih utvrđenja kada je u pitanju učesće Bratunačke brigade u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.

⁸⁶⁶ "T" je skraćénica za "teren". T-826 (Evidencija o prisutnosti ljudstva Vojne policije Zvorničke brigade od jula 1995.). Vidi takođe T-813 (Butlerov narativni izvještaj), paragraf 7.17.

⁸⁶⁷ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 38-40; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004.), str. 16; T-18 (saslušanje od 8. novembra 2004.) str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004.) (Povjerljivo) str. 4.

⁸⁶⁸ T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13382.

⁸⁶⁹ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*.

⁸⁷⁰ Svjedok Sreten Aćimović prepoznao je školu na dokazu T-30 i T-31 (fotografije škole u Ročeviću i fiskulturne sale). Mitar Lazarević je potvrdio da je to ono što mu je rekao Sreten Aćimović (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13366).

⁸⁷¹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević je potvrdio da je to ono što mu je rekao Sreten Aćimović (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13366 do 13668).

549. Vijeće nalazi da je približno 500 zarobljenih Bošnjaka, muškaraca, bilo zatočeno u školi. Fiskulturna sala bila je puna.⁸⁷² Prema Trbićevoj procjeni u fiskulturnoj sali se nalazilo između 500 i 600 zarobljenika, iako im je potpukovnik Popović rekao da se otprilike isti broj zarobljenika nalazi u Orahovcu.⁸⁷³

550. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van svake razume sumnje da su Vojnici VRS prilikom prevoza zarobljenih Bošnjaka iz škole do mjesta pogubljenja po prijekom postupku na opštinskoj deponiji smeća pored rijeke Drine u Kozluku.

551. Svjedok Sreten Aćimović navodi da je potpukovnik Popović nazvao komandu Zvorničke brigade da se pošalju kamioni u školu u Ročevići.⁸⁷⁴ Kamion marke Mercedes stigao je ispred škole. Popović tražio je još kamiona i pitao je svjedoka Sretena Aćimovića da doveze kamione iz njegove jedinice, ali on je odbio. Drugi kamion, marke TAM, stigao je u školu malo kasnije.⁸⁷⁵ Svjedok A-7, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, takođe je vidio nekoliko kamiona kako napuštaju školu sa zarobljenicima.⁸⁷⁶ Pošto je prethodnog dana bio u Orahovcu, pretpostavio je da se isto dešava. Svjedok A-8, takođe pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, potvrdio je da su stigli kamioni koji su zarobljenike odvezli u Kozluk na pogubljenje, i da su ovi zarobljenici doživjeli istu sudbinu kao i oni u Orahovcu.⁸⁷⁷ Svjedok Mitar Lazarević čuo je da su zarobljenici kamionima odvezeni iz škole u Ročeviću.⁸⁷⁸ Konačno, Trbić je izjavio da su u vrijeme kada je on stigao u Ročević, zarobljenici vojnim kamionima odvođeni na pogubljenje u Kozluk.⁸⁷⁹ Potpukovnik Popović je potvrdio Trbiću da zarobljenike odvođe na pogubljenje.⁸⁸⁰

552. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van svake razumne sumnje dana 15. jula 1995. godine, čime je 15. jula 1995. godine približno 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka ubijeno po prijekom postupku paljbom iz automatskog oružja u Ročeviću i Kozluku.

⁸⁷² T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13367).

⁸⁷³ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 40; T-18 (saslušanje od 8. novembra 2004.) str. 10; T-14 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 25. januara 2004.).

⁸⁷⁴ Svjedok Sreten Aćimović (3 decembar 2007.).

⁸⁷⁵ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁸⁷⁶ T-918, Svjedočenje svjedoka A-7 u predmetu *Popović*.

⁸⁷⁷ Svjedok A-8 (10. decembar 2007.).

⁸⁷⁸ T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13379.

⁸⁷⁹ T-18 (saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 10-11; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu) (Povjerljivo) str. 4.

⁸⁸⁰ T-18 (saslušanje Trbića od 8. novembra 2004.), str. 11.

553. Mjesto Kozluk nalazi se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.⁸⁸¹

554. Masovno pogubljenje i operacija ukopa provedeni su između 15. i 16. jula u Kozluku, gdje je približno 500 muškaraca pogubljeno na obali rijeke Drine.⁸⁸² Nije poznato da je neko preživio ovo pogubljenje.⁸⁸³ Prema Trbićevim tvrdnjama, u Kozluku je ubijeno otprilike između 600 i 700 ljudi.⁸⁸⁴

555. Zarobljenici su prevezeni iz Ročevića do opštinske deponije smeća u Kozluku, koja se nalazila na lijevoj obali rijeke Drina.⁸⁸⁵ Zarobljenici su potom pogubljeni na toj lokaciji.⁸⁸⁶

556. Prema Trbićevim riječima, vojnici iz različitih jedinica učestvovali su u pogubljenjima u Kozluku: pripadnici 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, pripadnici Vojne policije Zvorničke brigade, kao i oko 30 vojnika iz Višegradske jedinice, Lukićevi ljudi i ljudi iz jedne jedinice nepoznate Trbiću.⁸⁸⁷ Vijeće je utvrdilo da su, u namjanju ruku, u pogubljenjima u Kozluku učestvovali pripadnici Zvorničke brigade.

557. Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo dokazalo van svake razumne sumnje da su 16. jula 1995. godine vojnici VRS-a iz Inženjerske čete Zvorničke brigade su ukopali stradale žrtve u neobilježene grobnice na deponiji smeća u Kozluku i okolini.

558. Tijela pogubljenih zarobljenika su potom ukopana u neobilježene masovne grobnice na licu mjesta. Svjedok A-45, pripadnik jedinice inženjerije Zvorničke brigade, objasnio je da je otišao u Kozluk 16. jula, po narednju komande jedinice inženjerije Zvorničke brigade.⁸⁸⁸ Miloš Mitrović, još jedan pripadnik jedinice inženjerije Zvorničke brigade, takođe je primio naredenje od komande jedinice inženjerije Zvorničke brigade da ode u Kozluk.⁸⁸⁹ Na deponiji smeća osjetio se intenzivan smrad;⁸⁹⁰ vijeće stoga zaključuje da su tijela ležala tamo od prethodnog dana. Tijela su bačena u jame koje su nastale kopanjem šljunka; ljudi iz obližnje firme su tamo bacali velike količine stakla

⁸⁸¹ T-813 (Butlerov n izvještaj), paragraf 7.53, str. 72; T-817 (Karta koja prikazuje zonu odgovornosti Zvorničke brigade i bataljone).

⁸⁸² Utvrđena činjenica 75 (Odluka vijeća od 13. decembra 2007.).

⁸⁸³ Utvrđena činjenica 75 (Odluka vijeća od 13. decembra 2007.).

⁸⁸⁴ T-15 (saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44-45; T-14 (Informativni izvještaj Tužilaštva od 25. januara 2004.).

⁸⁸⁵ Svjedok A-45 (15. januar 2008.). Svjedok A-45 naznačio je lokaciju pogubljenja na T-1/AG-24 (fotografija mjesta pogubljenja u Kozluku).

⁸⁸⁶ Utvrđena činjenica 76 (Odluka vijeća od 13. decembra 2007.).

⁸⁸⁷ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 40; T-17 (Trbićevo saslušanje od 29. oktobra 2004.), str. 62-63; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 13; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004.) (Povjerljivo) str. 5.

⁸⁸⁸ Svjedok A-45 (15. januar 2008.).

⁸⁸⁹ T-880, Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5603. To je potkrijepljeno putnim radnim listom vozila za rovokopač Torpedo kojim je upravljao Miloš Mitrović, a koji sadrži unos za Kozluk za 16. juli 1995. T-52 (Putni radni listovi Inženjerske čete Zvorničke brigade za juli 1995.).

⁸⁹⁰ Svjedok A-45 (15. januar 2008.) T-880; Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5605.

koje je bilo različitog oblika i boja, kao i smeće.⁸⁹¹ Uposlenici komunalnih preduzeća bili su na licu mjesta.⁸⁹² Miloš Mitrović je uz pomoć malog SKIPA počeo da prekriva tijela zemljom, ali pošto je ta mašina bila premalena i nije radila kako treba, utovarivač ULT, koji je preuzet od jedne privatne firme dovezen je kako bi prekrivio tijela.⁸⁹³ Bilo je potrebno oko sat i pol da se tijela prekriju uz pomoć ULT-a.⁸⁹⁴

559. Veliki broj forenzičkih dokaza potvrđuje postojanje tri primarne masovne grobnice koje su naknadno prekopavane⁸⁹⁵, a nalaze se pored deponije smeća u Kozluku.⁸⁹⁶ Dio deponije smeća

sačinjen je od velike količine polomljenog stakla, staklenih flaša i naljepnica za flaše sa oznakama "Vitinka" i "Kozluk".⁸⁹⁷ Vijeće nalazi da ove flaše, djelići stakla i naljepnice sa flaša potiču iz fabrike za flaširanje Vitinka, koja se nalazi blizu odlagališta otpada. Kao što će to vijeće detaljnije obrazložiti dalje u presudi, iste naljepnice za flaše i polomljene flaše pronađene su u nekim sekundarnim masovnim grobnicama na osnovu čega je i stvorena veza između ovih masovnih grobnica.⁸⁹⁸

560. Snimci iz zraka pokazuju da je ova primarna grobnica u Kozluku nastala između 5. i 17. jula 1995. godine.⁸⁹⁹ Ova primarna grobnica je naknadno prekopana dana 27. septembra 1995. godine i prije tog datuma, a tijela iz ove grobnice prebačena su u sekundarnu masovnu grobnicu (vidi dalje u tekstu).⁹⁰⁰

561. Identitet tri stotine i dvadeset osam (328) lica čija su tijela pronađena u Kozluku, utvrđen je na osnovu DNK analize.⁹⁰¹ U slučajevima kada je bilo moguće utvrditi spol žrtava, radilo se o muškarcima.⁹⁰² Kada je bilo moguće utvrditi uzrok smrti, utvrđeno je da su žrtve ubijene vatrenim oružjem.⁹⁰³ U masovnoj grobnici pronađeno je 168 ligatura i 55 poveza za oči.⁹⁰⁴ Pronađeni su neki vjerski predmeti koji povezuju žrtve sa islamom.⁹⁰⁵

⁸⁹¹ Svjedok A-45 (15. januar 2008.); T-880; Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5605.

⁸⁹² Svjedok A-45 (15. januar 2008.).

⁸⁹³ Svjedok A-45 (15. januar 2008.); T-880; Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5603 i 5606 do 5610.

⁸⁹⁴ T-880; Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5610.

⁸⁹⁵ Ovo znači da su žrtve ukopane u masovnu grobnicu neposredno nakon što su pogubljene i da je ta masovna grobnica kasnije prekopana ili opljačkana, a neka od tijela koja su se nalazila unutra su premještena u sekundarnu masovnu grobnicu(e).

⁸⁹⁶ Utvrđena činjenica 76 (Odluka Vijeća od 13. decembra 2007.).

⁸⁹⁷ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Prilog A, str. 45.

⁸⁹⁸ Dean Manning (16. juni 2008.).

⁸⁹⁹ T-841B (Fotografija Kozluka sačinjena iz zraka, 5. i 17. jula 1995.).

⁹⁰⁰ T-841C (Fotografija Kozluka sačinjena iz zraka, 7. i 27. septembra 1995.).

⁹⁰¹ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007.), str. 5/24.

⁹⁰² T-830 (Prvi Manningov izvještaj), prilog A, str. 45.

⁹⁰³ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), prilog A, str. 46.

2. Radnje Milorada Trbića

562. Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo utvrdilo van razumne sumnje da je dana 15. jula 1995. godine ili približno toga datuma, u školi Ročević, dok je nadgledao obezbjeđenje Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su bili zatvoreni u školi, Milorad Trbić je pucao iz automatske puške na zarobljene muškarce Bošnjake, kojom prilikom je ubio najmanje 5 (pet) njih

563. Vijeće je u pasusu 544 zaključilo da su muškarci Bošnjaci zatočeni u školu u Ročeviću dana 14. jula 1995. godine ili približno toga datuma.

564. Vijeće nalazi da je Trbić dana 15. jula 1995. godine u tri navrata išao u Ročević. Vijeće zaključuje da je on prvi put tamo stigao između 13:00 i 14:00 sati.⁹⁰⁶ Svjedok A-13 je vidio da je Trbić došao u školu autom oko 14:00 sati i zadržao se pet ili deset minuta.⁹⁰⁷ Svjedok je vidio da se Trbić vratio u auto ali ne zna kada je napustio Ročević. Trbić je izjavio da se zadržao tamo dva sata⁹⁰⁸ a iskaz svjedoka A-13 je dovoljan kako bi potkrijepio ovu izjavu.

565. Trbić je izjavio da je Sreten Aćimović, komandant 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade već bio u školi u Ročeviću kada je on stigao.⁹⁰⁹ Međutim, Sreten Aćimović je svjedočio da nije vidio Trbića u školi u Ročeviću, gdje je stigao negdje oko 10:00 ili 11:00 sati i ostao tamo jedan do jedan i pol sat. Štaviše, svjedok Sreten Aćimović je u svom iskazu rekao da je čuo telefonski razgovor potpukovnika Popovića, koji je tražio da se pošalju "jedan ili dvojica koji su prethodno bili u Petkovicima ili Orahovcu" i da je on nakon tridesetak dana pitao Trbića na koga je potpukovnik Popović mislio; Trbić mu je rekao da je potpukovnik Popović vjerovatno mislio na njega ili Jasikovca.⁹¹⁰ Vijeće ovaj iskaz smatra vjerodostojnim.⁹¹¹ Vijeće nalazi da su i Trbić i Aćimović otišli u školu u Ročeviću ali nije utvrđeno kada je to tačno bilo.

⁹⁰⁴ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), prilog A, str. 47.

⁹⁰⁵ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), prilog A, str. 47.

⁹⁰⁶ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.) str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4. Iako je optuženi takođe izjavio da je otišao u školu oko 10:00 sati [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 42], vijeće zaključuje da ova izjava nije vjerodostojna, na osnovu svjedočenja oba svjedoka, svjedoka A-13, koji je vidio optuženog oko 14:00 sati i svjedoka Sretena Aćimovića, koji je otišao u Ročević oko 10:00 i nije vidio optuženog.

⁹⁰⁷ Svjedok A-13 (12. decembar 2007.).

⁹⁰⁸ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4.

⁹⁰⁹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.); T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 39; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.) str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4.

⁹¹⁰ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁹¹¹ Sreten Aćimović je takođe svjedočio da mu je optuženi oko mjesec dana nakon događaja u Srebrenici rekao da nije išao u Ročević, da je potpukovnik Popović tražio od njega da ide ali da je Trbić rekao potpukovniku Popoviću da je na terenu i da ne može da ide. Vijeće smatra da ova Trbićeva izjava ide njemu u korist i ne odražava istinu.

566. Vijeće nalazi da je Milorad Trbić nadzirao vojnike koji su čuvali školu u Ročeviću. Vijeće se prisjeća da je u Orahovcu Trbić nadgledao vojnike koji su tu čuvali školu.⁹¹² Vijeće je u pasusu 548 zaključilo da su školu čuvali, u najmanju ruku pripadnici Vojne policije Zvorničke brigade. Prema Trbićevim tvrdnjama, on je organizirao ljude koji će ukrcati zarobljenike na kamione kako bi bili prevezeni na mjesto pogubljenja.⁹¹³ Svjedok A-13, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, vidio je Trbića kako razgovara sa jednim vojnim policajcem; taj vojni policajac je kasnije prenio svjedoku da mu je Trbić dao upute da ne dozvoli civilima da pridu školskom dvorištu.⁹¹⁴ Vijeće nalazi da je Trbić znao da će zarobljenici biti pogubljeni. Trbić je zaista već u periodu između 13. i 15. jula 1995. godine učestvovao u zatvaranju i pogubljenju zarobljenika u Orahovcu. Operacija u Ročeviću izvršena je na potpuno isti način i u njoj su učestvovali bar neki od istih počinitelja. Odlaskom u Ročević, Trbić je jasno pokazao da je spreman da učestvuje u opštoj operaciji zatvaranja i pogubljenja muškaraca Bošnjaka koji su zarobljeni u blizini Srebrenice i dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Štaviše, Trbić je izjavio da su zarobljenici odvođeni na pogubljenje.⁹¹⁵

567. Vijeće nalazi da je potpukovnik Popović takođe bio u školi u Ročeviću i da je koordinirao operaciju. Potpukovnika Popovića su u školi vidjeli i Trbić i Sreten Aćimović.⁹¹⁶ Potpukovnik Popović se pobrinuo da Trbić učestvuje u čuvanju preostalih zarobljenika u školi.⁹¹⁷ Potpukovnik Popović je takođe tražio od Sretena Aćimovića da pošalje svoje vojnike radi pogubljenja zarobljenika i raspitivao se za lokalitete gdje bi zarobljenici mogli biti pogubljeni.⁹¹⁸ Prema Trbićevim riječima, Beara je takođe bio prisutan u školi.⁹¹⁹

568. Vijeće nalazi da se Milorad Trbić, prema njegovim vlastitim tvrdnjama, vratio u Ročević istog dana oko 16:00 sati, nakon što je otišao u Kozluk (vidi dalje u tekstu), i ostao tamo do 18:00 sati.⁹²⁰ Trbić je nastavio sa organizovanjem prevoza zarobljenika, znajući da će oni biti

⁹¹² Vidi gore, pasus 472.

⁹¹³ T-15 (Saslušanje od 23. maja 2004.), str. 40 i 44; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹¹⁴ Svjedok A-13 (12. decembar 2007.).

⁹¹⁵ T-18 (saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 10-11; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4.

⁹¹⁶ Optuženi je izjavio da se potpukovnik Popović već nalazio u školi kad je on stigao [T-18 (saslušanje Trbića od 8. novembra 2004.), str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4.] kao i da ga je potpukovnik Popović dopratio do škole [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 43]. S obzirom na to da je svjedok Sreten Aćimović vidio potpukovnika Popovića u školi ujutro 15. jula 1995. godine (svjedok Sreten Aćimović, 3. decembar 2007.) i da vijeće nalazi da je Trbić stigao u školu između 13:00 i 14:00, vijeće zaključuje da je potpukovnik Popović već bio u školi kada je optuženi došao.

⁹¹⁷ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 11.

⁹¹⁸ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁹¹⁹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44.

⁹²⁰ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 15.

pogubljeni.⁹²¹ Kada je napustio Ročević, svi zarobljenici su već prevezeni u Kozluk na pogubljenje.

922

569. Vijeće zaključuje da se Trbić, prema njegovim vlastitim tvrdnjama, još jednom, posljednji put vratio u Ročević kako bi po zahtjevu potpukovnika Popovića organizovao čišćenje područja ispred škole.⁹²³ Prema Trbićevim riječima, 2. pješadijski bataljon Zvorničke brigade bio je zadužen za čišćenje škole.⁹²⁴ Međutim, Sreten Aćimović, komandant 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, svjedočio je da nijedan od njegovih vojnika, izuzev njega lično, nije otišao u Ročević.⁹²⁵ Svjedok Mitar Lazarević, takođe pripadnik 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, potvrdio je da nikada nije išao u Ročević.⁹²⁶ Trbić tvrdi da je škola Ročević očišćena negdje oko 23:00 sata.⁹²⁷ Vijeće nalazi da je Milorad Trbić organizovao čišćenje te lokacije. Nije nužno utvrđivati ko je pomagao Trbiću u ovoj operaciji.

570. Tužilaštvo je van razumne sumnje utvrdilo da je Milorad Trbić iz automatske puške ubio najmanje pet (5) zarobljenika u školi.

571. Trbić je izjavio da je ubio najmanje 5 zarobljenika u školi.⁹²⁸ Takođe je izjavio da su drugi vojnici koji su obezbjeđivali školu ubili oko 20 zarobljenika u školi, i da je to naredio potpukovnik Popović.⁹²⁹ Ova izjava je potkrijepljena iskazom svjedoka Sretena Aćimovića, komandanta 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade, koji je potvrdio da je vidio tijela oko 10 zarobljenika koji

⁹²¹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹²² T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹²³ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.) str. 45; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 22-23; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹²⁴ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 22-23; T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 45.

⁹²⁵ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.).

⁹²⁶ T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13382.

⁹²⁷ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 45.

⁹²⁸ Prilikom saslušanja od 23. maja 2004. godine u Tužilaštvu MKSJ, Trbić je izjavio da je ubio oko 10 ljudi [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44]. U Informativnom izvještaju Tužilaštva MKSJ stoji da je Trbić izjavio da je učestvovao u pogubljenju oko 10 zatvorenika u školi Ročević, ali nije naveo tačnu lokaciju pogubljenja [T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 8-9]. Sreten Aćimović je svjedočio da je vidio najmanje 10 tijela ispred poljskog we-a. U saslušanju od 8. novembra 2004. (str. 12) u Tužilaštvu MKSJ, Trbić je izjavio da je ubio možda 5 ili 6 ljudi. Vijeće je na osnovu ovih kontradiktornih dokaza zaključilo da je optuženi ubio najmanje 5 zatvorenika. Vijeće takođe zaključuje da je optuženi ubio ove muškarce ili prvi ili drugi put kada je otišao u školu (na saslušanju od 8. novembra 2004., on je izjavio da drugi put nije ubio nijednog zatvorenika [T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 16]). Optuženi je takođe izjavio da nije vidio da je još iko pogubljen u školi [T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4]. Vijeće odbacuje ovu izjavu optuženog; ovo je primjer konstantnih Trbićevih pokušaja da obmane i zbuni istražitelje.

⁹²⁹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 11. U saslušanju od 23. maja 2004., Trbić je izjavio da su "drugi" takođe učestvovali u ubijanjima u školi [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine) str. 44].

su ubijeni na području ispred ulaza u školu.⁹³⁰ Svjedok A-8, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, takođe je vidio tijela ljudi koji su ubijeni u školskom dvorištu.⁹³¹

572. Prema Trbićevim riječima, tijela osoba ubijenih u školi ukopana su Kozluku, skupa sa tijelima pogubljenih u Kozluku (vidi tekst koji slijedi).⁹³²

573. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo zaključilo van razumne sumnje da je dana 15. jula 1995. godine uz koordinaciju potpukpovnika Vujadina Popovića koji je bio u školi, Milorad Trbić postupio zajedno i nadgledao aktivnosti drugih vojnika VRS-a prilikom prevoza zarobljenih Bošnjaka iz škole do mjesta pogubljenja po prijekom postupku na opštinskoj deponiji smeća pored rijeke Drine u Kozluku, znajući da će na tom mjestu biti pobijeni po prijekom postupku

574. Trbić je izjavio da je napustio Ročević nakon neka dva sata i otišao na mjesto pogubljenja u Kozluk.⁹³³ Vijeće nalazi da je Trbić, prema vlastitim tvrdnjama, bio u pratnji jednog od kamiona koji su zarobljenike prevozili na mjesto pogubljenja u Kozluk.⁹³⁴

575. Vijeće je u tački 552 utvrdilo da je dana 15. jula 1995. godine približno 500 muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku vatrom iz automatskog oružja, na opštinskoj deponiji smeća u Kozluku.

576. Trbić je izjavio da su pogubljenja već bila u toku kada je on stigao.⁹³⁵ Trbić je izjavio da se na mjestu pogubljenja u Kozluku zadržao 30 minuta i da je bio sa Lazarevićem, pripadnikom jedinice inženjerije Zvorničke brigade.⁹³⁶

577. Prema Trbićevim riječima, Sreten Aćimović je od Beare primio naredenje da na mjesto pogubljenja, sa Trbićem pošalje pet ili šest vojnika 2. pješadijskog bataljona iz Ročevića; Aćimović je izvršio tu naredbu.⁹³⁷ Ovi ljudi su skupa sa Trbićem i Birčakovićem, od škole do mjesta pogubljenja u Kozluku, pratili jedan kamion marke TAM u kojem je bilo 20-30 zarobljenika.⁹³⁸ Međutim, Sreten Aćimović, komandant 2. pješadijskog bataljona, svjedočio je da niko od njegovih

⁹³⁰ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević je potvrdio da je to ono što mu je rekao Sreten Aćimović (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13390).

⁹³¹ Svjedok A-8 (10. decembar 2007.).

⁹³² T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 23.

⁹³³ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 4.

⁹³⁴ T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004.), str. 16-17; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 12; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 5, 9.

⁹³⁵ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹³⁶ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 42-44; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹³⁷ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 42-44.

⁹³⁸ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 5, 9; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 12.

vojnika, izuzev njega lično, nije išao u Ročević.⁹³⁹ Vijeće na osnovu podnesnih dokaza ne može utvrditi koja od jedinica VRS je izvršila pogubljenja na stratištu u Kozluku. Ali ni ovo utvrđenje nije neophodno za pitanje Trbićeve odgovornosti za ove događaje.

578. Vijeće nalazi da je Milorad Trbić dva puta išao na stratište u Kozluku. Prema Trbićevim tvrdnjama, on se na stratište u Kozluku⁹⁴⁰ vratio sa vozačem Miloradom Birčakovićem⁹⁴¹, po zahtjevu potpukovnika Popovića⁹⁴² kako bi izvidio kakva je tamo situacija te obavijestio Bearu i potpukovnika Popovića o izvršenju zadatka.⁹⁴³ Vijeće zaključuje da se ovo slaže sa ranijim zahtjevom Popovića da se pregleda i očisti lice mjesta u Ročeviću i da se o tome izvijeste članovi udruženog zločinačkog poduhvata.

579. Na saslušanju od 8. novembra 2004. godine, Trbić je izjavio da je napustio stratište u Kozluku između 18:00 i 19:00 sati.⁹⁴⁴ Za vrijeme obilaska lica mjesta od strane MKSJ, u avgustu 2004. godine, Trbić je rekao da su pogubljenja već bila završena kada je on napustio stratište.⁹⁴⁵ Na saslušanju od 23. maja 2004. godine izjavio je da su se ubijanja u Kozluku završila oko 20:00 ili 21:00 sati.⁹⁴⁶ Ništa od ovoga nije značajano za ovu tačku optuženja. Vijeće stoga nije utvrđivalo vrijeme kada je Trbić napustio Ročević, uveče, 15. jula 1995. godine.

580. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je kasnije, 15. jula 1995. godine u Kozluku, Milorad Trbić vršio pogubljenje muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica po prijekom postupku u trajanju od najmanje 20 minuta, kada je ubio nekoliko (nepoznat broj, ali više od jednog) njih paljbom iz automatskog oružja.

581. Trbić je izjavio da je učestvovao u pogubljenjima 20 do 30 minuta.⁹⁴⁷ Trbić nije jasno naveo da li je pogubio zarobljenike kada je u Kozluk otišao prvi ili drugi put, ili u oba navrata.⁹⁴⁸ Vijeće stoga ne može utvrditi tačno vrijeme ovih pogubljenja, ali potvrđuje da je Trbić pogubio više zarobljenika. Premda je Trbić u svojim brojnim izjavama navodio različito vrijeme ubijanja, u najmanje tri izjave je konzistentno izjavio da je on ubijao zarobljenike. Vijeće poklanja vjeru ovim

⁹³⁹ Svjedok Sreten Lćimović (3. decembar 2007.).

⁹⁴⁰ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹⁴¹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembar 2004.), str. 17.

⁹⁴² T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 17.

⁹⁴³ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44-45.

⁹⁴⁴ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 17.

⁹⁴⁵ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹⁴⁶ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 45.

⁹⁴⁷ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 12-14; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 5 i 9; U toku istog saslušanja, Trbić je izjavio da nije učestvovao u ubijanjima (str. 5) i da je učestvovao u ubijanjima (str. 9).

⁹⁴⁸ Na saslušanju od 23. maja 2004., izjavio je da je ljude pogubio kada je drugi put otišao na stratište u Kozluk [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44-45].

izjavama koje je Trbić dao suprotno svom interesu i nalazi da je Trbić učestvovao u masovnim pogubljenjima u Kozluku.

582. Trbić je izjavio da je informisao potpukovnika Popovića o prevozu do Kozluka i pogubljenju u kojem je učestvovao, kada se drugi put vratio u Ročević.⁹⁴⁹ Prema Trbićevim tvrdnjama, Beara je takođe bio prisutan na stratištu u Kozluku.⁹⁵⁰

583. Na saslušanju od 23. maja 2004. godine, Trbić je istražiteljima potvrdio tačnu lokaciju stratišta u okolini Kozluka.⁹⁵¹ Vijeće smatra da je ovo jasan pokazatelj Trbićevog učešća u događajima na toj konkretnoj lokaciji.

584. Prema Trbićevim riječima, kada je on 15. jula 1995. godine stigao na stratište u Kozluk, teška inženjerska mašinerija je već iskopavala grobnicu.⁹⁵² Izjavio je da su mašine već bile u pogonu čim je pogubljenje završeno. Trbić je saznao da su nakon završetka pogubljenja inženjerske mašine obavljale svoje zadatke⁹⁵³, a oni nisu znali kada će sve to završiti.⁹⁵⁴ Dokazi zapravo upućuju na to da je operacija ukopa završena 16. jula 1995. godine, a to je potkrijepljeno iskazima direktnih svjedoka⁹⁵⁵ i putnim radnim listom vozila⁹⁵⁶. Trbić je spomenuo jednu inženjersku mašinu koja je naprijed u najmanju ruku imala jednu veliku kašiku.⁹⁵⁷ Međutim, vijeće je u tački 557 utvrdilo da se operacija ukopa u Kozluku odvijala narednog dana, 16. jula 1995. godine.

E. KULA GRAD

(a) Dana 15. jula 1995. godine, u Kula Gradu, Zvornik, Milorad Trbić je koordinirao i nadgledao pogubljenja po prijekom postupku koja su vršili vojnici VRS-a grupe zarobljenih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, među kojima je bio i Rešid Sinanović, sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine.

⁹⁴⁹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 15.

⁹⁵⁰ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44.

⁹⁵¹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 40; izjavio je da su zatvorenici odvedeni u Kozluk, do obale rijeke Drine, na pješčani dio pored rijeke.

⁹⁵² T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9; T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 42-44.

⁹⁵³ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (Povjerljivo) str. 9.

⁹⁵⁴ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 44-45.

⁹⁵⁵ Svjedok A-45 (15. januar 2008.); T-880, Svjedočenje svjedoka Miloša Mitrovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5603-5610.

⁹⁵⁶ Putni radni list za rovokopač Torpedo kojim je upravljao Miloš Mitrović, a koji sadrži umos za Kozluk za 16. juli 1995. godine [T-52 (Putni radni listovi Inženjerske čete Zvorničke brigade za juli 1995.)].

⁹⁵⁷ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 17.

1. Opća činjenična utvrđenja

585. Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je dana 15. jula 1995. godine, u Kula Gradu, Zvornik, Milorad Trbić koordinirao i nadgledao pogubljenja po prijekom postupku koja su vršili vojnici VRS-a grupe zarobljenih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, među kojima je bio i Rešid Sinanović, sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine.

586. Vijeće ne uključuje navode tužilaštva da je optuženi „postupao po uputama pukovnika Ljubiše Beare“ u inkriminacije zbog nerelevantnosti za optuženja.

587. Obrazac ubijanja bošnjačkih muškaraca započet 13. jula 1995. godine je nastavljen i u Kula Gradu.

588. U jutarnjim satima 13. jula 1995. godine, Momir Nikolić je stigao u Konjević Polje kako bi provjerio prohodnost i bezbjednost ceste Bratunac – Konjević polje jer je general Mladić trebao proći tim putem.⁹⁵⁸ Nakon što je general Mladić prošao, Momir Nikolić je jednog od zarobljenika odvezao svojim kolima u Bratunac.⁹⁵⁹ Njegovo ime je bilo Rešid Sinanović.⁹⁶⁰ Nikolić je naveo da je Sinanović bio važan zarobljenik jer se nalazio na spisku ratnih zločinaca, a ranije je bio i načelnik policije u Bratuncu.⁹⁶¹ Svjedok A-28 je potvrdio da je 13. jula 1995. godine Rešid Sinanović bio zarobljen u Konjević Polju, te da je bio u istoj grupi zarobljenika kao i svjedok. Ovaj svjedok je naveo da je jedan vojnik prišao Rešidu govoreći mu: „ Tu si“..... „Dugo smo te čekali“.⁹⁶² U štabu bratunačke brigade ovog zarobljenika primio je Zlatan Čelanović, pravnik i referent za pravne poslove, vjerska pitanja i moral ove brigade.⁹⁶³

589. Čelanović se sastao sa Bearom nešto ranije ili na večer 12. jula ili u ranim jutarnjim satima 13. jula. Stajali su ispred zgrade Vojne policije u Bratuncu. Čelanović and Beara su razgovarali o knjizi u kojoj se navode imena muslimana koji se sumnjiče za ubijanje srpskih civila. Beara je

⁹⁵⁸ T-868 Izjava o činjenicama i prihvatanje krivice Momir Nikolić, Aneks A, tačka 9.

⁹⁵⁹ T-868 Izjava o činjenicama i prihvatanje krivice Momir Nikolić, Aneks A, tačka 9; T-915 iskaz svjedoka A-19 dat u predmetu Tužilac protiv Popovića i dr., IT-98-33, svjedočenje dana 8. i 9. novembra 2006. godine („Iskaz svjedoka A-19 u predmetu Popović“), str. 3827.

⁹⁶⁰ T-915 iskaz svjedoka A-19 u predmetu Popović, str. 3827.

⁹⁶¹ T-915 iskaz svjedoka A-19 u predmetu Popović, str. 3827.

⁹⁶² T-891 (Izjava Svjedoka A-20 data Tužilaštvu MKSJ 16. avgusta 1995. godine) (Povjerljivo) A-28 Izjava data u Tužilaštvu MKSJ dana 16.08.1995. godine, strana 4.

⁹⁶³ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Tužilac protiv Popovića i dr., IT-05-88 od 31. januara 2007. godine („Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović“), str. 6633 i 6634.

skrenuo pažnju Čelanoviću da bi za njega bilo dobro da izvrši provjeru da li se imena nekog od zarobljenika koji su dovedeni njemu spominju u knjizi „Hronika našeg groblja“.⁹⁶⁴

590. Istog dana 13. jula, specijalna policija Bratunačke brigade je u zgradu Vojne policije Bratunačke brigade dovela grupu od 5 ili 6 Bošnjaka muškaraca. Po nalogu Ljubiše Beare, bilo je potrebno izvršiti provjere da se utvrdi da li su činili zločine prema srpskom narodu.⁹⁶⁵

591. Specijalna policija je došla sa Momrom Nikolićem, koji je Čelanoviću izdao istu naredbu kao i Beara u vezi sa zarobljenicima. Bilo je potrebno da Čelanović izvrši provjeru o tome da li se Rešid pominje u knjizi „Hronika našeg groblja“, kao neko ko je osumnjičen za napad na selo Bjelovac.⁹⁶⁶

592. Čelanović je obavio ispitivanje Rešida Sinanovića kao i još 5 zarobljenika koji su uhvaćeni i dovedeni u štab Bratunačke brigade o čemu je sačinio zabilješke.⁹⁶⁷ Pored Rešida Sinanovića to su bili:

- a. Nazif Avdić, sin Rame, rođen 15.09.1954. godine
- b. Munib Dedić, sin Emina, rođen 26.04.1966. godine
- c. Aziz Husić, sin Osmana, rođen 08.04.1966. godine
- d. Mujo Husić, sin Osmana, rođen 27.08.1961. godine
- e. Hasib Ibišević, sin Ibrahima, rođen 27.02.1964. godine.⁹⁶⁸

593. Svjedok Zlatan Čelanović je u svom iskazu potvrdio da su zabilješke koje su prezentirane prilikom njegovog ispitivanja na suđenju upravo one koje je on pisao prilikom ispitivanja svjedoka. On je također pojasnio da je smatrao da ono što su ovi ljudi govorili treba zapisati na komad papira.⁹⁶⁹ U vezi Rešida Sinanovića svjedok je naveo da se nije pojavilo ništa što bi ukazalo da je on naudio ikome ili počinio ratni zločin protiv srpskih civila, vojnika ili bilo šta drugo.⁹⁷⁰

⁹⁶⁴ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6630-6632.

⁹⁶⁵ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6632.

⁹⁶⁶ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6634.

⁹⁶⁷ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6637.

⁹⁶⁸ T-1081 (Izjava Rešida Sinanovića rođen 15.10.1949. godine); T-1082 Izjava Nazifa (Ramo) Avdića, rođen 15.09.1964. godine; Mumiba (Emin) Dedića, rođen 26.04.1966. godine i Aziza (Osman) Husića, 08.04.1966. godine; T-1083 (Izjava uzeta od Hasiba (Ibrahim) Ibiševića, rođen 27.02.1964. godine); T-1084 (Izjava uzeta od Husić (Osman) Muje, rođen 27.08.1961. godine.

⁹⁶⁹ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6637.

⁹⁷⁰ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6658.

594. Potvrdu o boravku Rešida Sinanovića u štabu bratunčke brigade 13. jula dao je i svjedok A-12 kojem je rečeno da se Rešid Sinanović nalazi u štabu Bratunačke brigade, pa ga je posjetio u kancelariji Zlatana Čelanovića.⁹⁷¹

595. Svjedok Zlatan Čelanović je naveo da su zarobljenici nakon davanja izjava isti dan 13. jula 1995. godine odvedeni u školu Vuk Karadžić od strane Specijalne jedinice Vojne policije.⁹⁷²

596. Sve osobe, Rešid Sinanović⁹⁷³ i ostalih 5 navedenih ljudi, su se vodile kao nestale osobe iz Srebrenice na spisku MKCK-a.⁹⁷⁴

597. Ime Aziza Husića se i dalje nalazi na spisku nestalih osoba MKCK.⁹⁷⁵

598. Tijelo Nazifa Avdića je pronađeno i identifikovano. Njegovo tijelo je pronađeno u primarnoj masovnoj grobnici u Kozluku.⁹⁷⁶ Identifikovani su djelomični posmrtni ostaci Muje Husića. Njegovo tijelo je pronađeno primarnoj grobnici Kozluku i u sekundarnoj masovnoj grobnici put za Čančare 3.⁹⁷⁷

599. Posmrtni ostaci Muniba Dedića su pronađeni i identifikovani u sekundarnoj masovnoj grobnici put za Čančare/ Kamenica 11, koja je sekundarna grobnici na Vojnoj ekonomiji Branjevo.⁹⁷⁸ Posmrtni ostaci Hasiba Ibiševića su pronađeni i identifikovani u masovnoj grobnici Vojna ekonomija Branjevo.⁹⁷⁹

600. Postoje dokazi koji se vežu za dalju sudbinu Rešida Sinanovića nakon što je odveden u školu Vuk Karadžić kako je to naveo svjedok Zlatan Čelanović, a što potvrđuju i materijalni dokazi. Iz evidencije o prijemu lica u Dom zdravlja Banja Koviljača, proizilazi da je dva dana nakon

⁹⁷¹ T-923, svjedok A-12 iskaz u predmetu Tužilac protiv Popovića i dr., IT-05-88 dat 21., 22. i 23. marta 2007. godine, („Iskaz svjedoka A-12 u predmetu Popović“) str. 9219-9220.

⁹⁷² T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6645.

⁹⁷³ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 8.4; T-1111 (Spisak nestalih osoba MKCK, 8. izdanje), Rešid Sinanović sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine, registracioni broj MKCK BAZ 911791-01.

⁹⁷⁴ T-813 (Butlerov izvještaj), paragraf 8.4 .

⁹⁷⁵ T-1111 Spisak nestalih MKCK izdanje 2007. godina strana 123

⁹⁷⁶ T-1114 (PIP-ov spisak zvanično identifikovanih žrtava) kod KK3 788B); T-833 (Izvještaj Deana Manninga 2007. godina).

⁹⁷⁷ T-1114 (PIP-ov spisak zvanično identifikovanih žrtava) KK3101 BP, CR3-B29; T-833 (Izvještaj Deana Manninga 2007. godina). *Vidi gore*, paragrafi od 410 do 412.

⁹⁷⁸ T-1114 (PIP-ov spisak zvanično identifikovanih žrtava) kod CR 3B -529); T-833 (Izvještaj Deana Manninga 2007. godina).

⁹⁷⁹ T-1114 (PIP-ov spisak zvanično identifikovanih žrtava) kod PLC 121); T-833 (Izvještaj Deana Manninga 2007. godina).

ispitivanja u štabu bratunačke brigade i odvođenja u školu u Bratuncu, dakle 15. jula 1995. godine Rešid Sinanović liječen i da je imao operaciju u tom Domu zdravlja.⁹⁸⁰

601. Svjedok Zlatan Čelanović je pojasnio da se mjesto Banja Koviljača nalazi u Srbiji. Obzirom da na popratnom pismu protokola u kojem se nalazi i ime Rešida Sinanovića rođen 1949. godine piše da se radi o medicinskom centru Loznica svjedok Čelanović je objasnio da se medicinski centar nalazio u Loznici, a da je Banja Koviljača bila dio tog centra. On je također istakao da je Loznici najbliži grad, preko puta u Republici Srpskoj, Bijeljina, odnosno mjesto Kozluk.⁹⁸¹

602. Nakon što mu je pružena medicinska pomoć Rešid Sinanović je pobjegao iz bolnice, te je uhvaćen 15 jula 1995. godine sa grupom ljudi. O njegovom hvatanju govori bilježnica dežurnog operativnog oficira zvorničke brigade za dan 15.07.1995. godine koja u vezi sa liječenjem Rešida Sinanovića sadrži unos : „Turski pravnik pobjegao u bolnicu u Loznici, ranjen i obrađen (Siniša)“.⁹⁸² I sam optuženi se prisjetio ovog događaja nakon što mu je predočena ova bilješka dežurnog operativnog, te potvrdio da se zapravo radi o Rešidu Sinanoviću.⁹⁸³ On je detaljno pojasnio da je postojala jedna grupa zarobljenika koja je uhvaćena i dovedena na graničnom prelazu u Karakaju, Zvornik, dana 15. jula 1995. godine. Vojna policija zvorničke brigade je sprovela ovu grupu na graničnom prelazu Karakaj kod Zvornika.⁹⁸⁴ Ovo mjesto se nalazilo u zoni odogovrnosti Zvorničke brigade.⁹⁸⁵ Informacija o zarobljenicima je javljena dežurnom operativnom, preko kojeg je javljeno zvorničkoj brigadi da ih preuzme.⁹⁸⁶ Optuženom je informaciju o zarobljenicima prenio dežurni operativni oficir za 15. juli Ljubo Bojanović.⁹⁸⁷

603. Rešid Sinanović je ponovo ispitan 15. jula. 1995. godine od strane optuženog i kapetana 1. klase Duška Vukotića.⁹⁸⁸ Sve izjave optuženog su dosljedne u tome da je on ispitivao Sinanovića

⁹⁸⁰ T-510 (Popratno pismo sa prilogom - spisak pacijenata u bolnici Banja Koviljača, Srbija u julu 1995. godine); T-746 (Popratno pismo iz zdravstvenog centra Dr. Milenko Marin, Loznica).

⁹⁸¹ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu Popović, str. 6660- 6661.

⁹⁸² T-20 (Bilježnica dežurnog operativnog oficira Zvorničke brigade) ERN 0293 5761; Vještak Richard Butler (17. i 18.03.2008. godine).

⁹⁸³ T-16 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 27.05.2004. godine) str. 16; T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine) str. 20.

⁹⁸⁴ T-16 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 27.05.2004. godine) str. 13 i 14; T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine) str. 20.

⁹⁸⁵ T-817 (Mapa zone odogovrnosti Zvorničke brigade i bataljona).

⁹⁸⁶ T-16 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 27.05.2004. godine) str. 16; T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine) str. 21.

⁹⁸⁷ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 19-21; T-20 (Knjiga dežurnog operativnog za dan 15.07.1995. godine).

⁹⁸⁸ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 17

15. jula 1995. godine.⁹⁸⁹ Svjedok Vinko Pandurević potvrdio prisustvo Vukotića 15 jula u Kula Gradu.⁹⁹⁰

604. Nakon što je Rešid Sinanović ispitan, a što je bilo naređenje prenoseno putem organa bezbjednosti, došlo je naređenje također putem organa bezbjednosti da se grupa iz Loznice odvede na strijeljanje.⁹⁹¹ Pripadnici 1. bataljona su vozilom TAM dana 15. jula prevezli ove zarobljenike do mjesta pogubljenja u reonu Kula Grada, te ih u večernjim satima pogubili.⁹⁹² Dokazi potvrđuju navode izmijenjene optužnice da je ova grupa zarobljenika zajedno sa Rešidom Sinanovićem pogubljena i ukopana u Kula Gradu 15. jula 1995. godine, te da su njihovi posmrtni ostaci kasnije premješteni u Kamenicu.⁹⁹³ Konačna potvrda o tome jeste pronalazak posmrtnih ostataka Rešida Sinanovića (sin Rahmana) upravo u masovnoj grobnici u Kamenici, kako je to naveo i sam optuženi.⁹⁹⁴ Kamenica je sekundarna grobnica,⁹⁹⁵ te je stoga optuženom bilo poznato da su ostaci kasnije premješteni u ovu sekundarnu grobnicu u kojoj su pronađeni posmrtni ostaci Rešida Sinanovića.

605. Iako je optuženi prilikom davanja svojih iskaza bio nedosljedan kada je u pitanju mjesto gdje je strijeljana ova grupa zarobljenika, a među njima i Rešid Sinanović, vijeće je našlo vjerodostojnom onu izjavu koja govori da se pogubljenje desilo u Kula Gradu, te da su tijela premještena u Kamenicu, obzirom da i materijalni forenzički dokazi upravo potvrđuju ovu činjenicu. Također, i navodi optuženog o njegovom daljem kretanju nakon egzekucije ove grupe u Kula Gradu, su potkrepljeni drugim dokazima.⁹⁹⁶

606. Nakon 15. jula 1995. godine, Rešidu Sinanoviću gubi se svaki trag. Čak se više njegovo ime ne pominje ni u dokumentima.

2. Radnje Milorada Trbića

⁹⁸⁹ T-16 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 27.05.2004. godine), str. 17; T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 19-22; T-19(Službena zabilješka Tužilaštva MKSJ-a 31.08.2004. godine) (Povjerljivo) str. 5.

⁹⁹⁰ O-5 Pandurević u predmetu Popović dana 20.02.2009. godine, str. 31893-31894.

⁹⁹¹ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 19-22.

⁹⁹² T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 22.

⁹⁹³ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 23.

⁹⁹⁴ T-1116 (Povjerljivi dopis PIP Reg. od 15. maja 2009. godine) (Povjerljivo); T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 19-21 i 48.

⁹⁹⁵ T-833 (Izveštaj Dcana Manninga 2007. godina), str. 10/24.

⁹⁹⁶ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 19-22; T-40 (Putni radni list za vozilo Opel Rekord).

607. Stoga je vijeće smatra da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je dana 15. jula 1995. godine, u Kula Gradu, Zvornik, Milorad Trbić koordinirao i nadgledao pogubljenja po prijekom postupku koja su vršili vojnici VRS-a grupe zarobljenih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, među kojima je bio i Rešid Sinanović, sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine.

608. Trbić navodi da je od Beare dobio upute koje su mu direktno proslijeđene preko majora Golića. Trbiću je rečeno da muškarce preuzme, sasluša i pogubi. Trbić navodi da je zajedno sa kapetanom 1. klase Duškom Vukotićem saslušavao Rešida sa još jednim iz te grupe, nakon čega ih odvođe na Kula Grad. Svjedok Vinko Pandurević potvrđuje da je Vukotić bio u Kula Gradu 15. jula 1995. godine.⁹⁹⁷

609. Trbićev vozač Birčaković Milorad je također bio prisutan na tom mjestu dana 15. jula u vrijeme egzekucije.⁹⁹⁸ Ovo je potkrijepljeno izvodom iz putnog radnog lista za vozilo Zvorničke brigade Opel Rekord koje proizilazi da je Birčaković 15. jula 1995. godine vozio ovo vozilo na području Zvornika i Diviča, te da je imao lokalnu vožnju u području Zvornika.⁹⁹⁹ Kula Grad se nalazi u zoni odgovornosti Zvorničke brigade,¹⁰⁰⁰ tačnije nalazi se u području grada Zvornika,¹⁰⁰¹ gdje se vozilo Opel Rekord kretalo taj dan. Nakon pogubljenja, optuženi se vratio u Zvornik.¹⁰⁰² Iz izvoda putnog radnog lista za vozilo Opel Rekord proizilazi kretanje vozila na području Zvornika gdje se i nalazi Kula Grad, što potkrepljuje Trbićeve navode o kretanju za taj dan. Na osnovu navedenog vijeće je zaključilo da su izjave optuženog Milorada Trbića vjerodostojne i da je bio prisutan prilikom pogubljenja grupe zarobljenika i Rešida Sinanovića dana 15. jula 1995. godine u Kula Gradu, Zvornik.

610. Na kraju, s obzirom da je bio prisutan na licu mjesta, njegova uloga bi bila da koordinira i nadgleda druge vojnike, a što je u skladu sa njegovom dotadašnjom ulogom u pogubljenjima. Nadalje, navedeno je u skladu sa legitimnom funkcijom koju je optuženi kao pomoćnik komandanta za bezbjednost u zvorničkoj brigadi imao prema pravilima rukovođenja i komandovanja organa bezbjednosti. Upravo je koordinacija i nadgledanje vojnika njegova uloga. Vijeće je stoga van razumne sumnje zaključilo da je tužilaštvo dokazalo da je optuženi koordinirao i nadgledao pogubljenja po prijekom postupku koja su vršili vojnici VRS-a grupe zarobljenih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, među kojima je bio i Rešid Sinanović, sin Rahmana, rođen 15.10.1949. godine.

⁹⁹⁷ O-5 Pandurević u predmetu Popović dana 20.02.2009. godine, str. 31893-31894.

⁹⁹⁸ T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 22.

⁹⁹⁹ T-40 (Putni radni list za vozilo Opel Rekord) za dan 15.07.1995. godine, ERN 00694702.

¹⁰⁰⁰ T-44 (Velika mapa Zvornika).

F. DEŽURNI OPERATIVNI OFICIR, ŠKOLA U KULI, VOJNA EKONOMIJA BRANJEVO I DOM U PILICI

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) Dana 16. jula 1995. godine, najmanje 500 muškaraca Bošnjaka zatvorenih u školi Kula, Pilica, prevezeno na Vojnu ekonomiju Branjevo.

611. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo utvrdilo van razumne sumnje da je 16. jula 1995. godine, najmanje 500 muškaraca Bošnjaka zatvorenih u školi Kula, Pilica, prevezeno na Vojnu ekonomiju Branjevo.

612. Škola u Kuli, Pilica i Vojna ekonomija Branjevo nalaze se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.¹⁰⁰³

613. Dana 14. i 15. jula 1995. godine ili približno tog datuma, zarobljenike bosanske Muslimane autobusima su prebacili iz Bratunca, preko Zvornika u Pilicu, gdje su ih zatočili u školu u selu Kula blizu Pilice.¹⁰⁰⁴ Škola je takođe bila poznata kao Škola Kula zbog kule koja se nalazi u njenom dvorištu, a sada se zove "Škola Nikola Tesla."¹⁰⁰⁵

614. P-6 i A-32, preživjeli svjedoci pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo koje je kasnije uslijedilo svjedočili su o svom zatočeništvu u školi Kula u Pilici. Svjedok A-32 je u svom svjedočenju naveo da je 14. jula autobusom prebačen iz Bratunca u školu u Pilici.¹⁰⁰⁶ Proveo je noć 14. i 15. jula u fiskulturnoj sali škole.¹⁰⁰⁷ Primijetio je da se drugi zatočenici nalaze u drugim dijelovima škole.¹⁰⁰⁸ Bio je svjedokom više djela nasilja koje su vojnici izvršili nad muslimanskim zarobljenicima, uključujući i incident od 14. jula kada je autobus pun zarobljenika stigao u školu,

¹⁰⁰¹ T- 44 (Velika mapa područja Zvornika).

¹⁰⁰² T-18 (Izjava osumnjičenog Tužilaštvu MKSJ 08.11.2004. godine), str. 22.

¹⁰⁰³ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.36; T-817 (Karta koja prikazuje zonu odgovornosti Zvorničke brigade i područja u odgovornosti Bataljona).

¹⁰⁰⁴ Vidi UČT 72 (Rješenja Vijeća od 13.12. 2007.).

¹⁰⁰⁵ Svjedok Zoran Radosavljević, (5. februar 2008.); T-80 do T-84 (Fotografije škole u Kuli); T-962, svjedok Jevto Bogdanović, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 10.maja 2007. godine, ("svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*"), str. 11319.

¹⁰⁰⁶ T-905, svjedok A-32, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje od 14. aprila 2000. godine, ("svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*"), str. 3029-3031.

¹⁰⁰⁷ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3036, 3038-3039

¹⁰⁰⁸ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3032.

nakon čega su uslijedili povici za pomoć, a potom rafalna paljba.¹⁰⁰⁹ Pored toga, zarobljenici nisu dobili hranu, imali su malo vode i nije im pružana medicinska pomoć.¹⁰¹⁰ Vojnici su takođe oduzeli nakit, satove i novac od onih kojih su to imali.¹⁰¹¹ Svjedok A-32 je u svom svjedočenju takođe naveo da su u noći 15. jula muškarci izvedeni iz fiskulturne sale, te da su se neki od njih vratili, a neki nisu.¹⁰¹²

615. Dana 14. jula, nakon što je proveo dvije noći u školi Vuk Karadžić u Bratuncu, svjedok P-6 je skupa sa drugim zarobljenicima ukrcan na jedan od sedam autobusa za Pilicu.¹⁰¹³ Vojnici su ubili jednog muškarca, oni su se potom vozili još neko vrijeme i odvedeni su u školu.¹⁰¹⁴ Smješteni su u jednu prostoriju koja je već bila prenatrpana.¹⁰¹⁵ Zarobljenici nisu dobili hranu, a dobili su malo vode.¹⁰¹⁶ Zarobljenici u školi su izvođeni vani i premlaćivani. Svjedok P-6 svjedočio je da je to bilo “baš kao u Bratuncu.”¹⁰¹⁷

616. Svjedok Milovan Đokić, VP Bratunačke brigade, potvrdio je da je 14. jula pratio autobus sa zatočenicima iz Srebrenice, od Bratunca do Ročevića i dalje do škole (Kula) u Pilici. Zatočeni iz njegovog autobusa ostali su autobusu preko noći. Narednog dana je ispratio isti taj autobus sa zatočenicima, prvo do Ročevića, a potom do Doma u Pilici.¹⁰¹⁸ Svjedok A-42 naveo je u svom svjedočenju da je saznao da su vojni policajci Bratunačke brigade odveli zarobljenike iz Bratunca u Pilicu.¹⁰¹⁹ Svjedok Zoran Radosavljević¹⁰²⁰ svjedočio je da je tokom večeri 14. jula vidio zarobljenike u autobusima pored škole u Kuli i čuo zarobljenike kako viču iz škole.¹⁰²¹ Dana 15. jula, svjedok Milorad Birčaković¹⁰²² odveo je Miomira Jasikovca¹⁰²³ do škole i vidio zarobljenike u školi. Takođe je vidio kada je jedan zarobljenik skočio kroz prozor i “poginuo.”¹⁰²⁴

617. Slavko Perić, pomoćnik komandanta za sigurnost pri 1. bataljonu Zvorničke brigade, svjedočio je da je brigada obavijestila pomoćnika komandanta 1. bataljona, Momira Pelemiša, da će

¹⁰⁰⁹ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3033-3036.

¹⁰¹⁰ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3036-3037.

¹⁰¹¹ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3037.

¹⁰¹² T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3038.

¹⁰¹³ T-968, svjedok P-6, *Tužilac protiv Blagčevića i Jokića*, IT-02-60, svjedočenje od 14. jula 2003. godine, (“svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*”) str. 1184, 1188.

¹⁰¹⁴ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1190-1191.

¹⁰¹⁵ T-968 Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1191.

¹⁰¹⁶ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1191-1192.

¹⁰¹⁷ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1191.

¹⁰¹⁸ Svjedok Milorad Đokić (11. februar 2008.).

¹⁰¹⁹ Svjedok A-42 (28. januar 2008.).

¹⁰²⁰ Svjedok Zoran Radosavljević, Pomoćnik komandanta za operativne poslove Zvorničke brigade.

¹⁰²¹ Svjedok Zoran Radosavljević (5. februar 2008.); T-80 do T-84 (Fotografije škole u Kuli).

¹⁰²² Svjedok Milorad Birčaković, vojni policajac Zvorničke brigade. Vozač Drage Nikolića i Milorada Trbića.

¹⁰²³ Miomir Jasikovac, komandant vojne policije.

¹⁰²⁴ Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.).

doći grupa od oko 200 zarobljenika Muslimana i da će oni biti zatočeni u školi u Kuli.¹⁰²⁵ Razgovarao je telefonom sa Dragom Nikolićem i Nikolić mu je rekao da bi bez obzira na to koga Pelemiš odredi da ide u školu, bilo dobro da Perić bude prisutan tamo kako bi zaštitio lokalno stanovništvo.¹⁰²⁶ Vijeće nalazi da je ovo objašnjenje slično onome koje je dato kada je u pitanju Orahovac. Saznao je da će zatočeni tamo prenoćiti i da će biti razmijenjeni narednog jutra.¹⁰²⁷ Kada je bio u školi vidio je konvoj od 10 vozila, većinom autobusa, i možda jednog ili dva kamiona.¹⁰²⁸ Fiskulturna sala bila je puna zatočenika, a on je sa hodnika rekao da “se iz sale širi vrlo neugodan miris, i da je nemoguće boraviti na hodniku duže od jedne li dvije minute.”¹⁰²⁹

618. Pored toga, komandant Radivoje Lakić poslao je svoje vojnike iz Radnog voda 1. bataljona Zvorničke brigade da čuvaju školu.¹⁰³⁰ Svjedok Jevto Bogdanović izjavio je prilikom svjedočenja pred MKSJ da su on i još jedan vojnik čuvali stražu u školi kako bi zarobljenici mogli biti ukrcani u autobuse, a potom prevezeni na neko drugo mjesto.¹⁰³¹ Mogao je vidjeti zarobljenike unutar škole, i vidio je da prilično natrpano, te da su zarobljenici nosili civilnu odjeću.¹⁰³² Takođe je izjavio da su bili gladni i žedni.¹⁰³³

619. Slavko Perić je u svom svjedočenju naveo da je 15. jula otišao u brigadu jer su zatočeni još uvijek bili u školi. Četiri ili pet oficira bili su prisutni u prostoriji dežurnog oficira, a jedan mu je rekao, “Zašto ih ne ubijate?”¹⁰³⁴

620. Zarobljenici su zaista ubijani tokom zatočeništva u školi u Kuli. Ovo je potvrđeno iskazima svjedoka A-32¹⁰³⁵, Milorada Birčakovića¹⁰³⁶, svjedoka P-6¹⁰³⁷ i Jevte Bogdanovića¹⁰³⁸.

621. Vijeće je utvrdilo da je u školi u Kuli bilo zatočeno najmanje 500 muškaraca. U Izmijenjenoj optužnici tužilac navodi da ih je bilo “preko 500”, međutim, Vijeće na osnovu dokaza zaključuje da je “najmanje 500” precizniji izraz. Svjedok Zoran Radosavljević, mještani sela, je u svom svjedočenju izjavio da je vidio kako u školu stiže između 7 i 10 autobusa koji su bili

¹⁰²⁵ T-883, svjedok Slavko Perić, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 11. i 13. maja 2007. godine, (“svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*”) str. 11376.

¹⁰²⁶ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11378, 11383-11385.

¹⁰²⁷ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11391.

¹⁰²⁸ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11381-11382.

¹⁰²⁹ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11391.

¹⁰³⁰ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11314, 11319.

¹⁰³¹ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11320-11321.

¹⁰³² T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11321-11322.

¹⁰³³ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11322.

¹⁰³⁴ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11399.

¹⁰³⁵ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3032-3036.

¹⁰³⁶ Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.).

¹⁰³⁷ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagcjević*, str.1193-1194.

¹⁰³⁸ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11323-11324, 11339.

muškaraca.¹⁰³⁹ Slavko Perić je takođe vidio 10 autobusa.¹⁰⁴⁰ A-32 je opisao kako se ukrcao na jedan od tri autobusa za Vojnu ekonomiju Branjevo, te da je na jednom sjedištu sjedilo i po troje ljudi.¹⁰⁴¹

622. Svjedok P-6 je svjedočio da su im onoga dana kada su napustili školu ruke bile vezane iza leđa.¹⁰⁴² Svjedok A-32 je takođe izjavio da su njemu i drugim zatočenicima u fiskulturnoj sali, ujutro 16. jula 1995. godine, ruke bile vezane iza leđa.¹⁰⁴³ Vojnici su vikali na zatočeničke i psovali ih, a ponekad bi nekoga udarili kundakom puške.¹⁰⁴⁴ Vojnici su rekli zatočenicima da idu Tuzlu. Svjedok P-6 bio je sumnjičav i u svom svjedočenju je izjavio: “Ako sam išao u Tuzlu, ako sam trebao biti oslobođen, zašto bi me zavezali?” Odvedeni su iz škole i ukrcani u autobuse kako bi bili prebačeni na mjesto svog pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁰⁴⁵

623. Dana 16. jula, Slavko Perić vidio je ukrcavanje zatočenika i njihovo odvođenje iz škole. Takođe je prepoznao Bearu i Popovića kao osobe koje su bile prisutne u to vrijeme.¹⁰⁴⁶ Dok je drugi ili treći autobus odlazio, on je čuo pucnjeve koji su dolazili sa mjesta nedaleko od škole.¹⁰⁴⁷ Prema njegovoj tvrdnji, prevoz zatočenika trajao je oko dva sata.¹⁰⁴⁸

(b) Dana 16. jula 1995. godine, na Vojnoj ekonomiji Branjevo, Pilica, do 1.200 (jedna hiljada i dvije stotine) muškaraca Bošnjaka, među kojima i oni iz škole Kule, je supogubljeni po prijekom postupku iz automatskih pušaka.

624. Vijeće nalazi da Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su, dana 16. jula 1995. godine, na Vojnoj ekonomiji Branjevo, Pilica, do 1.200 (jedna hiljada i dvije stotine) muškaraca Bošnjaka, među kojima i oni iz škole Kule, pogubljeni po prijekom postupku iz automatskih pušaka.

¹⁰³⁹ Svjedok Zoran Radosavljević, (5. februar 2008. godine)

¹⁰⁴⁰ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11381-11382.

¹⁰⁴¹ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3040.

¹⁰⁴² T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagojević*, str.1193.

¹⁰⁴³ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3040.

¹⁰⁴⁴ T-968 Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagojević*, str. 1194.

¹⁰⁴⁵ T-968 Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagojević*, str.1194; T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3040.

¹⁰⁴⁶ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11411-11415; T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagojević*, str. 1194: Svjedok P-6 je svjedočio da je vidio oficire koji su ih posmatrali dok su bili ukrcavani u autobuse i “smijali se sebi u bradu.”

¹⁰⁴⁷ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11416.

¹⁰⁴⁸ T-883, Svjedočenje svjedoka Slavke Perića u predmetu *Popović*, str. 11416.

625. Dana 16. jula, muškarci Bošnjaci prevezeni su iz škole u Kuli na obližnju Vojnu ekonomiju Branjevo.¹⁰⁴⁹ Vojna ekonomija Branjevo je objekat koji je funkcionisao pod kontrolom 1. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade.¹⁰⁵⁰ Pogubljenje do 1.200 muškaraca Bošnjaka na ovom stratištu izvršeno je između 10:00 i 16:00 sati.¹⁰⁵¹

626. Preživjeli, kako svjedok A-32 tako i svjedok P-6, opisuju pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo. Njihovi iskazi se međusobno potkrijepljuju. Svjedok P-6 je opisao da je nakon vožnje autobusom, nakon dva, dva i pol kilometra, čuo pucnjavu na brdu. Kada su stigli na to brdo, autobusi su se zaustavili, a vrata otvorila. Vojnici su okružili autobuse. Psovali se zarobljenike, i psovali su Aliju i Harisa.¹⁰⁵² On je ostao u autobusu i vidio kako vojnici VRS vode druge zatočenike niz stazu gdje je bilo leševa. Kada je došao red na svjedoka P-6 da izade iz autobusa, vodili su ih osmorica vojnika koji su nosili automatsko oružje. Vojnici su zahtijevali novac i nogom su udarili svjedoka u stomak. Stigli su na mjesto gdje su se nalazili leševi, a vojnici su im rekli da stanu uspravno i okrenu im leđa. Rečeno im je da legnu i odmah su strijeljani. Svjedok P-6 je pao na tlo, ali nije bio pogoden, a jedna osoba je pala preko njega.¹⁰⁵³ Dok je ležao tamo, čuo je vojnike kako pitaju da li je još neko živ, a ukoliko bi se neko javio vojnik bi mu prišao i ubio tu osobu pojedinačno.¹⁰⁵⁴ Nakon toga, stiglo je još autobusa, a otprilike šest ili sedam grupa pogubljeno je na isti način blizu mjesta gdje je on ležao.¹⁰⁵⁵ Svjedok P-6 je kasnije čuo vojnike kako govore "Izvršili smo genocid baš kao u Jasenovcu 1941. godine."¹⁰⁵⁶

627. Svjedok P-6 ležao je tamo do kraja dana, a nekoliko sati prije mraka pobjegao tako što je preko mrtvih tijela otrčao u žbunje na rubu livade zajedno sa još nekoliko preživjelih.¹⁰⁵⁷ Gledajući stratište, procijenio je da je bilo između 1.000 i 1.500 tijela.

628. Kada je autobus svjedoka A-32 stigao na Vojnu ekonomiju Branjevo, on je vidio veliki broj tijela na livadi. Vojnici su muškarce iz autobusa izvodili u grupama od po deset.¹⁰⁵⁸ Oni koji su ostali u autobusu posmatrali su muškarce koji su izvedeni iz autobusa, postrojani između redova

¹⁰⁴⁹ T-904, (Izjava svjedoka A-32 data Uredu Tužioca MKSJ od 23. maja 1996. godine), (povjerljivo), str. 4; T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1194.

¹⁰⁵⁰ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.46.

¹⁰⁵¹ T-875, svjedok Dražen Erdemović, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 4. i 7. maja 2007. godine, ("svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*"), str. 10983; T-904, Izjava svjedoka A-32 data Uredu Tužioca MKSJ od 23. maja 1996. godine), (povjerljivo), str. 4.

¹⁰⁵² T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1194. Alija Izetbegović i Haris Silajdžić, ratne vođe bosanskih Muslimana.

¹⁰⁵³ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1195.

¹⁰⁵⁴ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1195-1196.

¹⁰⁵⁵ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1196.

¹⁰⁵⁶ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1197. Ovo je referenca na koncentracioni logor u Hrvatskoj iz Drugog svjetskog rata, koji je formiran 1941. godine i u kojem su zatvarani Srbi.

¹⁰⁵⁷ T-968, Svjedočenje svjedoka P-6 u predmetu *Blagčević*, str. 1197-1198.

mrtvih tijela, a potom ubijeni.¹⁰⁵⁹ Kada je došao red na svjedoka A-32 da izađe iz autobusa, vojnici su ih odveli na livadu gdje su se nalazila tijela i rekli im da tu stanu. Grupa vojnika bila je postrojena tamo i oni ih ubili paljbom iz automatskih pušaka. Kada su otvorili vatru, svjedok A-32 se bacio na zemlju premda nije bio ozbiljno povrijeđen.¹⁰⁶⁰ Kasnije su mu, dok je ležao tamo, pucali u leđa, ali metak mu je prošao ispod lijevog pazuha.¹⁰⁶¹ Dok je svjedok A-32 ležao među leševima čuo je jednog muškarca kako zove upomoć i čuo je vojnike kako govore “Pusti ga da pati. Ubićemo ga kasnije.” On je poznao različite vrste oružja i prepoznao je da jedan od izvršilaca pogubljenja koristi M-84.¹⁰⁶² Vojnici VRS su tog dana, kao i poslijepodne, nastavili da dovode grupe zatočenika, što je trajalo otprilike četiri sata.¹⁰⁶³

629. Svjedok A-32 je ležao tamo i čuo kako jedan kamion nešto istovara, a kasnije je vidio da se radilo o tijelima ubijenih muškaraca koja su tamo donesena. Tamo je proveo noć 16. jula i pobjegao da bi se narednog dana sakrio ispod mosta u blizini stratišta. Sa tog mjesta je čuo kako mašine i vozila odlaze i vraćaju se sa mjesta pogubljenja.¹⁰⁶⁴ Ovo se nastavilo veći dio dana 17. jula.¹⁰⁶⁵

630. Priče ovih preživjelih svjedoka potkrijepljene su kazivanjem Dražena Erdemovića, vojnika VRS u 10. diverzantskom odredu, koji je osuđen za učešće u ubijanjima.¹⁰⁶⁶ Dana 16. jula, Dražen i još sedam kolega iz njegove jedinice otišli su u Zvorničku brigadu u Standard.¹⁰⁶⁷ Nedugo nakon njihovog dolaska tamo susreli su se sa potpukovnikom i još dva vojna policajca, koji su ušli u maslinasto sivi Opel Kadet, a Erdemovićeve jedinica ih je pratila do Vojne ekonomije Branjevo.¹⁰⁶⁸ Kada su stigli, potpukovnik ih je obavijestio da će za nekoliko minuta početi dolaziti autobusi sa civilima iz Srebrenice koji će biti pogubljeni.¹⁰⁶⁹

631. Stigli su autobusi u kojima su bila dva vojnika VRS koji su pratili muškarce Bošnjake. Grupe od po deset zatočenika su izvođene iz autobusa i odvođene na mjesto koje je određeno za pogubljenje.¹⁰⁷⁰ Erdemović i drugi vojnici VRS stajali su postrojani. Dok su zatočenici stajali okrenuti leđima Erdemoviću i drugima u streljačkom vodu, ubijeni su paljbom iz automatskih

¹⁰⁵⁸ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3040.

¹⁰⁵⁹ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3041.

¹⁰⁶⁰ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3041.

¹⁰⁶¹ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3041-3042.

¹⁰⁶² T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3044.

¹⁰⁶³ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3042.

¹⁰⁶⁴ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3044.

¹⁰⁶⁵ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3045.

¹⁰⁶⁶ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Papović*, str. 10931-10932.

¹⁰⁶⁷ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Papović*, str. 10964-10965.

¹⁰⁶⁸ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Papović*, str. 10964-10968.

¹⁰⁶⁹ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Papović*, str. 10970-10971.

¹⁰⁷⁰ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Papović*, str. 10971.

pušaka.¹⁰⁷¹ U određenom trenutku u toku pogubljenja, vojnici su koristili mitraljez M-84 jer je “pogubljenje sporo napredovalo.”¹⁰⁷² Erdemović je opisao ovo oružje kao moćno oružje koje je “iskasapilo te ljude” i rekao da ljudi nisu umrli već su ležali tamo preklinjući da neko dođe i ubije ih.¹⁰⁷³ Kao što je ranije utvrđeno, svjedok A-32 je takode svjedočio da je vidio kako jedan izvršilac pogubljenja koristi mitraljez M-84.¹⁰⁷⁴ Ovaj prizor ponavljao se tokom dana, od 10:00 do otprilike 16:00 sati.¹⁰⁷⁵ Ovaj vremenski period potvrdio je i Jevto Bogdanović koji je tog dana čuvao školu u Kuli i završio svoj zadatak oko 16:00 sati.¹⁰⁷⁶ Prema Erdemovićevoj procjeni stiglo je 15 do 20 autobusa punih zatočenika, a on je takode procijenio da je pogubljeno između 1.000 i 1.200 zatočenika.¹⁰⁷⁷

632. U rano poslijepodne, oko osam do deset vojnika iz Bratunca u uniformama VRS, stigli su kako bi ih zamijenili. Od tog trenutka vojnici iz Bratunca preuzeli su operaciju pogubljenja, prepoznavši i premlativši veliki broj muškaraca Muslimana prije nego što su ih pogubili.¹⁰⁷⁸

633. Takode postoje i materijalni dokazi o pogubljenjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁰⁷⁹

634. Vijeće stoga nalazi da je 16. jula, na Vojnoj ekonomiji Branjevo, po prijekom postupku pogubljeno do 1.200 (jedna hiljada dvije stotine) muškaraca Bošnjaka, među kojima i oni iz škole u Kuli.

(c) Dana 16. jula ili približno tog datuma, u Domu Pilica (Dom kulture) u Pilici, otprilike 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka pogubljeno je po prijekom postupku iz automatskog oružja i ručnim bombama

635. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je 16. jula ili približno tog datuma, u Domu Pilica (Dom culture) u Pilici, otprilike 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku iz automatskog oružja i ručnim bombama.

¹⁰⁷¹ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10972.

¹⁰⁷² T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str.10973.

¹⁰⁷³ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10973.

¹⁰⁷⁴ T-905, Svjedočenje svjedoka A-32 u predmetu *Krstić*, str. 3044.

¹⁰⁷⁵ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10972, 10975.

¹⁰⁷⁶ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanović u predmetu *Popović*, str. 11325.

¹⁰⁷⁷ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10983.

¹⁰⁷⁸ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10974-10975.

¹⁰⁷⁹ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), 15. juli 1995., str. ERN 0293 5761 “50 l nafte-20 lit benzina= za odvoz ljudstva na Kulu. 10 sanduka municije 7.62mm.” i 16. juli 1995. str. ERN 0293 5767 (ponovljen zahtjev od 15. jula 1995. “zahtjev 1. pb od prethodnog dana”), ERN 0293 5766 “Tražio Popović da mu se pošalje autobus pun goriva i da mu se pošalje 500 l D-Z” te odgovarajući presretnuti telefonski razgovor T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995., 13:58.

636. Tužilaštvo navodi u Izmijenjenoj optužnici da se pogubljenje dogodilo u Domu kulture u Pilici, 16. i 17. jula. Vijeće nalazi da postoji dovoljno dokaza u prilog navoda da se pogubljenje dogodilo 16. jula, ali nema dovoljno dokaza u prilog navodu da su se pogubljenja nastavila 17. jula 1995. godine.

637. Dom kulture u Pilici nalazi se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.¹⁰⁸⁰

638. U periodu od približno 15. do 16. jula, oko 500 muškaraca bosanskih muslimana zatočeno je i pogubljeno u Domu u Pilici.¹⁰⁸¹ Nije poznato da je iko preživio ovo pogubljenje. Stoga, dokazi o ovome događaju dolaze od pripadnika VRS, zapisnika i forenzičkih istraga koje su provedene u Domu u Pilici.

639. U večernjim satima 15. jula 1995. godine, svjedok Pero Petrović, vojnik 1. bataljona Zvorničke brigade i predsjednik Mjesne zajednice Pilica, bio je u svom uredu koji se nalazio pored Doma kulture, a jedan vojnik VRS je došao u njegov ured i tražio od njega ključ da otključa veliku salu kako bi unutra smjestili zarobljenike. Petrović je rekao ovom vojniku kako nema ni ključ niti čekić kojim bi mogao otvoriti vrata. Ubrzo nakon toga, vidio je autobuse sa ukrcanim ljudima kako stižu ispred Doma, a zarobljenici su počeli izlaziti i kretati se prema sali.¹⁰⁸² VP Bratunačke brigade, Milovan Đokić, potvrdio je u svom svjedočenju pred sudskim vijećem da je 15. jula 1995. godine pratio autobuse sa zatočenicima iz Srebrenice do Doma. Deset autobusa sa zatočenicima iskrcano je u Dom te večeri.¹⁰⁸³

640. Prema riječima Dražena Erdemovića, nakon što su pogubljenja na ekonomiji Branjevo završena u oko 16:00 sati, potpukovnik iz Drinskog korpusa izdao je naređenje 10. diverzantskoj jedinici da skupa sa vojnicima iz Bratunca, koji su takođe učestvovali u pogubljenjima na ekonomiji Branjevo, otputuju u obližnji Dom u Pilici i tamo pogube 500 bosanskih zatočenika iz

¹⁰⁸⁰ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.47; T-817 (Karta koja prikazuje zonu odgovornosti Zvorničke brigade i područja u odgovornosti Bataljona).

¹⁰⁸¹ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.47 i fn. 433; T-883, Svjedočenje svjedoka Slavka Perića u predmetu *Pećpović*, str. 11404- svjedočio je da je čuo da su zatočnici zatočeni u Domu Pilica 15. jula te se odvezao tamo. Zatekao je vojnike kako čuvaju Dom i tvrdio je kako ih nije prepoznao pa je otišao. UČT 16 (Rješenje Vijeća od 5. februara 2009.) – Dana 16. jula, vojnici VRS pogubili su otprilike 500 muškaraca, bosanskih Muslimana u Domu kulture Pilica. S obzirom na veličinu zgrade i veliki broj muškaraca, oni su po svemu sudeći, bili natrpani u glavnu prostoriju gdje su stajali na pozornici. Pucnjava i eksplozije bombi čule su se sa druge strane ceste, a to je trajalo oko 20 minuta.

¹⁰⁸² T-969, svjedok Pero Petrović, *Tužilac protiv Pećpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje od 9. marta 2007. godine, ("svjedočenje svjedoka Pere Petrovića u predmetu *Pećpović*,"), str. 8544.

¹⁰⁸³ Svjedok Milovan Đokić (11. februar 2008.); Prepoznao je Dom Pilica na dokazu T-1-AG 29.

Srebrenice.¹⁰⁸⁴ Vojnici VRS iz Bratunca kao i dva VP nalazili su se u pratnji potpukovnika. Deseti diverzantski odred odbila je da učestvuje ali je ubrzo nakon toga otišla u Dom u Pilici.¹⁰⁸⁵

641. Kada je Erdemović došao u kafić preko puta Doma vidio je više mrtvih tijela.¹⁰⁸⁶ Takođe je čuo pucnjavu i eksplozije iz pravca Doma. Ušli su u kafić i unutra zatekli potpukovnika.¹⁰⁸⁷ Ubrzo nakon toga, jedan vojnik iz Bratunca je ušao i rekao potpukovniku da je sve završeno.¹⁰⁸⁸

642. Postoje forenzički dokazi koji potvrđuju da je pogubljenje izvršeno automatskim oružjem i ručnim bombama. Istražitelji iz Službe za kriminalističke istrage Pomorskih snaga Sjedinjenih Država i MKSJ-a proveli su istragu u Domu. U toku svojih pregleda, pronašli su uzorke krvi, kose i tkiva koji su bili zalijepljeni na zidovima i podovima.¹⁰⁸⁹ Ovo je nadalje dokumentovano fotografijom.¹⁰⁹⁰ Pronađeno je prisustvo brizantnog eksploziva trinitrotoluena (TNT) i utvrđeno je da su spaljene površine posljedica eksploziva.¹⁰⁹¹ Čahure i ispaljena zrna takođe su skupljani po cijelom objektu.¹⁰⁹²

643. Učešće vojnika Bratunačke brigade u Pilici vidljivo je iz Dnevnika dežurnog Voda vojne policije Bratunačke brigade. U zabilješci za 17. juli 1995. godine navodi se da je “jedna policijska patrola ostala u Pilici kako bi obezbjeđivala i nadgledala Muslimane.”¹⁰⁹³ Ovo je primjer dodjeljivanja zadataka i jednoj i drugoj brigadi, od kojih su obje pripadale Drinskom korpusu. Očigledno je da je i Zvornička brigada takođe bila jedan od učesnika.

644. Izvršenje pogubljenja u Domu u Pilici nadalje je potvrđeno zabilješcima u Dnevniku dežurnog oficira Zvorničke brigade. U večernjim satima 16. jula, 1. bataljonu upućen je sljedeći zahtjev: “U 22:10 sati, iz 1. pb, može li jedan utovarivač, jedan rovokopač i jedan kamion sa ceradom koji kipuje, da je u Pilici u 8:00. Javljeno Jokiću i Miloševiću.”¹⁰⁹⁴ Dana 17. jula, Milanko Jovičić, pomoćnik optuženog zabilježio je sljedeće, “1. pb pita da li su obezbijedene građevinske mašine... Trbić da se javi.”¹⁰⁹⁵ Ove mašine poslone su u Dom u Pilici gdje su pomagale

¹⁰⁸⁴ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10982.

¹⁰⁸⁵ T-875 Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10982.

¹⁰⁸⁶ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10983-10984.

¹⁰⁸⁷ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10984-10985.

¹⁰⁸⁸ T-875, Svjedočenje svjedoka Dražena Erdemovića u predmetu *Popović*, str. 10985-10986.

¹⁰⁸⁹ T-330 (1.Manningov izvještaj), Prilog A, str. 1-3; T-834 (Izvještaji vještaka CD- P565a Maloney USNISov Izvještaj o skladištu Kravica i Domu Pilica) i (Izvještaji eksperta CD P563a i b Kloostermanov izvještaj- analiza uzoraka tkiva i krvi).

¹⁰⁹⁰ Svjedok Dean Manning (16. juni 2008.); T-858 (Fotografije unutrašnjih zidova u Domu Pilica).

¹⁰⁹¹ T-330 (1.Manningov izvještaj), Prilog A, str. 1-3; T-939 (De Bruynov izvještaj – analiza eksploziva).

¹⁰⁹² T-330 (1.Manningov izvještaj), Prilog A, str. 1-3.

¹⁰⁹³ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.51 i fn. 437 ERN: 0070-6697 (ENG) i ERN: 0066-3982 (BHS).

¹⁰⁹⁴ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN: 0293 5771.

¹⁰⁹⁵ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN: 0293 5773.

u čišćenju, kako proizilazi iz iskaza svjedoka i evidencija o vozilima. Vojna ekonomija Branjevo je objekat koji je funkcionisao pod kontrolom 1. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade.¹⁰⁹⁶

645. Dana 17. jula, prilikom jutarnje prozivke na Vojnoj ekonomiji Branjevo, 12 pripadnika Radnog voda 1. bataljona Zvorničke brigade dobili su naređenje da odu u Dom u Pilici.¹⁰⁹⁷ Ovim vojnicima je u Domu naređeno da tijela iz Doma utovare na dva žuta kipera koja su se nalazila tamo. Kamioni su bili parkirani u rikverc odmah uz vrata.¹⁰⁹⁸

646. Vojnici Radnog voda su u Domu zatekli tijela koja su bila “nagomilana jedna preko drugog, i ležala tamo posvuda razbacana.” “Bila je ogromna hrpa, tijela su bila nagomilana, jedna preko drugih. To su bila mrtva tijela.”¹⁰⁹⁹ Tijela žena takode su uklonjena iz Doma i utovarena na kamion[e].¹¹⁰⁰ Dom je bio prazan do 15:00 sati. Jevto Bogdanović je čuo kako neko kaže da je tamo bilo 550 tijela.¹¹⁰¹

647. Ovaj iskaz potkrijepljen je iskazom svjedoka Pere Petrovića koji se vratio u svoj ured u ponedjeljak, 17. jula, i vidio jedan kamion koji se nalazio direktno ispred Doma, kao i vojnike koji su na taj kamion utovarivali tijela ubijenih ljudi.¹¹⁰²

648. Vijeće stoga nalazi da je dana 16. jula ili približno tog datuma u Domu kulture u Pilici, oko 500 (pet stotina) muškaraca Bošnjaka pogubljeno po prijekom postupku vatrom iz automatskog oružja i ručnim bombama.

(d) Stradale u tim masovnim pogubljenjima po prijekom postupku iz automatskog oružja su vojnici VRS-a iz inženjerske čete Zvorničke brigade ukopali u masovnu neobilježenu grobnicu na vojnoj ekonomiji Branjevo dana 17. jula 1995. godine ili približno toga datuma.

649. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su stradale u tim masovnim pogubljenjima po prijekom postupku iz automatskog oružja su vojnici VRS-a iz inženjerske čete Zvorničke brigade ukopali u masovnu neobilježenu grobnicu na vojnoj ekonomiji Branjevo dana 17. jula 1995. godine ili približno toga datuma.

¹⁰⁹⁶ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.46.

¹⁰⁹⁷ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11326, 11329.

¹⁰⁹⁸ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11329, 11332.

¹⁰⁹⁹ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11330, 11332.

¹¹⁰⁰ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11330.

¹¹⁰¹ T-962, Svjedočenje svjedoka Jevte Bogdanovića u predmetu *Popović*, str. 11332-11333.

¹¹⁰² T-969, Svjedočenje svjedoka Pere Petrovića u predmetu *Popović*, str. 8545.

650. Tužilaštvo u Izmijenjenoj optužnici navodi da se ovo dogodilo 16. i 17. jula 1995. godine, ali Vijeće nalazi da nije bilo dovoljno dokaza kako bi se sa sigurnošću moglo utvrditi da su žrtve ukopane u neoznačenu masovnu grobnicu na Vojnoj ekonomiji Branjevo, 16. jula 1995. godine. Dokazi su jasni kada je u pitanju 17. juli 1995. godine.

651. Snimak Vojne ekonomije Branjevo iz zraka, od 17. jula 1995. godine, prikazuje rasprostranjenost tijela i obim inženjerskih radova na masovnoj grobnici u koju su ta tijela trebala biti ukopana.¹¹⁰³

652. Svjedok Cvijetin Ristanović je takođe svjedočio o svom učešću u ukopima na ekonomiji. Damjan Lazarević mu je naredio da ode na Vojnu ekonomiju Branjevo.¹¹⁰⁴ Damjan Lazarević, komandir njegovog voda, poslao ga je da ide tamo sa utovarivačem G-700 (sa gusjenicama)¹¹⁰⁵ Kada je stigao, vidio je tijela na livadi.¹¹⁰⁶ Komandir voda naredio mu je da iskopa grobnicu iza zgrada.¹¹⁰⁷ Nešto kasnije, nakon njegovog dolaska, došao je žuti utovarivač koji je parkiran pored tijela.¹¹⁰⁸

653. Svjedoci iz inženjerske čete Zvorničke brigade potvrđuju svoje učešće u ukopima na ekonomiji, 17. jula 1995. godine. Svjedok A-45, pripadnik inženjerske čete Zvorničke brigade, koji je, kao što je ranije navedeno, takođe bio na stratištima u Orahovcu i Kozluku, svjedočio je da su mu 17. jula 1995. godine, oficiri inženjerske čete Zvorničke brigade rekli da ode na Vojnu ekonomiju Branjevo kako bi ukopao ljude koji su tamo pogubljeni.¹¹⁰⁹ Kada je između 8:00 i 9:00 sati, TAM kamionom stigao na Vojnu ekonomiju Branjevo skupa sa radnicima javnih komunalnih preduzeća, vidio je tijela na livadi.¹¹¹⁰ Vidio je BGH koji je kopao grobnicu i ULT 220 koji je korišten kako bi tijela bila prebačena u grobnicu.

654. Na osnovu evidencije o vozilima Zvorničke brigade utvrđeno je da je 17. jula 1995. godine, rovokopač ULT 220 korišten osam i po sati na mjestu pogubljenja i ukopa na Branjevu, u navedenu

¹¹⁰³ Svjedok Dean Manning (16. juni 2008.); T-839 B (Snimak ekonomije Branjevo iz zraka, 17. juli 1995.).

¹¹⁰⁴ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5389.

¹¹⁰⁵ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5389-5391, 5398.

¹¹⁰⁶ T-1061 P661a i P661b predstavljaju crteže ekonomije Branjevo i Orahovca koje je sačinio ovaj svjedok, lokacije na kojima mu je naredeno da kopa grobove.

¹¹⁰⁷ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5389.

¹¹⁰⁸ T-924, Svjedočenje svjedoka Cvijetina Ristanovića u predmetu *Blagcjević*, str. 5392-5393.

¹¹⁰⁹ Svjedok A-45 (15. januar 2008.).

¹¹¹⁰ Svjedok A-45 (15. januar 2008.); T-51 (AG 28 Zračni snimak ekonomije Branjevo, 17. juli 1995.) na kojem svjedok A-45 crvenim krugom označava lokaciju grobnice, a crnim krugom lokaciju tijela.

svrhu “kopanja rovova na Branjevu.”¹¹¹¹ Ovi podaci nadalje ukazuju na prisustvo rovokopača BG-700 na toj lokaciji, istog tog dana.¹¹¹²

655. Iz knjige dnevnih zapovijesti Inženjerske čete Zvorničke brigade vidljivo je da su dana 17. jula 1995. godine zadaci obuhvatali “rad BGH-700 na Branjevu”, “rad ULT-200 na Branjevu” i “prevoz BGH-700 plato prikolicom na Branjevo.”¹¹¹³

656. U evidenciji o izdavanju goriva Zvorničke brigade zabilježeno je da je 17. jula 1995. godine 100 litara goriva D2 (dizel) izdato za “BGH-700.”¹¹¹⁴

657. Vijeće je u tačkama 611 i 624 utvrdilo da su žrtve koje su bile zatočene u školi u Kuli u Pilici dovedene na Vojnu ekonomiju Branjevo radi pogubljenja po prijekom postupku i ukopa. Vijeće je isto tako utvrdilo da su žrtve koje su pogubljene po prijekom postupku u Domu u Pilici takode ukopane na Vojnoj ekonomiji Branjevo. Obimni forenzički dokazi potvrđuju postojanje prekopavane primarne masovne grobnice¹¹¹⁵ na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹¹¹⁶

658. Snimci iz zraka upućuju na zaključak da je primarna grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo nastala 17. jula 1995. godine ili prije tog datuma.¹¹¹⁷ Ova primarna masovna grobnica je ponovo iskopana u periodu između 21. i 27. septembra 1995. godine, a tijela koja su se nalazila u ovoj grobnici premještena su u sekundarne masovne grobnice (vidi dole).¹¹¹⁸ Arheološki pregled masovne grobnice na Vojnoj ekonomiji Branjevo upućuje na to da je ova masovna grobnica iskopana teškom mašinerijom; bagerom sa nazubljenom kašikom.¹¹¹⁹

659. DNK analizom je identifikovano stotinu i trinaest (113) lica pronađenih na vojnoj ekonomiji Brfanjevo.¹¹²⁰ Onda kada je bilo moguće utvrditi pol, žrtve su bili muškarci.¹¹²¹ Kada je bilo moguće utvrditi uzrok smrti, to je bilo od povreda nanesenih vatrenim oružjem.¹¹²² U ovoj

¹¹¹¹ T-1098 (Putni radni listovi vozila Zvorničke brigade, 1-31. juli 1995.), ERN: 0069 5109-0069 5110 za ULT 220 “od Birač-Holdinga”

¹¹¹² T-1098 (Putni radni listovi vozila Zvorničke brigade, 1-31. juli 1995.), ERN: 0069 5105-0069 5106 za Mercedes 2626 (M-5195).

¹¹¹³ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.44 i fn. 429.

¹¹¹⁴ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 7.43 i fn. 428 – Evidencija o izdavanju goriva Zvorničke brigade.

¹¹¹⁵ Ovo znači da su žrtve smještene u masovnu grobnicu neposredno nakon pogubljenja, a masovna grobnica je kasnije prekopavana, ili oskrnavljena, i neka od tijela iz grobnice su premještena u sekundarnu masovnu grobnicu(c).

¹¹¹⁶ T-830 (1. Manningov izvještaj), Prilog A, str. 15-18.

¹¹¹⁷ T-839B (Snimak iz zraka ekonomije Branjevo, 17. juli 1995. g.).

¹¹¹⁸ T-839C (Snimak ekonomije Branjevo iz zraka, 21. septembar 1995.) i T-839D (snimak farme Branjevo, 27. septembar 1995.).

¹¹¹⁹ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), prilog A, str. 16.

¹¹²⁰ T-1114 (PIP-ov Spisak zvanično identifikovanih žrtava).

¹¹²¹ UTČ 73 (Odluka Vijeća od 13. decembra 2007. godine)

¹¹²² T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Aneks A, str. 17

masovnoj grobnici je pronađeno 83 ligature I 2 poveza za oči¹¹²³. Pronađeni su I neki vjerski predmeti koji žrtve povezuju sa muslimanskom vjerom.¹¹²⁴

2. Radnje Milorada Trbića

660. U vremenskom periodu kada je Milorad Trbić bio dežurni oficir, izvršene su tri glavne radnje. Ove radnje obuhvataju operaciju zatočenja u školu u Kuli, kasnije prebacivanje zarobljenika na Vojnu ekonomiju Branjevo nakon čega je uslijedilo njihovo pogubljenje te pogubljenje u Domu u Pilici i kasniji ukop na Vojnoj ekonomiji Branjevo.

661. Vijeće nalazi da riječ “koordinirao” adekvatno opisuje Trbićeve radnje, te je izbrisalo riječi “olakšao” i “pobrinuo se.” Kada je u pitanju preostali dio optužbe, Vijeće je utvrdilo da postoji dovoljno dokaza kako bi se dokazalo da je Milorad Trbić počinio radnje za koje se tereti tačkom 2b. Izmijenjene optužnice.

(a) Dana 16. i 17. jula 1995. godine, u komandi Zvorničke brigade u kasarni Standard, Karakaj, opština Zvornik, u svojstvu dežurnog operativnog brigade, Milorad Trbić je koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje među jedinicama koje su učestvovala I oficirima koji su ih nadgledali.

662. Tužilaštvo je utvrdilo da je Tužilaštvo utvrdilo van razumne sumnje da je dana 16. i 17. jula 1995. godine, u komandi Zvorničke brigade u kasarni Standard, Karakaj, opština Zvornik, u svojstvu dežurnog operativnog brigade, Milorad Trbić je koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje među jedinicama koje su učestvovala I oficirima koji su ih nadgledali.

¹¹²³ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Ancks A, str. 17.

¹¹²⁴ T-830 (Prvi Manningov izvještaj), Ancks A, str. 18.

663. Vijeća podsjeća na ulogu i dužnost dežurnog operativnog oficira iz tačaka od 270 do 275.

664. Optuženi je preuzeo ulogu dežurnog oficira u Zvorničkoj brigadi u periodu između 06:00 i 07:00 sati.¹¹²⁵ Ovu ulogu je obavljao sve do ponoći tog dana kada ga je zamijenio njegov pomoćnik, svjedok Milanko Jovičić, koji je na toj dužnosti bio do otprilike 06:00 sati 17. jula, kada se optuženi vratio na dužnost na kojoj je bio negdje do podne. Odbrana nije osporavala činjenicu da je Trbić bio dežurni oficir 16. i 17. jula 1995. godine, a vještak odbrane, Petar Vuga, potvrdio je da je Trbić bio dežurni oficir 16. i 17. jula.¹¹²⁶ Trbić je izjavio da je on zaista bio dežurni oficir i prepoznao je svoj rukopis u Dnevniku dežurnog operativnog Zvorničke brigade, na relevantnim stranama za 16. i 17. jula, ali je naveo različito vrijeme kada je 16. i 17. jula 1995. godine počeo i završio sa dežurim.¹¹²⁷ Vijeće međutim nalazi da postoji dovoljno dokaza u prilog tvrdnji da je on 16. i 17. jula 1995. godine bio dežurni operativni oficir Zvorničke brigade.

665. Svjedok Milanko Jovičić je u svom svjedočenju naveo da je Trbić 16. i 17. jula bio dežurni oficir, dok je on obavljao funkciju Trbićevog pomoćnika. Jovičić je takođe potvrdio da je on sačinio zabilješke u Dnevniku za period između 00.05 i 05.35 sati.¹¹²⁸ Vještak garafolog, Kathryn Barr, potvrdila je u svojim izvještajima da rukopis na relevantnim stranicama pripada istoj osobi.¹¹²⁹ Različiti presretnuti razgovori potvrđuju da je Trbić bio dežurni oficir u toku 16. i 17. jula.¹¹³⁰ Svjedok odbrane, Vinko Pandurević, komandant Zvorničke brigade u julu 1995. godine, potvrdio je da je 16. i 17. jula 1995. godine Trbić bio dežurni operativni oficir u Zvorničkoj brigadi¹¹³¹, te da je kao dežurni oficir, 16. jula 1995. godine Trbić sastavio Dnevni borbeni izvještaj.¹¹³²

666. Vijeće nalazi da je Milorad Trbić koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje između jedinica koje su učestvovala i oficira koji su ih nadzirali. U toku 16. i 17. jula, Trbić je obavljao razgovore, prenosio poruke i pomagao ključnim pripadnicima u provođenju operacije

¹¹²⁵ T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004.), str. 5; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 24; *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6631, 6688.

¹¹²⁶ O-1 (Izvještaj vještaka Petra Vuge za odbranu Milorada Trbića), para. 4.3.22.

¹¹²⁷ T-3 (Trbićeva izjava data u SAD 19. avgusta 2002.), str. 57; T-13 (Trbićevo saslušanje od 21. januara 2004.), str. 12-15; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004.), str. 5; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004.) (povjerljivo) str. 5 & 9; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 33-37 (za 16. juli na ERN 0293 5762 unosi od 16. jula 1995. do ERN 0293 5772 svi unosi do unosa od 00:05. Za 17. juli na ERN 0293 5774 do kraja prvih pet redova na 0293 5775). *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6631, 6688.

¹¹²⁸ Svjedok Milenko Jovičić (17. decembar 2007.).

¹¹²⁹ T-931 (Izvještaj Kathryn Barr o rukopisu vezano za: Trbića i dr.), para. 8.7; T-932 (Izvještaj Kathryn Barr o rukopisu vezano za: Trbića i dr.); T-933 (Biografija Kathryn Barr).

¹¹³⁰ T-54 (Isjечи relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995., 22:33 Trbić ("Štrbić" sic) naveden kao dežurni oficir i 17. juli 1995., 06:15 sati i 08:59 sati – Trbić se u oba navrata najavio kao dežurni oficir Zvorničke brigade.

¹¹³¹ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 3. februara 2009., str. 31053-31055; od 9. februara 2009., str. 31083, 31086; od 16. februara 2009., str. 31526-31531, i od 20. februara 2009., str. 31866-31887.

¹¹³² O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 3. februara 2009., str. 31053-31055.

gubljenja po prijekom postupku, među kojima su bili i pukovnik Beara, potpukovnik Popović i general Ratko Mladić.

667. Vijeće podsjeća da je u tački 80 u Općim razmatranjima dokaza, utvrdilo vjerodostojnost dokaza u vidu presretnutih razgovora. Uvidom u iskaze svjedoka A-5¹¹³³, A-6¹¹³⁴ i A-10¹¹³⁵ utvrđeno je da su ovi dokazi vjerodostojni i relevantni. Ovi dokazi po svojoj prirodi otkrivaju koordinirani sistem za prenošenje izvještaja, naredenja i informacija između glavnog štaba, Drinskog korpusa i konkretno oficira Zvorničke brigade. Dokazi u vidu presretnutih razgovora idu u prilog ovakvim ocjenama i potvrđuju interakcije između značajnih ključnih osoba.

668. Dana 16. jula, u 08:55 sati, Trbića je kontaktirao major Golić, obavještajac Drinskog korpusa, i tražio od Trbića da se pobrine da Mladićeva poruka bude prenesena potpukovniku Popoviću. “On zna šta treba odraditi kako je dogovoreno.”¹¹³⁶ Trbić je naveo da je ovu poruku prenio Popoviću u 9:10 sati. Trbić je izjavio da se “kako je dogovoreno” odnosi na operaciju pogubljenja.¹¹³⁷ Ubrzo nakon toga, Trbić je takode primio poruku za pukovnika Bearu da nazove glavni štab na broj telefona Operativnog odjeljenja glavnog štaba (Panorama)-155.¹¹³⁸

669. Prema Trbićevim riječima, general Mladić je oko 10:00 sati posjetio prostoriju dežurnog oficira, a Trbić ga je izvijestio o onome što se događa.¹¹³⁹ Trbić je obavijestio Mladića o kretanju kolone i pogubljenjima koja su toku u Pilici. Takođe je obavijestio Mladića o zahtjevu svoga komandanta, Dragana Obrenovića, koji je on prenio Drinskom korpusu, da se rasporedi dodatno ljudstvo kako bi pomoglo Zvorničkoj brigadi u vezi sa kolonom.¹¹⁴⁰ Mladić je potom nazvao pukovnika Slobodana Cerovića, pomoćnika komandanta Drinskog korpusa za pravna, vjerska i pitanja morala, da postupi u skladu sa navedenim.¹¹⁴¹ Međutim, Vijeće nalazi da u ovom trenutku ne postoje drugi dokazi koji potvrđuju Mladićevo prisustvo u štabu Zvorničke brigade. Ono što Trbićeve izjave pokazuju, jeste da je on bio upoznat sa događajima od tog dana. Njegovi navodi takođe upućuju na Trbićevo shvatanje Mladićeve uloge i odgovornosti.

¹¹³³ Svjedok A-5 (16. januar 2008.).

¹¹³⁴ Svjedok A-6 (16. januar 2008.).

¹¹³⁵ Svjedok A-10 (15. januar 2008.).

¹¹³⁶ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5763; T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004.), str. 2; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004. godine), str. 3, potvrđuje se sa Alistairom Grahamom da je dokument koji se završava 763 pisan njegovim rukopisom; *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6641.

¹¹³⁷ T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004), str. 2.

¹¹³⁸ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5763; Vještak Richard Butler (18. mart 2008.); T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004), str. 2.

¹¹³⁹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 25.

670. Dana 16. jula, u 11:15 sati, Trbić je ponovo razgovarao sa pukovnikom Cerovićem. Potom je zapisao “U 11:15, javljeno je sa Zlatara da se izvrši trijaž ranjenih i zarobljenih (javljeno Beari).”¹¹⁴² “Zlatar” je bila šifra za komandu Drinskog korpusa.¹¹⁴³ Postoji takode i odgovarajući presretnuti telefonski poziv u kojem se čuje kako Cerović kaže da se “mora izvršiti trijaža zarobljenih.”¹¹⁴⁴ Trbić potom ističe da pukovnik Beara stoji direktno iza njega, a Beara preuzima liniju. Cerović mu je ponovio da ima “instrukcije od veće....da se izvrši trijaž nad ovima,” a Beara ga je tada prekinuo rekavši “Neću da razgovaram o tome telefonom.”¹¹⁴⁵ Trbić je potvrdio da je “trijaž” bila šifra za pogubljenje.¹¹⁴⁶

671. Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade sadrži Trbićevu zabilješku: “javljeno sa Zlatara (Drinski korpus) da potpukovnik Popović ode do Vinka Pandurevića na teren u 16:40 sati. Javljeno preko 1. pb (1. bataljona) da se Popović javi dežurnom operativnom radi odlaska na zadatak po naređenju Zlatara.”¹¹⁴⁷ Ovo ide u prilog Trbićevoj izjavi da je Popović bio u Pilici i nadgledao pogubljenja na tom području koje se nalazi u zoni odgovornosti 1. bataljona Zvorničke brigade.¹¹⁴⁸ Ovo je takode dodatno potkrijepljeno presretnutim razgovorom od 16:43 sati. Trbić je pitao da li je “moj Popović” tamo, i zahtijevao je da bilo Popović ili Drago Nikolić odu do Pandurevića na teren.¹¹⁴⁹ Postoji još jedan presretnuti razgovor od 16. jula 1995., u 21:16, u kojem je Popović izjavio da je upravo bio gore sa šefom i pitao ga da li je zaprimljen njegov privremeni borbeni izvještaj. Mislio je na Pandurevića, a za vrijeme svog svjedočenja pred MKSJ, Pandurević je priznao da se taj presretnuti razgovor odnosi na njega, ali je porekao da se sastao sa Popovićem tog poslijepodneva.¹¹⁵⁰

¹¹⁴⁰ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 26. Obrenović nije potvrdio u svom svjedočenju ili izjavi o činjenicama da je 16. jula 1995. godine od Trbića tražio jedinice. T-983, Svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević*, T-985 (Sporazum o izjašnjanju o krivici).

¹¹⁴¹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 25-27.

¹¹⁴² T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5764; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004.), str. 3. *Vidi takode* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6643 (međutim, tužilac MKSJ tvrdi da je to 1:15, a ne 11:15).

¹¹⁴³ T-983, Svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 1. oktobra 2003. godine, str. 2439.

¹¹⁴⁴ T-54 (Isjegli relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995. godine, 11:11.

¹¹⁴⁵ T-54 (Isjegli relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995., 11:11.

¹¹⁴⁶ T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004.), str. 2; Vještak Richard Butler (18. mart 2008.) izjavio je da se u ovom kontekstu riječ “trijaža” koristi za pogubljenje po prijekom postupku zarobljenika zatočenih u školi u Kuli, u Pilici i Domu Pilica.

¹¹⁴⁷ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5767.

¹¹⁴⁸ T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u 19. avgusta 2002. godine) str. 55-57; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 24.

¹¹⁴⁹ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović*, str. 32243. Presretnuti razgovor od 16:43 nije bio uključen u T-53 (Registrator sa presretnutim razgovorima). Međutim, ovaj presretnuti razgovor uvršten je u dokaze tokom Pandurevićevog iskaza i bio je predmet unakrsnog ispitivanja.

¹¹⁵⁰ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović*, str. 32242-32244. U završnom podnesku tužilaštva presretnuti razgovor od 16. jula 1995. godine u 21:16 naznačen je u T-53 (Registrator sa presretnutim razgovorima) ali nije

672. Drugi dokazi takođe pokazuju da je 16. jula, Trbić imao centralnu ulogu u komunikacijama. Dana 16. jula, u 22:33, u toku presretnutog telefonskog poziva, Trbiću je postavljeno pitanje “Da li je Popović bio kod tebe?” On je odgovorio, “Da, bio je ovdje i otišao.”¹¹⁵¹

673. Dana 17. jula, u otprilike 05:30 sati, komanda Drinskog korpusa (u Vlasenici) nazvala je Zvorničku brigadu da provjeri, “Da li je sve završeno tamo, cijela koordinirana akcija?” Pomoćnik dežurnog oficira za taj dan, Jovičić, informisao ih je da će se Trbić, dežurni oficir, javiti sa izvještajem. Ovaj poziv je presretnut, a takođe je naveden i u Dnevniku dežurnog oficira Zvorničke brigade.¹¹⁵² U 06:15 sati, presretnut je telefonski razgovor u kojem su učestvovali Trbić, general Krstić i potpukovnik Pandurević. U toku razgovora, spominje se izvještaj od prethodnog dana, a Krstić pita, “Jeste li pobili Turke gore?” Trbić odgovara, “Uglavnom jesmo.”¹¹⁵³

674. Presretnut je još jedan poziv koji je Cerović uputio Trbiću 17. jula, tražeći izvještaje, nove informacije, i podatke o broju zatočenih i pogubljenih osoba¹¹⁵⁴ kao i kontakt podatke za ostale.¹¹⁵⁵ Dana 17. jula, Trbićev razgovor je ponovo presretnut kada je u 12:44 sati rekao pozivatelju koji je tražio Popovića da je Popović “otišao tamo na, prema zadatku.” Kada je pozivatelj pitao “Od tebe sjeverno?” Trbić je odgovorio potvrdno.¹¹⁵⁶ Nakon pet minuta (u 12:49 sati), isti pozivatelj je rekao Trbiću: “Ako stupiš u kontakt s njim, nek on završi te poslove.” Trbić je odgovorio “Dobro, onda, neka radi, da ga ne diram...Meni je veoma teško doći do njega, o tome se radi, ali on će sigurno, na tome radi, znaš.”¹¹⁵⁷ Trbić je rekao da je pozivatelj bio Golić.¹¹⁵⁸

675. Zabilješka koju je Trbić unio u Dnevnik dežurnog oficira u ranim satima 16. jula, relevantna je za tačku 1g. presude.¹¹⁵⁹ U zabilješci stoji “U bolnici izumro Aziz Bećirević.”¹¹⁶⁰ Aziz Bećirević bio je jedan od 11 ranjenih Bošnjaka iz kolone koji su prebačeni iz bolnice u Milićima do Zvorničke brigade. Ostali su potom pogubljeni narednog dana.¹¹⁶¹

obuhvaćen ovim dokazom. Ovaj presretnuti razgovor uvršten je u dokaze tokom Pandurevićevog svjedočenja i bio je predmet unakrsnog ispitivanja.

¹¹⁵¹ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995., 22:33. Vještak Richard Butler (18. mart 2008.), referenca na “bijeli” je šifra za pukovnika Bearu.

¹¹⁵² T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 17. juli 1995., 05:58; T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5773; Svjedok Milenko Jovičić (17. decembar 2007.).

¹¹⁵³ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 17. juli 1995. godine, 06:15.

¹¹⁵⁴ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 65.

¹¹⁵⁵ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 17. juli 1995., 08:59.

¹¹⁵⁶ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 17. juli 1995., 12:44.

¹¹⁵⁷ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 17. juli 1995., 12:49.

¹¹⁵⁸ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2009.), str. 39.

¹¹⁵⁹ Tačka 2g. Izmijenjene optužnice.

¹¹⁶⁰ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5762.

¹¹⁶¹ *Vidi* tačku 704.

676. Kada su u pitanju izvještaji, dana 16. jula, Trbić je sastavio Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade broj 06-218 i poslao ga komandi Drinskog korpusa.¹¹⁶² Pošto je komandant Zvorničke brigade bio na liniji ovaj izvještaj podnesen je bez njegovog potpisa, što je dozvoljeno pod takvim okolnostima.¹¹⁶³ Kao dežurni oficir, Trbić je u komandi Zvorničke brigade primao i prosljeđivao sve borbene informacije, što mu je omogućilo da sastavi ovaj izvještaj.¹¹⁶⁴ Izvještaj je obuhvatao informacije o kretanju kolone iz Srebrenice, njime je potvrđeno prisustvo civila, a istaknut je i primarni zadatak da se presijeku i unište muslimanske snage koje se povlače iz Srebrenice.¹¹⁶⁵ Takođe je zabilježena velika potrošnja goriva za taj dan.¹¹⁶⁶

677. Dokazi o ovoj vrsti komunikacije pokazuju u kojoj mjeri je Trbić znao za operaciju pogubljenja. Očigledno je da su glavni učesnici znali da on razumije smisao njihovih pitanja. Nadalje, on nije samo prenosio informacije; on je izvještavao o događajima i potvrđivao da su se oni desili.

678. Na osnovu gore navedenih utvrđenja, Vijeća nalazi da je Trbić koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje između jedinica koje su učestvovala i oficira koji su ih nadzirali.

(b) Milorad Trbić je koordinirao dostavu logističke podrške tako što je dogovorio ponovnu nabavku goriva i municije vojnim jedinicama koje su učestvovala u operaciji pogubljenja po prijekom postupku i ukupu muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice ten a taj način svjesno i hotimično omogućio komunikaciju i logističku koordinaciju za operaciju

¹¹⁶² O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pećpović* od 3. februara 2009., str. 31053-31055; S-4(74), Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade od 16. jula 1995. (7D00532).

¹¹⁶³ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pećpović* od 18. februara 2009. na str. 31724. Pandurević je istakao da nije bio tamo, nije pročitao izvještaj niti ga je potpisao. Svjedok Miodrag Dragutinović (22. novembar 2007.) je objasnio da bi u slučaju da komandant i načelnik štaba nisu bili dostupni, dežurni oficir bi podnio borbeni izvještaj i napravio po jedan primjerak za komandanta ili načelnika štaba kada se oni vrate.

¹¹⁶⁴ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pećpović* od 3. februara 2009., str. 31055 i od 16. februara 2009., str. 31526 “...to su bili dežurni oficiri koji su mnogo bolje od mene znali šta se dešava i bili si u stalnom kontaktu sa dežurnim oficijom Drinskog korpusa i i drugim ljudima u Drinskom korpusu, kao i sa glavnim štabom i osobama koje su učestvovala u svemu tome, koje su to učinile; tako da su bili u mogućnosti da obavijeste svakoga.” 3. marta 2009. na str. 32437-32437 “Kako bi dežurni operativni mogao sastaviti redovan borbeni izvještaj, on prvo mora da primi izvještaje od podređenih jedinica, tj. bataljona i samostalnih četa. Pošto smo ovdje imali posebne jedinice koje su prečešljavale teren izvan njihovog područja odbrane, a te jedinice se spominju ovdje, te jedinice su dežurnom operativnom oficiru direktno podnosile izvještaj o broju vojnika koje su zarobile ili ubile za vrijeme pretrage terena ili u toku borbi.”

¹¹⁶⁵ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pećpović* od 3. februara 2009., str. 31054-31055.

¹¹⁶⁶ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pećpović* od 18. februara 2009., str. 31721-31726 – Zvornička brigada je povećala potrošnju goriva sa 412, 13. jula 1995., na 827, 14. jula 1995., te na 841, 15. jula 1995. godine. Potrošnja goriva za 17. juli 1995. iznosila je 1.590.

679. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Milorad Trbić je koordinirao dostavu logističke podrške tako što je dogovorio ponovnu nabavku goriva i municije vojnim jedinicama koje su učestvovala u operaciji pogubljenja po prijekom postupku i ukopu muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice ten a taj način svjesno i hotimično omogućio komunikaciju i logističku koordinaciju za operaciju

680. Trbić je upućivao i primao pozive u vezi sa raspoređivanjem i dolaskom grupe vojnika iz Bratunca koji su trebali učestvovati u pogubljenjima, kao i u napadu na kolonu.¹¹⁶⁷ Trbić je prije 12:00 sati u Dnevniku dežurnog operativnog oficira Zvorničke brigade zabilježio: “Sa Zlatara javljeno da jedinica sa Badema (BB) ostane kod nas do daljnjeg.” Potom je u 12:50 zapisao: “U 12:50. Sa Zlatara javljeno, naš paket već krenuo. Za jedan sat stiže 30. Oko 16:00 sati treba da stigne još jedan paket. Javljeno IKM brigadi.”¹¹⁶⁸ Vijeće podsjeća da je ovo potvrdio svjedok Dražen Erdemović koji je u svom svjedočenju naveo da je na Vojnoj ekonomiji Branjevo grupa vojnika iz Bratunca preuzela pogubljenja na ekonomiji tog poslijepodneva, a potom su po uputama potpukovnika otišli u Dom u Pilici kako bi pogubili ljude koji su tamo bili zatočeni.¹¹⁶⁹

681. Dana 16. jula, Trbić je u toku četiri razgovora u periodu između otprilike 13:56 i 13:58 sati, primio i prenio zahtjev potpukovnika Popovića za 500 litara goriva dizel D2 i potvrdio da “autobus napunjen sa naftom ide u selo Pilica.” Iz presretnutih razgovora je vidljivo da je Trbić imao poteškoća da u kratkom roku obezbijedi ovu količinu goriva. Prvobitni odgovor na njegov zahtjev bio je: “Pa, jebem mu majku, zar nemate 500 litara nafte? Traže nam dvije 2 tone utovareno.” Međutim, Trbić je bio odlučan da nabavi gorivo i nazvao je Golića kako bi ga obavijestio da će bez nafte Popovićev “posao stati.”¹¹⁷⁰ U Dnevniku dežurnog oficira u 14:00 unesena je prateća zabilješka, “tražio Popović da mu se pošalje autobus pun goriva i da mu se pošalje 500 litara D2 /Dizel/. Javljeno na Zlataru dežurnom i Goliću.”¹¹⁷¹ Vještak Richard Butler objasnio je da Popović, kao oficir za bezbjednost nije imao ovlast da izda toliku količinu goriva, a to je bio slučaj i sa Trbićem kao dežurnim oficirom.¹¹⁷² Ovlaštenje za izdavanje goriva moralo je doći od Drinskog korpusa. Dobivanjem neophodnog ovlaštenja, Trbić je osigurao izdavanje goriva iz zaliha Zvorničke brigade.

¹¹⁶⁷ T-13 (Trbićevo saslušanje od 21. januara 2009.), str. 16-18.

¹¹⁶⁸ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5765.

¹¹⁶⁹ *Vidi* tačke 630 do 632.

¹¹⁷⁰ T-54 (Isječci relevantnih presretnutih razgovora), 16. juli 1995., 13:58. Presretnuti razgovor između Trbića i dežurnog oficira Drinskog korpusa, Golića, Baševića i nepoznate osobe, preko vojnih telefona.

¹¹⁷¹ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5766. *Vidi* takođe T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6645.

¹¹⁷² Vještak Richard Butler (18. mart 2008.).

682. Iz podataka tehničke službe i evidencije o izdavanju tehničko-materijalnih sredstava proizilazi da je za Popovića izdato 500 litara goriva¹¹⁷³. Vijeće podsjeća da su u periodu u kojem su se odvijali ovi razgovori, zatočenici Bošnjaci bili transportovani iz zatočeničkih centara u školi Kula u Pilici i Doma u Pilici na Vojnu ekonomiju Branjevo gdje su bili pogubljeni. Vijeće nalazi da je Trbić znao da je gorivo bilo namijenjeno za prevoz do stratišta i nastavak pogubljenja.¹¹⁷⁴

683. U unosu u Dnevniku dežurnog oficira zabilježen je ponovljeni zahtjev 1. bataljona Zvorničke brigade: Prvobitni zahtjev od 15. jula 1995. godine bio je za "50 litara nafte-20 litara benzina" za prevoz ljudstva do Kule. 10 sanduka municije 7.62 mm."¹¹⁷⁵

684. Ubrzo nakon što je bilo poznato da je pogubljenje u Domu u Pilici završeno, Trbić je obezbijedio opremu kako bi osigurao čišćenje 17. jula.¹¹⁷⁶ Trbićeva pomoć je takođe vidljiva iz nekoliko zabilješki u Dnevniku dežurnog oficira: dana 16. jula, "U 22:10 sati iz 1. pb traže jedan utovarivač, jedan rovokopač i kamion sa ceradom koji kipuje da je u Pilici u 08:00. Javljeno Jokiću i Miloševiću"¹¹⁷⁷, a dana 17. jula, Trbićev pomoćnik Milanko Jovičić je zapisao: "1. pb pita da li su obezbijedene građevinske mašine...da se javi Trbić."¹¹⁷⁸ Vijeće podsjeća da su mašine poslane u Dom u Pilici gdje su pomagale u čišćenju, kao što je vidljivo iz iskaza svjedoka i evidencije o vozilima.¹¹⁷⁹ Trbić je znao u koju svrhu će se koristiti te mašine.¹¹⁸⁰

685. Trbić je učestvovao u raspoređivanju i upućivanju vojnika na ispomoć u aktivnostima koje su 16. i 17. jula 1995. godine bile u toku u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.¹¹⁸¹ Na primjer, dana 16. jula "U 10:10 sati. Dolazio Nastić iz Milića i preneseno mu da pošlje jedan dio vojske za pomoć."¹¹⁸²

¹¹⁷³ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 10.41-10.43, fn. 607 – Depeša Zvorničke brigade 21/1-2140, 16. juli 1995. i fn. 608 Evidencija o izdavanju materijalno-tehničkih sredstava, 11. maj 1994. Vještak Richard Butler (18. mart 2008.). *Vidi takođe* O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 18. februara 2009., na 31717, u kojem potvrđuje da je nafta dostavljena u Pilicu gdje je presuta u kanistere. str. 31732-31740.

¹¹⁷⁴ *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6645.

¹¹⁷⁵ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5761 i 0293 5767.

¹¹⁷⁶ T-15 (Trbić, 23. maj 2004.), str. 61,66.

¹¹⁷⁷ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5771. *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6646-6648.

¹¹⁷⁸ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5773. *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6648.

¹¹⁷⁹ *Vidi tačke od 644 do 647 (vidi gore). Vidi takođe* O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 20. februara 2009., str. 31867. Jokić je 18. jula 1995. potvrdio Pandureviću da je Trbić rekao Jokiću da pošalje mašinu u Pilicu.

¹¹⁸⁰ *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6646.

¹¹⁸¹ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5773.

¹¹⁸² T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), vidi ERN strane 0293 5762 ("VRB/višecjevni bacač raketa/ iz Višegrada došao u 08:00 sa posadom. Isti je upućen na IKM u Kitovnice."), 0293 5764 ("U 10:50 iz IBK/Istočno-bosanski korpus/ upućeno 35 vojnika."), 0293 5768 ("Iz Banja Luke, 18. Krajiške/brigade/ stigao u Operativni centar Major Dragičević i stigao kod dežurnog operativca u 17:25. A za njim ide ljudstvo od 100 ljudi. Očekuje se da stigne oko 21:00 sati. Poslan na IKM Kitovnice da primi zadatak.")

686. Trbić je usitinu izjavio da je napustio svoj položaj i učestvovao u pogubljenjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu u Pilici. Međutim, Vijeće ističe da to nije bilo predmet njegovog optuženja, te stoga nije odlučivalo o ovom dijelu njegove izjave. Postoji dovoljno dokaza o prisustvu Trbića kao dežurnog oficira za ključne komunikacije, te je Vijeće to i utvrdilo.

687. Trbićeve zabilješke u Dnevniku dežurnog oficira, odgovarajući presretnuti razgovori, izjave svjedoka kao i samog Trbića, smještaju ga u središte završnih faza operacije pogubljenja i ukopa. Kao što je i sam istakao, do jutra 16. jula, on je “imao iskustvo u organizaciji i ubijanju zarobljenika”¹¹⁸³, navodeći da je činjenica da je “već znao šta se dešava” bila jedan od razloga zbog kojeg je on postao dežurni oficir u ovom periodu.¹¹⁸⁴ Vijeće zaključuje da je Trbić kao dežurni oficir znao šta se dešava, primao je i prenosio naredbe i informacije, izdavao upute i rješavao logističke probleme. Njegova uloga i učešće bili su značajni za neometano izvođenje i završavanje operacije pogubljenja.

688. Vijeće nalazi da je Trbić bio ključni posrednik u komunikaciji između glavnih učesnika u operaciji. Pomogao je prevoz zatočenika iz škole Kula do mjesta njihovog pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo, obezbjeđivanje ljudstva za streljačke vodove na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu u Pilici i pružao neophodnu logističku podršku, te vršio koordinaciju zadataka koji su se odnosili na čišćenje i ukope na ovim stratištima.

689. Vijeće stoga nalazi da je Trbić koordinirao dostavu logističke podrške tako što je dogovorio ponovnu nabavku goriva i municije vojnim jedinicama koje su učestvovala u operaciji pogubljenja po prijekom postupku i ukopu muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice pri čemu je svjesno i hotimično omogućio komunikaciju i logističku koordinaciju za operaciju.

G. DANA 19. JULA 1995. ILI Približno TOG DATUMA I DANA 20. JULA 1995.

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) Dana 19. jula 1995.g. ili približno tog datuma: snage VRS-a i/ili MUP-a su u zoni odgovornosti Zvorničke brigade zarobile 4 (četiri) muškarca Bošnjaka, koji su preživjeli strijeljanje

¹¹⁸³ T-13 (Trbićevo saslušanje od 21. januara 2004.), str. 12. *Vidi takođe* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6630, 6684.

¹¹⁸⁴ T-13 (Trbićevo saslušanje od 21. januara 2004.), str. 15.

na Vojnoj ekonomiji Branjevo i predali ih vojnoj policiji Zvorničke brigade i osoblju zaduženom za bezbjednost, koji su ih ispitivali i držali u pritvoru nekoliko dana, da bi ih potom pogubili po prijekom postupku, koji pogubljeni muškarci su kasnije identifikovani kao:

- Sakib KIVIRIĆ, sin Salka, rođen 24. juna 1964.g.;
- Emin MUSTAFIĆ, sin Rifeta, rođen 7. oktobra 1969.g.;
- Fuad DOZIĆ, sin Senusije, rođen 2. maja 1965.g.; i,
- Almir HALILOVIĆ, sin Sulje, rođen 25. avgusta 1980.g.

690. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo izvan razumne sumnje da su dana 19. jula 1995.g. ili približno tog datuma: snage VRS-a i/ili MUP-a u zoni odgovornosti Zvorničke brigade zarobile 4 (četiri) muškarca Bošnjaka, koji su preživjeli strijeljanje na Vojnoj ekonomiji Branjevo i predali ih vojnoj policiji Zvorničke brigade i osoblju zaduženom za bezbjednost, koji su ih ispitivali i držali u pritvoru nekoliko dana, da bi ih potom pogubili po prijekom postupku. Pogubljeni muškarci su kasnije identifikovani kao:

- Sakib KIVIRIĆ, sin Salka, rođen 24. juna 1964.g.;
- Emin MUSTAFIĆ, sin Rifeta, rođen 7. oktobra 1969.g.;
- Fuad DOZIĆ, sin Senusije, rođen 2. maja 1965.g.; i,
- Almir HALILOVIĆ, sin Sulje, rođen 25. avgusta 1980.g.

691. Dana 18. jula 1995. godine, četiri muškarca, bosanska Muslimana (od kojih je jedan imao samo 14 godina), pojavili su se u dvorištu Neška Đokića u Donjem Lokanju. Đokićev sin je bio pripadnik Zvorničke brigade. Ljudi su bili krvavi.¹¹⁸⁵ Neško i njegov sin su im dali hranu i odjeću i uputili ih prema teritoriji pod kontrolom Armije BiH. Ti muškarci, Muslimani, su zarobljeni sljedećeg dana, a dva vojnika, bosanska Srbina koji su im pomogli, kasnije su uhapšena zbog "saradnje s neprijateljem".¹¹⁸⁶

692. Tužilaštvo navodi da su ti muškarci Muslimani bijegom preživjeli masovna pogubljenja koja su izvršena 16. jula na vojnoj ekonomiji Branjevo. I Richard Butler potkrepljuje ovu analizu.¹¹⁸⁷ Vijeće nalazi na osnovu obimnih dokaza i vojne dokumentacije u kojoj je zabilježen ovaj događaj da je to jedini razuman zaključak. To ima smisla i u pogledu geografije. Donji Lokanj se nalazi u

¹¹⁸⁵ T-813 (Butlerov izvještaj), para. 8.18.

¹¹⁸⁶ Svjedok Nebojša Jeremić (19. decembar 2007.).

¹¹⁸⁷ Vidi T-813 (Butlerov izvještaj), para. 8.13 do 8.19.

blizini ekonomije Branjevo. To područje je suviše udaljeno od Srebrenice u pravcu sjevera da bi se moglo zaključiti da su oni došli iz kolone.

693. Nedugo nakon što im je pružena pomoć snage VRS odnosno MUP-a su ih dana 19. jula zarobile u zoni odgovornosti Zvorničke brigade i odvele u Standard.¹¹⁸⁸ Nakon zarobljavanja njih četvorica su dali izjave vojnoj policiji Zvorničke brigade.¹¹⁸⁹ Svjedok ***** je svjedočio da ih je on isljeđivao u prisustvu Drage Nikolića.¹¹⁹⁰ Zarobljenici su identifikovani kao Sakib Kivirić, sin Salke, rođen 24. juna 1964.g; Emin Mustafić, sin Rifeta, rođen 7. oktobra 1969.g.; Fuad Dozić, sin Senusije, rođen 2. maja 1965.g.; i Almir Halilović, sin Sulje, rođen 25. avgusta 1980. g. U izjavama se ne navodi da su preživjeli došli sa Vojne ekonomije Branjevo. Vijeće smatra da je malo vjerovatno da bi oni priznali da su izbjegli pogubljenje. Na osnovu njihovih izjava, dva uhapšena Srbina su postrojena i saslušana, te su osuđena na 3 dana zatvora.¹¹⁹¹ Prema vojnoj dokumentaciji obojica su bili vojnici, pa im je sudio prijeki sud. Taj dokument je potpisao Drago Nikolić.¹¹⁹²

694. Isključiva nadležnost za isljeđivanje ovih ljudi dodijeljena je organu bezbjednosti Zvorničke brigade. Sva četvorica se vode na spisku nestalih lica MKCK.¹¹⁹³

2. Radnje Milorada Trbića

695. U svom iskazu Trbić iznosi konkretne podatke o lokaciji na kojoj su ovi ljudi zarobljeni. On navodi da su pronađeni na putu za Ugljevik, a zatim dovedeni u Zvorničku brigadu.¹¹⁹⁴

696. Trbić zatim potvrđuje da oni nisu bili vojnici. Trbić navodi da su ti muškarci, Muslimani, ubijeni istog dana kada je Drago izdao naredbu.¹¹⁹⁵ Od svog prvog saslušanja u avgustu 2002.g.,

¹¹⁸⁸ Svjedok Nebojša Jeremić (19. decembar 2007.).

¹¹⁸⁹ T-820 (Izjava svjedoka Fuada Dozića); Svjedok ***** (21. april 2008.).

¹¹⁹⁰ Svjedok (21. april 2008.). *Vidi* T-822 (Zapisnik vojne policije Zvorničke brigade: Identifikacija Neska Đokića i Slobodana Đokića kroz postrojavanje, 25. jula 1995.) T-823 (Izjava Neska Đokića); T-824 (Izjava Slobodanu Đokiću).

¹¹⁹¹ T-825 (Zapisnik vojne policije Zvorničke brigade: Presuda protiv Neska Đokića i Slobodana Đokića, od 25. jula 1995.); Svjedok ***** (21. april 2008.) je potvrdio da je izrečena kazna bila 3 dana zatvora. Svjedok Nebojša Jeremić (19. decembar 2007.) je naveo da se radilo o 60 dana. Međutim, dužina kazne ovdje nije relevantna, pa nema potrebe da se ovi dokazi usaglašavaju.

¹¹⁹² T-1079 (Izvještaj Zvorničke brigade iz komande organa bezbjednosti upućen vojnom tužiocu u Bijeljini, od 26. jula 1995.). Napomena: U iskazu ***** postoji jedna nedosljednost. On je svjedočio da je samo sin bio u vojsci. Status spasilaca, bosanskih Srba, nije od bitne važnosti za ovu tačku, te nema potrebe za rješavanjem ovog pitanja.

¹¹⁹³ T-822 (Identifikacija Neska Đokića i Slobodana Đokića kroz postrojavanje od 25. jula 1995.); T-1111 (MKCK - Spisak nestalih lica, 8. izd.), str. 154 (Sakib Kivirić, MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-914421-01), str. 208 (Emin Mustafić, MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-901050-02), str. 68 (Fuad Dozić, MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-906271-01); str. 97 (Almir Halilović, MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-914374-01).

¹¹⁹⁴ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 60.

¹¹⁹⁵ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.), str. 63.

Trbić pokazuje da posjeduje konkretne i detaljne informacije o tim ljudima. Trbić u svojoj prvoj izjavi datoj u Sjedinjenim Državama navodi da je Drago Nikolić rekao Jasikovcu, komandiru vojne policije Zvorničke brigade, da uzme tu četvoricu ljudi, da ih ubije i pokopa.

697. Konačno, u svojoj posljednjoj izjavi od 8. novembra 2004.g., on priznaje da je prisustvovao ubistvima. Poriče da je direktno učestvovao, ali priznaje da je bio prisutan, te pruža informacije o mjestu ukopa.¹¹⁹⁶ Vijeće zaključuje da njegov položaj zamjenika Drage Nikolića i njegovo prisustvo na mjestu pogubljenja ukazuju na to da je on odigrao značajnu ulogu u njihovom pogubljenju.

698. Na osnovu gore navedenih utvrđenja, vijeće zaključuje da se događaj desio na način prikazan u optužnici: snage VRS-a, odnosno MUP-a su u zoni odgovornosti Zvorničke brigade zarobile 4 (četiri) muškarca Bošnjaka, koji su preživjeli strijeljanje na Vojnoj ekonomiji Branjevo i predali ih vojnoj policiji Zvorničke brigade i osoblju zaduženom za bezbjednost koji su ih ispitivali i držali u pritvoru nekoliko dana, da bi ih potom pogubili po prijekom postupku. Pogubljeni muškarci su kasnije identifikovani kao što je navedeno u prethodnom tekstu.

3. Opšta činjenična utvrđenja

(b) Dana 20. jula 1995.g.: dana 13. ili 14. jula 1995. ili približno tih datuma, 19 (devetnaest) ranjenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave se predalo ili su zarobljeni i primljeni su u bolnicu u Milićima, gdje su liječeni; Aziz BEĆIROVIĆ, sin Nezira, rođen 16. septembra 1973. u mjestu Opetci, opština Srebrenica (preminuo u bolnici); približno 14. jula, 11 (jedanaest) od tih ranjenih muškaraca Bošnjaka je prebačeno iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku, po naredenju iz Glavnog štaba VRS; nekoliko dana kasnije, ti muškarci Bošnjaci su prebačeni iz zvorničke bolnice u stacionar Zvorničke brigade; te je 20. jula ili nedugo poslije tog datuma, VRS odvela desetoricu tih muškaraca Bošnjaka iz stacionara Štaba Zvorničke brigade i pogubila ih po prijekom postupku. Te žrtve su identifikovane kao:

- Mensur SALKIĆ, sin Šukrije, rođen 25. decembra 1970.g. u mjestu Osati, opština Srebrenica;
- Behajja KURTIĆ, sin Ahmeta, rođen 18. januara 1964.g. u mjestu Joševa, opština Bratunac;

¹¹⁹⁶ T-18 (Trbić, Saslušanje od 8.11.2004.god.), str. 46; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (povjerljivo), str. 7.

- Izet HALILOVIĆ, sin Rame, rođen 1951.g. u Srebrenici, opština Srebrenica;
- Behudin LOLIĆ, sin Ramiza, rođen 4. januara 1967.g. u Donjim Potočarima, opština Srebrenica;
- Huso SALIHOVIĆ, sin Mešana, rođen 10. maja 1974.g. u mjestu Skugrići, opština Vlasenica;
- Vahdet SULJIĆ, sin Alije, rođen 3. juna 1968.g., u mjestu Pustumulići, opština Srebrenica;
- Remzija IBIŠEVIĆ, sin Ibrahima, rođen 20. jula 1943.g. u mjestu Glogova, opština Bratunac;
- Mujo BEČIĆ, sin Hakije, rođen 26. februara 1970.g. u Srebrenici, opština Srebrenica;
- Sulejman BEGOVIĆ, sin Mustafe, rođen 3. marta 1970.g. u mjestu Bukovica, opština Vlasenica; i,
- Mehmedalija HAMZABEGOVIĆ, sin Ibrahima, rođen 15. februara 1957.g. u mjestu Glodi, opština Zvornik.

699. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo dokazalo izvan razumne sumnje za dan 20. juli 1995.g.: dana 13. ili 14. jula 1995. ili približno tog datuma, 19 (devetnaest) ranjenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave se predalo ili su bili zarobljeni i primljeni su u bolnicu u Milićima, gdje su liječeni; Aziz BEĆIROVIĆ, sin Nezira, rođen 16. septembra 1973. u mjestu Opetci, opština Srebrenica (preminuo u bolnici); dana 14. jula 1995. ili približno tog datuma, 11 (jedanaest) od tih ranjenih muškaraca Bošnjaka je prebačeno iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku po naredjenju iz Glavnog štaba VRS; nekoliko dana kasnije ti muškarci Bošnjaci su prebačeni iz zvorničke bolnice u stacionar Zvorničke brigade; te je 20. jula ili nedugo poslije tog datuma VRS odvela deseticu tih muškaraca Bošnjaka iz stacionara Štaba Zvorničke brigade i pogubila po prijekom postupku. Te žrtve su identifikovane kao:

- Mensur SALKIĆ, sin Šukrije, rođen 25. decembra 1970.g. u mjestu Osati, opština Srebrenica;
- Behajja KURTIĆ, sin Ahmeta, rođen 18. januara 1964.g. u mjestu Joševa, opština Bratunac;
- Izet HALILOVIĆ, sin Rame, rođen 1951.g. u Srebrenici, opština Srebrenica;
- Behudin LOLIĆ, sin Ramiza, rođen 4. januara 1967.g. u Donjim Potočarima, opština Srebrenica;
- Huso SALIHOVIĆ, sin Mešana, rođen 10. maja 1974.g. u mjestu Skugrići, opština Vlasenica;

- Vahdet SULJIĆ, sin Alije, rođen 3. juna 1968.g., u mjestu Pasmulići, opština Srebrenica;
- Remzija IBIŠEVIĆ, sin Ibrahima, rođen 20. jula 1943.g. u mjestu Glogova, opština Bratunac;
- Mujo BEČIĆ, sin Hakije, rođen 26. februara 1970.g. u Srebrenici, opština Srebrenica;
- Sulejman BEGOVIĆ, sin Mustafe, rođen 3. marta 1970.g. u mjestu Bukovica, opština Vlasenica; i,
- Mehmedalija HAMZABEGOVIĆ, sin Ibrahima, rođen 15. februara 1957.g. u mjestu Glodi, opština Zvornik.

700. Vijeće zaključuje da su se desili sljedeći događaji. U julu 1995.g. dr Jugoslav Gavrić je bio direktor Doma zdravlja u Zvorniku. Po naredbi dr Ratka Rokvića, šefa sanitetske službe VRS (pukovnik u glavnom štabu), dr Gavrić je otišao po grupu (od oko 10 do 14) ranjenih muškaraca Muslimana iz bolnice u Milićima. Bolnica je bila mala i nije mogla prihvatiti tih 10 do 14 ranjenika.¹¹⁹⁷ Ranjenici su bili muškarci, Muslimani iz enklave Srebrenica.¹¹⁹⁸ Neki od ranjenika su mogli hodati, dok je druge trebalo nositi na nosilima. Svaki pacijent je bio pregledan i imao zdravstveni karton koji se odnosio na njihov boravak u Milićima. Svi su primali terapiju. Dr Gavrić je nadgledao njihovo prebacivanje u bolnicu u Zvorniku i predao pacijente na brigu dr Lazareviću. Sljedećeg jutra se vratio u bolnicu da provjeri stanje pacijenata i rečeno mu je da su prebačeni u Tuzlu.

701. Prema bolničkoj evidenciji, 18 zarobljenika je liječeno i upućeno u Zvornik dana 14. jula 1995.g.¹¹⁹⁹

702. Dr Zoran Begović, šef medicinske službe u stacionaru Zvorničke brigade "Standard", izjavio je da je primio grupu muškaraca, Muslimana, iz bolnice u Zvorniku, u julu 1995.godine. Prema njegovoj procjeni, prebačeno je između 10 i 15 ranjenih zarobljenika, Muslimana. Nije dobio nikakvu prethodnu obavijest o njihovom dolasku. Pacijenti su bili u pratnji vojnika. Narednog

¹¹⁹⁷ Vidi T-964, svjedok dr. Jugoslav Gavrić, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.* IT-05-88, svjedočenje od 21. marta 2007., ("svjedočenje svjedoka dr. Jugoslava Gavrića u predmetu *Pcpović*"), str. 9110 do 9130.

¹¹⁹⁸ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pcpović*, od 27. februara 2009., str. 32261.

¹¹⁹⁹ T-736 (Knjiga pacijenata bolnice u Milićima, 13.-14. jula 1995.; T-737 (Devet formulara za pacijente iz bolnice u Milićima, za specijalističko liječenje, od 13.-14. jula 1995.); T-738 (Izveštaji o hirurškim zahvatima u bolnici u Milićima); T-743 (Evidentiranja u Knjigu pacijenata bolnice u Milićima od 11.-15. jula 1995.); T-744 (Jedanaest kartona pacijenata s hirurškog odjeljenja bolnice Sveti Nikola u Milićima, od 13. i 14. jula 1995.); T-745 (Medicinska rendgenska dokumentacija i dijagnoza iz jula 1995.); T-740 (*Zabilješka o otpustu pacijenata iz bolnice u Milićima za Zvornik, koju je potpisao dr Davidović*). T-1080 (Dopis dr Davidovića od 24. jula 1995. upućen generalu Krstiću, komandantu drinskog korpusa – 18 pacijenata Muslimana je liječeno i upućeno u Zvornik prema narednju glavnog štaba). T-240 (Knjiga pacijenata bolnice u Zvorniku, Pacijent 4605 i dalje). Svjedok Jugoslav Gavrić je primio

dana ga je Obrenović obavijestio da treba da se pobrine za njih i da vodi potrebnu medicinsku evidenciju, ali da ih ne unosi u knjigu pacijenata. Obrenović je organizovao da ove zarobljenike-pacijente obezbjeđuje vojna policija iz kasarne "Standard".¹²⁰⁰ Dvojici ranjenika su amputirani udovi. Dr Begović se posebno sjeća jednog pacijenta koji je imao isto prezime kao i on.

703. Dr Radivoje Novaković, takođe ljekar u bolnici u Zvorniku, potvrđuje da su ga poslali u stacionar kasarne "Standard" da pregleda te premještene pacijente.¹²⁰¹ Sjeća se da je protestovao zbog njihovog premještaja. Misli da je bilo 11 pacijenata i naglašava da je jedan preminuo u bolnici usljed zadobijenih rana. Potvrđuje da je pregledao njihove otpusne liste iz bolnice u Milićima.¹²⁰²

704. Dr Novaković potvrđuje da je zbog teških rana, Aziz Bećirović preminuo u bolnici.¹²⁰³ Identifikovan je kao Aziz Bećirović, sin Nezira, rođen 16. septembra 1973.g. u mjestu Opetci, opština Srebrenica.

705. Imena deset ranjenih lica (bez jednog koji je usljed zadobijenih rana preminuo u bolnici) pronađena su u bolničkoj evidenciji i na spisku nestalih lica MKCK. Ta imena su sljedeća:

- Mensur SALKIĆ, sin Šukrije, rođen 25. decembra 1970.g. u mjestu Osati, opština Srebrenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-914040-01;
- Behaija KURTIĆ, sin Ahmeta, rođen 18. januara 1964.g. u mjestu Joševa, opština Bratunac; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-913292-01;
- Izet HALILOVIĆ, sin Rame, rođen 1951.g. u Srebrenici, opština Srebrenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-381197-02;
- Behudin LOLIĆ, sin Ramiza, rođen 4. januara 1967.g. u Donjim Potočarima, opština Srebrenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-901857-01;
- Huso SALIHOVIĆ, sin Mešana, rođen 10. maja 1974.g. u mjestu Skugrići, opština Vlasenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-903173-02;
- Vahdet SULJIĆ, sin Alije, rođen 3. juna 1968.g., u mjestu Pustumlići, opština Srebrenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-906843-01;
- Remzija IBIŠEVIĆ, sin Ibrahima, rođen 20. jula 1943.g. u mjestu Glogova, opština Bratunac; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-106481-01;

naređenje od šefa sanitetske službe VRS, da ode u Miliće po te pacijente i da ih doprati u zvorničku bolnicu; T-964, Svjedočenje dr. Jugoslava Gavrića u predmetu *Popović*, str. 9113-9114.

¹²⁰⁰ T-961, svjedok Goran Begović, *Tužilac protiv Popovića i dr.* IT-05-88, svjedočenje od 21. marta 2007. godine, ("svjedočenje svjedoka Gorana Begovića u predmetu *Popović*"), str. 9142.

¹²⁰¹ *Vidi* T-881, svjedok dr. Radivoje Novaković, *Tužilac protiv Popovića i dr.* IT-05-88, svjedočenje od 20. marta 2007., ("svjedočenje svjedoka dr. Radivoja Novakovića u predmetu *Popović*"), str. 9025 do 9098.

¹²⁰² T-881, Svjedočenje svjedoka dr. Radivoja Novakovića u predmetu *Popović*, str. 9027.

¹²⁰³ T-881, Svjedočenje svjedoka dr. Radivoja Novakovića u predmetu *Popović*, str. 9040.

- Mujo BEČIĆ, sin Hakije, rođen 26. februara 1970.g. u Srebrenici, opština Srebrenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-914619-01;
- Sulejman BEGOVIĆ, sin Mustafe, rođen 3. marta 1970.g. u mjestu Bukovica, opština Vlasenica; MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-901989-03; i
- Mehmedalija HAMZABEGOVIĆ, sin Ibrahima, rođen 15. februara 1957.g. u mjestu Glodi, opština Zvornik, MKCK - Spisak nestalih lica br. BAZ-104970-01.¹²⁰⁴

706. Dr Novaković misli da je njihov boravak trajao 5 do 7 dana. Time se dobija vremenski okvir koji se kreće do 20. jula 1995.g. ili približno tog datuma.

707. Dr Begović navodi da su ranjeni zatvorenici otprilike 5 dana boravili u stacionaru kasarne "Standard". Zatim je obaviješten da su "izmješteni iz Standarda." Jedan pripadnik vojne policije mu je rekao da su otišli autobusom.¹²⁰⁵ Ovaj put, njihovi zdravstveni kartoni nisu otišli s njima.¹²⁰⁶

708. U sporazumu o priznanju krivice, Obrenović izjavljuje da je čuo da će Popović doći i pozabaviti se zarobljenicima. On dalje objašnjava da mu je to rečeno na dan ili otprilike 23. jula 1995. Kada je čuo da upravo Popović dolazi, znao je da zarobljenici neće biti odvedeni na razmjenu. Obrenović dalje navodi da mu je njegov komandant Pandurević rekao da je Popović prenio Mladićevu naredbu Dragi Nikoliću, te da je Popović bio kurir. Poruka je glasila da pacijenti moraju biti pobijeni.¹²⁰⁷ Obrenović potvrđuje da ih je odvela vojna policija.¹²⁰⁸

709. U svjedočenju u svoju odbranu Pandurević potvrđuje da je on Obrenoviću dao zadatak da nadgleda ranjene. Pandurević navodi da je on izdao naređenje da se ranjeni zarobljenici izmjestu iz zborničke kasarne. Nije vidio potrebu da oni tu borave. On tvrdi da je vjerovao da će biti odvezeni u Batković na razmjenu.¹²⁰⁹

710. Pandurević potvrđuje da je razgovarao s Cerovićem i da mu je tom prilikom rečeno da će Popović stići u 17:00 sati i pozabaviti se problemom ranjenika i zarobljenika.¹²¹⁰

¹²⁰⁴ T-1111 (MKCK - Spisak nestalih lica, 8. izd.), str. 27, 32, 98, 100, 126, 164, 169, 252, 256 i 283.

¹²⁰⁵ T-961, svjedočenje svjedoka Zorana Begovića u predmetu *Popović*, str. 91381; Nebojša Jeremić (19. decembar 2007.) izjavljuje da je vidio ranjene zarobljene Muslimane kako se ukrcavaju u kamion u kasarni. On je stajao pored kuhinje. Po njegovoj procjeni, u grupi je bilo između 10 i 20 ljudi.

¹²⁰⁶ T-961, Svjedočenje Zorana Begovića u predmetu *Popović*, str. 9148.

¹²⁰⁷ T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20. maja 2003.), str. 16659.

¹²⁰⁸ T-985 (Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20. maja 2003.), str. 16659.

¹²⁰⁹ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 10. februara 2009., str. 31170.

¹²¹⁰ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 27. februara 2009., str. 32262-32263.

711. Pandurević se slaže da je, od 14 navedenih pacijenata, jedan preminuo u bolnici, jedan je pronađen u sekundarnoj grobnici u Liplju, a 12 se još uvijek vode kao nestali. On se slaže da to ukazuje da oni više nisu bili pod njegovom komandom i da su bili ubijeni, ali tvrdi i da ne snosi odgovornost za to.¹²¹¹ Nema dostupnih informacija o ostalih 5 prvobitno zarobljenih lica koja su dovedena bolnicu.

4. Radnje Milorada Trbića

712. Nema direktnih dokaza koji ukazuju na konkretnu umiješanost Milorada Trbića u ovaj događaj.

713. Vijeće smatra da su se ova ubistva desila u kontekstu ostalih zadataka Zvorničke brigade. Ono što je važno spomenuti jeste da se ovaj obrazac ne razlikuje od priče o zarobljavanju i pogubljenju drugih zarobljenika koji su dovedeni u "Standard" u istom vremenskom periodu, i koje je optuženi pogubio. Upravo to se desilo Rešidu Sinanoviću. Ova podtačka optužnice nije uvedena zbog postojanja konkretnog dokaza koji se odnosi na Trbića, nego zato što je taj zločin dio manjeg udruženog zločinačkog poduhvata u koji je bila uključena Zvornička brigada. Ove događaje je potvrdilo više svjedoka, oni proizilaze iz istog zajedničkog plana i imaju iste učesnike. Vijeće zaključuje da se ovaj događaj može pripisati i Popoviću i Dragi Nikoliću

714. Na osnovu gore navedenih utvrđenja vijeće zaključuje da se ovaj događaj desio na način naveden u optužnici: dana 13. ili 14. jula 1995. ili približno tog datuma, 19 (devetnaest) ranjenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave se predalo ili su zarobljeni i primljeni su u bolnicu u Milićima, gdje su liječeni; vijeće dalje zaključuje da je dana 14. jula 1995. ili približno tog datuma, 11 (jedanaest) od tih ranjenih muškaraca Bošnjaka prebačeno iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku, po naređenju iz Glavnog štaba VRS; nekoliko dana kasnije, ti muškarci Bošnjaci su prebačeni iz zvorničke bolnice u stacionar Zvorničke brigade; te je 20. jula ili nedugo poslije tog datuma, VRS odvela 10 (desetoricu) tih muškaraca Bošnjaka iz stacionara Štaba Zvorničke brigade i pogubila po prijekom postupku; imena žrtava su navedena u tekstu gore.

H. PONOVNI UKOPI

¹²¹¹ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 27. februara 2009., str. 32267.

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) U cilju ostvarivanja udruženog zločinačkog poduhvata koji uključuje ukop svih vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, s ciljem i nastojanjima da se sakriju ubistva i pogubljenja po prijekom postupku koja su se dogodila u julu 1995. godine, u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, tako što su ekshumirane i ponovo ukopane žrtve pogubljenja u masovne neobilježene i neregistrovane grobnice, Milorad Trbić je nadgledao, rukovodio i koordinirao aktivnosti drugih vojnika VRS-a, među kojima su bili i pripadnici inženjerske čete Zvorničke brigade, prilikom ekshumacije primarnih masovnih grobnica u Lažetama (Orahovac), brani Petkovci, Kozluku i vojnoj ekonomiji Branjevo, sve locirane u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, koje su sadržavale bošnjačke žrtve masovnih pogubljenja po prijekom postupku izvršenih od 14. do 17. jula 1995. godine, te utovarom tijela i dijelova tijela žrtava na vozila radi daljeg prevoza do sekundarnih masovnih grobnica, tako što je direktno davao zadatke vojnicima da izvrše posao, te tako što je kontrolisao i odgovarao za nabavku i raspodjelu goriva za operaciju; u kojoj su tijela i dijelovi tijela ekshumirani iz primarnih masovnih grobnica premješteni u neobilježene i neregistrovane sekundarne grobnice na raznim, ali najmanje na 13 (trinaest) lokaliteta duž ceste za Čančare, gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući i one na vojnoj ekonomiji Branjevo i Kozluku; 8 (osam) lokaliteta u blizini Liplja gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući i one na brani Petkovci; te 7 (sedam) lokaliteta u blizini Hodžića gdje su premještena tijela i dijelovi tijela uklonjeni iz grobnica uključujući one u Lažetama da bi se posmrtni ostaci i identiteti žrtava sakrili.

715. Vijeće nalazi da je Milorad Trbić lično nadgledao, rukovodio i koordinisao aktivnosti drugih vojnika VRS prilikom ekshumacije primarnih masovnih grobnica u Lažetama (Orahovac), brani u Petkovcima, u Kozluku i na vojnoj ekonomiji Branjevo, gdje su tijela i dijelovi tijela koji su ekshumirani iz primarnih masovnih grobnica premješteni u neobilježene i neregistrovane sekundarne grobnice na raznim lokalitetima, najmanje njih 13 (trinaest) duž ceste za Čančare, na 8 (osam) lokaliteta u blizini Liplja, i 7 (sedam) lokaliteta u blizini Hodžića. Dok se u optužnici navodi 5 (pet) lokaliteta pronađenih u blizini Liplja, Vijeće nalazi, na osnovu forenzičkih nalaza u spisu predmeta, da je 8 (osam) masovnih grobnica pronađeno u blizini Liplja.

716. Vijeće je u dijelu VII E 1. zaključilo da sudsko-medicinski nalazi jasno ukazuju na to da su neka tijela koja su se prvobitno nalazila u primarnim masovnim grobnicama na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Kozluku premještena u sekundarne masovne grobnice od kojih se najmanje dvije nalaze duž ceste za Čančare; da su neka tijela koja su se prvobitno nalazila u primarnim masovnim grobnicama na brani u Petkovcima premještena u jednu ili više masovnih grobnica, od kojih je

najmanje jedna u blizini Liplja, a da su neka od tijela koja su se prvobitno nalazila u primarnim masovnim gorbnicama na Lažetama premještena u sekundarne masovne grobnice od kojih su najmanje tri u blizini Hodžića.

2. Radnje Milorada Trbića

717. Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo je utvrdilo van razumne sumnje da je Milorad Trbić, svojim aktivnim učešćem u operaciji ponovnog ukopa tijela nastavio svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu (vidi Dio IX dalje u tekstu) sa zajedničkim ciljem i planom da zarobi, zatvori, pogubi po prijekom postupku i ukopa sve vojnosposobne muškarce bošnjačke nacionalnosti iz enklave u Srebrenici, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Navedeni udruženi zločinački poduhvat otpočeo je u julu 1995. godine, a nastavio se putem operacije ponovnog ukopa tijela koja je trajala do novembra 1995. godine. Operacija ponovnog ukopa koja je izvršena u jesen 1995. godine predstavlja nastavak operacije ukopa tijela koja je počela u julu 1995. godine, a bila je samo nastavak operacije VRS koja je za cilj imala prikrivanje zločina genocida počinjenog protiv muškaraca bošnjačke nacionalnosti na području Srebrenice u julu 1995. godine.

718. Operacija ponovnog ukopa nije slijedila uobičajenu hijerarhiju vojnog izvještavanja i obavljena je u velikoj tajnosti.¹²¹² Vijeću je međutim predložen dovoljan broj dokaza na osnovu kojih je ono bilo u mogućnosti da dođe do čvrstih zaključaka u vezi sa ovim događajima.

719. Vijeće nalazi da je u periodu između operacije ukopa iz jula 1995. godine u kojoj Milorad Trbić nije neposredno učestvovao i operacije ponovnog ukopa koja je izvršena u periodu od septembra do novembra 1995.godine, a u kojoj je Trbić aktivno učestvovao, Trbić bio zadužen za obilazak četiri primarne masovne grobnice koje su se nalazile u izvorničkoj zoni odgovornosti i da izvještava o prisustvu vidljivih tragova egzekucija i masovnih ukopa.¹²¹³ Trbić je izjavio da je obišao lokalitet u Kozluku i izvijestio da su tijela bila vidljiva;¹²¹⁴ da je obišao lokalitet u Orahovcu;¹²¹⁵ da je obišao lokalitet kod brane u Petkovicima gdje je pronašao čahure od metaka;¹²¹⁶ i

¹²¹² T-813 (Butlerov izvještaj), pasus 11.0. Svjedok Dean Manning je potvrdio da sudsko-medicinska analiza masovnih grobnica jasno pokazuje da su sekundarne masovne grobnice iskopane da bi se prikrilo postojanje primarnih grobnica: svjedok Dean Manning (16. 6. 2008. godine).

¹²¹³ T-15 (Saslušanje od 23. 5. 2004. godine), str. 74.

¹²¹⁴ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 64, 65, 67 i 68; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 5.

¹²¹⁵ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 79; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 5.

da je obišao lokalitet na ekonomiji u Branjevu¹²¹⁷. Obilazak grobnica na ekonomiji u Branjevu je obavljen jer su se u VRS bojali da bi neka međunarodna organizacija mogla izvršiti pregled lica mjesta.¹²¹⁸ Trbić je obično obilazio ove lokacije po uputama Drage Nikolića.¹²¹⁹ Vijeće je naglasilo da ovi obilasci lica mjesta pokazuju da je Trbić bio osoba od povjerenja u udruženom zločinačkom poduhvatu. Vijeće je ranije zaključilo da je Trbić izjavio da mu je bilo poznato da su tijela ukopana u masovnim grobnicama neposredno nakon što su žrtve pogubljene u julu 1995. godine. U kasnijim obilascima primarnih masovnih grobnica, Trbić se pobrinuo da ne ostanu nikakvi vidljivi tragovi zločina što je pokazatelj njegove spremnosti da i dalje učestvuje u prikrivanju zločina, a što je pokazao svojim učešćem u operaciji ponovnog ukopa tijela.

720. Vijeće zaključuje da se operacija ponovnog ukopa odvijala u vremenskom periodu između septembra i novembra 1995. godine po naređenju Glavnog štaba VRS a njome su rukovodili pukovnik Beara i potpukovnik Popović.¹²²⁰ Ovo potvrđuju i Trbić i Dragan Obrenović, koji su obojica vidjeli Popovića sa mapom na kojoj su bile lokacije masovnih grobnica i koji su obojica saznali da je on odredio jedinice koje će biti zadužene za operaciju ponovnog ukopa.¹²²¹ Popović je takođe rekao da nekih stotinu tijela treba da se ostavi u svakoj grobnici kako bi se omela eventualna buduća istraga o masovnim grobnicama.¹²²² Komanda Zvorničke brigade je bila upoznata sa operacijom ponovnog ukopa tijela.¹²²³ U okviru zone odgovornosti Zvorničke brigade, jedinica inženjerije Zvorničke brigade je bila zadužena za iskopavanje primarnih grobnica i prevoz tijela do sekundarnih masovnih grobnica, uz korištenje mašinerije Zvorničke brigade.¹²²⁴ Prema Trbićevim riječima, 5. inženjerski bataljon Drinskog korpusa je bio zadužen za iskopavanje sekundarnih

¹²¹⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 79 i 80; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 5.

¹²¹⁷ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 81; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 5.

¹²¹⁸ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 80 do 82; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 5.

¹²¹⁹ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 80 i 82.

¹²²⁰ T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 2. 10. 2003. godine, str. 2542 i 2544; T-813 (Butlerov izvještaj), fn 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341). Potpukovnik Popović je takođe koordinisao operaciju na području odgovornosti Bratumačke brigade, a Momira Nikolića je zadužio za ponovni ukop tijela koja su bila zakopana u Glogovi.

¹²²¹ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 71 i 77; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6; T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 2. 10. 2003. godine, str. 2543 to 2545. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 do 6656 i 6789.

¹²²² T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 77 i 78; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a u vezi sa posjetom licu mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 3 and 5. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6656.

¹²²³ T-3 (Trbićeva izjava iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 75. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6788.

¹²²⁴ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 71; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6; T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 2.10.2003. godine, str. 2544 i 2545. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 i 6655.

masovnih grobnica.¹²²⁵ Trbić je dodao da su pozadinske jedinice Zvorničke brigade takođe bile uključene u ovu operaciju.¹²²⁶ Svjedok A-45 je izjavio da su uposlenici nekog privatnog preduzeća takođe bili uključeni u ovu operaciju ponovnog ukopa.¹²²⁷ Dragan Obrenović je izjavio da je Vojna policija Drinskog korpusa i Vojna policija Zvorničke brigade, pod komandom Drage Nikolića, obezbjeđivala područje i saobraćaj tokom operacije ponovnog ukopa.¹²²⁸

721. Trbić je izjavio da je za operaciju ponovnog ukopa¹²²⁹ prvi put čuo od Drage Nikolića a zatim od Popovića nedelju dana kasnije, otprilike dvije nedelje prije početka ove operacije.¹²³⁰ Vijeće je zaključilo da je on učestvovao u ovoj operaciji uz punu i jasnu svijest o tome šta sve operacija premještanja tijela podrazumijeva.

722. U zoni odgovornosti Zvorničke brigade, operacija ponovnog ukopa je počela ili krajem septembra ili početkom oktobra, a trajala je najmanje četiri noći.¹²³¹ Cijela operacija mogla je trajati dvije sedmice.¹²³² Glavni štab VRS je obezbijedio 5 tona goriva za operaciju ponovnog ukopa u zoni odgovornosti Zvorničke brigade i zadužio je optuženog Milorada Trbića za vođenje evidencije izdatog goriva.¹²³³ Trbić je predano izvršavao svoje zadatke tako što je dostavljao gorivo jedinici inženjerije Zvorničke brigade i 5. inženjerskom bataljonu Drinskog korpusa.¹²³⁴ Poslije operacije¹²³⁵, Trbić je pitao Dragana Jokića koliko goriva je potrebno za svaku pojedinačnu mašinu koja je

¹²²⁵ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 71; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 do 6656.

¹²²⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 71; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6789.

¹²²⁷ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine).

¹²²⁸ T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 2.10.2003. godine, str. 2544.

¹²²⁹ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 69 i 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6653, 6654 i 6789.

¹²³⁰ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654, 6658 i 6789.

¹²³¹ Svjedok A-45 (15.01.2008.). Snimci iz vazduha ukazuju na to da su primarne masovne grobnice prekopavane i da su u tom periodu formirane sekundarne masovne grobnice: T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 27 do 51. *Vidi takođe* svjedok Slavko Bogičević (15.05.2008).

¹²³² Ovo potvrđuje T-982, svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6788

¹²³³ T-813 (Butlerov izvještaj), fn 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341): u dokumentu se spominje kapetan Milorad TRBIĆ. Međutim, obzirom da je Vijeće utvrdilo u Zvorničkoj brigadi nije postojao kapetan Trpić u to vrijeme i da se u stvari u dokumentu misli na kapetana Milorada TRBIĆA tj. optuženog [vidi T-813 (Butlerov izvještaj), pasus 11.3; T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* 6.10.2003. godine, str. 2623 i 2624]; T-813 (Butlerov izvještaj), fn 632 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 10/34/2-3-701); T-3 (Saslušanje od 19.08.2002. godine), str. 70 i 72; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6; T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 2. i 6. 10. 2003. godine, str. 2544, 2623 i 2624. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654.

¹²³⁴ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 73; T-19 (MKSJ-ov Informativni izvještaj u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo) str. 8; T-54 (Presretnuti razgovori od 22.09.1995. godine u 18:44); Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine). *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6656 i 6658.

¹²³⁵ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 74; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi i* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6658.

korištena u ovoj operaciji kako bi pravilno zaključio evidenciju¹²³⁶. Vijeće je utvrdilo da je Trbić bio zadužen za kontrolu potrošnje goriva neophodnog za mašine koje su korištene tokom operacije ponovnog ukopa. Vijeće nadalje zaključuje da je Trbić bio dužan da o operaciji ponovnog ukopa tijela izvještaj podnosi potpukovniku Popoviću.¹²³⁷

723. U prilog nalazima Vijeća o postojanju udruženog zločinačkog poduhvata na području zone odgovornosti Zvorničke brigade čiji su pripadnici bili dio lanca bezbjednosti Zvorničke brigade, Vijeće ističe da u operacijama ponovnog ukopa nije uopšte korišteno gorivo iz pozadinskih jedinica. U povjerljivoj naredbi koju je potpisao Mladić izdato je naređenje da se gorivo dostavi u kasarnu "Standard" u Zvorniku i da se Trbić zaduži da prati potrošnju goriva, što jasno pokazuje da su operacije ponovnog ukopa tijela odstupale od uobičajenog načina funkcionisanja VRS.¹²³⁸ Pandurević je objasnio da nikada prije toga nije vidio da se gorivo dostavlja putem lanca bezbjednosnih organa, te da je uobičajena praksa bila da gorivo izdaje jedinica za logistiku.¹²³⁹ Svjedok A-45 je dodao da je jedinica logistike obično izdavala gorivo, ali da je tokom operacije ponovnog ukopa tijela gorivo izdavala jedinica inženjerije.¹²⁴⁰

724. Vijeće zaključuje da je Trbić takođe bio odgovoran za koordinaciju jedinice inženjerije Zvorničke brigade tokom operacije ponovnog ukopa tijela.¹²⁴¹ Izvršena je podjela zadataka među pripadnicima organa bezbjednosti, a koordinaciju te podjele vršio je potpukovnik Popović i Drago Nikolić.^{1242; 1243} Milorad Trbić je izjavio da je upute u vezi sa premještanjem tijela davao pripadniku jedinice inženjerije po imenu Lazarević koji je takođe učestvovao u prvobitnoj operaciji ukopa tijela, te da je on za optuženog bio glavna kontakt osoba tokom operacije ponovnog ukopa.¹²⁴⁴ Ostali svjedoci su u iskazima izjavili da je Lazarević dobijao upute ili od Dragana Jokića¹²⁴⁵ ili od obojice, Dragana Jokića i Slavka Bogičevića.¹²⁴⁶ Vijeće, međutim, zaključuje da ovaj zaključak nije od ključnog značaja; na kraju krajeva, nije bitno ko je prvi izdao naređenje Lazareviću jer su svi svjedoci potvrdili da je Trbić rukovodio ovim dijelom operacije u kojoj je Lazarević učestvovao.

¹²³⁶ T-14 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 25.01.2004. godine), str. 2. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6657, 6659 i 6660.

¹²³⁷ Ovo je potkrijepljeno T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6799.

¹²³⁸ T-813 (Butlerov izvještaj), fn 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341).

¹²³⁹ O-5, svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* dana 19. 02. 2009. godine, str. 31768.

¹²⁴⁰ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine). *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6799.

¹²⁴¹ Ovo potkrijepljuje T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 i 6800.

¹²⁴² Ovo potkrijepljuje T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 i 6800.

¹²⁴³ Prema tvrdnjama optuženog, Dragan Jokić mu je takođe izdavao naređenja tokom operacije ponovnog ukopa tijela. Međutim, Sudsko vijeće u MKSJ-evom predmetu *Blagčević i Jokić (Tužilac protiv. Blagčevića i Jokića, IT-02-60-T)* je utvrdilo da postoji dovoljno dokaza koji potvrđuju Jokićevo učešće u operaciji ponovnog ukopa tijela. Vijeće stoga neće donositi zaključke o mogućem učešću u operaciji ponovnog ukopa.

¹²⁴⁴ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine); T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6655.

¹²⁴⁵ Svjedok Slavko Bogičević (15. 05. 2008. godine).

Nadalje, vijeće je utvrdilo da je Lazarević bio u kontaktu sa Trbićem tokom cijele operacije ponovnog ukopa. Lazarević je dobijao gorivo koje je bilo potrebno jedinici inženjerije.¹²⁴⁷ Prema svjedoku A-45, Slavko Bogičević je izdao uputu Lazareviću da zajedno sa ljudima iz jedinice inženjerije Zvorničke brigade prvo ide u Orahovac i iskopa primarne grobnice, a onda da se narednog dana javi optuženom Miloradu Trbiću kako bi dobio dalja naređenja.¹²⁴⁸ Sljedećeg jutra, kao i jutra nakon toga, Trbić je naredio jedinici inženjerije da prvo ide u Kozluk, a potom na Vojnu ekonomiju u Branjevu i, prema tvrdnjama svjedoka A-45, Lazarević je Trbiću svako jutro podnosio izvještaj o izvršenju zadatka od prethodne noći, a potom bi mu Trbić dao upute gdje dalje da ide.¹²⁴⁹ Premještanja tijela u druge grobnice su se sistematski odvijala u noćnim satima.¹²⁵⁰ Vijeću nisu predloženi neposredni dokazi o Trbićevoj ulozi u odnosu na branu u Petkocima, međutim Vijeće nalazi da je jedini razuman zaključak taj da je Trbić uzeo učešće i na tom mjestu, s obzirom da se ono nalazilo u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, da je tlo prekopavano u istom vremenskom periodu kao i druge primarne grobnice koje se nalaze u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, te da nisu ponuđeni nikakvi dokazi o učešću nekog drugog lica u vezi s tom lokacijom. Nadalje, sudsko-medicinski dokazi idu u prilog činjenici da su se u masovnoj grobnici na brani u Petkocima nalazila tijela žrtava muškaraca Bošnjaka koji su pogubljeni u julu 1995. godine, te da je zemljište bilo prekopavano.¹²⁵¹

725. Postoji malo dokaza o tome koja jedinica je radila na iskopavanju sekundarnih masovnih grobnica. Međutim, nesporni sudsko-medicinski dokazi ukazuju na postojanje ovih sekundarnih masovnih grobnica i dovode ih u vezu sa primarnim masovnim grobnicama; u svima su pronađene žrtve srebreničkog masakra iz jula 1995. godine.¹²⁵² Dokazi upućuju na to da je 5. inženjerski bataljon Drinskog korpusa bio zadužen za sekundarne masovne grobnice¹²⁵³, a da im je potpukovnik Popović dao upute u vezi sa zadatkom ponovnog ukopa tijela.¹²⁵⁴ Obrenović je u svom iskazu izjavio da je čuo da je Glavni štab VRS mijenjao vozače kamiona koji su išli od primarne do

¹²⁴⁶ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine).

¹²⁴⁷ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine); T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6.

¹²⁴⁸ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine).

¹²⁴⁹ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine).

¹²⁵⁰ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine).

¹²⁵¹ Vidi pasus 522.

¹²⁵² Vidi Dio VII E 1.

¹²⁵³ T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 02.10.2003.god., str. 2545; T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 71 i T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 do 6656, 6798 i 6799. Momir Nikolić navodi da je ista jedinica bila uključena u operaciju ponovnog ukopa u zoni odgovornosti Bratunačke brigade: T-868 (Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama), Aneks A, para. 13.

¹²⁵⁴ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 73.

sekundarne grobnice kako nikom ne bi bila poznata lokacija masovnih grobnica.¹²⁵⁵ Vijeće nalazi da su učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, kome je i optuženi pripadao, bili zaduženi za sekundarne masovne grobnice, a da je optuženi izvjesno znao za cjelokupnu operaciju ponovnog ukopa, te za postojanje sekundarnih masovnih grobnica u vrijeme kada je koordinisao ljude koji su radili na primarnim masovnim grobnicama. Iako još uvijek nisu poznati svi detalji o tome kako je ova operacija izvršena, Vijeće zaključuje da su tijela premješšana iz primarnih u sekundarne grobnice, kao i da je optuženi svjesno učestvovao u ovoj operaciji.

726. Prema Trbićevim tvrdnjama, muškarci koji su učestvovali u operaciji ponovnog ukopa su nagrađeni sa 3 slobodna dana, a pored toga su dobili i po 3 vrećice deterdženta za veš.¹²⁵⁶

727. Optuženi je pokazao istražiteljima MKSJ-a tačnu lokaciju svih primarnih grobnica na području zone odgovornosti Zvorničke brigade, tako što ih je odveo na mjesta tih grobnica, a pokazao im je i tačnu lokaciju masovnih grobnica u toku obilaska Orahovca, brane u Petkovicima, Kozluka i ekonomije u Branjevu;¹²⁵⁷ takode je pokazao i mjesta na koja su premješšana tijela koja su prvobitno bila zakopana na Vojnoj ekonomiji u Branjevu.¹²⁵⁸ Međutim, Trbić je isto tako dovodio u zabludu istražitelje MKSJ-a tako što ih je odveo na mjesta sljedećih lažnih grobnica: Trbić je tvrdio da postoje masovne grobnice na lokalitetu Crni Vrh¹²⁵⁹; u Šepku¹²⁶⁰ u Donjem Šepku¹²⁶¹; u mjestu Balkovica potok, u Lipovcu¹²⁶²; i u Kula Gradu;¹²⁶³ za koja se ispostavilo da su lažne masovne grobnice ili da nisu povezane sa masakrom u Srebrenici.¹²⁶⁴ Vijeće konstatuje da se Trbić, nastavivši da istražitelje dovodi u zabludu, uključio u praksu obmanjivanja kako bi se otežao rad nadležnih organa. Ova stalna praksa obmanjivanja pokazuje nedostatak kajanja, kao i želju da se prikriju okolnosti vezane za posljednju fazu udruženog zločinačkog poduhvata a koja se ogleda u stalnom nastojanju da se prikrije prvobitni zločin.

¹²⁵⁵ T-983, svjedočenje Obrenovića u predmetu *Blagcjević* od 8. 10. 2003. godine, str. 2871.

¹²⁵⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 75 i 76; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi takođe* Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6658 i 6800.

¹²⁵⁷ T-19 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo).

¹²⁵⁸ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002. godine), str. 78; T-19 (MKSJ-ov Informativni izvještaj u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo) str. 5.

¹²⁵⁹ T-15 (Trbićeva izjava od 23. 05. 2004. godine), str. 73.

¹²⁶⁰ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 6.

¹²⁶¹ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 6.

¹²⁶² T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 7.

¹²⁶³ T-18 (Saslušanje od 8. 11. 2004. godine), str. 22.

¹²⁶⁴ Svjedok Bruce Bursik (28. 11 2007. godine); T-19 (MKSJ-ov Informativni izvještaj u vezi sa obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004. godine) (Povjerljivo), str. 7.

IX. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENOG

A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT

1. Uvod

(a) Čime je optuženi Milorad Trbić izvršio krivično djelo genocid iz člana 171. KZ BiH, počinivši djela navedena u članu 171. tačka a) ubijanje pripadnika grupe i članu 171. tačka b) nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili duševnih povreda pripadnicima grupe, a sve u vezi sa članom 180. stav 1.

728. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je optuženi Milorad Trbić izvršio krivično djelo genocid iz člana 171. KZ BiH, počinivši djela navedena u članu 171. tačka a) ubijanje pripadnika grupe i članu 171. tačka b) nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili duševnih povreda pripadnicima grupe, a sve u vezi sa članom 180. stav 1.

729. Vijeće će prvo razmotriti oblik krivične odgovornosti, te donijeti zaključke o učešću optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu. Vijeće će potom donijeti zaključke o osnovnom krivičnom djelu, te doći do utvrđenja vezanih za samo krivično djelo.

730. Vijeće nadalje nalazi da je optuženi počinio ovo djelo učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. izveden iz člana 7. stav 1 Statuta MKSJ i

identičan mu je. Član 180. stav 1. je postao dio KZ BiH nakon stupanja na snagu člana 7. stav 1. i nakon tumačenja MKSJ da on obuhvata, konkretno, udruženi zločinački poduhvat kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost.¹²⁶⁵

731. Vijeće podsjeća da su elementi koji su neophodni za dokazivanje odgovornosti u okviru osnovnog oblika udruženog zločinačkog poduhvata pluralitet osoba, zajednički plan ili cilj da se izvrši krivično djelo i učešće ili pridruživanje optuženog u izvršenju tog plana ili cilja.¹²⁶⁶ Za osnovni oblik udruženog zločinačkog poduhvata neophodno je i da optuženi posjeduje namjeru da izvrši krivično djelo, kao i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu čiji je cilj izvršenje tog djela.¹²⁶⁷

732. Vijeće će prvo razmotriti oblik krivične odgovornosti, te donijeti zaključke o učešću optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu. Vijeće će potom donijeti zaključke o osnovnom krivičnom djelu genocida.

2. Actus Reus

(a) Pluralitet osoba

733. Vijeću je predočena značajna količina dokaza na osnovu kojih je utvrđeno ko su ključni učesnici koji zajedno ispunjavaju uslove neophodne za utvrđivanje postojanja pluraliteta osoba. Pluralitet osoba koje su učestovale u ostvarenju zajedničkog cilja i plana čine pukovnik Ljubiša Beara, potpukovnik Vujadin Popović, poručnik Drago Nikolić, Milorad Trbić i drugi.¹²⁶⁸ Oni su djelovali zajedno prilikom zarobljavanja, zatočenja, pogubljenja po prijekom postupku i ukopa svih vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.

734. Vijeće je prilikom razmatranja dokaza koji su fokusirani na optuženog u ovom predmetu, otkrilo postojanje grupe glavnih aktera, definisane u prethodnom tekstu, koja se dosljedno pojavljuje. Vijeće je uvidjelo da je u ovim događajima učestvovala postojeća vojna struktura. Optuženi, pukovnik Ljubiša Beara, potpukovnik Vujadin Popović i poručnik Drago Nikolić su svi bili pripadnici obavještajnih i organa bezbjednosti. Kao što je ranije navedeno, organ bezbjednosti uživao je poseban status u okviru VRS: on nije uvijek bio odgovoran vojnom osoblju u lancu

¹²⁶⁵ *Mitar Rašević i Savo Todović*, Prvostepena presuda, str. 103.

¹²⁶⁶ Vidi tačke 215 – 220. gore.

¹²⁶⁷ Vidi tačku 221. gore.

¹²⁶⁸ Vijeće uvida da je moguće da su još neke osobe bile pripadnici kako vojnog komandnog lanca, tako i sigurnosnog organa, ali ovom sudu nije predočeno dovoljno dokaza neophodnih za utvrđivanje postojanja ovih osoba.

komandovanja. Djelovao je skupa sa vojnim lancem komandovanja, ali takode i iz sjene. Bio je odgovoran u okviru vlastite strukture, te u konačnici u najmanju ruku generalu Mladiću. Mogao je da djeluje kao jedinica za unutrašnje poslove, mogao je biti korišten za ispitivanje i pritvaranje ratnih zarobljenika, a prema potrebi je mogao i pružati pomoć pri fizičkoj zaštiti važnog vojnog osoblja i objekata, te pružati tehničke usluge i podšku svim vojnim jedinicama uključujući i vojnu policiju.¹²⁶⁹

735. Vijeće podsjeća da je, na primjer, potpukovnik Popović, pomoćnik komandanta za bezbjednost bio pri obavještajno bezbjednosnom organu Drinskog korpusa, baš kao i potpukovnik Kosorić, načelnik za obavještajne poslove koji se nalazio u pratnji Popovića kada je Popović rekao Momiru Nikoliću za svoju ulogu u operaciji pogubljenja bošnjačkih muškaraca i dječaka iz Srebrenice.¹²⁷⁰ Tokom ovog sastanka, Momir Nikolić je naveo konkretne lokacije u zoni odgovornosti Bratunačke brigade gdje će muškaraci Bošnjaci biti zatočeni prije svog pogubljenja. Pukovnik Beara, koji je imao aktivnu ulogu u nadziranju prevoza zatočenika iz Bratunca u Zvornik, bio je pri obavještajno bezbjednosnom organu Glavnog štaba. Moguće je da su neki od ovih učesnika bili umiješani i u druge zločinačke poduhvate u koje nije bio uključen optuženi, s obzirom da je domen njihove komande širi i nije definisan isključivo u okviru Zvorničke brigade. Poručnik Drago Nikolić, koga će pukovnik Beara kasnije pozvati da pruži pomoć u pogubljenju i ukopu zatočenika Bošnjaka,¹²⁷¹ bio je (pomoćnik) komandanta obavještajno bezbjednosnog organa Zvorničke brigade. Optuženi, kapetan Milorad Trbić, pomoćnik Drage Nikolića, postupajući po uputama pukovnika Beare odabrao je i locirao školske zgrade u zoni odgovornosti Zvorničke brigade koje su korištene kao privremeni pritvorski objekti za držanje muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica.

736. Vijeće koristi sljedeći dijagram kako bi objasnilo vezu između ovih učesnika kao i lanac komandovanja onako kako se on na njih primjenjivao u Organu bezbjednosti.

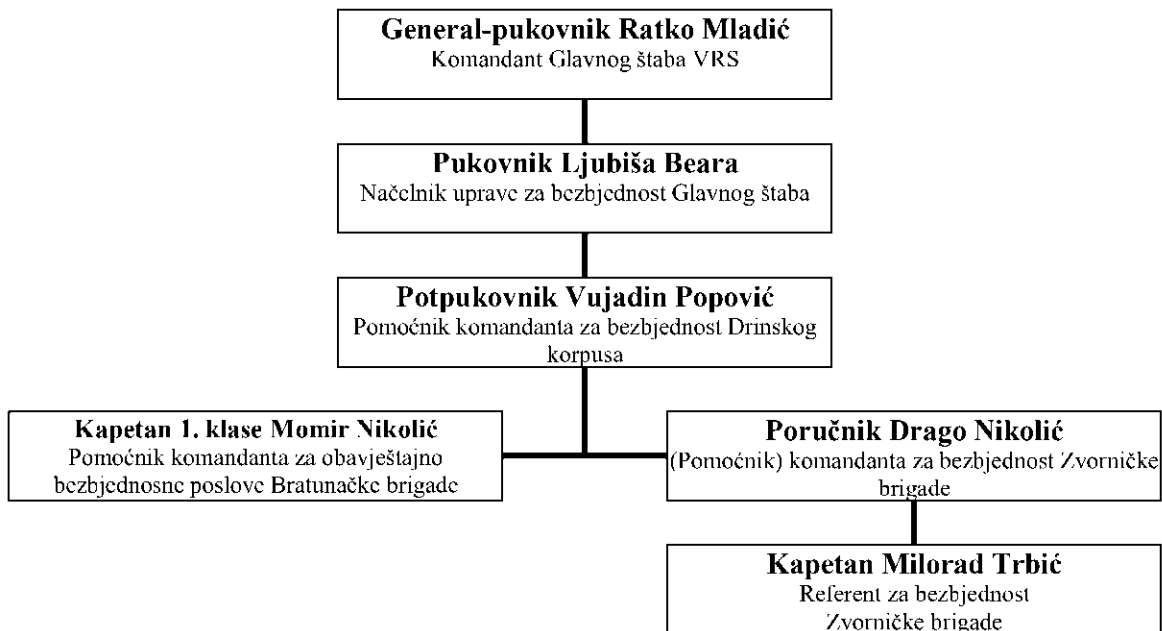
Organ bezbjednosti VRS

*Bez vojnog lanca komandovanja

¹²⁶⁹ T-813 (Butler Izvještaj o komandnoj odgovornosti glavnog štaba VRS), para. 2.13.

¹²⁷⁰ Vidi tačku 415.

¹²⁷¹ Vidi tačku 423.

737. Ova imena se stalno ponavljaju, ali pripadnost nije određena samo time što se ponavljaju ta imena već i obimom i vrstom interakcije i učesća. Ono što definiše njihovu ulogu jeste prisustvo najmanje jednog ili više od njih u komandnim centrima, na sastancima, prilikom dodjeljivanja zadataka, u mjestima zatočenja i pogubljenja. Vijeće uvida da se i druga imena spominju u dokazima koji su izvedeni i razmotreni. Vijeće ističe da prema sudskoj praksi MKSJ, vijeće ne mora utvrditi identitet svakog od pojedinačnih učesnika.¹²⁷² Vijeće je svjesno da je moguće da postoje i drugi učesnici, ali ovom sudu nisu predloženi dokazi nepohodni za dokazivanje njihove umiješanosti.

738. Nalazi vijeća koji se odnose na ovo utvrđenje su sljedeći:

- a. Bearino učesće istaknuto je u sljedećim gore navedenim tačkama:
 - i. 414, 415. (sastanak od 12. jula 1995.), 419. (odabir lokacija), 423, 424, 425 & 426. (dolazak zatočenika u Zvornik) (Dio VIII. A. Odabrao i locirao školske zgrade);
 - ii. 432, 433, 484. (Dio VIII. B. Škola Grbavci, Orahovac);
 - iii. 503, 527, 540, 541. (sastanak od 15. jula 1995. godine o nastavku pogubljenja) (Dio VIII. C. škola u Petkovcima i brana u Petkovcima);
 - iv. 567, 577, 578, 582. (sastanak od 15. jula 1995. godine o nastavku pogubljenja) (Dio VIII. D. Škola Ročevići i Kozluk);
 - v. 623. (Škola Kula), 666, 668. (komunikacija), 670. (komunikacija) (Dio VIII. F. Dežurni oficir); i

¹²⁷² *Krajišnik*, Presuda žalbenog vijeća, para. 156.

- vi. 720. (Dio VIII. H. Ponovni ukop).
- b. Popovićevo učesće istaknuto je u sljedećim gore navedenim tačkama:
- i. 415. (sastanak od 12. jula 1995.) (Dio VIII. A. Odabrao i locirao školske zgrade);
 - ii. 432, 433, 445. (Dio VIII. B. Škola Grbavci, Orahovac);
 - iii. 527, 528, 540, 541. (sastanak od 15. jula 1995. o nastavku pogubljenja) (Dio VIII. C. Škola u Petkovicima i brana u Petkovicima);
 - iv. 545, 547, 549, 550, 565, 567, 569, 571, 578, 582. (Dio VIII. D. Škola Ročevići i Kozluk);
 - v. 623. (Škola Kula), 666, 668, 671, 672, 674. (komunikacije 16. i 17. jula), 681. i 682. (gorivo) (Dio VIII. F. Dežurni oficir); i
 - vi. 720, 721, 722, 724, 725. (Dio VIII. H. Ponovni ukop).
- c. Učesće Drage Nikolića istaknuto je u sljedećim gore navedenim tačkama:
- i. 419, 420. i 421. (odabir mjesta), 423. (Dio VIII. A. Odabrao i locirao školske zgrade);
 - ii. 430, 432, 433, 443, 474, 475, 484, 487, 489. (Dio VIII. B. Škola Grbavci, Orahovac);
 - iii. 503, 527, 536, 540, 541. (sastanak od 15. jula 1995. o nastavku pogubljenja) (Dio VIII. C. škola u Petkovicima i brana u Petkovicima);
 - iv. 546, 547. (Dio VIII. D. Škola Ročevići i Kozluk);
 - v. 617. (rekao Periću da ide u školu u Kuli), 670. (komunikacija) (Dio VIII. F. Dežurni oficir); i
 - vi. 719, 720, 721, 724. (Dio VIII. H. Ponovni ukop).

739. Ovaj spisak nije konačan.

740. Vijeće stoga nalazi da su pluralitet lica činili Milorad Trbić, pukovnik Ljubiša Beara, potpukovnik Vujadin Popović, poručnik Drago Nikolić i drugi.

(b) Zajednički cilj

741. Vijeće napominje da je za osnovni oblik UZP-a neophodno postojanje zajedničkog cilja, što predstavlja ili podrazumjeva počinjenje djela definisanog u KZ BiH.¹²⁷³ Nije neophodno da taj plan,

¹²⁷³ Vidi tačku 215.

cilj ili svrha bude prethodno dogovoren ili formulisan. On se može materijalizovati spontano, te izvesti iz činjenice da više lica zajedno djeluju u cilju provođenja udruženog zločinačkog poduhvata.¹²⁷⁴ U predmetu *Brđanin*, Žalbeno vijeće MKSJ-a objašnjava da prilikom utvrđivanja ovih elemenata, sud, pored ostalog mora „precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja, tako i u pogledu njegovog opsega (npr. utvrditi vremenski i geografski okvir tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava).“¹²⁷⁵ Uz to, sudeće vijeće mora „utvrditi da taj zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata.“¹²⁷⁶

742. Tužilaštvo od početka tvrdi da je postojao sveobuhvatan poduhvat koji je uključivao sva krivična djela koja su počinjena nakon pada Srebrenice. Vijeće međutim zaključuje da cjelokupna širina i opseg zločina koji su počinjeni u Srebrenici predstavljaju preširok i nedopustivo veliki okvir za ovog optuženog. Vijeće je sagledalo cjelokupni plan, kako ga je predočilo Tužilaštvo, da se iz Istočne Bosne uklone svi bosanski Muslimani. Za ostvarenje ovog plana, postojale su najmanje dvije operacije koje su se u određenoj mjeri preklapale. Prva operacija je opisana u tački 1. i ona je usredsređena na prisilno premještanje preko 25.000 žena, djece i staraca iz srebreničke enklave. Ostale tačke Izmjenjene optužnice se većinom fokusiraju na osnovni plan, a to je hvatanje, zarobljavanje, pogubljenje i ukop muškaraca iz srebreničke enklave.

743. Vijeće uviđa mogućnost i vjerovatnoću postojanja šireg zločinačkog poduhvata. Nemoguće je posmatrati događaje oko Srebrenice, a ne primjetiti da je neophodno planiranje i organizacija da bi se prisilno premjestilo preko 25.000 žena i djece i da bi se uništilo preko 7.000 muškaraca i dječaka. Postojao je sveobuhvatni plan. U tom smislu sud je imao u vidu svjedočenje UN posmatrača, Josepha Kingorija koji je bio svjedok početka ovih događaja 11. i 12. jula 1995. godine u Potočarima. On je jednostavno izjavio “[to] se nije moglo dogoditi bez prethodnog planiranja i organizacije.”¹²⁷⁷ Ovo je još jasnije ukoliko sagledamo jednu sporednu činjenicu koja se tiče cjelokupne operacije: snabdjevanje gorivom. Gorivo je bilo potrebno za autobuse, prevoz, raspoređivanje snaga i mašineriju za iskopavanje. Tokom rata, a pogotovo krajem rata gorivo je bilo dragocjena i rijetka roba. Stvari se nisu jednostavno desile same od sebe. Autobusi se nisu stvorili niotkud. Gorivo se nije odjednom pronašlo. Ovi događaji nisu bili iznenadni niti sporadični.

¹²⁷⁴ *Vidi uopšteno*, Presudu po žalbi u predmetu *Krnčjelac*, pasus 31 i Presudu po žalbi u predmetu *Vasičević*, pasus 100.

¹²⁷⁵ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430.

¹²⁷⁶ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430 citira se Presuda po žalbi u predmetu *Stakić*, pasus 69.

¹²⁷⁷ Svjedok Joseph Kingori (8. 9. 2008. godinc).

744. U predmetu *Brđanin*, Žalbeno vijeće MKSJ-a naglašava koliko je važno osigurati da “okviri zajedničkog zločinačkog cilja budu pravilno definisani.”¹²⁷⁸ Što se tiče tih granica, zaključak je Vijeća da dokazi ukazuju da je postojala prirodna podjela u okviru strukture korpusa, odnosno brigade.

745. Tužilaštvo MKSJ-a je u optužnici protiv Popovića i drugih prihvatilo postojanje niza manjih udruženih zločinačkih poduhvata kako bi iskazalo opseg zločina za koje se u optužnici tereti ovaj optuženi zajedno sa drugima.¹²⁷⁹ U ovom predmetu, Tužilaštvo BiH tereti optuženog za širi UZP koji sadrži dvije različite aktivnosti i dvije različite brigade sa različitim zonama odgovornosti u okviru komande istog korpusa. Postojalo je određeno preklapanje između aktivnosti dviju brigada i njihovih zona odgovornosti. Na primjer, jedan od bataljona Zvorničke brigade je bio potčinjen Bratunačkoj brigadi u decembru 1994. godine. Takođe su se preklapale aktivnosti organa bezbjednosti VRS sa aktivnostima redovnog vojnog lanca komadovanja i u Drinskom korpusu i u brigadama. Detaljna analiza ogromne količine dokaza koja je dostupna i MKSJ-u i Sudu BiH otkriva postojanje isprepletene mreže odnosa i raspodjele zadataka za sveukupnost zločina koji su se dogodili u Srebrenici.

746. U drugim predmetima koji se odnose na Srebrenicu utvrđeno je ili postojanje jednog širokog poduhvata ili dva glavna, ali manja zločinačka poduhvata koja su obuhvatala krivična djela iz dana koji su uslijedili nakon pada Srebrenice, a oba su bila isplanirana. Prvo, prisilno premještanje preko 25.000 žena i djece iz Potočara izvan područja pod kontrolom VRS-a. Drugi poduhvat je operacija ubijanja muškaraca i dječaka sa istog područja koje je završeno u sedmici nakon prisilnog premještanja. Podjela na ova dva poduhvata vezana je za dobijene zadatke. Ono što se vijeću jasno ukazuje jeste da su ključne uloge koordinacije u ovim operacijama između Glavnog štaba VRS i običnih vojnika imali pomoćnici komandanata za bezbjednost svake brigade, Momir Nikolić i Drago Nikolić. Obojica su radili na podjeli zadataka, naredbi i poslova pripadnicima svojih brigada, shodno potrebama. Ova vojna, pa i geografska podjela za vijeće predstavlja logičnu liniju podjele.

747. Kada konkretno govorimo o ovom optuženom, nije postojao njegov ekvivalent. Funkcija koju je Milorad Trbić vršio u Zvorničkoj brigadi nije postojala u Bratunačkoj brigadi. Zvornička brigada je znatno veća i samim tim je za obavljanje njegovih zadataka Drago Nikoliću bio potreban pomoćnik – Milorad Trbić. Kada je Drago Nikolić bio odsutan, Trbić je djelovao umjesto njega.¹²⁸⁰ Nadalje, jasno je da su u većini slučajeva pripadnici šireg UZP-a za obavljanje zadataka koristili

¹²⁷⁸ Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 424.

¹²⁷⁹ *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, Druga objedinjena izmjenjena optužnica, 14. 6. 2006. godine.

¹²⁸⁰ Vještak Ričard Butler (17. i 18. 3. 2008. godine).

postojeći lanac komande i vojne snage u njihovoj zoni odgovornosti. Ovo vijeću govori da je u sklopu šireg UZP-a postojao zaseban plan za pripadnike Bratunačke brigade i za pripadnike Zvorničke brigade, te je vijeće tako i zaključilo.

748. Nakon što je pregledalo sve dokaze, vijeće je zaključilo da ne postoji dovoljno dokaza koji bi potkrijepili izjave Milorada Trbića u odnosu na događaje koji su se dogodili u zoni odgovornosti Bratunačke brigade u kojima on tvrdi da je učestvovao. Iako je moguće da je optuženi učestvovao u tim događajima, ne postoje dokazi koji bi ovo nezavisno potvrdili niti naveli na takav zaključak van razumne sumnje. Osim toga, jasno je da nema dokaza koji potvrđuju njegovo učešće u kreiranju ili osmišljavanju cjelokupnog plana. Ipak, kada mu se pružila prilika da učestvuje u zajedničkom planu na području svoje zone odgovornosti, on nije oklijevao.

749. Ovo je bila vojna operacija i jasno je da su komandne strukture postojale tokom cijelog ovog perioda. Najveći dio operacije ubijanja dogodio se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. Zona odgovornosti Zvorničke brigade nije imala puno zajedničkog sa operacijama Bratunačke brigade. Čak su i različite metode zarobljavanja i ubijanja korištene u ove dvije oblasti. Iako je definitivno postojalo određeno preklapanje, a samim tim i sličnost između dužnosti stražara duž putne komunikacije Bratunac-Konjević Polje, kada je riječ o ključnim operacijama ubijanja, one su se međusobno razlikovale. Ako na primjer uporedimo ubistva u skladištu u Kravici¹²⁸¹ sa zatvaranjem i ubistvima u Orahovcu, vidjet ćemo da je u Orahovcu uspostavljen drugačiji obrazac koji se potom primjenjivao na svim stratištima osim u Domu u Pilici.¹²⁸²

750. Vijeće na osnovu dokaza definiše zajednički cilj kao udruženi zločinački poduhvat da se zarobe, zatvore, po prijekom postupku pogube i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz srebreničke enklave koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, što je bio cilj veće operacije koju su osmislili oficiri Glavnog štaba VRS-a, uključujući i generala Ratka Mladića, a koju su sproveli i njom rukovodili viši oficiri bezbjednosti VRS-a, uključujući pukovnika Ljubišu Bearu, potpukovnika Vujadina Popovića i poručnika Dragu Nikolića.

751. Vijeće nalazi da je svrha zajedničkog cilja i plana bio zarobljavanje, zatvaranje i pogubljenje po prijekom postupku svih vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. To je plan kojem se priključio Milorad Trbić.

¹²⁸¹ *Miloš Stupar i dr.* Presuda u prvostepenom postupku, potvrđena u drugostepenoj Presudi u predmetu *Miloš Stupar i dr.*

¹²⁸² *Vidi gore*, tačke od 635. do 648.

752. Dokazano je van razumne sumnje da su vojno sposobni muškarci iz srebreničke enklave, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade u periodu između 12. jula i 30. novembra 1995. godine, zarobljeni, zatvoreni, ubijeni po prijekom postupku i pokopani. Vijeće podsjeća da ubistva i nanošenje teških fizičkih ili duševnih povreda predstavljaju osnovne djela kod optužbe za genocid.

753. Kako će osnovno krivično djelo biti razrađeno u daljem tekstu, u odnosu na optuženog, ove radnje u kombinaciji sa konkretnom namjerom, predstavljaju počinjenje genocida shodno članu 171. KZ-a BiH.

754. Vijeće ima u vidu da takode mora da utvrdi da ovaj zločinački cilj nije samo isti, nego da je i zajednički svim licima koja su djelovala u sadejstvu unutar udruženog zločinačkog poduhvata. U predmetu *Sesay et al*, Žalbeno vijeće Specijalnog suda za Sijera Leone je pobrojao relevantne faktore koji potiču iz sudske prakse MKSJ-a kako bi se došlo do tog utvrđenja.¹²⁸³ Ovi faktori, između ostalog, uključuju i sljedeće: način i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih pojedinaca,¹²⁸⁴ način i stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami,¹²⁸⁵ postojanje zajedničke strukture odlučivanja,¹²⁸⁶ stepen i priroda neslaganja; i opseg bilo koje zajedničke radnje u poređenju sa opsegom navodnog zajedničkog zločinačkog cilja.¹²⁸⁷ Vijeće mora utvrditi da su se lica koja se terete za pripadnost tom pluralitetu lica udružila u svrhu postizanja zajedničkog cilja.¹²⁸⁸ Gore navedeni faktori će se koristiti kako bi se utvrdilo da je Trbić imao zajednički zločinački cilj zajedno sa Bearom, Popovićem, Dragom Nikolićem i drugima.

755. Kao što će biti pokazano u daljem tekstu, Beara, Popović, Drago Nikolić i Trbić su kontinuirano međusobno sadejstvovali, saradjivali i komunicirali (zajednički djelovali) na sastancima, u automobilima, preko telefona i licem u lice tokom čitavog trajanja ovog poduhvata. Trbić je imao razgovore sa svakim od njih tokom cijelog ovog perioda o radnjama koje treba preduzeti za izvršenje zadataka. A zadatak je bio zarobljavanje, pritvor, pogubljenje po prijekom

¹²⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Sesay i dr.*, SCSL, pasus 1141.

¹²⁸⁴ Vidi Presudu po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 410 (tvrdi da se zaključak da li krivično djelo predstavlja dio zajedničkog cilja može izvesti iz “činjenice da je optuženi ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u blisko saradivao sa glavnim počinioem u smislu sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja”); Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, pasus 884.

¹²⁸⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, pasus 1082.

¹²⁸⁶ Da mnoštvo lica “ne mora da bude organizovano u vojnu, političku ili administrativnu strukturu” kao pravno pitanje ne implicira da prisustvo odnosno odsustvo takve strukture nije relevantno pri ocjeni dokaza. Presuda po žalbi u predmetu *Vasićević*, pasus 100; Presuda po žalbi u predmetu *Tadić*, pasus 227.

¹²⁸⁷ Vidi Presudu po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 430 (sud koji utvrđuje činjenice mora “definisati zajedničku zločinačku svrhu i u smislu zločinačkog cilja koji se želi postići i u smislu njegovog opsega (npr. vremenski i geografski okvir ovog cilja, i opšti identitet namjeranih žrtava.”).

postupku i pokopavanje svih vojno sposobnih muškaraca iz srebreničke enklave koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Utvrđenja koja su data u tekstu koji slijedi pokazuju način saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) među njima;¹²⁸⁹ kao i način i stepen oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami.

- a. Odabrao i locirao školske zgrade kao privremene pritvorske objekte
 - i. Prvi dokazi o Trbićevom učešću u planu odnose se na jutro 12. jula kada je Trbić primio telefonski poziv od pukovnika Beare koji se nalazio u sjedištu Bratunačke brigade. U toku ovog telefonskog razgovora, Beara Trbiću daje niz zadataka, čime je započeto njegovo učešće u poduhvatu. Beara govori Trbiću da pošalje jedan dio Vojne policije u Konjević Polje radi obezbjeđivanja putne komunikacije. Trbić tvrdi da je tada prvi put bio obaviješten o koloni muškaraca koji su bježali iz Srebrenice. On odlazi u Bratunac kako bi dobio dalje upute od Beare i Popovića. On ih obavještava da je doveo muškarce u Konjević Polje, kako je traženo, i da su svi drugi u Zvorniku u pripravnosti. On izjavljuje da je svrha ovog puta da sazna koji su njegovi zadaci, a koji organa bezbjednosti Zvorničke brigade.¹²⁹⁰ Pukovnik Beara je kasnije ponovo nazvao Trbića navečer 12. jula. Tokom ovog telefonskog poziva Beara mu izdaje upute da traži veći prostor za smještaj.¹²⁹¹ Trbić potom učestvuje u zadatku pronalaženja privremenih pritvorskih lokacija gdje može stati veliki broj zatočenika. Ovo je potkrijepljeno i putnim radnim listovima vozila, kako je to navedeno u tački 422. Ovaj zadatak nastavljen je i tokom 13. jula.
 - ii. Vijeće je u tački 423. utvrdilo da je dana 13. jula, oko 20:30 časova, pukovnik Beara poslao Momira Nikolića da upozori Dragu Nikolića na predstojeći dolazak zatočenika u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Momir Nikolić se nakon ovog zadatka vraća u Bratunac. Drago Nikolić je potom vanredno oslobođen dužnosti dežurnog na IKM nešto prije 22:30. Vrijeme je da on započne operaciju Zvornik.

756. Gore navedeno predstavlja primjer načina i stepena interkacije kao i saradnje i komunikacije između navedenih osoba, dana 12. jula, što je nastavljeno tokom cijele operacije. Kako bi ostvarili svoj zajednički cilj, oni su se morali oslanjati jedni na druge. Stepem međusobnog oslanjanja jednih na druge je od ključnog značaja za uspjeh operacije. U ostvarivanju zajedničkog cilja oni su se oslanjali na međusobni doprinos. Zajednički cilj je bio da se zarobe, zatoče, pogube po prijekom postupku, te ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz Srebrenice koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.

- b. Škola Grbavci, Orahovac

¹²⁸⁸ Presuda po žalbi u predmetu *Martić*, pasus 172; Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 431.

¹²⁸⁹ Vidi Presuda po žalbi u predmetu *Brđanin*, pasus 410 (gdje se tvrdi da zaključak da li krivično djelo čini dio zajedničkog cilja može biti izveden iz "činjenice da je optuženi ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u blisko saradivao sa glavnim počinioцем u smislu sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja"); Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, pasus 884.

¹²⁹⁰ T-17 (Trbićevo saslušanje, 29. oktobar 2004.), str. 18-19.

¹²⁹¹ Vidi *gore*, tačka. 419.

- i. Nakon sastanka Drage Nikolića sa potpukovnikom Popovićem i pukovnikom Bearom, Dragin i Trbićev vozač, Milorad Birčaković, odvezao je Dragu u Divič da presretne konvoj autobusa koji se kretao iz Bratunca prema Orahovcu.¹²⁹² Vijeće u tački 433. podsjeća na svjedoke koji su bili pripadnici Vojne policije Bratunačke i Zvorničke brigade, a koji su potvrdili svoju ulogu u obezbjeđivanju škole u Orahovcu dana 14. jula. Tadašnji zatočenici Bošnjaci dali su iskaz pred vijećem. Oni su takođe svjedočili da su viši oficiri, Drago Nikolić, potpukovnik Popovića i pukovnik Beara bili prisutni u Orahovcu. Vijeće je utvrdilo da je Trbić bio prisutan u Orahovcu u kasnim večernjim satima 13. i 14. jula 1995. godine.¹²⁹³
- ii. Trbić, Drago Nikolić i Beara su se sastali u ranim jutarnjim časovima 14. jula. Trbić i Momir Jasikovac, komandir Vojne policije Zvorničke brigade, obaviješteni su da ne puštaju zatvorenike napolje, da im ne daju hranu i da niko ne smije pobjeći. U slučaju da izbije kakva pobuna, Drago i Beara su im dali upute da izvedu one zatvorenike koji prave probleme i ubiju ih. Vijeće na osnovu svjedočenja preživjelih zaključuje da su sva ova uputstva ispoštovana.¹²⁹⁴ Zatvorenici su počeli da postavljaju pitanja i traže izlaz iz situacije u kojoj su se našli. U odgovoru na to, Trbić je skupa sa ostalima postupio po ovom nezakonitom uputstvu i iz vatrenog oružja ubio oko 20 ljudi ispred fiskulturne sale.¹²⁹⁵ Trbić je izjavio “to je urađeno da bi se spriječili da pobjegnu... i da bi ih držali pod kontrolom.”¹²⁹⁶

757. Ovo je još jedan primjer međusobnog djelovanja, saradnje i komunikacije između Trbića, Drage i Beare kako bi se osiguralo da nijedan muškarac Bošnjak zatočen u školi Grbavci ne pobjegne, te da ukoliko to pokuša odmah bude ubijen. Ovi akteri djeluju u dogovoru. Nisu sve osobe koje su bile prisutne u Orahovcu željele da budu tamo. Zaista, vijeće je saslušalo i druge osobe koje su otišle na kafu ili kod prijatelja, samo da bi se udaljile sa lica mjesta.¹²⁹⁷

- iii. Vijeće je u tački 485. utvrdilo da su Drago Nikolić i ostali viši oficiri (Popović i Beara), kao i Trbić svi bili prisutni tamo. Svako od njih je bio prisutan u školi ili je učestvovao u prevozu zatvorenika do livada u blizini škole, mjesta pogubljenja i ukopa muškaraca Bošnjaka zatočenih u školi Grbavci. Trbić je pomagao u svim aktivnostima tako što je nadgledao i koordinirao aktivnosti vojnika VRS pri obezbjeđenju, praćenju, utovaru i prevozu muškaraca Bošnjaka iz škole Grbavci do dvije susjedne livade na lokaciji Lažete radi pogubljenja.¹²⁹⁸ Oni su se oslanjali jedni na druge i na doprinos svakog od njih kako bi izvršili masovna pogubljenja. Uvidjeli su

¹²⁹² *Vidi gore*, tačka 432.

¹²⁹³ *Vidi gore*, Dio VIII. B. 2.

¹²⁹⁴ *Vidi gore*, tačka 484.

¹²⁹⁵ U toku obilaska lica mjesta u avgustu 2004. godine, Trbić je tvrdio da se radi o manjem broju (10 do 12) ali je prepričao istu priču. T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo), str. 3.

¹²⁹⁶ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.), str. 25; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo), str. 3.

¹²⁹⁷ Svjedok Sreten Milošević (3. decembar 2007.); Tanacko Tanić (11. decembar 2007).

¹²⁹⁸ *Vidi gore*, tačke. 485. i 486.

da se mogu oslanjati jedni na druge, a Trbić je bio tražen zbog svog iskustva.¹²⁹⁹

c. Škola u Petkovicima i brana u Petkovicima

- i. Vijeće je utvrdilo da su 15. jula 1995. godine, Drago Nikolić i Beara bili u blizini škole u Petkovicima.¹³⁰⁰ Marko Milošević, zamjenik komandanta 6. bataljona je otišao do škole u kasnim popodnevним satima, odnosno ranim večernjim satima dana 14. jula, gdje je zatekao Ljubišu Bearu i Dragu Nikolića,¹³⁰¹ zajedno s četiri ili pet pripadnika Vojne policije na raskršću kod škole.¹³⁰² U svom svjedočenju Ostoja Stanišić je potvrdio da je Marko Milošević rekao da je vidio Dragu Nikolića i Bearu.¹³⁰³
- ii. Vijeće je utvrdilo da je optuženi stigao u ranim jutarnjim satima dana 15. jula 1995. godine.¹³⁰⁴ U svojim izjavama, Trbić je dosljedan u tvrdnji da je otišao do škole u Petkovicima i vidio da vojnici VRS-a obezbjeđuju zatvorenike, izvode ih i smještaju na male vojne kamione koji su potom upućivani na stratište na brani.¹³⁰⁵ Trbić navodi da je do škole došao zajedno s Dragom Nikolićem koji je većinu vremena proveo na brani. Navodi da se s Popovićem sreo kod škole.¹³⁰⁶ Kao što je gore navedeno, i drugi potvrđuju prisustvo Beare i Drage Nikolića u Petkovicima.¹³⁰⁷
- iii. Trbić je u školu u Petkovicima stigao nakon ponoći i on navodi da su po njegovom dolasku, zatvorenici već bili izvođeni iz škole radi transporta do brane.¹³⁰⁸ Iskazi preživjelih svjedoka potvrđuju ovaj vremenski okvir.¹³⁰⁹ Trbić navodi „...ispred škole, odmah sam se uključio u te aktivnosti, isto kao u Orahovcu, na tom području sam bio s Popovićem. I nastavio sam s istim poslom kao i u Orahovcu.”¹³¹⁰

¹²⁹⁹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 33.

¹³⁰⁰ *Vidi gore*, tačka. 503.

¹³⁰¹ Marko Milošević je potvrdio u svom svjedočenju da je poznao Dragu Nikolića od ranije jer je prije radio kao pomoćnik komandanta za bezbjednost 1. bataljona Zvorničke brigade. Dokaz T-967, Svjedok Marko Milošević (svjedočenje u predmetu Popović), str. 13299-13300.

¹³⁰² T-967, Svjedok Marko Milošević (svjedočenje u predmetu Popović), str. 13302-13304; T-970, Svjedok Ostoja Stanišić (svjedočenje u predmetu Popović), str. 11604, 11673. Prema procjeni Marka Miloševića, bilo je između 16:00 ili 17:00 sati. Ostoja Stanišić, koji je naredio Miloševiću da ide do škole, smatra da je bilo između 18:00 i 19:00 časova.

¹³⁰³ T-970, Svjedok Ostoja Stanišić (svjedočenje u predmetu Popović), str. 11604

¹³⁰⁴ *Vidi gore*, tačka 527.

¹³⁰⁵ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 30-32; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004. godine), str. 14 & 17; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ o obilasku lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 3; T-17 (Trbićevo saslušanje od 29. oktobra 2004. godine), str. 60; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 3-5.

¹³⁰⁶ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ o obilasku lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4; T-17 (Trbić, saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 60-61; T-18 (Trbić, saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 3.

¹³⁰⁷ T-967, Svjedok Marko Milošević, (svjedočenje u predmetu Popović), str. 13299-13300.

¹³⁰⁸ Tokom saslušanja dana 23.05.2004.god. (str. 30) i 27.05.2004.god. (str. 14), Trbić navodi da je pred školu u Petkovicima stigao navečer 15. jula. Međutim, tokom odlaska na lice mjesta u avgustu 2004.god., istražiteljima Tužilaštva MKSJ-a je objasnio da mu je obilazak lokacija pomogao da se prisjeti hronologije. Dokaz T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 4. U narednim izjavama, navodi da je stigao oko 01:00 časova.

¹³⁰⁹ Ostoja Stanišić je čuo rafalnu paljbu iz pravca slobodne teritorije (brana se nalazi u ovom pravcu) oko 23:00 do 24:00 časova. Dokaz T-970, Svjedok Ostoja Stanišić (svjedočenje u predmetu Popović), str. 11608-11609.

¹³¹⁰ T-15 (Trbićevo saslušanje, 23. maj 2004. godine), str. 30.

- iv. Postoji dovoljno dokaza u prilog tvrdnji da je zvornička Vojna policija bila prisutna na mjestu pritvaranja u školi u Petkocima.¹³¹¹ Trbić, kao i Drago Nikolić, navodi da su bili prisutni na stratištu.¹³¹² Vijeće je utvrdilo da pogubljenja na ovom mjestu pritvaranja i pogubljenja potvrđuju prisustvo Beare, Popovića, Drage Nikolića i Trbića.¹³¹³ Ocjena dokaza u njihovoj ukupnosti jasno ukazuje da su navedena lica zajedno organizovala i nadgledala pritvaranja i pogubljenja na ovoj lokaciji.
- v. Vijeće je utvrdilo da u ranim jutarnjim satima, Trbić odlazi s Dragom Nikolićem i oni zajedno sa svojim vozačem odlaze nazad do štaba Zvorničke brigade.¹³¹⁴ Tu će se održati važan sastanak. Trbić, Nikolić, Beara i Popović se sastaju, i prema Trbićevim vlastitim riječima „na sastanku je odlučeno da moramo nastaviti s pogubljenjima“¹³¹⁵

d. Škola Ročevići i Kozluk

- i. Nisu se svi pridružili ovome. Zapravo, ovo oklijevanje ili izbjegavanje ostalih da se priključe mogao bi dijelom biti razlog za pometnju ili potrebu za izdavanjem zadataka u zadnji čas. I Drago Nikolić i Popović su morali da iznova vrše pritisak na Sretena Aćimovića, komandanta 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade kako bi on obezbjedio vod za pogubljenje zatvorenika zatočenih u Ročeviću, kako je to vijeće utvrdilo u tačkama 546. i 547. Sreten Aćimović je odbio da postupi po ovom naredjenju Drage Nikolića i Popovića. Vijeće je takođe utvrdilo da su zatvorenici prebačeni iz Ročevića u Kozluk radi pogubljenja.¹³¹⁶ Prema tvrdnjama Sretena Aćimovića, potpukovnik Popović je nazvao komandu Zvorničke brigade radi slanja kamiona u školu u Ročević. Popović je potvrdio Trbiću da zarobljenike odvode na pogubljenje.¹³¹⁷
- ii. Vijeće je takođe utvrdilo da je Popović bio prisutan u školi u Ročeviću i da je tamo koordinirao operaciju.¹³¹⁸ I optuženi i Sreten Aćimović su vidjeli Popovića u školi.¹³¹⁹ Popović se takođe pobrinuo da Trbić učestvuje u obezbjeđivanju preostalih zarobljenika u školi.¹³²⁰ Popović je takođe tražio od Sretena Aćimovića da pošalje svoje vojnike radi pogubljenja zarobljenika i raspitivao se o lokacijama gdje bi zarobljenici mogli biti

¹³¹¹ *Vidi gore*, tačka 536.

¹³¹² T-17 (Trbićevo saslušanje od 29. oktobra 2004. godine), str. 63; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 6.

¹³¹³ *Vidi gore*, tačka 540.

¹³¹⁴ *Vidi gore*, tačka 541.

¹³¹⁵ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 9.

¹³¹⁶ *Vidi gore*, tačka 549.

¹³¹⁷ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 11.

¹³¹⁸ *Vidi gore*, tačka 567.

¹³¹⁹ Optuženi je izjavio da je potpukovnik Popović već bio u školi kada je on stigao [T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 10; T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo), str. 4.] kao i da ga je potpukovnik Popović dopratio do škole [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 43]. S obzirom na to da je svjedok Sreten Aćimović vidio potpukovnika Popovića u školi ujutro 15. jula 1995. godine (Svjedok Sreten Aćimović, 3. decembar 2007.) i da Vijeće nalazi da je Trbić došao u školu između 13:00 i 14:00 sati, Vijeće zaključuje da se potpukovnik Popović već nalazio u školi kada je došao optuženi.

¹³²⁰ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 11.

pogubljeni.¹³²¹ Prema tvrdnji optuženog, Beara je takođe bio prisutan u školi.¹³²²

- iii. Vijeće je utvrdilo da je optuženi organizovao čišćenje te lokacije.¹³²³ Pored toga, Vijeće je zaključilo da se optuženi lično, još jednom, posljednji put vratio u Ročević kako bi po zahtjevu potpukovnika Popovića provjerio kako ide čišćenje terena ispred škole.¹³²⁴
- iv. Optuženi je izjavio da je ubio najmanje 5 zarobljenika u školi.¹³²⁵ Takođe je izjavio da su drugi vojnici koji su obezbjeđivali školu ubili oko 20 zarobljenika u školi, i da je to naredio Popović.¹³²⁶ Ova izjava je potkrijepljena iskazom svjedoka Sretena Aćimovića, komandanta 2. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade. Aćimović je potvrdio da je vidio tijela oko 10 zarobljenika koji su ubijeni na području ispred ulaza u školu.¹³²⁷ Svjedok A-8, pripadnik Vojne policije Zvorničke brigade, takođe je vidio tijela ljudi koji su ubijeni u školskom dvorištu.¹³²⁸ Vijeće je stoga zaključilo da je Tužilaštvo utvrdilo van razumne sumnje da je optuženi iz automatske puške ubio najmanje (5) zarobljenika u školi.¹³²⁹
- v. Vijeće je u tački 578. utvrdilo je optuženi u dva navrata otišao na stratište u Kozluk. Optuženi se vratio na stratište u Kozluk¹³³⁰ sa vozačem Miloradom Birčakovićem¹³³¹ po Popovićem zahtjevu¹³³² kako bi izvidio kakva je tamo situacija i obavijestio Bearu i Popovića o izvršenju zadatka.¹³³³ Vijeće je zaključilo da se ovo slaže sa ranijim zahtjevom Popovića da se pregleda i očisti lice mjesta u Ročeviću i da se o tome izvijeste ostali članovi udruženog zločinačkog poduhvata.¹³³⁴

¹³²¹ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007. godine).

¹³²² T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 44.

¹³²³ *Vidi gore*, tačka. 569.

¹³²⁴ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine) str. 45; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 22-23; T- Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo), str. 9.

¹³²⁵ Prilikom saslušanja u Uredu tužioca MKSJ, 23. maja 2004. godine, Trbić je izjavio da je ubio oko 10 ljudi [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 44]. Iz Informativnog izvještaja Tužilaštva MKSJ proizilazi da je Trbić izjavio da je učestvovao u pogubljenju oko 10 zatvorenika u školi Ročević, ali nije naveo konkretnu lokaciju pogubljenja [T-19 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo), str. 8-9]. Sreten Aćimović je svjedočio da je vidio najmanje 10 tijela ispred poljskog wc-a. U saslušanju od 8. novembra 2004. (str. 12) u Tužilaštvu MKSJ, Trbić je izjavio da je ubio možda 5 ili 6 ljudi. Vijeće je na osnovu ovih kontradiktornih iskaza zaključilo da je optuženi ubio najmanje 5 zatvorenika. Vijeće takođe zaključuje da je optuženi ubio ove muškarce ili prvi ili drugi put kada je otišao u školu (na saslušanju od 8. novembra 2004., on je izjavio da drugi put nije ubio nijednog zatvorenika [T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 16]). Optuženi je takođe izjavio da nije vidio da je još iko pogubljen u školi [T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo) str. 4]. Vijeće odbacuje ovu izjavu optuženog; ovo je primjer konstantnih Trbićevih pokušaja da obmane i zbuni istražitelje.

¹³²⁶ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 11. U saslušanju od 23. maja 2004., Trbić je izjavio da su "drugi" takođe učestvovali u ubijanjima u školi [T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004.) str. 44].

¹³²⁷ Svjedok Sreten Aćimović (3. decembar 2007.). Mitar Lazarević je potvrdio da je to ono što mu je rekao Sreten Aćimović (T-966, Svjedočenje svjedoka Mitra Lazarevića u predmetu *Popović*, str. 13390).

¹³²⁸ Svjedok A-8 (10. decembar 2007. godine).

¹³²⁹ *Vidi gore*, tačka. 571.

¹³³⁰ T-19 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta u avgustu 2004. godine) (povjerljivo) str. 4.

¹³³¹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 17.

¹³³² T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 17.

¹³³³ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 44-45.

¹³³⁴ *Vidi gore*, tačka 578.

- vi. Optuženi je izjavio da je drugi put kada se vratio u Ročević, obavijestio Popovića o prevozu do Kozluka i pogubljenju u kojem je učestvovao.¹³³⁵ Prema tvrdnjama optuženog, Beara je također bio na stratištu u Kozluku.¹³³⁶

c. Kula Grad

- i. Vijeće je u tački 587. utvrdilo da je obrazac ubijanja muškaraca Bošnjaka, koji je uspostavljen 13. jula 1995. godine, nastavljen i u Kula Gradu.
- ii. Vijeće podsjeća da je Trbić izjavio kako mu je Bearina uputstva prenio direktno major Golić. Trbiću je rečeno da odvede muškarce, ispita ih i pobije. Trbić navodi da su kapetan prve klase, Duško Vukotić i on ispitivali Rešida i još jednog muškarca iz te grupe, a potom su ih odveli do Kula Grada. Svjedok odbrane, Vinko Pandurević, potvrđuje da je Vukotić bio prisutan u Kula Gradu 15. jula 1995. godine.¹³³⁷
- iii. Vijeće također podsjeća da bi Trbićeva uloga na mjestu pogubljenja bila da koordinacija i nadzor nad drugim vojnicima.¹³³⁸ Ovo odgovara ulozi koju je on odigrao u prethodnim pogubljenjima. To je također u skladu sa njegovom legitimnom funkcijom pomoćnika pomoćnika komandanta za bezbjednost prema pravilima rukovođenja i komandovanja organa bezbjednosti. Njegova uloga ogledala se upravo u koordinaciji i nadzoru vojnika po potrebi. Vijeće je stoga zaključilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je optuženi koordinisao i nadzirao pogubljenje po prijekom postupku koje su vojnici VRS izvršili nad grupom zatočenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave, među kojima je bio i Rešid Sinanović, sin Rahmana, rođen 15. oktobra 1949. godine.

f. Dežurni operativni, škola Kula, Vojna ekonomija Branjevo i Dom Pilica

- i. Vijeće podsjeća na tačku 617. gdje se navodi da je svjedok Slavko Perić, pomoćnik komandanta za sigurnost pri 1. bataljonu Zvorničke brigade, svjedočio je da je brigada obavijestila pomoćnika komandanta 1. bataljona, Momira Pelemiša, da će doći grupa od oko 200 zarobljenika Muslimana i da će oni biti zatočeni u školi u Kuli.¹³³⁹ Razgovarao je telefonom sa Dragom Nikolićem i Nikolić mu je rekao da bi bez obzira na to koga Pelemiš odredi da ide u školu, bilo dobro da Perić bude prisutan tamo kako bi zaštitio lokalno stanovništvo.¹³⁴⁰ Vijeće je zaključilo da je ovo objašnjenje slično onome koje je dato kada je u pitanju Orahovac. Vojnici su bili tamo kako bi spriječili haos koji bi nastao kada bi lokalno stanovništvo došlo u kontakt sa zatočenicima.¹³⁴¹ Ponavlja se isti obrazac. U školi je vidio konvoj od 10 vozila, većinom autobusa i možda jednog ili dva kamiona.¹³⁴²

¹³³⁵ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 15.

¹³³⁶ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 44.

¹³³⁷ O-5, Iskaz Pandurevića u *Popoviću* od 20. februara 2009. godine, str. 31893-31894.

¹³³⁸ *Vidi gore*, tačka 610.

¹³³⁹ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11376.

¹³⁴⁰ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11378, 11383-11384.

¹³⁴¹ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11385.

¹³⁴² T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11381-11382.

- ii. Vijeće podsjeća da je dana 16. jula Slavko Perić vidio ukrcavanje zatočenika i njihovo odvođenje iz škole.¹³⁴³ Takođe je prepoznao Bearu i Popovića kao osobe koje su tada bile prisutne.¹³⁴⁴ Dok je drugi ili treći autobus odlazio, on je čuo pucnjeve koji su dolazili sa mjesta nedaleko od škole.¹³⁴⁵ Prema njegovoj tvrdnji, prevoz zatočenika trajao je oko dva sata.¹³⁴⁶
- iii. Vijeće je u tački 666. utvrdilo da je Milorad Trbić koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje između jedinica koje su u ovome učestvovali i oficira koji su ih nadzirali. U toku 16. i 17. jula, Trbić je obavljao razgovore, prenosio poruke i pomagao ključnim akterima u provođenju operacije pogubljenja po prijekom postupku, među kojima su bili i pukovnik Beara, potpukovnik Popović i general Ratko Mladić.
- iv. Na primjer, vijeće podsjeća da je dana 16. jula, u 08:55, Trbića kontaktirao major Golić, obavještajac Drinskog korpusa, i tražio od Trbića da se pobrine da Mladićeva poruka bude prenesena potpukovniku Popoviću.¹³⁴⁷ "On zna šta treba odraditi kako je dogovoreno."¹³⁴⁸ Trbić je naveo da je ovu poruku prenio Popoviću u 9:10. Trbić kaže da se "kako je dogovoreno" odnosi na operaciju pogubljenja.¹³⁴⁹ Ubrzo nakon toga, Trbić je takođe primio poruku za pukovnika Bearu da nazove glavni štab na broj telefona Operativnog odjeljenja glavnog štaba (Panorama)-155.¹³⁵⁰
- v. Vijeće takođe podsjeća da Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade sadrži Trbićevu zabilješku: "javljeno sa Zlatara (Drinski korpus) da potpukovnik Popović ode do Vinka Pandurevića na teren u 16:40 sati. Javljeno preko 1. pb (1. bataljona) da se Popović javi dežurnom operativnom radi odlaska na zadatak po naredjenju Zlatara."¹³⁵¹ Ovo ide u prilog Trbićevoj izjavi da je Popović bio u Pilici i nadgledao pogubljenja na tom području koje se nalazi u zoni odgovornosti 1. bataljona Zvorničke brigade.¹³⁵² Ovo je takođe potkrijepljeno presretnutim razgovorom od 16:43. Trbić je pitao da li je "mcj Popović" tamo, i zahtijevao je da bilo Popović ili Drago Nikolić odu do Pandurevića na teren.¹³⁵³ Postoji još jedan presretnuti razgovor od 16. jula 1995., u 21:16, u kojem je Popović izjavio da je upravo bio gore sa šefom i pitao ga da li je zaprimljen njegov privremeni borbeni izvještaj. Mislio je na Pandurevića, a za vrijeme svog

¹³⁴³ *Vidi gore*, tačka 623.

¹³⁴⁴ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11411-11415; T-968, Iskaz svjedoka P-6 u *Blagcjeviću*, str. 1194: Svjedok P-6 je svjedočio da je vidio oficire koji su ih posmatrali dok su bili ukrcavani u autobuse i "smijali se sebi u bradu."

¹³⁴⁵ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11416.

¹³⁴⁶ T-883, Iskaz svjedoka Slavke Perića u *Popoviću*, str. 11416.

¹³⁴⁷ *Vidi gore*, tačka 60.

¹³⁴⁸ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5763; T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004.), str. 2; T-16 (Trbićevo saslušanje od 27. maja 2004. godine), str. 3, potvrđuje se sa Alistairom Grahamom da je dokument koji se završava 763 pisan njegovim rukopisom; *Vidi takođe* T-982, Iskaz svjedoka A-50 (povjerljivo), str. 6641.

¹³⁴⁹ T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004), str. 2.

¹³⁵⁰ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5763; Vještak Richard Butler (18. mart 2008.); T-12 (Informativni izvještaj Ureda tužioca MKSJ od 23. januara 2004), str. 2.

¹³⁵¹ T-20 (Dnevnik dežurnog oficira Zvorničke brigade), ERN 0293 5767.

¹³⁵² T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u 19. avgusta 2002.) str. 55-57; T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 24.

¹³⁵³ O-5, Iskaz Pandurevića u *Popoviću*, str. 32243, dana 27.02.2009.god. Presretnuti razgovor od 16:43 nije bio uključen u T-53 (Registrator sa presretnutim razgovorima). Međutim, ovaj presretnuti razgovor uvršten je u dokaze tokom Pandurevićevog iskaza i bio je predmet unakrsnog ispitivanja.

svjedočenja pred MKSJ, Pandurević je priznao da se taj presretnuti razgovor odnosi na njega, ali je porekao da se sastao sa Popovićem tog poslijepodneva.¹³⁵⁴

vi. Pored toga, vijeće je utvrdilo da je, nakon što je Popović 16. jula tražio da se gorivo pošalje u Pilicu za vrijeme pogubljenja koja su tamo vršena, Trbić uspio da prevaziđe prepreke kako bi se pobrinuo da se gorivo izda iz rezervi Zvorničke brigade.¹³⁵⁵ Nije bilo naznaka da su pripadnici UZP-a pružali otpor kada bi dobili određeni zadatak.

g. Dana 19. jula 1995. godine ili približno tog datuma

i. Vijeće podsjeća da je utvrdilo da se događaj desio na način prikazan u optužnici: Snage VRS-a i/ili MUP-a su u zoni odgovornosti Zvorničke brigade zarobile 4 (četiri) muškarca Bošnjaka, koji su preživjeli strijeljanje na Vojnoj ekonomiji Branjevo i predali ih vojnoj policiji Zvorničke brigade i osoblju zaduženom za bezbjednost, koji su ih ispitivali i držali u pritvoru nekoliko dana, da bi ih potom pogubili po prijemkom postupku. Pogubljeni muškarci su kasnije identifikovani.¹³⁵⁶

ii. Vijeće takođe podsjeća da je Trbić potvrdio da četiri preživjela nisu bili vojnici. Trbić je izjavio da su muškarci Muslimani ubijeni istog dana kada je Drago izdao naredbu.¹³⁵⁷ Od svog prvog saslušanja u avgustu 2002.g., Trbić pokazuje da posjeduje konkretne i detaljne informacije o tim ljudima. Trbić u svojoj prvoj izjavi datoj u Sjedinjenim Državama navodi da je Drago Nikolić rekao Jasikovcu, komandiru vojne policije Zvorničke brigade, da uzme tu četvoricu ljudi, da ih ubije i pokopa.

iii. Konačno, u svojoj posljednjoj izjavi od 8. novembra 2004.g., on priznaje da je prisustvovao ubistvima. Poriče direktno učešće, ali priznaje da je bio prisutan, te pruža informacije o mjestu ukopa.¹³⁵⁸ Vijeće zaključuje da njegov položaj zamjenika Drage Nikolića i njegovo prisustvo na mjestu pogubljenja ukazuju na to da je on odigrao značajnu ulogu u njihovom pogubljenju.

Dana 20. jula 1995. godine

i. Vijeće je u tački 713. utvrdilo da su se ova ubistva desila u kontekstu ostalih zadataka Zvorničke brigade. Ono što je važno spomenuti jeste da se ovaj obrazac ne razlikuje od kazivanja o zarobljavanju i pogubljenju drugih zarobljenika koji su dovedeni u "Standard" u istom vremenskom periodu, i koje je optuženi pogubio. Upravo to se desilo Rešidu Sinanoviću. Ove događaje je potvrdilo više svjedoka, oni proizilaze iz istog zajedničkog plana i imaju iste učesnike. Vijeće zaključuje da se ovaj događaj može pripisati i Popoviću i Dragi Nikoliću.

¹³⁵⁴ O-5, Iskaz Pandurevića u *Popoviću*, str. 32242-32244, dana 27.02.2009.god. U završnom podnesku tužilaštva presretnuti razgovor od 16. jula 1995. godine u 21:16 naznačen je u T-53 (Registrator sa presretnutim razgovorima) ali nije obuhvaćen ovim dokazom. Ovaj presretnuti razgovor uvršten je u dokaze tokom Pandurevićevog iskaza i bio je predmet unakrsnog ispitivanja.

¹³⁵⁵ *Vidi gore*, tačke. 681. i 682.

¹³⁵⁶ *Vidi gore*, tačka 9.

¹³⁵⁷ T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u 19. avgusta 2002.), str. 63.

¹³⁵⁸ T-18 (Trbićevo saslušanje od 8. novembra 2004. godine), str. 46; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god) (Povjerljivo), str. 7.

ii. Vijeće napominje da je na osnovu gore navedenih utvrđenja zaključilo da se ovaj događaj desio na način naveden u optužnici: dana 13. ili 14. jula 1995. ili približno tog datuma, 19 (devetnaest) ranjenih muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave se predalo ili su zarobljeni i primljeni su u bolnicu u Milićima, gdje su liječeni; vijeće dalje zaključuje da je približno 14. jula 1995., 11 (jedanaest) od tih ranjenih muškaraca Bošnjaka prebačeno iz bolnice u Milićima u bolnicu u Zvorniku, po naređenju iz Glavnog štaba VRS; nekoliko dana kasnije, ti muškarci Bošnjaci su prebačeni iz zvorničke bolnice u stacionar Zvorničke brigade; te je 20. jula ili nedugo poslije tog datuma, VRS odvela 10 (desetoricu) tih muškaraca Bošnjaka iz stacionara Štaba Zvorničke brigade i pogubila po prijekom postupku; imena žrtava su navedena gore u tekstu.¹³⁵⁹

h. Ponovni ukopi

i. Vijeće konstatuje da je optuženi svojim aktivnim učešćem u operaciji ponovnog ukopa tijela nastavio svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu sa zajedničkim ciljem i planom da zarobi, zatvori, pogubi po prijekom postupku i ukopa sve vojno sposobne muškarce bošnjačke nacionalnosti iz enklave u Srebrenici, koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Ukopi su prvobitno izvršeni u julu 1995. godine. Ukopi su bili samo pokušaj da se unište dokazi i da se prikrije zločin. Ono što je započeto u julu 1995. godine nastavljeno je u operaciji ponovnog ukopa koja je trajala do novembra 1995. godine. Operacija ponovnog ukopa koja je izvršena u jesen 1995. godine predstavlja nastavak operacije ukopa tijela koja je počela u julu 1995. godine. Prvobitna namjera bilo je prikrivanje, a ove radnje predstavljaju samo nastavak operacije koja je za cilj imala prikrivanje zločina genocida počinjenog protiv muškaraca bošnjačke nacionalnosti na području Srebrenice u julu 1995. godine.¹³⁶⁰

ii. Vijeće je u tački 719. utvrdilo da je u periodu između operacije ukopa iz jula 1995. godine u kojoj optuženi nije neposredno učestvovao i operacije ponovnog ukopa koja je izvršena u periodu od septembra do novembra 1995. godine, a u kojoj je optuženi aktivno učestvovao, optuženi bio zadužen za obilazak četiri primarne masovne grobnice koje su se nalazile u zoni odgovornosti Zvorničke brigade i da potom izvještava o prisustvu vidljivih tragova egzekucija i masovnih ukopa.¹³⁶¹ Optuženi je obično obilazio ove lokacije po uputama Drage Nikolića.¹³⁶² Vijeće ističe da ovi obilasci lica mjesta pokazuju da je optuženi bio osoba od povjerenja u udruženom zločinačkom poduhvatu. Pored toga, oni pokazuju da je on posjedovao opsežno znanje o ovim zločinima koje mu je omogućilo da obavlja ove inspekcije. Konačno, ovo pokazuje da je on nakon što je imao više mjeseci da ponovo razmisli o svom učešću ipak učestvovao i imao istu namjeru da nastavi sa prikrivanjem ovog poduhvata.

iii. Vijeće je u tački 720. utvrdilo da se operacija ponovnog ukopa odvijala u vremenskom periodu između septembra i novembra 1995. godine po naređenju Glavnog štaba VRS, a njome su rukovodili pukovnik Beara i

¹³⁵⁹ *Vidi gore*, Dio VIII. G. Dana 20. jula 1995. godine.

¹³⁶⁰ *Vidi gore*, tačka 717.

¹³⁶¹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23. maja 2004. godine), str. 74.

¹³⁶² T-3 (Trbićeva izjava data u SAD-u 19. avgusta 2002. godine), str. 80 i 82.

potpukovnik Popović.¹³⁶³ Dragan Obrenović je izjavio da je Vojna policija Drinskog korpusa i Vojna policija Zvorničke brigade, pod komandom Drage Nikolića, obezbjeđivala područje i saobraćaj tokom operacije ponovnog ukopa.¹³⁶⁴ Vijeće podsjeća da je optuženi izjavio da je za operaciju ponovnog ukopa prvi put čuo od Drage Nikolića¹³⁶⁵, a zatim od potpukovnika Popovića nedelju dana kasnije, otprilike dvije nedelje prije početka ove operacije.¹³⁶⁶

- iv. U zoni odgovornosti Zvorničke brigade, operacija ponovnog ukopa je počela ili krajem septembra ili u oktobru, a trajala je najmanje četiri noći.¹³⁶⁷ Cijela operacija mogla je trajati dvije sedmice.¹³⁶⁸ Glavni štab VRS je obezbijedio 5 tona goriva za operaciju ponovnog ukopa u zoni odgovornosti Zvorničke brigade i zadužio je optuženog Milorada Trbića za vođenje evidencije izdatog goriva.¹³⁶⁹ Vijeće podsjeća da je optuženi bio zadužen za kontrolu potrošnje goriva neophodnog za mašine koje su korištene tokom operacije ponovnog ukopa.¹³⁷⁰ Vijeće nadalje zaključuje da je optuženi bio dužan da o operaciji ponovnog ukopa tijela izvještaj podnosi potpukovniku Popoviću.¹³⁷¹
- v. U prilog nalazima vijeća o postojanju udruženog zločinačkog poduhvata na području zone odgovornosti Zvorničke brigade čiji su pripadnici bili dio organa bezbjednosti Zvorničke brigade, vijeće ističe da u operacijama ponovnog ukopa nije uopšte korišteno gorivo iz pozadinskih jedinica.¹³⁷² U povjerljivoj naredbi koju je potpisao Mladić naređeno je da se gorivo dostavi u kasarnu "Standard" u Zvorniku i da se optuženi zaduži da prati potrošnju goriva, što jasno pokazuje da su operacije ponovnog ukopa tijela odstupale od uobičajenog načina funkcionisanja VRS.¹³⁷³ Pandurević je objasnio da nikada prije toga nije vidio da se gorivo dostavlja putem lanca bezbjednosnih organa, te da je uobičajena praksa bila da gorivo izdaje jedinica za logistiku.¹³⁷⁴ Svjedok A-45 je dodao da je jedinica logistike

¹³⁶³ T-983, Obrenović iskaz u predmetu *Blagcjević* od 2. 10. 2003. godine, str. 2542 i 2544; T-813 (Butlerov izvještaj), fusnota 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341). Potpukovnik Popović je takode koordinisao operaciju na području odgovornosti Bratunačke brigade, a Momira Nikolića je zadužio za ponovni ukop tijela koja su bila zakopana u Glogovi.

¹³⁶⁴ T-983, Obrenović iskaz u predmetu *Blagcjević* od 2. 10. 2003. godine, str. 2544.

¹³⁶⁵ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 69 i 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi i* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6653, 6654 i 6789.

¹³⁶⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19. 8. 2002. godine), str. 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi i* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654, 6658 i 6789.

¹³⁶⁷ Svjedok A-45 (15.01.2008.). Snimci iz vazduha ukazuju na to da su primarne masovne grobnice prekopavane i da su u tom periodu formirane sekundarne masovne grobnice: T-830 (Prvi Manningov izvještaj), str. 27 do 51. *Vidi takode* svjedok Slavko Bogičević (15.05.2008.).

¹³⁶⁸ Ovo potvrđuje T-982, svjedok A-50 (povjerljivo), str. 6788

¹³⁶⁹ T-813 (Butlerov izvještaj), fusnota 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341): u dokumentu se spominje kapetan Milorad TRPIĆ. Međutim, obzirom da je Vijeće utvrdilo u Zvorničkoj brigade nije postojao kapetan Trpić u to vrijeme i da se u stvari u dokumentu misli na kapetana Milorada TRBIĆA tj. optuženog [*vidi* T-813 (Butlerov izvještaj), pasus 11.3; T-983, Obrenovićev iskaz u predmetu *Blagcjević* 6. 10. 2003. godine, str. 2623 i 2624]; T-813 (Butlerov izvještaj), fn 632 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 10/34/2-3-701); T-3 (Saslušanje od 19. 08. 2002. godine), str. 70 i 72; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6; T-983, Obrenovićev iskaz u predmetu *Blagcjević* od 2. i 6. 10. 2003. godine, str. 2544, 2623 and 2624. *Vidi i* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654.

¹³⁷⁰ *Vidi gore*, tačka 722.

¹³⁷¹ Ovo je potkrijepljeno T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6799.

¹³⁷² *Vidi gore*, tačka 723.

¹³⁷³ T-813 (Butlerov izvještaj), fn 631 (Naredba Glavnog štaba VRS-a 03/4-2341).

¹³⁷⁴ O-5, Pandurevićev iskaz dat u predmetu *Pcpović* dana 19. 02. 2009. godine, str. 31768.

obično izdavala gorivo, ali da je tokom operacije ponovnog ukopa tijela gorivo izdavala jedinica inženjerije.¹³⁷⁵

- vi. Vijeće je u tački 724. utvrdilo da je optuženi takođe bio odgovoran za koordinaciju jedinice inženjerije Zvorničke brigade tokom operacije ponovnog ukopa.¹³⁷⁶ Izvršena je podjela zadataka među pripadnicima organa bezbjednosti, a koordinaciju te podjele vršili su Popović i Drago Nikolić.^{1377: 1378} Vijeće podsjeća da su učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, kome je i optuženi pripadao, bili zaduženi za sekundarne masovne grobnice, a da je optuženi izvjesno znao za cjelokupnu operaciju ponovnog ukopa, te za postojanje sekundarnih masovnih grobnica u vrijeme kada je vršio koordinaciju rada ljudi na primarnim masovnim grobnicama.

758. Ostali faktori koji ukazuju na zajednički plan su postojanje zajedničke strukture odlučivanja,¹³⁷⁹ stepen i priroda neslaganja; kao i opseg bilo koje zajedničke radnje u odnosu na opseg navodnog zajedničkog zločinačkog cilja. Postoji malo dokaza o načinu na koji su odluke donošene, izuzev putem postojeće komandne strukture. Trbić, kao niže pozicionirani pripadnik Organa bezbjednosti, nije prisustvovao sastancima na višim nivoima. Međutim, činjenični nalazi jasno ukazuju na to da je u toku trajanja iste operacije on učestvovao u donošenju odluka potrebnih kako bi se osigurala uspješnost operacije, a bio je prisustan i na važnom sastanku ujutro 15. jula. Dokazi upućuju na to da u toku ove operacije između učesnika nije bilo neslaganja ili nesuglasica. U ovom slučaju, opseg njihovih aktivnosti uklapa se u opseg udruženog zločinačkog poduhvata. Okviri su isti. Kao što je to ranije objašnjeno, moguće je da su neki od učesnika bili učesnici drugih zločinačkih poduhvata, ali to nije utvrđeno u odnosu na ovog optuženog.

759. Na osnovu gore navedenih faktora, vijeće nalazi da ovaj zločinački cilj nije bio samo isti, već je to bio zajednički cilj, koji su imali, odnosno dijelili Beara, Popović, Drago Nikolić, Trbić i drugi koji su djelovali skupa u okviru udruženog zločinačkog poduhvata.

(c) Učešće

760. *Actus reus* također zahtijeva učešće optuženog u zajedničkom cilju koji uključuje počinjenje jednog od krivičnih djela predviđenih Krivičnim zakonom BiH. Učešće ne mora uključivati

¹³⁷⁵ Svjedok A-45 (15. 01. 2008. godine). *Vidi* i T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6799.

¹³⁷⁶ Ovo potkrijepjuje T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 i 6800.

¹³⁷⁷ Ovo potkrijepjuje T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654 i 6800.

¹³⁷⁸ Prema tvrdnjama optuženog, Dragan Jokić mu je takođe izdavao naredjenja tokom operacije ponovnog ukopa tijela. Međutim, Sudsko vijeće u MKSJ-evom predmetu *Blagcjević i Jokić (Tužilac protiv. Blagcjevića i Jokića, IT-02-60-T)* je utvrdilo da postoji dovoljno dokaza koji potvrđuju Jokićevo učešće u operaciji ponovnog ukopa tijela. Vijeće stoga neće donositi zaključke o mogućem učešću u operaciju ponovnog ukopa.

počinjenje određenog krivičnog djela prema jednoj od propisanih krivično-pravnih radnji (ubistvo, istrebljenje, mučenje, silovanje, itd.), već može biti u obliku pomoći, odnosno doprinosa u izvršenju zajedničkog plana ili cilja. Doprinos ne mora biti neophodan ili znatan, ali bi trebao predstavljati barem značajan doprinos u zločinima za koje je utvrđena odgovornost optuženog.¹³⁸⁰

761. Vijeće podsjeća da lice koje učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti proglašeno krivim za počinjeno krivično djelo, u slučaju da su svi drugi uslovi zadovoljeni:¹³⁸¹

- (i) neposrednim učešćem u počinjenju dogovorenog zločina (kao glavni počinilac);
- (ii) prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina i (sa znanjem da će se zločin počinuti ili da se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da počinu taj zločin; ili
- (iii) djelovanjem u potporu nekom konkretnom sistemu u kojem se čini zločin putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.

762. Navedena lista nije končana. Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu Vasiljević pojašnjava da je generalno dovoljno za učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da vrši radnje koje su na neki način usmjere na sprovođenje zajedničkog cilja.¹³⁸² Ukoliko je dogovoreni zločin počinio bilo koji drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu, svi učesnici poduhvata su odgovorni za krivično djelo bez obzira na pojedinačne uloge koje su imali u njegovom počinjenju.¹³⁸³ Međutim, sva lica (glavni počiniooci) u izvršenju *actus reus*-a djela ne moraju biti članovi udruženog zločinačkog poduhvata.¹³⁸⁴ Istovremeno, nije potrebno da optuženi bude prisutan u vrijeme počinjenja krivičnog djela da bi se utvrdila njegova odgovornost kao člana UZP-a.¹³⁸⁵

763. Optuženi ili drugi član UZP-a može koristiti glavne počinioce za izvršenje *actus reus*-a zločina.¹³⁸⁶ Međutim, „nužan uslov da se bilo koji optuženi član UZP-a tereti za djela počinjena od strane druge osobe je da predmetno djelo predstavlja dio zajedničkog zločinačkog plana.“¹³⁸⁷

¹³⁷⁹ Činjenica da prema zakonu pluralitet osoba “ne mora biti u organizovan u nekoj vojnoj, političkoj ili administrativnoj strukturi” ne podrazumijeva da prisustvo ili odsustvo takve strukture nije relevantno pri razmatranju dokaza. *Vasiljević*, Presuda žalbenog vijeća, para. 100; *Tadić*, Presuda žalbenog vijeća, para. 227.

¹³⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 414; Drugostepena presuda u predmetu Krajišnik, paragraf 215.

¹³⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu Krnojelac, paragraf 81.

¹³⁸² Drugostepena presuda u predmetu Vasiljević, paragraf 102.

¹³⁸³ Prvostepena presuda u predmetu Krnojelac, paragraf 82.

¹³⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 414.

¹³⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu Krnojelac, paragraf 81.

¹³⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira prvostepenu presudu u istom predmetu, paragraf 438.

¹³⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira prvostepenu presudu u istom predmetu, paragraf 438; Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 418.

Navedeno se, između ostalog, može zaključiti iz činjenice da je „optuženi ili bilo koji drugi član UZP-a blisko saradivao sa glavnim počiniocem u cilju ostvarenja zajedničkog zločinačkog plana.“¹³⁸⁸

764. Zajednički zločinački poduhvat podrazumijeva „učesće optuženog, koje može imati oblik pružanja pomoći ili doprinosa izvršenju zajedničkog cilja.“¹³⁸⁹ Naredni dijelovi presude fokusiraju se na neposredno učesće optuženog, pružanje pomoći ili doprinosa u izvršenju zajedničkog cilja.

765. Utvrđeno je da je Milorad Trbić učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, ali ne na način kako se to navodi u izmijenjenoj optužnici. Vijeće zaključuje da je tužilaštvo ispravno procijenilo prirodu učesća optuženog Trbića kao člana zajedničkog zločinačkog poduhvata. Dokazi upućuju na zaključak da optuženi nije bio među glavnim tvorcima plana niti je tek „oruđe“ u njihovim rukama. Njegove radnje, koje pokazuju koliko temeljito se optuženi posvetio ostvarenju istih, povećavaju stepen njegovog doprinosa jer pokazuju da je namjera optuženog Trbića namjera učesnika u zajedničkom poduhvatu. Optuženi sprovodi genocidni plan i dovoljno je upoznat sa opštim planom da može neposredno učestvovati u svim značajnim operacijama genocidnog plana. Prisutan je na više lokacija tokom cijelog perioda o kojem je riječ, rješava probleme, čisti teren i pomaže u prikriivanju smaknuća (ne jednom već u dva navrata).

766. Bilo neposredno, bilo putem nadzora i koordinacije, optuženi je učestvovao u sljedećim radnjama:

- a. Pogubljenja na lokacijama:
 - i. škola u Orahovcu i obližnjem stratištu (dio VIII. B. škola Grbavci, Orahovac);
 - ii. škola u Ročeviću i stratište kod Kozluka (dio VIII. D. škola Ročević i Kozluk); i
 - iii. Kula Grad (dio VIII. E. Kula Grad).
- b. Zarobljavanje i/ili saslušavanje prije pogubljenja:
 - i. Rešida Sinanovića i drugih (dio VIII. E. Kula Grad); i
 - ii. Četri Bošnjaka koji su preživjeli Vcju ekonomiju Branjevo (dio VIII. G. dana 19. jula 1995. godine ili približno tog datuma).

¹³⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu Martić, paragraf 68 koji citira prvostepenu presudu u istom predmetu, paragraf 438; Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 410.

¹³⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 424.

- c. Obezbjedivanje objekata i zatvornika, kontrola, ukrcavanje i transport Bošnjaka na lokacijama:
- i. Orahovac (dio VIII. B. škola Grbavci, Orahovac);
 - ii. Petkovci (dio VIII. C. škola u Petkovcima i brana u Petkovcima); i
 - iii. Ročević (dio VIII. D. škola Ročević i Kozluk).
- d. Omogućavanje i pomaganje putem nabavke i organizacije logistike i resursa, te putem koordinacije i komunikacije:
- i. Identifikacija privremenih pritvorskih objekata u zoni odgovornosti Zvorničke brigade za pritvaranje i obezbjeđenje muškaraca Bošnjaka prije pogubljenja (dio VIII. A. Odabir i lociranje školskih zgrada kao privremenih pritvorskih objekata);
 - ii. Transport i pogubljenja Bošnjaka zatočenih u školi u Kuli na stratištu Vojna ekonomija Branjevo (dio VIII. F. Dežurni operativni oficir, škola Kula, Vojna ekonomija Branjevo i Dom u Pilici);
 - iii. Pogubljenja u Domu u Pilici i kasnija operacija čišćenja (dio VIII. F. Dežurni operativni oficir, škola Kula, Vojna ekonomija Branjevo i Dom u Pilici); i
 - iv. Uklanjanje posmrtnih ostataka iz primarnih masovnih grobnica i prikrivanje putem ponovnih ukopa u neoznačene sekundarne grobnice u udaljenim područjima (dio VIII. H. Ponovni ukopi).

767. Samo je jedna radnja za koju nema dokaza o neposrednoj vezanosti za optuženog, a to je pogubljenje zatočenika iz bolnice u Milićima. Međutim, dokazi upućuju da je to počinjeno po uputama drugih članova ovog udruženog zločinačkog poduhvata, tačnije Popovića i Drage Nikolića koji su bili lično uključeni. Nadalje, obrazac saslušanja u kasarni „Standard“ i naknadna premještanja i pogubljenja su identična sa druga dva incidenata za koja je utvrđeno da čine sastavni dio zajedničkog zločinačkog cilja.¹³⁹⁰ Prema navedenim elementima, optuženi se smatra odgovornim za počinjenje navedene radnje za koju je utvrđeno da predstavlja dio zajedničkog zločinačkog poduhvata.

768. Vijeće na temelju dokaza nalazi da je doprinos optuženog značajan u ostvarenju zajedničkog cilja da se zarobe, zatoče, pogube po prijekom postupku i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, a koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.

3. *Mens Rea*

¹³⁹⁰ *Vidi gore*, (dio VIII. E) i (dio VIII G.)

769. Element *Mens rea* koji je potreban za osnovni oblik UZP-a podrazumijeva da optuženi mora imati namjeru za počinjenje krivičnog djela (koja je zajednička namjera svih saizvršilaca)¹³⁹¹ kao i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem njegovog ostvarenja.¹³⁹² Ako zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnih djela koja zahtijevaju postojanje posebne namjere, na primjer, progona, tada učesnik mora dijeliti sa ostalima tu posebnu namjeru.¹³⁹³ Međutim, zajednička namjera, čak i posebna namjera, može biti izvedena u zaključku.¹³⁹⁴

770. Vežano za zajedničku namjeru u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, MKSJ je zazuzeo stav da „znanje u kombinaciji sa kontinuiranim učešćem može upućivati na zaključak o postojanju nečije namjere“.¹³⁹⁵ Uzevši u obzir da je genocid bio namjera UZP-a, ista se spominje u daljem tekstu o zaključcima vijeća da je optuženi imao potrebni *mens rea* za genocid. U narednim dijelovima, vijeće će se fokusirati na namjeru optuženog da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog ostvarenja.

771. Trbićeve izjave upućuju na obim njegovog znanja na dane 12. i 13. jula. Nadalje, tokom tih dana, Trbić se također sastajao sa drugim članovima UZP-a koji su razgovarali o operacijama pogubljenja svih muškaraca Bošnjaka od jutarnjih sati 12. jula.¹³⁹⁶ U najmanju ruku, Trbiću je zasigurno bilo poznato da će muškarci Bošnjaci biti pogubljeni nakon što mu je Drago Nikolić rekao da će zatočenici biti pogubljeni.¹³⁹⁷

772. Dokazi koji upućuju na znanje i stanje svijesti optuženog u inkriminirajućem periodu se detaljno navode u tekstu koji slijedi:

a. Dana 12. jula

- i. U jutarnjim satima dana 12. jula, Trbić je primio telefonski poziv od pukovnika Beare u 08:30 sati. Beara mu govori da se sastanu u Bratuncu i da pošalje jedinicu Vojne policije Zvorničke brigade u Konjević Polje radi obezbjeđivanja putne komunikacije.¹³⁹⁸ U tom trenutku, Trbić je znao za kolonu, a što je vjerodostojno jer su se starješine sastale u 08:00 časova i bile obaviještene o koloni muškaraca iz Srebrenice.¹³⁹⁹ Prema riječima

¹³⁹¹ Drugostepena presuda Vasiljević, paragraf 97,101; Drugostepena presuda u predmetu Krnojelac, paragraf 31. (naglašeno u tekstu)

¹³⁹² Drugostepena presuda u predmetu Brđanin, paragraf 356 u kojem se citira drugostepena presuda u predmetu Kvočka i dr., paragraf 82 (potrebna „namjera da se ostvari zajednički cilj“).

¹³⁹³ Prvostepena presuda u predmetu Kvočka, paragraf 288.

¹³⁹⁴ Prvostepena presuda u predmetu Kvočka, paragraf 288.

¹³⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu Krajišnik, paragraf 684, 697.

¹³⁹⁶ *Vidi gore*, paragraf 419.

¹³⁹⁷ *Vidi gore*, paragraf 584.

¹³⁹⁸ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004 god.), str. 7-8, 11; *Vidi također* T-813 Vještak Richard Butler (Butlerov izvještaj), paragraf 6.20 i fusnota 314 (1.Zpbr Redovni borbeni izvještaj 06-215, 12.07.1995. godine) „Jedan odred Vojne policije upućen u Konjević Polje, u skladu sa vašom (Drinski korpus) naredbom;...”

¹³⁹⁹ T-813 Vještak Richard Butler (Butlerov izvještaj) paragraf 4.10; O-5 Svjedočenje Pandurevića u predmetu

Momira Nikolića, njemu je još ranije potpukovnik Popović rekao da će svi muškarci Bošnjaci biti pogubljeni.¹⁴⁰⁰

- ii. Te večeri, Trbić je dobio još jedan poziv od Beare sa uputstvima da traži veći prostor¹⁴⁰¹ kako bi se osigurao smještaj za veliki broj Srebreničana. Trbić potvrđuje da je „...pomislio da će oni biti likvidirani...“ jer „...zbog čega drugog bi ih držali u ovim centrima, zašto ih odmah nisu poslali na njihovu teritoriju.“¹⁴⁰² Kao što je navedeno ranije,¹⁴⁰³ vijeće nalazi da ovakva izjava nije iskrena jer je na osnovu ranijeg telefonskog poziva od Beare Trbić već bio upoznat sa sudbinom muškaraca Bošnjaka.¹⁴⁰⁴ Istovremeno, navedeno jeste indikacija da je Trbić bio svjestan apsurdnosti izgovora o tobožnjem prebacivanju zarobljenih muškaraca za Tuzlu. Nijedna od navedenih radnji nema smisla u ovom kontekstu, u koji se jedino logično uklapaju pogubljenja.

b. Dana 13. jula

- i. U svojoj prvoj izjavi datoj Tužilaštvu MKSJ-a, na pitanje šta je mislio da će se desiti sa muslimanima zatočenim u Orahovcu, optuženi navodi „Mislio sam da će biti likvidirani.“ U izjavi od 23.05.2004. godine, Trbić pojašnjava da su Drago Nikolić i Beara posjetili Orahovac oko ponoći i rekli mu da „...u slučaju neke pobune, nekih problema, izvedi ih i ubij.“¹⁴⁰⁵

c. Dana 14. jula

- i. Vijeće podsjeća da je tokom 14. jula, Trbić učestvovao u transportu muškaraca Bošnjaka, koji su bili zatočeni u školi u Grbavcima, do obližnjih livada na lokaciji Lažete, kao i pogubljenjima muškaraca Bošnjaka i odvođenju do Lažeta radi pogubljenja po prijekom postupku.¹⁴⁰⁶ Prema njegovim riječima, „Radio sam na organizaciji i pripremi operacije pogubljenja, organizaciji obezbjeđenja dok operacija ne počne, organizaciji utovara i slanja vozila do mjesta operacije, do lokacije operacije pogubljenja.“¹⁴⁰⁷ U Orahovcu, kada se činilo da neće biti dovoljno vojnika za okončanje pogubljenja, umjesto da prihvati situaciju, na sebe preuzima da riješi problem da sve teče neometano.¹⁴⁰⁸ Nasuprot tome svjedoci Sreten Aćimović, Zoran Radosavljević ili Tanačko Tanić su uprkos direktnim naredjenjima uspjeli da izbjegnu učešće.¹⁴⁰⁹
- ii. Dok su se nalazili u Orahovcu, Drago ga obavještava da su sljedeća na redu pogubljenja zatočenika iz škole u Petkovicima.¹⁴¹⁰ Nakon okončanja

Popović dana 30.01.2009. god., str. 30897-30898.

¹⁴⁰⁰ T-868 (Sporazum o izjašnjavanju o krivici Momira Nikolića), Aneks A, paragraf 4.

¹⁴⁰¹ Navedeno implicira da je Trbić već bio dobio zaduženje da pronađe prostor i to za smještaj većeg broja ljudi.

¹⁴⁰² T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 6.

¹⁴⁰³ *Vidi gore*, paragraf 419.

¹⁴⁰⁴ T-17 (Saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 6-8, 11.

¹⁴⁰⁵ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 24.

¹⁴⁰⁶ *Vidi gore*, dio VIII. B.

¹⁴⁰⁷ T-13 (Trbićevo saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 7; *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6683-6684.

¹⁴⁰⁸ T-3 (Vanraspravni iskaz u SAD-u od 19.08.2002.godine), str. 39-41; T-13 (Saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 6-7; T-15 (Saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 26. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6608-12, 6704-05, i 6767.

¹⁴⁰⁹ Svjedok Sreten Aćimović (03.12.2007. godine); Svjedok Tanačko Tanić (11.12.2007. godine); Svjedok Zoran Radosavljević (05.02.2008. godine).

¹⁴¹⁰ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ vezano za augustovski obilazak terena, 2004.god.) (Povjerljivo), str. 3.

pogubljenja u Orahovcu, Trbić odlazi u Petkovce gdje su zatvorenici izvođeni iz škole i smješteni na kamione koji su potom upućivani na stratište na brani u Petkovcima.¹⁴¹¹ Kao što je ranije navedeno, vijeće nalazi da se obrazac koji je već utvrđen u Orahovcu, kao prvom od stratišta u zoni odgovornosti Zvorničke brigade, ponavlja i provodi na drugim lokacijama. U svojoj izjavi, Trbić navodi „...ispred škole, odmah sam se uključio u te aktivnosti, isto kao u Orahovcu, na tom području sam bio s Popovićem. I nastavio sam s istim poslom kao i u Orahovcu.”¹⁴¹²

d. Do 15. jula

- i. Dana 15. jula, Trbić, Drago Nikolić i Beara se sastaju u kancelariji organa bezbjednosti Zvorničke brigade nakon pogubljenja u Petkovcima. U svojoj izjavi, Trbić navodi, „...napravili smo pauzu, popili kafu i osvjježili se.”¹⁴¹³ Sastanak je bio povodom „...nastavka operacije pogubljenja.”¹⁴¹⁴ „Popović je insistirao da ja idem u Ročević, pošto sam imao iskustvo iz Orahovca i Petkovaca.”¹⁴¹⁵ Vijeće napominje da je utvrđeno da je Trbić lišio života najmanje pet Bošnjaka iz enklave Srebrenica kod škole u Ročeviću. Na pitanje haškog tužioca na ove okolnosti odgovara:

PM:Da li je Popović to očekivao od Vas ili ste to jednostavno uradili?

MT: Jednostavno sam uradio.

Na taj način je plan koji su drugi zamislili postao također i njegov plan.

- ii. Jednako kao i dan prije u Orahovcu, optuženi je u dva navrata otišao do stratišta u Kozluku, a u jednoj od te dvije prilike, učestvovao je u pogubljenjima 20 do 30 minuta.¹⁴¹⁶ Također je otišao do stratišta u Kozluku¹⁴¹⁷ sa vozačem Miloradom Birčakovićem¹⁴¹⁸ na zahtjev potpukovnika Popovića¹⁴¹⁹ da vidi situaciju tamo kako bi mogao informisati Bearu i Popovića o izvršenju zadatka.¹⁴²⁰ Vijeće podsjeća na ranije utvrđenje da je navedeno u skladu sa prethodnim zahtjevom od strane Popovića da se ispita i očisti teren u Ročeviću, te o tome izvijeste članovi udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁴²¹

e. Dana 16. jula

¹⁴¹¹ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 30-32; T-16 (Saslušanje od 27.05.2004.god.), str. 14 i 17.

¹⁴¹² T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 30.

¹⁴¹³ T-18 (Trbićevo saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 8.

¹⁴¹⁴ T-18 (Trbićevo saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 9. U svom svjedočenju, Pandurević je govorio o presretnom razgovoru od dana 15. jula između generala Živanovića i pukovnika Ljubiše Beare koji upućuje na to da je Beara bio u kancelariji organa bezbjednosti Zvorničke brigade u jutarnjim satima dana 15. jula 1995. godine. O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu Popović dana 26.02.2009.god., str. 32184.

¹⁴¹⁵ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 30. Trbić navodi nakon ovog sastanka o funkciji dežurnog oficira. Tokom augustovskog obilaska terena u 2004. godini sa istražiteljima haškog Tužilaštva, Trbić pojašnjava razloge za izmjenu vremenskog okvira događaja prema njegovom sjećanju gdje je od velike pomoći bila posjeta lokacijama. T-19 (Informativni izvještaj MKSJ vezano za augustovski obilazak terena, 2004.god.) (Povjerljivo), str. 3.

¹⁴¹⁶ T-18 (Trbićevo saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 12-14; T-19 (Informativni izvještaj MKSJ vezano za augustovski obilazak terena, 2004.god.) (Povjerljivo) str. 5 i 9; Tokom ovog saslušanja, Trbić navodi da nije učestvovao u pogubljenjima (str. 5) i da je učestvovao u pogubljenjima (str. 9). *Vidi gore*, paragraf 41 (dio o Ročeviću).

¹⁴¹⁷ T-19 (Informativni izvještaj MKSJ vezano za augustovski obilazak terena, 2004.god.) (Povjerljivo) str. 9.

¹⁴¹⁸ T-18 (Trbićevo saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 17.

¹⁴¹⁹ T-18 (Trbićevo saslušanje od 08.11.2004.god.), str. 17

¹⁴²⁰ T-15 (Trbićevo saslušanje od 23.05.2004.god.), str. 44-45.

¹⁴²¹ *Vidi gore*, paragrafi 30 i 38.

- i. U jutarnjim satima 16. jula, Trbić preuzima dužnost dežurnog oficira Zvorničke brigade. Do te faze u operaciji, kako on navodi „...imao sam iskustvo u ubijanju zatvorenika“¹⁴²² i „Već sam znao šta se dešava.“¹⁴²³
 - ii. Vijeće napominje da je Trbić, u svojstvu dežurnog operativnog brigade, koordinirao i prenosio usmene i pismene upute i izvještaje između jedinica koje su učestvovala i oficira koji su ih nadgledali.¹⁴²⁴ Presretnuti razgovori i njegovi zapisi u dnevniku dežurnog također otkrivaju obim njegovog znanja i uključenosti u udruženi zločinački poduhvat. Na primjer, bilo mu je poznato da se Popović nalazi na prostoru Pilice tokom trajanja pogubljenja u školi Kula, Domu u Pilici i Vojnoj ekonomiji Branjevo, te je osigurao dodatno gorivo i municiju za pogubljenje po prijekom postupku i ukop muškaraca Bošnjaka iz Srebrenice.¹⁴²⁵
- f. Dana 19. jula
- i. Trbić je bio prisutan tokom pritvaranja i pogubljenja četvorice muškaraca koji su preživjeli pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo. Pogubljenje je izvršeno po naređenju Drage Nikolića. Trbić negira bilo kakav stepen aktivnog učešća osim da je bio posmatrač. Navedeno u dovoljnoj mjeri upućuje vijeće na zaključak da je ovo pogubljenje bilo dio zajedničkog plana.
- h. Operacija ponovnih ukopa
- i. Vezano za operaciju ponovnih ukopa, vijeće podsjeća da je optuženi izjavio da je prvi put čuo za operaciju ponovnog ukopa od Drage Nikolića¹⁴²⁶, a zatim od potpukovnika Popovića nedelju dana kasnije, otprilike dvije nedjelje prije početka ove operacije.¹⁴²⁷ Vijeće je zaključilo da je optuženi učestvovao u ovoj operaciji uz punu i jasnu svijest o tome šta sve operacija premještanja tijela podrazumijeva.¹⁴²⁸
 - ii. Nadalje, vijeće podsjeća da je optuženi imao ključnu ulogu u operaciji ponovnih ukopa na području zone odgovornosti Zvorničke brigade, jer je izdavao i pratio potrošnju goriva za rad mehanizacije tokom trajanja operacije i koordinirao radom ljudi angažovanih na prekopavanju primarnih masovnih grobnica. Aktivno je učestvovao u operaciji ponovnih ukopa, za koju je vijeće utvrdilo da predstavlja radnju kontinuiranog prikrivanja izvornog zločina, a što je nastavak njegove uloge u udruženom zločinačkom poduhvatu sa drugim pripadnicima organa bezbjednosti Drinskog korpusa Zvorničke brigade.

¹⁴²² T-13 (Trbićevo saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 12.

¹⁴²³ T-13 (Trbićevo saslušanje od 21.01.2004.god.), str. 15.

¹⁴²⁴ *Vidi gore*, paragrafi 662. do 678.

¹⁴²⁵ *Vidi gore*, paragrafi 679. do 689.

¹⁴²⁶ T-3 (Vanraspravni iskaz u SAD-u od 19.08.2002.godine), str. 69 i 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6653, 6654 i 6789.

¹⁴²⁷ T-3 (Vanraspravni iskaz u SAD-u od 19.08.2002.godine), str. 70; T-5 (Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ-a od 26. 08. 2002. godine) (Povjerljivo), str. 6. *Vidi također* T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6654, 6658 i 6789.

¹⁴²⁸ *Vidi gore*, paragraf 7.

773. Imajući u vidu njegovo znanje o zajedničkom planu i cilju, kao što to jasno proizlazi iz njegovih izjava i njegovog kontinuiranog učešća u cijeloj operaciji zarobljavanja, pritvaranja, pogubljenja po prijekom postupku i ukopa svih vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, a koji su dovedeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, vijeće nalazi da je optuženi Trbić imao namjeru da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog počinjenja.

(a) Zaključak

774. Obim njegovog učešća, kao i dokazi o njegovoj namjeri upućuju vijeće na zaključak da je optuženi postupao kao akter koji se i sam pridružuje planu u kojem učestvuje zajedno sa ključnim akterima iz organa bezbjednosti VRS-a. On ima namjeru da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog izvršenja, te nastavlja da daje značajan doprinos na raznim lokacijama. Kako se to navodi u dijelovima koji slijede optuženi je također htio počinjenje krivičnog djela. Sve su to faktori koji dovode do utvrđenja o njegovom učešću u udruženom zločinačkom poduhvatu. Ni jedan drugi oblik krivične odgovornosti ne bi mogao obuhvatiti sve dimenzije i obim njegovih radnji. Kao što je već utvrđeno, optuženi nije bio tek „oruđe“ u rukama tvoraca plana, čime ne bi ni bio učesnik u UZP-u, niti je jednostavno „angažovan kako bi činio zločine“ od strane odgovorne hijerarhije.¹⁴²⁹ Njegovo učešće je značajno i u određenim trenucima čak i presudno za uspješnost cjelokupnog plana.

B. ZLOČIN GENOCIDA

1. Actus Reus

775. Kao što je navedeno, član 171. KZ BiH na sljedeći način definiše krivično djelo genocida:

Ko u cilju da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi naredi učinjenje ili učini koje od ovih djela:

- a) Ubijanje pripadnika skupine ljudi;
- b) Nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi;

776. Nema dovoljno dokaza u oviru ovog sudenja za zaključak o krivici optuženog za ostala krivična djela navedena u zakonu:

- c) Smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posljediti njenim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem;
- d) Uvođenje mjera kojima je cilj spriječavanje rađanja unutar skupine ljudi;
- e) Prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi ...

777. Zločin genocida obuhvata dvije posebne skupine elemenata, odnosno, opšte elemente koji predstavljaju obilježja osnovnih krivičnih djela i genocidnu *mens rea* ili namjeru.¹⁴³⁰ Za gore navedeno krivično djelo vijeće je našlo dovoljno dokaza koji potkrepljuju i *actus reus* i *mens rea*.

778. Prema članu 171. tačka a) KZ BiH, *actus reus* genocida obuhvata “ubijanje pripadnika skupine ljudi”. Vijeće zaključuje da “ubijanje pripadnika skupine ljudi” u najmanju ruku uključuje ubistvo koje je definisano domaćim zakonom.¹⁴³¹ Vijeće posebno zaključuje da član 171. tačka a) zabranjuje “lišenje druge osobe života”, što je takđe zabranjeno kao zločin protiv čovječnosti i ratni zločin iz člana 172. stav 1., tačka a), člana 174. tačka a), i člana 175. tačka a) KZ BiH. Vijeće je utvrdilo elemente krivičnog djela ubistva, kao:

- 1) lišenje druge osobe života;
- 2) direktna namjera da se druga osoba liši života, jer je počinitelj bio svjestan svog djela i htio njegovo učinjenje.¹⁴³²

779. Gore navedena činjenična utvrđenja detaljno prikazuju umiješanost optuženog u ubistva. Primarni način istrebljenja bila su ubistva, bilo kao grupna strijeljanja ili kao nasumična i ciljana pojedinačna ubistva. Vijeće je saslušalo sasvim dovoljan broj svjedoka i pregledalo sasvim dovoljno materijalnih dokaza na osnovu kojih je zaključilo da su hiljade muškaraca Muslimana (Bošnjaka) iz Srebrenice ubijene u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. Postojalo je pet glavnih mjesta za pritvor i pogubljenje. Ubijanje u zoni odgovornosti Zvorničke brigade počelo je dana 13. jula i završilo dana 20. jula 1995. ili oko tog datuma.

780. Kvalifikacija “pripadnici skupine ljudi” sama po sebi ne implicira da broj žrtava mora biti veliki ili značajan. Teoretski, ubistvo i samo jedne žrtve može predstavljati djelo koje čini *actus*

¹⁴²⁹ Prvostepena presuda u predmetu Krajišnik, paragraf 1082.

¹⁴³⁰ Mada se osnovna djela precizirana u tačkama a) do e) mogu okarakterisati kao *actus reus* genocida treba imati u vidu da sama osnovna djela u sebi sadrže elemente i *actus reus* i *mens rea*. Stoga je bolje genocid posmatrati kao zločin sličan zločinima protiv čovječnosti s obzirom na potrebu da se opšti elementi i osnovno djelo analiziraju odvojeno. Time se naglašava da je za zločin genocida potrebno dokazati dva odvojena *mens rea*, odnosno *mens rea* osnovnog djela i *mens rea* genocida.

¹⁴³¹ Vijeće nije iznijelo zaključke o tome da li je pojam “ubijanje pripadnika skupine ljudi” iz člana 171. tačka a) širi od pojma ubistva.

reus zločina genocida.¹⁴³³ Konačno, za kvalifikaciju “pripadnici skupine ljudi” potrebno je da žrtve ubistva zapravo moraju biti pripadnici nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine koju počinitelj nastoji da istrijebi potpuno ili djelimično.¹⁴³⁴ U ovom slučaju, broj ubistava jeste bio značajan.

781. Identifikacija Muslimana (Bošnjaka) iz Srebrenice kao zaštićene grupe u smislu primjene odgovarajućeg zakona na ovaj predmet predstavlja pravnu karakterizaciju. Nije nužno da optuženi razumije ili da da tačnu pravnu kvalifikaciju. Dovoljno je da je upoznat s činjenicama na kojima se kvalifikacija zasniva, odnosno: da je znao da su žrtve koje su držane u zoni odgovornosti Zvorničke brigade Muslimani iz Srebrenice i da je bio upoznat s tim da su muškarci u koloni bili Muslimani iz Srebrenice, te da je znao da su žrtve koje su dovedene i držane u zoni odgovornosti Zvorničke brigade Muslimani iz Srebrenice.

782. Veliki broj dokaza potvrđuje da je Trbić znao da su žrtve bile Muslimani iz zaštićene zone Srebrenica. U svojim izjavama on je više puta naveo da je znao da su zarobljenici koji su držani u zoni odgovornosti Zvorničke brigade bili Bošnjaci (Muslimani) s područja Srebrenice.¹⁴³⁵ Odbrana nikada nije osporila ovu kvalifikaciju, niti je predočila bilo kakav dokaz koji bi ukazao na suprotno.

783. Vijeće zaključuje da je bošnjački (muslimanski) narod predstavljao zaštićenu grupu u smislu člana 171. KZ BiH. Vijeće naglašava da su objektivno, prema Ustavu SR BiH iz 1974.g., Muslimani bili priznati kao konstitutivan “narod” Socijalističke Republike BiH. Pored toga, u novijoj historiji BiH, prema Ustavu Federacije BiH od 18. marta 1994.g., Bošnjaci (Muslimani) su konstitutivan narod u Federaciji BiH. Kada je riječ o ovom predmetu, taj narod je živio na teritoriji Srebrenice do jula 1995.g. Brojna svjedočenja pokazuju da su pripadnici drugih nacionalnih skupina koji su počinili zločine protiv muslimanskog naroda smatrale i stigmatizirale muslimanski narod kao zasebnu nacionalnu skupinu. To što je muslimanski narod bio stigmatiziran i na vjerskoj osnovi samo naglašava da oni predstavljaju zaštićenu skupinu.

784. Vijeće dalje zaključuje da je muslimansko stanovništvo Srebrenice činilo “dio” zaštićene skupine Muslimana u smislu člana 171. KZ BiH. Kao što je već naglašeno, za namjeru da se skupina djelimično istrijebi, potrebno je da je ona usmjerena protiv objektivno „znatnog“ dijela

¹⁴³² Takođe vidi *Miloš Stupar i drugi*, prvostepena presuda, br. str. 54; prvostepenu presudu u predmetu *Blagcjević i Jokić*, para. 642; prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, para. 543.

¹⁴³³ U predmetu *Ndindabahizi*, pretresno vijeće je zaključilo da je ubistvo jedne osobe ispunilo uslove za *actus reus* genocida. *Ndindabahizi*, prvostepena presuda, para. 471.

¹⁴³⁴ *Brdanin*, prvostepena presuda, para 688.

¹⁴³⁵ Na primjer T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), njegov prvi iskaz, str. 22: Pitanje: “Koje su nacionalnosti bili ti ljudi?” Odgovor: “Ti ljudi su bili Muslimani.” Takođe vidi T-13 (Trbić, Saslušanje od 21.1.2004.god.), str. 3; T-15 (Trbić, Saslušanje od 23.5.2004.god.), str. 21; T-17 (Trbić, Saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 35-36.

određene zaštićene skupine. Iako je muslimansko stanovništvo Srebrenice brojalo samo oko 40,000 ljudi, dokazi pokazuju da je to stanovništvo bilo istaknut i značajan dio skupine muslimanskog naroda, posebno do jula 1995. I za bosanske Srbe i za muslimansko stanovništvo, Srebrenica je bila od ogromne strateške i simboličke vrijednosti.

785. U strateškom smislu, muslimansko stanovništvo Srebrenice je predstavljalo prepreku za uspostavljanje povezane, etnički čiste države bosanskih Srba sa zaštićenim linijama komunikacije i kretanja. Nasuprot tome, za većinsko muslimansko stanovništvo kontrola nad Srebrenicom i bezbjednost muslimanskog stanovništva u njoj bili su apsolutni imperativ da bi se spriječilo cijepanje Bosne i Hercegovine kao centralne države u okviru međunarodno priznatih granica što je, opet, bilo od suštinske važnosti za zaštitu muslimanskog stanovništva.

786. Stoga vijeće zaključuje da je bošnjačko (muslimansko) stanovništvo Srebrenice predstavljalo “znatan” dio zaštićene skupine u smislu člana 171. KZ BiH¹⁴³⁶. Optuženi se tereti za niz radnji, uključujući i ubistva, u cilju istrijebljenja te skupine. Ovdje nije od značaja da li se radi o masovnim pogubljenjima ili pojedinačnim ubistvima. Nije od značaja da li u stvarnosti ta ubistva utiču na dugoročni opstanak te skupine. Ono što je odlučujući faktor jeste počinjenje tog zločina zajedno sa konkretnom namjerom da se on poćini. Vijeće zaključuje da su pogubljeni bošnjački zarobljenici iz Srebrenice predstavljali “znatan” dio zaštićene skupine u smislu člana 171. KZ BiH. Namjera da se istrijebi bošnjačko stanovništvo Srebrenice ostvarena je prvenstveno ubijanjem, kao i nanošenjem fizičkih i duševnih povreda. Za krivično djelo genocida nije zakonski uslov da krajnji cilj genocidnog plana treba da bude ostvaren. Zapravo niti jedan od klasićnih genocida u 20. vijeku nije uspio da istrijebi skupine ljudi protiv kojih je bio usmjeren.

787. Drugi osnov za utvrđivanje *actus reus* genocida sadržan je u članu 171. taćka b) – “nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi”. Ovaj osnov je takode dobro dokumentovan u gore navedenim zakljućcima. U predmetu *Blagojević i Jokić* u kojem se citira presuda iz predmeta *Krstić*, pretresno vijeće zaključuje da nije nužno da povreda bude trajna ili nepopravljiva, nego da se “mora raditi o povredi ćija je posljedica dugotrajno i teško oštećenje sposobnosti osobe da vodi normalan i konstruktivan život”.¹⁴³⁷ Dokaz za ovu povredu jednostavno se moće sažeti u iskazu osobe koja je preživjela ubistva u Orahovcu, Mevludina Orića, koji je svjedoćio da, nakon svega što je preživio, “moj je život izgubljen”.¹⁴³⁸ Jasno je da su osobe koje su preživjele pogubljenje zadobile fizićke i duševne povrede. Priće preživjelih ilustruju sate i

¹⁴³⁶ *Miloš Stupar i drugi*, prvostepena presuda, potvrđena drugostepenom presudom u predmetu *Miloš Stupar i drugi*.

¹⁴³⁷ *Blagojević i Jokić*, prvostepena presuda, para. 645, citat iz predmeta *Krstić*, prvostepena presuda, para. 513.

dane provedene u strahu, ponižavajućem položaju i spoznaji šta ih čeka. Iskazi osoba koje su preživjele stvarnost pogubljenja i bijeg sa stratišta su upečatljivi. Vijeće je od preživjelih saznalo o njihovoj boli i patnji, ali i o patnjama žrtava koje nisu odmah podlegle. Odbrana nije pobijala niti jedno od ovih svjedočenja. I duševne povrede nanese druge kategoriji preživjelih osoba, preživjelim srodnicima, u ovom slučaju su jednako strašne. Ubijanje kompletnog jednog dijela skupine nanijelo je ogromnu psihičku povredu preostalim preživjelim osobama, što čak i danas predstavlja prijetnju njihovom opstanku kao zajednice.¹⁴³⁹ Dovoljno je samo vidjeti da je povratak Bošnjaka u njihove ranije domove na najnižem nivou. Etnička struktura ovih zajednica je izmijenjena. Prijašnji način života je uništen, porodice su rastavljene, a zemlja napuštena. Pored toga, masovne grobnice kojima se htjelo sakriti zločin do današnjeg dana još uvijek razdvajaju preživjele od njihovih najdražih. Uprkos opsežnim istragama, još uvijek postoje neotkrivene grobnice i hiljade tijela tek treba ekshumirati. Svjesno nastojanje da se zločin prikrije se nastavlja i njime se produžava duševna bol uzrokovana ovim namjerno počinjenim djelima.

2. Mens Rea

788. Za zločin genocida potreban je dokaz da je kod optuženog postojala namjera da povrijedi i ubije zarobljenike koji su držani u zoni odgovornosti Zvorničke brigade u periodu između 13. i 20. jula 1995. ili oko tog datuma, kao i da je posjedovao konkretnu genocidnu namjeru da zaštićenu grupu u cjelosti ili djelimično istrijebi nanošenjem te povrede ili počinjenjem tih ubistava. Vijeće zaključuje da kod optuženog zapravo jeste postojala namjera da povrijedi i ubije ove zarobljenike, te da je on posjedovao i genocidnu namjeru u vrijeme kada je počinio ubistva i pomagao u njihovom počinjenju.

(a) Neophodna namjera za počinjenje ubistva i nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede

789. Namjera da se zarobljenici ubiju je očigledna i nema zakonskog opravdanja. Kao što je navedeno u Dijelu VIII, vijeće bez sumnje zaključuje da je optuženi prisustvovao počinjenju ovih ubistava i značajno doprinio tim ubistvima. Vijeće nadalje zaključuje da je on dao svoj doprinos u namjeri da ti zarobljenici budu ubijeni, odnosno, optuženi je bio svjestan svog čina, znao je da će njegove radnje značajno doprinijeti oduzimanju života bošnjačkih zarobljenika, i htio je da te radnje

¹⁴³⁸ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.godine).

¹⁴³⁹ Svjedok Tefika Ibrahimčević (15. decembar 2008.godine); Svjedok Saliha Đuderića (15. decembar 2008.godine).

bitu izvršene. Nadalje, znao je da će način na koji su vršena zatvaranja i pogubljenja uzrokovati teške tjelesne i duševne povrede.

790. Radnje i metodični obrazac po kojem su pogubljenja izvršena nedvosmisleno ukazuju na namjeru da se pobiju svi zarobljenici. Obrazac koji je pokrenut u Orahovcu sličan je obrascu primijenjenom na drugim gubilištima. Osnovne karakteristike su iste. Zarobljenici su bili nenaoružani. Lična imovina im je oduzeta. Nije bilo ni pokušaja identifikacije. Uz rijetke izuzetke, niko nije bio ispitan. Nisu bili odvedeni na mjesto za razmjenu¹⁴⁴⁰ Optuženi je bio naoružan automatskom puškom, kao i drugi. Njegov opis ubistava u Orahovcu podudara se s iskazom drugih svjedoka, posebno jednog od malog broja preživjelih žrtava očevidaca Mevludina Orića¹⁴⁴¹ Procijenjeno je da se broj zarobljenika kretao između 750 i 1000¹⁴⁴² Najmlađi je imao oko 13 godina.¹⁴⁴³ Zarobljenici su držani u fiskulturnoj sali osnovne škole. Fiskulturna sala je bila potpuno zatvoren objekat i imala je samo visoke prozore sa strane i ulaz koji je bio dobro čuvan. U fiskulturnoj sali je bilo zagušljivo zbog julskih vrućina, zarobljenicima je bilo na trenutak lakše samo u trenutku kada su izvedeni. Nije bilo hrane i samo nekolicina njih je dobila ograničenu količinu vode. Izvan školske zgrade čekali su kamioni marke TAM da se zarobljenici ukrcaju. Ruke su im bile vezane na leđima, a oči povezane platnenom trakom¹⁴⁴⁴. Odvedeni su u obližnje polje i pogubljeni. Školsku lokaciju su prethodno odabrali optuženi i Drago Nikolić. Mjesto pogubljenja izabrao je Drago Nikolić.¹⁴⁴⁵ Pripadnici organa bezbjednosti su izabrali i vojnike koji su obezbjeđivali gubilište. Uloga optuženog je prvenstveno bila da nadgleda. U svojoj prvoj izjavi datoj u SAD Trbić je naveo da je njegova uloga bila da nadgleda¹⁴⁴⁶ To je u skladu sa njegovim dužnostima kao pomoćnika Drage Nikolića. U odsustvu Drage Nikolića, on je obavljao dužnost načelnika za bezbjednost.¹⁴⁴⁷ Konačno, optuženi je i direktno učestvovao u ubistvima¹⁴⁴⁸ Ovdje se ne dovode u sumnju njegove namjere, jer je učestvovao u tim ubistvima ljudi koji su pristizali u kamionima do ranih jutarnjih sati.

¹⁴⁴⁰ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 34.

¹⁴⁴¹ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.godine).

¹⁴⁴² *Vidi gore* para. 437.

¹⁴⁴³ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.godine); Tanacko Tanić (11. decembar 2007.); *Vidi* Dean Manning (16. juni 2008.godine).

¹⁴⁴⁴ Svjedok Mevludin Orić (29. januar 2008.godine); Svjedok Milorad Birčaković (12. decembar 2007.godine).

¹⁴⁴⁵ T-17 (Trbić, Saslušanje od 29.10.2004.god.), str. 26-27. *Vidi* takođe T-982, Svjedok A-50 (Povjerljivo), str. 6599.

¹⁴⁴⁶ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 35.

¹⁴⁴⁷ O-5, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Pečović* od 12. februara 2009, str. 31356.

¹⁴⁴⁸ T-15 (Trbić, Saslušanje od 23. maja 2004.god.), str. 25-26.

“Učestvovao sam u strijeljanju i kada je bio red na mene radio na organizaciji i pripremi vozila za prijevoz ljudi na gubilište, kao i na samom gubilištu, mjestu gdje su ljudi ubijani.”¹⁴⁴⁹ .

Osim što je ovo dovoljno da potkrijepi postojanje namjere u pogledu osnovnog krivičnog djela ubistva i nanošenja teških fizičkih ili duševnih povreda, vijeće dolazi do istog zaključka i u pogledu standarda koji je potreban za genocidnu namjeru kako je navedeno u daljem tekstu. Jasno je da je otklonjena svaka sumnja u pogledu njegovih namjera kada se shvati da je on kontinuirano učestvovao u tom činu koji je trajao satima sve dok se nije smatralo da su svi zarobljenici mrtvi.

791. Optuženi Milorad Trbić izražava svoju očiglednu namjeru da učestvuje u ubistvima i na drugim lokalitetima. Postoji dovoljno dokaza koji potkrepljuju njegove izjave da je bio u Orahovcu, školi u Ročevićima, Kozluku, školi u Petkovicima i Kula Gradu.

(b) Umišljaj neophodan za počinjenje genocida

792. Namjera da se istrijebi bošnjačko (muslimansko) stanovništvo Srebrenice stoga predstavlja genocidnu namjeru. Kako je obrazloženo u prethodnom i daljem tekstu, vijeće zaključuje da je kod optuženog postojala namjera da nanese tjelesnu ozljedu, duševnu povredu i da počini ubistvo i da je, pored toga, posjedovao konkretnu namjeru da istrijebi znatan dio ove zaštićene skupine ljudi. To je ključni element. Ako se na osnovu dokaza može zaključiti da osoba koja je vršila pripreme lično nema za cilj istrebljenje skupine ljudi, ta osoba može snositi krivičnu odgovornost za genocid, ali kao pomagač i podržavalac, a ne kao glavni počinilac. Ova kvalifikacija pomagača i podržavaoca vjerovatno se može primijeniti na većinu počinilaca odgovornih za zločine u Srebrenici. Ali, zaključak da je optuženi bio pomagač i podržavalac u ovom predmetu jednostavno bi predstavljao ignorisanje činjenica. Morali bi se zanemariti dokazi o ulozi koju je Milorad Trbić odigrao i načinu na koji je postupao. Vijeće shvata da su dokazi koji to potkrjepljuju indirektni dokazi. Vijeće je takođe svjesno da je optuženi iskoristio sopstvene izjave da sakrije istinu, unese zabunu, zaštititi ostale počinioce, te da stekne povoljniju poziciju kod istražitelja MKSJ. Međutim, nakon pažljive analize dokaza, vijeće je zaključilo da nema osnova za razumnu sumnju u pogledu obima njegove namjere.

793. Branilac smatra da se nijedan događaj u vezi sa Srebrenicom ne može dovesti u vezu s njegovim branjenikom. Branilac se nije previše upuštao u unakrsno ispitivanje, nikada nije pozvao svjedoke na unakrsno ispitivanje, bez obzira što je bio podsjećan da ima pravo na to, i

¹⁴⁴⁹ T-15 (Trbić, Saslušanje od 23. maja 2004. god.), str. 26.

dozvolio je da znatna količina dokaza bude uvedena u spis bez pobijanja. Branilac je naveo da više nije moguće oslanjati se na izjave njegovog branjenika, a pri tome nije ponudio konkretan razlog za to. Iako je branilac optuženog nije opovrgao da sami događaji u Srebrenici predstavljaju genocid, optuženi mu se nije pridružio u toj konstataciji. Optuženi se u početku složio s ovom ocjenom, da bi je zatim povukao na sljedećem ročištu rekavši da nije upoznat s tim šta u pravnom smislu predstavlja zločin genocida. Pretpostavlja se da je njegov argument sljedeći: ako mi nije bila poznata pravna kvalifikacija genocida, onda nisam mogao imati ni namjeru da počinim genocid. Međutim, nije nužno da optuženi ima sposobnost da definiše pravnu kvalifikaciju zločina koji je počinio nego samo da ima svijest o tome da su njegove radnje i namjere kriminalne. Na vijeću je da utvrdi koji je zločin time počinjen. Nije nužno da optuženi bude u stanju da izrekne pravnu definiciju genocidne namjere, nego da posjeduje namjeru na koju se ta definicija odnosi. Namjera koja je potrebna sastoji se u tome da postoji cilj da se istrijebi zaštićena skupina ljudi u cjelosti ili djelimično i nije nužno da oni koji imaju tu namjeru znaju da je pravni termin za to “genocidna namjera”.

794. Iako vijeće nabroja konkretne kriterije koji pomažu u analizi namjere optuženog, ono takođe razmatra probleme koji su karakteristični za ocjenu ove posebne namjere. Problem u vezi sa pitanjem posebne namjere jeste shvatanje da se ovdje zahtijeva standard dokazivanja koji je znatno viši od uobičajenog. Napokon, to je zločin iznad svih zločina.¹⁴⁵⁰ Uprkos njegovom obimu, taj zločin vrše obični ljudi. Obični ljudi su u stanju da počine najstrašnije zlo pod određenim skupom okolnosti. Ono je proizvod neispitane i neobuzdane mržnje.

795. U dokazivanju zločina genocida, motiv nije važan, međutim, kod običnog zločina poput ubistva, često se traži motiv da bi se shvatio sam zločin. Da bi se shvatilo ubistvo s predumišljajem, većina prihvata uobičajene motive kao što su pohlepa, ljubomora i mržnja. Ovi uobičajeni motivi su jednostavni. Na primjer, pohlepa je želja da se nešto posjeduje u cjelosti, a mržnja je nepriznavanje nečijeg prava na postojanje. Čini se da smo u stanju da prihvatimo ovakve motive za jednu smrt i slažemo se da je običan čovjek koji dozvoli da mržnja upravlja njegovim postupcima sposoban da počinu ubistvo. Međutim, izgleda da je teško prihvatiti činjenicu da običan čovjek, možda opsjednut pohlepom za teritorijom i mržnjom prema ljudima koji mu se u tome suprotstavljaju, postavši neosjetljiv na smrt nakon mjeseci i godina ratovanja i uvjeren da je njegov stav ispravan, može početi da sistematski zauvijek ubija neku skupinu ljudi, i to bez imalo grižnje savjesti osim što osjeća nelagodu da bi mogao biti uhvaćen. Kada kasnije bude uhvaćen, on počinje

¹⁴⁵⁰ *Tužilac protiv Kambande*, ICTR 97-23-S, Presuda i kazna od 4. septembra 1998. godine (“*Kambanda Presuda i kazna*”), para. 16. Takođe vidi Schabas, *Genocid u međunarodnom pravu*, str. 9.

da obmanjuje i zbunjuje one koji su ga uhvatili, nastoji da iz te situacije izvuče ono što može, a ne čini ništa da nakon rata olakša patnju preživjelim žrtvama i članovima njihovih porodica. U određenim okolnostima možete imati cijeli mozaik sastavljen od mnoštva ljudi s različitim stepenom odgovornosti koji čine zločin više puta opisan kao genocid. Za mnoge od nas to znači suočavanje s neprijatnom istinom da su obični ljudi sposobni da počine genocid.

796. Šta je ustvari za to potrebno? Za razliku od ubistva, za to je možda potreban veći stepen indiferentnosti prema nekom dijelu čovječanstva. Počinilac mora biti sposoban da zaboravi da konkretan dio stanovništva iz njegove šire zajednice pripada ljudskom rodu. Za to je potrebna potpuna indiferentnost prema sudbini pripadnika ove skupine. Sam pojam indiferentnosti ovdje prevazilazi mržnju. Mržnja podrazumijeva postojanje nekog odnosa, što su mnogi u ovom sukobu imali s komšijama, kolegama, rodbinom i školskim drugovima. Međutim, taj odnos je uništavan i dehumanizacijom koju su neki, ne svi, prigrlili. Iako su se mnogi ljudi opirali znajući da je to pogrešno, mnogi nisu, pa su postali žrtve ove propagande. Međutim, kada čovjek izgubi svoju čovječnost i postane indiferentan, genocid postaje sredstvo za ostvarenje cilja.

797. Vijeće je sagledalo opšti kontekst vremena, i shvatilo, kao što i svijet sada mora shvatiti, koliko je ovaj rat bio lični. Meta ovog rata je bilo civilno stanovništvo i on je uništio strukturu društva u koju su mnogi vjerovali. Nezamislivo je postalo stvarnost. Analiza zaključaka vijeća u prethodnom tekstu pokazuje da je Trbić znao za genocidni plan, barem u odnosu na zonu odgovornosti Zvorničke brigade, on je razumio šta se od njega očekuje i u potpunosti je učestvovao u tome u svojstvu referenta (zamjenika pomoćnika komandanta) za bezbjednost Zvorničke brigade.

798. U radnjama optuženog nema ništa što bi se moglo smatrati legitimnim. Prema zakonu koji je tada bio na snazi, pripadnici VRS su imali pravo da vjeruju da su naredjenja izdavana u dobroj vjeri te da su, ukoliko su primjerena, bila dopuštena. Neke naredbe su bile smatrane nezakonitim već na prvi pogled. Masovna pogubljenja ratnih zarobljenika su “nezakonita već na prvi pogled”.¹⁴⁵¹

799. Neki svjedoci su naveli brojna opravdanja tvrdeći da je zatvaranje bošnjačkih muškaraca bilo legitimno. Takav stav se zasnivao na tvrdnji da je te muškarce trebalo ispitati kako bi se provjerilo da li je neko od njih osumnjičen za ratni zločin. U odnosu na većinu zarobljenika to bila čista laž jer su im sva lična dokumenta oduzeta od momenta kada su odvedeni. Sve i da je bilo istine u ovoj tvrdnji, vojnici VRS su zapravo uništili dokaze potrebne za utvrđivanje istine. Imena

ništa ne znače: opis svjedoka Josepha Kingorija koji govori o paničnom pokušaju zapisivanja imena dok su autobusi odlazili je jeziv.¹⁴⁵² Bez mogućnosti da se dokaže identitet, nije bilo načina da se njihova imena uporede ili pronadu na nekom eventualnom spisku traženih ratnih zločinaca.¹⁴⁵³

800. Priča o pravniku bošnjačke nacionalnosti, Rešidu Sinanoviću, takođe dokazuje ovu laž. On je bio jedan od malog broja Bošnjaka koji su zaista bili identifikovani i ispitivani o ulozi koju su imali u eventualnom ratnom zločinu. Zlatan Čelanović, stručno lice dodijeljeno Bratunačkoj brigadi, bio je pravnik i radio u odjeljenju za pravne poslove. On je svjedočio da mu je 13. jula 1995.g. u Bratuncu Momir Nikolić doveo gospodina Sinanovića na ispitivanje. Gospodin Sinanović je pripadao grupi od 5 ili 6 Muslimana koji su dovedeni gospodinu Čelanoviću na ispitivanje. Prethodnog dana je pukovnik Beara zahtijevao od Čelanovića da ispita neke zarobljenike kako bi se konkretno provjerilo da li se neko od zarobljenika spominje u knjigi pod nazivom "Hronika našeg groblja". Ukoliko bi takvu osobu pronašao, Čelanović je o tome je trebalo da obavijesti nekoga u organima bezbjednosti. Kada su se ova dva pravnika susrela radi ispitivanja, razgovarali su kao kolege koje se nisu vidjele duže vrijeme. Zapravo, gospodin Čelanović navodi, "mi smo samo.....razgovarali, jer i prije nego što je doveden, nije bilo nikakve osnove da se on sumnjiči u vezi s bilo čim."¹⁴⁵⁴ On je to kasnije pojasnio, navodeći:

Što se tiče Sinanovića, on je bio pristojan i pošten čovjek. Nakon svega što se desilo, na površinu nije izbilo ništa što bi ukazalo da je on nekome nešto našao učinio, počinio ratni zločin protiv srpskih civila, vojnika ili bilo šta drugo. On Srbima nije učinio ništa našao.¹⁴⁵⁵

801. Uprkos ovom zaključku, njegova konačna sudbina se nije razlikovala od sudbine drugih. Time se ne želi kazati da su drugi eventualno bili za nešto krivi, nego se želi naglasiti činjenica da je svaki prvobitni razlog za izdvajanje i držanje ovih muškaraca bio lažan. Nikada nije postojala namjera da se ovi zarobljenici razmijene, niti da se izvrši legitimna kontrola radi pronalazjenja eventualnih ratnih zločinaca. Nakon što je ova grupa zarobljenika ispitana, prebačena je u školu u Bratuncu. Nije poznato kuda se Rešid Sinanović odatle tačno kretao, sve dok podaci o njemu nisu pronađeni u bolnici u Loznici, gradu u Srbiji.¹⁴⁵⁶ Prema bolničkoj evidenciji, tamo je bio podvrgnut operaciji.¹⁴⁵⁷ Ova situacija predstavlja krajnji apsurd. Ovdje imate dobre ljude koji mu pokušavaju

¹⁴⁵¹ Vještak Richard Butler (17. i 18. mart 2008.godine).

¹⁴⁵² Svjedok Joseph Kingori (8. septembar 2008.godine); T-870 (Video snimci Potočara).

¹⁴⁵³ Robert Franken je takođe svjedočio da nisu bili u mogućnosti da sačine spisak niti da objasne zašto popis muškaraca nije bio uspješan, T-963, Iskaz svjedoka Robert Franken u predmetu *Krstić*, str.2048.

¹⁴⁵⁴ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu *Popović*, str. 6657.

¹⁴⁵⁵ T-873, Iskaz svjedoka Zlatana Čelanovića u predmetu *Popović*, str. 6658.

¹⁴⁵⁶ T-873, Iskaz svjedoka Zlatan Čelanovića u predmetu *Popović*, str. 6660.

¹⁴⁵⁷ T-510 (Popratno pismo uz spisak pacijenata u bolnici u Banji Koviljači u Srbiji, iz jula 1995.g.); T-746 (Popratno pismo iz Doma zdravlja u Bijeljini (Dr. Zoran Jović) upućeno Veselinu Londroviću, uz priloženu fotokopiju

spasiti život, da bi ga drugi okončali. Nejasno je da li je liječen u Loznici ili u Domu zdravlja u Banji Koviljači u Srbiji, na obali Drine, ali se zna da je nakon liječenja predat vojnim policajcima Zvorničke brigade u Karakaju. Zatim je, sa još nekoliko drugih osoba, prebačen u Štab u Zvorničke brigade. Očigledno da je plan zatvaranja i pogubljenja muškaraca, Bošnjaka iz Srebrenice, podrazumijevao da niko ne smije pobjeći.

802. Trbić je ispričao ostatak priče, navodeći da je preko majora Golića, obavještajca iz Drinskog korpusa, primio naređenje od Beare da ispita tu grupu i da ih zatim odvede i pogubi. On je to i uradio.¹⁴⁵⁸ Optuženi je nadgledao pogubljenje, ukop i kasnije ponovni ukop ovog nedužnog čovjeka koji je bio civil i nije predstavljao nikakvu vojnu prijetnju.¹⁴⁵⁹ Ako je u početku i učinjen napor da se ovaj jedan čovjek spasi i da mu se kasnije pruži ljekarska njega, sve je to poništeno kada mu se put ukrstio s optuženim. Njegovo ubistvo je bilo samo jedno u nizu, izvršeno u skladu sa sveobuhvatnim planom pogubljenja bez izuzetka.

803. Nadalje, moramo razmotriti i ono što se ne nalazi u dokazima. Nema dokaza o bilo kakvom postupku koji bi ukazivao na suprotno, niti dokazi pokazuju da postoji bilo kakvo kajanje. Za žalbeno vijeće u predmetu *Miloš Stupar i drugi* to je predstavljalo značajan faktor. Žalbeno vijeće je na sljedeći način analiziralo genocidnu namjeru:

Naime, za ovo Vijeće nije sporno da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. To krivično djelo, zbog svoje prirode nije moglo biti izvršeno od strane samo jednog čovjeka, već je moralo obuhvatiti aktivno djelovanje više lica, od kojih je svako imao svoju ulogu. Međutim, evidentno je da nisu svi učesnici u događajima u Srebrenici u naznačenom periodu postupali sa jednakim stanjem svijesti, niti su preduzimali iste radnje. Uloga suda je da u svakom konkretnom slučaju utvrdi krivičnu odgovornost svakog optuženog ponaosob, a imajući u vidu njegove radnje, namjeru i umišljaj.¹⁴⁶⁰

804. Žalbeno vijeće je razmotrilo radnje koje bi se mogle tumačiti kao dokaz da optuženi nije dijelio namjeru da počinu genocid.

Iz iskaza svjedoka S4 proizilazi da su vojnici još u Srednjem nagovještavali razlog zbog kojeg su premješteni u Bratunac. Ovaj svjedok je u svome iskazu rekao da su i po dolasku u Bratunac i prilikom pretresa terena shvatili da će njihov zadatak biti „muškarce pobiti, nejač odvojiti“. Prema iskazu ovog svjedoka neki od pripadnika istog voda su se još u Srednjem bunili što će biti premješteni u Bratunac. Svjedok je i sam pomišljao da pobjegne, a kao razlog negodovanja istakao je činjenicu da nisu htjeli da se susreću sa ljudima koje poznaju, jer su pretpostavljali da će biti ubijanja.¹⁴⁶¹

medicinskog registra (knjiga prijema) za 1995.). Svjedok Zlatan Čelanović govori o ovim zapisima za vrijeme svjedočenja, T-873, Svjedok Zlatan Čelanović *Popović* Iskaz, str. 6659-6662.

¹⁴⁵⁸ T-18 (Trbić, saslušanje od 8. novembra 2004.), str. 21-22, 46.

¹⁴⁵⁹ T-18 (Trbić, saslušanje od 8. novembra 2004.) str. 47.

¹⁴⁶⁰ *Miloš Stupari drugi*, drugostepena presuda, para. 572.

¹⁴⁶¹ *Miloš Stupari drugi*, drugostepena presuda, para. 553.

Nadalje, svjedok S4 je također izjavio da je njihov komandir Trifunović, prije nego su povučeni sa pomenute lokacije, rekao da je strašno što se desilo, da je mnogo ljudi izginulo i da ce oni na kraju krajeva zbog toga „zaglaviti“. Svjedok potvrđuje i da je prisustvovao na sahrani Dragičević Krste, kao i na ručku poslije nje, te navodi da se među učesnicima ovog događaja pričalo da je žalosno to što se desilo, da se nije trebalo desiti, te da neko za to mora odgovarati.¹⁴⁶²

805. Na osnovu ovih izjava:

Navedene činjenice su prema ocjeni ovog vijeća bitne prilikom utvrđivanja (ne)postojanja genocidne namjere kod optuženog. Naime, u nedostatku eksplicitnih dokaza koji bi nedvosmisleno potvrdili postojanje genocidne namjere kod optuženih, vijeće je svoj zaključak o njoj moralo izvesti iz ovakvih, posrednih, dokaza. Pri tome je neophodno imati u vidu jedno od osnovnih načela krivičnog postupka – načelo *in dubio pro reo*, prema kojem sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojim ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava na način koji je povoljniji za optuženog.¹⁴⁶³

806. Žalbeno vijeće je smatralo da gore navedene činjenice (protesti protiv odlaska u Bratunac, zabrinutost zbog onoga što je učinjeno i načina na koji je to učinjeno) dovode u sumnju utemeljenost zaključka pretresnog vijeća o postojanju genocidne namjere kod optuženog.¹⁴⁶⁴

(i) Nema dokaza o radnjama koje bi ukazivale da nije postojala genocidna namjera

807. U ovom predmetu nema dokaza te vrste. U svojim mnogobrojnim izjavama optuženi Milorad Trbić nije pokazao kajanje niti oklijevanje. Ono što je za vijeće bilo od najvećeg značaja jeste potpuna ravnodušnost Trbića prema tim ubistvima. Uprkos očiglednim obmanama u njegovim izjavama, ostaje utisak o ubistvima i njegovoj ulozi u tim ubistvima iz njegove ponavljene priče. Njegovo ukupno držanje je mirno i bez emocija. Očigledno je da on shvata da je cilj da se istrijebi cijela grupa. Nema protesta. On pokazuje samo efikasnost. Nakon ubistava u Orahovcu, jedino što ga brine je to da li će imati priliku da se pozdravi s porodicom prije nego što odu na odmor na more. Nakon pogubljenja u Petkovcima koja je nadgledao, on se s Dragom Nikolićem vraća u Zvorničku brigadu oko 8 sati ujutru. Sastaju se sa Bearom i Popovićem kako bi ih informisali o ubistvima, nakon čega su “napravili pauzu i popili kafu i sok”¹⁴⁶⁵. Na tom sastanku je dogovoreno da moraju

¹⁴⁶² Miloš Stupari drugi, drugostepena presuda, para. 554.

¹⁴⁶³ Miloš Stupari drugi, drugostepena presuda, para. 555.

¹⁴⁶⁴ Miloš Stupar i dr., drugostepena presuda, para. 556.

¹⁴⁶⁵ T-18 (Trbić, Saslušanje od 8.11.2004.god.), str. 8-9. Takođe vidi T-15 (Trbić, saslušanje od 23. maja 2004.), str. 28; T-16 (Trbić, saslušanje od 27. maja 2004.), str.12 i 16. U svojim izjavama od 23. maja 2004.g. i 27. maja 2004.g., Trbić navodi da je ovaj sastanak održan nakon Orahovca, ali za vrijeme obilaska lica mjesta u avgustu 2004.g., dolazi do izmjene u pogledu vremena, što objašnjava svojim sjećanjem na te događaje. Obilazak tih lokacija je bio od velike pomoći. T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god). (Povjerljivo), str. 9. Pandurević svjedoči o susretu generala Živanovića i Beare 15. jula 1995.g., navodeći da je Beara boravio u kancelarijama organa bezbjednosti u Zvorničkoj brigadi ujutru 15. jula, Svjedočenje Pandurevića u predmetu *Popović* od 26. februara 2009.g., str. 32184 i 27. februara 2009. str. 32200

da nastave sa ubijanjem. U jednom momentu, nakon ubistava, našao se u kolima sa svojim vozačem, Miloradom Birčakovićem. Prema svjedočenju njegovog vozača, njih dvojica su u autu ćutali i nisu razgovarali jer su bili očajni (zbog ubistava). Međutim, ova izjava se može pripisati samo vozaču. To je izjava vozača i ona odražava samo njegovo duševno stanje. Ona se ne može koristiti za pretpostavku da se Trbić (koji zapravo nije ništa rekao) slično osjećao. Naprotiv, u situaciji kada je mnogo toga moglo biti izrečeno i podijeljeno s nekim, on nije rekao ništa.

(ii) Sistematsko planiranje

808. Drugo, prilikom analize različitih faktora, vijeće je tražilo dokaze za sistematsko planiranje. Kao što smo već naglasili, to nije neophodan element za zločin genocida, barem ne za osuđujuću presudu po tačkama a) i b).¹⁴⁶⁶ U svojoj prvoj izjavi optuženi opisuje plansku prirodu pogubljenja. Zbog načina na koji su muškarci odvojeni i odvedeni u škole, znao je da će oni biti pogubljeni umjesto da odu u Tuzlu na razmjenu.¹⁴⁶⁷ U jednoj drugoj izjavi optuženi je naveo da je:

radio na organizovanju i pripremi operacije pogubljenja, organizovanju obezbjeđenja do početka, organizovanju utovara i slanja vozila na mjesto izvršenja operacije, na mjesto operacije pogubljenja.¹⁴⁶⁸

809. Sastanci logistike su bili česti. Na primjer, nakon Orahovca, optuženi se sastao s Dragom Nikolićem, Popovićem i Bearom kako bi razmotrili operaciju na sljedećoj lokaciji, u Petkovcima.¹⁴⁶⁹ Nakon Petkovaca, uslijedio je sastanak o Ročevićima. Sastancima su prisustvovala uvijek iste osobe: Beara, Popović, Drago Nikolić i Trbić, iznova i iznova. Egzekutori su se mogli smjenjivati, ali je grupa koja je kontrolisala dešavanja uvijek bila ista.

(iii) Posvećenost cilju

810. Treći element koji je vijeće uzelo u obzir bila je potpuna posvećenost optuženog ovom cilju. On je bio sasvim odlučan da sprovede plan u djelo. Kada se činilo da možda neće biti dovoljno vojnika za sprovođenje plana pogubljenja, umjesto da to iskoristi kao razlog da izmijeni ishod, on

¹⁴⁶⁶ Vidi Antonio Cassese, *Is genocidal policy a requirement for the crime of genocide?* (Da li je genocidna politika uslov za zločin genocida), str. 134-136 u UN Konvencija o genocidu: Komentar (Paola Gaeta, ed., 2009).

¹⁴⁶⁷ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 34.

¹⁴⁶⁸ T-13 (Trbić, saslušanje od 21.1.2004.god), str. 7; Takođe vidi T-982 Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6683-6684.

¹⁴⁶⁹ T-15 (Trbić, Saslušanje od 23.5.2004.god.) str. 28.

preuzima na sebe da riješi taj problem kako bi sve teklo nesmetano.¹⁴⁷⁰ Ovo treba uporediti s postupcima svjedoka Sretena Aćimovića, Zorana Radosavljevića ili Tanacka Tanića, ljudi koji su uprkos tome što im je izdata direktna naredba, uspjeli da izbjegnju sudjelovanje u zločinu.¹⁴⁷¹

811. Vijeće podsjeća na raspravu u predmetu *Brđanin* i citira izdvojeno mišljenje sudije Iana Bonomya u predmetu *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*.¹⁴⁷² Ovim mišljenjem se dalje citira predmet "*Justice*" u kojem je Vojni sud, analizirajući pitanje namjere optuženog utvrdilo "suštinu dokaza" u činjenici da se "optuženi potpuno posvetio njenom ostvarenju"¹⁴⁷³ Ova karakterizacija tačno opisuje i stepen dobrovoljnog učešća Milorada Trbića.

(iv) Nastojanja da se savlada otpor žrtava

812. Naime, optuženi objašnjava svoju ulogu u obezbjeđenju i posebno objašnjava šta se desilo u Ročevićima. U nastojanju da smiri zarobljenike, "one koji su stvarali pometnju", on je, zajedno s drugima koji su radili na obezbjeđenju, izveo 20 Muslimana i ubio ih pucanjem iz vatrenog oružja. Bez obzira što objašnjava da je to izvršeno po "ovlaštenju Popovića", optuženi dalje obrazlaže da je to urađeno na njegovu inicijativu.¹⁴⁷⁴ Kao oficir odgovoran za bezbjednost, on je znao koliko je važno da uguši svaki otpor. Trbić je ranije takođe izjavio da je u Orahovcu dobio uputstva od Drage Nikolića i Beare da u slučaju pobune izvede i pobije one koji pružaju otpor. Mevludin Orić je potvrdio da se to zaista i desilo. Prema njegovoj izjavi, Trbić je pucao u zatvorenike ispred fiskulturne sale, da bi ih "držao pod kontrolom".¹⁴⁷⁵

(v) Nastojanja da se savlada protivljenje drugih počinilaca

813. Jedan tječiti komentar koji je Trbić dao u svojim ranijim izjavama bio je taj da je smatrao neophodnim da on ubije njih nekoliko, da bi drugima pokazao kako se to radi. Iako vijeće nije

¹⁴⁷⁰ T-3 (Trbić, Vanraspravni iskaz iz SAD-a od 19.8.2002.godine), str. 39-41; T-13 (Trbić, saslušanje od 21. januara 2004.), str. 6-7; T-15 (Trbić, saslušanje od 23. maja 2004.), str. 26. Takođe *vidi* T-982, Svjedočenje svjedoka A-50 (Povjerljivo), str. 6608-12, 6704-05, i 6767.

¹⁴⁷¹ Svjedočenje svjedoka Sretena Aćimovića (3. decembar 2007.); Svjedok Tanacko Tanić (11. decembar 2007.); Svjedok Zoran Radosavljević (5. februar 2008.).

¹⁴⁷² *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*, IT-05-87-PT, Odluka po prigovoru Ojdanića na nenadležnost, Izdvojeno mišljenje sudije Iana Bonomya, 22. mart 2006. godine, posebno para. 18-22.

¹⁴⁷³ *Brđanin*, drugostepena presuda, para. 398 *citata iz predmeta Sjedinjene Države protiv Altstoetter i dr.*, Vojni sud S.A.D., presuda, 3.-4.decembar 1947. ("predmet Justice"), na suđenju ratnim zločincima pred vojnim sudovima u Njembergu prema Zakonu br. 10 Kontrolnog savjeta (1951.), vol. III (fn. 44 u originalu) sudska presuda, str. 1156.

¹⁴⁷⁴ T-18 (Trbić, Saslušanje od 8.11.2004.god), str. 11-12.

¹⁴⁷⁵ T-15 (Trbić, Saslušanje od 23.5.2004.god), str 25; Takođe *vidi* T-19 (Informativni izvještaj MKSJ u vezi s obilaskom lica mjesta iz avgusta 2004.god. (Povjerljivo), str. 3.

našlo dokaze koji potkrepljuju njegovo učestvovanje na lokaciji koju on spominje, ono smatra njegovo objašnjenje uvjerljivim. Na svakom od potvrđenih stratišta, Trbić je pogubio nasumičan broj zarobljenika na mjestima na kojima su bili zatvoreni prije masovnih pogubljenja, kao i na samom stratištu. Ovaj obrazac se ponavljao. Kao što dokazi ukazuju, egzekutori su se često mijenjali u zavisnosti od mjesta. Ono što se nije mijenjalo, bila je Trbićeva uloga da pokaže kako to treba učiniti, za slučaj da postoji bilo kakva sumnja ili otpor prema tim radnjama.

(vi) Nastojanja da se spriječe bjekstva

814. Orahovac je ponovo model. Prije nego što su pogubljeni, zatvorenici u Orahovcu su bili slomljeni i fizički oslabljeni. Uprkos tome, njihovi egzekutori su našli vremena da svakome stave povez preko očiju i svežu ruke na leđa. Milorad Birčaković je dobio zadatak da prati kamione marke TAM koji su zarobljenike prevozili na mjesto pogubljenja. Njegov posao je očigledno bio da spriječi bjekstva. Trbić je bio jedan od posljednjih koji je napustio stratište u Orahovcu, kao i lokaciju kod brane u Petkovcima. Iz njegovih izjava jasno proizilazi da je razlog tome bio da se osigura da posao bude završen. Prema izjavama preživjelih iz Orahovca i Kozluka, egzekutori su ispaljivali metke u glave tijela za koja su mislili da su bila topla ili još uvijek živa. Očigledno je da nikoga nije trebalo ostaviti u životu. Čak i taj mali broj onih koji su pobjegli predstavlja čudo. Konačno, vijeće podsjeća na ubistvo Rešida Sinanovića. On je, zapravo, bio pobjegao i liječen je u bolnici, nakon čega je zarobljen po drugi put. Vojnici na kontrolnim punktovima na Drini su predavali bjegunce Zvorničkoj brigadi i oni su vraćani u štab. Tih nekoliko ljudi koji su u početku uspjeli izbjeći smrt pogubljeno je zatim po kratkom postupku i prema Trbićevim navodima ukopano na području Kula Grada.

(vii) Okrutnost progonitelja prema žrtvama

815. Očigledno je da za zarobljenike nije pripremljena hrana, voda ili higijenski uslovi. Jedini zadatak učesnika bio je da zatvore i ubiju. Mnogi svjedoci su govorili o julske žezzi. Svjedoci srpske nacionalnosti koji nisu uživali ili podržavali toliku okrutnost primijetili su patnju zarobljenika.¹⁴⁷⁶ Uprkos tome, bilo je malo pokušaja da se situacija promijeni. Jasno je da nije bilo naredenja ili planova s vrha ili na terenu da im se olakša fizička patnja. Niti u jednoj od njegovih brojnih izjava ne postoji ni tračak dokaza da je Trbić išta učinio da olakša ovu patnju. Mnogi zarobljenici, već oslabljeni u uslovima koji su vladali u Srebrenici prije pada, proveli su dane od

¹⁴⁷⁶ Svjedok A-42 (28.01.2008. godine).

momenta zarobljavanja do pogubljenja bez hrane i vode, prepušteni razmišljanjima o vlastitoj sudbini. To je moralo biti nepodnošljivo.

(viii) Neprekidno učešće u samom činu

816. Trbić se priključio. On je bio aktivni učesnik i, kako je gore navedeno, njegove aktivnosti predstavljale su značajan doprinos počinjenju genocida. Bilo da se radilo o samom pucanju, organizovanju dodatnog broja vojnika, čišćenju terena, obezbjeđivanju goriva, određivanju lokacija za zatvaranje ili obavljanja konačne provjere na terenu, on je bio uključen na svakoj lokaciji u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.

(ix) Ponavljanje destruktivnih radnji, odnosno, više od jedne lokacije

817. Mnogi učesnici u genocidu u Srebrenici bili su angažovani samo na jednoj lokaciji. Nemoguće je posmatrati sva ponavljanja djela u kojima je Trbić učestvovao i ne zaključiti da je on želio da u njima učestvuje. U periodima između dešavanja imao je dane za razmišljanje o svom učešću. Nije ispoljavao neodlučnost ili žaljenje, niti je pokazao kolebanje. Dokazi upućuju na zaključak da je on jednostavno nastavio da izvršava zadatke koje je dobio.

(x) Same radnje: „Test iz predmeta Kravica“¹⁴⁷⁷

a. Broj žrtava

818. U pogledu broja lica čiji je identitet utvrđen DNK analizom, najmanje 2938 identifikovanih žrtava je pronađeno u masovnim grobnicama u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.¹⁴⁷⁸ To nije konačan broj jer se još uvijek čeka na identifikaciju velikog broja ostataka i još uvijek se pronalaze

¹⁴⁷⁷ Predmet *Miloš Stupar i dr.*, prvostepena presuda, str. 118.

¹⁴⁷⁸ T-833 (Manningov izvještaj iz 2007. godine), str. 3/24-19/24. T-836 (Srebrenica – primarne i sekundarne masovne grobnice). Vidi također dio VII. E. 1. gore. Broj žrtava iz primarnih i sekundarnih lokacija s područja zone odgovornosti Zvorničke brigade, čiji je identitet utvrđen DNK analizom, na dan 27.11.2007. godine: Orahovac (Lažete 1)- 115 lica, Orahovac (Lažete 2) - 157 lica, Vojna ekonomija Branjevo (Pilica) - 103 lica, brana kod Petkovaca - 12 lica; Kozluk – 328 lica; neukopani ostaci na lokaciji Kozluk – 14 lica; cesta za Čančare 2 -111 lica; cesta za Čančare 3 – 131 lica; cesta za Čančare 5 - 221 lice; cesta za Čančare 7 – 103 lica; cesta za Čančare 10 – Kamenica 10 - 340 lica; cesta za Čančare 11 - 136 lica; cesta za Čančare 12 – 112 lica; cesta za Čančare 13 – 60 lica; cesta za Hodžiće 3 – 37 lica; cesta za Hodžiće 4 – 67 lica; cesta za Hodžiće 5 – 54 lica; cesta za Hodžiće 6 – Snagovo 1 – 57 lica; cesta za Hodžiće 7 – Snagovo 2 – 102 lica; Liplje 1 – 142 lica; Liplje 2 – 167 lica; Liplje 3 – 44 lica; Liplje 4 – 221 lica; Liplje 7 – 104 lica.

grobnice. Taj broj nije od odlučujućeg značaja jer čak i samo jedno ubistvo koje je počinjeno sa posebnim umišljajem može se smatrati genocidom.¹⁴⁷⁹ Međutim, on ukazuje da je namjera bila da se unište svi pritvoreni Muslimani. Ovo se, dakle, odnosi i na one koji su u početku bili spašeni i kojima je pružena medicinska njega kako bi im se sačuvali životi, ili koji su bili privremeno spašeni, ali su kasnije pogubljeni jer je cilj bio da se pogube svi Muslimani iz Srebrenice.

b. Upotreba pogrđnih riječi

819. U opisima preživjelih se navodi upotreba verbalnih uvreda i pogrđnih riječi na mjestima na kojima su bili zatvoreni, kao i na mjestima pogubljenja. Na primjer, Mevludin Orić navodi da je čuo jednog od vojnika kako govori „najbolji ste mrtvi“.¹⁴⁸⁰ Nema dokaza da je iko pokušao da to zaustavi. Takve riječi odražavaju indiferentnost prema zarobljenicima i nesposobnost da se na Muslimane gleda kao na ljudska bića. One odražavaju i kontekst ratnih dešavanja, ljutnju i ogorčenost pojedinaca koja je nastala zbog njihovih proživljenih patnji. Međutim, nema dokaza da je Trbić koristio takav rječnik, niti da je doživio neku smrt u porodici usljed rata.

c. Sistematičan i metodičan način ubijanja

820. Obrazac koji je nastao u Orahovcu metodično se prenosio i ponavljao na svih pet lokacija. Zarobljenici su dovodeni na mjesta na kojima su zatvarani i iskrcavani iz autobusa i kamiona. Od njih je traženo da odlože lična dokumenta i stvari prije nego što uđu u objekat ili prostor u kojem su čuvani. Nakon ulaska, držani su u nečovječnim uslovima bez hrane, vode i osnovnih higijenskih potrepština. Zatim su okupljani, na nekim lokacijama su im ruke vezivane i stavljan povez preko očiju, pa su zatim ukrcavani u kamione i u malim grupama odvoženi na mjesta pogubljenja. Tu su ubijani strijeljanjem iz automatskih pušaka. Vršena je provjera ubistava, kako bi bili sigurni da su ljudi mrtvi, i mnogi su bili dokrajčeni pucanjem u glavu iz pištolja ili puške. S obzirom na broj palih tijela, neki od ranjenih su još uvijek bili živi, i živi su sahranjeni. Nakon svakog od ovih pogubljenja tražena je oprema i kopane su masovne grobnice na mjestima gdje su ležala tijela.

¹⁴⁷⁹ MKTR predmet *Ndinibahizi* prvostepena presuda, paragrafi 470-471. Kao što to navodi pretresno vijeće u predmetu *Kravica*, ovo vijeće također prihvata da ovakav zaključak nije razmatran u drugostepenom postupku, imajući u vidu da je žalbeno vijeće poništilo osuđujuću presudu na drugim osnovama. Ipak, ovo pretresno vijeće također uzima u obzir da se ovime naglašava ključni aspekt, odnosno da se broj žrtava mora razmatrati u odnosu na sve činjenice i da ne postoji „magični broj“. Prvostepena presuda u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, str. 118, fusnota 265.

¹⁴⁸⁰ Svjedok Mevludin Orić (29.01.2008. godine)

Svako mjesto pogubljenja je bilo pažljivo isplanirano. Obrazac iz Orahovca je ponavljan sve dok genocidni plan nije ostvaren naredne sedmice.

d. Korištena oružja i stepen fizičkih povreda

821. Osobe koje su vršile pogubljenja koristile su automatske puške iz kojih je pucano rafalnom paljbom. Tanacko Tanić je objasnio način na koji je oružje davano u slučaju kada osoba nije imala oružje kojim je bila zadužena na uobičajeni način. Razmjere fizičkog povređivanja su takođe bile velike. Iako su mnogu ubijeni brzo, strijeljanjem, mnogi drugi su bili teško ranjeni i nisu mogli pobjeći. Ljudi su ječali u agoniji. To je privlačilo pažnju njihovih ubica koje su se zatim vraćale i završavale posao. Možda se nateži aspekt svjedočenja Mevludina Orića odnosio na to što su dvojica preživjelih morali da ostave ranjene. S obzirom da su i sami već bili krajnje iscrpljeni, nisu bili u stanju da ih iznesu. Nisu bili dovoljno snažni da ih nose, pa su morali da slušaju njihove bolne jauke dok su bježali gazeći po krvi. Automatske puške jesu bile djelotvorne, ali s obzirom na broj zarobljenika jasno je da su neki bili samo ranjeni, pa je nepoznat broj njih živo sahranjeno.

e. Metodično planiranje

822. Svaka lokacija je bila pažljivo izabrana kako bi mogla da primi stotine zarobljenika. S obzirom da je bilo ljeto, škole su bile prazne, pa su mogle biti iskorištene u tu svrhu. Svaka od izabranih škola je u blizini imala prostor izdvojen od očiju javnosti za sama pogubljenja i ukope. Dom u Pilici je bio iznimka i pogubljenja na ovoj lokaciji su izvršena u samom centru mjesta, u objektu koji je bio dovoljno veliki da primi stotine zarobljenika. Za svaku lokaciju je organizovana i obezbijedena oprema za iskopavanje zemlje i ukop. Trbić se vraćao na većinu tih lokacija, kako bi izvršio posljednje provjere i čišćenja. Prije preuzimanja dužnosti dežurnog oficira 16. jula Trbić ide da ispita teren kod škole u Petkovcima i kod brane. Istoga dana, kao dežurni oficir, evidentira zahtjev za utovarivačem, rovokopačem i kiperom s ceradom u Pilicama. Trbić zna da je to potrebno za operaciju ukopa na toj lokaciji. Trbić informiše Jokića o tim potrebama. Pored toga, za slučaj da inženjerijska jedinica nema odgovarajući kamion, on informiše Sretena Miloševića, komandira logistike, da je ovu vrstu kamiona potrebno obezbijediti za Pilicu. Za sva pogubljenja bilo je obezbijedeno gorivo za mašine potrebne za ponovni ukop. Postojeće organizacione strukture poput dežurnog oficira, korištene su prema potrebama za koordinaciju aktivnosti.

f. Ciljane žrtve, bez obzira na starosnu dob

823. Najmlada identifikovana žrtva u Orahovcu je imala oko 13 godina.¹⁴⁸¹ Nije bilo nastojanja da se napravi razlika u pogledu starosnih grupa. Mevludin Orić je govorio o starcima „klonulih glava“. Vidio je starce u 70-tim. Tanacko Tanić je govorio o tome da je tamo vidio najmanje dvoje djece. Jedino zajedničko bilo im je to što su svi bili Muslimani iz Srebrenice. Na osnovu antropoloških izvještaja za grobnice koje se povezuju sa Srebrenicom, Dean Manning navodi da se raspon godina žrtava kretao od najmlađeg sa 8 (osam) godina do devedesetogodišnjaka.¹⁴⁸² Više svjedoka je govorilo o ubistvu jedne mentalno zaostale osobe.¹⁴⁸³ Nije bilo iznimki.

g. Ciljane preživjele osobe

824. Ovo je slično faktoru „nastojanja da se spriječe bijekstva“. Navedeni zaključci odnose se i na ovaj dio. Priča o samo jednom čovjeku, Rešidu Sinanoviću, opet ukazuje na mjere koje su preduzete kako bi se osiguralo da se svaka preživjela osoba nađe i ubije.

h. Način i priroda učešća počinitelaca

825. Dovoljno je reći da je Trbić učinio sve što se od njega tražilo. Kada je situacija zahtijevala i više, on je samoinicijativno pomagao. Nije se žalio, niti komentarisao. Znao je šta je u planu i shvatio je svoju ulogu. Nije se plašio. Nije se protivio, niti žalio. Bio je nepokolebljiv. Bio je marljiv. Svjedok Sreten Aćimović navodi da je on imao dobre kvalitete za zamjenika. Takvi kvaliteti su mu bili od koristi te ga je preporučio za svog zamjenika 1992. godine.¹⁴⁸⁴ Tokom 1995. godine, postao je važna osoba u ostvarivanju genocidnog plana. Što je najvažnije, potpuno se tome posvetio. Nakon ubistava u Petkocima, mirno je izjavio: „dogovorili smo se da nastavimo s ubijanjem“. Zatim je otišao da se malo osvježi. Ako je i postojala neka sumnja u njegovu namjeru, samo ova izjava otklanja svaku nedoumicu. Njegova namjera je bila da se nastavi s pogubljenjima, da se svi pobiju, potpuno istrijebe.

826. Teško je i zamisliti mirise, zvuke i prizore uništenja ovih razmjera. Mevludin Orić i drugi su pružili snažno svjedočenje o tome kako je to izgledalo. Bol onih pripadnika VRS koji se nisu slagali s ovim radnjama može se čuti u svjedočenju Tanacka Tanića. Neki su bili zbunjeni prirodom

¹⁴⁸¹ Svjedok Mevludin Orić (29.01.2008. godine)

¹⁴⁸² Svjedok Dean Manning (16.06.2008. godine).

¹⁴⁸³ Svjedok Mevludin Orić (29.01.2008. godine)

¹⁴⁸⁴ Svjedok Sreten Aćimović (03.12.2007. godine).

i razlogom za ovo nasilje, za ovaj čin. Drugi nisu. Trbić nije ispoljio nikakvu nedoumicu ili zbunjenost. On je, za razliku od drugih, išao od jedne do druge lokacije. On nije u ovom zločinu sudjelovao jednom, nego više puta. Nakon što je zdušno učestvovao u ubistvima u Orahovcu, on zna kako to izgleda i ponovo ide tražeći još. On je tražen zbog svog iskustva. Tu se ne radi samo o izvršavanju naredenja. To je čovjek koji je podržavao genocidni plan. On nije učestvovao u početnom stvaranju ili osmišljavanju toga plana, ali je osigurao njegovo provođenje u mjeri u kojoj mu je njegovo tadašnje svojstvo to omogućavalo i pomogao je zajedno s drugima da on bude sakriven od svijeta. Razlog za prikrivanje je jednostavan: bili su svjesni da njihove radnje predstavljaju zločin. Nije se radilo samo o ubijanju ratnih zarobljenika, u pitanju je bila želja da se područje koje je tako blizu Drine, jednom zauvijek oslobodi muslimanskog stanovništva. To su mogli postići ubijanjem svih muškaraca. To je ono na šta je Trbić pristao, kako pokazuju njegove riječi i njegova djela.

827. Na osnovu gore navedenog, razmatrajući neposredne i posredne dokaze u njihovoj ukupnosti, vijeće zaključuje van razumne sumnje da je Milorad Trbić posjedovao konkretnu namjeru za zločin genocida.

X. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE

828. Vijeće je optuženog Milorada Trbića oslobodilo za sljedeće krivično pravne radnje navedene u tački 1. Izmijenjene optužnice:

Od 11. do 13. jula, 1995. godine, **MILORAD TRBIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu sa drugima iz VRS-a i MUP-a RS, uključujući i generala Ratka Mladića, pukovnika Ljubišu Bearu i kapetana 1. klase Momira Nikolića, sa zajedničkom svrhom i planom da se prisilno premjesti ukupno bošnjačko civilno stanovništvo iz enklave Srebrenica i preveze na područja pod kontrolom Armije BiH (ARBiH), kada je od poslijepodnevnih sati 12. jula 1995. godine i u toku cijelog dana 13. jula 1995. godine u prisustvu Ratka MLADIĆA, Radislava KRSTIĆA, Vujadina POPOVIĆA i drugih, više od 25,000 bošnjačkih žena, djece i starijih muškaraca ukrcano u autobuse i kamione i odvezeno iz Potočara od strane snaga VRS-a do linije sukoba u blizini Kladnja, gdje su pušteni i prepješačili približno 5 kilometara do linija pod kontrolom Armije BiH prije Kladnja u toku čega su, dok su se bošnjački muškarci, žene i djeca počeli ukrcavati u autobuse i kamione, snage VRS i MUP RS razdvojile više od 1,000 vojno sposobnih muškaraca Bošnjaka od žena i djece i prevezli te muškarce Bošnjake do privremenih mjesta zatvaranja u Bratuncu, tako da je do kraja dana 13. jula 1995. godine, ukupno bošnjačko civilno stanovništvo uklonjeno iz enklave Srebrenica; dana 13. jula 1995. godine, oko 5,000 do 6,000 muškaraca Bošnjaka iz kolone muškaraca, kcji su pokušali

potjeći iz enklave Srebrenica na teritoriju pod kontrolom Armije BiH, su napale snage VRS-a i MUP-a RS granatiranjem i zasjedama, a zatim su uhvaćeni ili su se predali snagama MUP-a i VRS-a, koje su bile raspoređene duž ceste Bratunac-Konjević Polje-Milići, u područjima Kravice, Sandića, Konjević Polja, a većina uhvaćenih je prevezena vozilima do daljih privremenih mjesta zatvaranja u Bratuncu i okolini; a u toku perioda od 12. jula do 16. jula 1995. muškarcima Bošnjacima zarobljenim u Potočarima duž puta Bratunac-Konjević Polje i Bratunac nije obezbjeđena hrana ili ljekarska pomoć, niti ikakve značajne količine vode; u toku njihovog zatočenja, često su ih premlaćivali oni koji su ih držali u zatočeništvu, a vojnici VRS-a i MUP-a su oduzeli i uništili ličnu imovinu i stvari, koje su pripadale muškarcima Bošnjacima koje su zarobili, uključujući i njihove identifikacione dokumente i dragocjenosti. pri čemu je **Milorad Trbić**, djeleći zajedničku namjeru sa drugima u udruženom zločinačkom poduhvatu da ostvare ciljeve zajedničke svrhe i plana, te sa namjerom da svojim radnjama tome pomogne i doprinese, počinio je sljedeća djela: 12. jula 1995. godine, djelujući zajedno sa drugim vojnicima VRS-a i nadgledajući ih, vršili pretres tražeći Bošnjake u enklavi Srebrenica, da bi se osiguralo da se enklava očisti od Bošnjaka i tom prilikom uhvatili i zatvorili do 15 (petnaest) muškaraca Bošnjaka civila na putu između Srebrenice i Potočara i 13. jula 1995. godine u Potočarima, postupajući zajedno sa drugima iz VRS-a i MUP-a RS, zastrašivao, maltretirao i prijetio bošnjačkom civilnom stanovništvu da napusti enklavu, tako što je razdvajao i držao bošnjačke muškarace civile odvojene od njihovih porodica, te držanjem bošnjačkog civilnog stanovništva u nehumanim uslovima u Potočarima, gdje nije bilo dovoljnog ni adekvatnog smještaja, hrane, vode ni medicinskih potreština, time što nije ništa poduzeo da olakša takve uslove i svojim prihvatanjem i namjerom da se tako nastavi, usljed čega bošnjačko civilno stanovništvo nije imalo slobodu drugog izbora nego da ode kada su ukrcani u autobuse i kamione i ispraćeni iz enklave Srebrenica od strane snaga VRS-a i MUP-a.

829. Vijeće je optuženog Milorada Trbića oslobodilo za sljedeća krivična djela navedena pod Tačkom 2. a Izmijenjene optužnice:

Dana 12. jula 1995. godine, u **Potočarima**, opština Srebrenica, **Milorad Trbić**, postupajući po uputama Ljubiše Bearc i zajedno sa oko 12 (dvanacst) vojnika koje je i nadgledao iz voda vojne policije Bratunačke brigade, odveo je približno 15 (petnaest) muškaraca Bošnjaka koji su prethodno uhvaćeni i ispitivani u objektu poznatom kao "bijela kuća", lociranom pored štaba UNPROFOR-a u Potočarima, na područje u blizini Žutog mosta u Potočarima i nadgledao pogubljenja muškaraca Bošnjaka po prijekom postupku iz automatskog oružja, kojom prilikom su svi ubijeni; u večernjim satima 13. jula 1995. godine na **stadionu u Bratuncu**, **Milorad Trbić je pucao iz automatske puške** na grupu muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, koji su prevezeni iz Potočara i zarobljeni na stadionu od strane vojnika VRS, kojom prilikom je ubio najmanje 10 (deset) muškaraca; i 13. jula 1995. godine, postupajući zajedno sa grupom vojnika VRS- a, koje je i nadgledao, ispratio je jedan konvoj od 3 (tri) autobusa u kojima su se nalazili muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, sa stadiona u Bratuncu u školu Grbavci, Orahovac, opština Zvornik, znajući da će tu biti privremeno zatvoreni, a nedugo nakon toga pogubljeni po prijekom postupku.

830. Vijeće je optuženog Milorada Trbića oslobodilo za sljedeća krivična djela navedena pod Tačkom 2. g Izmijenjene optužnice :

Učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu sa zajedničkom svrhom i planom dase uhvate, zatvore, po prijekom postupku pogube i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, djeleći zajedničku namjeru sa drugima u udruženom

zločinačkom poduhvatu da ostvare njegove ciljeve, znajući da se sprovodi, **MILORAD TRBIĆ** je takođe počinio slijedeća krivična djela koja su činila dio zajedničke kriminalne svrhe i plana:

Od 12. do 15. jula 1995. godine u Bratuncu:

Dana 12. jula 1995. godine, počev od približno 22:00 sata, te tokom cijelog dana 13. jula, više od 50 (pedeset) neidentifikovanih muškaraca Bošnjaka je odvedeno iz hangara iza Osnovne škole "Vuk Karadžić" u **Bratuncu** i pogubljeno po prijekom postupku; 13. jula 1995. godine u večer, (neidentifikovani) muškarac Bošnjak sa mentalnom retardacijom, izveden je iz autobusa parkiranog ispred Osnovne škole „Vuk Karadžić“ u Bratuncu i pogubljen po prijekom postupku; te od večernjih sati 13. jula 1995. godine do jutra 15. jula 1995. godine, do 50 (pedeset) neidentifikovanih muškaraca Bošnjaka je ubijeno, unutar i ispred Osnovne škole Vuk Karadžić od strane pripadnika VRS-a i/ili MUP-a.

12. i 13. juli u Potočarima:

Dana 12. jula 1995. godine ili približno tog datuma, u **Potočarima** tijela (9) devet (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka, koji su bili usmrćeni, pronađena su u šumi u blizini baze UN-a, pored glavnog puta na strani na kojoj se nalazi Budak; dana 12. jula 1995. godine ili približno tog datuma, tijela devet ili deset (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka, koji su bili usmrćeni, pronađena su u potoku iza "bijeke kuće", približno sedam stotina metara od baze UN-a, i 13. jula 1995. godine, jedan (neidentifikovani) muškarac, Bošnjak odveden je iza zgrade u blizini "bijeke kuće" od strane vojnika VRS-a i pogubljen po prijekom postupku.

Dana 13. jula 1995. godine:

Snage VRS-a i/ili MUP-a RS su uhvatile 6 (šest) muškaraca Bošnjaka, koji su, nakon ispitivanja u **štabu Bratunačke brigade**, smješteni među ostale zarobljene muškarce u Bratuncu, a kasnije su ih po prijekom postupku pogubila nepoznata lica. Među žrtvama je bio;

- Aziz HUSIĆ, sin Osmana, rođen 08.04.1966.

Snage VRS-a i/ili MUP-a RS su zarobile približno 16 (šesnaest) muškaraca Bošnjaka koji su se povlačili iz srebreničke enklave kroz šume, prevezli ih do jednog mjesta na osami na obali **rijeke Jadar** i po prijekom postupku pogubili 15 (petnaestoricu), automatskim oružjem.

Pripadnici VRS-a i/ili MUP-a su prevezli oko 150 (stotinu i pedeset) muškaraca Bošnjaka do jednog mjesta uz neasfaltirani put u dolini Cerske, udaljen oko tri (3) kilometra od Konjević Polja, gdje su ih pogubili po prijekom postupku automatskim oružjem i koristeći tešku mehanizaciju, zatrpali zemljom.

Pripadnici VRS-a i/ili MUP-a, uz podršku približno 4 oklopna transportera, sproveli su približno 100 (stotinu) muškaraca Bošnjaka do jednog mjesta na brdu ili u blizini tog

brda, nedaleko od puta između Konjević-Polja i **Nove Kasabe**, postrojili su zarobljenike u nekoliko redova i pogubili ih automatskim oružjem, gdje je nedugo zatim stigla i druga grupa od približno 30 (trideset) zarobljenika koji su postrojeni i takođe pogubljeni, te je ubrzo potom stigla i treća grupa i pogubljena na sličan način.

Policija MUP-a RS, u čijem sastavu je bio dio pripadnika 2. (šekovičkog) odreda Specijalne brigade policije RS-a, je zarobila stotine muškaraca Bošnjaka iz Srebrenice i zatvorili ih u veliko poljoprivredno **skladište u selu Kravica**, gdje je u toku poslijepodneva i ranih večernjih sati Specijalna policija MUP-a, u čijem sastavu je bio i dio pripadnika 2. odreda Specijalne policije RS-a (iz Šekovića), po prijekom su postupku pogubili oko 1.000 (jedne hiljade) muškaraca Bošnjaka, zatvorenih u velikom skladištu u selu Kravica, koristeći automatsko oružje i ručne bombe, a 14. jula 1995. Godine, korištenjem teške mehanizacije, tijela žrtava su prebačena do dvije velike masovne grobnice u obližnjim selima Glogova i Ravnice.

Snage MUP-a su hvatale i pritvarale bošnjačke zarobljenike u toku dana na **livadi u Sandićima**, otprilike 18 kilometara zapadno od Bratunca, duž ceste Bratunac-Konjević Polje do kasnih poslijepodnevni sati ili ranih večernjih sati, kada su sa livade odvedeni na druge lokacije, uključujući škole na području Bratunca i skladište Kravica, a do večeri je na livadi ostalo otprilike 10 (deset) do 15 (petnaest) neidentifikovanih zarobljenika, koje su nakon toga pogubili po prijekom postupku pripadnici MUP-a iz automatskog oružja.

Dana 13. i 14. jula 1995.:

U toku večeri 13. jula i dana 14. jula 1995. godine ili približno tih datuma, u **školi u Lukama kod sela Tišća**, pripadnici VRS-a i/ili MUP-a su ukrali 25 (dvadeset i pet) muškaraca Bošnjaka iz srebreničke enklave, koji su prethodno prevezeni iz srebreničke enklave i zatvoreni u školu, na kamion, odvezli ih do obližnjeg pašnjaka na osami i po prijekom postupku pogubili 22 (dvadeset i dvjicu) njih automatskim oružjem.

U toku noći sa 13. na 14. juli 1995. godine, u blizini **supermarketa u Kravici**, (neidentifikovani) zarobljeni Bošnjaci, koji su se prethodno predali, ili su bili uhvaćeni iz kolone muškaraca koji su se povlačili iz srebreničke enklave, su bili zatvoreni u kamionima, za koje vrijeme su pripadnici VRS i/ili MUP-a po prijekom postupku pogubili 10 (deset) (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka paljbom iz automatskog oružja.

Dana 19. jula ili približno tog datuma:

U blizini mjesta **Nezuk**, pripadnici VRS-a iz 16. brigade 1. Krajiškog korpusa, prepotčinjeni komandi Zvorničke brigade, zarobili su približno 10 (deset) (neidentifikovanih) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenica, te nedugo nakon zarobljavanja, po prijekom postupku pogubili njih 8 (osam).

Dana 22. jula 1995. godine:

Nedaleko od mjesta **Snagovo**, blizu Zvornika, pripadnici MUP-a RS su zarobili najmanje pet (5) muškaraca Bošnjaka dok su bježali iz enklave Srebrenica, te po prijekom postupku pogubili 4 (četvoricu) njih paljbom iz automatskog oružja u šumi.

U julu 1995. godine:

U mjestu Godinjske Bare, u blizini **Trnova**, pripadnici jedinice srbijanskog MUP-a zvane Škorpioni, koja je djelovala sa VRS-om i MUP-om RS, po prijekom je postupku

pogubila 6 (šest) muškaraca Bošnjaka iz enklave Srebrenice, konkretno:

- Azmir ALISPAHIĆ sin Alije, rođen 02.10.1978. u Srebrenici, opština Srebrenica; i
- Safet FEJZIĆ, sin Sakiba, rođen 03.01.1978., u Srebrenici, opština Srebrenica.
- Sidik SALKIĆ (rođen 1959.);
- Smail IBRAHIMOVIĆ (rođen 1960.);
- Dino SALIHOVIĆ (rođen 1979.); i
- Juso DELIĆ (rođen 1970.).”

831. Nakon što je vijeće pažljivo analiziralo dokaze tužilaštva, odbrane, kao i suda, zaključilo je, da se iz provedenih dokaza ne može van svake razumne sumnje zaključiti da je optuženi počinio krivična djela koja su navedena u ovom dijelu Izmijenjene optužnice.

832. Kada je u pitanju prisilno preseljenje cjelokupnog bošnjačkog stanovništva iz Srebrenice navedeno u prvom dijelu tačke 1. Izmijenjene optužnice, tužilac je naveo da je ono bilo svrha i plan udruženog zločinačkog poduhvata u kojem je Milorad Trbić učestvovao zajedno sa drugima iz VRS-a i MUP-a, te je svojim radnjama iste pomogao i doprinjeo. Obzirom da je udruženi zločinački poduhvat oblik krivične odgovornosti vijeće je razmatralo da li postoje dokazi koji bi utvrdili njegove osnovne elemente.

833. Prije svega, provedeni dokazi pokazuju da se prisilno preseljenje stanovništva sa područja Srebrenice desilo, a o čemu se govori u dijelu presude “Dogadjaji u periodu do 12. jula - prisilno preseljenje” (dio VII.C.3.). Takode, postoji dovoljno dokaza na osnovu kojih je vijeće zaključilo da su mnogi zločini počinjeni onako kako je navedeno u optuženju. Međutim vijeće nije utvrdilo da postoji dovoljno dokaza na osnovu kojih bi utvrdilo da je Milorad Trbić imao zajednički cilj ili plan koji se odnosio i na krivična djela počinjena u zoni odgovornosti Bratunačke brigade. Vijeće nije moglo dovesti Milorada Trbića u vezu sa neophodnim pluralitetom osoba. Tužilac je u Izmjenjenoj optužnici učesnike ovog UZP-a naveo uopšteno navodeći „druge iz VRS i MUP RS“, a onda je pored optuženog naveo i Momira Nikolića. Vijeće nije moglo utvrditi određenu vezu ili uzajamnost između optuženog i ostalih potencijalnih članova UZP-a koji su učestvovali u krivičnim djelima iz zone odgovornosti Bratunačke brigade, kako navodi Tužilaštvo. Dalje, vijeće na osnovu provedenih dokaza nije moglo da pronade potkrepljujuće dokaze za određene radnje optuženog koje su doprinijele ostvarenju ove zajedničke svrhe odnosno plana u okviru Bratunačke brigade.

834. Na osnovu svega navedenog, a u nedostatku dokaza vijeće nije moglo prihvatiti da je optuženi krivično odgovoran za učešće u širem udruženom zločinačkom poduhvatu sa ciljem prisilnog preseljenja stanovništva prema ovoj tački Izmijenjene optužnice.

835. Kada su u pitanju konkretne, odnosno neposredne radnje optuženog navedene u Izmijenjenoj optužnici kao radnje kojima je optuženi imao namjeru da pomogne i doprinese ostvarenju plana prisilnog preseljenja pretresom terena, zastrašivanjem, razdvajanjem muškaraca, koje su se desile u zoni odgovornosti Bratunačke brigade, konkretno u Potočarima, zatim radnji navedenih u tački 2a), a to je hvatanje muškaraca i ubistva kod Žutog mosta, te ubistva na stadionu u Bratuncu, kao i ispraćanje konvoja od 3 autobusa bošnjačkih muškaraca iz Srebrenice, vijeće na osnovu prezentiranih dokaza nije moglo van razumne sumnje utvrditi da je optuženi učestvovao u inkriminiranim radnjama niti kao saizvršilac u skladu sa članom 29. KZ BiH, niti kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu u skladu sa članom 180. stav 1 KZ BiH.

836. Prilikom analize dokaza vijeće je između ostalog imalo u vidu iskaze koje je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog. Međutim, pored njegovih iskaza vijeće nije pronašlo dovoljno dokaza koji bi ih potvrdili, te tako potkrijepili ove tvrdnje Tužilaštva. Iako su iskazi koje je optuženi dao u istrazi prihvaćeni kao dokazi, vijeće je ove iskaze posmatralo u vezi sa svim drugim dokazima. Vijeće nije osudilo optuženog Milorada Trbića ni za jednu radnju za koju pored ovih iskaza nije bilo drugih potkrepljujućih dokaza na osnovu kojih je vijeće van razumne sumnje utvrdilo tačnost događaja navedenih u optužnici, te učešće optuženog u njima.

837. Vijeće posebno ističe, da za pojedine događaje navedene u ovom dijelu Izmijenjene optužnice nije bilo dokaza koji bi potvrdili van razumne sumnje da su se ti događaji uopšte desili, a za pojedine događaje nije bilo dokaza koji bi potvrdili da su se desili na način opisan u Izmijenjenoj optužnici. Vijeće, međutim nije moglo mijenjati činjenični opis djela za koje je optuženi oslobođen jer bi bile potrebne izmjene u tolikoj mjeri da bi se time potpuno narušio identitet Izmijenjene optužnice i presude.

838. Nadalje, kada je u pitanju nadgledanje vojnika VRS od strane optuženog kako se to navodi u ovom dijelu Izmijenjene optužnice, vijeće prije svega naglašava da su zločini koji su se desili u vezi sa Srebrenicom, desili u zoni odgovornosti bratunačke i zborničke brigade, koje su bile u sastavu Drinskog korpusa VRS. Također se jasno može zaključiti da su se poslovi komandovanja, rukovođenja i koordinacije cjelokupne operacije u vezi s bošnjačkim stanovništvom sa područja Srebrenice odvijali kao da je u pitanju zakonita operacija prema pravilima JNA koja pravila je prihvatila i VRS prilikom svog formiranja. O ovome najbolje govori vještak Richard Butler koji je

istakao da ništa nije ukazivalo da se u julu 1995. godine u značajnoj mjeri odstupalo od tih pravila i propisa VRS koja su se prijenjivala tokom čitavog perioda rata. Ljudstvo je djelovalo u sklopu svojih nadležnosti i u okviru komandne strukture. Analizom dokaza jasno se može uočiti efikasnost i koordiniranost tokom cjelokupne operacije što se jedino moglo postići ukoliko su se u potpunosti pridržavali pravila i u smislu dužnosti i u smislu zona odgovornosti. S tim u vezi jedan dio operacije bio je povjeren između ostalog pripadnicima Bratunačke brigade, a jedan dio pripadnicima zvrničke brigade, u zavisnosti gdje su se odvijale operacije.

839. Pored toga, iako je posao u vezi sa prebacivanjem stanovništva i u vezi sa ratnim zarobljenicima bio povjeren organima bezbjednosti, o čemu je već bilo govora u presudi, vijeću nije prezentiran nijedan dokaz da je optuženi Milorad Trbić kao pomoćnik načelnika za bezbjednost pri zvrničkoj brigadi imao nadležnost nad dešavanjima u zoni odgovornosti bratunačke brigade. Također, imajući u vidu analizu strukture organizacije VRS, proizilazi da je optuženi mogao nadgledati jedino pripadnike vojne policije zvrničke brigade, a nikako druge vojnike VRS u zoni odgovornosti bratunačke brigade, kako se to proizilazi iz navoda ovog dijela Izmijenjene optužnice. Na kraju vijeće ističe da kako nisu postojali dokazi koji bi van razumne sumnje utvrdili radnje optuženog navedene u tački 1 i 2a Izmijenjene optužnice, vijeće nije moglo osuditi optuženog niti kao saizvršioca iz člana 29. KZ BiH niti kao učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu iz člana 180. KZ.

840. Pored navedenog, vijeće je oslobodilo optuženog i za većinu radnji u podtački 2g Izmijenjene optužnice, kojom Tužilaštvo tereti Milorada Trbića da je kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu sa zajedničkom svrhom i planom da se uhvate, zatvore, po prijekom postupku pogube i ukopaju svi vojno sposobni muškarci Bošnjaci iz enklave Srebrenica, djeleći zajedničku namjeru sa drugima u udruženom zločinačkom poduhvatu da ostvare njegove ciljeve, znajući da se sprovodi, u periodu jula mjeseca 1995. godine počinio krivična djela u zoni odgovornosti Bratunačke i Zvrničke brigade. Za krivično pravne radnje koje u se desile u zoni odgovornosti Bratunačke brigade, navedene u tački 2g Izmijenjene optužnice, Milorad Trbić nije optužen kao neposredni počinitelj, a što i sam tužilac u završnim riječima ističe. Umjesto toga, na osnovu odgovornosti za učesće u UZP-u on se, tereti za pogubljenja počinjena u okolnostima u kojima veza između radnji Milorada Trbića i krivičnih djela nije odmah očita, odnosno ne tvrdi se da je optuženi bio prisutan tokom tih pogubljenja.¹⁴⁸⁵ Tužilaštvo tvrdi da su pogubljenja navedena pod tačkom 2 g predstavljala dio zajedničkog cilja i plana UZP-a u kojem je učestvovao i optuženi.

¹⁴⁸⁵ Pretresni podnesak Tužilaštva 30, Podnesak Tužilaštva o primjenjivosti oblika krivične odgovornosti po udruženom zločinačkom poduhvatu za tačku 2g Izmijenjene optužnice, pasus 50.

Dalje, Tužilaštvo tvrdi da je optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost za djela pod tačkom 2 g po osnovnom obliku odgovornosti za UZP jer navedena krivična djela potpadaju pod zajednički cilj za koji se optuženi tereti u Izmjenjenoj optužnici.¹⁴⁸⁶ Ipak, s obzirom da je vijeće suzilo obim UZP-a, većina ovih radnji spada pod uži UZP koji se odnosi na zonu odgovornosti Zvorničke brigade. Nadalje, iako je moguće tvrditi da pogubljenja koja su izvršena u blizini mjesta Snagovo, a za koja se optuženi tereti u tački 2 g spadaju u zonu odgovornosti Zvorničke brigade, dokazi pokazuju da su ona izvršena od strane lica koja nisu bili učesnici u UZP-u, ali ne postoji dovoljno dokaza da bi se za ovo djelo teretio neko od učesnika u UZP-u.

841. Kada je u pitanju događaj u Nezuku naveden u podtački 2g, vijeće je utvrdilo da postoje dodatni osnovi da se optuženi oslobodi optužbe za ovo djelo. Vijeće napominje da su dokazi koji potkrepljuju ove navode prihvaćeni primjenom Zakona o ustupanju predmeta. Iako nema razloga da se sumnja u kredibilitet svjedoka A-33 ili pouzdanost iskaza koji je dao ovaj svjedok, sam za sebe ovaj dokaz ne može da bude osnov za osuđujuću presudu u odnosu na ovaj navod. Nije bilo dovoljno potkrepljujućih dokaza koji bi potvrdili taj navod.

842. Iako je vijeće u osuđujućem dijelu presude zaključilo da je naprimjenjeniji oblik krivične odgovornosti za optuženog upravo onaj naveden u članu 180. stav 1 KZ BiH, pri čemu je kao cilj udruženog zločinačkog poduhvata naveden isti onaj cilj kao u tački 2g, a to je hvatanje, zatvaranje, pogubljenje po prijekom postupku i ukop svih muškaraca bošnjaka iz enklave Srebrenica, Vijeće je utvrdilo da je je zajednički cilj i plan znatno sužen u odnosu na širi, sveobuhvatni plan za koji optuženog tereti Izmjenjena optužnica. Vijeće je zaključilo da su učesnici u UZP-u, Milorad Trbić, pukovnik Ljubiša Borovčanin, potpukovnik Vujadin Popović i poručnik Drago Nikolić imali zajednički cilj koji je predstavljao ili podrazumijevao počinjenje zločina koji su se desili u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.

843. U vezi sa djelima koja su počinjena u Bratuncu, optuženi nije odgovoran za ona krivična djela za koja nije utvrđeno da postoje dokazi niti da je u istima direktno učestvovao niti da je dijelio zajedničku svrhu ili plan sa drugim licima.

844. Namjera i djela onih koji nisu bili učesnici u UZP-u bez konkretnih veza koje bi ih povezale sa nekim od učesnika u UZP-u, što je neophodno za utvrđenje oblika odgovornosti po UZP-u, ne mogu predstavljati osnov da se optuženi oglasi krivim za ta djela. Postavljanjem Izmjenjene optužnice na ovakav način, Tužilaštvo je optužilo Milorada Trbića za sve radnje koje su se desile na

¹⁴⁸⁶ Pretresni podnesak Tužilaštva 30, Podnesak Tužilaštva o primjenjivosti oblika krivične odgovornosti po udruženom zločinačkom poduhvatu za tačku 2g Izmjenjene optužnice, pasus 50

području Srebrenice, ne dajući pri tome konkretne dokaze koji bi doveli optuženog u vezu sa mnogim od tih dešavanja. Ne postoje dokazi koji bi pokazali da je Milorad Trbić na bilo koji način učestvovao u izradi ili osmišljavanju ovog plana. Odgovornost za sveukupne događaje oko Srebrenice stoga ne leži na ovom optuženom. .

845. Zbog svega navedenog, vijeće je oslobodilo optuženog za ove tačke Izmjene optužnice jer nije bilo dovoljno dokaza da bi se utvrdila odgovornost van razumne sumnje, u skladu sa članom 284 stav c) ZKP BiH.

XI. KAŽNJAVANJE

A. KAŽNJAVANJE KOJE JE NEOPHODNO I SRAZMJERNO TEŽINI KRIVIČNOG DJELA

846. Vijeće je u pogledu krivičnog djela genocida razmatralo kaznu koja je neophodna i koja odgovara proklamovanim zakonskim ciljevima, kao i relevantne zakonske elemente. U središtu ovog suđenja u protekle dvije godine bila su ubistva i patnje do kojih je došlo u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. Vijeću je jasno da za žrtve nijedna kazna nije srazmjerna težini ovog djela.

Genocid se često naziva zločinom nad zločinima.¹⁴⁸⁷ Međutim, vijeće smatra da su ovaj zločin počinili obični ljudi koji su se prepustili nekontrolisanoj pohlepi za teritorijom i mržnji prema jednoj grupi ljudi. Kada okolnosti dozvole da do toga dode, uobičajeno postaje neuobičajeno. Vijeće također napominje da se ovdje ne radi o zločinu koji je optuženi počinio sam, već zajedno sa drugima. Premda sve osobe koje su učestvovala u počinjenju ovog zločina nisu imale takvu mržnju niti su imale istu genocidnu namjeru, očigledno je da su oni koji su svim silama nastojali da realizuju ovaj genocidni plan i tako ostvare plan ubijanja, zaista posjedovali viši stepen odgovornosti. Ipak, činjenica da optuženi nije bio tvorac ovog plana niti je bio član grupe koja je prvobitno planirala ovaj zločin predstavlja važan faktor za ovo vijeće, jer optuženi kao takav snosi manju odgovornost. Međutim, iako snosi manju sveukupnu odgovornost on je ipak odgovoran za svoja djela i stepen učešća u ovom zločinu.

1. Izrečena kazna mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za zaštićena lica i vrijednosti (član 2. KZ BiH)

847. Vijeće će u vezi s tim takođe uzeti u obzir zakonske elemente koji se odnose na ovu konkretnu svrhu, to jest, patnju direktnih i indirektnih žrtava.¹⁴⁸⁸ Ukupno je ubijeno više od 7.000 Muslimana koji su bježali nakon pada Srebrenice. Stanovništvo je u vrijeme pada bilo ugroženo i iscrpljeno. Ovdje se nije radilo samo o namjeri da se izvrši ubijanje već da se uništi jedan narod. Nije se željelo izvršiti masovna ubistva (koja bi bila svrha da se htjelo samo to?). Cilj ubijanja bio je osigurati da se zajednica nikada ponovo ne uspostavi. Namjera je bila da se uništi jedna zajednica. Ubijeni i nekolicina preživjelih bili su direktne žrtve. Preostali članovi porodica koji su preživjeli pretrpjeli su ne samo fizičke nego i psihičke posljedice. Njihova patnja možda nikada neće prestati. Ona je stalno prisutna jer mrtvi još uvijek nisu sahranjeni, a za mnoge od njih povratak svojim domovima je nemoguć jer se ova trauma ne može zaboraviti, a njihov gubitak se ne može nadomjestiti. Njihova djeca su se raselila u različite dijelove BiH i svijeta. Mogućnost zaradivanja za život umanjena je gubitkom muških članova domaćinstava. Bavljenje pitanjima vlasništva na zemlji je složen posao za žene koje su ostale bez muževa. Procedura proglašenja neke osobe mrtvom bez pronađenog tijela takođe je složena. Ciklus tugovanja može prestati, a proces zacjeljivanja otpočeti tek nakon što posmrtni ostaci budu pronađeni, identifikovani i ukopani. Kod nekih će se možda raditi o postupku identifikacije samo jednog tijela, a kod nekih se može raditi o

¹⁴⁸⁷ *Tužilac protiv Kambande*, Presuda i kazna, para. 16; *Tužilac protiv. Serashugoe*, ICTR-98-39-S, Kazna, 2. februar 1999., para. 15.

¹⁴⁸⁸ Član 48. KZ BiH.

čak 22 člana uže porodice.¹⁴⁸⁹ Pronalazak i identifikacija posmrtnih ostataka predstavlja osnovni, konkretan aspekt procesa zacjeljivanja, kao što je i potreba da se sahrane mrtvi.

848. Svjedokinja Tefika Ibrahimefendić je psiholog u centru Vive Žene.¹⁴⁹⁰ Ona radi sa preživjelim ženama, njihovom djecom i porodicama od 1995. godine. Mnoge od preživjelih opisuje kao osobe koje su bile izložene zlu i sada ne mogu da se nose s tim. Ove preživjele osobe izgubile su osjećaj sigurnosti, i u velikoj mjeri, svoju ulogu unutar porodice. One pate od depresije, napada panike, nesаницe, psihosomatskih zdravstvenih problema, opsesije sitnicama, kožnih oboljenja, gubitka kose i noćnih mora.¹⁴⁹¹ One znaju da ne mogu izbrisati svoja sjećanja. Ne vjeruju u budućnost.¹⁴⁹² Oni koji su uspjeli pronaći i ukopati članove svojih porodica barem imaju priliku da započnu sa procesom izlječenja.

849. Preživjeli čiji se članovi porodica još uvijek vode kao nestali suočeni su sa složenim procesom tugovanja. Oni se ne mogu prepustiti jednostavnom obliku tugovanja u kojem zacjeljivanje započinje nakon što se vidi mrtvo tijelo bliske osobe. Nemoguće je pronaći mir kada posmrtni ostaci još uvijek nisu pronađeni. Što je najgore, ovakva vrsta tugovanja u kojoj je nemoguće pronaći smiraj može se prenijeti i na narednu generaciju.¹⁴⁹³ Djeca će možda saznati za svoje očeve od baka, a ne od majki jer je za njih previše bolno da prihvate gubitak. Majka će možda razgovarati sa djecom kao da je ta osoba još uvijek živa usljed čega djeca odrastaju zbunjena i usamljena. Na ovaj način dobijamo tri generacije koje pate.

850. Potraga za tijelima još uvijek se nastavlja. Pokušaji prikrivanja ovog zločina u velikoj mjeri otežavaju ovu potragu. Premještanje tijela u druge grobnice dovelo je do jedinstvenog problema, problema reasocijacija. Prvobitne grobnice iskopane su velikim mašinama za kopanje zemlje čime je uništena cjelovitost tijela, i ona su raskomadana. Dijelovi tijela su potom premješteni u različite masovne grobnice čime je otežana identifikacija posmrtnih ostataka i mogućnost sastavljanja cijelog skeleta.

851. Slušajući i posmatrajući svjedočenja preživjelih postalo je jasno da prisjećanje na taj događaj izaziva još više patnje. Činjenica je da je samo nekoliko muškaraca preživjelo. Ovih nekoliko muškaraca se konstantno pozivaju da svjedoče što ih svaki put prisiljava da ponovo proživljavaju te patnje. Ove porodice ne mogu pronaći svoj mir jer potraga za tijelima još uvijek nije završena. Ovo znači da ni zajednica ne može naći svoj mir. Za ove porodice rana je još uvijek

¹⁴⁸⁹ Svjedok Munira Subašić (12. januar 2009. godine).

¹⁴⁹⁰ Svjedok Tefika Ibrahimefendić (15. decembar 2008. godine).

¹⁴⁹¹ Svjedok Tefika Ibrahimefendić (15. decembar 2008. godine).

¹⁴⁹² Svjedok Tefika Ibrahimefendić (15. decembar 2008. godine).

svježa, a to sprečava zacjeljivanje i pomirenje. Ne može oporaviti zajednica se dok porodice ne zacijele svoje rane. Ne može oporaviti zemlja se dok se ne oporave zajednice.

852. Nijedna kazna nikada ne može adekvatno nadoknaditi ove vrste gubitka, a vijeće uvažava zakonska ograničenja svoje odluke. Vijeće uvida da je jedina odgovorajuća kazna u ovom slučaju kazna dugotrajnog zatvora. S obzirom na težinu djela i nastupjele posljedice samo kazna dugotrajnog zatvora može zadovoljiti interese pravde. Stoga je vijeće optuženog za ovo krivično djelo osudilo na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 (trideset) godina, smatrajući da je ova vrsta krivičnopravne sankcije srazmjerna težini djela kada se u obzir uzmu postojeći otežavajući i olakšavajući faktori i učešće i uloga optuženog u izvršenju ovog zločina, te da se ovom kaznom postiže opšta svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.¹⁴⁹⁴

2. Kazna mora biti srazmjerna stepenu patnje, te mora biti dostatna kako bi uticala na druge da ne čine slična krivična djela u budućnosti (član 6. i 39. KZ BiH)

853. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti pitanju odvratanja jer se radi o tako teškom zločinu da se mora i treba iskoristiti svako raspoloživo sredstvo vladavine prava kako bi osiguralo da se ova djela nikada ne ponove. Ovakva djela ne smiju biti ponovo počinjena u eventualnim budućim sukobima. Kako bi se drugi odvratili od činjenja sličnih krivičnih djela kazna mora biti učinkovita u smislu da u dovoljnoj mjeri odražava težinu zlodjela koji su namjerno počinjeni sa ciljem uništenja jednog naroda. Samo kazna dugotrajnog zatvora kao takva je dostatna.

3. Krivičnopravna sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženog (član 39. KZ BiH)

854. U ovom slučaju, zajednicu čine ljudi koji žive u Bosni i Hercegovini, članovi dijaspore koji su napustili svoju zemlju kao izbjeglice, kao i šira međunarodna zajednica. Prema međunarodnom pravu i zakonu BiH ponašanje optuženog je okarakterisano kao kažnjivo prema domaćim i međunarodnim propisima. Obje zajednice su jasno izrazile svoj stav da su ovakvi zločini za osudu bez obzira na to koja strana ih je počinila ili na kojem mjestu su počinjeni, te da isti ne smiju proći

¹⁴⁹³ Svjedok Tefika Ibrahimfendić (15. decembar 2008. godine).

¹⁴⁹⁴ Nakon što je utvrdilo da je kazna dugotrajnog zatvora primjenjiva u ovom predmetu, vijeće je napravilo razliku između ovoga i predmeta *Zjad Kurtović*, X-KRZ-06/299 (Sud BiH) i drugostepene presude od 25. marta 2009. godine. U ovom slučaju, KZ BiH predstavlja blaži zakon u odnosu na smrtnu kaznu koja je bila na snazi u vrijeme počinjenja ovog krivičnog djela, čime je zadovoljen princip ograničenja u pogledu primjenjivosti zakona, odnosno, primjene zakona koji je blaži za počinioca.

nekažnjeno. Sankcija mora biti dovoljno teška kako se preko ovog zločina ne bi prešlo njegovim neadekvatnim kažnjavanjem.

4. Kazna mora biti neophodna i srazmjerna vaspitnoj svrsi Zakona, a to je da lica budu upoznata sa pogibeljnošću zločina, te sa pravednošću kažnjavanja učinitelja (član 39. KZ BiH)

855. Suđenje i kažnjavanje ovih djela mora pokazati da se zločini koji su počinjeni za vrijeme rata neće tolerisati i da je krivični postupak odgovorajući način da se zločini razotkriju i da se prekine začarani krug lične odmazde. Vijeće ne može narediti pomirenje, niti ga presuda može zahtijevati. Međutim, kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinijeti pomirenju tako što će dati zakonski, a ne nasilan odgovor, te promovisati nastojanje da se na taj način zadovolji pravda umjesto ličnom osvetom ili osvetom zajednice. Ovo krivično djelo dogodilo je ne samo srebreničku zajednicu već cijelu zemlju, okolnu regiju, kao i svijet. Kao što je već navedeno, vijeće nema mogućnost da na odgovarajući način pojedincima i široj zajednici nadoknadi njihov gubitak. Vijeće jedino može raditi ono zbog čega postoji odnosno utvrđivati vinost ili nevinost, te primjenjivati zakon. U ovom slučaju sud se nada da izrečena kazna pokazuje da ja pravična presuda moguća čak i u predmetima najtežih zločina.

B. KAZNA ILI KRIVIČNOPRAVNA SANKCIJA MORA BITI NEOPHODNA I SRAZMJERNA INDIVIDUALNOM POČINIOCU

856. Pravičnost kao zakonski uslov se također mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne,¹⁴⁹⁵ kao i konkretne okolnosti ne samo krivičnog djela već i njegovog počinioca. Zakon predviđa dva cilja koja su relevantna za lice osuđeno za krivično djelo: (1) da se počinitelj odvrati od činjenja krivičnih djela u budućnosti;¹⁴⁹⁶ i (2) rehabilitacija¹⁴⁹⁷. Rehabilitacija nije samo svrha koju je Krivični Zakon predvidio kao obavezu Suda, već je to jedini cilj kažnjavanja koji se izričito zahtijeva međunarodnim pravom o ljudskim pravima kojeg se vijeće po Ustavu mora pridržavati. Član 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima glasi: "Kazneni sistem mora obuhvatati postupke prema osuđenima čiji je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i društvena rehabilitacija".

¹⁴⁹⁵ Član 39. KZ BiH.

¹⁴⁹⁶ Član 6. i 39. KZ BiH.

¹⁴⁹⁷ Član 6. KZ BiH.

857. Postoji niz pravila koja su relevantna za ove svrhe jer utiču na kaznu koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim.¹⁴⁹⁸ U ta pravila između ostalog spadaju stepen krivične odgovornosti, ponašanje počinioca prije, za vrijeme i nakon počinjenja krivičnog djela, motivi za počinjenje djela i ličnost počinioca. Zavisno od činjenica, ovi elementi mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja kazne. Cilj razmatranja ovih elemenata jeste da pomognu sudu u utvrđivanju kazne koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u odnosu na sam zločin i njegove posljedice po zajednicu, ali pod uslovom da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca.

C. OPTUŽENI

1. Stepen odgovornosti

858. Optuženi Milorad Trbić direktno je odgovoran za zločine koje je počinio u okviru udruženog zločinačkog poduhvata kako bi uništio sve muškarce muslimane koji su u periodu nakon pada Srebrenice dovedeni u zonu njegove odgovornosti. Sudsko vijeće je utvrdilo neke značajne olakšavajuće, kao i otežavajuće faktore. Kao prvo, iz dokaza jasno proizilazi da optuženi u početnoj fazi nije učestvovao u planiranju ovih zločina. Kao drugo, pristao je da u određenoj mjeri saraduje sa istražiteljima MKSJ. On je u mjeri u kojoj je iskreno saradivao sa njima pomogao u boljem razumijevanju onoga što se desilo, kao i u shvatanju njegove uloge i stepena odgovornosti. Međutim, takode je potrebno istaći da se on koristio obmanom kako bi prikrivio svoju i ulogu drugih ljudi. Pomogao je sebi u mjeri u kojoj je to mogao, ali je također očigledno da je pri tome nanio nepotrebne troškove i otežao rad istražitelja. Primjer ovoga je njegov odlazak u BIH. Ovaj put nije otkrio nijednu novu grobnicu premda je on tvrdio da će upravo to biti rezultat tog putovanja.¹⁴⁹⁹

2. Držanje i lične prilike optuženog

859. Držanje i lične prilike optuženog Milorada Trbića prije, za vrijeme i nakon počinjenja zločina sadrže kako otežavajuće tako i olakšavajuće činjenice, i relevantne su u pogledu odvratanja i rehabilitacije.

(a) Prije počinjenja krivičnog djela

¹⁴⁹⁸ Član 48.KZ BiH.

860. Optuženi je bio pripadnik rezervnog sastava JNA, porodični čovjek koji nije prethodno osuđivan.

(b) Okolnosti krivičnog djela

861. Kao pomoćnik zamjenika komandanta organa bezbjednosti Zvorničke brigade, optuženi je imao centralnu ulogu u provođenju zločinačkog plana u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. Ne postoje dokazi koji upućuju na to da je za vrijeme počinjenja ovog djela optuženi preduzeo bilo kakvu radnju sa ciljem spašavanja barem jednog života. Bavio se aktivnostima koje su osmišljene kako bi prikrijele počinjene zločine, u kojima se njegova uloga ogledala u premiještanju tijela. Nadalje, on je ubrzo nakon rata, na sastanku održanom 25. marta 1996. godine, i dalje obmanjivao zvaničnike kada je u pitanju lokacija grobnica.¹⁵⁰⁰

(c) Okolnosti nakon tog vremena

862. Po završetku rata, optuženi Milorad Trbić je skupa sa svojom porodicom tražio status izbjeglice u Sjedinjenim Američkim Državama. U zahtjevu za imigraciju je naveo lažne podatke i propustio da prizna da je bio pripadnik VRS. Ovaj propust je bio dovoljno ozbiljan da on zbog toga bude osuđen za to krivično djelo i deportovan. Iz podataka koje on naveo, a koji su bili predmet krivičnog postupka u SAD, očigledno je da je Trbić prikrio podatke iz svoje prošlosti kako bi izbjegao mogućnost da bude optužen za ratne zločine u budućnosti.

¹⁴⁹⁹ Svjedok Bruce Bursik (28. novembar 2007. godine) T-18 (Trbić 8. novembar 2004. godine, saslušanje), str. 7.

¹⁵⁰⁰ T-813 (Butlerov narativni iskaz), para. 12.22, str. 124: Nakon toga, 23. marta 1996., uslijedila je naredba predsjednika RS-a upućena MUP-u i Glavnom štabu VRS-a da formiraju "mješovitu komisiju" koja će izvršiti ispitivanje činjenica oko navodnog pronalazjenja dva leša u raspadanju na "poprištu ranijih borbi sa muslimanskom stranom na području Pilice" dio mješovite komisije se sastao 25. marta 1996. godine. Ova komisija je trebala uputiti zahtjev nadležnoj komandi IFOR-a ili UN-a da budu prisutni kako bi "osujetili namjere ambasadorke Albright i medijskih stručnjaka da lansiraju proizvoljne i tendenciozne zaključke o ovom slučaju." Ispred Zvorničke brigade sastanku je 25. marta 1996. godine prisustvovao optuženi Milorad Trbić, a prema riječima zvaničnika iz Vrhovnog vojnog tužilaštva RS-a, "Niko od prisutnih nije znao pojedinosti o lokalitetu, o radnjama koje treba provesti niti je iko raspolagao podacima šta bi se na licu mjesta 'pronašlo' ili to niko nije htio da zna."

863. Nakon presude u SAD prebačen je u pritvor MKSJ-a. Premda je u MKSJ uvijek imao status osumnjičenog, Trbić je u njihovoj nadležnosti takođe bio kao potencijalni svjedok. U početku je saradivao sa istražiteljima. U mjeri u kojoj je ova saradnja bila zasnovana na istini, on je pomogao da se razjasni njegova uloga i uloga drugih u tim događajima. Vijeće je utvrdilo da ovaj stepen saradnje predstavlja olakšavajuću okolnost. Vijeće je takođe utvrdilo da dijelovi mnogih njegovih izjava sadrže pogrešne informacije zbog kojih su vrijeme i novac uzaludno utrošeni na istrage koje nisu davale rezultate. Ovi pokušaji obmane ukazuju da nema istinskog kajanje s njegove strane, već se smatraju pokušajima prikrivanja kako bi se zaštitili drugih, te umanjivanjem značaja vlastitih radnji.

864. Još uvijek je oženjen i otac je jedne punoljetne kćerke. Njegova supruga i kćerka žive u drugoj državi.

(d) Držanje za vrijeme postupka

865. Držanje optuženog za vrijeme postupka bilo je primjereno. Uvažavao je sud i imao je profesionalno držanje. Držanje optuženog tokom sudjenja bilo je prikladno i u skladu sa očekivanjima vijeća, te stoga ne predstavlja ni otežavajuću niti olakšavajuću okolnost.

3. Motiv

866. Postojanje motiva ne predstavlja bitan element krivičnog djela u ovom predmetu niti se povezuje sa umišljajem. Kod optuženog je postojao potrební umišljaj da počini zločine propisane Zakonom i navedene u obrazloženju presude. Stoga vijeće neće razmatrati ovo pitanje, a motiv ne predstavlja otežavajuću, kao ni olakšavajuću okolnost.

4. Ličnost optuženog

867. Vijeće nema dokaza o karakteru optuženog izuzev onoga što je pokazao počinjenjem krivičnog djela, te onoga što se moglo vidjeti iz njegovog ponašanja u sudnici, a oboje je razmotreno u prethodnim dijelovima.

5. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom

868. Član 49. KZ BiH navodi sljedeće u pogledu ublažavanja kazne:

Sud može učinitelju odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom ili izreći blažu vrstu kazne:

- a. Kad zakon propisuje da se učinitelj može blaže kazniti; i
- b. Kad sud utvrdi da postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i sa blažom kaznom može postići svrha kažnjavanja.

Imajući u vidu navedeni član, Vijeće je zaključilo da nisu ispunjeni uslovi iz ovog člana te se kazna nije mogla ublažiti.

6. Odvratanje i društvena rehabilitacija

869. Dužina zatvorske kazne kao i vrijeme provedeno u zatvoru kao kazna za zločin u većini slučajeva predstavljaju legitimna sredstva prevencije. Ona počiniocu daju mogućnost da razmotri posljedice svojih radnji na žrtve, razmisli o svojim greškama iz prošlosti i da se iskupi za svoje kriminalne radnje.

D. ZAKLJUČAK

870. S obzirom na činjenična i pravna utvrđenja, vijeće je optuženog oglasilo krivim za krivično djelo genocida i za ovaj zločin mu izreklo kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 godina. Kazna od 30 godina odražava kako olakšavajuće, tako i otežavajuće faktore prilikom odmjeravanja kazne dugotrajnog zatvora. Sud nalazi da je ova vrsta krivičnopravne sankcije srazmjerna težini krivičnog djela s obzirom na postojeće otežavajuće i olakšavajuće faktore, te učešće i ulogu optuženog u izvršenju djela, kao i da će se istom potići opšta svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.

871. Optuženom se u skladu sa članom 56. stav 1. KZ BiH, u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju Suda i MKSJ, počevši od 07.04.2005.godine.

XII. IMOVINSKO PRAVNI ZAHTJEVI

POGINULI	PODNOŠIOCI ZAHTJEVA I OŠTEĆENI	IZNOS KOJI POTRAŽUJE	ADVOKAT
Mehmedović Zulfo	Mehmedović Jasmin (sin)		
	Mehmedović Muhamed (sin)		
	Mehmedović Mula (supruga)		
	Kapić Mejra		
Gabeljić Ramiz	Gabeljić Azem	80.000,00 KM	

Gabeljić Fahrudin	Gabeljić Azem	20.000,00 KM	
	Gabeljić Hata	20.000,00 KM	
Mujčinović Sulejman	Munira Mujčinović		
Mujčinović Halid			
Smajić Ismet	Smajić Amira	80.000,00 KM	
	Smajić Amir		
Adamović Mustafa	Adamović Kada Adamović Mevludin		Aida Smajić
Mujkić Bego	Haremivić Hanka	60.000,00 KM	
Hurić Muhidin	Hurić Nurija Hurić Mejra	100.000,00 KM	
Alić Hasib	Alić Dževahira	80.000,00 KM	
Šiljković Refik	Šiljković Sulejman Šiljković Amir Šiljković Samir Ademović Sabaheta Smajić Zarifa Musić Hurija		Emil Galušić
Ibrahimović Zahid	Ibrahimović Jasmina Ibrahimović Naida Ibrahimović Selver		
Avdić Dulan	Avdić Zifa	70.000,00 KM	
Smajilović Jakub	Nezir Smajlović		
Omerović Velid	Zukić Velida	60.000,00 KM	
Avdić Rijaz	Bumbulović Hava	7.000,00 KM	
	Husić Indira	7.000,00 KM	
	Salkić Mirzeta	7.000,00 KM	
	Omerović Vesna	7.000,00 KM	
Mujanović Bajro	Alić Ajka	60.000,00 KM	
Omerović Ramiz	Omerović Šahida	70.000,00 KM	
Delić Zifa	Avdić Zifa	20.000,00 KM	
Ćosić Ćazim	Ćosić Zemina	15.000,00 KM	
	Ćosić Semir	20.000,00 KM	
	Ćosić Semira	20.000,00 KM	
	Ćosić Alija	20.000,00 KM	
	Osmanović Zarifa	140.000,00 KM	Zlata Begić
	Bumbulović Revda	140.000,00 KM	
Mustafić Sead	Mustafić Sevlida	7.000,00 KM	
	Mustafić Sevludin	7.000,00 KM	
Mustafić Sead	Mustafić Ajkuna	20.000,00 KM	
	Mustafić Selveta	7.000,00 KM	
	Mustafić Mevlida	20.000,00 KM	
Huseinović Mehmedalija	Huseinović Zehra	100.000,00 KM	
	Đonlić Senada	100.000,00 KM	
Mehić Šaban	Mehić Zahida	40.000,00 KM	
	Mehić Nijaz	40.000,00 KM	
	Mehić Rajfa		
	Mehić Omer		
Ridžić Himzo	Ridžić Nura	20.000,00 KM	

	Ridžić Edmir	20.000,00 KM	
	Ridžić Nermin	20.000,00 KM	
Selimović Meho	Selimović Adila	40.000,00 KM	
	Selimović Bajro	40.000,00 KM	
	Mustafić Merka	40.000,00 KM	
	Selimović Sevludin	40.000,00 KM	
	Mujić Tima	40.000,00 KM	
Hodžić Abid	Hodžić Hafiza	40.000,00 KM	
	Mustafić Merima	40.000,00 KM	
Omerović Osman	Omerović Šaban	20.000,00 KM	
	Omerović Selima	20.000,00 KM	
	Zahirović Zuhdija	20.000,00 KM	
	Mustafić Zarfa	20.000,00 KM	
	Velić Safija	20.000,00 KM	
	Omerović Senajid	20.000,00 KM	
	Bećirović Semija	20.000,00 KM	
Džananović Mustave	Mekanović Fahreta		Maida Grizović
Suljkanović Ismet	Suljkanović Mevlid	7.000,00 KM	
Mitić Suad	Mitić Mina	70.000,00 KM	
Skeledžić Mirsad	Skeleđić Tahira	200.000,00 KM	
Skeledžić Suad			
Čakanović Irfan			
Čakanović Mehmedalija			
Omerović Hasan	Omerović Fadila	70.000,00 KM	
Mujić Meho	Mujić Zurijeta		
Ahmetović Muhamed	Ahmetović Zilaka		
Karić Smajo	Karić Alija	30.000,00 KM	
	Karić Senaid	30.000,00 KM	
	Karić Said	30.000,00 KM	
Husejnović Hašim	Dedić Razija	20.000,00 KM	
	Huseinović Kadim	20.000,00 KM	
	Huseinović Kada	20.000,00 KM	
	Husejnović Mirzet	10.000,00 KM	
Bećirović Sead	Bećirović Semija	20.000,00 KM	
	Bećirović Sanela	20.000,00 KM	
	Bećirović Mirela	20.000,00 KM	
	Bećirović Bešir	20.000,00 KM	
	Bećirović Osman	20.000,00 KM	
Zukić Mensur	Tuholjkić Jasna		Tanović Rusmir
Jugović Čamil	Jugović Mejra	20.000,00 KM	
Jugović Fikret		20.000,00 KM	
Kabilović Huso	Kabilović Safija	20.000,00 KM	
	Kabilović Juso	20.000,00 KM	
Salihović Mujo	Salihović Mulo	20.000,00 KM	
	Salihović Sejdalija	20.000,00 KM	
	Salihović Hava	20.000,00 KM	
Mujić Manjo	Mujić Azemka	20.000,00 KM	
	Mujić Džemil	20.000,00 KM	

Čakanović Mehmedalija	Zejnilović Durija	90.000,00 KM	
Čakanović Irfan	Čakanović Hakija		
Bektić Kadrija	Bektić Samida	20.000,00 KM	
	Bektić Kadir		
	Bektić Jasmina		
	Bektić Elma		
Pašalić Mujo	Mustafić Amira	20.000,00 KM	
	Pašalić Nermin		
Jugović Fikret	Jugović Šemsada	20.000,00 KM	
	Jugović Bjelka	20.000,00 KM	
Jusić Nusret	Jusić Rejha	50.000,00 KM	Esad Hrvačić
Dedić Fadil	Dedić Kada		
	Dedić Hamdija		
	Dedić Fahreta		
Kešmer Mujo	Kešmer Samir		
	Kešmer Muša		
	Kešmer Džemila		
Smajlović Amir	Smajlović Nura		
	Smajlović Lutvija		
	Smajlović Mefail		
	Smajlović Amar		
	Džananović Ramiz		
Husić Abid	Husić Azira	35.000,00 KM	
Avdić Mehmed Avdić Mirzet	Avdić Zehra	20.000,00 KM	
	Selimović Šemsija	20.000,00 KM	
	Hasanić Izeta	20.000,00 KM	
	Alić Mirzeta	20.000,00 KM	
	Avdić Izet	20.000,00 KM	
Malić Nezir	Malić Mevlija		
	Malić Tima		
Klempić Mujo	Klempić Kada	20.000,00 KM	
Klempić Mujo	Klempić Nihada	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Munira		
Mujić Esad	Mujić Begija	20.000,00 KM	
	Mujić Senahid	20.000,00 KM	
	Mujić Esada	20.000,00 KM	
Mehić Šaban	Mehić Ramiza	20.000,00 KM	
	Mehić Izeta	20.000,00 KM	
	Harbaš Mirzeta	20.000,00 KM	
Mehić Šaban	Omerović Zehta	20.000,00 KM	
	Karić Esma	20.000,00 KM	
	Mehić Edin	20.000,00 KM	
Mehić Jusuf	Mehić Ramiza	20.000,00 KM	
Sulejmanović Uzeir	Sulejmanović Ajša	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Sulejmanović Šefik	50.000,00 KM	
	Sulejmanović Ševket	50.000,00 KM	
	Sulejmanović Behrema	50.000,00 KM	
	Nuhanović Nevzeta	50.000,00 KM	

Smajlović Habib	Smajlović Džemila	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Smajlović Muhamed	50.000,00 KM	
	Smajlović Sabra	50.000,00 KM	
Hasanović Sadik	Hasanović Đeva	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hasanović Bida	50.000,00 KM	
	Hasanović Almedina	50.000,00 KM	
	Hasanović Veldina	50.000,00 KM	
Salihović Lutvo	Salihović Šuhra	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Salihović Senad	50.000,00 KM	
	Salihović Selvid	50.000,00 KM	
	Salihović Selvida	50.000,00 KM	
Mujić Aziz	Mujić Lejla	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mujić Denizi	50.000,00 KM	
	Mujić Amir	50.000,00 KM	
Spahić Mustafa	Spahić Sadka	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Spahić Mehmed	50.000,00 KM	
	Spahić Sarija	50.000,00 KM	
	Spahić Almedina	50.000,00 KM	
Dudić Junuz	Salkić Azemka	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Harbaš Aza	50.000,00 KM	
Ridić Behudin	Ridić Mahmut	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Ridić Tahira	50.000,00 KM	
	Ridić Azira	50.000,00 KM	
	Ridić Armin	50.000,00 KM	
	Aljkanović Rizafeta	30.000,00 KM	
	Ridić Berisa	50.000,00 KM	
	Hasanović Ifeta	30.000,00 KM	
Mehmedović Ibro	Mehmedović Nasija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mehmedović Arnela	50.000,00 KM	
	Mehmedović Hata	50.000,00 KM	
	Memedović Ibrahim	30.000,00 KM	
	Mehmedović Halil	30.000,00 KM	
	Hodžić Hiba	30.000,00 KM	
Ejubović Ibrahim	Ejubović Zejna	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Ejubović Hana	30.000,00 KM	
	Kikanović Munira	30.000,00 KM	
	Hasanović Merka	30.000,00 KM	
Bumbulović Adem	Bumbulović Revda	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Bumbulović Amra	50.000,00 KM	
	Bumbulović Amer	50.000,00 KM	
Bumbulović Adem	Bumbulović Ševal	30.000,00 KM	Haris Džafo
	Aljić Remza	30.000,00 KM	
	Hasić Medina	30.000,00 KM	
	Osamanović Adema	30.000,00 KM	
Musić Nezir	Musić Zejna	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Musić Hadžo	50.000,00 KM	
	Musić Kerim	50.000,00 KM	
	Ahmetović Hata	50.000,00 KM	
Turunović Hajrudin	Tursanović Zlatija	40.000,00 KM	
	Tursanović Muhamed	40.000,00 KM	

	Tursanović Hajreta	40.000,00 KM	
Salkić Sadik	Salkić Hana(kćerka)	20.000,00 KM	
	Mušanović Sajma	20.000,00 KM	
	Salkić Hana(supruga)	20.000,00 KM	
Zukanović Ismet Zukanović Suljo	Zukanović Zekija	40.000,00 KM	
	Zukanović Hanija	30.000,00 KM	
	Zukanović Fatima	30.000,00 KM	
	Zukanović-Gabeljić Najla	30.000,00 KM	
	Zukanović –Bektić Hajrija	30.000,00 KM	
Šehić Meho	Šehić Hajrija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Šehić Mirsad	50.000,00 KM	
	Šehić Sead	50.000,00 KM	
	Šehić Senad	50.000,00 KM	
Hodžić Hazim	Hodžić Elvedina	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hodžić Emina	50.000,00 KM	
	Hrustić Zuhra	30.000,00 KM	
	Zimić Jasmina	30.000,00 KM	
Suljić Bido	Suljić Izeta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Suljić Mevludin	50.000,00 KM	
	Suljić Šemso	50.000,00 KM	
	Suljić Mehmed	50.000,00 KM	
	Mulalić Mevlida	50.000,00 KM	
Muminović Hamed	Muminović Ibrima	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Muminović Hamdija	50.000,00 KM	
	Muminović Mevludin	50.000,00 KM	
	Musić Kadira	50.000,00 KM	
	Sinanović Fatima	50.000,00 KM	
	Tursunović Muška	50.000,00 KM	
	Tursunović Mevlija	50.000,00 KM	
	Mehmedović Hurija	50.000,00 KM	
Pitarević Munib	Pitarević Ajiša	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Pitarević Sabahudin	50.000,00 KM	
Ibrahimović Šemso	Ibrahimović Merka	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Omerović Razija	50.000,00 KM	
	Muhić Remzija	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Revda	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Dževad	50.000,00 KM	
Avdić Kadir	Avdić Bida	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Avdić Eldina	50.000,00 KM	
	Avdić Nermina	50.000,00 KM	
	Avdić Kadira	50.000,00 KM	
	Avdić Aldina	50.000,00 KM	
Osmanović Azem	Osmanović Zuhra	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmanović Hakija	50.000,00 KM	
	Osmanović Bida	50.000,00 KM	
	Osmanović Mersa	50.000,00 KM	
	Bumbulović Zuhra	50.000,00 KM	
	Nuhanović Ramiza	50.000,00 KM	

	Osmanović Habib	50.000,00 KM	
	Osmanović Hidajet	50.000,00 KM	
Čivić Omer	Čivić Namka	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Čivić Mirela	50.000,00 KM	
	Čivić Fevzija	50.000,00 KM	
	Jusufović Amira	50.000,00 KM	
	Ramić Azra	50.000,00 KM	
Mustafić Ševket	Mustafić Sabrija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mustafić Šejla	50.000,00 KM	
	Bakal Emina	50.000,00 KM	
	Mustafić Mersed	50.000,00 KM	
	Mustafić Ademir	50.000,00 KM	
Ibrahimović Hamed	Ibrahimović Dika	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Ibrahimović Zlata	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Hamedina	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Adnan	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Ramiz	50.000,00 KM	
	Ibrahimović Hamdija	50.000,00 KM	
	Jusić Rahima	50.000,00 KM	
	Sokolić Naza	50.000,00 KM	
Bajraktarević Dahma	Bajraktarević Šaha	20.000,00 KM	
	Bajraktarević Hajrudin	20.000,00 KM	
	Bajraktarević Emina	20.000,00 KM	
	Bajraktarević Ešefa	20.000,00 KM	
	Bajraktarević Hajreta	20.000,00 KM	
	Suljić Fatima	20.000,00 KM	
Nuhanović Vehbija	Nuhanović Nevzeta	40.000,00 KM	
Halilović Šahbaz	Halilović Mirela		
Pirić Selim	Pirić Elvira		
	Pirić Muradif		
Hrustanović Bego	Hrustanović Mujo	24.000,00 KM	
Čakanović Irfana Čakanović Mehmedalija	Čakanović Sabaheta	90.000,00 KM	
Imamović Omer	Imamović Hajrija		Jasminka Mehinagić
Imamović Amera	Imamović Hajrija	240.000,00 KM	
Imamović Nevzeta	Imamović Safeta	240.000,00 KM	
Ibrahimović Rešid	Ibrahimović Bida	20.000,00 KM	
Ibrahimović Rešid	Ibrahimović Salko	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Sanela	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Anela	20.000,00 KM	
Hanić Redžep	Hanić Mustafa	100.000,00 KM	
	Hanić Rukija	200.000,00 KM	
Hanić Rešid	Hanić Rukija	100.000,00 KM	
Hanić Selim	Hanić Rukija	100.000,00 KM	
Adamović Bajro	Adamović Hasiba	20.000,00 KM	
	Adamović Hafiza	20.000,00 KM	
	Adamović Mirnes	20.000,00 KM	

	Ademović Mina	20.000,00 KM	
Džanić Edin	Džanić Enver		Rusmir Karkin
Begzadić Šaban	Begzadić Ajša	50.000,00 eura	Fadil Hadrović
	Begzadić Alija	50.000,00 eura	
	Begzadić Hasib	50.000,00 eura	
	Parlić Sadeta	50.000,00 eura	
	Kelepanda Admirata	50.000,00 eura	
Smajlović Nedžad	Smajlović Šemsa	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Smajlović Hamdija	50.000,00 KM	
Dautović Osman	Dautović Begija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Malić Osman	50.000,00 KM	
	Dautović Osmo	50.000,00 KM	
Smajlović Hamed	Smajlović Hatidža	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Špiodić Tahira	50.000,00 KM	
Salkić Refik	Salkić Zifa	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Salkić Zehra	50.000,00 KM	
	Salkić Sabahudin	50.000,00 KM	
	Salkić Rešid	50.000,00 KM	
	Husić Habiba	50.000,00 KM	
	Alić Fatima	50.000,00 KM	
	Mehanović Tahira	50.000,00 KM	
	Smajlović Tima	50.000,00 KM	
	Smajić Hiba	50.000,00 KM	
Atić Selvedin	Atić Ramiza	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Ragipović Redžija	50.000,00 KM	
	Atić Said	50.000,00 KM	
Mehmedović Omer	Mehmedović Ramiza	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mehmedović Senaid	50.000,00 KM	
	Begić Senada	50.000,00 KM	
Efendić Mehmedalija	Efendić Nazifa	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Efendić Mensur	50.000,00 KM	
	Malkoč Mensura	50.000,00 KM	
Pirić Hilmo	Pirić Hasija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Pirić Himzo	50.000,00 KM	
	Vranjkovina Sajma	50.000,00 KM	
	Šarić Senada	50.000,00 KM	
Osmić Omer	Osmić Šemsa	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmić Azra	50.000,00 KM	
Memedović Bajro	Mehmedović Tahira	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mehmedović Ferid	50.000,00 KM	
Mehmedović Bajro	Džinić Ferisa	50.000,00 KM	Haris Džafo
Čivić Muamer	Čivić Nezira	50.000,00 KM	Haris Džafo
Bajramović Nedžad	Bajramović Rami	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Bajramović Remzija	50.000,00 KM	
Hukić Šećo	Mujić Rukija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Bajramović Zineta	50.000,00 KM	
Čivić Mustafa	Čivić Nezira	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Jusufović Amiri	50.000,00 KM	
	Ramić Azra	50.000,00 KM	
Smajić Osman	Šaha Hajdarević	7.000,00 KM	Šapčanin Amir

Osmanović Abdulah	Osmanović Hidan	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmanović Adila	50.000,00 KM	
	Osmanović Hidajet	30.000,00 KM	
	Osmanović Šemso	30.000,00 KM	
	Osmanović Sajama	30.000,00 KM	
	Osmanović Samira	30.000,00 KM	
	Osmanović Fadila	30.000,00 KM	
Kandžetović Muamer	Kandžetović Ajna	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Kandžetović Durmo	50.000,00 KM	
	Kandžetović Fatija	50.000,00 KM	
	Kandžetović Amer	50.000,00 KM	
	Kandžetović Amela	50.000,00 KM	
	Kandžetović Ahmed	50.000,00 KM	
Malić Izet	Malić Izeta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hasanović Amela	50.000,00 KM	
	Pekušić Alma	50.000,00 KM	
	Omić Fikreta	30.000,00 KM	
Salihović Junuz	Salihović Begija	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Salihović Enez	50.000,00 KM	
	Salihović Nedžad	50.000,00 KM	
	Salihović Jasmina	50.000,00 KM	
	Tabaković Zineta	50.000,00 KM	
Mujić Sulejman	Mujić Rahima	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Mujić Suvada	50.000,00 KM	
	Mujić Mirsada	50.000,00 KM	
Suljić Almir	Suljić Izeta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Suljić Mevludin	50.000,00 KM	
Atić Ibrahim	Atić Ramiza	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Atić Said	50.000,00 KM	
	Ragipović Redžija	50.000,00 KM	
	Atić Fadila	30.000,00 KM	
	Hasanović Mevlida	30.000,00 KM	
	Salihović Nedžba	30.000,00 KM	
Selimović Jusuf	Selimović Đulsa	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Alić Zekira	50.000,00 KM	
	Džanić Zulfa	50.000,00 KM	
	Kadrić Zejneba	50.000,00 KM	
	Mustafić Šemsa	50.000,00 KM	
Jahić Omer	Jahić Hajreta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Jahić Irma	50.000,00 KM	
	Jahić Irfan	50.000,00 KM	
Delić Hasib	Delić Hazreta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Delić Džulija	50.000,00 KM	
	Delić Nezir	50.000,00 KM	
	Delić Hasedin	30.000,00 KM	
	Delić Ćamil	30.000,00 KM	
	Delić Hasmir	30.000,00 KM	
	Sulejmanović Munira	30.000,00 KM	
Sulejmanović Esnaf	Sulejmanović Munira	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Sulejmanović Mevlida	50.000,00 KM	

	Sulejmanović Edisa	50.000,00 KM	
	Sulejmanović Enan	50.000,00 KM	
	Hodžić Elvedina	50.000,00 KM	
Sulejmanović Esad	Sulejmanović Mevlida	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hodžić Elvedina	30.000,00 KM	
Subašić Ibrahim	Subašić Fata		
	Šabanović Sejdefa		
	Subašić Samir		
	Marić Selveta		
Šabić Redže	Fehrić Habiba		Emil Galušić
	Brkić Mevla		
	Nasupović Hatidža		
Mustafić Dahmo	Mustafić Safija		
	Mustafić Begajeta		
	Hasanović Vahida		
	Mustafić Vahdet		
Hukić Husejina	Tabaković Hajra		
Tabaković Senahid	Tabaković Hajra		
Tabaković Abdulah	Tabaković Bida		
	Tabaković Sabit		
	Tabaković Sakib		
	Tabaković Emin		
Salihović Abdulah	Salihović Adila		
	Salihović Salih		
	Salihović Almasa		
	Salihović Fatima		
	Muratović Sabaheta		
Salihović Šaban	Salihović Munira		
	Salihović Amira		
	Salihović Ajka		
	Salihović Nefail		
	Salihović Amir		
Muminović Hazim	Muminović Mirsada		
Ibišević Hajrudin	Ibišević Paša		
	Ibišević Elvir		
	Habibović Deniza		
	Čuhadarović Elvira		
Dautović Šaban	Dautović Fata	20.000,00 KM	Mujačić Sejad
Dautović Šaban	Dautović Elmira	20.000,00 KM	Mujačić Sejad
	Dautović Daut	20.000,00 KM	
	Dautović Amila	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Fatimka	20.000,00 KM	
	Nukić Ersada	20.000,00 KM	
Ramić Ahmet Ramić Sead	Ramić Mevlida	80.000,00 KM	
	Ramić Senad	80.000,00 KM	
Đozić Beriz	Đozić Ifeta		
Halilović Sead	Halilović Zijada	100.000,00 KM	
Čavkušić Ibrahim	Čavkušić Ismeta		
	Čavkušić Halil		
	Čavkušić Fata		

Spahić Nijaz	Ramiza Spahić	20.000,00 KM	
Alić Refik	Karičić Fikreta	22.000,00 KM	Hrnjić Ifeta
Ahmetović Ismet	Ahmetović Muša	20.000,00 KM	Kolić Kadrija
	Ahmetović Bahra	20.000,00 KM	
	Ahmetović Fatima	20.000,00 KM	
	Beganović Fatima	20.000,00 KM	
	Ahmetović Ibro	20.000,00 KM	
Alić Jusuf	Alić Sabrija	20.000,00 KM	Kolić Kadrija
	Alić Sabera	20.000,00 KM	
	Alić Muharem	20.000,00 KM	
	Alić Fata	20.000,00 KM	
Muminović Ibrahim	Muminović Abdulah	20.000,00 KM	Fadil Mujić
Sinanović Alija	Sinanović Nura	20.000,00 KM	
	Sinanović Mirnesa	20.000,00 KM	
	Sinanović Hana	20.000,00 KM	
Delić Abdurahman	Sinanović Nura	20.000,00 KM	
Sinanović Alija	Sinanović-Đerzić Sahiba	20.000,00 KM	
Hodžić Fahrudin	Hodžić Vejsil	100.000,00 KM	
Pleho Bećir	Pleho Adis	20.000,00 KM	
Mehmedović Hasan	Omerović Fatima		
	Mehmerović Fata		
	Husejnčehajić Hasreta		
Halilović Sakib	Halilović Ševka		
	Halilović Elvis		
	Halilović Elvir		
Delić Abdurahman	Delić Dževad	20.000,00 KM	
	Delić Ekrem	20.000,00 KM	
	Muhić Fatima	20.000,00 KM	
Cvrk Omer	Cvrk Ramiza	200.000,00 KM	
	Cvrk Muhamed	80.000,00 KM	
	Talović Nermina	80.000,00 KM	
	Karić Fatima	80.000,00 KM	
Salihović Vahdet	Salihović Nevresa		Tanović Rusmir
Agić Hamdija	Agić Mehmed	40.000,00 KM	Emir Hasić
Muratović Salko	Muratović Ibrahim	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Muratović Meva	20.000,00 KM	
	Muratović Salmir	20.000,00 KM	
Hasanović Mehmedalija	Hasanović Kadefija	60.000,00 KM	
Omerović Nazif	Hasanović Sejda	60.000,00 KM	
Kasumović Bećir	Kasumović Adevija	60.000,00 KM	
	Kasumović Elvira	60.000,00 KM	
	Karić Fatima	60.000,00 KM	
	Habibović Mihada	60.000,00 KM	
	Atić Zumra	60.000,00 KM	
	Kasumović Muška	60.000,00 KM	
	Kasumović Mirzet	60.000,00 KM	
	Kasumović Midhat	60.000,00 KM	
Bektić Ramo	Bektić Nedžad	60.000,00 KM	

	Bektić Šemsija	60.000,00 KM	
Halilović Asim	Halilović Rahima	60.000,00 KM	
	Halilović Hajrudin	60.000,00 KM	
Johić Hazim	Johić Omer	60.000,00 KM	
	Johić Mejrema	60.000,00 KM	
	Kunić Mersida	20.000,00 KM	
	Sakić Mina	20.000,00 KM	
	Johić Hazim	20.000,00 KM	
Smajlović Sevdet	Smajlović Smajo	60.000,00 KM	
	Smajlović Zehra	60.000,00 KM	
Smajlović Asim	Smajlović Smajo	60.000,00 KM	
	Smajlović Zehra	60.000,00 KM	
Čivić Elvir	Čivić Mula	60.000,00 KM	
Halilović Ibrišim	Halilović Mina	60.000,00 KM	
Halilović Šemso	Halilović Samka	60.000,00 KM	
Mujić Ševal	Mujić Fatima	60.000,00 KM	
	Mujić Elvira	60.000,00 KM	
Mujić Senad	Mujić Fatima	60.000,00 KM	
	Mujić Elvira	60.000,00 KM	
Halilović Osman	Halilović Zulejha	60.000,00 KM	
Ibrahimović Mevludin	Ibrahimović Lutvo	60.000,00 KM	
	Ibrahimović Fermin	20.000,00 KM	
Golić Alija	Golić Behija	60.000,00 KM	
	Golić Alija	60.000,00 KM	
	Golić Alma	60.000,00 KM	
	Golić Adila	60.000,00 KM	
	Golić Adil	60.000,00 KM	
Gobeljić Senad	Gobeljić Mevlija	60.000,00 KM	
Hasić Rifet	Hasić Medina	60.000,00 KM	
Mašić Hajdin	Mašić Fetija	60.000,00 KM	
	Mašić Sevlida	60.000,00 KM	
	Mašić Seida	20.000,00 KM	
	Mašić Sevlid	20.000,00 KM	
Mašić Seid	Mašić Fetija	60.000,00 KM	
	Mašić Sevlida	60.000,00 KM	
	Mašić Seida	20.000,00 KM	
	Mašić Sevlid	20.000,00 KM	
Dedić Edin	Dedić Hatidža	60.000,00 KM	
Kahrić Azem	Kahrić Nijaza	60.000,00 KM	
	Kahrić Arnela	60.000,00 KM	
Jusufović Mustafa	Jusufović Tima	60.000,00 KM	
	Jusufović Vahid	60.000,00 KM	
	Jusufović Zemina	60.000,00 KM	
	Sulejmanović Mevlida	60.000,00 KM	
Hurić Ibran	Hurić Ajka	60.000,00 KM	
	Korkutović Naza	60.000,00 KM	
	Hurić Meaza	60.000,00 KM	
Omerović Mešan	Omerović Ifeta	60.000,00 KM	
	Ramić Mirhada	60.000,00 KM	
Avdić Šaćir	Avdić Zejna	60.000,00 KM	

Alić Amir	Alić Ajka	60.000,00 KM	
	Alić Damir	20.000,00 KM	
	Alić Ermin	20.000,00 KM	
Gobeljić Nedžad	Gobeljić Nurija	60.000,00 KM	
	Gobeljić Ajka	60.000,00 KM	
Jusupović Selejman	Jusupović Mahza	60.000,00 KM	
Zukanović Sabahudin	Zukanović Redžija	60.000,00 KM	
	Zukanović Mevludin	60.000,00 KM	
Selimović Smail	Selimović Mulfa	60.000,00 KM	
	Selimović Munira	60.000,00 KM	
Džanić Ramo	Džanić Elvira	60.000,00 KM	
	Džanić Ramiza	60.000,00 KM	
Mekanić Šećan	Mekanić Muniba	60.000,00 KM	
	Mekanić Ramiz	60.000,00 KM	
Ibrahimović Ibran	Ibrahimović Hamid	60.000,00 KM	
	Ibrahimović Razija	60.000,00 KM	
	Ibrahimović Refik	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Razija(sestra)	20.000,00 KM	
Mašić Sadija	Mašić Habiba	60.000,00 KM	
Čatić Junuz	Mašić Habiba	60.000,00 KM	
Rizvanović Hasan	Rizvanović Munira	60.000,00 KM	
	Rizvanović Mensur	60.000,00 KM	
	Hasić Mula	60.000,00 KM	
Musić Edhem	Musić Mina	60.000,00 KM	
	Musić Nermin	60.000,00 KM	
	Husić Nermina	60.000,00 KM	
	Musić Edina	60.000,00 KM	
Hasanović Ejub	Hasanović Naza	60.000,00 KM	
	Hasanović Meho	60.000,00 KM	
	Hasanović Edina	60.000,00 KM	
Adilović Ahmet	Adilović Sakib	60.000,00 KM	
Memić Ibrahim	Memić Remzija	60.000,00 KM	
	Memić Safet	60.000,00 KM	
	Memić Sulejman	60.000,00 KM	
	Sačević Senada	60.000,00 KM	
	Smajlić Mevleta	60.000,00 KM	
Hrustić Nedžib	Hrustić Adila	60.000,00 KM	
Musić Rešo	Musić Remza	60.000,00 KM	
Musić Esad	Musić Remza	60.000,00 KM	
Omerović Mehdin	Omerović Hatidža	60.000,00 KM	
	Omerović Mersida	60.000,00 KM	
	Kuduzović Mehrida	60.000,00 KM	
	Omerović Aida	60.000,00 KM	
Selimović Ismet	Selimović Haša	60.000,00 KM	
	Selimović Amira	60.000,00 KM	
	Selimović Ismeta	60.000,00 KM	
Isaković Rifet	Isaković Ramiza	60.000,00 KM	
	Isaković Fatima	60.000,00 KM	
Halilović Bego	Tulić Alemina	60.000,00 KM	

	Halilović Fehima	60.000,00 KM	
	Čajić Medina	60.000,00 KM	
Mujić Himzo	Mujić Hanka	60.000,00 KM	
	Mujić Vahidin	60.000,00 KM	
	Mujić Munevera	60.000,00 KM	
Džananović Nedžad	Džananović Nezir	60.000,00 KM	
	Džananović Emina	60.000,00 KM	
Hirkić Rasim	Hirkić Osman	60.000,00 KM	
Suljić Dževad	Suljić Izeta	60.000,00 KM	
	Suljić Ahmedin	60.000,00 KM	
	Suljić Jasmin	60.000,00 KM	
Ahmetović Sead	Ahmetović Šaha	60.000,00 KM	
	Ahmetović Adnan	60.000,00 KM	
	Ahmetović Elvis	60.000,00 KM	
	Ahmetović Sanel	60.000,00 KM	
Avdić Alija	Avdić Smajo	60.000,00 KM	
	Avdić Izet	60.000,00 KM	
	Avdić Zajim	60.000,00 KM	
	Muratović Alija	60.000,00 KM	
	Avdić Hava	60.000,00 KM	
Osmanović Munib	Osmanović Hafiza	60.000,00 KM	
	Mustafić Elvisa	60.000,00 KM	
Osmanović Elvis	Osmanović Hafiza	60.000,00 KM	
	Mustafić Elvisa	20.000,00 KM	
Salkić Meho	Salkić Senada	60.000,00 KM	
	Salkić Mirnes	60.000,00 KM	
	Salkić Ajiša	20.000,00 KM	
Omerović Nusmir	Omerović Faketa	60.000,00 KM	
Muminović Safet	Muminović Zahida	60.000,00 KM	
	Muminović Safeta	60.000,00 KM	
	Muminović Eldin	60.000,00 KM	
Sejfić Rasim	Sejfić Mejrema	60.000,00 KM	
	Sejfić Adnan	60.000,00 KM	
	Sejfić Admir	60.000,00 KM	
Hasanović Mustafa	Hasanović Hatidža	60.000,00 KM	
	Hasanović Munir	60.000,00 KM	
	Hasanović Nermin	60.000,00 KM	
Hasanović Mustafa	Hasanović Kenan	60.000,00 KM	
	Hasanović Dževad	60.000,00 KM	
Alić Refik	Alić Selma	60.000,00 KM	
	Ibralić Nizama	20.000,00 KM	
Husić Vahid	Husić Ibriša	60.000,00 KM	
	Husić Mirzet	60.000,00 KM	
Husić Vekaz	Husić Ibriša	60.000,00 KM	
	Husić Mirzet	20.000,00 KM	
Salihović Sado	Salihović Fadil	60.000,00 KM	
Gurdić Mujo	Gurdić Hava	60.000,00 KM	
	Gurdić Zajim	60.000,00 KM	
Gabeljić Abid	Gabeljić Zemina	60.000,00 KM	
	Gabeljić Burić Nizama	60.000,00 KM	

	Gabeljić Abedina	60.000,00 KM	
	Hajdarbegović Senada	60.000,00 KM	
	Gabeljić Ešref	60.000,00 KM	
Malić Esad	Malić Mujesira	60.000,00 KM	
Rizvanović Ramo	Rizvanović Zada	60.000,00 KM	
Muminović Aziz	Muminović Sabaheta	60.000,00 KM	
	Muminović Salem	60.000,00 KM	
	Muminović Samir	60.000,00 KM	
	Husić Azema	60.000,00 KM	
Bumbulović Fikret	Bumbulović Zifa	60.000,00 KM	
	Bumbulović Meho	60.000,00 KM	
	Uzunović Mirsada	20.000,00 KM	
Suljić Dahmo	Suljić Zehta	60.000,00 KM	
Suljić Amil	Suljić Zehta	60.000,00 KM	
Skeledžić Ibrahim	Skeledžić Samija	60.000,00 KM	
	Skeledžić Mensura	60.000,00 KM	
Mekanić Hamid	Mekanić Naza	60.000,00 KM	
	Mekanić Samra	60.000,00 KM	
	Mekanić Amra	60.000,00 KM	
	Mekanić Sadika	60.000,00 KM	
Klempić Zulfo	Klempić Mevlija	60.000,00 KM	
	Klempić Džejlana	60.000,00 KM	
Mujić Mehan	Mujić Šida		
	Mujić Edmir		
	Mujić Edin		
	Mujić Jasmir		
	Mujić Elvedin		
Sulejmanović Ilijas	Sulejmanović Kadira	60.000,00 KM	
	Sulejmanović Husejin	60.000,00 KM	
	Sulejmanović Hatidža	60.000,00 KM	
	Sulejmanović Midhat	60.000,00 KM	
Šakić Husein	Šakić Mujesira	60.000,00 KM	
Kremić Asim	Kremić Ajkuna	60.000,00 KM	
	Hodžić Mejra	60.000,00 KM	
Kremić Adil	Kremić Ajkuna	60.000,00 KM	
	Hodžić Mejra	20.000,00 KM	
Hodžić Sabit	Hodžić Mejra	60.000,00 KM	
	Hodžić Mersiha	60.000,00 KM	
	Hodžić Sabina	60.000,00 KM	
	Hodžić Sadeta	60.000,00 KM	
Hasić Samir	Hasić Šaha	60.000,00 KM	
	Hasić Jasmina	20.000,00 KM	
Hasić Husein	Hasić Muša	60.000,00 KM	
Alić Samir	Alić Azemina	60.000,00 KM	
	Alić Sabaheta	20.000,00 KM	
Muastafić Osman	Krdžić Ajiša	60.000,00 KM	
	Izmirlić Zejneba	60.000,00 KM	
Cvrk Nurija	Cvrk Zilha	60.000,00 KM	
Ahmetović Bahrija	Ahmetović Šema	60.000,00 KM	
	Brkić Adisa	20.000,00 KM	

	Duraković Senada	20.000,00 KM	
	Ahmetović Mina	20.000,00 KM	
Kadrić Dahmo	Kadrić Ramiza	60.000,00 KM	
	Kadrić Bego	60.000,00 KM	
	Selimović Damira	60.000,00 KM	
Parić Rizo	Parić Dževahira	60.000,00 KM	
	Parić Ahmed	60.000,00 KM	
	Parić Alema	60.000,00 KM	
Hublić Ibrahim	Hublić Šuhreta	60.000,00 KM	
	Hublić Mehmed	60.000,00 KM	
	Begić Fadila	60.000,00 KM	
	Huseinović Halida	60.000,00 KM	
	Kumrić Begajeta	60.000,00 KM	
	Begić Bahrija	60.000,00 KM	
Halilović Emir	Halilović Ajka	60.000,00 KM	
	Halilović Asima	60.000,00 KM	
	Halilović Semra	60.000,00 KM	
Hotić Naser	Hotić Hatidža	20.000,00 KM	
Tabaković Ševal	Tabaković Ismeta	60.000,00 KM	
	Tabaković Aldin	60.000,00 KM	
	Tabaković Armin	60.000,00 KM	
	Tabković Nermin	60.000,00 KM	
Begić Šefik	Begić Mahza	60.000,00 KM	
	Begić Hurma	60.000,00 KM	
Salkić Sead	Salkić Samedin	60.000,00 KM	
	Salkić Hamed	60.000,00 KM	
	Salkić Almedin	60.000,00 KM	
	Salkić Senid	60.000,00 KM	
Pitarević Hakija	Pitarević Asim	60.000,00 KM	
Alić Hasan	Alić Zehra	60.000,00 KM	
	Alić Razija	60.000,00 KM	
	Muhić Hasiba	60.000,00 KM	
	Bećirović Jasmina	60.000,00 KM	
Mehić Sulejman	Muratović Hava	60.000,00 KM	
Mujić Ramiz	Mujić Hava	60.000,00 KM	
Hasanović Alija	Hasanović Avdo	60.000,00 KM	
Hasanović Salih	Hasnović Hatidža	60.000,00 KM	
	Hasanović Samir	60.000,00 KM	
	Hasanović Samira	60.000,00 KM	
	Hasanović Adisa	60.000,00 KM	
Dedić Bego	Dedić Hurija	60.000,00 KM	
	Bećirović Begija	60.000,00 KM	
Hrnjić Adem	Hasanović Hatidža	60.000,00 KM	
	Hasanović Samir	60.000,00 KM	
	Hasanović Samira	60.000,00 KM	
	Hasanović Adisa	60.000,00 KM	
Jahić Nihad	Jahić Hava	60.000,00 KM	
	Grabovac Samira	20.000,00 KM	
Kadrić Kadrija	Kadrić Aiša	60.000,00 KM	
Hasanović Mirsad	Hasanović Šefika	60.000,00 KM	

	Hasanović Šemsudin	60.000,00 KM	
	Hasanović Mersudin	60.000,00 KM	
	Hasanović Mersed	60.000,00 KM	
Hasanović Hasib	Hasanović Tima	60.000,00 KM	
Čamdžić Zuhdo	Čamdžić Hava	60.000,00 KM	
	Čamdžić Nusret	60.000,00 KM	
	Čamdžić Mirsada	60.000,00 KM	
Suljić Mehmed	Suljić Lejljija	60.000,00 KM	
	Suljić Amela	60.000,00 KM	
	Suljić Alma	60.000,00 KM	
	Suljić Nermin	60.000,00 KM	
Husić Islam	Husić Halima	60.000,00 KM	
	Husić Nurija	60.000,00 KM	
	Husić Ismir	60.000,00 KM	
Mujić Dževad	Mujić Sadika	60.000,00 KM	
	Mujić Hamed	60.000,00 KM	
Hamidović Jusuf	Hamidović Adem	60.000,00 KM	
Kadrić Šabo	Kadrić Hava	60.000,00 KM	
	Delić Šemsa	60.000,00 KM	
	Dervišević Mensura	60.000,00 KM	
	Kadrić Šemsudin	60.000,00 KM	
Sinanović Kasim	Sinanović Ibriša	60.000,00 KM	
Lelović Avdo	Lelović Jasmina	60.000,00 KM	
	Tihić Hasna	60.000,00 KM	
Hodžić Hidajet	Hodžić Aljo	60.000,00 KM	
	Hodžić Fata	60.000,00 KM	
Muratović Kada	Muratović Rifet	60.000,00 KM	
Hodžić Nurif	Hodžić Aljo	20.000,00 KM	
Beganović Bego	Beganović Azema	60.000,00 KM	
	Beganović Mehvad	60.000,00 KM	
	Beganović Bakir	60.000,00 KM	
Hajdarević Husejn	Hajdarević Fatima	60.000,00 KM	
	Hajdarević Senaid	60.000,00 KM	
	Hajdarević Smajil	60.000,00 KM	
Šečić Abid	Šečić Begajeta	60.000,00 KM	
	Šečić Amir	60.000,00 KM	
	Šečić Sabina	60.000,00 KM	
Mujić Amir	Mujić Tima	60.000,00 KM	
Hukić Bajzit	Hukić Muška	60.000,00 KM	
Lolić Redžo	Lolić Ferida	60.000,00 KM	
Hamzić Sakib	Hamzić Sadeta	60.000,00 KM	
	Hamzić Salem	60.000,00 KM	
Čamdžić Habib	Čamdžić Muška	60.000,00 KM	
Bektić Ejub	Bektić Fikra	60.000,00 KM	
	Bektić Mihret	60.000,00 KM	
Ahmetović Dalija	Ahmetović Mevlida	60.000,00 KM	
	Ahmetović Edin	60.000,00 KM	
Jusić Husein	Jusić Mevlida	60.000,00 KM	
Golić Ismet	Golić Hidajet	60.000,00 KM	
	Golić Ismir	60.000,00 KM	

	Golić Ismedin	60.000,00 KM	
Avdić(Alija) Hajrudin	Avdić Senada	60.000,00 KM	
	Avdić Adel	60.000,00 KM	
Avdić(Daut) Hajrudin	Avdić Ismeta	60.000,00 KM	
Kandžetović Edib	Kandžetović Bahra	60.000,00 KM	
	Kandžetović Edin	60.000,00 KM	
	Osmanović Marizela	60.000,00 KM	
Muminović Nezir	Muminović Safija	60.000,00 KM	
	Muminović Nevres	60.000,00 KM	
	Muminović Nevresa	60.000,00 KM	
Muminović Rasim	Muminović Mušva	60.000,00 KM	
Osmanović Mevlid	Osmanović Azema	60.000,00 KM	
	Osmanović Mersudin	60.000,00 KM	
	Osmanović Samir	60.000,00 KM	
	Osmanović Damir	60.000,00 KM	
Džananović Ramo	Džananović Sabra	60.000,00 KM	
Fejzić Mujo	Fejzić Mina	60.000,00 KM	
	Fejzić Mersudin	60.000,00 KM	
Ejubović Behadil	Ejubović Fata	60.000,00 KM	
	Ejubović Belsada	60.000,00 KM	
	Ejubović Fahreta	60.000,00 KM	
	Ejubović Džemal	60.000,00 KM	
Memić Adil	Memić Munira	60.000,00 KM	
Sačević Esad	Sačević Paša	60.000,00 KM	
Alić Nehrudin	Alić Hamida	60.000,00 KM	
Selimović Alija	Selimović Pemba	60.000,00 KM	
Selimović Aljo	Selimović Pemba	60.000,00 KM	
Hasanović Hamed	Hasanović Zlatka	60.000,00 KM	
	Hasanović Osman	60.000,00 KM	
Selimović Vejsil	Selimović Fatima	60.000,00 KM	
Adamović Ragib	Ademović Ajša	60.000,00 KM	
	Ademović Muriz	60.000,00 KM	
Mujić Mirsad	Mujić Alija	60.000,00 KM	
Mujić Mirsad	Mujić Aldijana	60.000,00 KM	
	Mujić Mirsada	60.000,00 KM	
Halilović Sead	Halilović Bajro	60.000,00 KM	
Hasanović Nail	Hasanović Mejaza	60.000,00 KM	
	Hasanović Hava	60.000,00 KM	
Hamzić Mujo	Hamzić Mina	60.000,00 KM	
Omerović Alija	Omerović Ramo	60.000,00 KM	
	Omerović Zineta	60.000,00 KM	
Smajlović Ševal	Smajlović Zuhra	60.000,00 KM	
	Smajlović Naser	60.000,00 KM	
	Smajlović Muhidin	60.000,00 KM	
Zukanović Sefer	Zukanović Sabrija	60.000,00 KM	
	Zukanović Zehra	60.000,00 KM	
Klempić Husein	Klempić Šaban	60.000,00 KM	
Klempić Mustafa	Klempić Šaban	60.000,00 KM	

Hodžić Fehim	Hodžić Ramiza	60.000,00 KM	
	Hodžić Fadil	60.000,00 KM	
	Hodžić Jasmina	60.000,00 KM	
	Murić Jasmina	60.000,00 KM	
Tihić Džemil	Tihić Remza	60.000,00 KM	
	Sadiković Jasmina	60.000,00 KM	
	Tihić Elvedin	60.000,00 KM	
Tihić Safet	Tihić Ševko	20.000,00 KM	
Hasanović Šaban	Hasanović Begajeta	60.000,00 KM	
	Tihić Azmira	60.000,00 KM	
	Pašalić Alma	60.000,00 KM	
Tabaković Hamed	Tabaković Hajra	60.000,00 KM	
Šabanović Husein	Šabanović Huriya	60.000,00 KM	
Mustafić Salih	Mustafić Jasmina	60.000,00 KM	
	Mustafić Selveta	60.000,00 KM	
	Mustafić Salmir	60.000,00 KM	
Aljkanović Hasib	Aljkanović Čama	60.000,00 KM	
Alić Sakib	Alić Hamid	60.000,00 KM	
	Alić Armin	60.000,00 KM	
Salihović Safet	Alić Hamid	20.000,00 KM	
Salihović Mehan	Salihović Himza	60.000,00 KM	
	Alić Hamida	60.000,00 KM	
Hodžić Husejin	Hodžić Huriya	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hodžić Husjina	60.000,00 KM	
Duraković Halil	Duraković Fata	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Duraković Edin	60.000,00 KM	
Hukić Gajbija	Hukić Zilha	30.000,00 KM	
	Hukić Edmir	30.000,00 KM	
	Hukić Begajeta	30.000,00 KM	
	Hukić Sadeta	30.000,00 KM	
	Hukić Sadija	30.000,00 KM	
Karahodžić Avdo	Karahodžić Zlatija	150.000,00 KM	
	Karahodžić Šefika		
	Karić Sajma		
	Zilić Hasnija		
	Karahodžić Esad		
	Karahodžić Hamdija		
Salihović Ramo	Salihović Zlatija	150.000,00 KM	
	Salihović Safer	100.000,00 KM	
	Salihović Zlata	200.000,00 KM	
Alić Refik	Karičić Fikreta	22.000,00 KM	Hrljić Ifeta
Jamaković Nurko	Jamaković Nermin	50.000,00 KM	Azem Mehanić
	Jamaković Nermina	50.000,00 KM	
	Jamaković Elvedina	50.000,00 KM	
	Jamković Mujesira	50.000,00 KM	
Ahmedović Mevlid	Ahmedović Vahida	50.000,00 KM	Midhat Skenderović
	Ahmetović Selvedin	50.000,00 KM	
Ahmetović Ramo	Ahmetović Avdulah	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Ahmetović Osman	50.000,00 KM	

	Ahmetović Ibrahim	50.000,00 KM	
	Ahmetović Smajil	50.000,00 KM	
	Musić Rahima	50.000,00 KM	
	Hrnjić Fatima	30.000,00 KM	
	Mustafić Kadira	30.000,00 KM	
Emkić Nezir	Emkić Abidi	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Emkić Nijaz	50.000,00 KM	
	Džananović Vezirka	50.000,00 KM	
	Mustafić Begajeta	50.000,00 KM	
	Šikalo Sabira	50.000,00 KM	
Osmanović Mevludin	Osmanović Halida	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmanović Saliha	50.000,00 KM	
	Osamanović Adnan	50.000,00 KM	
	Osamanović Alma	50.000,00 KM	
	Osmanović Meva	50.000,00 KM	
	Alić Zehra	30.000,00 KM	
	Salkić Mevlida	30.000,00 KM	
	Osmanović Islam	30.000,00 KM	
Osmić Mehmedalija	Osmić Hasiba		Midhat Skenderović
	Osmić Mirnesa		
Čerimović Zulfo	Ahmetović Sadika		Midhat Skenderović
Mustafić Asim	Mustafić Sabaheta		Midhat Skenderović
	Mustafić Asmira		
Gurdić Mustafa	Gurdić Ramiza	100.000,00 KM	
	Gurdić-Gradišić Samija		
Ibrahimović Rame	Ibrahimović Hanija	100.000,00 KM	
Rizvanović Himzo	Osmanović Hava		
	Rizvanović Šećo		
Hasanović Rešo	Hasanović Elvira	20.000,00 KM	Ahmet Žilić
	Hasanović Emina	20.000,00 KM	
	Hasanović Meva	20.000,00 KM	
Kahrić Huso	Kahrić Havuša		Midhat Skenderović
Čerimović Zulfo	Čerimović Sadik		Midhat Skenderović
	Čerimović Havuša		
Čerimović Zulfo	Fejzić Raza		Midhat Skenderović
	Ahmetović Sadeta		
	Čerimović Zenaid		
	Mehmedović Ramzija		
	Čerimović Uzeir		
Kahrić Huso	Ahmetović Sabaheta		Midhat Skenderović
Salkić Hajro	Salkić Vahid	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Salkić Alija	50.000,00 KM	
	Salkić Fahro	30.000,00 KM	
	Salkić Azem	30.000,00 KM	
	Ahmetović Fahreta	30.000,00 KM	
	Begić Hajreta	30.000,00 KM	
Hasanović Hamed	Hasanović Mujo	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hasanović Hasan	50.000,00 KM	
	Hasanović Džemal	30.000,00 KM	

	Hasanović Safet	30.000,00 KM	
Avdić Abdulah	Avdić Džemila	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Avdić Mevludin	50.000,00 KM	
	Almić Mevlida	50.000,00 KM	
Klančević Hajrudin	Klančević Sadeta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Klančević Ilijaz	50.000,00 KM	
	Klančević Mustafa	30.000,00 KM	
	Šečić Kamera	30.000,00 KM	
Delić Vahidin	Delić Nezir	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Delić Ahmija	50.000,00 KM	
Delić Sabahudin	Delić Nezir	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Delić Ahmija	50.000,00 KM	
Haskić Sabahudin	Haskić Fatima	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Numanović Sabaheta	30.000,00 KM	
	Čoso Suad	30.000,00 KM	
Husejnović Mujo	Husejnović Fatima	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Husejnović Mersidi	50.000,00 KM	
	Husejnović Muamera	50.000,00 KM	
Šečić Rašid	Šečić Adila	30.000,00 KM	Sabira Baraković
	Šečić Akif	15.000,00 KM	
	Šečić Fahret	15.000,00 KM	
	Tabaković Hazreta	15.000,00 KM	
	Husić Fahreta	15.000,00 KM	
	Šečić Nazif	15.000,00 KM	
Osmanović Mevludin	Osmanović Fatija	30.000,00 KM	Sabira Baraković
	Osmanović Ibrahim	15.000,00 KM	
	Osmanović Hazim	15.000,00 KM	
	Osmanović Merima	15.000,00 KM	
	Osmanović Hurija	15.000,00 KM	
	Hasić Dževada	15.000,00 KM	
Mehmedović Sead	Mehmedović Hasiba	30.000,00 KM	Sabira Baraković
	Hodžić Senada	15.000,00 KM	
Mešanović Mevludin	Malčinović Murveta	20.000,00 KM	
	Mešanović Zada	20.000,00 KM	
	Brkić Razija	7.000,00 KM	
	Mešanović Mehrudin	7.000,00 KM	
	Mešanović Rabija	7.000,00 KM	
	Mešanović Mevlid	7.000,00 KM	
Hasanović Nedžib	Hasanović Meva	20.000,00 KM	Ahmet Žilić
Mujić Miralem	Mujić Nura	20.000,00 KM	Jasmir Muratović
Mujić Hamdija	Mujić Emina		Jasmir Muratović
Jahić Azem	Jahić Nermina		Jasmir Muratović
Pirgić Suljo	Pirgić Sevdija		Jasmir Muratović
Džananović Džemal	Džananović Vahida		Jasmir Muratović
Hadžibulić Teufik	Hadžibulić Dževada		Jasmir Muratović
	Džananović Zaha		
Alić Mustafa	Alić Sadeta		Jasmir Muratović
Avdić Omer	Avdić Šefija		Jasmir Muratović
Begović Muharem	Begović Mejra		Jasmir Muratović
Vežović Ibrahim	Mehinović Mevlida		Jasmir Muratović

Šahmanović Hurzin	Šabanović Kadefa		Jasmir Muratović
Avdić Akif	Avdić Safeta		Jasmir Muratović
Salić Hasan	Salić Hasena		Jasmir Muratović
Muhić Šemso Muhić Asim	Smajić Zehra		Jasmir Muratović
Subašić Hamzaliya	Subašić Kadira		Jasmir Muratović
Subašić Hilmo	Subašić Munira		Jasmir Muratović
Bektić Senahid	Bektić Samija		Jasmir Muratović
Jahić Suljo	Mujić Suada		Jasmir Muratović
Husić Hašim	Husić Ifeta		Jasmir Muratović
Hublić Meho	Đanić Đulzara		Jasmir Muratović
Memić Idriz	Memić Haša		Jasmir Muratović
Avdić Almir	Kožljak Sadeta		Jasmir Muratović
Dozić Ševketa	Dozić Munira		Jasmir Muratović
Smajlović Bajro	Smajlović Fazila	20.000,00 KM	
	Smajlović Mirsad	20.000,00 KM	
	Smajlović Edita	20.000,00 KM	
	Djedović Razija	20.000,00 KM	
	Smajlović Mirsad	20.000,00 KM	
Bećinović Avdo	Bećirović Zlata	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Bećirović Abdurahman	60.000,00 KM	
	Bećirović Abdukadir	60.000,00 KM	
	Bećirović Ehlimana	60.000,00 KM	
	Bećirović Sauler	60.000,00 KM	
Omerović Juso	Omerović Fatima	60.000,00 KM	
	Omerović Huso	60.000,00 KM	
	Omerović Redžo	60.000,00 KM	
	Omerović Akif	20.000,00 KM	
Omerović Jusuf	Omerović Sejida	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Omerović Samir	60.000,00 KM	
	Omerović Fatima	60.000,00 KM	
	Omerović Huso	20.000,00 KM	
	Omerović Redžo	20.000,00 KM	
Hasanković Dževad	Hasanković Emina	75.000,00 KM	Hasanović Emina
	Hasanković Dževada	75.000,00 KM	
	Hasnaković Almedina	75.000,00 KM	
Omić Abdulah	Omić Šefika	20.000,00 KM	Hasanović Emina
	Omić Adis	20.000,00 KM	
Hasić Šaban	Mehanović Zejna	20.000,00 KM	
Hasanković Esad	Čehajić Senija	12.000,00 KM	Hasanović Emina
Dautbašić Muhamed	Dautbašić Begajeta	20.000,00 KM	
	Dautbašić Muamera	20.000,00 KM	
	Dautbašić Amela	20.000,00 KM	
	Dautbašić Emina	20.000,00 KM	
Omerović Nedžib	Omerović Nezir	31.500,00 KM	
Gobeljić Jakub	Gabeljić Omer		
Murtić Mustafa	Murtić Zaim	25.000,00 KM	
	Murtić Fadila	25.000,00 KM	
	Murtić Fatma	25.000,00 KM	

	Mujezin Fata	25.000,00 KM	
Alihodžić Izet	Alihodžić Ramiza	20.000,00 KM	
Hamzić Rasim	Hamzić Senada	20.000,00 KM	
	Hamzić Ramadan	20.000,00 KM	
Selimović Bajro	Selimović Esma	30.000,00 KM	
	Alibašić Ajka	30.000,00 KM	
	Ahmetović Adevija	30.000,00 KM	
	Selimović Samir	30.000,00 KM	
	Mehmedović Samira	30.000,00 KM	
	Selimović Dedo	30.000,00 KM	
	Fejzić Emina	30.000,00 KM	
	Selimović Jasmin	30.000,00 KM	
Kadrić Ramiz	Halilović Šida	10.000,00 KM	Amila Imamović
	Kadrić Hajrudin	20.000,00 KM	
Omerović Šefik	Omerović Hasiba	15.000,00 KM	
	Omerović Lejlja	10.000,00 KM	
	Velić Ševala	10.000,00 KM	
	Okić Durija	10.000,00 KM	
	Šabanović Šefika	10.000,00 KM	
	Gobeljić Zejna	10.000,00 KM	
	Omerović Alija	10.000,00 KM	
	Alić Avdulah	Smajlović Šuhra	
Malagić Meho	Malagić Šuhra	30.000,00 KM	
	Malagić Nusmir	30.000,00 KM	
	Malagić Mehmedalija	30.000,00 KM	
Ibišević Ramiz	Ibišević Bajrame	31.500,00 KM	
	Ibišević Nermin	31.500,00 KM	
Ramić Ramiz	Ramić Suvad	40.000,00 KM	
Ramić Sulejman		20.000,00 KM	
Dizdarević Mehmed	Dizdarević Ismet	20.000,00 KM	
Mustafić Sejdalija	Mustafić Samira	30.000,00 KM	
	Mustafić Zehra	30.000,00 KM	
Dervišević Behrudin	Dervišević Hasija	40.000,00 KM	
	Dervišević Senudin	40.000,00 KM	
	Salihović Senija	40.000,00 KM	
Salihović Muhaz	Salčin Salihović	50.000,00 KM	
Pitarević Omer	Pitarević Abida	50.000,00 KM	Asim Kadribašić
Delić Nazif	Delić Nazif	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Suljić Hasan	Suljić Munira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Suljić Vahdet	Suljić Ajša	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Memić Redžo	Memić Nezira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Begović Huso	Begović Dževad	50.000,00 KM	
	Begović Ahmet	50.000,00 KM	
	Hadžić Adevija	50.000,00 KM	
Mustafić Hakija	Mustafić Fatima		
	Mustafić Ahmo		
Hamzabegović Sead	Hamzabegović Safeta		Amila-Kunosić Ferizović
	Hamzabegović Samir		
	Hamzabegović Semir		

	Hamzabegović Zuhdija		
	Hamzabegović Vasvija		
Lolić Sabahudin	Lolić Mirsad		Amila-Kunosić Ferizović
	Lolić Semir		
Musić Ibro	Musić Ajkuna		Amila-Kunosić Ferizović
	Musić Fatima		
	Musić Amira		
	Musić Edina		
Selimović Fejzo	Selimović Ahmedina		Amila-Kunosić Ferizović
	Selimović Nermin		
	Selimović Sabina		
Smajić Ajeta	Smajić Abid		Amila-Kunosić Ferizović
	Ridžić Behija		
	Muhić Fatima		
	Ahmetović Šerka		
	Jahić Razija		
Mehmedović Rahman	Mehmedović Mina		Amila-Kunosić Ferizović
Mehmedović Fikret	Mehmedović Bahriju		Amila-Kunosić Ferizović
	Mehmedović Emira		
	Mehmedović Munira		
	Čumić Ajka		
Muminović Munib	Muminović Mejra		Amila-Kunosić Ferizović
	Mujić Mersija		
	Orić Mersiha		
	Muminović Meva		
	Suljić Hasnija		
	Orić Muniba		
	Miminović Đemalifa		
	Krdžić Kadefa		
Muminović Mersadin	Muminović Mejra		
	Mujić Mersija		
	Orić Mersiha		
Muminović Mersad	Muminović Mejra		Amila-Kunosić Ferizović
	Mujić Mersija		
	Orlić Mersiha		
Husić Behaije	Burić Tija		Amila-Kunosić Ferizović
Delić Ramo	Suljemanović Fatima		Amila-Kunosić Ferizović
Beganović Sead	Beganović Jevra		Amila-Kunosić Ferizović
	Beganović Semir		
	Beganović Almedina		
	Beganović Selvedina		
Memišević Nezir	Memišević Fetija		Amila-Kunosić Ferizović
Memišević Mehmedalija	Memišević Fetija		Amila-Kunosić Ferizović
	Dervišević Samira		

	Perhatović Indira		
	Memišević Hida		
	Memišević Mirnesa		
	Memišević Nuriya		
Kadrić Kahrman	Kadrić Ibrahim		Amila-Kunosić Ferizović
Omerović Munib	Omerović Hajra		Amila-Kunosić
Omerović Omer	Omerović Senajid		Ferizović
Mustafić Said	Mustafić Kada		Amila-Kunosić
	Mustafić Mirsada		Ferizović
Zukić Refik	Zukić Mejrema		Amila-Kunosić
	Zukić Nadira		Ferizović
	Zukić Namira		
Selimović Jusuf	Selimović Ifeta		Amila-Kunosić
	Mahmutović Nura		Ferizović
Kandžetović Hamed	Kandžetović Esmā		Amila-Kunosić
	Zukanović Tima		Ferizović
Zukanović Sefer	Zukanović Tima		Amila-Kunosić
	Zukanović Rusmira		Ferizović
	Zukanović Sevdeta		
Džanić Latif	Džanić Halima		Amila-Kunosić
	Hodžić Mersad		Ferizović
	Džanić Mersad		
Kurtić Sadik	Kurtić Hava		Amila-Kunosić
	Kurtić Nefija		Ferizović
	Džanić Jasmina		
	Muhić Meliha		
	Selimović Mediha		
	Kurtić Samira		
Muminović Munib	Muminović Kadira		Amila-Kunosić
	Muminović Velida		Ferizović
	Muminović Semira		
Petinić Mehmed	Petinić Rejha		Amila-Kunosić
	Petinić Asima		Ferizović
	Petinić Asmira		
	Petinić Ferida		
	Petinić Nesib		
Omerović Šahin	Omerović Fatima		Amila-Kunosić
	Omerović Sambula		Ferizović
	Omerović Čamija		
	Karačić Senada		
	Omerović Suad		
	Omerović Selma		
	Omerović Suada		
	Omerović Samira		
	Omerović Samir		
Ibrahimović Muharem	Planjić Muška		Amila-Kunosić
	Avdić Munira		Ferizović
	Ibrahimović Zineta		
	Ibrahimović Enes		

	Ibrahimović Elvisa		
Mustafić Čamil	Mustafić Suvad		Amila-Kunosić Ferizović
	Mustafić Elvira		
Mustafić Salko	Mustafić Suvad		Amila-Kunosić Ferizović
	Mustafić Elvira		
Hukić Nijaz	Hukić Nazif		Amila-Kunosić Ferizović
	Suljić Esad		
Imširović Osman	Imširović Fatima		Amila-Kunosić Ferizović
	Halilović Hanifa		
	Salić Nevzeta		
	Selimović Osman		
	Imširović Esmir		
Imširović Jasmin	Imširović Fatima		Amila-Kunosić Ferizović
	Halilović Hanifa		
	Salić Nevzeta		
	Selimović Osman		
	Imširović Esmir		
Suljić Mevludin	Suljić Hasnija		Amila-Kunosić Ferizović
	Jugović Sabaheta		
	Suljić Senudin		
Mustafić Amira	Mustafić Tima		Amila-Kunosić Ferizović
	Ramić Tima		
Hasanović Orhan	Hasanović Vezir		Amila-Kunosić Ferizović
	Hasanović Alija		
	Gabeljić Revdu		
Memišević Edhem	Memišević Habiba		Amila-Kunosić Ferizović
	Memišević Elvedin		
	Memišević Ahmedin		
Alić Ibrahim	Alihodžić Kada		Amila-Kunosić Ferizović
	Alihodžić Nazif		
Alić Namik	Alihodžić Kada		Amila-Kunosić Ferizović
	Alihodžić Nazifa		
	Alihodžić Sanela		
	Alihodžić Amela		
	Alihodžić Hiba		
	Alihodžić Samed		
	Alihodžić Muhamed		
	Alihodžić Enver		
Hasanović Smajil Hasanović Hasan Hasanović Senahid	Šenderović Hanka		Amila-Kunosić Ferizović
	Hasanović Kadira		
Orić Behaija	Orić Tima		
Mehić Mehmed	Mehić Naza		Amila-Kunosić Ferizović
	Mehić Safer		
	Mehić Mirsada		
	Mahmutović Farisa		
Mujić Dževad	Mujić Mersiju		Amila-Kunosić Ferizović
	Mujić Đelvedina		
Fržina Selman	Fržina Salima		Amila-Kunosić Ferizović
	Smajić Samela		

Bošnjak Alija	Bošnjak Pemba		Amila-Kunosić Ferizović
	Smajlović Amera		
	Rizvanović Timka		
Musić Abid	Musić Tahir		Amila-Kunosić Ferizović
	Turbić Aida		
	Musić Edin		
	Musić Ibrahim		
Kasmović Ramo	Kasumović Kada		Amila-Kunosić Ferizović
	Kasumović Raif		
	Kasumović Ramiza		
Mujčić Esmir	Nukić Zlata		Amila-Kunosić Ferizović
Krdžić Dahmo	Krdžić Kadefa		Amila-Kunosić Ferizović
	Krdžić Damira		
	Krdžić Ulfeta		
Jugović Edib	Jugović Ramiza		Amila-Kunosić Ferizović
	Jugović Elvedina		
Smajić Ševko	Smajić Mustafa		Amila-Kunosić Ferizović
Ahmetović Džemal	Ahmetović Salih		Amila-Kunosić Ferizović
	Ahmetović Džemal		
Duraković Huso	Duraković Remza		Amila-Kunosić Ferizović
	Duraković Izudin		
Ferhatović Ahmo	Ferhatović Sevludin		Amila-Kunosić Ferizović
Alić Fahrudin	Alić Hidajet		Amila-Kunosić Ferizović
Mehić Muradif	Mehić Begija		Amila-Kunosić Ferizović
Alić Salih	Alić Mejra		Amila-Kunosić Ferizović
	Alić Edin		
	Alić Muška		
	Alić Sejdalija		
Ademović Muamer	Ademović Rejha		
	Agović Samira		
	Ćosić Hanija		
	Suljić Sifa		
Mustafić Meho	Mustafić Mina	20.000,00 KM	
	Mustafić Mehidin	20.000,00 KM	
	Mustafić Azmir	20.000,00 KM	
	Mustafić Aza	20.000,00 KM	
Aljkanović Đemo	Aljkanović Kemal		
Sinanović Muhamed	Hodžić Sabina	20.000,00 KM	
Sinanović Sabit	Memišević Hamid	7.000,00 KM	
	Ahmetović Sadina	7.000,00 KM	
Sinanović Muhamed	Sinanović Habiba	20.000,00 KM	
Jusić Ermin	Jusić Hava	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Alić Refik	Alić Hasan	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Sinanović Sabit	Husić Habiba	20.000,00 KM	Asim Kadribašić
Malagić Hajro	Malagić Azemka	200.000,00 KM	

Šuhmanija Agana	Bičić Zumra	50.000,00 KM	
Subašić Kemal	Subašić Ajke		Morankić Amir
	Subašić Azmir		
	Subašić Nevresa		
Muratović Hakija	Ridžić Semija	70.000,00 KM	Zlata Begić
	Selimović Hatama	70.000,00 KM	
	Husejnović Mujesira	70.000,00 KM	
	Omerović Zumreta	70.000,00 KM	
Kuduzović Hamdija	Čaradaković Fatima		Tanović Rusmir
Ahmetović Mustafa	Ahmetović Tima	40.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Ahmetović Bajro	40.000,00 KM	
	Ahmetović Sabahudin	40.000,00 KM	
Malagić Hajro	Malagić Amir	100.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Malagić Admir		
Mehić Nermin	Mehić Ramo	80.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Mehić Hatema	80.000,00 KM	
Ahmić Aziz	Ahmić Salko	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Ahmić Azem	60.000,00 KM	
	Ahmić Ajka	20.000,00 KM	
Salihović Salih	Salihović Hankija	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Salihović Senahid	60.000,00 KM	
Hasanović Sabit	Hasanović Hadžira	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Hasanović Zejna	60.000,00 KM	
	Hasanović Saib	60.000,00 KM	
	Hasanović Naser	20.000,00 KM	
	Smajić Saliha	20.000,00 KM	
Džananović Redžo	Džananović Ramiza	20.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Džananović Azem	20.000,00 KM	
Zukanović Ibrahim	Zukanović Ramiza	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Zukanović Adisa	60.000,00 KM	
Hirkić Beris	Hirkić Munira	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Hirkić Emir	20.000,00 KM	
Mujkić Zuhrijet	Mujkić Amira	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Mujkić Fatima	60.000,00 KM	
	Mujkić Amra	60.000,00 KM	
Begić Nedžad	Begić Nevzeta	60.000,00 KM	Dizdarević Mirsada
	Begić Nada	20.000,00 KM	
	Begić Đana	20.000,00 KM	
Sinanović Muhamed	Ahmetović Sadina	20.000,00 KM	
	Memišević Hamida	20.000,00 KM	
Sinanović Sabit	Hodžić Sabiha	7.000,00 KM	
Salčinović Behajja	Salčinović Redžija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Salčinović Nermin	60.000,00 KM	
	Salčinović Hazim	60.000,00 KM	
	Salčinović Adel	60.000,00 KM	
	Jusufović Nermina	60.000,00 KM	
	Salčinović Merima	60.000,00 KM	
Mekanić Salim	Mekanić Salih	60.000,00 KM	
	Mekanić Muša	60.000,00 KM	

Karić Edhem	Karić Hatidža	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Karić Muharem	60.000,00 KM	
	Karić Edmir	60.000,00 KM	
	Karić Edin	60.000,00 KM	
	Karić Velid	60.000,00 KM	
	Karić Muharema	60.000,00 KM	
Ahmetović Meho	Ahmetović Mehmed	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Krdžić Behrudin	Krdžić Tifa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Krdžić Sabahudin	60.000,00 KM	
Madžić Sulejman	Mandžić Orhan	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Cvrk Mujo	Cvrk Zarfa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Cvrk Aladin	60.000,00 KM	
Ejubović Hasan	Ejubović Fehima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Ejubović Adnan	60.000,00 KM	
	Ejubović Anel	60.000,00 KM	
Duraković Bajro	Duraković Selma	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Duraković Ifeta	60.000,00 KM	
	Duraković Rifet	60.000,00 KM	
	Lolić Begajeta	60.000,00 KM	
Hrustanović Hasan	Hrustanović Mevlida	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Salihović Muška	60.000,00 KM	
	Zildžić Merima	60.000,00 KM	
	Hrustanović Hasija	60.000,00 KM	
	Smajlović Temina	60.000,00 KM	
	Hrustanović Ešref	60.000,00 KM	
	Hrustanović Ekrem	60.000,00 KM	
Ejubović Munib	Ejubović Mujo	40.000,00 KM	
Dugonjić Hasik	Dugonjić Hasnija	300.000,00 KM	Pivić Nermina
	Dugonjić Hasmir	300.000,00 KM	
	Sivac Nizama	300.000,00 KM	
	Kerla Sajma	300.000,00 KM	
	Dugonjić Omer	300.000,00 KM	
Osmanović Hirkiija	Osmanović Abdurahman	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmanović Husein	50.000,00 KM	
	Osmanović Ismet	50.000,00 KM	
	Osmanović Hakija	50.000,00 KM	
	Omerović Hida	50.000,00 KM	
Šehić Nedžib	Šehić Merka	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Šehić Alija	50.000,00 KM	
	Šehić Nedžada	50.000,00 KM	
	Šehić Senada	50.000,00 KM	
Garaljević Muhamed	Malkić Mirfeta	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Garaljević Mersa	50.000,00 KM	
	Garaljević Mihada	50.000,00 KM	
	Garaljević Raza	30.000,00 KM	
Garaljević Idriz	Garaljević Raza	30.000,00 KM	Haris Džafo
Malagić Enez	Malagić Senad	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Malagić Reuf	50.000,00 KM	

	Malagić Hajrudin	50.000,00 KM	
	Malagić Azir	50.000,00 KM	
	Džović Revda	50.000,00 KM	
Rizvanović Šukrija	Rizvanović Ramiza	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Rizvanović Enver	30.000,00 KM	
	Salihović Bahira	30.000,00 KM	
Huremović Fahrudin	Huramović Hasiba	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Alić Himzo	Alić Beguna	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Alić Atif	Alić Beguna	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Hodžić Beriz	Hodžić Derviša	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hodžić Osman	60.000,00 KM	
	Hodžić Bernes	60.000,00 KM	
Hasanović Alija	Ademović Zifa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Hasanović Mevludin	Halilović Fatima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Halilović Osman	Halilović Ramiza	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Halilović Salko	Halilović Ifeta	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Halilović Samir	60.000,00 KM	
Jahić Salih	Jahić Fatima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Jahić Mirfeta	60.000,00 KM	
Ahmetović Avdo	Ahmetović Hata	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hasanović Mejra	50.000,00 KM	
	Kostjerevac Munira	50.000,00 KM	
Ahmetović Mujo	Ahmetović Hata	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Hasanović Mejra	30.000,00 KM	
	Kostjerevac Munira	30.000,00 KM	
Selimović Ifet	Selimović Ferida	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Đananović Suada	50.000,00 KM	
	Smajlović Adela	50.000,00 KM	
	Selimović Sadina	50.000,00 KM	
Osmanović Selman	Osmanović Damir	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Osmanović Fatima	50.000,00 KM	
	Osmanović Kadrija	30.000,00 KM	
Jahić Refik	Jahić Abdulah		Jasmir Muratović
Halilović Ibro	Halilović Fatima		Suad Kumrić
Tabaković Ismet	Tabaković Zifa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Bektić Hamed	Bektić Habiba		Suad Kumrić
Mujić Asim	Mujić Zekira	20.000,00 KM	Suad Kumrić
Rahmić Nedžib	Rahmić Kadefa	30.000,00 KM	Suad Kumrić
	Rahmić Elvir	47.000,00 KM	
	Rahmić Nedim	47.000,00 KM	
Dautbašić Kiram Dautbašić Damir	Dautbašić Ramiza	54.000,00 KM	Suad Kumrić
Džananović Nedžad	Ibišević Nezira	20.000,00 KM	Suad Kumrić
	Mehić Fata	20.000,00 KM	
Hakić Senad	Hakić Enisa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hakić Enes	60.000,00 KM	
	Hakić Jusuf	60.000,00 KM	
	Čikarić Senada	60.000,00 KM	
Jahić Mevludin	Jahić Bahra	60.000,00 KM	Suad Kumrić

	Jahić Fuad	60.000,00 KM	
	Jahić Suad	60.000,00 KM	
Hadžibulić Senad	Hadžibulić Refija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Atić Smajo	Atić Sabiha	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Atić Muhidin	60.000,00 KM	
	Atić Sevledin	60.000,00 KM	
	Atić Indira	60.000,00 KM	
	Atić Sevdet	60.000,00 KM	
Salkić Mustafa	Salkić Munira	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Salkić Emina	60.000,00 KM	
	Pašalić Enisa	60.000,00 KM	
	Salkić Ajiša	60.000,00 KM	
	Jakubović Tima	60.000,00 KM	
	Salkić Kiram	60.000,00 KM	
Siručić Abdulah	Siručić Zumra	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Okanović Sifa	60.000,00 KM	
	Memić Atifa	60.000,00 KM	
	Siručić Mesuda	60.000,00 KM	
	Kadragić Džemila	60.000,00 KM	
	Husić Zekira	60.000,00 KM	
	Siručić Muhamed	60.000,00 KM	
Džozić Edhem	Džozić Hava	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Džozić Edhem	60.000,00 KM	
Đelić Ramo	Đelić Ekrem	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Mašić Sejdalija	Mašić Habiba	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Porobić Idriz	Porobić Šahza	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Porobić Mirzeta	60.000,00 KM	
	Porobić Mirzet	60.000,00 KM	
Osmanović Muaz	Osmanović Beba	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Osmanović Alen	60.000,00 KM	
Mašić Ševko	Mašić Bida	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Mašić Mirsada	60.000,00 KM	
	Mašić Mirzada	60.000,00 KM	
	Mašić Šejla	60.000,00 KM	
Memić Nurif	Memić Paša	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Rizvić Zumra	60.000,00 KM	
	Memić Nurzin	60.000,00 KM	
	Memić Senad	60.000,00 KM	
Ibrahimović Nazif	Ibrahimović Šahida	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Ibrahimović Samida	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Enib	20.000,00 KM	
	Ibrahimović Mersudin	20.000,00 KM	
Nukić Sejdalija	Nukić Đulsa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Tabaković Selim	Tabaković Dundja	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Smajić Nezira		
	Omerović Razija		
	Zukić Šeća		
	Bećirović Fatima		
Ahmetović Ramo	Ahmetović Bejda	500.000,00 KM	Nisad Omerović

	Ahmetović Bekir		
	Ahmetović Mersad		
	Ahmetović Mensur		
Salihović Muharem	Salihović Mustafa	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Salihović Mera		
	Mašović Raha		
	Omerović Mina		
	Bećirović Fatima		
Kadrić Ibiš	Kadrić Kadira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Kadrić Fadil		
	Kadrić Rifet		
	Bektić Fadila		
Hasanović Esed	Hasanović Zahir	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasanović Kada		
	Hasanović Tima		
	Hasanović Nefail		
	Hasanović Esmir		
	Hasanović Esmira		
Mehmedović Mujo	Mehmedović Fata	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mehmedović Amira		
	Mehmedović Husejn		
Mehmedović Hasan	Mehmedović Fata	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mehmedović Razija		
Sušić Hamid	Sušić Vahid	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Sušić Jasmin		
Bećirović Selman	Bećirović Alija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bećirović Timaka		
	Bećirović Suad		
	Bećirović Sanel		
	Bećirović Selma		
Selimović Omer	Selimović Mehmedalija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Selimović Sejfura		
Bektić Kiram	Bektić Nura	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bektić Biba		
	Bektić Kerim		
Harbaš Azmir	Harbaš Nazifa	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Memišević Svanida		
	Harbaš Jasmin		
	Harbaš Esad		
Alić Hajro	Alić Behija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Alić Džemo		
	Alić Adnan		
	Alić Alma		
Alić Hamid	Alić Alija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Alić Sevda		
	Alić Adisada		
	Alić Hamzalija		
	Alić Zinaida		
	Alić Ahmija		

Jusofović Ramo	Jusufović Sajma	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Jusufović Avdurahman		
	Ahmetović Safija		
	Hajdarević Refija		
Avdić Mehmedalija	Avdić Hasiba	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Sejmanović Lutvija		
	Ahmetović Safija		
	Hajdarević Refija		
Husejnović Velid	Ibrahimović Remzija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Sulejmanović Razija		
	Hamzić Nezira		
Husejnović Šahin	Husejnović Rahima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Husejnović Elvir		
	Husejnović Mirza		
Bećirović Munib	Bećirović Bahra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bećirović Mefail		
	Bećirović Mafija		
Bektić Mirsada	Bektić Šaha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bektić Dževad		
	Memišević Mina		
	Krlić Dževada		
	Begić Jasmin		
	Memišević Mirsada		
Muhić Beriz	Muhić Kadir	500.000,00 KM	Nisad Omerović
Muhić Kadrija	Muhić Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Muhić Rusmila		
	Muhić Hasan		
	Muhić Muhamed		
Ramić Ibro	Ramić Hajra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Ramić Bahrija		
	Ramić Delva		
Hurić Ragib	Aljukić Muška	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Šahbazović Džemila		
	Bećirović Fata		
Aljukić Hasib	Aljukić Ibrahim	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Aljukić Muška		
	Mustafić Mensura		
	Šabanović Hata		
	Jašarević Mersida		
Bektić Esed	Bektić Džemal	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bektić Ajša		
	Bektić Edin		
	Bektić Edis		
	Džafić Amela		
Mehmedović Selim	Osmanović Smajila	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasanović Selima		
	Sejmenović Tima		
	Mujić Ziba		

	Sejfić Muška		
Ademović Hasan	Ademović Zifa	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Ademović Atif		
	Ademović Admir		
	Ademović Denis		
Hasić Edin	Hasić Hidajeta	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasić Elvir		
	Tutundžić Edina		
	Hasić Elvis		
	Hasić Habib		
Hasić Nedžib	Hasić Hidajeta	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasić Elvir		
	Tutundžić Edina		
	Hasić Elvis		
	Hasić Habib		
Suljić Asim	Suljić Masija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Suljić Fadil		
	Delić Hajrija		
	Bektić Nizama		
Dervišević Fahro	Dervišević Šuhra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Dervišević Zineta		
	Dervišević Fikret		
Abdurahmanović Nisad	Abdurahmanović Rašida	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasić Mirsada		
	Abdurahmanović Adis		
Abdurahmanović Ismet	Abdurahmanović Nezir	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Abdurahmanović Rešida		
	Hasić Mirsada		
	Abdurahmanović Adis		
Zuhrić Ejub	Zuhrić Osmo	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mujić Hurija		
Muratović Ibran	Sulejmanović Hasnija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Huremović Vasvija		
	Salkić Vahdeta		
	Muratović Vahida		
Halilović Munib	Suljić Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Halilović Senahid		
Mujić Hakija	Jusić Zahida	500.000,00 KM	Nisad Omerović
Salkić Behajha	Salkić Šaha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Delić Šehra		
	Salikić Hava		
Salkić Benjamin	Salkić Šaha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Delić Šehra		
	Salikić Hava		
Smailagić Enez	Smailagić Hajrija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Smailagić Mustafa		
	Čvić Mustafa		
	Smailagić Smail		

Klempić Amir	Klempić Hafiza	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Klempić Aldin		
	Klempić Asim		
	Klempić Alma		
Ćosić Mehmedalija	Ćosić Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Muratović Lutvija		
	Ćosić Sejdalija		
	Hodžić Zejna		
	Dedić Kada		
	Ćosić Sejfudin		
	Ćosić Senad		
Smajić Adem	Smajić Rahima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Smajić Edin		
	Smajić Dina		
Suljanović Nijazija	Suljanović Halida	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Suljanović Nizama		
	Strašević Maida		
	Bajraktarević Fatima		
Husejnović Emir	Husejnović Nezira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Husejnović Emira		
Ibišević Suljo	Ibišević Habiba	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Memić Sulejmana		
	Imširović Fatima		
	Čelebić Nermina		
	Ibišević Sulejman		
Jahić Alija	Jahić Fadila	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Jahić Adil		
	Jahić Zijad		
Jahić Hamed	Jahić Fadila	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Jahić Adil		
	Jahić Zijad		
Hasanović Hamdija	Hasanović Safeta	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasanović Šeherzada		
	Hasanović Adisada		
Salihović Ibro	Salihović Hurija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mehmetović Eldina		
	Taletović Samuela		
	Dautović Nedžmija		
	Salihović Đulsa		
Husić Šemso	Husić Adila	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Jugović Fadila		
	Husić Kadrija		
	Lemeš Advija		
Osmanović Abdulah	Osmanović Mujo	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Osmanović Muniba		
	Osmanović Eldin		
	Osmanović Elvedin		
	Osmanović Dženita		
Hrustanović Ismet	Hrustanović Kadira	500.000,00 KM	Nisad Omerović

	Hrustanović Adila		
Husejnović Meho	Husejnović Saliha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Husejnović Semir		
	Husić Elvedin		
	Husejnović Albin		
Delić Azem	Delić Hadžira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Delić Almasa		
	Delić Muhamed		
	Delić Maida		
Budić Selim	Budić Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Budić Kabir		
Budić Velija	Budić Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Budić Kabir		
Mujčinović Ejub	Mujčinović Šaha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mujčinović Mevlida		
	Mujčinović Nerfid		
	Mujčinović Nermina		
	Mujčinović Hajro		
Bajramović Šemso	Bajramović Hiba	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Ramić Šemsija		
	Pitarević Hajrija		
Salčinović Ramo	Salčinović Alija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Salčinović Remza		
	Salčinović Makbula		
	Salčinović Edina		
	Salčinović Albina		
	Salčinović Ramela		
Osmanović Bego	Osmanović Munira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Osmanović Hajrudin		
	Osmanović Hajreta		
	Osmanović Abida		
Omerović Sadik	Omerović Sabit	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Omerović Alija		
	Omerović Mensur		
Emkić Hasib	Emkić Mirsada	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Emkić Mirela		
Avdić Zulfo	Avdić Zejna	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Avdić Samela		
	Avdić Hana		
	Avdić Senail		
Buljubašić Safeta	Buljubašić Mejra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Buljubašić Hamed		
	Osmić Fadila		
	Hasanović Salma		
Smajlović Smajo	Smajlović Đula	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Huremović Đulesema		
Smajlović Halida Smajlović Abid	Smajlović Đula	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Huremović Đulesema		
Smajlović Mešan	Smajlović Đula	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Smajlović Nura		

	Smajlović Mehidin		
	Smajlović Tima		
	Smajlović Fahrudin		
Smajić Rizo	Smajić Rukija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Smajić Muhamed		
	Smajić Muriz		
Ibrić Mevlid	Ibrić Mulka	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Ibrić Elvir		
	Ibrić Amira		
	Omerović Tahira		
Nukić Smajil	Bektić Nisveta	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Bajramović Nasiha		
	Nukić Nasir		
	Nukić Nizama		
Delić Selim	Delić Hadžira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Delić Hazim		
	Delić Ramiz		
	Mujčić Ramiza		
Delić Eniz	Delić Hadžira	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Delić Ramiz		
	Delić Hazim		
	Mujčinić Ramiza		
Hrustanović Huso	Hrustanović Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
Hrustanović Ahmo	Hrustanović Ševala	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hrustanović Damir		
	Alić Najla		
Nukić Bećir	Avdić Lutvija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Nukić Šaha		
	Nukić Mujo		
	Nukić Mustafa		
Selimović Sead	Selimović Salim	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Selimović Munira		
	Selimović Sanela		
	Selimović Amela		
	Selimović Zejfa		
	Selimović Ismeta		
Husić Adil	Husić Zumra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Šečić Jajra		
	Suljić Tima		
	Smajlović Zuhra		
Hasić Fadil	Husić Zumra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Šečić Jajra		
	Suljić Tima		
	Smajlović Zuhra		
Husić Suljo	Husić Zumra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Husić Beguna		
	Suljić Sulejmana		
	Husić Senad		
	Husić Senada		
	Husić Šaha		

	Husić Zuhra		
Gurdić Admir	Gurdić Midhat	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hodžić Medina		
	Ajšić Sevda		
	Gurdić Samir		
Aljić Salko	Aljić Remza	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Aljić Sulejman		
	Emkić Ramiza		
	Mehmedović Šemsija		
Salkić Sakib	Salkić Hajra	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Salkić Sanela		
	Salkić Ibrahim		
Johić Ragiba	Johić Bejha	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Johić Belma		
Husanović Mušan	Hasanović Fata	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Hasanović Hanifa		
	Beganović Saliha		
	Gojković Kada		
	Selimović Naza		
Mujić Rifet	Mujić Beguna	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mujić Zikret		
	Avdić Remzija		
Omerović Edina	Omerović Edhem	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Omerović Edib		
	Omerović Edina		
	Denjadžić Hidajeta		
Salihović Hasan	Salihović Fatima	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Salihović Habiba		
	Salihović Haris		
	Salihović Husmir		
Mehanović Mirsad	Mehanović Hajrija	500.000,00 KM	Nisad Omerović
	Mehanović Šuhra		
	Mehanović Mirnes		
	Mehanović Mirhad		
	Mehanović Mirzad		
Hasanović Sabit	Hasanović Hadžira		
	Hasanović Zejna		
	Hasanović Saib		
	Smajić Saliha		
	Hasanović Naser		
Hirkić Beris	Hirkić Munira		Dizdarević Mirsada
	Hirkić Emir		
Omerović Šahman	Omerović Mevludin	21.000,00 KM	
	Omerović Redžo		
	Ahemtović Sadika		
	Omerović Fata	20.000,00 KM	
	Omerović Hasib	7.000,00 KM	
	Mandžić Mevlida	7.000,00 KM	
Hakić Almir	Hakić Fata	30.000,00 KM	

Mustafić Nusret Mustafić Asim	Mustafić Mujo		
Osmanović Ibro Osmanović Hasib	Durak Medina Osmanović Šuhra		Jasmir Muratović
Bajraktarević Husein	Bajraktarević Vahid		Jasmir Muratović
Isaković Fahrudin Isaković Šahin	Isaković Aiša		Jasmir Muratović
Halilović Nusret Halilović Salih	Halilović Mevlida		Jasmir Muratović
Mujić Šefik	Mujić Hana Mujić Šefika Mujić Damir		Jasmir Muratović
Hasanović Zahir	Halilović Adila		Jasmir Muratović
Junuzagić Hasan	Junuzagić Sida		Jasmir Muratović
Malić Zahid	Nukić Emina		Jasmir Muratović
Hrnjić Hasib	Hrnjić Hamdija		Jasmir Muratović
Avdić Sado	Avdić Hamida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Atić Senad	Avdić Sena	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ibrahimović Senahid Ibrahimović Senad	Ibrahimović Mevlida	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Šečić Sejdalija	Džanić Tima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Čamdžić Hamed	Čamdžić Muniba	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Jusić Hasib	Jusić Senudin	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hasanović Enver	Hasnović Hatidža	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Smajlović Samir	Smajlović Hakija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Jašarević Ibran	Jašarević Bahta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salihović Mersad	Salihović Džemala	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Sejdinović Vahida	Sejdinović Remzija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Čeliković Ibrahim	Čeliković Džemila	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hasanović Senad	Hasanović Šahza	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mustafić Senad	Mustafić Sadeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Okanović Mirzet	Okanović Izeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bećirović Kiram	Bećirović Šeća	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mehmedović Mehmed	Mehmedović Ferida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salihović Sead Salihović Mehmed	Salihović Esnafa	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Burić Meho	Burić Fatija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Gurdić Mesud	Gurdić Amira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Klempić Ramo	Klempić Saliha	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Džanić Ramiz	Džanić Remzija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Pitarević Mevludin	Pitarević Berizeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Đozić Hebib	Đozić Nezir	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mehić Jusuf	Mehić Habiba	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Omerović Mensur	Omerović Hanifa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Efendić Dževad	Efendić Hanifa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Krdžić Hamdija	Krdžić Zumra	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mandžić Fikret	Mandžić Razija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hrustanović Tahir	Hrustanović Fata	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Kabilović Nesib	Kabilović Bego	80.000,00 KM	Asim Kadribašić

Ibahimović Azmir	Ibrahimović Alija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Nuhanović Adil	Nuhanović Azemina	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hasanović Fetahija	Hasanović Hajra	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mehanović Ohran	Mehanović Timka	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Borić Ramo	Borić Šifa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Malagić Dahmo	Malagić Rifet	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Avdić Mesud	Avdić Kadrija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Delić Hasan	Delić Hatidža	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Gabeljić Kadir	Bećirović Fatima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Avdić Ramo	Muhić Sabira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Muhić Ramo	Muhić Adil	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hodžić Zuhrijet	Hodžić Ševala	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bektić Husejn	Bektić Adil	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Samjilagić Izet	Samjilagić Hajreta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Nuhanović Asim	Nuhanović Dževad	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Halilović Dino	Halilović Rahima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salkić Mirsad	Salkić Ajša	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Delić Senaid	Delić Ramiz	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Alić Junuz	Alić Šuhra	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Harbaš Sakib	Harbaš Fahdeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Osmanović Ramiz	Osmanović Fatima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mustafić Sead	Mustafić Nurija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hodžić Ismet Hodžić Sadif	Hodžić Isnam	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Špiodić Mehmedalija	Špiodić Nevzeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ibišević Sefedin	Ibišević Selveta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Zildžić Teufik	Zildžić Azabeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Avdić Džemal Avdić Mirsad	Čatić Razija	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Dautović Rešid	Dautović Tifa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mešanović Mujo	Mešanović Mejra	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Sulejmanović Hajrudin	Hodžić Berisa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Zuhrić Mujo	Zuhrić Tahira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ibarhimović Hamid	Ibrahimović Mevlida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bašić Hamed	Bešić Nevzeta	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salihović Behajja	Salihović Hurija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Alispahić Hamdija	Alispahić Fata	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Tihić Hamed	Tihić Husejin	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Gabeljić Salko	Gabeljić Hajrija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Beganović Meho	Alić Mafija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Krdžić Mevludin	Krdžić Zumra	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ibišević Ibiša Ibišević Ekrem	Ibišević Nijazija	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bektić Midhat	Bektić Fikret	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Gabeljić Mustafa	Gabeljić Safet	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Suljić Rašid	Suljić Nura	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Kalić Habib	Kalić Fata	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Suljić Izet	Suljić Muška	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Atić Hašim	Atić Merka	80.000,00 KM	Asim Kadribašić

Muhić Ramiz	Muhić Kadefa	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Halilović Mirsad	Halilović Revda	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hodžić Abdulah	Hodžić Zlatija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Avdić Ahmo	Habibović Raza	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ahmetović Avdulah	Ahmetović Fatima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Ibrahimović Jusuf	Ibrahimović Munira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salkić Munib	Hasanović Ermina	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Jusić Hamed	Jusić Amira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bećirović Safet Bećirović Jusuf	Bećirović Esad	160.000,00 KM	Asim Kadribašić
Salihović Zijad	Salihović Merima	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Dudić Azem	Dudić Vahida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Bajramović Nezir	Bajramović Bejda	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Alić Kadrija	Alić Hajrija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hukić Omer	Hukić Mevlida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Merajić Fadil	Merajić Hata	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Nukić Zajim	Ibišević Fahira	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Hukić Rašid	Hukić Mersija	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Šabanović Mustafa	Šabanović Hida	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mujić Šefik	Pirić Šefika	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Gabeljić Avdo	Gabeljić Avdulah	80.000,00 KM	Asim Kadribašić
Mustafić Rahman	Muratović Hurća	12.000,00 KM	
	Sulejmanović Hurija	12.000,00 KM	
	Mustafić Idriz	12.000,00 KM	
	Musatfić Ramo	12.000,00 KM	
	Mustafić Berid	12.000,00 KM	
Mustafić Šahbaz	Mustafić Nedžiba	20.000,00 KM	Fadil Čović
	Mustafić Amra	20.000,00 KM	
	Mustafić Amar	20.000,00 KM	
Česko Mevludin	Česko Nefisa		
	Česko Ismet		
	Česko Advire		
	Česko Ferid		
Selimović Ramo	Selimović Hava		
Hrnjić Senad	Hrnjić Senija		
Mustafić Senaid	Jakubović Šemsija		
Mehmedović Smail	Mehmedović Asmir		
Zukanović Hajrudin	Zukanović Zineta	30.000,00 KM	
	Zukanović Muniba	30.000,00 KM	
	Zukanović Selmedin	30.000,00 KM	
	Zukanović Hajreta	30.000,00 KM	
	Zukanović Razija	30.000,00 KM	
Salkić Ekrem	Salkić Sabaheta		
Omerović Sead	Omerović Sabrija		
Hasanović Sefer	Hsanović Zumra		
Pašalić Mujo	Pašalić Amir	12.000,00 KM	
Omerović Jusuf	Omerović Sejida		Dizdarević Mirsada
	Omerović Samir		
	Omerović Fatima		
	Omerović Huso		

	Omerović Redžo		
Hodžić Ahmet	Hodžić Tifa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hodžić Emir	60.000,00 KM	
	Hodžić Amer	60.000,00 KM	
	Čikarić Amela	60.000,00 KM	
Hirkić Beris	Hirkić Ajkuna	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hirkić Mirha	60.000,00 KM	
Salihović Nurija	Salihović Tifa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Salihović Fatima	60.000,00 KM	
Čević Rešo	Alić Beguna	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Mulalić Muriz	Mulalić Begija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Suljić Alija	Suljić Hajra	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Delić Aziz	Delić Bida	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Osmanović Hajrulah	Osmanović Tima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Alić Hidajet	Alić Ešefa	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Alić Hilma	60.000,00 KM	
	Alić Nermina	60.000,00 KM	
	Alić Hilmo	60.000,00 KM	
Sokolić Mehan	Sokalić Alma	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Čakal Jasmira	60.000,00 KM	
	Cvrk Jasmira	60.000,00 KM	
	Sokalić Šefika	60.000,00 KM	
	Alić Ešefa	60.000,00 KM	
	Sokalić Sejad	60.000,00 KM	
	Sokalić Semir	60.000,00 KM	
Husejnović Munib	Husejnović Fatima	50.000,00 KM	Haris Džafo
	Legić Jasna	50.000,00 KM	
	Sekulić Nermina	50.000,00 KM	
Mujić Senahid	Mujić Samija		Jasmir Muratović
Mujić Bajro	Ibrahimović Fadila		Jasmir Muratović
Malagić Mujo	Malagić Rizafeta		Jasmir Muratović
Ibrahimović Ibrahim	Ibrahimović Hajdar		Jasmir Muratović
Mustafić Meho	Mustafić Minu		Jasmir Muratović
	Mustafić Mehidina		
	Mustafić Azemira		
	Rahmić Azu		
	Salihbašić Mila		
Mujić Manjo	Bektić Habiba	20.000,00 KM	
	Mujić Adis	20.000,00 KM	
Mujičić Omer	Mujičić Ajiša		Jasmir Muratović
Talović Ismail Talović Ibrahim	Košpić Advija		Jasmir Muratović
Salihović Alija	Salihović Hidaet		Jasmir Muratović
Mustafić Samir Mustafić Osmo	Musatfić Fatima		Jasmir Muratović
Otanović Fehro	Omerović Fatima	60.000,00 KM	
	Omerović Sulejman		
Malkić Rešid	Malkić Rahima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Malkić Riad	60.000,00 KM	
	Malkić Rešida	60.000,00 KM	

	Malkić Đulsa	20.000,00 KM	
Malkić Behudin	Malkić Fatima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Malkić Mersud	60.000,00 KM	
	Malkić Safet	60.000,00 KM	
	Malkić Mirzet	60.000,00 KM	
	Malkić Đulsa	20.000,00 KM	
Sejfić Rasim	Sejfić Mulija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Sejfić Safa	20.000,00 KM	
Mulalić Muriz	Mulalić Zumreta	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Mulalić Jasmina	60.000,00 KM	
Ahmetović Ibrahim	Ahmetović Tima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Ahmetović Sadik	60.000,00 KM	
Salkić Hašid	Salkić Fatima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Teskeredžić Džemal	Teskeredžić Hanija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
Omerović Bajro	Omerović Jasminka	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Omerović Samira	60.000,00 KM	
	Omerović Senada	60.000,00 KM	
Omerović Ismet	Čoralić Husnija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Omerović Jasminka	20.000,00 KM	
Ahmić Sabit	Ahmić Adila	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Ahmić Mirnes	60.000,00 KM	
	Ahmić Mirnesa	60.000,00 KM	
Mustafić Rizvo	Mustafić Fatima	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Hotić Alma	60.000,00 KM	
	Ahmić Mevlida	60.000,00 KM	
	Mustafić Elmira	60.000,00 KM	
	Mustafić Rizafeta	60.000,00 KM	
Alić Sabit	Alić Sabrija	20.000,00 KM	Suad Kumrić
	Alić Sabera	20.000,00 KM	
	Alić Muharem	20.000,00 KM	
	Alić Fata	20.000,00 KM	
Smajlović Hamdija	Smajlović Bida	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Smajlović Satka	60.000,00 KM	
	Hrustanbegović Samira	60.000,00 KM	
	Smajlović Dženana	60.000,00 KM	
Pašalić Sajto	Pašalić Aza	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Pašalić Salih	60.000,00 KM	
	Pašalić Samira	60.000,00 KM	
Alić Ramiz	Alić Mevla	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Bešić Ramiz	60.000,00 KM	
Malkić Behajja	Malkić Asija	60.000,00 KM	Suad Kumrić
	Kapidžić Đulsa	60.000,00 KM	

XIII. ODLUKA O TROŠKOVIMA I O IMOVINSKO PRAVNOM ZAHTJEVU

872. U odnosu na osudujući dio presude na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se obzirom na slabo imovno stanje oslobađa plaćanja troškova krivičnog postupka, i paušala, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

873. Sud na osnovu odredbe člana 198. stava 2. ZKP BiH oštećene sa eventualnim

imovinskopravnim zahtjevom upućuje na parnicu s obzirom da bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva iziskivalo duže vrijeme.

874. U odnosu na oslobadajući dio na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH troškovi krivičnog postupka i paušala, padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

875. Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH, u odnosu na oslobadajući dio presude, svi oštećeni se imovinsko-pravnim zahtjevom upućuju se na parnicu.

ZAPISNIČAR

Emira Hodžić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Davorin Jukić

/poipis i pečat/

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom vijeću Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog opravka presude.

XIV. ANEKS

A. PROCESNE ODLUKE SUDA

1. Rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica od 13.12.2007. godine

Vijeće je dana 13.12.2007. godine donijelo rješenje kojim se prijedlog Tužilaštva BiH za

prihvatanje utvrđenih činjenica (u daljem tekstu prijedlog) br. KT-RZ-139/07 od 30.10.2007. godine prihvata djelimično. Vijeće je prihvatilo činjenice utvrđene od strane pretresnih vijeća u predmetima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), i to u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, predmet br. IT-98-33-T, presuda pretresnog vijeća MKSJ od 2.8.2001. godine (u daljem tekstu Krstić), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-98-33-A od 19.4.2004. godine; i u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, predmet br. IT-02-60, presuda pretresnog vijeća od 17.1.2005. godine (u daljem tekstu Blagojević), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-02-60-A od 9.5.2007. godine, , a u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, prihvataju se „kao dokazane“ kako slijedi:

1. Postojao je oružani sukob između BiH i njenih oružanih snaga sa jedne i Republike Srpske i njenih oružanih snaga sa druge strane. (KT 481; UČT 1)
2. Od 11. jula do 1. novembra 1995. u istočnoj Bosni je postojao oružani sukob. (BT 549; UČT 2)
3. Napad, koji su izvršili VRS i MUP, planiran je i definisan u naredenju „Krivaja 95“. (BT 551; UČT 4)
4. Napad je nastavljen nakon pada Srebrenice i njime je pogodeno oko 40.000 ljudi koji su u vrijeme napada na Srebrenicu živjeli u toj enklavi. (BT 551; UČT 5)
5. Ovaj napad je bio nesumnjivo usmjeren protiv civilnog stanovništva bosanskih Muslimana u srebreničkoj enklavi. (BT 551; UČT 6)
6. Masakrirano je preko 7.000 muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice. (BT 671; UČT 8)
7. Iako su mlađi i stariji muškarci bili sposobni da nose oružje, oni nisu predstavljali ozbiljnu prijetnju u vojnom smislu (KA 27; UČT 18)
8. Ubijeni muškarci činili su približno petinu cijele srebreničke zajednice (KA 28; UČT 21)
9. Zvornička brigada formirana je u sklopu Drinskog korpusa 1992. (BT 62; UČT 32)
10. U julu 1995. godine, komandant Zvorničke brigade bio je potpukovnik Vinko Pandurević. Načelnik štaba i zamjenik komandanta brigade bio je major Dragan Obrenović. Sljedeća tri odsjeka bila su direktno podređena komandantu: Odsjek za bezbjednost, na čijem čelu je bio poručnik Drago Nikolić; Logistički odsjek na čelu sa kapetanom Sretenom Miloševićem; i Odsjek za moral, pravne i vjerske poslove na čelu sa majorom Nenadom Simićem (BT 62, UČT 33)
11. Komandantu brigade je zatim pomagao njegov štab, koji je organizovao i kojim je rukovodio načelnik štaba, a koji se sastojao od organa za operacijske i nastavne poslove; organa za kadrovske poslove; organa za veze; inženjerijskog organa; organa za protivvazдушnu odbranu; i artiljerijskog organa. Na čelu inženjerijskog organa bio je načelnik inženjerije, major Dragan Jokić (BT 63, UČT 34)
12. Zvornička brigada se sastojala od 8 pješadijskih bataljona od kojih je svaki imao oko 450-550 ljudi; logističkog bataljona; jedne mješovite artiljerijske divizije; i jednog lakog artiljerijskog bataljona protivvazdušne raketne odbrane; Zvornička brigada je imala i jednu jedinicu u sastavu pješadijskog bataljona pod nazivom „Podrinjski specijalni odred“, poznat kao „Vukovi s Drine“. „Vukovima s Drine“ je komandovao kapetan Milan Jolović, po nadimku „Legenda“. Iako su bili u sklopu Zvorničke brigade, Vukovi s Drine su djelovali kao rezervni sastav drinskog korpusa (BT 64, UČT 35)
13. U sklopu Zvorničke brigade postojale su i tri samostalne čete: inženjerijska četa, četa vojne policije i četa veze. Brigada je imala i dva voda: vod za atomsko-biološko-

- hemijsku odbranu i izviđački vod. (BT 65; UČT 36)
14. Komanda Zvorničke brigade je bila smještena u fabrici „Standard“ u Karakaju, tri kilometra sjeverno od Zvornika uz rijeku Drinu. Brigada je takođe obezbjeđivala ljudstvo za IKM u Kitovnicama u blizini sela Orahovac. Zvornička brigada je obezbjeđivala prostor od oko 40 kilometara uz rijeku Drinu oko grada Zvornika. Prema izvještaju, u januaru 1995. godine, brigada se sastojala od 5,248 oficira, podoficira o vojnika (BT 66; UČT 37)
 15. U julu 1995. godine, brigada je imala jedinice raspoređene i izvan svoje zone odgovornosti. 4. pješadijski bataljon i 8. pješadijski bataljon, u julu 1995. godine poznat kao 4. bataljon Bratunačke brigade, bili su raspoređeni u zoni odgovornosti Bratunačke brigade, južno od zone odgovornosti Zvorničke brigade (BT 66; UČT 38)
 16. U julu 1995. godine, komandir Zvorničke inženjerijske čete u inkriminisano vrijeme bio je kapetan Dragan Jevtić, a njegov zamjenik je bio Slavko Bogičević. Inženjerijska četa je imala oko 90 pripadnika podijeljenih u tri voda: pionirski ili borbeni inženjerijski vod, fortifikacijski ili opšti inženjerijski vod, i putni vod. Glavni zadaci pionirskog voda bili su mapiranje i postavljanje minskih polja ili njihovo deminiranje (BT 66; 523; UČT 40)
 17. Štab Inženjerijske čete bio je smješten u Glinici, udaljen oko jedan kilometar od komande Zvorničke brigade (BT 66; UČT 41)
 18. U martu 1995. Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske (RS), izdao je direktivu VRS-u u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS-a u enklavi. U toj direktivi, poznatoj pod nazivom "Direktiva 7", konkretno se navodi da VRS treba izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime spriječiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici. (KT 28; UČT 43)
 19. Tačno kao što je i bilo predviđeno tom direktivom, sredinom 1995. humanitarna situacija za bosansko-muslimanske civile i vojno osoblje u enklavi postala je katastrofalna. (KT 28; UČT 44)
 20. Glavni štab VRS-a izdao je 31. marta 1995. direktivu 7.1, koju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 izdata je "na osnovu direktive br. 7" i upućivala je Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi "aktivna borbena dejstva ... oko enklava". (KT 29; UČT 46)
 21. Ofanziva VRS-a na Srebrenicu započela je 6. jula 1995. (KT 31; UČT 50)
 22. U narednim danima je, jedan za drugim, palo pet osmatračkih punktova UNPROFOR-s u sukobu sa snagama bosanskih Srba koje su napredovale (KT 31; UČT 51)
 23. Nešto holandskih vojnika se povuklo u enklavu nakon napada na njihove punktove, ali su se posade ostalih osmatračkih punktova predale bosanskim Srbima (BT 31; UČT 52)
 24. Istovremeno su odbrambene snage ARBiH došle pod jaku artiljerijsku vatru i bile odgurnute prema gradu (BT 31; UČT 53)
 25. Čim je južna odbrambena linija počela da popušta, oko 4,000 stanovnika - bosanskih Muslimana koji su živjeli u obližnjem švedskom stambenom kompleksu za izbjeglice, pobjegli su na sjever u grad Srebrenicu. Vojnici Holandskog bataljona su izvijestili da su bosanski Srbi koji su napredovali „čistili“ kuće u južnom dijelu enklave. (BT 32; UČT 54)
 26. Do večeri 9. jula 1995.godine, Drinski korpus VRS ušao je četiri kilometra u enklavu, zaustavljajući se samo jedan kilometar od grada Srebrenice (BT 33; UČT 55)
 27. Predsjednik Karadžić je 9. jula 1995.godine izdao novo naređenje, kojim je Drinskom korpusu VRS-a dao zeleno svjetlo da zauzme grad Srebrenicu. (KT 33; UČT 56)
 28. Pukovnik Karremans je uputio hitne zahtjeve za vazdušnom podrškom NATO-a za odbranu grada, ali nikakva pomoć nije stigla do oko 14:30 sati dana 11. jula 1995. godine, kada je NATO bombardovao tenkove VRS koji su napredovali prema gradu (BT

- 34; UČT 58)
29. Avioni NATO-a su pokušali i da bombarduju artiljerijske položaje VRS iznad grada, ali su morali odustati od te operacije zbog slabe vidljivosti (KT 34; UČT 59)
 30. NATO je odustao od planova da nastavi sa vazдушnim napadima nakon što je VRS zaprijetila da će poubijati holandske trupe koje je pritvorila VRS, kao i da će granatirati krug UN u Potočarima izvan grada i okolni prostor u koji je pobjeglo 20,000 do 30,000 civila (BT 34; UČT 60),
 31. Kasno poslijepodne 11. jula 1995. general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme zamjenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trijumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice. (KT 36; UČT 61)
 32. Ovaj trenutak je uhvaćen u filmu srbijanskog novinara Zorana Petrovića (KT 36; UČT 62)
 33. Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana. (KT 37; UČT 70)
 34. Suočeni sa stvarnošću da je Srebrenica pala pod kontrolu snaga bosanskih Srba, hiljade bosanskih Muslima - stanovnika Srebrenice je pobjeglo u Potočare tražeći zaštitu u krugu UN (KT 37; UČT 71)
 35. Nekoliko hiljada se naguralo u krug baze UN, dok su se ostali rašili po okolnim fabrikama i poljima (KT 37; UČT 72)
 36. Uslovi u Potočarima bili su užasni. Bilo je malo hrane i vode a julska vrućina je gušila (KT 38; UČT 74, 75)
 37. Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog područja. (KT 432; BA 55; UČT 94)
 38. Dana 12. i 13. jula 1995. godine, žene, djeca i starije osobe autobusima su izvedeni iz Potočara, pod kontrolom snaga VRS, do teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana u blizini Kladnja (KT 48; UČT 95)
 39. Odvoženje bosansko-muslimanskog civilnog stanovništva iz Potočara dovršeno je uvečer 13. jula 1995. do 20:00 sati. (KT 51; UČT 99)
 40. Kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljali su ih putem i ponovo pretresali tražeći muškarce. (KT 56; UČT 100)
 41. Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica. (BT 168; UČT 111)
 42. Odvajanje muškaraca se nastavilo 12. i 13. jula. (BT 168; UČT 112)
 43. Od jutra 12. jula snage bosanskih Srba počele su da izdvajaju muškarce od ostalih izbjeglica u Potočarima i drže ih na zasebnim mjestima. (KT 53; UČT 114)
 44. Dana 13. jula 1995. godine, trupe Holandskog bataljona su bile svjedokom nedvosmislenih znakova da su bosanski Srbi vršili pogubljenje nekih muškaraca-bosanskih Muslimana koji su bili odvojeni (KT 58, učit 119)
 45. Muškarci bosanski Muslimani, koji su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca (čiji broj je iznosio otprilike 1000), prebačeni su u Bratunac. (KT 66; UČT 123)
 46. Dana 12. i 13. jula 1995. godine, u Potočarima su bile prisutne i druge srpske snage koje nisu pripadale Drinskom korpusu. Bilo je oficira glavnog štaba VRS koji su bili direktno podređeni generalu Mladiću (KT151; UČT 127)
 47. Muškarci i dječaci su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca i odvedeni u "bijelu kuću" na ispitivanje. (KT 157; UČT 138)
 48. Oficiri Drinskog korpusa viđeni su i u blizini "bijeke kuće" u vrijeme kada su tamo bili zatočeni izdvojeni muškarci. (KT 158; UČT 143)
 49. Počevši od poslijepodneva 12. jula 1995. i tokom cijelog 13. jula 1995. muškarci

- zatočeni u "bijeloj kući" odvoženi su autobusima iz baze u Potočarima na mjesta zatočenja u Bratuncu. (KT 159; UČT 144)
50. Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvojenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja. (KT 179; UČT 147)
 51. Kako je situacija u Potočarima 11. jula 1995. godine postajala sve kritičnija, među bosanskim Muslimanima se proširio glas da se vojno sposobni muškarci trebaju povući u šumu, organizovati kolonu zajedno sa pripadnicima 28. divizije ARBiH i pokušati se probiti prema teritoriji na sjeveru srebreničke enklave, pod kontrolom bosanskih Muslimana.. (BT 218; UČT 148)
 52. Oko ponoći 11. jula 1995. godine kolona se počela kretati duž poteza Konjević Polje-Bratunac. (KT 62; UČT 152)
 53. Ta grupa bosanskih Muslimana sastojala se uglavnom od mladića i muškaraca od 16 do 65 godina, ali je među njima bilo i nekoliko žena, djece i starih ljudi. Iako je bar nekolicina muškaraca bila u uniformi i naoružana, većina muškaraca bili su civili. (BT 220; UČT 153)
 54. Kasnije tog dana 12. jula na kolonu je otvorena žestoka vatra. Oružane snage bosanskih Srba, među kojima je bilo mnogo jedinica MUP-a koje su patrolirale putem između Kravice i Konjević-Polja i putem između Konjević-Polja i Nove Kasabe, otvorile su vatru na kolonu uz primjenu artiljerijskog oružja, mitraljeza i ručnih bombi. (BT 162; UČT 159)
 55. Najveće grupe Bosanskih muslimana iz kolone, zarobljene su 13. jula 1995. godine; njih nekoliko hiljada okupljeno je na livadi kod Sandića ili u njenoj blizini i na fudbalskom terenu u Novoj Kasabi. (KT 64; UČT 169)
 56. Izviđačke fotografije snimljene iz zraka potvrđuju prisustvo velikog broja ljudi na tim lokacijama 13. jula 1995. (KT 64; UČT 170)
 57. Otprilike samo jedna trećina muškaraca je uspjela da pređe asfaltiranu cestu i kolona je presječena na dvoje (KT 62; uč 176)
 58. Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvojenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja. (KT 179; UČT 185)
 59. Naselje Bratunac nalazilo se u zoni odgovornosti Bratunačke brigade Drinskog korpusa. (KT 180; UČT 186)
 60. Vojna policija Bratunačke brigade je 14. i 15. jula 1995. bila angažovana u sprovođenju tih zarobljenika na lokacije za zatočenje na sjeveru. (KT 181; UČT 213)
 61. U večernjim satima 13. jula, u skladištu u Kravici ubijeno je najmanje 1.000 muškaraca bosanskih Muslimana. (BT 296; UČT 243)
 62. Velika grupa zatvorenika koje su preko noći držali u Bratuncu, rano ujutro 14. jula 1995. godine odvezena je konvojem od 30 autobusa u školu u Grbavcima kod Orahovca. (KT 220; UČT 259)
 63. Procjenjuje se da je u sportskoj dvorani te škole bilo zatočeno između 1.000 i 2.500 muškaraca bosanskih Muslimana. (BT 320; UČT 272)
 64. Fotografije snimljene iz zraka pokazuju da je tlo u Orahovcu bilo prekopavano između 5. i 27. jula 1995., a zatim ponovo između 7. i 27. septembra 1995. godine. U tom području otkrivene su dvije primarne masovne grobnice koje su istražitelji nazvali "Lažete 1" i "Lažete 2". (KT 222; UČT 283)
 65. Grobni lokalitet Lažete 1 Tužilaštvo je ekshumiralo između 13. jula i 3. avgusta 2000. godine. Svi od 130 nađenih pojedinaca za koje se pol mogao utvrditi bili su muškarci. U grobnici je nađeno 138 poveza za oči. (KT 222; UČT 284)
 66. Sve 243 žrtve iz Lažeta 2 bili su muškarci, a vještaci su ustanovili da je golema većina umrla od povreda nanesenih vatrenim oružjem. Pored toga, nađeno je 147 poveza za oči. (KT 222; UČT 285)

67. Forenzičke analize uzoraka tla i peluda, poveza za oči, ligatura, čahura i zračnih snimaka iskopanih i naknadno prekopanih grobnica po datumima, pokazale su, nadalje, da su tijela iz grobnica u Lažetama 1 i Lažetama 2 bila uklonjena i ponovo ukopana u sekundarne grobnice na lokalitetima nazvanim Cesta za Hodžiće 3, 4 i 5. (KT 222; UČT 288)
68. Zračne snimke pokazuju da su te sekundarne grobnice nastale između 7. septembra i 2. oktobra 1995. godine, a Tužilaštvo ih je sva ekshumiralo 1998. godine. (KT 223; UČT 289)
69. Dosljedno sličnom obrascu zapaženom na drugim lokalitetima grobnica povezanih sa Srebrenicom, za golemu većinu tijela na lokalitetu cesta za Hodžiće 3, 4 i 5 utvrđeno je da su muškog pola i da je smrt nastupila uslijed povreda nanesenih vatrenim oružjem (KT 223; UČT 290)
70. Ukupni minimalni broj pojedinaca ekshumiranih na ta tri grobna lokaliteta iznosi 184. (KT 223; UČT 291)
71. Dana 14. jula, zatvorenici bosanski Muslimani zatočeni u Bratuncu i Kravici prebačeni su autobusima u školu u Petkocima u opštini Zvornik. (BT 337; UČT 292)
72. Dana 14. jula, zatvorenike bosanske Muslimane su autobusima prebacili iz Bratunca, preko Zvornika, u Pilicu, gdje su ih zatočili u sportsku dvoranu škole u Pilici. (BT 347; UČT 306)
73. Na velikom obrađenom polju približno 130 metara sjeverno od Vojne ekonomije Branjevo pokopane su najmanje 132 osobe muškog pola, od kojih su sve bile u civilnoj odjeći. (BT 354; UČT 320)
74. U sekundarnoj grobnici uz Čančarski put, pronađeni su posmrtni ostaci ljudi koji su prvobitno bili pokopani na Ekonomiji Branjevo. Prema jednom izvještaju, u grobnici uz Čančarski put pronađeno je 283 žrtve, a za tri je utvrđeno da su bile stare između 8 i 12 godina, za 49 da su bile stare između 13 i 24 godine, a za 231 da su bile starije od 24 godine. Najmanje 269 žrtava je bilo muškog pola. (BT 354; UČT 321)
75. U Kozluku je između 15. i 16. jula izvršeno masovno pogubljenje i pokopavanje. Postoji obilje forenzičkih dokaza da je oko 500 muškaraca pogubljeno pokraj rijeke Drine. Koliko je poznato, nema preživjelih s tog mjesta pogubljenja. (BT 357; UČT 322)
76. Dvije sekundarne grobnice uz Čančarski put sadrže dokaze koji potvrđuju da tijela potječu iz primarnih grobnica u Kozluku. Tri primarne grobnice su pronađene u okolini fabrike za flaširanje pića u Kozluku, u kojima je još uvijek bilo posmrtnih ostataka i odjeće. Žrtve pronađene u primarnim grobnicama pogubljene su na toj lokaciji. Sve žrtve pronađene u primarnim i sekundarnim grobnicama imale su na sebi civilnu odjeću. (BT 362; UČT 328)
77. U vezi s pogubljenjima u Kozluku, utvrđeno je da je riječ o najmanje 451 do 506 osoba, od kojih je za dvije utvrđeno da su imale između 8 i 12 godina, za 47 da su imale između 13 i 24 godina, a za 457 da su bile starije od 24 godine. (BT 362; UČT 329)
78. Rasla je zabrinutost međunarodne zajednice jer se nije znalo za sudbinu velikog broja muškaraca bosanskih Muslimana a VRS je i dalje sprečavala ulazak na područje Srebrenice (BT 380; UČT 344)
79. Između 14. jula i 19. jula održan je niz sastanaka sa predsjednikom Slobodanom Miloševićem i generalom Ratkom Mladićem na kojima se pregovaralo o ulasku UNHCR i MKCK na to područje (BT 380; UČT 345)
80. Uprkos postignutim dogovorima, VRS je i dalje odbijala ulazak u prostore u kojima su bili zatvoreni muškarci bosanski Muslimani (BT 380; uč 346)
81. Dana 10. avgusta 1995. godine, Vijeće sigurnosti je bilo informisano od strane predstavnika Sjedinjenih Država, koji je Vijeću pokazao zračne snimke koji su upućivali na postojanje masovnih grobnica u blizini Konjević Polja i Nove Kasabe (BT380; UČT 348)
82. Istoga dana, Vijeće sigurnosti je donijelo Rezoluciju 1010 kojom se zahtijeva od

rukovodstva bosanskih Srba da dozvoli posmatračima UN i MKCK da uđu u Srebrenicu (BT 380; UČT 349)

83. Istražiteljima Tužilaštva je prvi put dozvoljeno da obidu taj prostor u januaru 1996. godine (BT 381; UČT 350)
84. U aprilu 1996. godine počeli su sa uvidajem na lokacijama za koje se sumnja da su mjesta pogubljenja i ekshumacijom masovnih grobnica. (BT 381; UČT 351)
85. Dokazi prikupljeni tokom uviđaja su pokazali da postoje dvije vrste masovnih grobnica, „primarne grobnice“ u koje su osobe polagane odmah nakon smrti, i „sekundarne grobnice“ u koje su te iste osobe kasnije ponovo sahranjivane. (BT 381; UČT 353)

II. Preostale predložene činjenice se zadržavaju ili odbijaju iz razloga navedenih u obrazloženju rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Prijedlog Tužilaštva

Tužilaštvo BiH je 30.10.2007.godine, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju, podnijelo prijedlog u kojem se navodi ukupno 375 činjenica preuzetih iz presuda pretresnog i žalbenog vijeća MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Krstića* (predmet br. IT-98-33-T od 2.8.2001. godine i IT-98-33-A od 19.4.2004. godine) i *Tužilac protiv Blagjevića i Jokića* (predmet br. IT-02-60 od 17.1.2005. i IT-02-60-A od 9.5.2007. godine).

U obrazloženju prijedloga, Tužilaštvo navodi da formalno prihvatanje na znanje predloženih utvrđenih činjenica ima za cilj promovisanje ekonomičnosti postupka i suđenja bez odlaganja. Nadalje, Tužilaštvo smatra da su utvrđene činjenice tek pretpostavke koje odbrana može pobijati tokom postupka u skladu sa članom 6. stav 2. ZKP BiH i članom 6. stav 3. tačka d. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (Evropska konvencija). Konačno, Tužilaštvo navodi da bi kriteriji za prihvatanje činjenica „kao utvrđenih“ prema članu 4. Zakona o ustupanju trebali biti istovjetni kriterijima prema pravilu 94 B). MKSJ Pravidnika o postupku i dokazima. Shodno tome, tužilac je predložio osam kriterija na osnovu kojih će raspravno vijeće odlučiti o prihvatanju predloženih činjenica kao utvrđenih.

Odgovori odbrane

U odgovoru na prijedlog Tužilaštva, odbrana tvrdi da prihvatanje utvrđenih činjenica predstavlja povredu prava optuženog na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, te članova 3. stav 1. i 247. ZKP BiH. Po mišljenju branioca, prihvatanje navedenih utvrđenih činjenica će ozbiljno ugroziti prava optuženog i neće doprinijeti cilju ekonomičnosti i efikasnosti postupka. Odbrana nadalje tvrdi da retroaktivna primjena Zakona o ustupanju takode ugrožava pravo optuženog na pravično suđenje jer je taj zakon donesen nakon događaja na koje se isti odnosi. Na kraju, odbrana ističe da su neke od činjenica koje je Tužilaštvo predložilo irelevantne za predmet, po prirodi repetitivne, te da sadrže pravne zaključke o krivičnoj odgovornosti optuženog.

Nakon što je pažljivo razmotrio argumente, Sud je donio odluku kako slijedi:

Važeći zakoni

Član 4. Zakona o ustupanju¹⁵⁰¹ i pravilo 94.(B) Pravilnika o postupku i dokazima¹⁵⁰² predviđaju da nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u bilo kojem drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om, ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

Uslov iz Pravila 94.(B) da se strane saslušaju prije donošenja odluke u vezi sa utvrđenim činjenicama ispunjen je time što je strankama ponuđena mogućnost da budu saslušane što je evidentirano u zapisniku. Obje strane su odbile dalje saslušanje uz saglasnost da se osloni na njihove pisane podneske Suda.

Prvenstvena svrha formalnog primanja na znanje je da se osigura efikasnost postupka. Samim formalnim primanjem na znanje utvrđenih činjenica, Sud postiže efikasnost postupka u smislu da sažima konkretni postupak na ono što je od suštinskog značaja za izvođenje dokaza strana u postupku, te eliminiše neophodnost ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima.

Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice je u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na odbranu¹⁵⁰³. U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.¹⁵⁰⁴

Sud naglašava se da je prva i osnovna briga Suda osigurati optuženom pravično suđenje bez odlaganja u skladu sa članom 13. ZKP-a BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije. Dakle, sve dok ovaj princip nije narušen, dužnost je Suda da izbjegava nepotrebno korištenje vremena i resursa.

Kriteriji za odlučivanje o predloženim činjenicama

Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krčajišnika* (predmet br. IT-00-39-T). Da bi utvrđeni kriteriji bili ispunjeni, činjenica mora biti: 1) dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati; 2) ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode; 3) pobijana u postupku, te da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku; ili 4) pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali sama nije predmetom žalbe; 5) ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog; 6) nije predmetom racionalnog

¹⁵⁰¹ Prema članu 4. Zakona o ustupanju predmeta: "Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku

¹⁵⁰² U Pravilu 94(B) se navodi da: "Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje".

¹⁵⁰³ Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića* br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv *Kreše Lučića* br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Vijadina Popovića i drugih* br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krčajišnika* br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.

¹⁵⁰⁴ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

spora između strana u konkretnom postupku; 7) nije zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta; i 8) ne smije utjecati na pravo optuženog na pravično suđenje.¹⁵⁰⁵

U smislu prakse MKSJ i Suda BiH, Sud određuje gore navedene kriterije na sljedeći način:

1. Činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati

Da bi činjenica bila dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati, ista mora biti preuzeta iz konkretnih pasusa presuda pretresnog ili žalbenog vijeća.¹⁵⁰⁶ Štaviše, ako je izvađena iz konteksta, činjenica mora biti razumljiva i imati isti ili barem sličan oblik onom koji je presuđen presudom raspravnog ili žalbenog vijeća iz kojeg je ista preuzeta.

Primjenjujući gore navedene principe, Vijeće odbacuje sljedeće činjenice: 10, 12, 20, 27, 31, 48, 68, 73, 81-82, 175, 220, 245-246, 352, 354.

2. Činjenica mora biti ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode.

Pošto su mnogi zaključci pravne prirode, odsustvo karakterizacija pravne prirode obično se ocjenjuje u svakom pojedinačnom predmetu.¹⁵⁰⁷ Uopšteno uzevši, čak se i zaključci koji se odnose na *actus reus* ili *mens rea* krivičnog djela smatraju zaključcima o činjenicama i mogu se prihvatiti ukoliko su u skladu sa ostalim utvrđenim kriterijima.¹⁵⁰⁸

Dok haška sudska praksa o presuđenim činjenicama ima tendenciju izuzimanja svake činjenice koja u sebi sadrži pravne formulacije i prije svega upućuje na pravne zaključke¹⁵⁰⁹, Sud BiH je zauzeo stav da se i činjenice koje mogu sadržavati neka pravna obilježja krivičnog djela u određenim predmetima mogu prihvatiti kao utvrđene (npr. „široko rasprostranjeni ili sistematski napad“)¹⁵¹⁰.

Vijeće isključuje sve one predložene činjenice koje sadrže bilo kakve pravne zaključke ili pravne kvalifikacije u smislu načina izvršenja krivičnog djela (npr. „postojanje zajedničke kriminalne nakane“) jer se time konkretna radnja počinjenja stavlja u širi kontekst ratnih dešavanja. Shodno tome, vijeće odbacuje sljedeće činjenice: 3, 9, 11, 13-17, 19, 22-26, 28-30, 63-65, 69, 80, 103-104, 110, 113, 134, 142, 206-212, 217, 356.

3-4. Činjenica ne smije biti predmetom žalbe ili preispitivanja koji su u toku

¹⁵⁰⁵ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika* br. IT-00-39-T od 28.2.2003. godine.

¹⁵⁰⁶ *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006. godine

¹⁵⁰⁷ Odluka MKSJ o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika*, br. IT-00-39-T, od 24. 3. 2005. godine, tačka 15.

¹⁵⁰⁸ Id.

¹⁵⁰⁹ Odluka MKSJ o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Željka Mejakića i drugih*, br. IT-02-65-PT, od 1.4.2004. godine, str. 6, o izuzimanju činjenica koje govore o postojanju „politike izvršenja nehumanih djela protiv civilnog stanovništva“ i „djela koja su počinjena na širokorasprostranjenom osnovu i na sistematski način“

¹⁵¹⁰ Vidjeti rješenja o utvrđenim činjenicama u predmetima protiv: *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KR-05/70 od 13.7.2006; *Gejka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006; *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; *Kreše Lučića*, predmet br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Vidjeti takođe rješenja u presudama pretresnih vijeća Suda BiH u predmetima protiv: *Nede Samardžića*, predmet br. X-KR-05/49 od 7.4.2006, str. 12-16 (u B/H/S verziji str. 10-13); prvostepena presuda u predmetu protiv *Dragoja Paunovića*, predmet br. X-KR-05/16, od 26.5.2006., str. 15 (u B/H/S verziji str.13); prvostepena presuda u predmetu protiv *Bobana Šimšića*, predmet br. X-KR-05/04, od 11.7.2006, tačka 49; prvostepena presuda u predmetu protiv *Marka Samardžije*, predmet br. X-KR-05/07, od 3.11.2006., str. 16-19 (u B/H/S verziji str. 15-18); prvostepena presuda u predmetu protiv *Radislava Ijubinca*, predmet br. X-KR-05/154, od 8.3.2007., str. 17-22 (u B/H/S verziji str. 15-20).

Samo se činjenice iz pravosnažnih odluka mogu formalno primiti na znanje¹⁵¹¹, odnosno, Sud ne može formalno primiti na znanje presuđene činjenice ako se iste osporavaju u žalbi. S druge strane, ako su činjenice presuđene tokom postupka, a nisu predmetom žalbe, iste ostaju nepromijenjene, te se mogu formalno primiti na znanje prije donošenja pravosnažne odluke po žalbi. Činjenica da se presuda osporava žalbom sama po sebi ne predstavlja dovoljan osnov za odbacivanje svih činjenica koje su presuđene u toj presudi.

Sve činjenice koje je Tužilaštvo BiH predložilo i koje je sud prihvatio ispunjavaju ovaj kriterij.

5. Činjenica se ne može odnositi na postupke, ponašanje ili duševno stanje optuženog

Sud može formalno primiti na znanje činjenice u vezi sa odgovornošću optuženog pod uslovom da se te činjenice ne odnose na postupke, ponašanje ili duševno stanje optuženog.¹⁵¹² Navedeno se odnosi na činjenice koje se odnose na ponašanje drugih lica (pored optuženog) koja su učestvovala u zajedničkom zločinačkom poduhvatu navedenom u optužnici ili na činjenice koje se odnose na postupke i ponašanje lica podređenih optuženom.

Praksa Suda BiH je u velikoj mjeri neujednačena. Neka vijeća prihvataju sve činjenice u kojima se optuženi ne spominje kao direktni počinitelji¹⁵¹³, dok druga isključuju i one činjenice koje bi posredno mogle implicirati krivičnu odgovornost optuženog preko njegovog položaja nadređenog ili učešća u zajedničkom planu¹⁵¹⁴.

Ovo vijeće odbacuje sve činjenice koje potvrđuju, direktno ili indirektno, djela, ponašanje i duševno stanje optuženog. U skladu s tim, sljedeće činjenice ne mogu biti predmetom formalnog primanja na znanje: 101, 107-109, 128, 131, 171-174, 187-194, 204-205, 214-215, 266-270, 330-343, 355-389.

6. Činjenica nije predmetom (racionalnog) spora između strana u konkretnom postupku

Samo one činjenice koje nisu predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku mogu se formalno primiti na znanje.

Branilac Milorada Trbića, Milan D. Trbojević dostavio je odgovor na tužiočev prijedlog za utvrđene činjenice, ulažući prigovor na veliki broj predloženih činjenica i navodeći da su te činjenice repetitivne, irelevantne, dvosmislene i/ili sadrže pravne zaključke. U skladu sa gore navedenim kriterijima, ovo vijeće je odbacilo sve činjenice na koje je branilac Milan D. Trbojević uložio prigovor.

7. Činjenica ne smije biti zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta

Činjenica može biti prihvaćena kao utvrđena, ako je ista presuđena i nije zasnovana na sporazumu strana u ranijim postupcima, kao što su to činjenice koje potkrepljuju sporazum o priznanju

¹⁵¹¹ *Tužilac protiv Ijubičića*, IT-00-41-PT, Odluka od 23.1.2003., str. 6

¹⁵¹² *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006.

¹⁵¹³ Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.2.2007., str. 4., o prihvatanju kao utvrđene činjenice da je *Miroslava Krncjelca* imenovao *Momčilo Mandić* pošto je u to vrijeme bio ministar pravosuđa Srpske Republike BiH.

¹⁵¹⁴ Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Gejka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006., str. 3 i rješenje u predmetu protiv *Miloša Stupara i drugih (Kravica)*, predmet br. X-KR-05/24 od 3.10.2006., str. 8.

krivnje.¹⁵¹⁵ Činjenice koje su uistinu presuđene su one koje su preuzete iz predmeta u kojima je žalbeno vijeće odlučivalo o meritumu ili gdje nije izjavljena žalba.¹⁵¹⁶

Sve činjenice koje je predložilo Tužilaštvo a koje je Sud prihvatio, ispunjavaju ove kriterije.

8. Činjenica ne može uticati na pravo optuženog na pravično suđenje

Bezrazložno uopštene, nejasne, tendenciozne i sugestivne činjenice narušavaju princip ekonomičnosti postupka.¹⁵¹⁷ U konačnoj analizi, vijeće zadržava diskreciono pravo da odbaci čak i one činjenice koje ispunjavaju sve navedene preduslove ukoliko te činjenice u svojoj ukupnosti narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

Prema tome, vijeće odbacuje sljedeće činjenice jer su irelevantne za ovaj predmet, pretjerano detaljne ili se ponavljaju: 45, 47, 49, 57, 76-79, 83-93, 96-98, 105, 106, 115-118, 120, 122, 124, 126, 129-130, 132-133, 135-137, 139-141, 146, 149-151, 154-158, 160-168, 177-185, 195-203, 218-219, 244, 260-265, 271, 273-282, 286-287, 293-305, 307-319, 322-327, 347.

Konačno, Sud ostavlja donošenje odluke o sljedećim činjenicama za kasnija razmatranja: 7, 39, 42, 102, 121, 221-242, 247-258.

Preostalo pitanje i jedini osnovani pravni argument koji optuženi iznosi u odgovoru na prijedlog Tužilaštva jeste da li prihvatanje svih ili nekih predloženih činjenica kao „utvrđenih“ predstavlja povredu prava optuženog na pravično suđenje. Optuženi tvrdi da prihvatanje činjenica iz odluke drugog suda kao „utvrđenih“ u ovom predmetu predstavlja povredu njegovog prava na pravično suđenje jer onemogućava optuženog da lično i direktno učestvuje u krivičnom postupku, što je u suprotnosti sa članom 6. stav 1. Evropske konvencije kao i univerzalno primjenjivom pretpostavkom nevinosti koja je sadržana u članu 3. stav 1. ZKP BiH.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima proglašava princip pravičnog suđenja u krivičnom postupku u vezi sa stavom 2. i 3., koji regulišu konkretnije garancije od onih navedenih u stavu 1. Međutim, ta konkretna prava nisu ograničena. Evropski sud za ljudska prava je u više navrata naglasio da se kriterij pravičnosti utvrđuje u odnosu na cjelokupni pravni postupak.¹⁵¹⁸ U kontekstu krivičnog postupka, princip „pravičnosti“ znači da optuženi ima razumnu mogućnost da iznese svoju odbranu pred sudom pod uslovima u kojima neće biti u značajno nepovoljnijem položaju u odnosu na tužilaštvo.¹⁵¹⁹ Sud u Strazburu je do sada tumačio pravičnost iz člana 6. stav 1. tako da se osigura da tužilaštvo omogućiti odbrani uvid u sve materijalne dokaze koje ima, kako one koje govore protiv optuženog tako i one koje mu idu u prilog, i da optuženi ima odgovarajuću priliku da te dokaze ospori.¹⁵²⁰

Formalnim primanjem na znanje činjenica koje su presuđene, ovo vijeće prihvata dobro osnovanu pretpostavku o tačnosti tih činjenica. Ovo vijeće je odbacilo svaku činjenicu koja se odnosi na optuženog ili koja direktno ili indirektno potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog. Činjenice koje je ovo vijeće prihvatilo kao „utvrđene“ govore uopšteno o radnjama Vojske bosanskih Srba i paravojnih grupa protiv muslimanskog civilnog stanovništva u i oko opština Bratunac, Zvornik i

¹⁵¹⁵ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, od 5.6.2002., str. 3

¹⁵¹⁶ *Ibid*, 5.

¹⁵¹⁷ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Vijadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, od 26.9.2006., tačka 16.

¹⁵¹⁸ *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godinc) E.C.H.R. 2122/92; *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije* (1994. godinc), E.C.H.R. 10588/83; *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79;

¹⁵¹⁹ *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79

¹⁵²⁰ *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godina) E.C.H.R. 2122/92

Srebrenica. Optuženi ima pravo da te činjenice osporava, te da iznese nove dokaze u pokušaju uspješnog osporavanja i neslaganja sa bilo kojom „utvrđenom“ činjenicom u toku suđenja.

Pored toga, prilikom uvida u dokaze u cjelini na kraju glavnog pretresa, ovo vijeće će razmotriti utvrđene činjenice u svjetlu svih dokaza izvedenih na ročištu, i donijeti konačnu odluku o njihovoj relevantnosti za dati predmet.

Ovo rješenje predstavlja proceduralno rješenje vijeća koje će se kao takvo unijeti u zapisnik o glavnom pretresu u skladu sa članom 239. stav 4. ZKP BiH. Rješenje se može pobijati samo žalbom na presudu.

2. Rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica od 05.02.2009. godine

Vijeće je dana 05.02.2009. godine donijelo rješenje kojim se Prijedlog Tužilaštva BiH za prihvatanje utvrđenih činjenica (u daljem tekstu prijedlog) br. KT-RZ-139/07 od 16.01.2009.godine prihvata djelimično. Vijeće je prihvatilo činjenice utvrđene od strane pretresnih vijeća u predmetima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), i to u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, predmet br. IT-98-33-T, presuda pretresnog vijeća MKSJ od 2.8.2001. godine (u daljem tekstu Krstić), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-98-33-A od 19.4.2004. godine; i u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, predmet br. IT-02-60, presuda pretresnog vijeća od 17.1.2005. godine (u daljem tekstu Blagojević), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-02-60-A od 9.5.2007. godine, , a u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, prihvataju se „kao dokazane“ kako slijedi:

1. Inženjerska četa je raspolagala teškom mehanizacijom i vozilima. U slučaju potrebe, mogla je izuzeti inženjersku opremu od civilnih izvora. U julu 1995. inženjerska četa je imala na raspolaganju i koristila sljedeću tešku mehanizaciju sredstva i vozila: dva kamiona, dva utovarivača ULT, utovarivač i dva rovokopača. (UČT 42, BT 70)
2. Školu "Vuk Karadžić" i razne okolne objekte čuvali su pripadnici više jedinica Oružani hsnaga Republike Srpske, među kojima i pripadnici voda Vojne policije Bratunačke brigade, specijalne policije, civilne policije MUP-a, kao i pripadnici "Vukova sa Drine" i paravojnih formacija. (UČT 222, BT 272)
3. Od 12. do 14. jula više od 50 muškaraca bosanskih Muslimana je pogubljeno po prijekom postupku u školi "Vuk Karadžić" i oko nje. (UČT 225, BT 564)
4. U periodu od 13. do 15. jula više muškaraca je izvedeno iz škole "Vuk Karadžić" i ubijeno. (UČT 226, BT 564)
5. Ujutro 13. jula, 16 bosanskih Muslimana zarobljenih iz kolone prevezeno je autobusom iz skladišta u Konjević-Polju na obalu rijeke Jadar . Među njima je bio i jedan petnaestogodišnji dječak. Kada su ti muškarci izašli iz autobusa, poredali su ih uz rijeku. Četiri srpska vojnika, koja su s njima došla autobusom, otvorila su vatru iz automatskih pušaka. Jedan od muškaraca bosanskih Muslimana preživio je tako što se bacio u rijeku

nakon što je pogođen. On je u jednom od vojnika koji su učestvovali u ubijanjima prepoznao jednog pripadnika 2. Čete PJP. (UČT 228,229,230, BT 293)

6. Dana 13. jula oko 14:00 sati, jedan bosanski Musliman je s brda na kojem se skrivao vidio dva ili tri autobusa kako iz Konjević-Polja kreću prema Novoj Kasabi. Vidio je kako autobusi skreću s asfaltiranog puta udesno, u smjeru sela Cerska. Autobusi su pratili oklopni transporter u kojem su bili vojnici u maskirnim uniformama i još jedno vozilo. Oko pet minuta kasnije, za drugim vozilima je otišao i rovokopač. On je izgubio vozila iz vida kad su skrenula iza zavoja. No, nakon desetak minuta začuo je pucnjavu iz lakog naoružanja i mitraljeza. Pucnjava je trajala oko pola sata.(UČT 231, BT 294)
7. Cijeloga dana otprilike 1.500 do 3.000 muškaraca bosanskih Muslimana zarobljenih iz kolone bilo je 13. jula zatočeno na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi.(UČT 236, BT 253)
8. Muškarci u Novoj Kasabi morali su predati sve dragocjenosti i ostaviti svoje stvari. Zarobljenici su sjedili u redovima jedan pored drugoga, a oko njih su bili pripadnici vojske bosanskih Srba. Tokom svog zatočenja nisu dobili ništa za piće. (UČT 237, BT 253)
9. Dana 27. jula 1995. vlada Sjedinjenih Američkih Država napravila je snimke iz vazduha područja blizu Nove Kasabe na kojima se vidi prekopana zemlja na četiri različite lokacije. Ujulu 1996., tim istražitelja forenzičara pod vodstvom dr. Williama Haglunda ekshumirao je četiri primarne, nedirute grobnice na području Nove Kasabe. Grobnice, koje su se nalazile na dva polja, sadržavale su tijela 33 muške žrtve. Trideset i dvije žrtve poginule su od hitaca iz vatrenog oružja, dok je jedna žrtva umrla od posljedica masivne traume glave. Dvadeset i sedam muškaraca pronađeni su sa rukama zavezanim na leđima. Prema procjeni, sve žrtve su u trenutku smrti bile u dobi u kojoj su vojno sposobne ili mlade. Dokazi pronađeni u grobnicama upućuju na zaključak da su mnoge žrtve ubijene vatrenim oružjem nakon što su položene u grobnicu. (UČT 240, BT 255)
10. 1999. ekshumirane su još četiri primarne grobnice u Novoj Kasabi u kojoj su pronađeni ostaci još najmanje 55 lica. Na osnovu utvrđenog, najmanje 52 žrtve bile su muškog pola i najmanje 43 žrtve su podlegle višestrukim ranama od vatrenog oružja.(UČT 242, BT 255)
11. U večernjim satima 13. jula, pukovnik Beara je, zajedno s Miroslavom Deronjićem i drugima, počeo organizovati pokopavanja muškaraca bosanskih Muslimana ubijenih u skladištu u Kravici. (UČT 247, BT 304)
12. U prostorijama SDS-a u Bratuncu održano je više sastanaka civilnih vlasti i VRS-a.Odlučeno je da se radnici iz jedinice za asanaciju Komunalnog preduzeća "Rad" i "jedinice radne obaveze" Civilne zaštite Bratunac sljedećeg jutra jave u Kravicu kako bi utovarili ta tijela u vozila.(UČT 248, BT 304)
13. Miroslav Deronjić je naredio da se radnici Civilne zaštite ujutro 14. jula jave na dužnost u selo Glogova.(UČT 250, BT 305)
14. Između 14. i 16. jula, tijela muškaraca bosanskih Muslimana prebačena su kamionima iz skladišta u Kravici na grobne lokalitete u selima Glogova i Ravnice, gdje su trebala biti pokopana. (UČT 251, BT 306)
15. Autobusi koje je nabavio Drinski korpus korišćeni su za prevoz zarobljenih bosanskih Muslimana na mjesta zatočenja i pogubljenja. (UČT 255, KT 442)

16. Komanda Drinskog korpusa je 12. i 13. jula 1995. morala biti obaviještena o preraspoređivanju autobusa s prvobitnog zadatka prevoženja bosansko-muslimanskih žena, djece i staraca na zadatak prevoženja muškaraca iz Potočara u Bratunac, a od večeri 13. jula 1995., komanda Drinskog korpusa morala je znati da se autobusi daju na dalje korišćenje za prevoz zarobljenih bosanskih Muslimana sjeverno, u Zvorniku. (UČT 256, KT 442)
17. Dana 16. jula, pripadnici VRS-a pogubili su približno 500 muškaraca bosanskih Muslimana u Domu kulture u Pilici. S obzirom na veličinu zgrade i velik broj muškaraca, ti muškarci su, po svemu sudeći, nagurani u glavnu prostoriju, gdje su stajali na pozornici. S druge strane puta čula se pucnjava i detonacije bombi, što je trajalo oko 20 minuta. Postoje dokazi da su mrtva tijela sutradan utovarena u kamion i pokopana na Vojnoj ekonomiji Branjevo, koja se nalazi oko tri kilometra od Doma kulture u Pilici. Koliko je poznato, niko nije preživio taj masakr. Postoje forenzički dokazi koji potvrđuju ubijanja. (UČT 312, BT 355-356)
18. Dana 16. jula, zatvorenici je rečeno da svi mogu otići u Tuzlu. Zavezali su im rukena ledima i odveli ih u autobuse. Vojnici su muškarce bosanske Muslimane psovali, a povremeno bi nekog od zatvorenika udarili kundakom puške. Zatvorenici su odvedeni na Vojnu ekonomiju Branjevo, koja se nalazi u Mjesnoj zajednici Pilica. Autobuse su pratili pripadnici bataljona Vojne policije Drinskog korpusa. Zatvorenike su u grupama iskrcavali iz autobusa i odvodili na jednu livadu. Postrojeni vojnici su tim ljudima rekli da im okrenu leđa i otvorili na zatvorenike vatru iz automatskih pušaka i mitraljeza. (UČT 316-319, BT 349-350)
19. Oko 17. ili 18. jula 1995. godine, stigli su prvi izvještaji o pogubljenjima i centrima zatvaranja, kako su neki muškarci bosanski Muslimani, koji su preživjeli iz kolone stigli u Tuzlu. (UČT 347, BT 380)

II

Ostale činjenice predložene u **Aneksu A i Aneksu B (I, II, III) i Aneksu C** se odbijaju iz razloga koji slijede u obrazloženju rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Prijedlog Tužilaštva

Tužilaštvo BiH je dana 16.01.2009 godine, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju, podnijelo prijedlog za prihvatanje rezervisanih, revidiranih i dodatnih utvrđenih činjenica u kojem se navodi ukupno 172 činjenice preuzetih iz presuda pretresnog i žalbenog vijeća MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Krstića* (predmet br. IT-98-33-T od 2.8.2001. godine i IT-98-33-A od 19.4.2004. godine) i *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića* (predmet br. IT-02-60 od 17.1.2005. i IT-02-60-A od 9.5.2007. godine).

U obrazloženju prijedloga, Tužilaštvo navodi da je predložilo prihvatanje utvrđenih činjenica za više tačaka u optužnici iz razloga sudske ekonomičnosti gdje je Tužilaštvo smatralo da izvođenje dokaza uživo ne bi bilo neophodno, ali isto tako, da ne bi dovelo do nepravednog suđenja ukoliko bi vijeće prihvatilo činjenice kao utvrđene.

U prijedlogu, Tužilaštvo BiH je u Aneksu A podnijelo činjenice koje su bile rezerevisane prethodnim rješenjem vijeća o djelimičnom prihvatanju utvrđenih činjenica od 13.12.2007. godine, te ih je ponovo podnijelo na razmatranje. Također, u Aneksu B (i), Tužilac je naveo da je podnio

činjenice koje su prethodnim rješenjem bile odbačene kao neodređene i neprepoznatljive, a koje su novim prijedlogom podnešene kao određene, konkretne i prepoznatljive.

U dijelu B (ii) Tužilac je naveo da je predložio činjenice koje su relevantne, bez ponavljanja i sažete, a koje su prethodnim rješenjem odbačene kao nerelevantne, pretjerano detaljne i koje se ponavljaju. Tužilac je istakao da su činjenice iz Aneksa B (ii) relevantne za pitanja koja se navode u konkretnim paragrafima optužnice.

U Aneksu B (iii) Tužilac je naveo da je podnio činjenice koje su prethodnim rješenjem bile odbačene kao pravni zaključci, pri tome ističući da je u potpunosti izbrisao činjenice koje su bile pravni zaključci, te ih je preformulisao kao činjenice.

U Aneksu C Tužilac je istakao da je predložio činjenice koje nisu podnošene ranije, i nisu bile predmet odluke sudskog vijeća u ranijem rješenju.

Odgovori odbrane

U odgovoru na prijedlog Tužilaštva, odbrana optuženog Milorada Trbića se protivi da se prihvate kao dokazane činjenice koje su navedene u podnesku Tužilaštva. Odbrana optuženog u svom odgovoru je istakla da Sud ponovo razmatra isti prijedlog po kojem je donešena odluka o prihvatanju utvrđenih činjenica. Branilac također ističe da nema pravnog osnova da Tužilaštvo predlaže donošenje odluke o prihvatanju utvrđenih činjenica, nakon završenog dokaznog postupka, a dokazi Tužilaštva su okončani. Branilac je također naveo da ponovno predlaganje činjenica ne doprinosi ekonomičnosti postupka. Odbrana ističe da nije jasan stav Tužilaštva u pogledu navodno rezervisanih utvrđenih činjenica jer se u prethodnom rješenju Suda pominje zadržavanje i odbijanje predloženih činjenica, ali se ne obrazlaže da to zadržavanje podrazumjeva donošenje naknadne odluke.

Na kraju branilac optuženog Milorada Trbića predlaže da se prijedlog Tužilaštva odbije ili odbaci.

Nakon što je pažljivo razmotrio argumente, Sud je donio odluku kako slijedi:

Važeći zakoni

Član 4. Zakona o ustupanju¹⁵²¹ i pravilo 94.(B) Pravilnika o postupku i dokazima¹⁵²² predviđaju da nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u bilo kojem drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om, ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

Uslov iz Pravila 94.(B) da se strane saslušaju prije donošenja odluke u vezi sa utvrđenim činjenicama ispunjen je time što je strankama ponudena mogućnost da budu saslušane što je evidentirano u zapisniku.

Prvenstvena svrha formalnog primanja na znanje je da se osigura efikasnost postupka. Samim formalnim primanjem na znanje utvrđenih činjenica, Sud postiže efikasnost postupka u smislu da

¹⁵²¹ Prema članu 4. Zakona o ustupanju predmeta: "Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku"

¹⁵²² U Pravilu 94(B) se navodi da: "Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje".

sažima konkretni postupak na ono što je od suštinskog značaja za izvođenje dokaza strana u postupku, te eliminiše neophodnost ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima.

Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice je u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na odbranu¹⁵²³. U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.¹⁵²⁴

Sud naglašava se da je prva i osnovna briga Suda osigurati optuženom pravično suđenje bez odlaganja u skladu sa članom 13. ZKP-a BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije. Dakle, sve dok ovaj princip nije narušen, dužnost je Suda da izbjegava nepotrebno korištenje vremena i resursa.

Kriteriji za odlučivanje o predloženim činjenicama

Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (predmet br. IT-00-39-T). Da bi utvrđeni kriteriji bili ispunjeni, činjenica mora biti: 1) dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati; 2) ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode; 3) pobijana u postupku, te da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku; ili 4) pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali sama nije predmetom žalbe; 5) ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog; 6) nije predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku; 7) nije zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta; i 8) ne smije utjecati na pravo optuženog na pravično suđenje.¹⁵²⁵

U smislu prakse MKSJ i Suda BiH, Sud određuje gore navedene kriterije na sljedeći način:

1. Činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati

Da bi činjenica bila dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati, ista mora biti preuzeta iz konkretnih pasusa presuda pretresnog ili žalbenog vijeća.¹⁵²⁶ Štaviše, ako je izvađena iz

¹⁵²³ Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića* br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv *Kreše Lučića* br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Vujadina Popovića i drugih* br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika* br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.

¹⁵²⁴ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

¹⁵²⁵ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika* br. IT-00-39-T od 28.2.2003. godine.

¹⁵²⁶ *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006. godine

konteksta, činjenica mora biti razumljiva i imati isti ili barem sličan oblik onom koji je presuđen presudom raspravnog ili žalbenog vijeća iz kojeg je ista preuzeta.

Iz tog razloga vijeće je odbilo sljedeće utvrđene činjenice: 7, 39, 224 i 239.

Vijeće je odbilo sve predložene činjenice iz ANEKSA A koje su izvađene iz konteksta, a kojima je time smisao promjenjen. Ipak, vijeće je prihvatilo one činjenice čijom izmjenom nije izmjenjena suština odnosno smisao, ali ih je prihvatilo u obliku koji se navodi u presudi iz kojih su preuzete.

2. Činjenica mora biti ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode.

Pošto su mnogi zaključci pravne prirode, odsustvo karakterizacija pravne prirode obično se ocjenjuje u svakom pojedinačnom predmetu.¹⁵²⁷ Uopšteno uzevši, čak se i zaključci koji se odnose na *actus reus* ili *mens rea* krivičnog djela smatraju zaključcima o činjenicama i mogu se prihvatiti ukoliko su u skladu sa ostalim utvrđenim kriterijima.¹⁵²⁸

Dok haška sudska praksa o presuđenim činjenicama ima tendenciju izuzimanja svake činjenice koja u sebi sadrži pravne formulacije i prije svega upućuje na pravne zaključke¹⁵²⁹, Sud BiH je zauzeo stav da se i činjenice koje mogu sadržavati neka pravna obilježja krivičnog djela u određenim predmetima mogu prihvatiti kao utvrđene (npr. „široko rasprostranjeni ili sistematski napad“)¹⁵³⁰.

Vijeće isključuje sve one predložene činjenice koje sadrže bilo kakve pravne zaključke ili pravne kvalifikacije u smislu načina izvršenja krivičnog djela (npr. „postojanje zajedničke kriminalne nakane“) jer se time konkretna radnja počinjenja stavlja u širi kontekst ratnih dešavanja.

Shodno tome, vijeće je odbilo sljedeće činjenice: 258, D40, D41, D42 i D43.

3-4. Činjenica ne smije biti predmetom žalbe ili preispitivanja koji su u toku

Samo se činjenice iz pravosnažnih odluka mogu formalno primiti na znanje¹⁵³¹, odnosno, Sud ne može formalno primiti na znanje presuđene činjenice ako se iste osporavaju u žalbi. S druge strane, ako su činjenice presuđene tokom postupka, a nisu predmetom žalbe, iste ostaju nepromijenjene, te se mogu formalno primiti na znanje prije donošenja pravosnažne odluke po žalbi. Činjenica da se presuda osporava žalbom sama po sebi ne predstavlja dovoljan osnov za odbacivanje svih činjenica koje su presuđene u toj presudi.

¹⁵²⁷ Odluka MKSJ o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika*, br. IT-00-39-T, od 24. 3. 2005. godine, tačka 15.

¹⁵²⁸ Id.

¹⁵²⁹ Odluka MKSJ o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Željka Mejakića i drugih*, br. IT-02-65-PT, od 1.4.2004. godine, str. 6, o izuzimanju činjenica koje govore o postojanju „politike izvršenja nehumanih djela protiv civilnog stanovništva“ i „djela koja su počinjena na širokorasprostranjenom osnovu i na sistematski način“

¹⁵³⁰ Vidjeti rješenja o utvrđenim činjenicama u predmetima protiv: *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KR-05/70 od 13.7.2006; *Gejka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006; *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; *Kreše Lučića*, predmet br. X-KR-06/298 od 27.3.2007.

Vidjeti takođe rješenja u presudama pretresnih vijeća Suda BiH u predmetima protiv: *Nede Samardžića*, predmet br. X-KR-05/49 od 7.4.2006, str. 12-16 (u B/H/S verziji str. 10-13); prvostepena presuda u predmetu protiv *Dragoja Paunovića*, predmet br. X-KR-05/16, od 26.5.2006., str. 15 (u B/H/S verziji str.13); prvostepena presuda u predmetu protiv *Bobana Šimšića*, predmet br. X-KR-05/04, od 11.7.2006, tačka 49; prvostepena presuda u predmetu protiv *Marka Samardžića*, predmet br. X-KR-05/07, od 3.11.2006., str. 16-19 (u B/H/S verziji str. 15-18); prvostepena presuda u predmetu protiv *Radislava Ijubinca*, predmet br. X-KR-05/154, od 8.3.2007., str. 17-22 (u B/H/S verziji str. 15-20).

¹⁵³¹ *Tužilac protiv Ijubičića*, IT-00-41-PT, Odluka od 23.1.2003., str. 6

Sve činjenice koje je Tužilaštvo BiH predložilo i koje je Sud prihvatio ispunjavaju ovaj kriterij.

5. Činjenica se ne može odnositi na postupke, ponašanje ili duševno stanje optuženog

Sud može formalno primiti na znanje činjenice u vezi sa odgovornošću optuženog pod uslovom da se te činjenice ne odnose na postupke, ponašanje ili duševno stanje optuženog.¹⁵³² Navedeno se odnosi na činjenice koje se odnose na ponašanje drugih lica (pored optuženog) koja su učestvovala u zajedničkom zločinačkom poduhvatu navedenom u optužnici ili na činjenice koje se odnose na postupke i ponašanje lica podređenih optuženom.

Praksa Suda BiH je u velikoj mjeri neujednačena. Neka vijeća prihvataju sve činjenice u kojima se optuženi ne spominje kao direktni počinitelac¹⁵³³, dok druga isključuju i one činjenice koje bi posredno mogle implicirati krivičnu odgovornost optuženog preko njegovog položaja nadređenog ili učešća u zajedničkom planu¹⁵³⁴.

Sve činjenice koje je Tužilaštvo BiH predložilo, a koje je sud prihvatio ispunjavaju ovaj kriterij.

6. Činjenica nije predmetom (racionalnog) spora između strana u konkretnom postupku

Samo one činjenice koje nisu predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku mogu se formalno primiti na znanje.

Branilac Milorada Trbića, Milan D. Trbojević dostavio je odgovor na tužiočev prijedlog za utvrđene činjenice, ulažući prigovor na cjelokupni prijedlog, iz razloga što je o predloženim činjenicama već ranije odlučeno od strane ovog Vijeća.

Vijeće napominje da kada su u pitanju činjenice prihvaćene ovim rješenjem, branilac optuženog nije iznio konkretan stav, odnosno nije izrazio izričito protivljenje povodom istih, obzirom da su rezervisane prethodnim rješenjem, te stoga cijeni da prihvaćene činjenice zadovoljavaju i ovaj kriterij.

7. Činjenica ne smije biti zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta

Činjenica može biti prihvaćena kao utvrđena, ako je ista presuđena i nije zasnovana na sporazumu strana u ranijim postupcima, kao što su to činjenice koje potkrepljuju sporazum o priznanju krivnje.¹⁵³⁵ Činjenice koje su uistinu presuđene su one koje su preuzete iz predmeta u kojima je žalbeno vijeće odlučivalo o meritumu ili gdje nije izjavljena žalba.¹⁵³⁶

Sve činjenice koje je predložilo Tužilaštvo, a koje je Sud prihvatio, ispunjavaju ovaj kriterij.

¹⁵³² *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006.

¹⁵³³ Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.2.2007., str. 4., o prihvatanju kao utvrđene činjenice da je *Miroslava Krncjelca* imenovao *Momčilo Mandić* pošto je u to vrijeme bio ministar pravosuđa Srpske Republike BiH.

¹⁵³⁴ Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Gčjka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006., str. 3 i rješenje u predmetu protiv *Miloša Stupara i drugih (Kravica)*, predmet br. X-KR-05/24 od 3.10.2006., str. 8.

¹⁵³⁵ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, od 5.6.2002., str. 3

¹⁵³⁶ *Ibid*, 5.

8. Činjenica ne može uticati na pravo optuženog na pravično suđenje

Bezrazložno uopštene, nejasne, tendenciozne i sugestivne činjenice narušavaju princip ekonomičnosti postupka.¹⁵³⁷ U konačnoj analizi, vijeće zadržava diskreciono pravo da odbaci čak i one činjenice koje ispunjavaju sve navedene predušlove ukoliko te činjenice u svojoj ukupnosti narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima proglašava princip pravičnog suđenja u krivičnom postupku u vezi sa stavom 2. i 3., koji regulišu konkretnije garancije od onih navedenih u stavu 1. Međutim, ta konkretna prava nisu ograničena. Evropski sud za ljudska prava je u više navrata naglasio da se kriterij pravičnosti utvrđuje u odnosu na cjelokupni pravni postupak.¹⁵³⁸ U kontekstu krivičnog postupka, princip „pravičnosti“ znači da optuženi ima razumnu mogućnost da iznese svoju odbranu pred sudom pod uslovima u kojima neće biti u značajno nepovoljnijem položaju u odnosu na tužilaštvo.¹⁵³⁹ Sud u Strazburu je do sada tumačio pravičnost iz člana 6. stav 1. tako da se osigura da tužilaštvo omogućiti odbrani uvid u sve materijalne dokaze koje ima, kako one koje govore protiv optuženog tako i one koje mu idu u prilog, i da optuženi ima odgovarajuću priliku da te dokaze ospori.¹⁵⁴⁰

Stoga, je Vijeće odbilo činjenice predložene ANEKSOM B (I, II, i III). Naime, Tužilac je u ovom aneksu predložio činjenice koje su već bile razmatrane od strane sudećeg vijeća, i koje je vijeće odbilo, te iz tog razloga ne mogu biti predmetom ponovnog odlučivanja. Njihovo enetualno prihvatanje bi predstavljalo povredu prava optuženog na pravično suđenje.

Međutim, Vijeće je iz navedenog aneksa (B II) prihvatilo kao dokazane činjenice 316-319 i 312 iako je o njima odlučivalo u ranijem rješenju, smatrajući da su potrebne, a da time nije povrijeđeno pravo optuženog na pravično suđenje, a također je postignuta i ekonomičnost postupka.

Što se tiče činjenica iz ANEKSA C vijeće smatra da je u ovoj fazi postupka nesvršishodno podnositi prijedlog za prihvatanje novih činjenica. Smisao prihvatanja činjenica kao dokazanih jeste da se na prvim ročištima odluči o utvrđenim činjenicama, u cilju ekonomičnosti postupka, a koje gube svrhu kada se predlože pred kraj dokaznog postupka. Prihvatanje predloženih činjenica iz navedenog aneksa bi u ovom trenutku nepotrebno odugovlačilo postupak.

Nadalje, prilikom donošenja odluke vijeće je imalo u vidu da je provedeno dovoljno dokaza koji se odnose na činjenice koje su predložene, a o čijoj relevantnosti će u skladu sa svim ostalim provedenim dokazima vijeće donijeti odluku na kraju glavnog pretresa.

Vijeće napominje da je razlog za odbijanje činjenica D40, D41, D42 i D43 iz ovog aneksa neispunjavanje uslova iz tačke 2 ovog rješenja, odnosno iste predstavljaju karakterizaciju pravne prirode.

Formalnim primanjem na znanje činjenica koje su presudene, ovo vijeće prihvata dobro osnovanu pretpostavku o tačnosti tih činjenica. Optuženi ima pravo da te činjenice osporava, te da iznese nove dokaze u pokušaju uspješnog osporavanja i neslaganja sa bilo kojom „utvrđenom“ činjenicom.

¹⁵³⁷ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Vijadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, od 26.9.2006., tačka 16.

¹⁵³⁸ *Khan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godinc) E.C.H.R. 2122/92; *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španje* (1994. godine), E.C.H.R. 10588/83; *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79;

¹⁵³⁹ *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79

¹⁵⁴⁰ *Khan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godina) E.C.H.R. 2122/92

Pored toga, prilikom uvida u dokaze u cjelini na kraju glavnog pretresa, ovo vijeće će razmotriti utvrđene činjenice u svjetlu svih dokaza izvedenih na ročištu, i donijeti konačnu odluku o njihovoj relevantnosti za dati predmet.

Ovo rješenje predstavlja proceduralno rješenje vijeća koje će se kao takvo unijeti u zapisnik o glavnom pretresu u skladu sa članom 239. stav 4. ZKP BiH. Rješenje se može pobijati samo žalbom na presudu.

3. Rješenje o određivanju mjera zaštite svjedocima određene odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

Vijeće je odlučujući po prijedlogu Tužilaštva Bosne i Hercegovine od 29.10.2007. godine za određivanje zaštitnih mjera svjedocima, dana 29.11.2007. godine, donijelo rješenje kojim se utvrđuje da zaštitne mjere određene odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), temeljem odredbi pravila 75. stav (F) tačka (i) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, ostaju na snazi i u krivičnom predmetu protiv Milorada Trbića pred Sudom Bosne i Hercegovine, te im se određuju sljedeći pseudonimi **A-1, A-2, A-3, A-4, A-5, A-6, A-7, A-8, A-9, A-10, A-11, A-12, A-13, A-14, A-15, A-16, A-17, A-18, A-19, A-20, A-21, A-22, A-23, A-24, A-25, A-26, A-27, A-28, A-29, A-30, A-31, A-32, A-33, A-34, A-35, A-36, A-37, A-38, A-39, A-40.**

U odnosu na svjedoke kojima su rješenjem broj X-KRN-06/236 od 12.12.2006. godine u predmetu Božić Zdravko i dr. određene mjere zaštite, a koji su predloženi kao svjedoci tužilaštva i u predmetu protiv Milorada Trbića pred Sudom Bosne i Hercegovine, vijeće ih je ostavilo na snazi i u ovom predmetu smatrajući ih i dalje opravdanim i svrsishodnim, te su im određeni sljedeći pseudonimi **A-41, A-42, A-43, A-44.**

Proglašavaju se tajnim svi lični podaci svjedoka pod pseudonimima od A-1 do A-44. Lični podaci svjedoka A-41, A-42, A-43 i A-44, ostaće tajna dok ovaj sud ne odluči drugačije, a najduže trideset (30) godina nakon što odluka postane pravosnažna.

Povjerljivi podaci svjedoka pod pseudonimima od A-1 do A-44 se smatraju tajnim i osobe na službenoj dužnosti ili osobe koje na bilo koji način saznaju ili dođu u posjed povjerljivih informacija o svjedocima dužne su da čuvaju te informacije povjerljivim. Neovlašteno otkrivanje takvih informacija predstavlja krivično djelo.

O sprovođenju ovog rješenja staraće se Ured registrara Suda BiH koji je dužan preduzeti sve mjere da svi navedeni lični podaci svjedoka ostanu povjerljivi, te o posljedicama upozoriti sve osobe koje na bilo koji način doznaju neke od podataka navedenih svjedoka (član 24. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka)

U cilju zaštite identiteta ovih svjedoka, vijeće u presudi neće navoditi ranije pseudonime navedenih svjedoka.

4. Rješenje o prihvatanju iskaza svjedoka A-50

Vijeće je odlučujući po pretresnom prijedlogu Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-139/07 od 29.10.2007. godine, prihvatilo iskaz svjedoka A-50 dat pred MKSJ u predmetu

Tužilac protiv Blagojevića br.j IT-02-60-T. Rješenje o prihvatanju iskaza navedenog svjedoka se nalazi u povjerljivom Aneksu presude, koji će biti dostupan Tužilaštvu, odbrani optuženog i optuženom Miloradu Trbiću.

5. Rješenje o prihvatanju iskaza i izvještaja datih u drugim predmetima, pred drugim sudom u skladu sa odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ)

Vijeće je odlučujući po pretresnom prijedlogu Tužilaštva BiH broj 4. o prihvatanju iskaza datih pred sudom, izjava iz istrage i izvještaja vještaka u pismenom obliku u skladu sa odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju), dana 28.02.2008. godine donijelo rješenje kojim je prihvaćeno korištenje dokaza pobrojanih u aneksima A, B, C i E prijedloga, uz ograničenja iznesena u obrazloženju rješenja.

Vijeće je nadalje prihvatilo korištenje dokaza pobrojanih u aneksu D ukoliko budu ispunjeni uslovi iz člana 273. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH).

Dana 21.01.2008. godine Tužilaštvo Bosne i Hercegovine dostavilo je pretresni podnesak br. 4 u kojem traži prihvatanje iskaza datih pred sudom, izjava iz istrage i izvještaja vještaka u pismenom obliku Tužilac predlaže da vijeće prihvati kao dokaze u pismenom obliku: (1) transkripte iskaza svjedoka datih na suđenjima pred pretresnim vijećima MKSJ u predmetima Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33 (u daljem tekstu: predmet Krstić), Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i dr., IT-02-60 (u daljem tekstu: predmet Blagojević) i Tužilac protiv Vujadina Popovića i dr., IT-05-88 (u daljem tekstu: predmet Popović); (2) transkripte iskaza vještaka datih na suđenjima pred pretresnim vijećima MKSJ i izvještaje vještaka koje su pretresna vijeća MKSJ prihvatila u dokaze, u predmetima Krstić, Blagojević i Popović; (3) Izjave koje su svjedoci dali u toku istraga u povezanim predmetima MKSJ Blagojević i Krstić, a koje izjave je prihvatilo pretresno vijeće MKSJ u predmetu Popović, kao dokaze u skladu sa pravilom 92 bis i pravilom 92 ter Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ (u daljem tekstu: Pravilnik); (4) izjave koje su svjedoci dali u istragama u povezanim predmetima pred MKSJ Blagojević, Krstić i Popović; (5) Transkripti iskaza svjedoka datih na suđenju pred Sudom BiH u slijedećim predmetima Zdravko Božić i dr., (KT-RZ-132/06) br. X-KR-06/236 (u daljem tekstu: predmet Božić) i Petar Mitrović i dr., br. X-KR-05/24 (u daljem tekstu: predmet Kravica).

Argumenti tužilaštva

Aneks A: Tužilaštvo predlaže da se na osnovu člana 5. Zakona o ustupanju prihvate transkripti iskaza svjedoka datih pred pretresnim vijećem MKSJ, koji su navedeni u Aneksu A prijedloga. Navedeni svjedoci su ranije svjedočili u predmetima Krstić, Blagojević i/ili Popović, a u nekim slučajevima iskazi određenih svjedoka su prihvaćeni kao dokaz u predmetima MKSJ, Blagojević i Popović, uz dodatno unakrsno ispitivanje u skladu sa pravilom 92 ter, ili bez potrebe za unakrsnim ispitivanjem.

Aneks B: Prihvatanje iskaza i izvještaja vještaka koji su prihvaćeni od strane pretresnih vijeća MKSJ u predmetima Krstić, Blagojević i Popović, kao i transkripte iskaza vještaka datih pred pretresnim vijećima MKSJ, a koj se odnose na navedene izvještaje vještaka, koji su navedeni u Aneksu B prijedloga. Tužilac navodi da član 6. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta predstavlja

opšti osvrt na prihvatljivost onoga što je zapravo isto što i pismeni izvještaj, odnosno „nalaza i mišljenja vještaka“, te da je u navedenom članu sadržana pretpostavka za prihvatanje izvještaja vještaka i njihovih pretpretresnih izjava u dokazni materijal. Tužilaštvo smatra da Sud može uvrstiti u dokazni materijal izvještaj koji je sačinio vještak, ako je dokument prethodno bio uvršten u dokazni materijal pred pretresnim vijećem MKSJ, bez obzira da li se vještak pojavljuje radi davanja iskaza na Sudu u tekućem predmetu. Izvještaji vještaka navedeni u Aneksu B predstavljaju nalaze i mišljenja osoba koje MKSJ priznaje kao stručnjake, te su kao takvi prihvaćeni od strane pretresnih vijeća u predmetima Krstić, Blagojević i/ili Popović. Tužilac je istakao da je prihvaćeno da član 6. stav 4. Zakona o ustupanju štiti pravo optuženog na unakrsno ispitivanje vještaka, ukoliko to optuženi zatraži. Međutim, prema istom stavu, sud mora donijeti odluku po takvom zahtjevu, što jasno navodi na to da takav zahtjev mora biti neophodan i razuman, te tužilaštvo predlaže da sud traži sa u svakom zahtjevu za unakrsno ispitivanje mora biti jasno navedeno koji navodi zahtjevaju dodatno unakrsno ispitivanje. U skladu sa članom 6. stav 2. Zakona o ustupanju, sud može razmatrati one činjenice i mišljenja vještaka, koji su prihvaćeni u skladu sa kriterijima navedenim u članu 6. stav 1. Zakona o ustupanju, kao dokaze na osnovu koji sud može izvesti zaključak ili zasnovati odluku, te u tom smislu član 6. Zakona o ustupanju je *lex specialis* članu 270. stav 6. ZKP BiH.

Osim toga, tužilaštvo predlaže da se prihvate iskazi vještaka dati na suđenjima pred pretresnim vijećima MKSJ u predmetima Krstić, Blagojević i Popović, kao što je navedeno u Aneksu B prijedloga. Iskazi svjedoka dati na suđenjima pred pretresnim vijećima u predmetima Krstić, Blagojević i Popović ispunjavaju formalne pretpostavke iz člana 6. stav 3. Zakona o ustupanju, koji uzima prednost i predstavlja *lex specialis* odredbi člana 270. stav 5. ZKP BiH, koji zahtjeva prisustvo vještaka u sudnici.

Aneks C: Tužilaštvo također predlaže da se prihvate izjave svjedoka date u istrazi MKSJ, koje je pretresno vijeće MKSJ u predmetu Popović prihvatilo kao dokaz u skladu sa pravilom 92 bis i ter Pravilnika u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju. Pravilo 92. bis predviđa prihvatanje iskaza od stane pretresnih vijeća MKSJ, koje je dao svjedok u pismenom obliku u istrazi ili transkript ranijeg svjedočenja svjedoka umjesto usmenog svjedočenja, kad se njima dokazuje nešto drugo, a ne djela i ponašanje optuženog. Pravilo 92. ter predviđa prihvatanje istih pismenih dokaza umjesto usmenog svjedočenja, pod uslovom da je svjedok na raspolaganju radi unakrsnog ispitivanje pred pretresnim vijećima MKSJ. Pored toga, u cilju pravednosti, za prethodne izjave svjedoka koje je pretresno vijeće MKSJ prihvatilo u skladu sa pravilom 92. ter, tužilaštvo predlaže da se prihvate odgovarajući transkripti iskaza tih svjedoka datih na suđenju na kojem su bili unakrsno ispitani pred pretresnim vijećem u predmetu Popović u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju.

Aneks D: Tužilaštvo predlaže da se prihvate izjave svjedoka date u istragama u povezanim predmetima MKSJ - Blagojević, Krstić i Popović – u skladu sa članom 3. i 4. Zakona o ustupanju. Tužilac navodi da prihvatane izjava svjedoka iz istražne faze je uslovljeno pravom na pravedno suđenje, te da izuzev prihvaćenih slučajeva kada svjedok nije dostupan zbog smrti, teške bolesti ili drugih opravdanih razloga, prihvaćeno je da se takve izjave ne mogu koristiti za osuđujuću presudu optuženom, isključivo ili u odlučujućoj mjeri. Međutim, takav pisani dokazni materijal se može koristiti da potkrijepi druge dokaze. Tužilaštvo smatra da član 7. Zakona o ustupanju ne utiče na prihvatanje ove vrste dokaza, već se odnosi na one slučajeve kada svjedok nije dostupan da prisutvuje suđenju, iz razloga predviđenih u članu 273. stav 2. ZKP BiH, a sud prihvati izjave svjedoka iz istrage. Član 7. ne inkorporira član 273. stav 2. ZKP BiH, pa prema tome, član 7. Zakona o ustupanju, se ne bi trebao čitati na način da podvrgava izjave svjedoka koje su istražitelji MKSJ uzeli u istražnoj fazi zahtjevima iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Član 7. samo dopušta tužilaštvu da poziva istražitelje, koji su prisustvovali saslušanju svjedoka vođenom u toku istražne faze, da da iskaz o tome kako je vođeno saslušanje i o sadržaju date izjave.

Aneks E: Tužilaštvo predlaže da se prihvate prethodni iskazi svjedoka dati na suđenjima pred Sudom BiH u predmetima Božić i Kravica u skladu sa članom 15. ZKP BiH. Tužilac navodi da direktno izvođenje dokaza je princip koji, između ostalog, zahtjeva izvođenje dokaza na način da svjedoci daju iskaze uživo, u toku dokaznog postupka na suđenju, čime se štiti pravo optuženog na suočavanje sa svjedokom, što znači da se optuženom mora dati prilika da unakrsno ispita svjedoka koji svjedoči protiv njega. Tužilac ističe da je izvršeno suočavanje sa prethodnim iskazom svjedoka datim pred Sudom BiH, navedenim u aneksu E, te je njegova pouzdanost provjerena u unakrsnom ispitivanju od strane branioca optuženog. Pored toga unakrsna ispitivanja ovih svjedoka od strane advokata optuženih u BiH su učinjena u situaciji u kojoj je svjedok dao iskaz koji se direktno odnosi na djela, ponašanje i duševno stanje optuženih u tim suđenjima. Ti isti svjedoci se ovdje predlažu radi dokaza u vezi tačaka optužnice koje se odnose na udruženi zločinački poduhvat.

U pogledu relevantnosti predloženih iskaza, tužilac je naveo da iskazi svjedoka dati na suđenjima, izjave iz istrage i izvještaji vještaka koji se predlažu kao dokazi u aneksima A-E prijedloga, svi su od značaja za utvrđivanje elemenata krivičnog djela iz optužnice.

Dana 08.02.2008. godine, tužilac je dopunio svoj prijedlog na način da je precizirao relevantnost prethodnih iskaza i izjava, pojedinačno za svakog svjedoka i vještaka, te je na ročištu naglasio da je njegov dopunjeni prijedlog ujedno i njegov konačni prijedlog. Stoga tužilac predlaže prihvatanje prihvatanje iskaza, izbjestaja, izjava i biografija za slijedeće svjedoke i vještake:

Aneks A:

1. Beatović Ljubomir iskaz dat u predmetu Blagojević dana 21.05.2004. godine
2. Major Pieter Boering iskaz dat pred MKSJ u predmetu Popović dana 18., 19., 21., 22., 25., 26. i 27. septembra 2006. godine
3. Čelanović Zlatan iskaz dat u predmetu Popović 31.01.2007. godine
4. Đukanović Miloš iskaz dat u predmetu Popović 18.05.2007. godine
5. Egbers poručnik Vincentius Bernardus iskaz dat u predmetu Popović 18., 19. i 20. oktobra 2006. godine
6. Erdemović Dražen iskaz dat u predmetu Popović dana 4. i 7. maja 2007. godine
7. Franken major Robert iskaz dat u predmetu Popović od 16. do 18. oktobra 2006. godine
8. Groenewegen Paul iskaz dat u predmetu Blagojević dana 10. jula 2003. godine i Popović dana 25.10.2006. godine
9. Karremans Thomas iskaz dat u predmetu Blagojević od 24. do 25. juna 2004. godine
10. Koster Eelco iskaz dat u predmetu Krstić dana 23.03.2001. godine i Popović od 25. do 27. oktobra 2006. godine
11. Manning Dean iskaz dat u predmetu Blagojević dana 5. i 6. februara 2004. godine i njegova biografija
12. Mitrović Miloš iskaz dat u predmetu Blagojević dana 3. i 4. decembra 2003. godine
13. Novaković dr. Radivoje iskaz dat u predmetu Popović dana 20.03.2007. godine
14. Pepić Milenko iskaz dat u predmetu Popović dana 09.07.2007. godine i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Kravica od 07.09.2006. godine
15. Perić Slavko iskaz dat u predmetu Popović dana 11. i 14. maja 2007. godine
16. PW-10 (svjedok N) iskaz dat u predmetu Krstić dana 12. i 13. aprila 2000. godine
17. A-1 iskaz dat u predmetu uPopović dana 22. i 23. februara 2007. godine
18. A-3 iskaz dat u predmetu Popović dana 15. i 16. novembra 2006. godine
19. A-20 iskaz dat u predmetu Popović dana 16., 17. i 20. novembra 2006. godine
20. A-26 iskaz dat u predmetu Popović dana 24., 25. i 28. augusta 2006. godine izjava data Tužilaštvu MKSJ 13. i 14.08.1995. godine.
21. A-27 iskaz dat u predmetu Popović dana 6., 7. i 8. februara 2007. godine i video snimak sa

- glavnog pretresa u predmetu Kravica od 12.10.2006. godine
22. A-28 iskaz dat u predmetu Krstić dana 23.05.2000. godine i Popović dana 27. i 30. oktobra 2006. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 09.06.1999. i 14.06.1999. godine
 23. A-29 iskaz dat u predmetu Blagojević dana 21. i 22. jula 2003. godine i Popović dana 31.10. i 01.11.2006. godine izjava data Tužilaštvu MKSJ 12.-13.08.1995. godine
 24. A-15 iskaz dat u predmetu Krstić dana 28. i 29. marta 2000. godine i unakrsno ispitivanje u predmetu Popović dana 27.10.2006. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 26.09.1995. godine
 25. A-30 iskaz dat u predmetu Blagojević dana 17.12.2003. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 06.10.2003. godine
 26. A-31 iskaz dat u predmetu Krstić dana 14.04.2000. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ od 14. do 16.08.1995., 19.08.1996. i 06.10.2003. godine
 27. A-32 iskaz dat u predmetu Krstić dana 14.04.2000. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 23.05.1996. godine
 28. A-18 iskaz dat u predmetu Krstić dana 24. i 27. marta 2000. i unakrsno ispitivanje u predmetu Popović dana 01. i 02.11.2006. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 24.01.1996. godine
 29. A-33 iskaz dat u predmetu Krstić dana 23.05.2000. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 26.08.1995. godine
 30. A-34 iskaz dat u predmetu Krstić dana 12.04.2000. i izjava data Tužilaštvu MKSJ 17.01.1996. godine
 31. A-17 iskaz dat u predmetu Popović dana 31.10.2006. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 05.12.2004. godine
 32. A-25 iskaz dat u predmetu Popović dana 2. i 3. novembra 2006. godine i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Kravica od 07.03.2007. godine
 33. A-19 iskaz dat u predmetu Blagojević dana 27., 28. i 29. oktobra 2003. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 28.11.2001. godine
 34. A-7 iskaz dat u predmetu Popović 30.01.2007. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 23. i 24.11.2005. godine
 35. A-9 iskaz dat u predmetu Popović 08.02.2007. godine i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Kravica od 05.10.2006.
 36. A-11 iskaz dat u predmetu Popović dana 23., 26. i 27. marta 2007. godine i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Božić i dr. 21.11.2006. godine
 37. A-12 iskaz dat u predmetu Popović dana 21., 22. i 23. marta 2007. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 25.02.1998. godine
 38. Ristanović Cvijetin iskaz dat u predmetu Blagojević dana 01.12.2003. godine i unakrsno ispitivanje u predmetu Popović dana 10.07.2007. godine
 39. Ruez Jean Rene iskaz dat u predmetu Popović dana 7., 8., 11., 12., 14., 15. i 18. septembra 2006. godine
 40. Rutten poručnik Johannes iskaz dat u predmetu Krstić dana 05.04.2000. i unakrsno ispitivanje u predmetu Popović dana 29. i 30. novembra i 4. i 7. decembra 2006.- godine
 41. Stanojević Ostoja iskaz dat u predmetu Blagojević dana 4. i 5. decembra 2003. godine i unakrsno ispitivanje u predmetu Popović 10.07.2007. godine
 42. Van Duijn iskaz dat u predmetu Popović dana 27., 28. i 29. septembra 2006. godine

Aneks B:

43. Baraybar Jose, izvještaj i iskaz dat na sudenju u predmetu Krstić dana 29. i 30. maja 2000. i biografija vještaka
44. Barr Kathryn, izvještaj i transkript njenog iskaza dat na sudenju u predmetu Popović dana

- 30.01.2004. godine i biografija vještaka
45. Brown Anthony, izvještaj vještaka koji je prihvaćen dana 07.11.2003. godine u predmetu Blagojević
 46. Brunborg Helge, izvještaj i iskaz dat u predmetu Popović dana 01.02.2007. godine i 9.-10.05.2007. godine, i biografija vještaka
 47. Butler Richard, iskaz dat u predmetu Blagojević dana 10., 11., 12., 13., 14., 17., 18., 19., 20., 21., 24. i 26.11.2003. godine i izvještaji, te biografija vještaka;
 48. Clark John, iskaz dat u predmetu Krstić 30. i 31. maja 2000. godine, u predmetu Popović 19.-20.2007. godine, njegovi izvještaji i biografija vještaka;
 49. De Bruyn P.C.A.M., izvještaj od 02.03.2000. godine
 50. De Koeijer Johan, izvještaj koji je prihvaćen u predmetu Blagojević dana 07.11.2003. godine;
 51. Frease Stephanie, iskaz u predmet dat u predmetu Popović dana 19., 25.01.2007. godine, 26.-28.02.2007. godine, te 1.-2.03.2007. godine i 5.-6.2007. godine
 52. Haglund William, iskaz dat u predmetu Krstić dana 29.05.2000. godine i u predmetu Popović dana 15.03.2007. godine, te izvještaj i biografija;
 53. Kloosterman A.D., izvještaj koji je prihvaćen u predmetu Blagojević dana 07.11.2003. godine;
 54. Lawrence Cristopher, iskaz dat u predmetu Krstić dana 31.05.2000. godine i u predmetu Popović dana 21.02.2007. godine, kao i njegovi izvještaji;
 55. Maljaars S.E., izvještaj od 11.02.2000. godine;
 56. Maloney Michael, izvještaj koji je prihvaćen u predmetu Blagojević dana 07.11.2003. godine;
 57. Ols Martin, izvještaj koji je prihvaćen u dokazni materijal u predmetu Blagojević dana 06.02.2004. godine;
 58. Peccerelli Freddy, iskaz dat u predmetu Popović dana 13.03.2007. godine i izvještaj,
 59. Wright Richard, iskaz dat u predmetu Krstić dana 26. i 29.05.2000. godine, u predmetu Popović dana 20.-21.02.2007. godine, njegov izvještaj i biografija;

Aneks C:

60. Mulder Martijn Anne, izjava data Tužilaštvu MKSJ 12.05.2000. godine prihvaćena u predmetu Popović dana 12.09.2006. godine
61. PW-7 izjava data Tužilaštvu MKSJ 04.12.2004. godine koja je prihvaćena kao dokazni materijal u predmetu Popović 12.09.2006. godine;
62. PW-8 izjava data Tužilaštvu MKSJ dana 18. i 21.01.1996. koje su prihvaćene u predmetu Popović 12.09.2006. godine;
63. PW-9 izjava data Tužilaštvu MKSJ dana 09.06.1999. godine koja je prihvaćena u dokazni materijal u predmetu Popović dana 12.09.2006. godine

Aneks D:

64. Aleksić Marko, izjava data Tužilaštvu MKSJ dana 17.01.2006. godine
65. Mašović Amor izjava data Tužilaštvu MKSJ 05.11.2004. godine
66. Vidović Milorad, izjava data Tužilaštvu MKSJ 22.02.2004. godine

Aneks E:

67. PW-5, prethodno svjedočenje na glavnom pretresu u predmetu Kravica dana 21.03.2007. godine

Argumenti odbrane

Branilac optuženog je istakao pitanje retroaktivne primjene Zakona o ustupanju, koji je prema ocjeni branioca nepovoljniji za optuženog, i u suprotnosti sa propisom u skladu s kojim se dokazi izvode neposredno na glavnom pretresu, te protivno članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP). Branilac osporava primjenu Zakona o ustupanju kao *lex specialis* ZKP-u BiH. Branilac je naveo da ZKP BiH u članu 273. predviđa pod kojim uslovima i kada se može koristiti izjava iz istrage. U pogledu iskaza svjedoka, branilac je naveo da nema potrebe ponovno pozivati žrtve, odnosno preživjele, te da u odnosu na iste se ne protivi da se prethodno dati iskazi prihvate, ali da svjedoci koji su pripadnici VRS-a, nemaju razloge da ne dodu ponovno pred sud i svjedoče. U pogledu vještaka, branilac je istakao da u principu nema razloga da se protivi, osim u odnosu na vještake Richard-a Butler-a, Kathrin Barr i Dean Manning-a, za koje predlaže da se pozovu radi neposrednog ispitivanja. Naknadno, u odnosu na vještaka K. Barr branilac je dana 04.03.2008. godine saopštio da nakon čitanja nalaza ovog vještaka povlači svoj prijedlog za neposrednim saslušanjem i saglasan je da ovaj njen iskaz bude prihvaćen.

Nakon što je razmotrilo prijedlog tužilaštva, te izjašnjenje odbrane, vijeće je odluku kao u dispozitivu donijelo iz razloga koji slijede.

Pravna analiza

Ovo rješenje se zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (Zakon o ustupanju), relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) prema kojem postupka Sud BiH i Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

Ovaj predmet je ustupljen Sudu BiH od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11 *bis* Pravilnika o postupku i dokazima (u daljem tekstu Pravilnik), te se time pored ZKP-a BiH primjenjuje i Zakon o ustupanju. Sud se vodi dole navedenim pravilima i zakonima, i isti se imaju primjenjivati u cjelosti.

Članom 1. Zakona o ustupanju propisano je da „*odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo), kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini*“.

Član 1. ZKP BiH propisuje da „*ovim zakonom utvrđuju se pravila krivičnog postupka po kojima je dužan postupati Sud BiH, glavni tužilac Bosne i Hercegovine i drugi učesnici u krivičnom postupku predviđeni ovim zakonom, kada postupaju u krivičnim stvarima*“.

Član 3. stav 1. Zakona o ustupanju sadrži opći princip po kojem „*dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred sudovima u BiH*“, dok je u stavu 2. istog člana propisano da „*sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu iskjučivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu*“.

Nadalje, u članu 4. Zakona o ustupanju propisano je da „*nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka odlučiti (...) da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku*“.

Prihvatanje iskaza koje je MKSJ-u dao svjedok regulisano je u članu 5. Zakona o ustupanju, pa tako

„zapisnik o iskazu svjedoka dat pred MKSJ, kao i zapisnik o vanpretresnom iskazu svjedoka sačinjen pred MKSJ-om u skladu sa pravilom 71. Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, može se koristiti pred sudom pod uslovom da je iskaz ili vanpretresni iskaz od značaja za pitanje o kojem se raspravlja“. U stavu 2. istog člana propisano je da „sud može isključiti iskaz koji je dat od strane zaštićenog svjedoka ako je šteta koja može nastati veća od dokazne vrijednosti tog iskaza“. Dodatno, u članu 5. stav 3. Zakona o ustupanju propisano je da „odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“

Nadalje, članom 6. Zakona o ustupanju propisao je da *„iskaz vještaka koji je uvršten u dokazni materijal u postupku pred Raspravnim vijećem MKSJ-a, može se koristiti kao dokaz u domaćem krivičnom postupku bez obzira da li davalac iskaza daje usmeni iskaz u postupku“. Stav 2. navedenog člana propisuje da „kada se prihvati iskaz vještaka iz stava 1. ovog člana, taj iskaz postaje dokaz o bilo kojim činjenici ili mišljenju o kojem je davalac iskaza mogao dati i usmeni iskaz.“ U skladu s članom 3. ovog zakona, „sudovi prihvataju svjedočanje vještaka tako što koriste zapisnik o iskazu koji je on dao pred Raspravnim vijećem u drugom predmetu, pod uslovom da je prethodno bio upoznat o pravima i obavezama vezano za svjedočanje, te ako se iskaz odnosi na utvrđivanje postojanja ili nepostojanja činjenica u predmetu u kojem se postupa.“ Također i u odnosu na iskaze vještaka, u stavu 4. člana 6. Zakona o ustupanju propisano je da *„odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo vještaka iz stava 1. ovog člana u svrhu unakrsnog ispitivanja, ili da pozove svog vještaka kako bi osporio iskaz vještaka koji je dat pred MKSJ. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“**

Članom 7. Zakona o ustupanju propisano je da pored čitanja zapisnika o iskazu datom u istrazi u skladu s članom 273. stav 2. ZKP BiH, nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage. Iz ove zakonske odredbe proizilazi da iskazi koji su dati službenicima MKSJ, i koji nisu korišteni u postupcima pred MKSJ mogu se koristiti ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Dodatno ovaj član propisuje da nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage.

Slijedom navedenih zakonskih odredbi, proizilazi da Zakon o ustupanju predstavlja *lex specialis* kako bi se otklonio rizik da dokazi prikupljeni od strane MKSJ budu neupotrebljivi prema ZKP BiH. *Lex specialis* predstavlja posebne propise, koji imaju primat nad ZKP BiH u pogledu materije (dokazi prikupljeni od strane MKSJ) i područja primjene (pravila o prihvatljivosti i korištenju). Kao *lex specialis*, Zakon o ustupanju ili odstupa od i ima prednost nad ZKP BiH kada nije u skladu sa istim ili se poziva na ZKP BiH u onim pitanjima koja nisu konkretno obuhvaćena Zakonom o ustupanju (član 1. stav 3. Zakona o ustupanju).

Nadalje, članom 3. stav 1. Zakona o ustupanju propisano je korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, te time osigurava dostupnost dokaza pribavljenih od strane MKSJ pred Sudom BiH u predmetima ustupljenim od strane MKSJ. Pored ovih općih principa, Zakon o ustupanju predviđa konkretna pravila za određene vrste dokaza. Zakonom o ustupanju uređuje se procedura ustupanja predmeta Tužilaštvu BiH, kao i procedura i uslovi korištenja dokaza pribavljenih od strane MKSJ. Svako od ovih zasebnih pravila primjenjivaće se na pojedinačne relevantne grupe dokaza, kako je to navedeno u tekstu koji slijedi.

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

Članom 15. ZKP-a BiH ustanovljen je princip slobodne ocjene dokaza, koji daje Sudu pravo da

ocjenjuje postojanje ili nepostojanje činjenica slobodno, tj. u ocjeni da li postoji ili ne postoji neka činjenica nisu vezani, niti ograničeni posebnim formalnim dokaznim pravilima. Vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno ni kvantitativno. U smislu slobodne ocjene dokaza Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak o tome da li je neka činjenica dokazana. Pri tome ocjena dokaza obuhvata njihovu logičku i psihološku ocjenu. Slobodna ocjena dokaza je ograničena principom zakonitosti dokaza.

Nadalje, u članu 10. stav 2. ZKP BiH propisano je da „*sud ne može zasnovati svjču odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima kcje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima kcji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona*“.

Pitanje nezakonitih dokaza se može svrstati u tri osnovne kategorije:

1. dokazi pribavljeni povredama određenih temeljnih prava i sloboda,
2. dokazi za koje je izričito u zakonu predviđeno da se ne smiju upotrijebiti kod donošenja sudske odluke u krivičnom postupku,
3. dokazi do kojih organ krivičnog postupka ne bi došao bez podataka iz nezakonitih dokaza (tzv. princip plodova otrovne voćke)

Član 274. stav 2, ZKP-a BiH govori o vjerodostojnosti pojedinih dokaza koji moraju biti original pismena, spisa, zapisa, snimaka, fotografija ili sličnog ekvivalenta.

Član 273. ZKP BiH predviđa izuzetak od neposrednog sprovođenja dokaza na način da se (2) „*Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom unakrsnog ispitivanja ili pob.jar.ja iznesenih navoda ili u odgovoru na pob.jar.je. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pob.je svjč prethodni iskaz. Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sud.je, odnosno v.jeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno obo.jele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.*“ Jedan dio dokaza smatra se predmetom ograničenja iz citirane odredbe.

Imajući u vidu navedene zakonske odredbe, vijeće nalazi da materijalni dokaz koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji je autentičan i relevantan za krivični postupak, i koji nije u suprotnosti sa imperativnim odredbama člana 10. ZKP BiH, može biti prihvaćen kao dokaz u krivičnom postupku, i može biti predmetom analize kako slijedi. Na primjer, s obzirom da se u konkretnom slučaju radi o iskazima svjedoka, zakonom je dodatno predviđeno pravo na direktno i unakrsno ispitivanje tih svjedoka. Naime, u smislu odredbe člana 261. stav 1. ZKP BiH stranka i branitelj imaju pravo pozivati svjedoke i izvoditi dokaze, te u smislu odredbe člana 262. stav 1. ZKP BiH dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke, odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao.

Imajući u vidu navedeno, vijeće nalazi da stranka koja poziva svjedoka, u cilju efikasnosti i ekonomičnosti postupka, može se odreći svog prava na direktno ispitivanje na način da predloži prihvatanje iskaza datog na iste okolnosti pred drugim pretresnim vijećem. Svjedočenje treba da bude obavljeno u skladu sa odredbama ZKP BiH, odnosno iskaz treba da bude dat nakon upozorenja o pravima i dužnostima svjedoka, na šta je po ZKP BiH dužan da svjedoka upozori predsjednik vijeća, te nakon polaganja zakletve u smislu odredbe člana 88. ZKP BiH.

Odricanje jedne stranke ili branioca od prava na direktno ispitivanje svjedoke, ne utiče na pravo

suprotne stranke, odnosno branioca da unakrsno ispita svjedoka.

Imajući u vidu da ovakva procesna situacija nije eksplicitno propisana ZKP BiH, te da ovakvo tumačenje proizilazi iz gore navedenih zakonskih odredbi, vijeće nalazi da je konkretni slučaj analogan primjeni kriterija predviđenih Zakonom o ustupanju, koji u odredbi člana 5. predviđa da „*odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.*“

Analiza u vezi prava koje garantuje EKLJP

ZKP BiH i Zakon o ustupanju ne eliminišu obavezu suda da optuženom osigura pravičnost u postupku. Odredbe EKLJP koje su relevantne za prihvatanje ove vrste dokaza jesu član 6. stav 1. koji garantuje pravo na pravično suđenje i član 6. stav 3. koji osigurava pravo na suočavanje i dovodenje svjedoka. Ovakav stav prethodno je zauzet i u predmetu Kravica (vidi rješenje broj X-KR-05/24 od 04.12.2006. godine, te ispravka od 06.02.2007. godine).

Član 6. stav 1. i 3. u relevantnom dijelu glasi:

„(1) Prilikom utvrđivanja ...bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu ... javnu raspravu...“

(3) Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava: (...) a) da sam ispituje ili da zahtjeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uslovima koji važe i za svjedoka optužbe.“

Praksa Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) je ustanovila da opći principi pravičnog suđenja uključuju pravo optuženog da se suoči sa svjedocima optužbe na javnoj raspravi, kao i važno pravo da osporava dokaze i unakrsno ispituje svjedoke.¹⁵⁴¹ Međutim ova prava nisu apsolutna i neograničena. ESLJP nije utvrdio pravila o dokazima, već preispituje da li je korištenje dokaza koji su prihvaćeni kršenjem prava optuženog za rezultat imali da je optuženi lišen pravičnog suđenja. U slučaju da je nepravilan dokaz bio osnov za izricanje osuđujuće presude, bilo u cijelosti ili u značajnom dijelu, onda će se konstatovati da su prava optuženog prekršena.

U Zakonu o ustupanju predmeta eksplicitno je naglašeno da optuženi ima pravo da zahtijeva unakrsno ispitivanje svjedoka čije izjave sud odluči da koristi u skladu sa članom 5. Ako se ne pruži prilika za unakrsno ispitivanje onda će iskaz, ako se prihvati, podlijegati članu 3. stav 2. Zakona o ustupanju, u kom slučaju sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

Analiza pojedinih kategorija dokaza

U pogledu relevantnosti predloženih izjava, iskaza, izvještaja i zapisnika u formi audio-snimaka, vijeće konstatuje da je tužilac u svom prijedlogu decidno naveo za svakog svjedoka i vještaka pojedinačno na koju tačku ili tačke optužnice se isti odnosi. Prema ocjeni vijeća, svi predloženi dokazi su relevantni za krivični postupak protiv optuženog Trbić Milorada, a koji se vodi po prilagodenoj optužnici Tužilaštva BiH broj KT-RZ-139/07 od 20.07.2007. godine, a nakon ispravki od 25.07.2007. godine.

¹⁵⁴¹ Messegue i Jabardo, presuda od 06.12.1988. stav 78; Kostovski protiv Nozozemske, presuda od 20.11.1989. stav 41-45; Asch protiv Austrije, presuda od 26.04.1991. stav 26-31; Unterpertinger protiv Austrije, presuda od 24.11.1991.; Ludi protiv Švicarske, presuda od 15.06.1992. stav 43-50; Luca protiv Italije, presuda od 22.01.2001. stav 39-45;

Aneks A:

U odnosu na iskaze svjedoka PW-10, A-3, A-20, A-26, A-27, A-28, A-29, A-31, A-32, A-18, A-33, A-17, A-25, A-9 iz aneksa A, sud konstatuje činjenicu da su navedeni svjedoci preživjeli, odnosno žrtve, te s obzirom da odbrana nije prigovorala prihvatanju iskaza žrtava i preživjelih, sud je prihvatio gore navedene iskaze koji su ovi svjedoci dali pred pretresnim vijećima MKSJ, izjave koje su dali u istrazi Uredu tužioca MKSJ, te snimak iskaza svjedok A-9 i A-25 u predmetu Kravica, kao autentične i relevantne za ovaj postupak.

Nadalje, sud konstatuje činjenicu da preostali iskazi pobrojani u aneksu A prijedloga predstavljaju iskaze date pred pretresnim vijećima MKSJ, te prema ocjeni vijeća isti su relevantni za pitanja o kojima se raspravlja u ovom krivičnom postupku. Relevantnost ovih iskaza pojedinačno je precizirana od strane tužioca na način da se iskazi odnose na sve ili na pojedine tačke optužnice. Stoga, vijeće nalazi da su u konkretnom slučaju ispunjeni zakonski uvjeti iz člana 5. Zakona o ustupanju, te sud prihvata njihovo korištenje u ovom predmetu.

U pogledu izjava koje su svjedoci A-15, A-30, A-34, A-19, A-7 i A-12 dali u fazi istrage u Tužilaštvu MKSJ, vijeće konstatuje da navedene izjave predstavljaju pismeni dokaz prikupljen u skladu sa Statutom i Pravilnikom MKSJ, koji se odnosi na pitanja od značaja u tekućem predmetu, te su uvjeti propisani odredbom člana 3. i 4. Zakona o ustupanju u cijelosti ispunjeni, te sud prihvata njihovo korištenje u ovom predmetu.

U pogledu iskaza svjedoka A-11 datog u predmetu Božić i dr. pred Sudom BiH dana 21.11.2006. godine i svjedoka Pepić Milenka datog u predmetu Kravica dana 07.09.2006. godine, vijeće konstatuje da su navedeni iskazi dati pred pretresnim vijećem, nakon upozorenja datih od strane predsjednika vijeća, te pod zakletvom. Vijeće konstatuje da predlaganjem da se prihvati ovaj iskaz, tužilac se odrekao svog prava na direktno ispitivanje. Stoga, prema ocjeni vijeća ovi iskazi predstavljaju materijalne dokaze prikupljene u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji su autentični i relevantni za ovaj krivični postupak, te vijeće prihvata korištenje istih.

Iskaz svjedoka A-9 dat predmetu Kravica dana 05.10.2006. godine u cjelosti ispunjava iste kriterije; pored toga, riječ je o preživjelom, odnosno o žrtvi, te odbrana nije osporavala prihvatanje istog i odriče se prava na unakrsno ispitivanje.

Aneks B:

Sud konstatuje činjenicu da izvještaji vještaka – eksperata pobrojani u aneksu B prijedloga predstavljaju ekvivalent pismenog izvještaja, odnosno „nalaza i mišljenja vještaka“. Ovi izvještaji predstavljaju nalaz i mišljenje osoba koje su pred MKSJ priznate kao vještaci, te su kao takvi prihvaćeni u postupcima pred MKSJ. Stoga, prema ocjeni vijeća oni ispunjavaju formalne pretpostavke iz odredbe člana 6. stav 1. Zakona o ustupanju, te vijeće prihvata njihovo korištenje u ovom krivičnom postupku.

Nadalje, sud konstatuje činjenicu da su gore navedeni vještaci –eksperti dali iskaze u krivičnim postupcima pred pretresnim vijećima MKSJ u skladu sa pravilima Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, te da su njihovi iskazi relevantni za krivični postupak koji se vodi pred ovim Sudom. Stoga, vijeće nalazi da su ispunjeni uslovi iz člana 6. stav 3. Zakona o ustupanju, te vijeće prihvata korištenje iskaza gore navedenih vještaka – eksperata u ovom krivičnom predmetu.

U pogledu prihvatanja biografija vještaka Baraybar Jose-a, Kathrine Barr, Brunborg Helge, Butler Richard-a, Clark John-a, Haglund William-a i Wright Richard-a, vijeće konstatuje činjenicu da isti predstavlja dokaze pribavljene od strane MKSJ. Međutim, vijeće nalazi potrebnim istaći da iako ovi

materijalni dokazi nemaju direktni uticaj za pitanja od značaja za ovaj krivični postupak, isti ipak predstavljaju dokaze kojima se potkrijepljuju prihvaćeni izvještaji vještaka, te vijeće nalazi da isti jesu relevantni jer se njima potkrijepljuju materijalni dokazi koji su od značaja za ovaj predmet. Stoga, vijeće nalazi da su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi iz člana 3. i 4. Zakona o ustupanju, te vijeće prihvata njihovo korištenje u ovom postupku.

Aneks C:

Sud konstatuje da izjave date Tužilaštvu MKSJ, koje su pobrojane u aneksu C prijedloga, pribavljeni su od strane MKSJ-a, te su prihvaćene kao dokazni materijal u predmetu Popović dana 12.09.2006. i 09.06.1999. godine, aprema ocjeni vijeća iste su relevantne za ovaj krivični postupak. Stoga, vijeće nalazi da su uslovi iz člana 3. i 4. zakona o ustupanju ispunjeni, te vijeće prihvata njihovo korištenje u ovom krivičnom postupku. Vijeće dodatno ukazuje da izjave svjedoka PW-7, PW-8 i PW-9 predstavljaju izjave preživjelih, odnosno žrtava, te da odbrana u tom pogledu nije osporavala prihvatanje istih, i nadalje odrekla se prava na unakrsno ispitivanje ovih svjedoka.

Aneks D:

S obzirom da ove izjave nisu prethodno korištene u predmetima MKSJ, vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju primjenljiv član 273. ZKP BiH, te član 7. Zakona o ustupanju. Vijeće konstatuje da ničim nije dokazano da ovi svjedoci ispunjavaju kriterije ustanovljene u članu 273. stav 2. ZKP-a BiH, stoga ove izjave se mogu prihvatiti isključivo ukoliko budu ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Odredbama člana 7. Zakona o ustupanju potvrđuje se da se ovakav iskaz može pročitati ako je u skladu sa članom 273. Pored toga, ako se postavlja pitanje da li je ispoštovana odgovarajuća procedura za uzimanje izjava, istražitelj može biti pozvan kao svjedok da da svoju izjavu, uz određena ograničenja. Nasuprot navodima Tužilaštva, nijednom odredbom iz člana 7. Zakona o ustupanju ne predviđa se razmatranje ovakve vrste dokaza ako nisu ispunjeni uslovi iz člana 273. Stoga se u ovom dijelu prijedlog tužilac poziva da sudu dostavi podatke na osnovu kojih bi se moglo cijeliti da li su ispunjeni zakonski kriteriji propisani članom 273. stav 2. ZKP BiH.

Aneks E:

U pogledu iskaza svjedoka PW-5, vijeće konstatuje da je navedeni iskaz dat pred pretresnim vijećem ovog Suda u predmetu Kravica, i to pod zakletvom i nakon zakonskih upozorenja datih od strane predsjednika vijeća. Navedeni iskaz predstavlja dokaz koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP BiH, te je isti autentičan i relevantan za ovaj krivični postupak, stoga vijeće prihvata korištenje istog. Nadalje, važno je naglasiti da ako je ovakva vrsta dokaza prihvatljiva prema standardima predviđenim odredbama člana 5. Zakona o ustupanju za iskaze svjedoka date pred MKSJ, onda su dokazi utvrđeni u postupcima pred Sudom BiH u skladu sa pravilima dokaznog postupka prema ZKP BiH prihvatljivi u istoj, ako ne i u većoj mjeri. Sud takode primjećuje da se ovdje primjenjuje princip izražen u članu 5. Zakona o ustupanju.

U ovoj fazi postupka vijeće je analiziralo samo autentičnost, relevantnost i zakonitost prikupljenih dokaza, odnosno prihvatljivost istih u skladu sa odredbama člana 3., 4., 5., 6. i 7. Zakona o ustupanju, ne ulazeći u dokaznu vrijednost dokaza. Stoga, vijeće nije uzelo u razmatranje onaj dio prijedloga tužioca koji se odnosi na dokaznu vrijednost, jer isti smatra bespredmetnim u ovoj fazi postupka. Nadalje, odbrana ima mogućnost da predloži unakrsno ispitivanje gore navedenih svjedoka, u slučaju da se već nije odrekla unakrsnog ispitivanja istih, o čemu će bez odlaganja svoju odluku donijeti vijeće na zakazanom ročištu.

Imajući u vidu navedeno, tužilac će temeljem ovog rješenja dostaviti sudu transkripte, izjave i

snimke sa suđenja koji su ovim rješenjem prihvaćeni kao dokazi u ovom krivičnom postupku, i to na b-h-s jeziku, kako bi isti bili označeni kao dokazi u ovom predmetu. U pogledu transkripata i izjava koji su prikupljeni od strane MKSJ, svaki pojedinačni dokument koji se uloži u dokazni materijal mora da sadrži ovjeru od strane MKSJ, radi utvrđivanja autentičnosti istih.

6. Rješenje o ispravci rješenja od 28.02.2008. godine

Vijeće je dana 28.02.2008. godine donijelo rješenje o prihvatanju iskaza svjedoka, kao i iskaza i izvještaja vještaka datih u drugim predmetima, a kako je to detaljno navedeno u prethodnom poglavlju. Tužilaštvo je nakon toga, podnoseći prijedlog broj 13, navelo da je u izreci rješenja suda došlo do pogreške u navođenju datuma svjedočenja svjedoka Pietera Boeringa, te pogrešnom navođenju predmeta iz kojeg je preuzet iskaz svjedoka A-19. Uvidom u spis utvrđeno je da je došlo do očigledne omaške u kucanju, te se u skladu sa navedenim rješenje od 28.02.2008. godine ispravlja na način da :

Umjesto: „ Major Pieter Boering iskaz dat pred MKSJ u predmetu Popović dana 18., 19.,21., 22., 25., 26. i 27, septembra 2006. godine, treba da stoji: „Major Pieter Boering iskaz dat pred MKSJ u predmetu Popović dana 19.,21., 22., 25., 26. i 27, septembra 2006. godine“,

Umjesto: „ A-19 iskaz dat u predmetu Blagojević dana 27., 28. i 29. oktobra 2003. godine i izjava data Tužilaštvu MKSJ 28.11.2001. godine, treba da stoji: „ A-19 iskaz dat u predmetu Popović dana 08. i 09. novembra 2006. godine“, kako je to navedeno u prijedlogu tužilaštva broj 4. za prihvatanje navedenog iskaza, te koji su transkripti dostavljeni sudu kao dokazi.

Iza dijela :“ A-11 iskaz dat u predmetu Popović dana 23., 26. i 27. marta 2007. godine i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Božić i dr. 21.11.2006. godine, briše se : „i video snimak sa glavnog pretresa u predmetu Božić i dr. 21.11.2006. godine. „

7. Odluka o prihvatanju pretresnog prijedloga Tužilaštva broj 13. od 24.11.2008. godine

Vijeće je odlučujući po pretresnom prijedlogu Tužilaštva BiH broj 13. o prihvatanju iskaza datih pred sudom, izjava iz istrage i izvještaja vještaka u pismenom obliku u skladu sa odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju), dana 24.11.2008. godine donijelo rješenje kojim se usvaja pretresni prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj 13, te se prihvata korištenje dodatnih dokaza pobrojanih u aneksima B i C prijedloga.

Tužilaštvo BiH je dana 12.11.2008. godine podnijelo pretresni prijedlog broj 13. kojim su objedinjeni svi prethodni prijedlozi i podnesci Tužilaštva BiH u vezi dodatnih svjedoka i dokaza navedenih u ranijim pretresnim prijedlozima broj 4. i 9., a što je naloženo tužilaštvu od strane vijeća, kako bi vijeće, optuženi i njegov branilac imali lakši uvid u dodatne dokazne prijedloge Tužilaštva BiH.

Ovim prijedlogom Tužilaštvo je prije svega odustalo od određenog broja iskaza svjedoka i vještaka koji su dati u postupcima pred drugim sudom, zbog vremenskih, materijalnih i finansijskih ograničenja koja su spriječila Tužilaštvo da prevede sve prihvaćene iskaze sa suđenja na b/h/s jezik, a koji iskazi su prihvaćeni od strane vijeća rješenjem od 28.02.2008. godine. Radi se o sljedećim iskazima svjedoka i vještaka, a koji su pobrojani u **Aneksu A prijedloga i to kako slijedi:**

1. Beatović Ljubomir iskaz dat u predmetu Blagojević dana 21.05.2004. godine

2. Đukanović Miloš iskaz dat u predmetu Popović 18.05.2007. godine
3. Franken major Robert iskaz dat u predmetu Popović od 16. do 18. oktobra 2006. godine
4. Manning Dean iskaz dat u predmetu Blagojević dana 5. i 6. februara 2004. godine i njegova biografija
5. Pepić Milenko iskaz dat u predmetu Popović dana 09.07.2007. godine
6. A-27 iskaz dat u predmetu Popović dana 6., 7. i 8. februara 2007. godine
7. A-28 iskaz dat u predmetu Popović dana 27. i 30. oktobra 2006. godine
8. A-29 iskaz dat u predmetu Popović dana 31.10. i 01.11.2006. godine
9. A-15 iskaz dat u predmetu ispitivanje u predmetu Popović dana 27.10.2006. godine
10. A-18 iskaz dat u predmetu Popović dana 01. i 02.11.2006. godine
11. A-25 iskaz dat u predmetu Popović dana 2. i 3. novembra 2006.
12. A-9 iskaz dat u predmetu Popović 08.02.2007. godine
13. Ristanović Cvijetin iskaz dat u predmetu Blagojević dana 01.12.2003.
14. Ruez Jean Rene iskaz dat u predmetu Popović dana 7., 8., 11., 12., 14., 15. i 18. septembra 2006. godine
15. Rutten poručnik Johannes iskaz dat u predmetu predmetu Popović dana 29. i 30. novembra i 4. i 7. decembra 2006.- godine
16. Stanojević Ostoja iskaz dat u predmetu Popović 10.07.2007. godine
17. Baraybar Jose, iskaz dat na suđenju u predmetu Krstić dana 29. i 30. maja 2000.
18. Barr Kathryn, transkript njenog iskaza dat na suđenju u predmetu Popović dana 30.01.2004. godine
19. Brunborg Helge, izvještaj i iskaz dat u predmetu Popović dana 01.02.2007. godine i 9.-10.05.2007. godine
20. Butler Richard, iskaz dat u predmetu Blagojević dana 10., 11., 12., 13., 14., 17., 18., 19., 20., 21., 24. i 26.11.2003. godine;
21. Clark John, iskaz dat u predmetu Krstić 30. i 31. maja 2000. godine, u predmetu Popović 19.-20.2007. godine,
22. Frease Stephanie, iskaz u predmet dat u predmetu Popović dana 19., 25.01.2007. godine, 26.-28.02.2007. godine, te 1.-2.03.2007. godine i 5.-6.2007. godine
23. Haglund William, iskaz dat u predmetu Krstić dana 29.05.2000. godine i u predmetu Popović dana 15.03.2007. godine,
24. Lawrence Cristopher, iskaz dat u predmetu Krstić dana 31.05.2000. godine i u predmetu Popović dana 21.02.2007. godine,
25. Peccerelli Freddy, iskaz dat u predmetu Popović dana 13.03.2007. godine
26. Wright Richard, iskaz dat u predmetu Krstić dana 26. i 29.05.2000. godine, u predmetu Popović dana 20.-21.02.2007. godine,
27. Aleksić Marko, izjava data Tužilaštvu MKSJ dana 17.01.2006. godine
28. Mašović Amor izjava data Tužilaštvu MKSJ 05.11.2004. godine
29. Vidović Milorad, izjava data Tužilaštvu MKSJ 22.02.2004. godine

I. Pored toga, Tužilaštvo je u cilju lakšeg korištenja iskaza svjedoka Pepić Milenka, A-27, A-25 i A-9, čije je video snimke iskaza datih pred Sudom BiH u predmetu Stupar Miloš i dr X-KR 05/24 vijeće prihvatilo kao dokaze rješenjem od 28.02.2008. godine, predložilo da se prihvaćeni video snimci zamjene sa transkriptima sa sudenja navedenih svjedoka.

II. Tužilaštvo je u **aneksu B** predložilo da se slijedeći svjedoci pozovu da uživo svjedoče na glavnom pretresu kao dodatni svjedoci :

- a) Đuderija Saliha
- b) P21
- c) Ibrahimfendić Teufika
- d) Subašić Munira
- e) Vidović Milorad
- f) Zečević Jasna

III. Prijedlogom broj 13 u **aneksu C** Tužilaštvo je nadalje tražilo da se prihvate izjave date u istrazi i/ili transkripti sa suđenja dati u predmetima pred MKSJ za sljedeće svjedoke, a u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH. Radi se o sljedećim svjedocima:

- a) Deronjić Miroslav - transkript sa pretresa o kazni 28.10.2003. godine u predmetu pred MKSJ Tužilac protiv Momira Nikolića, IT-02-60-1-S
- b) Marić Milan - izjava data istražiteljima MKSJ dana 30.06.2002. godine
- c) Omanović Čamila – transkript iskaza datog na suđenju u predmetu Tužilac protiv Radislava Krstića broj IT-98-33-T dana 22. i 23.2000. godine

kao i transkripti sljedećih svjedoka, a u skladu sa članovima 3., 4., i 5. Zakona o ustupanju predmeta:

- a) A-14- transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 05. i 06. septembar 2007. godine
- b) Begović Zoran - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 21.marta 2007. godine
- c) Bogdanović Jevto - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 10.maj 2007. godine
- d) Franken Robert transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Krstića, predmet br. IT-98-33-T dana 04.april 2000. godine
- e) Gavrić Jugoslav - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 21. mart 2007. godine
- f) Janjić Mile - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 20. i 21. Novembar. 2007. godine
- g) Lazarević Mitar - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 26. i 27. Juni 2007. godine
- h) Milošević Marko - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 26.06.2007.godine
- i) P-6 - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, predmet br. IT-02-60dana 14.06.2003. godine
- j) Petrović Pero - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 09. mart 2007. godine
- k) Stanišić Ostoja - transkript iskaza datog u predmetu Tužilac protiv Popovića IT 05-88 dana 16. i 17. maj 2007. godine

Tužilaštvo je predložilo prihvatanje transkripata iskaza datih u predmetima pred Sudom BiH za sljedeće svjedoke u skladu sa članom 15. ZKP BiH

- a) A-43 transkript iskaza datog u predmetu Božić X-KR-06/236 dana 04. septembra 2007. godine
- b) Aleksić Marko transkript iskaza datog u predmetu Kravica X-KR- 05/24 dana 07. i 12 jula 2006. godine

- c) Beatović Ljubomir - transkript iskaza datog u predmetu Božić X-KR-06/236 dana 12.jun.2007. godine
- d) Mijatović Slobodan - transkript iskaza datog u predmetu Božić X-KR -06/236 dana 04. jula 2007. godine

Argumenti Tužilaštva

Aneks A

Svi transkripti svjedočenja svjedoka i vještaka koji su pobrojani u ovom aneksu, a koji su bili prihvaćeni od strane vijeća rješenjem broj X-KR 07/386 od 28.02.2008. godine tužilaštvo je povuklo iz razloga što nije bilo u mogućnosti da obezbijedi prevode transkripata.

Aneks B

Tužilaštvo je u ovom aneksu navelo koje svjedoke predlaže da se saslušaju kao dodatni svjedoci na glavnom pretresu. U prijedlogu za saslušanje svjedoka Đuderija Salihe, P-21, Ibrahimefendić Teufike, Subašić Munire i Zečević Jasne se navodi da se radi o svjedocima koji bi svjedočili u vezi navoda tačke 2 optužnice, konkretno za posljedice neregistrovanog ukopa i mjesta ukopa, te aspekte pravnog, socijalnog, kulturološkog uticaja nestalog muškog člana porodice na bošnjačke porodice, te uticaj na bošnjake kao etničku grupu.

U vezi svjedoka Vidović Milorada tužilaštvo je navelo da je njegovo svjedočenje relevantno za tačku 2 optužnice, konkretno u vezi događaja koji su se desili 14.07.1995. godine u Orahovcu. Tužilaštvo smatra da će svjedoci čije svjedočenje predlaže dati iskaz koji je relevantan za utvrđivanje elemenata krivičnog djela iz optužnice. Tužilaštvo je uz prijedlog dostavilo na koje se konkretne tačke optužnice svjedočenja navedenih svjedoka odnosi.

Aneks C

U vezi sa prihvatanjem transkripata iskaza svjedoka koji su navedeni u aneksu C, tužilaštvo je istaklo da obzirom da su svjedoci Deronjić Miroslav, Čamila Omanović i Marić Milan preminuli, opravdano je prihvatanje transkripata njihovih iskaza u skladu sa članom 273. stav 2 ZKP BiH. Kada je u pitanju relevantnost i dokazna vrijednost Tužilaštvo je istaklo da iskaz Miroslava Deronjića relevantno za tačku 2 optužnice, obzirom da je bio civilni povjerenik za Srebrenicu u inkriminisano vrijeme, te da je iskaz svjedoka Čamile Omanović i Marić Milana relevantno za tačku 1 optužnice.

U vezi sa prihvatanjem iskaza navedenih svjedoka u skladu sa članom 3., 4., i 5 Zakona o ustupanju predmeta tužilaštvo je navelo da se radi o iskazima svjedoka koji su dali svoje iskaze ranije u predmetima pred MKSJ, obrazlažući za svakog pojedinog svjedoka relevantnost svjedočenja za pojedine tačke optužnice. Tužilaštvo se pozvalo na svoje obrazloženje navedeno u prijedlogu broj 4, obzirom da se radi o kompilaciji prethodnih prijedloga tužilaštva broj 4. i 9.. Tužilaštvo navodi da bi se prihvatanjem iskaza svjedoka unaprijeila ekonomičnost postupka. Iskazi koje je Tužilaštvo predložilo su dati pred MKSJ u predmetu Krstić, Blagojević i Popović, a relevantnost svakog svjedoka je navedena u prilogu prijedloga.

U vezi iskaza svjedoka koji su navedeni u dijelu III aneksa C, tužilaštvo je predložilo prihvatanje iskaza ovih svjedoka u skladu sa članom 15 ZKP BiH, jer se radi o iskazima koji su dati pred Sudom BiH u drugim predmetima, a čiji iskazi su relevantni za ovaj predmet, te u potpunosti ostaje kod objašnjenja koje je tužilaštvo dalo uz prijedlog broj 4, a koji je naveden u rješenju od 28.02.2010. godine.

U vezi svjedoka Ljubomira Beatovića i Roberta Frankena tužilaštvo je predložilo da se transkripti njihovih iskaza iz predmeta Blagojević i Popović, koje je vijeće prihvatilo rješenjem od 28.02.2008. godine, zamjene sa njihovim transkriptima u predmetima Božić i Krstić jer su isti prevedeni, a u oba predmeta svjedoci su dali iskaze o istim činjenicama.

Argumenti odbrane

Branilac optuženog Milorada Trbića je istakao da je optuženi bio nisko pozicionirani oficir, da nikako to nije bilo u okviru njegove nadležnosti, položajem i realnim učešćem, Zato odbrana smatra suvišnim dodatne dokaze. Odbrana je navela da se protivi obimnom uvodenju iskaza svjedoka iz drugih predmeta jer isti sadrže iskaze o opštim dešavanjima u Srebrenici, a ne odnose ni u jednom momentu na optuženog.

Nalazi suda

Nakon što je razmotrilo prijedlog tužilaštva, izjašnjenje odbrane, te dalo mogućnost strankama i optuženom da se izjasne usmeno na ročištu, vijeće je odluku kao u dispozitivu donijelo iz razloga koji slijede.

Vijeće je na ročištu od 24.11.2008. godine, još jednom poučilo optuženog i njegovog branioca da u slučaju prihvatanja transkripta svjedočenja svjedoka imaju mogućnost pozivanja svih ovih svjedoka radi unakrsnog ispitivanja.

Ovo rješenje se zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (Zakon o ustupanju), relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) prema kojem postupka Sud BiH i Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

Ovaj predmet je ustupljen Sudu BiH od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11 *bis* Pravilnika o postupku i dokazima (u daljem tekstu Pravilnik), te se time pored ZKP-a BiH primjenjuje i Zakon o ustupanju. Sud se vodi dole navedenim pravilima i zakonima, i isti se imaju primjenjivati u cjelosti.

Članom 1. Zakona o ustupanju propisano je da „*odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo), kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini*“.

Član 1. ZKP BiH propisuje da „*ovim zakonom utvrđuju se pravila krivičnog postupka po kojima je dužan postupati Sud BiH, glavni tužilac Bosne i Hercegovine i drugi učesnici u krivičnom postupku predviđeni ovim zakonom, kada postupaju u krivičnim stvarima*“.

Član 3. stav 1. Zakona o ustupanju sadrži opći princip po kojem „*dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred sudovima u BiH*“, dok je u stavu 2. istog člana propisano da „*sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu iskjučivo ili u odlučujućj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu*“.

Nadalje, u članu 4. Zakona o ustupanju propisano je da „*nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od³⁷⁴ stranaka odlučiti (...) da prihvati pismeni*

dokazni materijal iz postupka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitarja od značja u tekućem postupku“.

Prihvatanje iskaza koje je MKSJ-u dao svjedok regulisano je u članu 5. Zakona o ustupanju, pa tako *„zapisnik o iskazu svjedoka dat pred MKSJ, kao i zapisnik o vanpretresnom iskazu svjedoka sačinjen pred MKSJ-om u skladu sa pravilom 71. Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, može se koristiti pred sudom pod uslovom da je iskaz ili vanpretresni iskaz od značja za pitarje o kojim se raspravlja“.* U stavu 2. istog člana propisano je da *„sud može iskjučiti iskaz kcji je dat od strane zaštićenog svjedoka ako je šteta kcja može nastati veća od dokazne vrijednosti tog iskaza“.* Dodatno, u članu 5. stav 3. Zakona o ustupanju propisano je da *„odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“*

Nadalje, članom 6. Zakona o ustupanju propisao je da *„iskaz vještaka kcji je uvršten u dokazni materijal u postupku pred Raspravnim vijećem MKSJ-a, može se koristiti kao dokaz u domaćem krivičnom postupku bez obzira da li davalac iskaza daje usmeni iskaz u postupku“.* Stav 2. navedenog člana propisuje da *„kada se prihvati iskaz vještaka iz stava 1. ovog člana, taj iskaz postaje dokaz o bilo kojim činjenici ili mišljenju o kojim je davalac iskaza mogao dati i usmeni iskaz.“* U skladu s članom 3. ovog zakona, *„sudovi prihvataju svjedočenje vještaka tako što koriste zapisnik o iskazu kcji je on dao pred Raspravnim vijećem u drugom predmetu, pod uslovom da je prethodno bio upoznat o pravima i obavezama vezano za svjedočenje, te ako se iskaz odnosi na utvrđivanje postojanja ili nepostojanja činjenica u predmetu u kojim se postupa.“* Također i u odnosu na iskaze vještaka, u stavu 4. člana 6. Zakona o ustupanju propisano je da *„odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo vještaka iz stava 1. ovog člana u svrhu unakrsnog ispitivanja, ili da pozove svog vještaka kako bi osporio iskaz vještaka kcji je dat pred MKSJ. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“*

Članom 7. Zakona o ustupanju propisano je da pored čitanja zapisnika o iskazu datom u istrazi u skladu s članom 273. stav 2. ZKP BiH, nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage. Iz ove zakonske odredbe proizilazi da iskazi koji su dati službenicima MKSJ, i koji nisu korišteni u postupcima pred MKSJ mogu se koristiti ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Dodatno ovaj član propisuje da nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage.

Slijedom navedenih zakonskih odredbi, proizilazi da Zakon o ustupanju predstavlja *lex specialis* kako bi se otklonio rizik da dokazi prikupljeni od strane MKSJ budu neupotrebljivi prema ZKP BiH. *Lex specialis* predstavlja posebne propise, koji imaju primat nad ZKP BiH u pogledu materije (dokazi prikupljeni od strane MKSJ) i područja primjene (pravila o prihvatljivosti i korištenju). Kao *lex specialis*, Zakon o ustupanju ili odstupa od i ima prednost nad ZKP BiH kada nije u skladu sa istim ili se poziva na ZKP BiH u onim pitanjima koja nisu konkretno obuhvaćena Zakonom o ustupanju (član 1. stav 3. Zakona o ustupanju).

Nadalje, članom 3. stav 1. Zakona o ustupanju propisano je korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, te time osigurava dostupnost dokaza pribavljenih od strane MKSJ pred Sudom BiH u predmetima ustupljenim od strane MKSJ. Pored ovih općih principa, Zakon o ustupanju predviđa konkretna pravila za određene vrste dokaza. Zakonom o ustupanju uređuje se procedura ustupanja predmeta Tužilaštvu BiH, kao i procedura i uslovi korištenja dokaza pribavljenih od strane MKSJ. Svako od ovih zasebnih pravila primjenjivaće se na pojedinačne relevantne grupe dokaza, kako je to navedeno u tekstu koji slijedi.

Članom 15. ZKP-a BiH ustanovljen je princip slobodne ocjene dokaza, koji daje Sudu pravo da ocjenjuje postojanje ili nepostojanje činjenica slobodno, tj. u ocjeni da li postoji ili ne postoji neka činjenica nisu vezani, niti ograničeni posebnim formalnim dokaznim pravilima. Vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno ni kvantitativno. U smislu slobodne ocjene dokaza Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak o tome da li je neka činjenica dokazana. Pri tome ocjena dokaza obuhvata njihovu logičku i psihološku ocjenu. Slobodna ocjena dokaza je ograničena principom zakonitosti dokaza.

Nadalje, u članu 10. stav 2. ZKP BiH propisano je da „*sud ne može zasnovati svjčku odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koje su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona*“.

Pitanje nezakonitih dokaza se može svrstati u tri osnovne kategorije:

1. dokazi pribavljeni povredama određenih temeljnih prava i sloboda,
2. dokazi za koje je izričito u zakonu predviđeno da se ne smiju upotrijebiti kod donošenja sudske odluke u krivičnom postupku,
3. dokazi do kojih organ krivičnog postupka ne bi došao bez podataka iz nezakonitih dokaza (tzv. princip plodova otrovne voćke)

Član 274. stav 2, ZKP-a BiH govori o vjerodostojnosti pojedinih dokaza koji moraju biti original pismena, spisa, zapisa, snimaka, fotografija ili sličnog ekvivalenta.

Član 273. ZKP BiH predviđa izuzetak od neposrednog sprovođenja dokaza na način da se (2) „*Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom unakrsnog ispitivanja ili pobjarja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobjarje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobje svjč prethodni iskaz. Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudje, odnosno vjeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno obojele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.*“ Jedan dio dokaza smatra se predmetom ograničenja iz citirane odredbe.

Imajući u vidu navedene zakonske odredbe, vijeće nalazi da materijalni dokaz koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji je autentičan i relevantan za krivični postupak, i koji nije u suprotnosti sa imperativnim odredbama člana 10. ZKP BiH, može biti prihvaćen kao dokaz u krivičnom postupku, i može biti predmetom analize kako slijedi. Na primjer, s obzirom da se u konkretnom slučaju radi o iskazima svjedoka, zakonom je dodatno predviđeno pravo na direktno i unakrsno ispitivanje tih svjedoka. Naime, u smislu odredbe člana 261. stav 1. ZKP BiH stranka i branitelj imaju pravo pozivati svjedoke i izvoditi dokaze, te u smislu odredbe člana 262. stav 1. ZKP BiH dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke, odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao.

Imajući u vidu navedeno, vijeće nalazi da stranka koja poziva svjedoka, u cilju efikasnosti i ekonomičnosti postupka, može se odreći svog prava na direktno ispitivanje na način da predloži prihvatanje iskaza datog na iste okolnosti pred drugim pretresnim vijećem. Svjedočenje treba da bude obavljeno u skladu sa odredbama ZKP BiH, odnosno iskaz treba da bude dat nakon upozorenja o pravima i dužnostima svjedoka, na šta je po ZKP BiH dužan da svjedoka upozori predsjednik vijeća, te nakon polaganja zakletve u smislu odredbe člana 88. ZKP BiH.

Odricanje jedne stranke ili branioca od prava na direktno ispitivanje svjedoke, ne utiče na pravo suprotne stranke, odnosno branioca da unakrsno ispita svjedoka.

Imajući u vidu da ovakva procesna situacija nije eksplicitno propisana ZKP BiH, te da ovakvo tumačenje proizilazi iz gore navedenih zakonskih odredbi, vijeće nalazi da je konkretni slučaj analogan primjeni kriterija predviđenih Zakonom o ustupanju, koji u odredbi člana 5. predviđa da „*odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.*“

Analiza u vezi prava koje garantuje EKLJP

ZKP BiH i Zakon o ustupanju ne eliminišu obavezu suda da optuženom osigura pravičnost u postupku. Odredbe EKLJP koje su relevantne za prihvatanje ove vrste dokaza jesu član 6. stav 1. koji garantuje pravo na pravično suđenje i član 6. stav 3. koji osigurava pravo na suočavanje i dovodenje svjedoka. Ovakav stav prethodno je zauzet i u predmetu Kravica (vidi rješenje broj X-KR-05/24 od 04.12.2006. godine, te ispravka od 06.02.2007. godine).

Član 6. stav 1. i 3. u relevantnom dijelu glasi:

„(1) Prilikom utvrđivanja ...bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu ... javnu raspravu...“

(3) Svako ko je optužen za krivično djelo ima sjedeća minimalna prava: (...) a) da sam ispituje ili da zahtjeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uslovima koji važe i za svjedoka optužbe.“

Praksa Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) je ustanovila da opći principi pravičnog suđenja uključuju pravo optuženog da se suoči sa svjedocima optužbe na javnoj raspravi, kao i važno pravo da osporava dokaze i unakrsno ispituje svjedoke.¹⁵⁴² Međutim ova prava nisu apsolutna i neograničena. ESLJP nije utvrdio pravila o dokazima, već preispituje da li je korištenje dokaza koji su prihvaćeni kršenjem prava optuženog za rezultat imali da je optuženi lišen pravičnog suđenja. U slučaju da je nepravilan dokaz bio osnov za izricanje osuđujuće presude, bilo u cijelosti ili u značajnom dijelu, onda će se konstatovati da su prava optuženog prekršena.

U Zakonu o ustupanju predmeta eksplicitno je naglašeno da optuženi ima pravo da zahtijeva unakrsno ispitivanje svjedoka čije izjave sud odluči da koristi u skladu sa članom 5. Ako se ne pruži prilika za unakrsno ispitivanje onda će iskaz, ako se prihvati, podlijegati članu 3. stav 2. Zakona o ustupanju, u kom slučaju sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

Analiza pojedinih kategorija dokaza

U pogledu relevantnosti predloženih izjava, iskaza, zapisnika u formi audio-snimaka, vijeće konstatuje da je tužilac u svom prijedlogu decidno naveo za svakog svjedoka pojedinačno na koju tačku ili tačke optužnice se isti odnosi. Prema ocjeni vijeća, svi prihvaćeni dokazi su relevantni za krivični postupak protiv optuženog Trbić Milorada, a koji se vodi po prilagodenoj optužnici Tužilaštva BiH broj KT-RZ-139/07 od 20.07.2007. godine, a nakon ispravki od 25.07.2007. godine.

¹⁵⁴² Messegue i Jabardo, presuda od 06.12.1988. stav 78; Kostovski protiv Nozozemske, presuda od 20.11.1989. stav 41-45; Asch protiv Austrije, presuda od 26.04.1991. stav 26-31; Unterpertinger protiv Austrije, presuda od 24.11.1991.; Ludi protiv Švicarske, presuda od 15.06.1992. stav 43-50; Luca protiv Italije, presuda od 22.01.2001. stav 39-45;

Aneks A:

U odnosu na Aneks A, Tužilaštvo je povuklo ranije prihvaćene iskaze koji su navedeni u aneksu A, te o tome nije bilo ni potrebno donositi odluku.

Kada su pitanju dokazi iz Aneksa A a tiču se prijedloga tužilaštva da se umjesto video snimaka za određeni broj svjedoka i to Pepić Milenka, A-27, A-25 i A-9 koji su svjedočili u predmetu Kravica X-KR 05/24 prihvate transkripti svjedočenja, vijeće je pored ranije prihvaćenih video snimaka prihvatilo dana 24.11.2008. godine i transkripte ovih svjedočenja koji su na b/h/s jeziku, ali nije donosilo posebnu odluku o njihovom prihvatanju, obzirom da je ranije već prihvatilo navedene iskaze, te de radilo o tehničkoj stvari.

Aneks B

U odnosu na svjedoke navedene u aneksu B, sud je prihvatio da se kao dodatni svjedoci pozovu Đuderija Saliha, P21, Ibrahimović Teufika i Subašić Munira, jer su relevantni za pitanja o kojima se raspravlja u ovom krivičnom postupku. Relevantnost ovih iskaza pojedinačno je precizirana od strane tužioca na način da se iskazi odnose na sve ili na pojedine tačke optužnice.

S druge strane, vijeće nije prihvatilo da se pozove u svojstvu svjedoka predložen u aneksu B Zečević Jasna, jer bi svjedočila o istim okolnostima kao prethodno navedeni svjedoci, a također je zaposlena u istoj organizaciji kao svjedok Ibrahimović Teufika, te bi govorila o istim okolnostima.

Na ročištu održanom 10.11.2008. godine na kojem se raspravljalo o prijedlogu broj 13, Tužilac je umjesto saslušanja svjedoka Vidović Milorada, predložio saslušanje dodatnog svjedoka Vidović Stane. Vijeće je prihvatilo ovaj prijedlog Tužilaštva, te je umjesto Vidović Milorada odlučilo pozvati u svojstvu svjedoka njegovu suprugu, Vidović Stanu čije svjedočenje je po mišljenju vijeća relevantno za ovaj predmet.

U vezi sa prihvatanjem transkriptata iskaza svjedoka koji su navedeni u prvom dijelu aneksa C, vijeće je prihvatilo predložene transkripte iskaza svjedoka Deronjić Miroslava, Čamile Omanović i Marić Milana obzirom da su sva tri svjedoka preminula, te ovi iskazi ispunjavaju uslove iz člana 273. stav 2 ZKP BiH. Relevantnost ovih iskaza pojedinačno je precizirana od strane tužioca na način da se iskazi odnose na sve ili na pojedine tačke optužnice.

Iskazi, odnosno transkripti iskaza svjedoka koji pobrojani u drugom dijelu aneksa C prijedloga predstavljaju iskaze date pred pretresnim vijećima MKSJ, te prema ocjeni vijeća isti su relevantni za pitanja o kojima se raspravlja u ovom krivičnom postupku. Relevantnost ovih iskaza pojedinačno je precizirana od strane tužioca na način da se iskazi odnose na sve ili na pojedine tačke optužnice. Stoga, vijeće nalazi da su u konkretnom slučaju ispunjeni zakonski uvjeti iz člana 5. Zakona o ustupanju, te sud prihvata njihovo korištenje u ovom predmetu.

U pogledu trećeg dijela aneksa C odnosno iskaza svjedoka A-43 datog u predmetu Božić X-KR-06/236, dana 04. septembra 2007. godine, Aleksić Marka u predmetu Kravica X-KR 05/24, dana 07. i 12 jula 2006. godine, Beatović Ljubomira, iskaza datog u predmetu Božić X-KR-06/236, dana 12. jun. 2007. godine, Mijatović Slobodana datog u predmetu Božić X-KR-06/236, dana 04. jula 2007. godine vijeće konstatuje da su navedeni iskazi dati pred pretresnim vijećem, nakon upozorenja datih od strane predsjednika vijeća, te pod zakletvom. Vijeće konstatuje da predlaganjem da se prihvati ovi iskazi, tužilac se odrekao svog prava na direktno ispitivanje. Stoga, prema ocjeni vijeća ovi iskazi predstavljaju materijalne dokaze prikupljene u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji su autentični i relevantni za ovaj krivični postupak, te vijeće prihvata korištenje istih.

Nadalje, važno je naglasiti da ako je ovakva vrsta dokaza prihvatljiva prema standardima predviđenim odredbama člana 5. Zakona o ustupanju za iskaze svjedoka date pred MKSJ, onda su dokazi utvrđeni u postupcima pred Sudom BiH u skladu sa pravilima dokaznog postupka prema ZKP BiH prihvatljivi u istoj, ako ne i u većoj mjeri. Sud takode primjećuje da se ovdje primjenjuje princip izražen u članu 5. Zakona o ustupanju.

U ovoj fazi postupka vijeće je analiziralo samo autentičnost, relevantnost i zakonitost prikupljenih dokaza, odnosno prihvatljivost istih u skladu sa odredbama člana 3., 4., 5., 6. i 7. Zakona o ustupanju, ne ulazeći u dokaznu vrijednost dokaza. Stoga, vijeće nije uzelo u razmatranje onaj dio prijedloga tužioca koji se odnosi na dokaznu vrijednost, jer isti smatra bespredmetnim u ovoj fazi postupka. Nadalje, odbrana ima mogućnost da predloži unakrsno ispitivanje gore navedenih svjedoka, u slučaju da se već nije odrekla unakrsnog ispitivanja istih, o čemu će bez odlaganja svoju odluku donijeti vijeće na zakazanom ročištu.

Imajući u vidu navedeno, tužilac će temeljem ovog rješenja dostaviti sudu transkripte, izjave i snimke sa sudjenja koji su ovim rješenjem prihvaćeni kao dokazi u ovom krivičnom postupku, i to na b-h-s jeziku, kako bi isti bili označeni kao dokazi u ovom predmetu. U pogledu transkripata i izjava koji su prikupljeni od strane MKSJ, svaki pojedinačni dokument koji se uloži u dokazni materijal mora da sadrži ovjeru od strane MKSJ, radi utvrđivanja autentičnosti istih.

8. Odluka o saslušanju Vidović Stane van sudnice

Vijeće je 24.11.2008. godine donijelo odluku o saslušanju Vidović Stane kao dodatnog svjedoka Tužilaštva, te je zakazalo njeno saslušanje za dan 01.12.2008. godine.

Tužilaštvo je nakon toga dana 28.11.2008. godine zaprimilo službenu zabilješku u kojoj je navedeno da je svjedok Vidović Stana lošeg zdravstvenog stanja, te da ne može putovati, a službena zabilješka je dostavljena i vijeću.

S toga je vijeće odgodilo saslušanje ovog svjedoka, nalažući Tužilaštvu da razmotri alternativne načine ispitivanja ovog svjedoka.

Dana 17.12.2008. godine Tužilaštvo je dostavilo prijedlog da se ispitivanje svjedoka Vidović Stane izvrši u Zvorniku, opština Zvornik, a u skladu sa članom 272. stav 1. ZKP BiH.

U obrazloženu prijedloga, tužilaštvo je istaklo da zbog lošeg zdravstvenog stanja svjedoka, ista ne može putovati do Sarajeva ni ukoliko bi joj se obezbjedio vozač, ali da bi pristala da svjedoči u svojoj kući koja se nalazi u Orahovcu. Obzirom na bezbjedonosne i operativne poteškoće u organizaciji ispitivanja u njenoj privatnoj kući, Tužilaštvo je predložilo da se ispitivanje obavi u Osnovnom sudu Zvornik.

Nadalje je u prijedlogu navedeno da svjedokinja živi 15 km udaljeno od Zvornika, što je kraća relacija od dolaska u Sarajevo, a prema procjeni istražitelja ona može doći do Zvornika. Tužilaštvo je navelo da je svjedokinja važna za ovaj krivični postupak.

Vijeće je 12.01.2009. godine prihvatilo da se svjedok Vidović Stana sasluša van zgrade suda BiH, odnosno u Osnovnom sudu Zvornik, a u skladu sa članom 272. stav 1. ZKP BiH i članom 262. ZKP BiH, a o čemu se složila i svjedokinja.

Dana 26.01.2009. godine u sudnici Osnovnog suda Zvornik, saslušana je svjedok Vidović Stana, koja je ispitana direktno i unakrsno u prisustvu sudećeg vjeća, Tužilaštva, optuženog i njegovog

branioca, kao i zapisničara, a saslušanje je snimano uređajem za tehničko snimanje, koji predstavlja zapisnik o glavnom pretresu.

9. Odluke vijeća povodom pretresnih prijedloga Tužilaštva broj 16., 17., 18., u vezi dodatnih dokaza

Nakon što je Tužilaštvo BiH zaključilo izvođenje svojih dokaza, dana 19. januara 2009. godine Tužilaštvo je uložilo pretresni prijedlog broj 16. koji je predstavljao drugi zahtjev Tužilaštva BiH za ulaganje dodatnih dokaza, nakon prijedloga broj 13. Tužilaštvo je predložilo da se na glavni pretres pozovu dodatni vještaci forenzični patolozi dr. Rifat Kešetović, dr. Katmarzyk Cheryl, te da se pozovu dodatni svjedoci Ilić Jovan, P 17, Tomić Milenko i Bošković Rado. Nadalje, u drugom dijelu podneska se predlaže prihvatanje iskaza svjedoka Mile Babića koji je svoj iskaz dao na glavnom pretresu u predmetu Božić i dr. X-KR 06/236 dana 10.07.2007. godine, te svjedok A-46 koji je svoj iskaz dao na glavnom pretresu u predmetu Stupar i dr. X-KR 05/24 dana 29.05.2008. i 11.06.2008. godine.

Aneks A navedenog prijedloga sadrži detalje o relevantnosti kao i sažetke iskaza i okolnosti na koje bi svjedoci svjedočili, odnosno vještaci dali svoje mišljenje.

Tužilaštvo je smatralo da su predloženi dodatni svjedoci i vještaci neophodni za potpuno ispitivanje i pojašnjenje činjeničnih navoda optužnice, a za njihovo izvođenje tužilaštvo je predložilo dva dana, što prema mišljenju Tužilaštva ne bi dodatno odugovlačilo predmet.

Odbrana optuženog je u vezi prijedloga istakla da bi u slučaju prihvatanja ovih dokaza, predložila pozivanje svojih svjedoka koji bi utvrdili način smrti i vrijeme smrti svih žrtava, ne dajući pri tome prigovore na predložene dokaze. Branilac optuženog je nadalje istakao da zahtjeva ispitivanje svjedoka usmeno.

Dana 02.02.2009. godine vijeće je usmenom odlukom unesenom na zapisnik djelimično odobrilo, a djelimično odbilo ovaj prijedlog. Vijeće je odbilo saslušanje vještaka i svjedoka koji su bili navedeni u prvom dijelu prijedloga smatrajući da bi njihova svjedočenja bila kumulativna, obzirom da su na iste okolnosti svjedočili brojni prethodni svjedoci.

S druge strane, Vijeće je prihvatilo da se na glavnom pretresu saslušaju svjedoci Babić Mile i svjedok A-46 i to na način da se prihvate njihovi raniji iskazi dati u drugim predmetima, a da ih Tužilaštvo dodatno ispita i odbrana unakrsno ispita na glavnom pretresu.

Vijeće je prilikom razmatranja prijedloga imalo u vidu da su u spis tada uvedena četiri izvještaja Deana Maninga koji predstavljaju sažetak svih vještačenja i sadrže takvu količinu podataka, koja bi, uopšteno govoreći, vijeću bila dovoljna za razumijevanje navoda Tužilaštva u vezi sa naučnim zaključcima sudsko medicinskih ispitivanja sprovedenih u vezi sa masovnim grobnicama. Dijelovi ovih izvještaja također sadrže podatke o DNA analizi i utvrđivanju identiteta tijela kao i naučne dileme u vezi sa reasocijacijom tijela čiji su dijelovi rastureni u postupku prekopavanja grobnica.

Dakle, u tom momentu nije postojala stvarna potreba za saslušanjem dodatnih svjedoka koji bi samo potvrdili ono što je već sadržano u izvještajima Deana Maninga ili drugim nalazima vještaka. Odbrana nije uložila prigovor na ove dokaze, već je predložila da saslušaju svjedoke čije bi svjedočenje se odnosilo na broj žrtava i kada su nastupile smrtne posljedice, te samim tim vijeće nije smatralo da postoji potreba za iznošenjem daljih dokaza u ovom pravcu.

Vijeće je 21.01.2009. godine zaprimilo pretresni prijedlog Tužilaštva broj 17. Ovaj prijedlog je bio treći prijedlog za izvođenje dodatnih dokaza Tužilaštva i to materijalnih dokaza. Prijedlog je sadržavao tri vrste dokaza:

A) dokazi MKSJ-a na koje su se pozvali svjedoci u toku svojih svjedočenja koja su prihvaćena u pismenom obliku od strane vijeća. Tužilaštvo je navelo da se radi o očevicima i dodatni dokazi obuhvataju prepoznavanje lokaliteta od strane ovih svjedoka, te bi ne prihvatanjem ovih dokaza iskaz bio nepotpun.

B) Izvještaji vještaka MKSJ na koje se pozvao svjedok Dean Manning u svom svjedočenju u ovom predmetu, ali koji nisu bili dostupni Tužilaštvu u vrijeme kada je on svjedočio. Tužilaštvo smatra da bi u cilju potpunijeg razumjevanja izvještaja Deana Manninga bilo potrebno prihvatiti ove dokaze.

C) Dokazi na koje su se pozvali svjedoci u toku njihovih iskaza koji su prihvaćeni u pismenom obliku na ovom sudenju umjesto sudenja uživo. Radi se o dijagramima, kartama, fotografijama i video snimcima na koje su se svjedoci pozivali prilikom svjedočenja, a vijeće je već prihvatilo transkripte njihovih iskaza. Tužilaštvo je smatralo da je u cilju boljeg razumjevanja ovih iskaza, potrebno prihvatiti predložene dokaze.

D) Ostali neophodni relevantni dokazi, a koji su ranije bili nedostupni Tužilaštvu.

E) Ažurirani forenzični dokazi i dokazi u vezi sa žrtvama, a radi se o podacima iz identifikacijskog projekta Podrinje o imenima identifikovanih žrtava koja su službeno obavljena putem zapisnika o identifikaciji i potvrda o smrti.

Povodom ovog prijedloga vijeće je 02.02.2009. godine održalo statusnu konfeenciju na kojoj je bilo utvrđeno da odbrana nije imala svu dokumentaciju na b/h/s jeziku, te je konstatovano da odbrana nije mogla ni da se izjasni povodom prijedloga broj 17. dok svi dokazi ne budu dostavljeni odbrani na maternjem jeziku. S toga je vijeće donijelo odluku da dokazi moraju biti dostavljeni na maternjem jeziku kako odbrani tako i sudu. Prilikom donošenja te odluke, vijeće je imalo na umu dokaze navedene u dijelu A, B i C prijedloga, te su se sve dalje odluke vijeća odnosile na taj dio.

Dana 23. februara 2009. godine, vijeće je pojasnilo da prihvata sve dokaze predložene prijedlogom broj 17 koji su dostupni u domaćoj verziji.

Ono što je ostalo nejasno stranama u postupku i odbrani optuženog jeste da li je vijeće odbacilo predložene dokaze u dijelu D i E, pa je svoju odluku pojasnilo na ročištu održanom 27.04.2009. godine na kojem je vijeće obrazložilo da prihvata dokaze navedne u dijelu A,B, i C, a da odbacuje dokaze navedene u dijelu D i E jer su kumulativni.

22.05.2009. godine Tužilaštvo je zahtjevalo ponovno razmatranje tri dokaza koje je vijeće odbacilo u prijedlogu broj 17. Radi se o sljedećim dokazima: TDD 129- zapisnici o identifikaciji i potvrde o smrti iz PIP-a, TDD 130- PIP-ov spisak službeno identifikovanih žrtava i TDD 131 – spisak grobnih kodova iz Lukavca. Vijeće je u svijetlu tadašnje faze postupka i imajući u vidu na umu zahtjev odbrane da na te dokaze odgovori svojim dodatnim dokazima, vijeće nije prihvatilo ove dokaze.

Dana 29. maja 2009. godine Tužilaštvo je dostavilo pismeni prijedlog broj 18 u kojem je zatražilo od vijeća da ponovo razmotri svoju odluku. U odgovoru na ovaj prijedlog vijeće je još jednom pogledalo izmjenjenu optužnicu koja je podnešena sudu u martu 2009. godine. Obzirom da se u izmjenjenoj optužnici nalazio tačan broj do identifikovanih žrtava, vijeće je ponovo razmotrilo prijedlog u svijetlu izmjenjene optužnice. Uz to, obzirom da ovi dokazi po svojoj prirodi (postupku

i metodologiji utvrđivanja identiteta žrtava) predstavljaju nove dokaze, vijeće je zaključilo da ti dokazi moraju biti uvedeni kroz svjedoke.

Obzirom na ove okolnosti, vijeće je još jednom razmotrilo tužiočev prijedlog. Vijeće je prihvatilo da se ovi dokazi uvedu obzirom da se odnose na tačan broj žrtava čiji je identitet utvrđen do trenutka podnošenja izmjenjene optužnice. Ovi dokazi ne mogu poslužiti u svrhu proširenja optužbi kojima se tereti optuženi, niti u svrhu proširenja ovog postupka. Vijeće, je stoga, ograničilo ove dokaze samo na postupak utvrđivanja identiteta žrtava. Nakon što je vijeće donijelo odluku o prihvatanju dodatnih dokaza, isti su uloženi u sudski spis, te će biti pobrojani u aneksu A presude u dijelu materijalni dokazi tužilaštva.

10. Određivanje mjera zaštite svjedoku A-46

Nakon što je vijeće odlučilo da se na glavni pretres pozove dodatni svjedok A-46, dana 06.02.2009. godine tužilaštvo je podnijelo povjerljivi prijedlog za određivanje mjera zaštite za svjedoka A-46. Tužilac je predložio da se svjedoku dodijeli pseudonim, da se njegovi lični podaci čuvaju do završetka ovog postupka ili do nove odluke suda, te da slika ili fotografija sa likom zaštićenog svjedoka ne bude objavljena u televizijskom prenosu, štampanom mediju ili na internetu, niti da se na neki drugi način učini dostupnim javnosti. Tužilac je na kraju predložio da svjedok svjedoči u sudnici, ali da se se video zapisi svih sudjenja na kojima ovaj svjedok daje iskaz ne budu ustupljeni ni jednoj osobi bez naredbe suda, odnosno da se ne iznosi u javnosti sadržaj svjedočenja.

Na ročištu održanom povodom saslušanja svjedoka A-46 dana 23.02.2009. godine, odbrana optuženog se nije protivila predloženim mjerama. Pravni zastupnik svjedoka, advokat Bojić Haris se također složio sa predloženim mjerama, kao i svjedok A-46.

Vijeće je donijelo odluku da se svjedoku dodijeli pseudonim A-46, te da neposredno svjedoči, ali da se njegov identitet, fotografija, glas i sadržaj svjedočenja ne iznose u sredstvima javnog informisanja.

11. Isključenje javnosti

Vijeće je isključilo javnost sa nekih dijelova glavnog pretresa u skladu sa članom 235. ZKP BiH i to kako slijedi: 30.10.2007. godine, 08.11.2007. godine, kako bi se razpravljalo o pitanju zaštićenih svjedoka, 27.11.2007. godine i 28.11.2007. godine za vrijeme svjedočenja svjedoka Grahama Alistera, ali iz razloga pominjanja podataka u vezi zaštićenog svjedoka A-50, zatim dana 12.02.2008. godine kako bi se razmotrilo pitanje, a svjedočenja svjedoka koji je u postupku pred MKSJ imao mjere zaštite dana 26.02.2008. godine kako bi se razmatrao povjerljiv dokument, dana 12.05.2008. godine kako bi se govorilo o zaštićenim svjedocima, dana 23.06.2008. godine kako bi se razgovaralo o dokumentima povjerljive prirode, dana 03.11.2008. godine kako bi se razmatrao povjerljivi podnesak tužilaštva, dana 19.01.2009. godine kako bi se razmotrio staus određenog broja zaštićenih svjedoka i svjedoka za koje je tužilaštvo naknadno tražilo zaštitu, 16.03.2009. godine, 18.05.2009, 18.06.2009. godine, kako bi se razpravljalo o pitanju statusa jednog svjedoka, dana 22.06.2009. godine i 28.09.2009. godine kako bi se govorilo o povjerljivim dokumentima i zaštićenom svjedoku.

Dana 10.12.2007. godine svjedočio je svjedok tužilaštva A-8 kojem su u Haagu određene mjere zaštite, a koje su ostale na snazi i u ovom predmetu. Nakon što je saslušalo prijedlog tužilaštva, a o tome se suglasila odbrana optuženog, vijeće je pored već dodijeljenih mjera, isključilo i javnost prilikom razmatranja prijedloga tužilaštva kao i za vrijeme svjedočenja ovog svjedoka (direktno i unakrsno ispitivanje), a u cilju zaštite njegovog identiteta.

Dana 19.12.2007. godine vijeće je isključilo javnost kako bi razmotrilo prijedlog Tužilaštva za

određivanje mjera zaštite svjedoku A-45, kao i dana 15.01.2008. godine za vrijeme njegovog svjedočenja (direktno i unakrsno ispitivanje), a o čemu se suglasio branilac optuženog i optuženi.

Dana 21.04.2008. godine, vijeće je na prijedlog odbrane optuženog donijelo odluku da se ne objavljuju lični podaci i fotografije u medijima dva svjedoka koji su svjedočili taj dan, a o čemu se suglasio i tužilac. Također, dana 28.09.2009. godine vijeće je isključilo javnost kako bi raspravilo o zaštitnim mjerama za svjedoka P 13.

Vijeće je 12.01.2009. godine isključilo javnost kako bi razmotrilo prijedlog tužilaštva za određivanje mjera zaštite svjedoku P 21, te kako bi odredilo vrste mjera, a koje su se ogledale u zaštiti identiteta svjedoka odnosno određivanju pseudonima, ne iznošenja u javnost fotografije, ličnih podataka svjedoka u sredstvima javnog informisanja i isključenje javnosti sa pretresa u dijelu kada svjedok bude govorio o svom poslu, a o čemu su se suglasile strane u postupku i branilac optuženog. Nadalje, vijeće je isključilo javnost dana 23.02.2009. godine kako bi razmotrilo prijedlog tužilaštva za određivanje mjera zaštite svjedoku A-46.

U većini prilika osim saslušanja svjedoka A-8 i A-45 javnost je bila samo nakratko isključena iz sudnice da bi vijeće, strane u postupku i branilac mogli slobodno razgovarati o pitanjima koja su povjerljive prirode.

U svim gore navedenim primjerima isključenja javnosti, vijeće je, nakon razmatranja sudske prakse koja ukazuje da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o određivanju određenih zaštitnih mjera svjedocima u skladu sa datim okolnostima. Javnost BiH je putem medija dobijala detaljne informacije o postupku koji se vodio pred Sudom BiH. Činjenica da javnost dobija detaljne informacije o pojedinostima sa suđenja može predstavljati nepremostivu prepreku za svjedoke da slobodno svjedoče. Iz ovog razloga vijeće, nastojeći da nađe ravnotežu između prava svjedoka na zaštitu ličnog i intimnog života i interesa javnosti da blagovremeno dobije tačnu informaciju – istovremeno konstatujući da je isključenje javnosti izuzetak od opšteg pravila koje predviđa da suđenja budu otvorena za javnost – smatralo da se isključenjem javnosti postiže svrha utoliko što bi se mogla spriječiti nepopravljiva šteta svjedocima, a informisanje javnosti omogućilo na prihvatljiviji način. Vijeće je, u svrhu zaštite ličnog i intimnog života svjedoka, kao i drugih važnih interesa svjedoka, uključujući i sigurnost i mogućnost da daju cjelovito svjedočenje, našlo logičnim i primjerenim da u ovom predmetu zaštititi svjedoke na ovaj način.

12. Određivanje i ukidanje mjera zaštite svjedoku P 13

Nakon što je vijeće prihvatilo da pozove dodatnog svjedoka Tužilaštva P13, istom je na prijedlog Tužilaštva, odredilo mjere zaštite na glavnom pretresu dana 07.07.2008. godine, a o čemu se saglasila odbrana optuženog i optuženi.

Dana 08.09.2008. godine ovaj svjedok je odbio da svjedoči iz razloga sklapanja sporazuma o priznanju krivnje pred Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju, te iz razloga bezbjednosti svoje porodice.

Nakon toga je Tužilaštvo dana 29.10.2008. godine predložilo da se umjesto njegovog svjedočenja, kao dokazi uvrste njegovi iskazi u pisanom obliku, a koje je ovaj svjedok dao na glavnom pretresu u predmetu Tužilac protiv Blagojevića i Jokića dana 2., 6., 7., 8., 9., i 10. oktobra 2003. godine, gdje je svjedočio kao javni svjedok, njegova izjava o činjenicama i prihvatanju odgovornosti u predmetu Tužilac protiv Dragana Obrenovića od 10.12.2003. godine, te izjavu sačinjenu u toku

ispitivanja kod Tužilaštva MKSJ dana 05.02.2004. godine, a u skladu sa članom 3. 4, i 5, 7 i 8. Zakona o ustupanju predmeta.

Tužilac je u prijedlogu dodatno istakao činjenicu da ne postoji zakonska mogućnost prisiljavanja ovog svjedoka da svjedoči u slučaju odbijanja svjedočenja, obzirom da je ovaj svjedok trebao svjedočiti iz Norveške, koja nije ratifikovala sporazum o pružanju pomoći u krivičnim stvarima, na osnovu kojeg bi se mogao prisiliti.

Tužilaštvo je u svom prijedlogu ostalo pri svojim ranijim argumentima koji su navođeni u prijedlogu broj 4. u vezi prihvatanja transkripata sa sudenja i materijalnih dokaza, a koji su navedeni u rješenju suda od 28.02.2008. godine, te navodeći relevantnost ovih iskaza za ovaj konkretan predmet.

Iako se prethodno protivio ulaganju transkripata, te insistirao na saslušanju svjedoka P 13 uživo, na ročištu održanom 27.04.2009. godine, a nakon što je stupio u kontakt sa braniocem ovog svjedoka, branilac optuženog saglasio se sa uvođenjem transkripata svjedočenja svjedoka P 13, te istakao da neće insistirati na njegovom ponovnom pozivanju za svjedočenje.

Vijeće je u više navrata na glavnom pretresu razgovaralo sa tužilaštvom, optuženim i njegovim braniocem u vezi statusa ovog svjedoka, obzirom da je on odbio da svjedoči u ovom predmetu na glavnom pretresu. S tim u vezi, vijeće je u vrijeme određivanja zaštitnih mjera svjedoku P 13 smatralo pravdanim prijedlog tužilaštva za određivanjem ovih mjera, a na čemu je insistirao i sam svjedok. Međutim, u momentu kada je odbio da svjedoči, postavilo se pitanje dalje opravdanosti mjera zaštite.

Nakon što je ovaj svjedok odbio da svjedoči, vijeće je prihvatilo njegove iskaze date pred haškim tribunalom, koji iskazi su dati javno i bez određivanja bilo kakvih zaštitnih mjera kao i njegovu izjavu o krivnji. Nadalje, tužilac nije dostavio niti jedan dokaz o tome da bi porodica ovog svjedoka i na koji način bila ugrožena ako bi se koristili iskazi koje je svjedok već ranije dao kao javni svjedok.

S toga je vijeće, u svjetlu ovih okolnosti dana na ročištu 09.02.2009. godine ukinulo mjere zaštite svjedoku P 13, a u skladu sa članom 15. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.

13. Obilazak lica mjesta

Vijeće je u toku glavnog pretresa donijelo odluke da dana 03.03.2008. godine i dana 26.01.2009. godine, u cilju boljeg praćenja iskaza svjedoka koji su svjedočili na glavnom pretresu i svjedoka čije iskaze je vijeće prihvatilo u vidu transkripata, a obzirom da se u optužnici navodi veliki broj lokacija, izvršilo obilazak lica mjesta i obišlo lokacije koje su navedene u optužnici Tužilaštva BiH. Vijeće je donijelo odluku da pored sudećeg vijeća, obilasku lica mjesta prisustvuju Tužilac, optuženi i njegov branilac, a u interesu je i odbrane, kako je to branilac optuženog Milorada Trbića naglasio, bilo da obide lokacije za koje se prema optužnici tereti optuženi Milorad Trbić. Također, uz saglasnost branioca optuženog, optuženi Milorad Trbić nije bio prisutan prilikom drugog obilaska lica mjesta dana 26.01.2009. godine. Prilikom obilazaka lica mjesta nije vijeću nije prezentiran niti je uložen ijedan dokaz.

14. Izvođenje dokaza odbrane prije završetka izvođenja dokaza Tužilaštva

Dana 18.03.2008. godine na ročištu za održavanje glavnog pretresa vijeće je donijelo odluku da se započne sa izvođenjem dokaza odbrane, prije nego što je Tužilaštvo završilo sa izvođenjem svojih dokaza. Nakon što je Tužilaštvo izvelo većinu svojih predloženih dokaza, ostalo je da se pozovu svjedoci za čije svjedočenje je bilo potrebno obezbjediti određene tehničke uslove, obzirom da se radilo o svjedocima koji dolaze iz inostranstva. S toga je predloženo da odbrana započne sa izvođenjem svojih dokaza i saslušanjem svjedoka odbrane, dok se ne stvore tehnički uslovi za saslušanje preostalih svjedoka i vještaka tužilaštva, a o čemu se suglasila odbrana optuženog.

Smatrajući da je ovakvo postupanje u interesu pravde, te efikasnog vođenja postupka, te da je odlučeno isključivo u interesu optuženog, vijeće je odlučilo, da je u konkretnom slučaju, izmjena redoslijeda izvođenja dokaza na glavnom pretresu u cijelosti opravdana.

Nakon što su saslušani preostali svjedoci Tužilaštva, nastavljeno je sa izvođenjem dokaza odbrane. Vijeće je nakon izvođenja dokaza odbrane, prihvatilo dodatne dokaze tužilaštva iz razloga koji su navedeni u prethodnim poglavljima, te je nakon toga dalo mogućnost odbrani optuženog i optuženom da izvedu svoje dodatne dokaze, a sve u cilju pravičnog suđenja i jednakosti postupanja.

15. Protok roka od 30 (trideset) dana

Između ročišta održanog 07.07.2008. godine i ročišta održanog dana 18.08.2008. godine, protekao je vremenski period duži od 30 dana. Imajući u vidu odredbe člana 250. stav 2. ZKP BiH koje propisuju da : “Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uvidaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”, te imajući u vidu da su stranke u postupku i branilac optuženog bili unaprijed obavješteni o ovome od strane vijeća i suglasili da se u ovom slučaju, na ročištu održanom 07.07.2008. godine ne poštuje rok od 30 dana, te s toga vijeće nije započinjalo glavni pretres iznova.

Vijeće je u toku cijelog glavnog pretresa zakazivalo ročišta u ovom predmetu u zakonom naznačenim rokovima, posebno pazeći na pravo optuženog na suđenje u razumnom roku.

16. Rješenje o izmjenama činjeničnog opisa Izmijenjene optužnice

U odnosu na činjenični opis izmijenjene optužnice Tužilaštva BiH kojom se optuženi Trbić Milorad tereti za izvršenje krivičnog djela genocid iz člana 171.KZ BiH, sud je izvršio određena prilagođavanja i manje korekcije, koje su rezultat činjeničnog stanja kakvo je sud utvrdio. Valja napomenuti kako izmjene međutim nisu takve prirode da bi optuženog po bilo kom osnovu stavile u teži položaj od onog kojeg je imao po samoj optužnici.

Objektivni identitet optužbe i presude neće biti doveden u pitanje ako se u presudi izmijene okolnosti koje se odnose na bliže svojstvo krivičnog djela ili ako se u presudi izmijene okolnosti koje nisu bitne za opis djela, te ukoliko se u presudi potpunije ili preciznije odredi uopćeni činjenični opis djela iz optužnog akta

B. POVJERLJIVA PROCESNA ODLUKA O ZAŠTIĆENOM SVJEDOKU

C. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA

T-01 –AG 1	Mapa kretanja u periodu od 16. do 19.08.2004.god.
T-01 –AG 2	Fotografija Potočara iz zraka
T-01 –AG 3	Zamjenska stranica za video snimak
T-01 –AG 5a	Ulazi na stadion Bratunac 1
T-01 –AG 5	Zid br. 1 stadiona u Bratuncu
T-01 –AG 6	Zid br. 1 stadiona u Bratuncu - današnji izgled
T-01	Zid br. 2 stadiona u Bratuncu
T-01 –AG 7	Skladište Kravica 1
T-01 –AG 8	Skladište Kravica 2.
T-01 –AG 9	Orahovac 1.
T-01 –AG 10	Orahovac 2.
T-01 –AG 11	Orahovac 3.
T-01 –AG 12	Lažete česma
T-01 –AG 13	Lažete česma MT
T-01 –AG 14	Lažete česma MT
T-01 –AG 15	Lažete 2.
T-01 –AG 16	Lažete 2. MT
T-01 –AG 17	Pročelje škole u Petkocima
T-01 –AG 18	Stražnja strana škole u Petkocima
T-01 –AG 19	Poljski wc u školi u Petkocima
T-01 –AG 20	Brana u Petkocima 1.
T-01 –AG 21	Škola Ročevići 1.

T-01 –AG 22	Škola Ročevići 2.
T-01 –AG 23	Put za Kozluk
T-01 –AG 24	Kozluk 1.
T-01 –AG 25	Kozluk 2.
T-01 –AG 26	Kozluk 3.
T-01 –AG 27	Pilica Branjevo MF 1.
T-01 –AG 28	Pilica Branjevo MF 2-r70
T-01 –AG 29	Dom u Pilici 1.
T-01 –AG 30	Kafić doma u Pilici
T-01 –AG 31	Bočni ulaz u dom u Pilici
T-01 –AG 32	Unutrašnjost doma u Pilici
T-01 –AG 33	Vanjski izgled doma u Pilici MT
T-01 –BB 1a	Br. tel. - dnevnik dežurnog - 0293-5763
T-01 –BB 1b	Br. tel. - dnevnik dežurnog - 0308-9344
T-01 –BB 2	20040218 - Dodatak izvještaju, fotografija iz zraka – na fotografiji su kuće koje je Trbić označio kao lokacije s kojih je telefonirao
T-01 –BB 3	Identifikacija kuće iz koje je obavljen telefonski poziv, označena kao A-D od strane Bursika
T-01 –BB 4	Fotografija
T-02	Podsjetnik za osumnjičenog
T-03	Transkript iz Tužilaštva MKSJ - izjava Milorada Trbića data FBI-ju u SAD-u dana 19.8.2002.god
T-04	Iskaz Alistaira Graham-a od 04.12.2002. godine
T-05	Informativni izvještaj – Alistair Graham, 26.08.2002.god. (Povjerljivo)
T-06	Informativni izvještaj – Alistair Graham, 30.09.2002.god. (Povjerljivo)
T-07	Informativni izvještaj – Alistair Graham, 15.11.2002.god. (Povjerljivo)
T-08	Informativni izvještaj – Alistair Graham, 12.12.2002.god. (Povjerljivo)
T-09	Informativni izvještaj – Alistair Graham, 02.01.2003. god (Povjerljivo)

- T-10 Iskaz Alistair Graham-a, 14.11.2003.god.
- T-11 Iskaz Alistair Graham-a 4.12.2003.god.
- T-12 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 23.1.2004.god., pripremio Alistair Graham
- T-13 Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 21.1.2004.god.
- T-14 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ od 25.1.2004.god., pripremio Alistair Graham
- T-15 Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 23.5.2004.god.
- T-16 Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 27.5.2004.god.
- T-17 Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 29.10.2004.god.
- T-18 Saslušanje Milorada Trbića od strane Tužilaštva MKSJ dana 8.11.2004.god.
- T-19 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ o obilasku lica mjesta na dan 31.8.2004.god., pripremio Alistair Graham (Povjerljivo)
- T-20 dokazi vezani za dnevnik dežurnog original 3-238, ENG verzija 3-238.1
- T-21 izvod iz DNEVNIKA i prevod na engleski BB-5A, BB5-B
- T-22 dnevnik dežurnog – 02935764, i prevod na engleski - BB6A i B
- T-23 Informativni izvještaj - Bruce Bursik 02.02.2004.g., ERN 0350-7975
- T-24 Informativni izvještaj - Alistair Graham 02.01.2003.g.
- T-25 MD-4- dijagram komande Zvorničke brigade s napomenama sačinjenjem od strane Dragutinovića 18.9.2001.g.
- T-26 MD-1- dijagram komande Zvorničke brigade – power point
- T-27 MD-2 - dijagram - Zvornička brigada – bataljoni i lokacije
- T-28 MD-3a-b- vanredni borbeni izvještaj 18.07.1995.g. - potpisan od strane Pandurevića
- T-29 Fotografija - iz dokaza T-1 – fotografija Orahovca iz zraka, bez oznaka koje je sačinio Bursik
- T-30 Fotografija AG-22 – fiskulturna sala i prednja strana škole u Ročeviću
- T-31 Fotografija AG-22 - cijela zgrada i fiskulturna sala škole u Ročeviću

- T-32 Fotografija - 142/1, slika Orahovca iz zraka preuzeta iz BB-3
- T-33 Fotografija T-32, označena od strane svjedoka Lazara Ristića
- T-34 AG-9, označena od strane svjedoka Tanacka Tanića
- T-35 AG-11, označena od strane svjedoka Tanacka Tanića
- T-36 AG-9 iz T-1, označena od strane svjedoka Milorada Birčakovića
- T-37 AG-11 iz T-1, označena od strane svjedoka Milorada Birčakovića
- T-38 AG-12 iz T-1, označena od strane svjedoka Milorada Birčakovića
- T-39 AG-13 iz T-1, označena od strane svjedoka Milorada Birčakovića
- T-40 Zv.brg. nalog za vozilo marke *Opel Rekord*, ERN # 00694699-704, 03075152-57(ENG)
- T-41 Dijagram sistema veze sačinjen od strane svjedoka tokom pripreme, te naknadno obilježen na glavnom pretresu
- T-42 Izvod iz dnevnika dežurnog, ERN# 02935762-774
- T-43 fotografija Standarda i pritvorske jedinice, #23, označen kao DD-4, obilježen od strane svjedoka (označeni primjerak u posjedu Suda)
- T-43a Isto kao i T43 - i primjerak fotografije bez oznaka
- T-44 velika karta područja Srebrenice
- T-45 skica kancelarija u zgradi Standarda od strane svjedoka Jeremića
- T-46 fotografija zgrade Standarda - glavni ulaz
- T-47 DD-2 fotografije građevinskih mašina
- T-48 AG-12 iz T1 označene od strane svjedoka A-45
- T-49 AG-14 iz T1 označene od strane svjedoka A-45
- T-50 AG-15 iz T1 označene od strane svjedoka A-45
- T-51 AG-28 iz T1 označene od strane svjedoka A-45
- T-52 Inženjerijska četa Zv.brg. - nalozi za vozila za mjesec juli 1995.god.
- T-53 Registar s presretnutim razgovorima
- T-54 Isječci presretnutih razgovora

- T-55 Spisak pseudonima za svjedoke na okolnosti presretnutih razgovora (Povjerljivo)
- T-56 Karta područja s Okresanicom i Zvornikom
- T-57 Fotografija prijemnika/opreme
- T-58 Fotografija UHER uređaja
- T-59 Video zapis saslušanja svjedoka - terenska posjeta - 28. mart 2007.god. - Desimir Đukanović
- T-60 Izjava svjedoka br. 17-04/2-04-2-329/07- Desimir Đukanović
- T-61 Zapisnik o saslušanju svjedoka, video zapis od 28. marta 2008.g. - Desimir Đukanović
- T-62 Sporazum o imunitetu od 29.08.07.god. za svjedoka PW-2 u predmetu br. KT-RZ 132/06 (Povjerljivo)
- T-63 Odluka o imunitetu za svjedoka PW-2 u predmetu br. KT-RZ 132/06 (Povjerljivo)
- T-64 Neoznačena fotografija grada Bratunca iz zraka
- T-65 Fotografija grada Bratunca iz zraka označena od strane svjedoka A-42
- T-66 Fotografija grada Bratunca iz zraka označena od strane svjedoka ORIĆA
- T-67 Skica koju je ranije sačinio svjedok ORIĆ, područje oko škole VK u Orahovcu
- T-68 Neoznačena fotografija Potočara iz zraka
- T-69 Fotografija Potočara iz zraka na kojoj je svjedok Mirsada Malagić označio: 1. fabriku cinka, 2. barikade, 3. kuću u koju su odvedeni muškarci
- T-70 MM-V1- video snimak područja Srebrenice oko kruga baze UNPROFOR-a na dan 10. i 11. juli 1995.god.
- T-71 Fotografija ruksaka i torbi koje su ostavili Bošnjaci muškarci nakon razdvajanja u Potočarima
- T-72 Video MM-V2, video snimak iz Potočara juli 1995.god.
- T-73 Odluka o imunitetu za svjedoka PW-1, A-41 (Povjerljivo)
- T-74 Fotografija Bratunca iz zraka označena od strane svjedoka A-41
- T-75 Fotografija prednje strane O.Š. Vuk Karadžić

- T-76 Fotografija lijevog bočnog dijela O.Š. Vuk Karadžić
- T-77 Fotografija lijeve strane fiskulturne sale u Orahovcu
- T-78 Fotografija – dodatak fiskulturnoj Sali gdje su zarobljenici ukrcani u TAM
- T-79 Fotografija Potočara iz zraka sa označenim objektima - Ruez
- T-80 Fotografija O.Š. Kula
- T-81 Fotografija O.Š. Kula (u pravcu doma u Pilici)
- T-82 Fotografija ulaza u školsko dvorište Kula
- T-83 Fotografija škole u Kuli
- T-84 Fotografija donja strana škole u Kuli
- T-85 Nestali iz Srebrenice – osobe koje su prijavljene kao nestale nakon što su snage bosanskih Srba zauzele enklavu Srebrenica dana 11.07.1995. Sa prevodom.
- T-86 Pismo zamjenika MUP RS Tomislava Kovača srbijanskom i crnogorskom MUP-u u kojem traži pomoć na zaustavljanju izdavanja putnih isprava i odobravanja boravka u cilju olakšavanja vojne službe u RS
- T-87 Pismo MUP RS srbijanskom i crnogorskom MUP-u u kome se navodi ratno stanje koje je proglašeno na teritoriji Sarajevsko- romanijskog korpusa u RS odlukom predsjednika - kojim se traži pomoć na zaustavljanju neovlaštenog izlaska vojnih obaveznika RS iz RS u FRJ
- T-88 Pismo MUP-a RS, od Kovača Karadžiću u kojem se navodi da je srbijanski MUP predao 1586 vojnih obaveznika iz Srbije VRS-u.
- T-89 Pregled saznanja i oko ratišta, MUP-a RS. Srbijanski MUP i MUP RS su poslali 350 pripadnika jedinica za specijalne namjene. Dana 27. juna '95. će biti angažovani na trnovskom ratištu.
- T-90 Pregled MUP RS. Saznanja sa i oko ratišta. 2 voda srpskog MUP-a, Kajman i Plavi i Škorpion srbijanskog MUP-a su napali objekat Lučevik.
- T-91 Depeša MUP-a RS u kojoj se navodi da odred srbijanskog MUP-a (Kajman) djeluje sa VRS
- T-92 Depeša MUP-a RS u kojem se navodi da odred srbijanskom MUP-a (Kajman, Plavi i Škorpion) djeluju u BiH
- T-93 Izvještaj MUP-a RS o dvojici pripadnika srbijanskom MUP-a koji su povrijeđeni i prebačeni sa Treskavice do Srbinja
- T-94 Izvještaj MUP-a RS o četvorici pripadnika srbijanskog MUP-a, koji su povrijeđeni i prebačeni sa Treskavice u Srbinje

- T-95 Izvještaj MUP-a RS. Snage srbijanskog MUP-a zajedno sa VRS i MUP-om RS nastavljaju ofanzivne akcije usmjerene na kotu Lisičija Glava. Operacija Srebrenica počela 06. jula '95.
- T-96 Izvještaj MUP-a RS o dvojici pripadnika srbijanskog MUP-a koji su povrijeđeni i prebačeni sa Treskavice u Srbiju
- T-97 Izvještaj MUP-a RS u kojem se naređuje da se odredi RS i srbijanskog MUP-a upute 11. jula '95. u Srebrenicu
- T-98 Naređenje srbijanskog MUP-a u kojem se navodi da je snagama srbijanskog MUP-a naredeno da se povuku iz Trnova do 12.00 sati dana 20. jula '95. radi preuzimanja drugih zadataka
- T-99 Izvještaj MUP-a RS u kojem se navodi da je 5 pripadnika srbijanskog MUP-a povrijeđeno na prvoj liniji Trnovo.
- T-100 Izvještaj MUP-a RS u kojem se navodi da je srbijanski MUP na trnovskom ratištu zamjenila banjalučka jedinica specijalne policije.
- T-101 Izvještaj MUP-a RS u kojem se navodi da su 2 pripadnika srbijanskog MUP-a povrijeđena na Trnovo i prebačeni u bolnicu u Srbiju.
- T-102 Izvještaj MUP-a RS u kojem se navodi da su dva pripadnika srbijanskog MUP-a povrijeđena na Trnovu i prebačena u bolnicu u Srbiju
- T-103 Kabinet ministra MUP RS. Pismo upućeno Zajedničkom štabu PS MUP-a, RS i srbijanskog MUP u kojem se insistira na provođenju Karadžićevog naređenja.
- T-104 Fotografije ekshumacije obavljene u Godinjskim Barama, opština Trnovo, BiH
- T-105 Izvještaj kriminalističke laboratorije Ministarstva unutrašnjih poslova BiH. Vještačenje tragova pucanja iz vatrenog oružja u vezi dokaznih predmeta pronađenih na Godinjskim Barama, opština Trnovo, BiH
- T-106 DNA izvještaj u vezi pozitivne identifikacije Safeta Fejzića kao rezultat ekshumacije ljudskih ostataka na Godinjskim Barama, opština Trnovo, BiH
- T-107 Zapisnik broj: 07/22-55, izvod iz ukaza o imenovanju predsjednika , sudija i sekretara vojno-disciplinskog suda , u potpisu KARADŽIĆ
- T-108 Glavni štab, broj: 04/4-1237, KARADŽIĆEVA naredba za angažman snaga MUP RS, u potpisu MLADIĆ
- T-109 IKM 65. Motorizovanog puka, Procedure za postupanje sa ratnim zarobljenicima, u potpisu SAVČIĆ
- T-110 Odluka predsjednika RSs-a, sa odštampanim potpisima Dr. Biljane PLAVŠIĆ i Dr. Nikole KOLJEVIĆA. Također mjesto za potpis za Gen Maj Manojla MILANOVIĆA, načelnika štaba.

- T-111 GS VRS, informacija od sektora za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove broj: 28/16-288, gdje se spominje JNA, VJ i SRJ. U potpisu izvještaja oštampano ime pukovnika Miće GRUBORA, pomoćnika komadanta za poslove organizacije, mobilizacije i personala. Informacije o izjenama i dopunama preuzetog pravilnika o ličnom dohotku bivše JNA.
- T-112 Instrukcija sektora za bezbjednost Drinskog korpusa broj: 17/450, u vezi postupanja sa ratnim zarobljenicima i drugim osobama, u potpisu Maj Vujadin POPOVIĆ, načelnik za bezbjednost.
- T-113 Drinski korpus broj: 03/277-2, zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva, Operativa br. 7, u potpisu ŽIVANOVIĆ
- T-114 Drinski korpus br. 03/277-3, zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva, Op. br. 7/1, u potpisu ŽIVANOVIĆ
- T-115 Naređenje komande Biračke brigade Štabu zvorničke teritorijalne odbrane, u kojem se naređuje između ostalog da: "iseljenje muslimanskog stanovništva mora biti organizovano i u koordinaciji sa opštinama preko kojih se iseljenje provodi. Iseljavati se mogu samo žene i djeca, dok se vojno sposobni muškarci trebaju smjestiti u logore radi razmjene." Naređenje potpisuje Major Svetozar ANDRIĆ, komadant.
- T-116 Naređenje komande brigade Birač, u potpisu Maj Svetozar ANDRIĆ, komadant, naređuje uspostavljanje logora u Vlasenici (vjerovatno Sušica) i zabranjuje svaku proizvoljnu likvidaciju zarobljenika.
- T-117 Ratni dnevnik, knjiga 1, od 01. jula 1992. do 31. dec. 1992., sadrži rukom pisane dnevne unose o borbenim aktivnostima. bez navoda jedinica, područja: Boskovici, Kiseljak, Petkovci, Drinjača, Zvornik. Ovi dokumenti su bili pohranjeni u ladici i ostavljeni su u istom redoslijedu.
- T-118 Naređenje Drinskog korpusa broj: 2-216 Zvorničkoj brigadi, za dalje aktivnosti, u potpisu ŽIVANOVIĆ
- T-119 Naređenje Drinskog korpusa broj: 01/5-373, kojim se definišu zadaci iz uputa i traži se njihovo ispunjenje, vezano za zadatke koji se odnose na muslimanske enklave Srebrenica, Žepa i Goražde, u potpisu Živanović.
- T-120 Obrazac za registraciju vojnih obveznika 1. Bratunačke lake pješadijske brigade na ime Miroslava STANOJEVIĆA, rod. 10 apr. 1972., i prijava ranjavanja STANOJEVIĆA u Kravici dana 13.07.1995. u 12.00, svjedoci: Ivan SIMIĆ i Rade PETROVIĆ, na oba formulara stoji datum 25.07.1995., odobrio Vidoje BLAGOJEVIĆ.
- T-121 Naređenje Drinskog korpusa broj: 04/112-14 da se stabilizuje odbrana oko enklava Žepe i Srebrenice i stvore uslovi za oslobodenje enklava. Na naređenju odštampan potpis pukovnika Radislava KRSTIĆA, zamjenika komadanta.

- T-122 Naređenje Drinskog korpusa broj: 04/112-15, kao dodatak ranijem naređenju 04/112-14, da se stabilizuje odbrana oko enklava Žepa i Srebrenica i uspostave uslovi za oslobodenje enklava. Na naređenju otkucan potpis pukovnika Radislava KRSTIĆA, zamjenika komadanta.
- T-123 Naređenje Drinskog korpusa broj: 04/112-17 u vezi zatvaranja enklava Srebrenica i Žepa. U naređenju se navodi naređenje Drinskog korpusa 04/112-15, od 16.05.1995. i izvještaj 1.Plpbr 01-561/95, od 18.05.1995. Na naređenju otkucan potpis pukovnika Radislav KRSTIĆA, zamjenika komadanta.
- T-124 Naređenje 1. Birčanske pješadijske brigade broj: 03/2-28/2, na osnovu prikupljenih informacija u vezi ofanzivnih dejstava Muslimana i naređenja Drinskog korpusa strogo pov. broj: 04/112-14, od 15.05.1995. godine, prema kojem će naše snage sprovesti napad na enklave Srebrenica i Žepa dana 17.05.1995. u svrhu oslobodenja gore-pomenutih područja.
- T-125 Izvještaj SSNO, General-štaba oružanih snaga SFRJ, br. 277-1 u kojem se navodi da je 15.-16. februara, 1993. 975 boraca upućeno iz komande 2. korpusa, Tuzla za: Bratunac (850), Vlasenicu (30) i Srebrenicu (95). Naoružani su protiv-oklopnim sredstvima, automatskim i polu-automatskim puškama i io (optičkim) sredstvima za noćno osmatranje. u potpisu otkucano ime Gen. Maj. Branko CADJO.
- T-126 Izvještaj GŠ VJ br. 5-33 u kojem se navodi da smo iz povjerljivih izvora dobili informaciju da u EU vlada raspoloženje da i najmanji incidenti na teritoriji bivše BH, za koje bi se mogla okriviti srpska strana, bi mogli biti uzeti kao razlog za upotrebu zračne opomoći snagama UN-a. U potpisu izvještaja otkucano ime Gen. Puk. Momčila PERŠIĆA, načelnik general-štaba VJ.
- T-127 Izvještaj Zvorničke brigade broj: 430-01, izvještaj o borbenom putu i borbenoj gotovosti Zvorničke lake pješadijske brigade u periodu od 01.11.1992. i 01.11.1993., u potpisu PANDUREVIĆ
- T-128 5th Engineering Battalion Extraordinary report No. 107-1 to the Drina Corps command regarding a shooting incident, signed by SIMANIĆ
- T-129 Vanredni izvještaj 5. Inženjerijskog bataljona br. 107-2 komandi drinskog korpusa, koji navodi detalje o vojnicima koji su ranjeni u incidentu u kojem se pucalo iz vatrenog oružja u području Konjević Polja, u potpisu SIMANIĆ
- T-130 Borbeni izvještaj 5. Inženjerijskog bataljona br. 38-56 komandi Drinskog korpusa, u potpisu SIMANIĆ
- T-131 Izvještaj Zvorničke lake pješadijske brigade br. 430-01, o borbenom putu i borbenoj gotovosti Zvorničke lake pješadijske brigade u periodu od 1 novembra 1992. i 1. novembra 1993., u potpisu PANDUREVIĆ
- T-132 Dokument 5. korpusa br. 07/01-367-1/99

- T-133 Dokument Drinskog korpusa br. 04/156/6
- T-134 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-34/1
- T-135 Izjava AHMETOVIĆ, Nedžada, 28. divizija ARBiH.
- T-136 Dokument Drinskog korpusa br. 04/156-10
- T-137 Obavještajni dokument Drinskog korpusa br. 17/897
- T-138 Dokument Drinskog korpusa br. 21/6-686
- T-139 Dokument Drinskog korpusa br. 22/227
- T-140 Dokument 1. Milićke pješadijske brigade br. 06/11
- T-141 Obavještajni dokument Drinskog korpusa br. 17/895
- T-142 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-34/3
- T-143 Dokument glavnog štaba br. 03/3-193
- T-144 Obavještajni dokument Drinskog korpusa br. 17/896
- T-145 Dokument 1. Podrinjske lake pješadijske brigade br. 04/520-51/95
- T-146 Dokument Drinskog korpusa br. 03/156-12
- T-147 Dokument Drinskog korpusa br. 21/6-625
- T-148 Dokument glavnog štaba br. 03/4-1629
- T-149 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-37/1
- T-150 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-36/3
- T-151 Telegram br. 04-520-54/95
- T-152 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 03/157-12
- T-153 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 03/157-6
- T-154 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-37/4
- T-155 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-38/1
- T-156 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-37/2
- T-157 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-37/3
- T-158 Dokument Zvorničke brigade br. 05/283-03

- T-159 Dokument glavnog štaba br. 3/4-1731
- T-160 Dokument 4. radio-prislušne jedinice Drinskog korpusa br. 13-38/4
- T-161 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-162 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-163 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-164 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-165 Specijalni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-166 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-167 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-168 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-169 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-170 Specijalni borbeni izvještaj Drinskog korpusa
- T-171 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-172 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-173 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-174 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-175 Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-176 Specijalni borbeni izvještaj Drinskog korpusa.
- T-177 Zvornička brigada - bilježnica dežurnog operativnog
- T-178 Zvornička brigada - Izvještaji dežurnog operativnog (jedna stranica nedostaje - izvještaji za 07.08.95. i 08.09.95.)
- T-179 Zvornička brigada - ratni dnevnik br. 5
- T-180 Zvornička brigada - bilježnica operativnog dežurnog
- T-181 Zvornička brigada - dnevnik operativnog dežurnog
- T-182 Popratno pismo komisije RS za Srebrenicu šefu kancelarije MKSJ-a u Banja Luci, sa opisom dokumenta koji se dostavljaju.

- T-183 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-185, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-184 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-186, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-185 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-187, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-186 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-188, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-187 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-189, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-188 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-190, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-189 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-191, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-190 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-192, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-191 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-193, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-192 Izvještaj o stanju na ratištu Glavnog štaba VRS-a. Izvještaj 03/3-194, otkucan potpis Radivoja MILETIĆA.
- T-193 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-195, odštampani potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-194 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-196, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-195 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-197, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-196 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-198, odštampani potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-197 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-199, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-198 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-200, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-199 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-201, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.

- T-200 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-202, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-201 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-203, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-202 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-204, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-203 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-205, odštampan potpis:
Radivoje MILETIĆ.
- T-204 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-206, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-205 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-207, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-206 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-208, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-207 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-209, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-208 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-210, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-209 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-211, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-210 Izvještaj GŠ VRS o stanju na ratištu. Izvještaj br. 03/3-212, odštampan potpis: Radivoje MILETIĆ.
- T-211 Zahtjev Ministarstva odbrane za mobilizaciju motornih vozila, br 02/21-3656/95, potpisao Momčilo KOVAČEVIĆ.
- T-212 Naredenje Ministarstva odbrane Zvornik za mobilizaciju autobusa da se pošalju u Bratunac na sportski stadion, br. 02-78/95 potpisao Stevan IVANOVIĆ.
- T-213 Naredenje Ministarstva odbrane Zvornik za mobilizaciju motornih vozila /nečitko/ br. 02-78/95.
- T-214 Naredenje Ministarstva odbrane Zvornik za mobilizaciju svih raspoloživih autobusa, br. 02-78/95, odštampani potpis: Stevan IVANOVIĆ.
- T-215 Naredenje Ministarstva odbrane Zvornik za mobilizaciju svih raspoloživih autobusa, br. 02-79/95, odštampani potpis: Stevan IVANOVIĆ.

- T-216 Zahtjev Zvorničke brigade, br. 01-257, za mobilizaciju sedam autobusa, potpisao Vinko PANDUREVIĆ.
- T-217 Zahtjev Ministarstva odbrane RS, 02-21-3614/95, za 20 autobusa /djelimično čitko/, potpisao Momcilo KOVAČEVIĆ.
- T-218 Naređenje Bratunačke brigade br.04/254-58 za mobilizaciju obveznika radne obaveze, i spisak preduzeća gdje će se obveznici rasporediti, potpisao Vidoje BLAGOJEVIĆ.
- T-219 Naređenje Ministarstva odbrane Zvornik, br. 02-81/95, mobilizacija svih vojno sposobnih muškaraca za "obezbjedenje" terena od muslimanskih grupa koje bježe iz Srebrenice. Potpisao Stevan IVANOVIĆ
- T-220 Depeša - Naređenje predsjednika RS, br. 01-1118/95
- T-221 Naređenje Drinskog korpusa br. 05/1-205, za mobilizaciju svih vojno sposobnih muškaraca za ratna dejstva u zoni odgovornost Korpusa, odštampan potpis: general major Milenko ŽIVANOVIĆ.
- T-222 Naređenje Predsjednika RS-a, br 01-1118/95, kojom se uvodi najviši novo borbene gotovosti u RS-u u cilju "slamanja opšte ofanzive na RS" i poraza neprijatelja. Naređenje sadrži potpis Radovana KARADŽIĆA i pečat.
- T-223 Zapovest Drinskom korpusu za aktivna borbena dejstva, br. 04/156-2, radi odsecanja enklava Srebrenice i Žepe i stvaranja uslova za njihovu "eliminaciju", potpisao general major Milenko ŽIVANOVIĆ.
- T-224 Naređenje Glavnog štaba VRS, generala Ratka MLADIĆA, br. 03/4-1790 za uvođenje pune borbene gotovost u VRS.
- T-225 Djelimično čitka depeša MUP-a RS Sarajevo, RDB, br. 05-1905/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, vjerovatno obavještajni izvještaj.
- T-226 Obavještajni izvještaj, br.05-1920/95, RDB Sarajevo, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-227 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-1936/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-228 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-1935/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-229 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-1989/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-230 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2018/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova.
- T-231 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2000/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.

- T-232 Depeša obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2037/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-233 Depeša obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2046/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-234 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2083/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-235 Depeša obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2097/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-236 Depeša /obavještajni izvještaj/ RDB Sarajevo, br. 05-2274/95, zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis: Dragan KIJAC.
- T-237 Završni Izvještaj Komisije Republike Srpske za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995.
- T-238 Završni Izvještaj Komisije Republike Srpske za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. (engleska verzija)
- T-239 Izvještaj Druge armijske oblasti VJ o stanju na ratištu, br. 5-24, potpisao general majorj Božidar BABIĆ (dio 0362-5104-0362). 5523)
- T-240 Protokol bolnice u Zvorniku, direktor bolnice, ĐERIĆ, Ljubomir, potpisao je stavio pečat na ovu kopiju, koja je izvorna kopija originala Protokola. (djelimičan engleski prevod)
- T-241 Bilješke s razgovora s uhapšenim pripadnicima ARBiH, Mehmedom NUKIĆEM i Enverom BEHTIĆEM. Nepotpisano.
- T-242 Bilješke s razgovora s uhapšenim pripadnikom ARBiH, Seadom Salihovićem. Nepotpisano.
- T-243 Članak iz publikacije Drinski pod naslovom, "Na putu ka pobjedi"
- T-244 Članak iz publikacije Drinski pod naslovom, "Naserov begluk više ne postoji"
- T-245 Izvještaj pod naslovom "Cannonic /nepoznata rječ/: Drinski korpus (1992-1995) vojna ekspertiza" autori Enver HADŽIHANOVIĆ, Kadir JUSIĆ i Munib MILISIĆ
- T-246 Dokument ARBiH, br. 09/13-77, potpisao brigadni general. Mustafa HAJRULAHOVIĆ-TALIJAN
- T-247 Crno bijela fotografija snimljena iz vazduha pod naslovom "Pripreme za premještanje izbjeglica, enklava Žepa, Bosna i Hercegovina"
- T-248 Publikacija Drinski, članak iz jula 1995. pod naslovom "Demilitarizovana zona Žepa", autor Milan Pantić

- T-249 Izvještaj Glavnog štaba br. 07/21-393, u vezi s dezinformacijama koje se šire putem medija. Citira generala GVERU.
- T-250 Naredenje glavnog štaba, br. 03/4-1037, u vezi s taocima, pripadnicima UNPROFOR-a, odštampani potpis MILANOVIĆA
- T-251 Naredenje Glavnog štaba, br. 06/18-249, u vezi s kretanjem konvoja UNPROFOR-a u enklave Žepa i Srebrenica, odštampani potpis: MILETIĆ
- T-252 Vojska Republike Srpske "Analiza borbene gotovosti i aktivnosti Vojske Republike Srpske u 1992. godini"
- T-253 Naredenje Glavnog štaba VRS, br. 15/354-40, koje definiše nadležnost i kadrovska pitanja u Organu za moral, vjerska pitanja i pravne poslove, propratno pismo potpisao Slobodan CEROVIC
- T-254 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-713, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Svetozar ANDRIĆ
- T-255 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-714, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Svetozar ANDRIĆ
- T-256 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-715, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Svetozar ANDRIĆ
- T-257 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-716, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Svetozar ANDRIĆ
- T-258 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-717, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Svetozar ANDRIĆ
- T-259 Redovni borbeni izvještaj 1. biračke brigade, br. 03/1-718, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: pukovnik Ljubomir VLAČIĆ
- T-260 Dokument Skelanske brigade, br. 01/1-438, upućen Komandi Drinskog korpusa u vezi s premještajem ljudstva MUP-a, odštampani potpis: Bosko VUKOVIĆ
- T-261 Specijalni borbeni izvještaj Skelanske brigade, br. 01/1-289, upućen komandi Drinskog korpusa, odštampani potpis: Boško VUKOVIĆ
- T-262 Borbeni izvještaj Komande 5. inženjerijskog bataljona, br. 38-54, potpisao major Mile SIMANIĆ
- T-263 Borbeni izvještaj Komande 5. inženjerijskog bataljona, br. 38-55, potpisao major Mile SIMANIĆ
- T-264 Borbeni izvještaj Komande inženjerijskog bataljona, br. 38-58, potpisao major Mile SIMANIĆ

- T-265 Borbeni izvještaj Komande 5. inženjerijskog bataljona, br. 38-60 potpisao br. 38-60, potpisao kapetan Milenko AVRAMOVIĆ
- T-266 Izvještaj Drinskog korpusa, br. 4/3-4, upućen Glavnom štabu VRS, sa spiskom starješina Drinskog korpusa, upućivanje po članu, 271, potpisano za pukovnika Milutina SKOČAJIĆA
- T-267 Spisak oficira upućenih od strane vojske SRJ na osnovu člana 271, nepotpisano
- T-268 Naredenje Glavnog štaba VRS, br. 30/10-168, u vezi s organizacijsko-formacijskim izmjenama Drinskog korpusa VRS, potpisao general Ratko MLADIĆ
- T-269 Naredenje glavnog štaba VRS, br. 03/4-1807, za zauzimanje odbrambenih linija i popravljjanje taktičke pozicije u oblasti enklava Srebrenica I Žepa, odštampani potpis: general Ratko MLADIĆ
- T-270 Izvještaj Glavnog štaba VRS, br. 03/3-201, u vezi sa situacijom na frontu, odštampani potpis: general MILETIĆ
- T-271 Izvještaj 4. voda za radio izvidanje, br. 13-6/4, u vezi s komunikacijom iz Žepe, razbijenim jedinicama ARBiH iz Srebrenice i Tuzle, odštampani potpis: poručnik Mirko PETROVIĆ
- T-272 Vanredni izvještaj 4. voda za radio izvidanje, br. 13-36/3, u vezi s prisluškivanjem komunikacija ARBiH koje se odnose na planirane proboje linija VRS, odštampani potpis: poručnik Mirko PETROVIĆ
- T-273 Vanredni izvještaj 4. voda za radio izvidanje u vezi s prisluškivanjem komunikacija ARBiH, br. 13-37/4, u kojem se izvještava o napadu ARBiH pod vodstvom Namera ORIĆA, odštampani potpis: poručnik Mirko PETROVIĆ
- T-274 Vanredni izvještaj 4. voda za radio izvidanje, br. 13-37/3, u vezi s prisluškivanjem komunikacija ARBiH, u kojem se izvještava o napadu ARBiH pod vodstvom Namera ORIĆA, odštampani potpis: poručnik Mirko PETROVIĆ
- T-275 Vanredni izvještaj 4. voda za radio izvidanje, br. 13-37/2, u vezi s prisluškivanjem komunikacija ARBiH, u kojem se izvještava o prvom pojavljivanju Namera Orića na radiju u posljednja dva mjeseca, odštampani potpis: poručnik Mirko PETROVIĆ
- T-276 Poruka Drinskog korpusa br. 01/5-217, potpisao Milenko ŽIVANOVIĆ
- T-277 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1699, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-278 Vanredni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 707/95, odštampani potpis: kapetan Čedomir BRAJKOVIĆ

- T-279 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1700, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-280 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1703, odštampani potpis: vodnik Dragomir LALOVIĆ
- T-281 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1702, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-282 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1702, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-283 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1704, odštampani potpis: zastavnik Živadin PAVLOVIĆ
- T-284 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1708, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-285 Redovni borbeni izvještaj 1. lake pješadijske brigade Milići, br. 332-1709, odštampani potpis: kapetan Milomir NASTIĆ
- T-286 Prva Milićka laka pješadijska brigada, redovni borbeni izvještaj broj 332-1710, u potpisu Kapetan Milomir NASTIĆ
- T-287 Prva Milićka laka pješadijska brigada, redovni borbeni izvještaj broj 332-1711, u potpisu Kapetan Milomir NASTIĆ
- T-288 Prva Milićka laka pješadijska brigada, redovni borbeni izvještaj broj 332-1712, u potpisu Kapetan Milomir NASTIĆ
- T-289 Prva Milićka laka pješadijska brigada, naredba broj: I/01-809-1, odnosi se na obezbjeđenje puta, u potpisu kapetan Milomir NASTIĆ
- T-290 Prva Milićka laka pješadijska brigada, izvještaj broj: 332-1705 o uključivanju jedinica Prve pješadijske brigade, u potpisu Kapetan. Milomir NASTIĆ
- T-291 Generalštab, izvještaj broj: 03/4-1654 u vezi odlaska pješadijske čete za pomoć Prvoj Zvorničkoj pješadijskoj brigadi, u potpisu Maj. Gen. Radivoje MILETIĆ
- T-292 Prva Zvornička pješadijska brigada, dokument broj: 01-271 u vezi sa popunom bataljona, u potpisu Potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ
- T-293 Prva Zvornička pješadijska brigada, dokument broj: 01-272 u vezi sa zahtjevom za rotaciju osoblja, u potpisu Potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ
- T-294 Zvornička brigada, interni borbeni izvještaj broj: 06-224/2, u potpisu Potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ

- T-295 Ministarstvo odbrane RS, naredba broj: 02-78/95 se odnosi na autobuse, u potpisu Stevan IVANOVIĆ
- T-296 Ministarstvo odbrane RS, naredba broj: 02-79/95, odnosi se na mobilizaciju autobusa i kamiona, u potpisu Stevan IVANOVIĆ
- T-297 Ministarstvo odbrane RS, naredba broj: 02-81/95, odnosi se na mobilizaciju vojnih obveznika, u potpisu Stevan IVANOVIĆ
- T-298 Drinski korpus, zahtjev broj. 05/1-241, odnosi se mobilizaciju vojnih obveznika, u potpisu Maj. Gen. Radislav KRSTIĆ
- T-299 Drinski korpus, Upustvo broj: 03/57-1 o isključivanju telefonskih i telegrafskih linija na području borbenih operacija, u potpisu Maj. Gen. Milenko ŽIVANOVIĆ
- T-300 Drinski korpus, Obavještajni izvještaj broj: 17/918, u potpisu Maj. Pavle GOLIĆ
- T-301 Drinski korpus, Naredba broj: 04/156-28 o uključivanju jedinica za pomoć Prvoj zvorničkoj pješadijskoj brigadi u borbenim aktivnostima, u potpisu Gen. Maj. Radislav KRSTIĆ
- T-302 Drinski korpus, Naredba broj: 03/157-7 o povratu opreme Prve zvorničke pješadijske brigade, u potpisu Gen. Maj. Radislav KRSTIĆ
- T-303 Drinski korpus, dokument broj: 23-102, spisak ranjenika koji su se liječili u Bolnici Sv. Nikola, u potpisu Poručnik. Dr. Slobodan DOŠIĆ
- T-304 Ministarstvo odbrane RS, Naredba broj: 02-143/95 o iznalaženju određenog medicinskog osoblja za Zvorničku brigadu, u potpisu Kapetan Stevan IVANOVIĆ
- T-305 Prva Zvornička pješadijska brigada, dokument broj: 01-609, pregled inženjerskih jedinica za 1995. godinu, u potpisu Poručnik. Vinko PANDUREVIĆ
- T-306 Centar javne bezbjednosti Zvornik, izvještaj broj: 12-6/08-512/95 o situaciji na području Zvornika
- T-307 Zvornička brigada dokument broj: 01-272 zahtjev za rotaciju osoblja, u potpisu Potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ
- T-308 Drinski korpus, dokument broj: 04/156-14 kojim se traži informacija o rezultatima pretresa terena, u potpisu Poručnik. Slobodan ČEROVIĆ
- T-309 Zvornička brigada, Naredba broj: 898-1 odnosi se na zone odgovornosti za borbene operacije bataljona, u potpisu Maj. Dragan PETKOVIĆ

- T-310 Drinski korpus, Naredba broj: 2-159 odnosi se na zone odgovornosti za borbene operacije brigada, u potpisu pukovnik Milenko ŽIVANOVIĆ
- T-311 Na fotografiji se nalaze (sa lijeva na desno): Branislav Puhalo, Miladin Kenjić, Rajko Banduka, Ljubisa Beara i Zoran Zrnić.
- T-312 Naredba za ekshumaciju tijela na lokaciji Godinjske Bare, Opština Trnovo, BiH, gdje je locirano 5 tijela.
- T-313 Izvještaj o izvršenoj ekshumaciji i obdukciji tijela sa lokacije Godinjske Bare, Opština Trnovo, BiH
- T-314 Izvještaj kriminalističko tehničke istrage na lokaciji Godinjske Bare, Opština Trnovo, BiH
- T-315 Svjedočenje medicinskog vještaka u vezi sa ekshumiranih na lokaciji Godinjske Bare, Opština Trnovo, BiH
- T-316 Zbirka napravljena od 21 fotografije sa videa V000-5095 na kojima se mogu identifikirati žrtve
- T-317 Dopis Sekretarijata RS za odnose sa MKSJ i istrage ratnih zločina broj. 02/1-773-638/03, od 22. sept. 2003. godine, poslano MJKS-u, sadrži pečat i potpis direktora Dejana MILETIĆA. Prema odluci Doma za ljudska prava za BiH od 7. marta 2003. godine Miletić dostavlja preliminarni izvještaj Vlade RS (o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine).
- T-318 Dopis Kancelarije za pravno zastupanje Vlade RS broj: 02-052-84-3/03, od 8. sept. 2003. godine, sadrži pečat i potpis Milana S. DUPORA poslano Sekretarijatu RS za odnose sa MKSJ, na ruke direktora Dejana MILETIĆA. U skladu sa odlukom Doma za ljudska prava za BiH gosp. Dupor dostavlja izvještaj Vlade RS o mjerama koje je RS poduzela u vezi događaja u Srebrenica u predmetu Srebrenica (događaji iz jula 1995. godine) za prosljeđivanje MKSJ-u.
- T-319 Vlada RS, Kabinet Predsjednika, dopis br. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine Domu za ljudska prava BiH, na ruke Olge KAPIĆ, sadrži pečat i potpis Predsjednika Dragana MIKERIĆA: statusni izvještaj o poduzetim mjerama u predmetu Srebrenica (49 žalbi) uključujući i spisak dokumenata koji se nalaze u prilogu izvještaja.
- T-320 Odluka Vlade RS br. 02/1-020-774/03 od 21. aug. 2003. godine, sadrži pečat i popis Predsjednika Dragana MIKERIĆA o dodjeli finansijskih sredstava za sprovođenje mjera naređenih odlukom Doma za ljudska prava BiH od 7. mart 2003. godine. Ovo je izvještaj Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima iz jula 1995. godine, br. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine.

- T-321 Sekretarijat Vlade RS, dokument broj 0/01-SL/03 od 15. sep 2003. godine, sadrži pečat i potpis sekretara Biljane SIMEUNOVIĆ: izvadak iz zapisnika sa 28 sjednice Vlade RS održane 31. jula 2003. godine kada je Milan DUPOR prezentirao izvještaj br. 02-052-70/03 od 30. jula 2003. godine o izvršenju odluke Doma za ljudska prava BiH od 7. maja 2003. godine. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine
- T-322 Izvještaj RS o ranijim uplatama za Fondaciju Srebrenica - Potočari od 4. sep 2003. godine, sadrži pečat, a potpis je nečitak. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine
- T-323 Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, dopis Vladi RS br. K/B-3236-2/03 od 28. aug 2003. godine, sadrži pečat i potpisano je u ime Ministra Zore ČORIĆ . Čorić dostavlja izvještaj o poduzetim mjerama i aktivnostima na bacanje sjene na događaje iz jula 1995. godine u Srebrenici. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine 01-2135/03 od 5. sep 2003. godine
- T-324 Ministrstvo unutrašnjih poslova RS, Uprava krim policije, izvještaj broj: 02/3 od 28. aug 2003. godine, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA o poduzetim mjerama i aktivnostima na bacanje sjene na događaje u Srebrenici iz jula 1995. godine. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine.
- T-325 Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Centar javne bezbjednosti Bijeljina, dopis broj: 12-02/4-233-762/03 od 27. aug 2003. godine Glavnom tužiocu BiH, u potpisu načelnik Mile PEJ^IC: izvještaj o sakupljenim informacijama i dokazima u vezi događaja iz 1995. godine u Srebrenici. Neke osobe koje su spomenute u izjavama Nikolića i Obrenovića kao potencijalni počinioci su identifikovani i ispitani. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine
- T-326 Dopis Tužilaštva BiH broj: A-226/03 od 13. aug 2003. godine Centru javne bezbjednosti Bijeljina, sadrži pečat i potpis zamjenika tužioca Meddžide KRESO : upute koje mjere treba poduzeti u vezi istrage o događajima iz jula 1995. godine u Srebrenici, Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine.
- T-327 Dopis Centra javne bezbjednosti Bijeljina, Odsjek krim policije broj: 12-02/4-233-762/03 od 6 .aug 2003. godine Javnom tužiocu BiH, sadrži pečat i potpis načelnika Mila PEJIĆA. Pejić obavještava o poduzetim mjerama u vezi istrage događaja iz jula 1995. godine i dostavlja neke zahtjeve i izjave u vezi sa ovom stvari. Ovaj dio je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003.godine

- T-328 Službena zabilješka Stanice javne bezbjednosti Zvornik, br. 12-1/02-2-230-118/03 od 15. aug 2003. godine, nacrt i u potpisu je Zoran RADIVOJEVIĆ. Ovo je izvještaj o njihovom nalazu. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003. godine
- T-329 Radni plan Stanice javne bezbjednosti Zvornik br. 12-1/02-2-230-26/03 od 13. aug 2003. godine o tome kako nastaviti sa istragom o događajima iz jula 1995. godine u Srebrenici. Ovo je plan koji su sačinili i potpisali Zoran RADIVOJEVIĆ i Danijela DJERIĆ, a odobren je i potpisan od strane načelnika Odsjeka krim. uprave Stanimira VIDOVIĆA i načelnika Stanice javne bezbjednosti Milorada MARIĆA.. Dio je izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine
- T-330 Dopis Uprave policije, Sarajevo broj: 09-12/1-04-3-4786 od 18. aug 2003. godine Upravi krim policije RS, sadrži pečat i potpis direktora Zlatko /?, (prezime je nečitko) o tome da sarajevska policija nema istržni spis o događajima u Srebrenici. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sep 2003. godine
- T-331 Dopis Uprave krim. policije RS br. 02/3- strogo povjerljivo 247/03 od 21. aug 2003. godine, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAĆA o Štabu VRS. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine
- T-332 Dopis Uprave krim. policije RS broj: 02/3- strogo povjerljivo 247/03 od 5. aug 2003. godine štabu VRS sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine
- T-333 Dopis Uprave krim policije RS broj: 02/3- 6374/03 od 31. jula 2003. godine Upravi policije Sarajevo, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine
- T-334 Dopis Uprave krim. policije RS broj: 02/3- 6374/03 od 31. jula 2003. godine Kancelariji za traženje nestalih i zarobljenih lica, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine
- T-335 Dopis Uprave krim. policije RS broj: 02/3-6374/03 od 31. jula 2003. godine, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA Sigurnosno obavještajnoj službi. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003. godine

- T-336 Dopis Uprave krim policije RS broj: 02/3-6374/03 od 31. jula 2003. godine Birou RS za odnose sa MKSJ-om i istrage ratnih zločina, sadrži pečat i potpis načelnika Milorada JELISAVCA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-337 Dokument Ministarstva za unutrašnje poslove RS broj: strogo povjerljivo 02/240/03 od 31. jula 2003. godine: razuman plan za krivične postupke u vezi sa događajima iz jula 1995. godine u Srebrenici. Ovaj plan su sačinili i potpisali: Milorad JELISAVAC, Milun MILANOVIĆ, Mile PEJČIĆ i Zoran PETRIĆ, odobren i potpisan od strane Direktora Policije Radomira NJEGUŠA i Ministra Zorana ĐERIĆA . Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-338 Dopis Ministarstva odbrane broj: 8/1-01-012-36/03 od 1. sept. 2003. godine Vladi RS, u potpisu Ministar Milovan STANKOVIĆ: izvještaj i rezultati istrage o događajima iz jula 1995. godine u Srebrenici po Odluci Doma za ljudska prava. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-339 Ministarstvo odbrane RS, Služba bezbjednosti odbrane, uprava bezbjednosti, dokument broj: 01/1-162-4 od 28. aug. 2003. godine poslano Ministru Ministarstva odbrane RS, sadrži pečat i potpis načelnika Gen.Maj. Dragomira KESEROVIĆA je detaljan izvještaj po Odluci Doma za ljudska prava. o rezultatima istrage o događajima iz 1995. godine u Srebrenici. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-340 Odluka Ministarstva odbrane RS br. 8/1-01-012-361/03 od 18. aug. 2003. godine, potpisana u ime Ministra Milovana STANKOVIĆA o izboru članova Komisije za uklanjanje negativnosti da bi se istražili događaji iz jula 1995. godine u Srebrenici. Izabrani su: Slavko MARIC voda tima, vještak, Aleksa VULIN, Rajko BLAGOJEVIC, Branko VIGNJEVIC, Milena VOKIC i Ranko GLAMOCANIN. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-341 Spisak lica u profesionalnoj Vojnoj službi VRS, nije datiran, nema naznačenog autora spiska. Na spisku se nalaze uglavnom pripadnici 65. Zaštitinog puka sa naznačenim datumom rođenja, činom i napomenom /? jedinica u kojoj su prebačeni/? Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine

- T-342 Naredba Ministarstva odbrane RS broj: 8/1-01-173/03 od 6. aug. 2003. godine, u potpisu Ministar Milovan STANKOVIĆ kojom se naređuje da načelnik Generalštaba VRS da uporedi informacije u vezi sa događajima iz jula 1995. godine u Srebrenici i da do 1. sept. 2003. godine obavijesti Ministarstvo odbrane o tome. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-343 Naredba Ministarstva odbrane RS broj: 8/1-01-173/03 od 6. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis Ministra Milovana STANKOVIĆA kojom se naređuje Upravi sigurnosti da uporedi informacije u vezi događaja iz jula 1995. godine u Srebrenici i da o tome obavijesti Ministarstvo odbrane do 1. sept. 2003. godine. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-344 Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS, dopis broj: 317/03 od 22. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis VD direktora Aleksandra RADETE poslan na ruke M. JELISAVCA, Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprava krim.policije. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-345 Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS, dopis broj: 339/03 od 28. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis VD direktora poslan na ruke . M. DUPORA, Kancelarija pravnog zastupnika RS. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-346 Državna komisija RS za razmjenu ratnih zatvorenika i nestalih lica, djelimično nečitak dokument broj: 193/97 od 2. maja 1997. godine sačinjen od strane Milana IVAN^EVIĆA, sadrži pečat i potpis predsjednika Komisije Jove ROSIĆA: izvještaj o djelimičnom čišćenju područja Kravica/Srebrenica u toku kojeg je nađeno 67 ubijenih Muslimana.
- T-347 Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS, dokument broj: 338/2003 od 28. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis direktora Aleksandra RADETE. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-348 Kancelarija premijera RS, dopis broj: 01-1986/03 od 21. aug. 2003. godine MKSJ-u, Predsjedniku Theodoru MERONU, sadrži pečat i potpis Premijera Ministra Dragana MIKERIĆA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-349 Sekretarijat RS za odnose sa MKSJ-om i istrage ratnih zločina, dopis broj: 02/1-773-570/03, od 22. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis Dejana MILETIĆA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine

- T-350 Sekretarijat RS za odnose sa MKSJ-om i istrage ratnih zločina, dopis broj: 02/1-773-571/03 od 22. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis Dejana MILETIĆA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-351 Kopija dokumenta broj: 0339-5245-0339-5246: Sekretarijat RS za odnose sa MKSJ-om i strage ratnih zločina, dopis broj: 02/1-773-570/03 od 22. aug. 2003. godine, sadrži pečat i potpis Dejana MILETIĆA. Ovo je dio izvještaja Vlade RS o sprovedenim istragama o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine, broj. 01-2135/03 od 5. sept. 2003.godine
- T-352 Obavještajno sigurnosna služba RS, dopis broj: 10-01-924/03 od 3. sept. 2003. godine Sekretarijatu Vlade RS, sadrži pečat i potpis direktora Riste ZARIĆA . Postoje indicije da su neki grobovi premješteni.
- T-353 Državna granica Bratunac, stanica kontrolne policije, potvrda broj: 01/2-4.3-48/95 od 20. jula 1995. godine o predaji Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA bratunačkoj Prvoj lakoj pješadijskoj brigadi, sadrži pečat i potpise Vidoja RADOVIĆA iz Bratunačke policije kao lice koje je predalo lica i Momira NIKOLIĆA iz bratunačke brigade kao primaoca lica.
- T-354 Državna granica Ljubovija, izvještaj stanice kontrolne policije broj: 28-193/95 od 20. jula 1995. godine, o predaji Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA bratunačkoj stanici kontrolne policije Državne granice Bratunac. Sadrži pečat i potpise Zorana SEVIĆA. lica koje je predalo Muslimane i Vidoja RADOVIĆA, lica koje ih je preuzelo.
- T-355 Državna granica Bratunac, stanica kontrolne policije, službena zabilješka od 20. jula 1995. godine, potpisu Vidoje RADOVIĆA, o primopredaji Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA koji su deportirani iz Srbije i preuzeti od strane stanice kontrolne policije državne granice Bratunac i predati Komandi Prve bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-356 Državna granica Bratunac, stanica kontrolne policije, Potvrda broj: 1/2-4.3-33/95 od 5.maja 1995. godine, o predaji Muslimana Seid MEHMEDOVIĆA i Mirsada GAVELJIĆA Šefu Obavještajne službe Prve Bratunačke lakoj pješadijske brigade, Potvrda sadrži pečat i potpisana je od strane Vidoja RADOVIĆA lica koje je predalo i Momira NIKOLIĆA lica koje je preuzelo Muslimane. .
- T-357 Izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, Državne granice Bajina Basta, stanice kontrolne policije .broj: 28-158/95 od 5. maja 1995. godine, o predaji Muslimana Seida MEHMEDOVIĆA i Mirsada GAVELJIĆA koji su prešli granicu i predati stanici kontrolne policije Državne granice Bratunace. Ovaj dokument nije kompletan, nedostaje potpis.

- T-358 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 5. maja 1995. godine, potpisana od strane Vidoja RADOVIĆA u kojoj stoji da je deportirane Muslimane - Seid MEHMEDOVIĆ i Mirsad GAVELJIĆ, preuzela stanica kontrolne policije Državne granice Bajina Basta i predala Komandi Prve bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-359 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac broj: 01/2-4.3-47/95 od 23. jula 1995. godine o predaji Muslimana Abdurahmana MALKIĆA, Hamdije MALKIĆA, Hamze MALKIĆA, Hariza IBRAHIMOVIĆA, Hazima IBRAHIMOVIĆA i Fahrudina IBRAHIMOVIĆA koji su prešli granicu i predati Prvoj Bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Sadrži pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA koji je predao Muslimane i Momira NIKOLIĆA lica koje ih je preuzelo.
- T-360 Izvještaj Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta broj: 28-240/95, od 23. jula 1995., godine i predaji Muslimana Hariza IBRAHIMOVIĆA, Hazima IBRAHIMOVIĆA i Fahrudina IBRAHIMOVIĆA koji su prešli granicu i predani stanici kontrolne policije Državne granice Bratunac u mjestu Skelani. Potvrda je potpisana od strane Riste SEOVCA lica koje ih je predalo i Pere MILIĆA lica koje je preuzelo Muslimane.
- T-361 Izvještaj Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta broj: 28-241/95 od 23. jula 1995. godine o predaji Muslimana Abdurahmana MALKIĆA, Hamdije MALKIĆA i Hamze MALKIĆA koji su prešli granicu i predani stanici kontrolne policije Bratunac u mjestu Skelani. Izvještaj je potpisan od strane Riste SEOVCA lica koje je predalo i Pere MILIĆA lica koje je preuzelo Muslimane.
- T-362 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 23. jula 1995. godine o predaji Muslimana Abdurahmana MALKIĆA, Hamze MALKIĆA /najvjerovatnije Hamdije MALKIĆA/, Hamze MALKIĆA, Hariza IBRAHIMOVIĆA, Hazima IBRAHIMOVIĆA i Fahrudina IBRAHIMOVIĆA koji su prešli granici. Oni su preuzeti od strane stanice kontrolne policije Državne granice Bajina Basta i predati Komandi Prve lake bratunačke pješadijske brigade. Ovaj dokument je sačinio i potpisao Vidoje RADOVIĆ.
- T-363 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-49/95, od 24. jula 1995., u vezi sa primopredajom Muslimana Fahrudin AVDIĆA, Mefail RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferid HALILOVIĆA, Muharem HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA koji su prešli granicu u 1. bratunačku laku pješadijsku brigadu. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ da ih je predao, a Momir NIKOLIĆ da ih je primio.

- T-364 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta br. 28-242/95, od 24. jula 1995., o primopredaji Muslimana Fahrudina AVDIĆA Mefaila RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferida HALILOVIĆA, Muharema HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA koji su prešli granicu do Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ da ih je primio, a Risto SEOVAC da ih je predao.
- T-365 Izvještaj Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 24. jula 1995., koji je napisao i potpisao Vidoje RADOVIĆ u vezi sa primopredajom Muslimana Fahrudina AVDIĆA, Mefaila RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferida HALILOVIĆA, Muharema HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA koji su prešli granicu. Muslimani su deportovani iz Srbije, preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta i predati komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-366 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-50/95 od 26. jula 1995., u vezi sa primopredajom Muslimana Sadika ISAKOVIĆA, Nasira DURAKOVIĆA i Emira DURAKOVIĆA koji su prešli granicu, predaju ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac, a za preuzimanje Momir NIKOLIĆ iz 1. bratunačke lake pješadijske brigade. Takođe su predati novac i pištolj koji su od njih oduzeti, kao i novac oduzet od Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA koji su predati 20. jula 1995.
- T-367 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br.28-199/95, od 26. jula 1995., o primopredaji Muslimana Sadika ISAKOVIĆA, Nasira DURAKOVIĆA i Emira DURAKOVIĆA koji su prešli granicu, preuzimanje ovjerio pečatom i potpisao Dragan VASILJEVIĆ iz Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac, a predaju potpisao Zoran SEVIĆ iz Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija. Takođe su predati novac i pištolj koji su oduzeti od njih i novac oduzet od Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA koji su predati 20. jula 1995.
- T-368 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 26. jula 1995., koji je napisao i potpisao Dragan VASILJEVIĆ o primopredaji Muslimana Sadika ISAKOVIĆA, Nasira DURAKOVIĆA i Emira DURAKOVIĆA.
- T-369 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice br. 01/2-4.3-51/95, od 29. jula 1995., o primopredaji Muslimana Hajrudina BEČIĆA, Muhidina SIRUČIĆA i Šefika EFENDIĆ. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija i sada se predaju 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Takođe je predat i novac koji je oduzet od njih. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za predaju, a Momir NIKOLIĆ iz Bratunačke brigade za preuzimanje.

- T-370 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br. 28-203/95, od 29. jula 1995., o predaji Muslimana Hajrudina BEČIĆ, Muhidina SIRUČIĆA i Šefika EFENDIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Takode je predat novac koji je oduzet od njih. Dokument je pečatom ovjerio o potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za preuzimanje i Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija za predaju.
- T-371 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 29. jula 1995., koju je napisao i potpisao Vidoje RADOVIĆ za primopredaju Muslimana Hajrudin BEČIĆA, Muhidin SIRUČIĆA i Šefika EFENDIĆA. Takode je predat novac koji je od njih oduzet. Muslimane je deportovala Policijska stanica za kontrolu državne granice Ljubovija, koja ih je preuzela i predala 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi.
- T-372 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-86/95, od 14. oktobra 1995., o primopredaji Muslimana Senahida JUSIĆA, Vahdeta BARAKOVIĆA, Mahmuta HADŽIBULIĆA, Emina HALILOVIĆA, Sulje HALILOVIĆA. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija i sada se predaju 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za predaju, a Momir NIKOLIĆ iz Bratunačke brigade za preuzimanje.
- T-373 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija 28-280/95, od 14. oktobar 1995., o predaji Muslimana Senahida JUSIĆA, Vahdeta BARAKOVIĆA, Mahmuta HADŽIBULIĆA, Emina HALILOVIĆA, Sulje HALILOVIĆA Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za preuzimanje i Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija za predaju.
- T-374 Službena zabiljaška Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od 14. oktobra 1995. koju je napisao Vidoje RADOVIĆ u vezi sa primopredajom Muslimana Senahida JUSIĆA, Vahdeta BARAKOVIĆA, Mahmuta HADŽIBULIĆA, Emina HALILOVIĆA, Sulje HALILOVIĆA. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija i predati komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-375 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice br. 01/2-4.3-87/95, od 15. oktobra 1995., o predaji Muslimana Emina TABAKOVIĆA i Fahrudina ALIĆA. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija i sada se predaju 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za predaju, a nečitak potpis /?Momira NIKOLIĆA/ iz Bratunačke brigade za preuzimanje.
- T-376 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br. 28-281/95, od 15. oktobra 1995., u vezi sa predajom Muslimana Emina TABAKOVIĆA i Fahrudin ALIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je pečatom ovjerio i potpisao Dragan ILIĆ iz Policije Bratunac police za preuzimanje, a Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija za predaju.

- T-377 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice, od 15. oktobra 1995., koju je napisao i potpisao Dragan ILIĆ o primopredaji Muslimana Emina TABAKOVIĆA i Fahrudina ALIĆA. Muslimane je iz Srbije deportovala Policija Ljubovije, preuzela ih i sada ih predaje komandi 1. bratunačke brigade.
- T-378 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-88/95, od 16. oktobra 1995., o predaji Muslimana Mevludina MANDŽIĆA i Ramiza MANDŽIĆA 1. bratunačkoj lakoj pješadijskog brigadi. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija i sada se predaju 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Dokument je pečatom ovjerio i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za predaju i nečitak potpis /?Momira NIKOLIĆA?/ iz Bratunačke brigade.
- T-379 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br. 28-282/95, od 16. oktobra 1995., o predaji Muslimana Mevludina MANDŽIĆA i Ramiza MANDŽIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je pečatom ovjerio i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za preuzimanje, a Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija za predaju.
- T-380 Službena zabiljaška Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac od dana 16. oktobra 1995., koju je sastavio i potpisao Vidoje RADOVIĆ o primopredaji Muslimana Mevludin MANDŽIĆA i Ramiza MANDŽIĆA. Muslimane je deportovala Policijska stanica za kontrolu državne granice Ljubovija, preuzela ih i predala komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-381 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac u Skelanima od 21. jula 1995. o preuzimanju Muslimana Smajila MEHMEDOVIĆA, Ramiza MUMINOVIĆA, Bekira KANDŽETOVIĆA i Ibrahima KANDŽETOVIĆA i njihovog novca od Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta. Dokument je potpisao Pero MILIĆ iz Policije Bajina Bašta za predaju, a potpis za preuzimanje nečitak.
- T-382 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta br. 28-239/95, od 21. jula 1995., o primopredaji Muslimana Smajila MEHMEDOVIĆA, Ramiza MUMINOVIĆA, Bekira KANDŽETOVIĆA i Ibrahima KANDŽETOVIĆA i njihovog novca Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac u Skelanima. Dokument je potpisao Pero MILIĆ iz bratunačke policije za preuzimanje, a Risto SEOVAC i Radojica KIJANOVIĆ iz Policije Bajine Bašte za predaju.
- T-383 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-57/95, od 1. augusta 1995., o primopredaji Muslimana Ibri KRLIĆA koji je preuzet od Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija u 1. bratunačku laku pješadijsku brigadu. Dokument je potpisao Vidoje RADOVIĆ iz Policije Bratunac za predaju, a Mirko JANKOVIĆ iz Bratunačke brigade za preuzimanje.

- T-384 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice u Skelanima, od 21. jula 1995., koju je potpisao i sastavio Pero MILIĆ u vezi sa primopredajom Muslimana Smajila MEHMEDOVIĆA, Ramiza MUMINOVIĆA, Bekira KANDŽEToviĆA i Ibrahima KANDŽEToviĆA. Muslimani su preuzeti od Policijske stanice za kontrolu granice Bajina Bašta i predati su komandantu Vojne policije Skelani, Živku MILANOVIĆU.
- T-385 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br. 28-210/95, od 1. augusta 1995., o primopredaji Muslimana Ibri KRLIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za preuzimanje, a Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija za predaju.
- T-386 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice od 1. augusta 1995., u vezi sa primopredajom Muslimana Ibri KRILIĆA kojeg je deportovala Policijska stanica za kontrolu državne granice Ljubovija, i koji je predat komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade. Dokument napisao i potpisao Dragan VASILJEVIĆ.
- T-387 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-56/95, od 31. jula 1995., o predaji Muslimana Azema AVDIĆA nakon što je prešao granicu u Ljuboviji do 1. bratunačke lake brigade. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za predaju, a Mirko JANKOVIĆ iz bratunačke brigade za preuzimanje.
- T-388 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Bajina Bašta br. 28-252/95, od 31. jula 1995., u vezi sa predajom Muslimana Azema AVDIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za preuzimanje, a Risto SEOVAC iz Bajine Bašte za predaju.
- T-389 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac, od 31.07.1995., sačinio i potpisao Pero MILIĆ i Dragan V. VASILJEVIĆ/ o primopredaji Muslimana Azema AVDIĆA kojega je iz Srbije deportovala Policijska stanica za kontrolu državne granice Bajina Bašta, preuzela policija u Bratuncu, a potom predala komandi 1. Bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-390 Potvrda Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac br. 01/2-4.3-52/95, od 30. jula 1995., o predaji Muslimana Hajre AHMETOVIĆA 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Dokument je ovjerio pečatom i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za predaju, a Mirko JANKOVIĆ iz bratunačke brigade za preuzimanje.
- T-391 Zapisnik Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija br. 28-205/95, od 30. jula 1995., o predaji Muslimana Hajre AHMETOVIĆA Policijskoj stanici za kontrolu državne granice Bratunac. Dokument je pečatom ovjerio i potpisao Vidoje RADOVIĆ iz bratunačke policije za preuzimanje, a Zoran SEVIĆ iz Policije Ljubovija police za predaju.

- T-392 Službena zabilješka Policijske stanice za kontrolu državne granice Bratunac, od 30.07.1995., sačinio i potpisao Vidoje RADOVIĆ, o primopredaji Muslimana Hajro AHMETOVIĆ, kojega je iz Srbije deportovala Policijske stanice za kontrolu državne granice Ljubovija, preuzela od njih te ga predala komandi 1. Bratunačke lake pješadijske brigade.
- T-393 Spisak dostavljenih dokaza MUP-a RS-a
- T-394 Spisak dostavljenih dokaza MUP-a RS-a
- T-395 Zabilješka Komisije za Srebrenicu RS-a sa informacijama o otkrivenim masovnim grobnicama
- T-396 Spisak 28 različitih lokacija i vrsta masovnih grobnica sa procjenom broja tijela pokopanih u svakoj od tih grobnica
- T-397 Izvještaj o uvidaju na nekoliko masovnih grobnica oko Srebrenice
- T-398 Izvještaj o uvidaju na nekoliko masovnih grobnica oko Srebrenice
- T-399 Izvještaj o uvidaju na nekoliko masovnih grobnica oko Srebrenice
- T-400 Izvještaj o uvidaju na nekoliko masovnih grobnica oko Srebrenice
- T-401 Izvještaj o uvidaju na nekoliko masovnih grobnica oko Srebrenice
- T-402 Spisak dokumenata vezanih za Srebrenicu i Operaciju Krivaja 95
- T-403 Popratni akt uz izvještaj o situaciji Glavnog štaba VRS-a
- T-404 Popratni akt pod naslovom logor Batkovići
- T-405 Popratni dopis koji je potpisao ministar odbrane STANKOVIĆ i popis zatvorenika u logoru Batković
- T-406 Popratni akt pod naslovom Krivaja 95
- T-407 Naredba (03-386/95) Okružnog štaba Civilne zaštite kojom se uspostavljaju jedinice civilne zaštite sa zadatkom "čišćenja" terena u i oko Srebrenice
- T-408 Naredba (03-386/95) Okružnog štaba Civilne zaštite kojom se uspostavljaju jedinice civilne zaštite sa zadatkom "čišćenja" terena u opštinama Srebrenica i Bratunac
- T-409 Ministarstvo odbrane RS-a, Šekovići, spisak (05/3-830-263/95) 11 ljudi koje treba uputiti u Srebrenicu radi "čišćenja" terena
- T-410 Ministarstvo odbrane RS, Šekovići, spisak (05/3-830-263/95) 11 ljudi koje treba uputiti u Srebrenicu radi "čišćenja" terena

- T-411 Naređenje (03-137/95) okružnog štaba civilne odbrane Zvornik, kojim se uspostavlja jedinice civilne odbrane za potrebe "čišćenja" van-borbenih područja.
- T-412 Naređenje (03-137/95) okružnog štaba civilne odbrane Zvornik kojim se uspostavlja jedinice civilne odbrane za potrebe "čišćenja" van-borbenih područja
- T-413 Zahtjev Ministarstva odbrane RS, Zvornik (03-368/95) za pomoć u raščišćavanju "posljedica ratnih dejstava" u Srebrenici
- T-414 Zahtjev Ministarstva odbrane RS, Zvornik (03-368/95) za pomoć u raščišćavanju "posljedica ratnih dejstava" u Srebrenici
- T-415 Popratno pismo naslovljeno: Mobilizacija motornih vozila, Krivaja 95.
- T-416 Zahtjev Ministarstva odbrane RS (02/21-3640/95) za najmanje 50 autobusa, da se pošalju na sportski stadion u Bratuncu, u potpisu Momčilo KOVAČEVIĆ.
- T-417 Naređenje Glavnog štaba VRS-a (09/31/13-3/154) kojim se mobilizuje najmanje 50 autobusa, da se upute u Bratunac, odštampan potpis Gen. maj. Petra ŠKRBIĆA.
- T-418 Izvještaj Ministarstva odbrane RS u Zvorniku (??-79/95) o poslanim motornim vozilima, odštampan potpis Stevana IVANOVIĆA.
- T-419 Izvještaj Ministarstva odbrane RS (05-80-328) o mobilizaciji minibusa u vlasništvu Zvorničkog društvenog preduzeća Inžinjeri, u potpisu Ristan CVJETINOVIĆ.
- T-420 Naređenje Ministarstva odbrane RS Zvornik (02-143-13/95) kojim se mobilizuje mali autobus za Ministarstvo odbrane, odjel u Zvorniku, u potpisu Stevan IVANOVIĆ.
- T-421 Izvještaj Ministarstva odbrane RS Zvornik (05-80-350) o 34 mobilizovana motorna vozila, u potpisu Ristan CVIJETINOVIĆ.
- T-422 Izvještaj Ministarstva odbrane RS Zvornik (05-80-348) o mobilizaciji autobusa u vlasništvu Zvorničkog Drinatransa, društvenog preduzeća, u potpisu Ristan CVJETINOVIĆ.
- T-423 Naređenje Ministarstva odbrane RS Zvornik (02-143-15/95) kojim se mobilizuju dva autobusa, u potpisu Stevan IVANOVIĆ.
- T-424 Naređenje Ministarstva odbrane RS Sarajevo (01-21-011-198/95) kojim se mobilizuju sva raspoloživa motorna vozila, odštampan potpis Mitra KOVAČEVIĆA.
- T-425 Zahtjev iz VP 7469 Zvornik (05/284-1) za mobilizaciju sedam vojnih obveznika, u potpisu maj. Mihajlo GALIĆ.

- T-426 Zahtjev 5. sanitetske čete (01-02-/95) za jednog vozača i jedno motorno vozilo, u potpisu Dr. Zoran LAZAREVIĆ.
- T-427 Zahtjev Drinskog korpusa (22/236) za pet vozača i pet motornih vozila, u potpisu Radislav KRSTIĆ.
- T-428 Izvještaj Ministarstva odbrane RS Zvornik (05-80-353). Izvještaj o mobilizaciji 14 motornih vozila, u potpisu Ristan CVJETINOVIĆ.
- T-429 Naredenje Ministarstva odbrane RS Zvornik za mobilizaciju motornih vozila
- T-430 Naredenje Ministarstva odbrane RS Zvornik, (02-137/95) za mobilizaciju motornih vozila, odštampan potpis Milorada MILIĆA.
- T-431 Izvještaj Ministarstva odbrane RS u Bratuncu (03-07/95) o mobilizaciji autobusa i kamiona, u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-432 /nečitko/ u potpisu dokumenta odštampano ime gen. maj. Radislava KRSTIĆA.
- T-433 /nečitko/
- T-434 Naredenje Ministarstva odbrane RS Zvornik (02-137/95) za mobilizaciju motornih vozila, odštampan potpis Milorada MILIĆA.
- T-435 Izvještaj Ministarstva odbrane RS Zvornik (05-80-358). Izvještava se o mobilizaciji autobusa i kamiona, u potpisu Ristan CVJETINOVIĆ.
- T-436 Zahtjev Zvorničke brigade (01-268) za produženje vremena za korištenje "dizalice" /sic/, u potpisu Mihajlo GALIĆ.
- T-437 Naredenje Ministarstva odbrane RS Zvornik (02-147/95) za mobilizaciju autobusa i naoružanih vozača, odštampan potpis Stevana IVANOVIĆA.
- T-438 Naredenje drinskog korpusa (22/268) za mobilizaciju autobusa i kamiona, odštampan potpis gen. maj. Radislava KRSTIĆA.
- T-439 Zahtjev 27. logističke baze (63-218) da kamioni prevezu kontejnere iz Srebrenice, u potpisu pukovnik Marko SARKANOVIĆ.
- T-440 Romanijaprevoz, Pale - spisak autobusa koje je koristila VRS u periodu od 02. jula 1995. i 31. jula 1995., sa pravicima kojima su se kretali, u potpisu Verislav SAVČIĆ, direktor.
- T-441 Naredenje Drinskog korpusa (04/111-2) za mobilizaciju svih ljudskih i tehničkih resursa, odštampan potpis gen. maj. Milenka ŽIVANOVIĆA.
- T-442 Naslovna stranica sa naslovom, Mobilizacija, Krivaja 95.

- T-443 Naređenje MUP-a RS-a (k/p-267/95) kojim se mobilišu svi vojno sposobni muškarci, odštampan potpis Tomislava KOVAČA.
- T-444 Zahtjev iz SJB Bratunac (01-12/95) za 10 dodatnih vojnih obveznika, u potpisu Miodrag JOSIPOVIĆ.
- T-445 Depeša Ministarstva odbrane RS Bratunac (03-75/95) i identično pismo, u kojem se navodi 7 vojnih obaveznika koji su mobilizovani u VRS, u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-446 Spiskovi Bratunačke brigade (04/10-1) prisutnih i odsutnih vojnih obveznika bataljona "R", u potpisu Dragomir ESKIĆ.
- T-447 Izveštaj Ministarstva odbrane RS Šekovići (05-800-77/95) o rezultatima mobilizacije u Šekovićima, u potpisu Tomislav BOBAR.
- T-448 Ministarstvo odbrane RS Bratunac, spisak 11 vojnih obveznika mobilizovanih u ratni odred VRS-a (VP 7042 Bratunac), u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-449 Ministarstvo odbrane RS Bratunac, spisak pet vojnih obveznika mobilizovanih u ratni odred VRS-a (VP 7042 Bratunac), u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-450 Ministarstvo odbrane RS Bratunac, spisak 107 vojnih obaveznika mobilizovanih u ratni odred VRS-a (VP 7042 Bratunac), u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-451 Izveštaj Ministarstva odbrane RS Šekovići (05-800-77/95) o rezultatima mobilizacije u Šekovićima, u potpisu Tomislav BOBAR.
- T-452 Ministarstvo odbrane RS Sokolac, popratno pismo (07/1-831-4/95) i spisak vojnih obaveznika registrovanih pri sokolačkom odsjeku Ministarstva odbrane RS, u potpisu Milovan CERANIĆ.
- T-453 Ministarstvo odbrane RS, Bratunac, spisak 4 vojna obveznika raspoređena u bratunački ratni odred (VP 7042 Bratunac), u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-454 Izveštaj Ministarstva odbrane RS (05-800-77/95) o rezultatima mobilizacije u Šekovićima, u potpisu Tomislav BOBAR.
- T-455 Izveštaj Ministarstva odbrane RS Šekovići (05-800-77/95) o rezultatima mobilizacije u Šekovićima, u potpisu Tomislav BOBAR.
- T-456 Zahtjev Bratunačke brigade (04/440-1) za teretnim kamionom, u potpisu puk. Vidoje BLAGOJEVIĆ.
- T-457 Zahtjev Bratunačke brigade (01-442-1) skupštini opštine Bratunac, da se preduzmu predložene mjere sigurnosti, u potpisu Vidoje BLAGOJEVIĆ.

- T-458 Ministarstvo odbrane RS Bratunac, spisak 28 vojnih obveznika raspoređenih u ratni odred VRS (VP 7042 Bratunac), u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-459 Ministarstvo odbrane RS Bratunac, spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, bataljon "R" 2. četa, u potpisu Aleksandar TESIC.
- T-460 Ministarstvo odbrane RS, Bratunac - spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, bataljon "R", u potpisu Aleksandar TESIC.
- T-461 Ministarstvo odbrane RS Bratunac - spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac bataljon "R" , u potpisu Aleksandar TESIC.
- T-462 Ministarstvo odbrane RS Bratunac spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, bataljon "R", u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-463 Ministarstvo odbrane RS Bratunac - spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, bataljon "R", 2. četa, u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-464 Ministarstvo odbrane RS Bratunac - spisak vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac,, bataljon "R", u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-465 Ministarstvo odbrane RS Bratunac - spisak (23/95) vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, bataljon "R", u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-466 Izvještaj Ministarstva odbrane RS Bratunac (03-23/95) o rezultatima mobilizacije u Bratuncu, u potpisu Aleksandar TEŠIĆ.
- T-467 Ministarstvo odbrane RS Bratunac - spisak 10 vojnih obveznika raspoređenih u VP 7042 Bratunac, u potpisu Aleksandar TEŠIĆ i Dragomir ESKIĆ.
- T-468 Ministarstvo odbrane RS Šekovići -izvještaj (05-800-77/95) o rezultatima mobilizacije u Zvorniku, u potpisu Tomislav BOBAR.
- T-469 Zahtjev Drinskog korpusa (05/1-242) Ministarstvu odbrane, odsjek Vlasenica, za mobilizaciju vojnih obveznika radi "pretresa terena" zbog muslimanskih grupa koje bježe iz Srebrenice, u potpisu gen. maj. Radislav KRSTIĆ.
- T-470 Naredenje Ministarstva odbrane RS Zvornik (02-82/95) za mobilizaciju svih vojno-sposobnih muškaraca radi "obezbjedenja" zone odgovornosti Drinskog korpusa, u potpisu Stevan IVANOVIĆ.
- T-471 Popratna nota/depeša Ministarstva odbrane RS Zvornik (01-84/95) uz naredbu predsjednika RS-a br. 01-118/95, odštampan potpis Stevana IVANOVIĆ.
- T-472 Ministarstvo odbrane RS Zvornik - spisak (05-80-34) 255 vojnih obveznika, pozvanih za dan 15. juli, 1995., u potpisu Ristan CVJETINOVIĆ.

- T-473 Ministarstvo odbrane RS Vlasenica - izvještaj (01-800-28) o mobilizaciji studenata u ratne odrede VRS, prema naredjenju Ministra odbrane, u potpisu Jovan KORUŠIĆ.
- T-474 Ministarstvo odbrane RS Vlasenica - izvještaj (01-842-28-2/95) o mobilizaciji studenata u ratne odrede VRS-a na osnovu naredjenja Ministra odbrane, u potpisu Jovan KORUŠIĆ.
- T-475 Ministarstvo odbrane RS Vlasenica - izvještaj (01-800-28/95) o mobilizaciji studenata u VRS, na osnovu naredjenja Ministra odbrane, u potpisu Jovan KORUŠIĆ.
- T-476 Naslovna strana pod nazivom, razni drugi dokumenti u vezi Srebrenice
- T-477 Izvještaj Ministarstva odbrane RS komisiji za Srebrenicu, sa prilogom - spisak jedinica koje su učestvovala u operaciji Krivaja '95.
- T-478 Izvještaj o stanju u 3. Bataljonu vojne policije Bijeljina (5/110-438), u potpisu maj. Dragiša VULIN.
- T-479 Naslovna stranica sa natpisom: Arhiva MUP RS
- T-480 Izvještaj bijeljinskog CJB-a komisiji za Srebrenicu, o koracima koji su poduzeti na pružanju pomoći u tekućoj istrazi
- T-481 Službena zabilješka policijske stanice Šekovići, MUP RS o nemogućnosti pronalaska masovnih grobnica oko Šekovića
- T-482 Službena zabilješka policijske stanice Milići, MUP RS, sa informacijama koje se odnose na događaje iz jula 1995. u Srebrenici
- T-483 Službena zabilješka iz policijske stanice Milići, u vezi aktivnosti 1. čete vojne policije u periodu od 11. jula 1995. do 13. jula 1995.
- T-484 Službena zabilješka iz policijske stanice Srebrenica MUP RS, u vezi izjave svjedoka, osoba nije navedena, u vezi događaja u Srebrenici u periodu od 10. jula, 1995. do 13. jula, 1995.
- T-485 Službena zabilješka policijske stanice Srebrenica, MUP RS, u vezi izjave svjedoka, ne navodi se osoba, u vezi događaja u Srebrenici u periodu od 10. jula, 1995. i 19. jula 1995.
- T-486 Službena zabilješka iz policijske stanice Bratunac MUP RS, u vezi zločina u Kravici, koje je počinio Milan LUKIĆ.
- T-487 Službena zabilješka iz policijske stanice Bratunac MUP RS, u vezi moguće lokacije masovne grobnice u Sandićima
- T-488 Službena zabilješka iz policijske stanice Bratunac MUP-a RS, u vezi prikupljenih obavještajnih podataka o zločinima u Srebrenici i Bratuncu

- T-489 Službena zabilješka iz policijske stanice Bratunac, MUP RS, u vezi prikupljenih obavještajnih podataka o masovnim grobnicama oko Bratunca
- T-490 Službena zabilješka iz policijske stanice Bratunac MUP RS, u vezi navodnih incidenata među Muslimanima koji bježe iz Srebrenice, koje je izazvao Zulfo TURSUMOVIĆ.
- T-491 Službena zabilješka iz policijske stanice Srebrenica MUP RS, u vezi informacija dobijenih od Draška TRIPICA i Vujadina NIKIĆA, kojim je Enver HAMZIĆ rekao za navodne sukobe među pripadnicima ARBiH koji su bježali iz Srebrenica.
- T-492 Službena zabilješka policijske stanice Srebrenica MUP RS, u vezi informacija dobijenih od osobe koja se ne navodi, koja spominje izjave svjedoka da se mnogo Bošnjaka koji su bježali iz Srebrenice utopilo prilikom pokušaja prelaska Drine prema FRJ.
- T-493 Službena zabilješka policijske stanice Srebrenica MUP RS, u vezi izjave Hajrudina BAJRAMOVIĆA, pripadnika policijske stanice Srebrenica.
- T-494 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica RS MUP, u vezi informativnog razgovora sa Rajkom STEVANOVIĆEM, vozačem.
- T-495 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Božom MILIĆEM, vlasnikom autobuske kompanije.
- T-496 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Jovom NIŠIĆEM
- T-497 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica, MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Dragomirom SAVIĆEM
- T-498 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Dragomirom VIDOVIĆEM
- T-499 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Milošem SAVIĆEM
- T-500 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa Grujom BANJANINOM
- T-501 Službena zabilješka iz policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi organizacije SJB Vlasenica /policijska stanica/ u julu 1995.
- T-502 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi ponovnog raspoređivanja ljudstva iz policijske stanice Vlasenica u pet odreda specijalne policije

- T-503 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi događaja iz jula 1995. u Srebrenici
- T-504 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi informacija dobijenih od stanovnika Dragaševac i Luke, u vezi Srebrenice
- T-505 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi mogućih lokacija masovnih grobnica.
- T-506 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi mogućih lokacija masovnih grobnica
- T-507 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, u vezi izjava lokalnih Srba koji se ne sjećaju da su vidjeli bilo kakve civile da se iskrcavaju iz autobusa iz Srebrenice.
- T-508 Službena zabilješka policijske stanice Vlasenica MUP RS, o neuspjelom pokušaju da se potvrde lokacije masovnih grobnica ili da se bošnjački civili izvođeni iz autobusa iz Srebrenica.
- T-509 Službena zabilješka policijske stanice Zvornik MUP RS, u vezi operacije pretresa koju je sproveo SFOR i istražitelji MKSJ-a. Navodi se organizacija CJB-a Zvornik u julu 1995.
- T-510 Popratno pismo sa prilogom-spisak pacjenata u bolnici u Banji Koviljači, Srbija, u julu 1995.
- T-511 Službena zabilješka policijske stanice Šekovići MUP RS, u kojoj se navodi da neko autoprevozno preduzeće nije prevozilo bošnjačke civile iz Srebrenice
- T-512 Dvije službene zabilješke policijske stanice Šekovići MUP RS, u kojoj se navodi da su određeni pripadnici policijske stanice Šekovićiučestvovali u operacijama u Srebrenici od 10. jula, 1995. do 19. jula 1995. pod komandom Zvorničkog CJB-a.
- T-513 Službena zabilješka policijske stanice Šekovići MUP RS, u kojoj se navodi da je određen broj pripadnika Birčanske 1. brigade učesovalo u napadu na Srebrenicu u julu 1995.
- T-514 Službena zabilješka policijske stanice Šekovići MUP RS, u vezi organizacije opštinskih vlasti u Šekovićima
- T-515 Službena zabilješka policijske stanice Šekovići MUP RS, u vezi informativnog razgovora sa određenom osobom čije je ime prekríženo.
- T-516 Popratno pismo MUP-a RS komisiji za Srebrenicu, u vezi organizacije MUP-a u julu 1995.
- T-517 Tabela prikaz organizacije MUP-a RS u julu 1995.
- T-518 Izvještaj o radu MUP-a RS za 1995.

- T-519 Naslovna stranica, CJB Bijeljina MUP RS sa priloženom skicom lokacije Zeleni Jadar na kojoj su prikazane moguće lokacije masovnih grobnica.
- T-520 Naslovna stranica CJB-a Bijeljina MUP RS sa priloženom foto-dokumentacijom koja pokazuje bivše odlagalište smeća van Srebrenice, za koje postoji mogućnost da krije masovne grobnice.
- T-521 Naslovna strana, CJB Bijeljina MUP RS sa priloženom foto dokumentacijom koja pokazuje moguće lokacije masovnih grobnica u Zelenom Jadru.
- T-522 Naslovna strana, CJB Bijeljina MUP RS sa priloženom foto dokumentacijom i skicom lokacija masovnih grobnica u mjestu Jasenovo.
- T-523 Pismo CJB Bijeljina MUP RS upućeno komisiji za Srebrenicu, u vezi priložene foto dokumentacije i skica mogućih masovnih grobnica.
- T-524 Popratno pismo MUP-a RS komisiji za Srebrenicu, sa priloženom informacijom o organizaciji CJB-a Doboj u julu 1995.
- T-525 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, u prilogu skica lokacija masovnih grobnica izvan Srebrenice
- T-526 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, sa priloženom foto-dokumentacijom lokacija masovnih grobnica oko Srebrenice.
- T-527 Izvještaj MUP RS- CJB Bijeljina komisiji za Srebrenicu, o lokacijama masovnih grobnica oko Srebrenice i razgovorima koji su vođeni sa civilima i policajcima RS.
- T-528 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, sa priloženom foto dokumentacijom lokacija masovnih grobnica oko Srebrenice.
- T-529 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, sa priloženim skicama lokacija masovnih grobnica van Srebrenice
- T-530 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, sa priloženim skicama lokacija masovnih grobnica izvan Srebrenice.
- T-531 Naslovna strana, MUP RS - CJB Bijeljina, sa priloženom foto dokumentacijom koja pokazuje moguće lokacije masovnih grobnica izvan Srebrenice
- T-532 Rukom sačinjen spisak /vjerovatno dokument/ brojeva izvora sa odgovarajućim datumima
- T-533 Obavještajni izvještaj Sarajevskog RDB-a zamjeniku ministra unutrašnjih poslova

- T-534 Depeša /obavještajni izvještaj/ (05-1538/95) sarajevskog RDB-a zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, u vezi aktivnosti VRS-a i incidenata među pripadnicima DUTCHBAT-a i civila u Srebrenici, odštampan potpis Dragan KIJAĆ.
- T-535 Depeša /obavještajni izvještaj/ (05-1958/95) sarajevskog RDB-a zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis Dragan KIJAĆ.
- T-536 Depeša /obavještajni izvještaj/ (05-1990/95) sarajevskog RDB-a zamjeniku ministra unutrašnjih poslova, odštampan potpis Dragan KIJAĆ.
- T-537 Rukom sačinjen spisak broja zarobljenih vojnika i civila.
T-538 Spisak 732 bošnjačka civila koji su među nestalim od maja 1992.
- T-539 Dvanaest (12) različitih spiskova nestalih bošnjačkih civila
- T-540 Spisak zarobljenih pripadnika srebreničkih OS /oružanih snaga/
- T-541 Spisak Komisije RBiH za istraživanje ratnih zločina, nestalih vojnika iz opština Vlasenica, Bratunac i Srebrenica.
- T-542 Spisak Komisije RBiH za istraživanje ratnih zločina, nestalih vojnika iz opštine Vlasenica.
- T-543 Spisak Komisije RBiH za istraživanje ratnih zločina, nestalih vojnika iz Konjević Polja
- T-544 Spisak zarobljenih pripadnika srebreničkih OS /oružanih snaga/
- T-545 Naređenje (04/92) kojim se proglašava opšta mobilizacija, u skladu sa naredbom Predsjedništva BiH, u potpisu Nedžad Bektić
- T-546 Fotografija vojnika sa puško-mitraljezom.
- T-547 Fotografija nekoliko naoružanih vojnika
- T-548 Naslovna stranica pod nazivom: Izvještaj obavještajno-bezbjednosnih službi
- T-549 Izvještaj obavještajno bezbjednosnih službi RS, u vezi raspoloživih obavještajnih podataka o događajima iz jula 1995. u Srebrenici
- T-550 Popratno pismo uz konačni izvještaj Komisije Republike Srpske (RS) za istraživanje događaja u i oko Srebrenice u periodu između 10. i 19. jula 1995. godine.
- T-551 **Prilog** uz izvještaj Komisije RS-a o Srebrenici pod nazivom "Utvrđivanje identiteta"
- T-552 **Prilog** uz izvještaj Komisije RS-a o Srebrenici pod nazivom "Normativna akta, presuda Haškog suda u slučaju R. Krstića, odluka Doma za ljudska prava i ostalo.

- T-553 **Prilog** uz izvještaj Komisije RS-a o Srebrenici pod nazivom "Lokacije masovnih grobnica" - Ovo su fotografije
- T-554 Dopis upućen Komisiji RS-a za istraživanje događaja koji su se desili u i oko Srebrenice u periodu od 10. do 19. jula 1995. godine, br. 01-012-310/04, od 19. oktobra 2004. godine, potpisan od strane rukovodioca terenskog ureda MKSJ u Banjoj Luci, Milana BOGDANOVIĆA.
- T-555 Dopis upućen Komisiji RS-a za istraživanje događaja koji su se desili u i oko Srebrenice u periodu od 10. do 19. jula 1995. godine, br. 01-012-310/04, od 19. oktobra 2004. godine, potpisan od strane rukovodioca terenskog ureda MKSJ u Banjoj Luci, Milana BOGDANOVIĆA.
- T-556 Fotografije
- T-557 Dodatak izvještaja Komisije RS-a za Srebrenicu od 11. juna 2004. godine u vezi sa događajima u i oko Srebrenice u periodu između 10. i 19. jula 1995. godine. (Na engleskom) (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-558 Fotografije
- T-559 Fotografije
- T-560 Popratno pismo u vezi sa priložima uz izvještaj (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-561 Popratno pismo i tabela u vezi sa fotografijama (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-562 Fotografije
- T-563 Popratno pismo u vezi sa fotografijama
- T-564 Fotografije
- T-565 Skica/plan (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-566 Popratno pismo u vezi sa priloženim dokumentima (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-567 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-8/01-222-238/04), potpisan od strane Ratka KANDIĆA (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-568 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-6/02-174/04), potpisan od strane Zorana MILOSEVICA (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-569 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-7/02-230-7/04), potpisan od strane Nenada MINIĆA (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-570 Popratne stranice u vezi sa priloženom dokumentacijom (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-571 Plan rada CJB Zvornik za juli 1995. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-572 Plan rada CJB Zvornik za august 1995. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-573 Plan rada CJB Zvornik za septembar 1995. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-574 Dokumentat MUP-a RS-a (199) u vezi sa bezbjedonosnom situacijom (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-575 Dokumentat MUP-a RS-a (200) u vezi sa bezbjedonosnom situacijom. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-576 Dokumentat MUP-a RS-a (202) u vezi sa bezbjedonosnom situacijom. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-577 Dokumentat MUP-a RS-a (05-189/95), potpisan od strane Milenka KARIŠIKA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-578 Dokumentat MUP-a RS-a (109). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-579 Naredba CJB Zvornik (12-6/08-462/95). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-580 Dokumentat CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (11-01/4-1-485/95), potpisan od strane Branka GAJIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-581 Dokumentat CJB Bijeljina (11-01-729), potpisan od strane Petka BUDIŠE. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-582 Dokumentat CJB Bijeljina (11-01-738/95), potpisan od strane Petka BUDIŠE. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-583 Dokumentat MUP RS Bratunac 01/2-4.3-51/95), otkucan potpis Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-584 Dokumentat MUP RS Bratunac (01/2-4.3-52/95), otkucan potpis Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-585 Dokumentat MUP RS Bijeljina (tjb-od-154-95). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-586 Dokumentat CJB Zvornik (12-6-08-533/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-587 Dokumentat CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (11-01/4-1-546/95), potpisan od strane Branka GAJIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-588 Dokumentat CJB Zvornik (12-6/08-651/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-589 Dokumentat SJB Vlasenica (13-2/01-95/95), otkucan potpis Milenka MAJSTOROVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-590 Dokumentat SJB Vlasenica (13-2/01-90/95), otkucan potpis Milenka MAJSTOROVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-591 Dokumentat SJB Vlasenica (13-2/01-89/95), otkucan potpis Milenka MAJSTOROVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-592 Dokumentat SJB Vlasenica (13-2/01-77/95), otkucan potpis Milenka MAJSTOROVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-593 Dokumentat SJB Vlasenica (13-2/01-71/95), otkucan potpis Milenka MAJSTOROVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-594 Dokumentat SJB Šekovići (13-4/01-240/95), otkucan potpis Andjelka MATIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-595 Dokumentat CJB Zvornik (13/02-230-587/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-596 Dokumentat CJB Zvornik (12/6-08-477/95), otkucan potpis Luke BOGDANOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-597 Dokumentat CJB Zvornik (12-6/08-491/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-598 Dokumentat CJB Zvornik (13/02-230-396), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-599 Naredba CJB Zvornik (13/02-502/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-600 Dokumentat CJB Zvornik (12/6-08-527/95), otkucan potpis Luke BOGDANOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-601 Dokumentat CJB Zvornik (12/6-08-522/95), otkucan potpis Luke BOGDANOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-602 Dokumentat CJB Zvornik (13/02-230-407/95), otkucan potpis Dragomira VASIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-603 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. (Part of 0362-5104-0362-5523)
- T-604 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada BRATIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-605 Izvještaj dežurnog službenika MUPa- RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-606 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-607 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-608 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5239-0362-5239 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-609 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-610 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Gliša SIMANIĆA. Isto kao 0362-5240-0362-5240 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-611 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada BRATIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-612 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5241-0362-5241 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-613 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. Isto kao 0362-5242-0362-5243 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-614 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5245-0362-5245 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-615 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5230-0362-5230 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-616 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Gliša SIMANIĆA. Isto kao 0362-5233-0362-5233 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-617 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5235-0362-5235 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-618 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. Isto kao 0362-5236-0362-5237 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-619 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-620 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Milorada PLAKALOVIĆA. Isto kao 0362-5238-0362-5238 (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-621 Izvještaj dežurnog službenika MUP-a RS-a u Bijeljini, otkucan potpis Biljane GAJIĆ. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-622 Izvještaj o radu MUP-a RS-a u Bratuncu za juli 1995. godine, potpisan od strane Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-623 Plan rada MUP-a RS-a u Bratuncu (01/2-4.3-54/95) za august 1995., potpisan od strane Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-624 Plan aktivnosti inspekcije MUP-a RS-a u Bratuncu (01/2-4.3-53/95), potpisan od strane Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-625 Spisak aktivnosti MUP-a RS-a u Bratuncu za period 28. juni - 28. juli 1995. godine, otkucan potpis Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-626 Tabela MUP-a RS-a u Bratuncu i Skelanima za juli 1995, otkucan potpis Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-627 Izvještaj o radu MUP RS Bratunac za 1995. godinu, otkucan potpis Vidoja RADOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-628 Izvještaj MUP RS Zvornik o radu policijske stanice Zvornik, juli 1995., potpisan od strane Petka PANIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-629 Izvještaj o radu MUP RS Zvornik za juli 1995., potpisan od strane Radivoja MIJATOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-630 Izvještaj MUP RS Zvornik o radu policijske stanice Zvornik, august 1995., potpisan od strane Petka PANIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-631 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini o radu krivičnog odjela policije, juli 1995. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-632 Izvještaj o radu policije MUP RS Bijeljina (01/2-4-19/96) za 1995., potpisan od strane Milomira ORAJANINA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-633 Izvještaj o radu CJB MUP RS Bijeljina za 1995. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-634 Izvještaj CJB Zvornik (13/02-230-553/95), potpisan od strane Dragomira VASICA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-635 Obrazac za Sretka PAVLOVIĆA, Vlasenica RS, datum rođenja 19/10/71 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-636 Spisak osoba za kojima se traga, uključujući i broj MKCK, ime, spol, datum i mjesto rođenja, mjesto i datum nestanka. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-637 Dopis CJB MUP RS Bijeljina (12-02/4-233-762/04), potpisan od strane Slobodana NIKIĆA. Isto kao 0362-5337-0362-5339 (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-638 Izvještaj MUP-a RS-a u Banjoj Luci (02/3-3916/04), otkucan potpis Milorada JELISAVCA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-639 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-7/02-230-518/04). Isto kao 0362-5335-0362-5336 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-640 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-7/02-230-01/03). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-641 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (1103/03). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-642 Obrazac za Bajru MAHMUTOVIĆA, Vlasenica RS, datum rođenja 03/11/66. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-643 Dio liste MKCK nestalih osoba na teritoriji BiH (4. izdanje). Ime Bajre MAHMUTOVIĆA je podvučeno. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-644 LK Bajre MAHMUTOVIĆA, datum rođenja 03/11/66. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-645 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini, potpisan od strane Cvijetina MARKOVICA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-646 Izvještaj CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-1-7/02-230-518/04). Isto kao 0362-5324-0362-5325 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-647 Dopis CJB MUP-a RS-a u Bijeljini (12-02/4-233-762/04), potpisan od strane Slobodana NIKIĆA. Isto kao 0362-5320-0362-5322 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-648 Izvještaj CJB MUP-a RS-a policijska stanica Lopare(12-3/01-29-129), spisak osoblja uključenog u događaje u Srebrenici u julu 1995. godine, potpisan od strane Riste RADIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-649 Izvještaj CJB Bijeljina (12-01/05-593), potpisan od strane Trivka STOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-650 Izvještaj policijske stanice Ugljevik CJB MUP-a RS-a (12-4/01-116/04), spisak osoblja koje je imalo zaduženja na području CJB Zvornik u julu 1995. godine, potpisan od strane Zdravka RIKIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-651 Izvještaj policijske stanice Bijeljina (12-01/3-1574/04), spisak osoblja koje je imalo zaduženja na području CJB Zvornik u julu 1995. godine, potpisan od Branka MIČIĆ Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-652 Dokumentat Komisije RS-a (01-012-266/04). (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-653 Izvještaj Ministarstva odbrane FBiH (06-03/6-4.4-707-1/04), potpisan od strane Sabre HASKOVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-654 Popratno pismo za priložene dokumente Ministarstva odbrane RS-a. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-655 Službena zabilješka granične policijske stanice, napisana i potpisana od strane Vidoja RADOVICA, a u vezi sa preuzimanjem/izručenjem Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA, koji su deportovani iz Srbije, preuzeti od strane granične policijske stanice Ljubovija, te potom izručeni komandi 1. Bratunačke lake pješadijske brigade. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-656 Izvještaj granične policijske stanice Ljubovija (28-193/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA graničnoj policijskoj stanici Bratunac. Pečat i potpis Zorana SEVIĆA na ime njihovog izručenja i pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA na ime njihovog preuzimanja. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-657 Izvještaj granične policijske stanice Bratunac (01/2-4.3-48/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Ahmeta TEPIĆA i Edina DŽANIĆA Bratunačkoj 1. lakoj pješadijskoj brigadi. Pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA iz policijske stanice Bratunac na ime njihovog izručenja i pečat i potpis Momira NIKOLIĆA iz Bratunačke brigade na ime njihovog preuzimanja (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-658 Službena zabilješka granične policijske stanice Bratunac, napisana i potpisana od strane Dragana VASILJEVICA, a u vezi sa preuzimanjem/izručenjem Muslimana Ibri KRLIĆA, koji je deportovan u graničnu policijsku stanicu Ljubovija, preuzet od iste i potom izručen komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-659 Izvještaj granične policijske stanice Ljubovija (28-210/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Ibri KRLIĆA graničnoj policijskoj stanici Bratunac. Dokumentat je na ime preuzimanja potpisao Vidoje RADOVIĆ iz policijske stanice Bratunac, a na ime izručenja Zoran SEVIĆ iz policijske stanice Ljubovija. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-660 Izvještaj granične policijske stanice Bratunac (01/2-4.3-57/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Ibri KRILIĆA, koga je granična policijska stanica Ljubovija izručila 1. Bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Ovaj dokumentat je na ime izručenja potpisao Vidoje RADOVIĆ iz policijske stanice Bratunac, a na ime preuzimanja Mirko JANKOVIĆ iz Bratunačke brigade. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-661 Izvještaj granične policijske stanice Bajina Bašta (28-239/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Smajila MEHMEDOVICA, Ramiza MUMINOVIĆA, Bekira KANDŽETOVICA i Ibrahima KANDŽETOVIC i njihovog novca bratunačkoj graničnoj policijskoj stanici u Skelanima. Ovaj dokumentat je na ime njihovog preuzimanja potpisao Pero MILIĆ iz policijske stanice Bratunac, a Risto SEOVAC i Radojica KIJANOVIĆ iz policijske stanice Bajina Bašta na ime njihovog izručenja. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-662 Bilješka granične policijske stanice u Skelanima u vezi sa preuzimanjem Muslimana Smajila MEHMEDOVIĆA, Ramiza MUMINOVICA, Bekira KANDŽETOVICA i Ibrahima KANDŽETOVICA i njihovog novca od granične policijske stanice Bajina Bašta. Ovaj dokumenat je na ime njihovog izručenja potpisao Pero MILIĆ iz policijske stanice Bajina Bašta, a na ime njihovog preuzimanja osoba čiji potpis je nečitak. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-663 Službena zabilješka bratunačke granične policijske stanice u Skelanima, napisana i potpisana od strane Pere MILIĆA, a u vezi sa preuzimanjem/izručenjem Muslimana Smajila MEHMEDOVIĆA, Ramiza MUMINOVICA, Bekira KANDŽETOVICA i Ibrahima KANDŽETOVICA. Muslimani su preuzeti od strane granične policijske stanice Bajina Bašta te su zatim izručeni komandiru vojne policijske stanice Skelani, Živku MILANOVIĆU. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-664 Izvještaj granične policijske stanice Bratunac (01/2-4.3-49/95), u vezi sa preuzimanjem/izručenjem Muslimana Fahrudina AVDIĆA, Mefaila RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferida HALILOVIĆA, Muharema HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA, koji su prešli granicu u 1. Bratunačku laku pješadijsku brigadu. Ovaj dokumenat sadrži pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA na ime njihovog izručenja i Momira NIKOLICA na ime njihovog preuzimanja. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-665 Izvještaj granične policijske stanice Bajina Basta (28-242/95), u vezi sa preuzimanjem/izručenjem Muslimana Fahrudina AVDIĆA, Mefaila RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferida HALILOVICA, Muharema HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA koji su prešli granicu u graničnu policijsku stanicu Bratunac. Ovaj dokumenat sadrži pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA na ime njihovog preuzimanja i Riste SEOVCA na ime njihovog izručenja. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-666 Izvještaj granične policijske stanice Bratunac, napisan i potpisan od strane Vidoja RADOVIĆA, a u vezi sa izručenjem/preuzimanjem Muslimana Fahrudina AVDIĆA, Mefaila RAHMIĆA, Mehe MULALIĆA, Ferida HALILOVIĆA, Muharema HUSIĆA i Nedžiba RAHMIĆA koji su prešli granicu. Ovi Muslimani su deportovani iz Srbije, preuzeti od strane granične policijske stanice Bajina Bašta i izručeni komandi 1. Bratunačke lake pješadijske brigade. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-667 Izvještaj granične policijske stanice Bratunac (01/2-4.3-52/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Hajre AHMETOVIĆA 1. bratunačkoj lakoj pješadijskoj brigadi. Ovaj dokumenat sadrži pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA iz bratunačke policije na ime njegovog izručenja i Mirka JANKOVIĆA iz Bratunačke brigade na ime njegovog preuzimanja. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-668 Izvještaj granične policijske stanice Ljubovija (28-205/95), u vezi sa izručenjem Muslimana Hajre AHMETOVIĆA graničnoj policijskoj stanici Bratunac. Ovaj dokumenat sadrži pečat i potpis Vidoja RADOVIĆA iz bratunačke policije na ime njegovog izručenja i Zorana SEVIĆA iz policijske stanice Ljubovija na ime njegovog preuzimanja. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-669 Službena zabilješka granične policijske stanice Bratunac, napisana i potpisana od strane Vidoja RADOVIĆA, a u vezi sa izručenjem/preuzimanjem Muslimana Hajre AHMETOVIĆA, koji je iz Srbije deportovan i preuzet od strane granične policijske stanice Ljubovija, a potom izručen komandi 1. bratunačke lake pješadijske brigade. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-670 Dokumentat Komisije RS-a, potpisan od strane Cvetka SAVIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-671 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu (69/04), potpisan od strane majora Vladana DERIKONJIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-672 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-673 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-674 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-675 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-676 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-677 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-678 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-679 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-680 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-681 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-682 Dokumentat koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-683 Dokumentat Srbijanskog MUP-a u Užicu (26-31/96) koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-684 Dokumentat koji sadrži spisak Muslimana. (Dio 0362-5104-0362-5523)

- T-685 Dokumentat RS-a (9-495/1) (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-686 Dokumentat RS-a (9-1316/1) (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-687 Izvještaj Ministarstva odbrane Federacije BiH Sarajevo (09-12/1-04-3-338), otkucan potpis Zlatka MILETIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-688 Dokumentat Srbijanskog MUP-a Beograd (1450/04). Isto kao 0362-5438-0362-5439 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-689 Popratna stranica u vezi sa priloženim dokumentima (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-690 Dokumentat u vezi sa materijalom Komisije (9-124/2004-13) (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-691 Izvještaj Odjela za bezbjednost 2. korpusa ARBiH (06-101-160-57-1/95), otkucan potpis pukovnika Mehmeda ŽILIĆA. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-692 Izvještaj 10.KOG (5-79), upućen GS VJ, potpisan od strane Dragana RADJENOVIĆA. Vidi također 0362-5440-0362-5450 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-693 Dokumentat Srbijanskog MUP-a Beograd (1450/04). Isto kao 0362-5418-0362-5418 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-694 Izvještaj 10.KOG (5-79), upućen GS VJ, potpisan od strane Dragana RADJENOVIĆA. Vidi također 0362-5435-0362-5437 (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-695 Popratna stranica na kojoj se nalaze imena Momira NIKOLIĆA, Miroslava DERONJIĆA i Ministarstvo odbrane SiCG. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-696 Dokumentat Komisije RS-a (01-012-276/04) i prilozi. Prilozi su u vezi sa Momiom NIKOLIĆEM i Miroslavom DERONJIĆEM, a uključuju i izjave. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-697 Dokumentat Ministarstva odbrane Beograd (2532-3) u vezi sa Komisijom RS-a. (Dio 0362-5104-0362-5523)
- T-698 Prilog G Dodatka na Izvještaj Komisije RS-a o Srebrenici od 11. juna 2004. godine u vezi sa događajima u i oko Srebrenice u periodu između 10. i 19. jula 1995. godine, a koji se odnosi na nestala lica.
- T-699 Fotografije
- T-700 Fotografije
- T-701 Izvještaj Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice u periodu između 10. i 19. jula 1995. godine u Vladi RS-a, "Događaji u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995", Banja Luka, juni 2004. godine.

- T-702 Zaključci Vlade RS-a u vezi sa Izvještajem Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice u periodu između 10. i 19. jula 1995. godine.
- T-703 Primjerak izvještaja istraživačkih podgrupa Srebreničke radne grupe od 16. augusta '05, koji je u ime profesora Smaila Čekića upućen Nj.E. Paddiju Ashdownu, Visokom predstavniku u BiH.
- T-704 Nacrt izvještaja istraživačke podgrupe Radne grupe Republike Srpske za istraživanje događaja u Srebrenici u julu 1995. godine, upućen Visokom predstavniku. Ovaj dokument je potpisan od strane koordinatora podgrupe, Smaila Čekića te članova grupe, Radovana Pejića i Velida Šabića. Izvještaj je od 16. augusta 2005. godine.
- T-705 Nezvaničan prevod nacrtu izvještaja istraživačke podgrupe Radne grupe Republike Srpske za istraživanje događaja u Srebrenici u julu 1995. godine, koji je upućen Visokom predstavniku. Dokument je potpisan od strane koordinatora ove podgrupe Smaila ČEKIĆA, te članova grupe Radovana PEJIĆA i Velida ŠABIĆA. Izvještaj je od 16. augusta 2005. godine.
- T-706 Primjerak faksirane kopije dodatka od 30. septembra '05 na Izvještaj od 30. marta '05 za implementaciju zaključaka donesenih u vezi sa Konačnim izvještajem Komisije za Srebrenicu. (engleska i BCS verzija)
- T-707 Dopis od 4.10.05 potpisan od strane Pere BUKEJLOVIĆA, premijera, Republike Srpske, sa priloženom izmjenom (od 30.09.05) Izvještaja od 30.03.05 izdanog od strane radne grupe za implementaciju zaključaka konačnog izvještaja koji je sačinila Komisija za istraživanje događaja u i oko Srebrenice u periodu od 10. do 19. jula 1995. godine, sa priložima (sadržanim na CD-Romu).
CD-Rom sadrži elektronske kopije podataka uz izvještaj od 30.09.05 kako je gore navedeno. Ovaj CD-Rom sadrži 8 spiskova sa sljedećim sadržajem:
1. Spisak osoblja MUPa, ukupno 1988
2. Spisak komandi/jedinica VRS u Srebrenici u periodu od 10. - 19. jula 1995. godine
3. Spisak komandi/jedinica VRS i njihovog osoblja - Ukupno 22823 lica
4. Spisak vojnog osoblja u brigadama VRS - Ukupno 22588
5. Spisak srpskih vojnika i činova - ukupno 3526
6. Spisak srpskog vojnog osoblja (identifikovani pojedinci) sa jedinicama/činovima - ukupno 16853
7. Spisak glavnog štaba VRS
8. Spisak imena Srba - ukupno 811
- T-708 Prilog br 1 sadrži "Spisak pripadnik MUP-a RS". 36 stranica sa imenima, JMB brojevima, jedinicama i funkcijama. Nabrojano je ukupno 1988 poedinaca.

- T-709 Prilog br 2 sadrži "PREGLED brojnog stanja komandi, jedinica i ustanova VRS i MORS u događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine" 1 strana.
- T-710 Prilog br 3 sadrži "Brojno stanje komandi, jedinica i ustanova - pripadnici". 394 stranice sa imenima, JMB brojevima, jedinicama i funkcijama. Nabrojano je 22734 pojedinaca.
- T-711 Prilog br 4 sadrži spisak vojnog osoblja brigada VRS. 469 strana sa imenima, JMB brojevima, jedinicama i funkcijama. Nabrojano je 22587 pojedinaca.
- T-712 Prilog br 5 sadrži "SPISAK POTENCIJALNIH DUPLIH IMENA IZ SPISKA VRS". 65 strana sa imenima, JMB brojevima, jedinicama i funkcijama. Nabrojano je 3525 pojedinaca.
- T-713 Prilog br 6 sadrži "Identifikovani učesnici" . 319 strana sa imenima, JMB brojevima, jedinicama i funkcijama. Nabrojano je 16583 pojedinaca.
- T-714 Prilog br 7 sadrži "SPISAK MOGUĆIH UČESNIKA". 1 stranica sa imenima 22 pojedinca koji su svi nabrojani kao pripadnici glavnog štaba VRS.
- T-715 Prilog br 8 - dosije.pdf sadrži 810 strana informacija osoblja u vezi sa Srbima. Informacije su sadržane unutar formulara koji ukazuju na detalje iz 2005. godine i perioda od 10.-19. jula 1995. godine. U formularima su nabrojana imena, JMB brojevi, datumi rođenja, jedinice i funkcije.
- T-716 Spisak pripadnika 2. odreda brigade specijalne policije RS-a iz Šekovića iz jula 1995. godine.
- T-717 Specijalno izdanje "Večernjih Novosti" sa spiskom od 3,287 Srba ubijenih u i oko Srebrenice u periodu između 1992. i 1995. godine.
- T-718 Spisak 15 imena pripadnika 10. diverzantskog odreda vlaseničkog voda VRS, potpisan od strane TODORVIĆ Dragana
- T-719 Bilježnica koja sadrži rukom napisane informacije iz 1995. godine u vezi sa logističkom podrškom koja je pružena 10. diverzantskom odredu vlaseničkog voda VRS.
- T-720 Spisi pripadnika 10. diverzantskog odreda vlaseničkog voda VRS pod nazivom "Spisak stvari datih osobama u rezervnim formacijama".
- T-721 Rukom sačinjena zabilješka o prijemu tijela KOLIVRAT Dragana u Dom zdravlja Vlasenica, potpisao ČUMIC, dr. Vinko
- T-722 Izvještaj o smrti KOLIVRAT Dragana
- T-723 Računi u vezi sa nabavkama izdati 10. diverzantskom odredu VRS u periodu od jula 1995. do januara 1996.

- T-724 Karta – “Operacija Stupcanica-95 (Žepa), 1. podrinjska laka pješadijska brigada”, jedna od nekoliko karata (komunikacije, artiljerija, taktike) koja prikazuje borbene aktivnosti na području Žepe.
- T-725 Karta – “Operacija Stupcanica-95 (Žepa), 1. podrinjska laka pješadijska brigada”, jedna od nekoliko karata (komunikacije, artiljerija, taktike) koja prikazuje borbene aktivnosti na području Žepe.
- T-726 Karta – “Operacija Stupcanica-95 (Zepa), 1. podrinjska laka pješadijska brigada”, jedna od nekoliko karata (komunikacije, artiljerija, taktike) koja prikazuje borbene aktivnosti na području Žepe.
- T-727 Karta – “Operacija Stupcanica-95 (Zepa), 1. podrinjska laka pješadijska brigada”, jedna od nekoliko karata (komunikacije, artiljerija, taktike) koja prikazuje borbene aktivnosti na području Žepe.
- T-728 Karta – “Operacija Stupcanica-95 (Zepa), 1. podrinjska laka pješadijska brigada”, jedna od nekoliko karata (komunikacije, artiljerija, taktike) koja prikazuje borbene aktivnosti na području Žepe.
- T-729 Karta sa rukom napisanom bilješkom: “Srebrenica je bila srpska i ostaće srpska!” (od 12. jula 1995.), potpisana od strane general majora Radislava KRSTICA. Bilješka napisana istim rukopisom, “I Žepa je srpska!” (od 27. jula 1995.) također sa potpisom general majora Radislava KRSTIĆA.
- T-730 Karta pod nazivom, “Pregrupisavanje snaga naših neprijatelja i UNPROFOR u enklavama Srebrenice i Žepe”, sa rukom napisanom informacijom o muslimanskim snagama i snagama UNPROFOR-a.
- T-731 Karta pod nazivom, “Radna karta komandnog osoblja Drinskog korpusa, počev od 1. jula 1994. pa do 10. aprila 1995.”, ovjerena, odobrena i potpisana od strane načelnika štaba general majora Milutina SKOČAJIĆA, na kojoj su prikazane pozicije VRS i Armije BiH u zoni odgovornosti Drinskog korpusa.
- T-732 Karta - bez naslova, bez datuma i potpisa koja prikazuje borbene operacije za napada na Žepu.
- T-733 Karta pod nazivom, “Odluka komandanta Drinskog korpusa za odbranu”, odobrena, bez potpisa, od strane general pukovnika Ratka MLADIĆA i general majora Milenka ŽIVANOVIĆA, na kojoj su prikazane borbene aktivnosti na području Rogatice, Visegrada, Olova, Srebrenice i Zvornika
- T-734 Karta sa naslovom, “Plan pregrupisavanja snaga Drinskog korpusa za sprečavanje neprijateljskih snaga iz enklava (Žepa i Srebrenica) da prođu pravcem Kladanj-Tuzla”, iz 1995., nepotpisana, na kojoj su prikazani položaji snaga VRS i Armije BiH na području Srebrenice, Kravica, Konjević Polja, Žepe i Jasena

- T-735 Karta sa naslovom, "Odluka komandanta Drinskog korpus završnim operacijama u enklavi Žepa" pod šifrom "Stupcanica-95", ovjerena, odobrena i potpisana od strane general pukovnika Ratka MLADIĆA i general majora Radislava KRSTIĆA, na kojoj su prikazane borbene aktivnosti u operaciji Žepa.
- T-736 Dvije stranice izdvojene iz registra pacijenata bolnice sa informacijama od 13. jula 1995. godine, na kojima se nalazi 14 imena Muslimana. Oduzete iz bolnice u Milićima dana 12. decembra 2002. godine u skladu sa nalogom za pretres.
- T-737 Devet formulara pod nazivima "Uputnica specijalisti, Republika Srpska, bolnica SV.NIKOLA, Milići, koji sadrže imena Muslimana i u kojima se obrazlaže potreba tih pacijenata za specijalističkim lječničkim tretmanom. Oduzeti iz bolnice u Milićima dana 12. decembra 2002. godine u skladu sa nalogom za pretres.
- T-738 Bolnički izvještaji u vezi sa hirurškim tretmanom pacijenata Muslimana i Srba. Oduzeti iz bolnice u Milićima dana 12. decembra 2002. godine u skladu sa nalogom za pretres.
- T-739 List papira formata A3, savijen na pola, sa rukom napisanom bilješkom i datumom 20-07-95 sa naznakom "izdvojeno prema naredbi profesora Davidovića". Oduzet iz bolnice u Milićima dana 12. decembra 2002. godine u skladu sa nalogom za pretres
- T-740 Zabilješka u vezi sa otpuštanjem ranjenih lica iz bolnice u Zvorniku prema naredbi šefa medicinskih službi VRS, potpisana od strane dr. Radomira Davidovića. Oduzeta iz bolnice u Milićima dana 12. decembra 2002. godine u skladu sa nalogom za pretres
- T-741 Kopija "zapisnika o uviđaju" vezano za saobraćajnu nesreću u Pobrdu, opština Bratunac, 07.11.2002. u potpisu istražni sudija Ljiljana Pejić.
- T-742 Kopija "Krivične prijave" protiv Kovačević Aleksandra naslovljena na Osnovno javno tužilaštvo u Srebrenici, u potpisu načelnik SJB Bratunac, Slavoljub Mladenović.
- T-743 Dvije stranice izuzete iz bolničke evidencije pacjenata sa upisima od 11. jula 1995. do 15. jula 1995., na kojima se nalaze imena pacjenata, datumi rođenja, te adrese odnosno mjesta rođenja. Oduzeto u skladu sa nalogom za pretres iz bolnice u Milićima 12. decembra 2002.
- T-744 Jedanaest bolesničkih kartona muslimanskih muškaraca koji su liječeni na hirurškom odjeljenju bolnice Sveti Nikola u Milićima 13. i 14. jula, 1995. Oduzeti u skladu sa nalogom za pretres iz bolnice u Milićima dana 12. decembra, 2002.
- T-745 Medicinski dokumenti sa imenima Muslimana i Srba u vezi rendgenskih pregleda i kasnije dijagnoze. Oduzeto u skladu sa nalogom za pretres iz bolnice u Milićima 12. decembra, 2002.

- T-746 Popratno pismo iz zdravstvenog centra u Bijeljini (Dr. Zoran Jović) naslovljeno na Veselina Londrovića, sa priloženim fotokopiranim medicinskom protokolom (registar prijema) za 1995.
- T-747 Spisak pripadnika Drugog odreda Šekovići -voda Skelani 1-46
- T-748 Spisak pripadnika Drugog odreda Šekovići koji su ostvarili lični dohodak za juli 1995., Specijalna brigada - drugi odred Specijalne policije Šekovići.
- T-749 Spisak pripadnika Brigade specijalne policije koji je dostavio MUP RS-a, Uprava kriminalističke policije, broj: 02/3, strogo pov. 994/05 od 26.10.2005.
- T-750 Spisak pripadnika brigade specijalne policije, koji je dostavio MUP RS-a, Uprava kriminalističke policije.
- T-751 Sažetak prikupljenih informacija o Srebrenici, sačinio AID, Tuzla
- T-752 Komandna struktura Drinskog korpusa, koju je sačinio AID Tuzla
- T-753 Računi hotela Fontana u Bratuncu za period od jula do oktobra 1995. od.
- T-754 Zapisnik 23. sjednice vlade RS-a održane na Palama
- T-755 Knjiga naslovljena: "Hronologija događaja na području bivše Jugoslavije, 1990-1995", autora Dragana RADIŠIĆA, Banja Luka 2002., samo dijelovi koji se odnose na juli i avgust 1995.
- T-756 Rukom pisan spisak, bez datuma, sa naslovom "Firme od interesa za RS" u kojem se navode firme u opštini Zvornik i njihov menadžment, autor nepoznat.
- T-757 Zapisnik sa 1. sjednice ratnog predsjedništva Zvornik održanog 31.07.1995. na kojem su bili prisutni Jovan MITROVIĆ (predsjednik), Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Dragomir VASIĆ i Mihajlo GALIĆ, zapisničar Mitar VASIĆ. U skladu sa objavom ratnog stanja koje je prijavio predsjednik KARADŽIĆ, ratno predsjedništvo preuzima dužnosti izvršnog odbora skupštine opštine.
- T-758 Radni plan Crvenog krsta opštine Zvornik od 1. avgusta - 31. decembra 1995., nepotpisan.
- T-759 Zapisnik sa 2. sastanka ratnog predsjedništva Zvornik održanog 01. avgusta, 1995., kome su prisustvovali Jovan MITROVIĆ (predsjednik), Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Dragomir VASIĆ i Mihajlo GALIĆ, zapisničar Mitar VASIĆ.
- T-760 Odluka Opštinskog ratnog predsjedništva Zvornik o 24-satnim smjenama pripravnosti za pripadnike Ratnog predsjedništva od 1. - 8. avg. 1995., pečat i potpis predsjednika Jovana MITROVIĆA.

- T-761 Zapisnik 3. sastanka Opštinskog ratnog predsjedništva Zvornik, kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, 02. avgusta, 1995.; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ i Dragomir VASIĆ; zapisnik pripremio Mitar VASIĆ.
- T-762 Zapisnik 5. sastanka Zvornčkog opštinskog ratnog predsjedništva, kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, 07. avg. 1995.; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ i Dragomir VASIĆ; zapisnik pripremio Mitar VASIĆ.
- T-763 Izvještaj Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-138/95, u potpisu Jovan MITROVIĆ, Ministarstvu odbrane RS o aktivnostima predsjedništva od 31. jula do 7. avgusta 1995. u kojem se navode odluke koje su donešene i naređenja koja su izdata na prva četiri sastanka ratnog predsjedništva.
- T-764 Pismo Ministarstva odbrane RS br. 01-21-4352/95, pečat i potpis Ministra Milana S. NINKOVIĆA Zvorničkom opštinskom ratnom predsjedništvu: zahtjev za dodjelu 8 stanova u Zvorniku Ministarstvu odbrane.
- T-765 Pismo opštinskog štaba civilne zaštite, opština Zvornik br. 03-80-977/95, pečat i potpis načelnika Dragana MIRKOVIĆA Zvorničkom opštinskom ratnom predsjedništvu: prijedlog popune jedinica civilne zaštite.
- T-766 Zapisnik sa 6. sastanka Zvorničkog opštinskog ratnog predsjedništva održanog 09.08.1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Dragomir VASIĆ, Mihajlo GALIĆ; zapisničar Mitar VASIĆ.
- T-767 Izvještaj Policijske stanice Zvornik, br. 13-01-1-209/95, opečaćeno i potpisano za komadanta Petka /?PENIĆA/ o stanju javnog reda od uvođenja policijskog sata.
- T-768 Područna jedinica Zvornik, Uprave javnih prihoda RS, br. 04-458-102/95, pečat i potpis načelnika Gordana JOVANOVIĆA, Izvještaj o efektima odluke Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-88/95, od 01.08.1995. o privatnim preduzećima.
- T-769 Dnevni red Zvorničkog ratnog predsjedništva za 7. sastanak 11. 08.1995., pečat i potpis Jovan MITOVIĆ.
- T-770 Zapisnik 7. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 11. avgusta 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITOVIĆ; ostali prisutni: Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Mihajlo GALIĆ; odsutni: Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ; zapisničar Mitar VASIĆ.
- T-771 Zapisnik Zvorničkog ratnog predsjedništva sa 8. sastanka od 14. avgusta 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITOVIĆ; ostali prisutni: Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ; odsutni: Mihajlo GALIĆ; zapisničar Mitar VASIĆ.

- T-772 Izvještaj Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-349/95, pečat i potpis Jovana MITROVIĆA Vladi RS: izvještaj o aktivnostima ratnog predsjedništva od 7. - 14. avgusta 1995.; u suštini navodi zapisnike sa sastanaka, uključujući i odluku da se održi sastanak sa komandom Zvorničke brigade, podrška odlukama Narodne skupštine, Karadžiću, itd.
- T-773 Zapisnik sa 9. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 18. avgusta, 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ; odsutni: Dragomir VASIĆ; zapisničar Mitar VASIĆ.
- T-774 Zapisnik sa 10. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 19. avg. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ; odsutni: Dragomir VASIĆ; bilješke sačinio Mitar VASIĆ.
- T-775 Zapisnik sa 11. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 22. avg. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Dragomir VASIĆ; odsutni: Branko GRUJIĆ; biljške sačinio Mitar VASIĆ.
- T-776 Zapisnik sa 12. sastanka Zvorničkog opštinskog predsjedništva od 24. avg. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ; biljške sačinio Mitar VASIĆ.
- T-777 Zapisnik sa 13. sastanka Zvorničkog opštinskog ratnog predsjedništva od 25. avg. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ; ostali prisutni: Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ i maj. Dragan OBRENOVIĆ iz Zvorničke brigade; biljške sačinio Mitar VASIĆ.
- T-778 Dnevni red 12. sjednice Zvorničkog ratnog predsjedništva od 24. avgusta 1995., pečat i potpis Jovana MITROVIĆA.
- T-779 Izvještaj Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-517/95, pečat i potpis Jovana MITROVIĆA Vladi RS-a o aktivnostima Ratnog predsjedništva za 15. - 25. avg. 1995. Primjerak ovog izvještaja, koji je naslovljen na Ministarstvo odbrane RS, je dobijen ranije (0214-6465-0214-6470) i preveden (L008-2270-L008-2277).
- T-780 Zapisnik sa 14. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 30. avg. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ, Boško NIKOLIĆ, Drago SAKOTIĆ, Sonja RUBEŽ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.

- T-781 Zapisnik sa 15. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 1. sep. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-782 Zapisnik sa 16. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 5. sept. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ; odsutni: Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-783 Zapisnik sa 17. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 7. sept. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-784 Pismo Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-644/95, pečat i potpis Jovana MITROVIĆA: Informacija o situaciji i problemima u DP "Vezionica" Zvornik. Drugi primjerak ovoga dokumenta primljen ranije (0214-6471-0214-6472) i preveden (0340-8470-0304-8471).
- T-785 Zapisnik 18. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 11. sept. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ, maj. Dragan OBRENOVIĆ i Sreten MILOVŠEVIĆ iz Zvorničke brigade; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-786 Zapisnik 19. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 13. sep. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ i kapetan Milorad TRBIĆ iz Zvorničke brigade; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-787 Zapisnik 20. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 15. sep. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali prisutni: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ i maj. Dragan OBRENOVIĆ iz Zvorničke brigade i Drago SAKOTIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-788 Zapisnik sa 21. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 19. sept. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, ostali koji su prisustvovali: Dragomir VASIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ; odsutni: Mihajlo GALIĆ; zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-789 Ministarstvo industrije i energije RS-a, br. 03-312-1448/95, opečaćeno i potpisano za ministra Boru BOSIĆA, za Ratno predsjedništvo u vezi menadžmenta preduzeća "Vezionica".
- T-790 Rješenje Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-693/95, pečat i potpis predsjednika Jovana MITROVIĆA kojim se Jakov GALIĆ razrješava njegovih dužnosti v.d. direktora preduzeća "Vezionica".

- T-791 Rješenje Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-694/95, pečat i potpis predsjednika Jovana MITROVIĆA o postavljanju Vitomira TOMIĆA na mjesto v.d. direktora preduzeća "Vezionica".
- T-792 Zapisnik 22. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 23. sep. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni Jovo MIJATOVIĆ, Stevo IVNOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Branko GRUJIĆ, Zoran ZEKIĆ, Dragomir VASIĆ i Tomo SIMIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-793 Izveštaj Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01-736/95, pečat i potpis Jovana MITROVIĆA ministarstvu odbrane RS-a o aktivnostima Zvorničkog ratnog predsjedništva od 11. sep. - 28. sep. 1995. Druga kopija ovoga dokumenta primljena ranije (0214-6477-0214-6483) i prevedena (L008-5399-L008-5403).
- T-794 Zapisnik 23. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 29. sep. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni: Jovo MIJATOVIĆ, Branko GRUJIĆ, Zoran ZEKIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ; odsutni: Dragomir VASIĆ; zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-795 Zapisnik 24. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 04.10.1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni: Dragomir VASIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ; odsutni: Branko GRUJIĆ, Jovo MIJATOVIĆ; zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-796 Zapisnik 25. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 10. okt. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni: Dragomir VASIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ, Branko GRUJIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Jovo IVANOVIĆ i Sreten MILOŠEVIĆ (Pomoćnik za pozadinu Zvorničke brigade); zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-797 Zapisnik 26. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 14. okt. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni: Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ i Vukašin NIKOLIĆ; odsustni: Zoran ZEKIĆ i Jovo MIJATOVIĆ; zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-798 Zapisnik 27. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 18. okt. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni Dragomir VASIĆ, Branko GRUJIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ i Boško MILIĆ (direktor "Drinatransa"); zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.
- T-799 Zapisnik 28. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 27. okt. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni: Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ, Zoran ZEKIĆ, Jovo MIJATOVIĆ i Verica BATIĆ; odsutni: Dragomir VASIĆ, Stevan IVANOVIĆ; zapisnik vodio: Mitar VASIĆ.

- T-800 Zapisnik 29. sastanka zvorničkog ratnog predsjedništva od 07. nov. 1995. kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Dragomir VASIĆ, Stevan IVANOVIĆ i Sreten MILOŠEVIĆ (pomoćnik za pozadinu Zvorničke brigade); odsutni: Zoran ZEKIĆ; zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-801 Zapisnik 30. sastanka Zvorničkog ratnog predsjedništva od 10. nov. 1995., kojim je predsjedavao Jovan MITROVIĆ, prisutni Branko GRUJIĆ, Mihajlo GALIĆ, Jovo MIJATOVIĆ, Dragomir VASIĆ, Stevan IVANOVIĆ, Zoran ZEKIĆ i Slavoljub TOMAŠEVIĆ (direktor bolnice u Zvorniku), Siniša CIRKOVIĆ (direktor zdravstvenog centra Zvornik), Zoran LAZAREVIĆ (šef odjeljenj za hirurgiju), Radiša OBRADOVIĆ (iz zdravstvenog osiguranja); zapisnik vodio Mitar VASIĆ.
- T-802 Izvještaj Zvorničkog ratnog predsjedništva br. 01.961/95, pečat i potpis Jovana MITROVIĆA Vladi RS-a o aktivnostima Zvorničkog ratnog predsjedništva od 21.10. - 23.11.1995. Ovaj dokument je ranije dobijen (0214-6491-0214-6496) i preveden (L008-3026-L008-3034).
- T-803 Članak iz publikacije NIN pod nazivom "Ekskluzivno: Milorad Pelemiš, komadant 10. diverzantskog odreda VRS ", autora Vrzić, Nikole
- T-804 2 članka, Reuter, vezano za Srebrenicu
- T-805 Članak iz sedmičnog magazina Slobodna Bosna, od 01. sep. 2005., naslova: MLADIĆEV monstrum napokon progovorio - intervju sa pripadnikom 10. diverzantskog odreda VRS-a o njegovom učešću u ubistvima u Srebrenici i drugim zločinima, autor Suzana ŠAČIĆ.
- T-806 Indeks zbirke Drinski korpus
- T-807 Odluka o imenovanju Zvorničke brigade 06-53 od 17.03.1994.
- T-808 Spisak imenovanja komande stana Zvorničke brigade
- T-809 Evidencija prisutva ljudstva komande Zvorničke brigade za juli 1995.
- T-810 Fotografija T-1, AG-7 skladištu Kravici, označeno od strane svjedoka Luke Markovića
- T-811 Fotografija skladišta u Kravici iz zraka
- T-812 Video zapis posjete licu mjesta s Lukom Markovićem i transkript video zapisa
- T-813 Iskaz o vojnim događanjima (revizija) - Operacija „Krivaja 95“ autora Richarda Butlera, Izvještaj Richarda Butlera o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS
- T-814 Instrukcija sektora za bezbjednost Drinskog korpusa br. 17/450, vezano za postupanje s vojnim i drugim zarobljenicima, potpisano od strane majora Vujadina POPOVIĆA, načelnika bezbjednosti od 15.04.95.god

- T-815 Naredba Glavnog štaba VRS br.12/46-501/95, provođenje borbenih dejstava na području oko Srebrenice, od dana 09.07.1995.g., potpisao TOLIMIR
- T-816 Naredba Drinskog korpusa br. 03/156-12, od 13.07.1995.god., potpisao Živanović
- T-817 Karta koja prikazuje zone odgovornosti Zvorničke brigade i bataljona
- T-818 Spisak imenovanja u štab Zvorničke brigade
- T-819 Odluka o imenovanjima Zvorničke brigade br. 06-53 od 17.03.1994.god.
- T-820 Zapisnik o saslušanju svjedoka Fuada ĐOZIĆA ERN 0071-0383-0071-0385
- T-821 fotografija škole u Orahovcu koju je svjedok označio na tri mjesta.
- T-822 Izvještaj o utvrđivanju identiteta Neško ĐOKIĆ ERN 0071-0325-0071-0326
- T-823 Izjava Neško ĐOKIĆ ERN 0071-0355-0071-0357
- T-824 Izjava Slobodana ĐOKIĆA ERN 0071-0347-0071-0349
- T-825 Odluka o pritvoru za lica Neško i Slobodan ĐOKIĆ potpisana od strane Drage NIKOLIĆA ERN 0071-0367-0071-0369
- T-826 Zvornička brigada, Evidencija prisustva ljudstva na izvršavanju borbenih zadataka za mjesec juli 1995.god.
- T-827 NEMA DOKAZA, privremeni broj, dokaz povučen na ročištu dana 15.12.2008.god
- T-828 biografija Manning-a
- T-829 Posljednja stranica izvještaja vještaka Manning-a iz 2001.god.: istraga o dešavanjima u Srebrenici - rezime forenzičkih dokaza - 2001.god.; Pregled nalaza vještaka iz perioda 1996. do 2001.godine.
- T-830 Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice, autora Dean Manninga, od 16.05.2000.god.
- T-831 Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – masovne grobnice ekshumirane 2000.god., autor Dean Manning, iz februara 2001.god.
- T-832 Izvještaj vještaka Manning-a: Rezime forenzičkih dokaza - stratišta i masovne grobnice 2001.god., autor: Dean Manning, šef tima istražitelja MKSJ, 24.08.2003.god.
- T-833 Istraga o Srebrenici – Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – ekshumacija masovnih grobnica na području Srebrenice – novembar 2007.god., autor Dean Manning, od 27.11.2007.god.

- T-834 CD s nalazima vještaka (vidi CD Tužilaštva s objelodanjenim materijalima br. 27a)
- T-835 Šema srebreničkih grobnica ekshumiranih i ispitanih od strane MKSJ-a u periodu od 1996. do 2001.god.
- T-836 Karta lokacija stratišta i grobnica - veze između primarnih i sekundarnih grobnica
- T-837 A Karta lokacije grobnice u Orahovcu
- T-837 B slika iz zraka - usporedni pregled lokacija Lažete 1. i 2., od 5. i 27. jula 1995.god.
- T-837 C slika iz zraka - usporedni pregled lokacije Lažete 2. od 7. i 17. septembra 1995.god.
- T-838 video zapis s ročišta
- T-839 A fotografija: karta lokacije grobnice na ekonomiji Branjevo
- T-839 B Snimci iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 17.07.1995.god.
- T-839 C Snimci iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 21.09.1995.god.
- T-839 D Snimci iz zraka – Vojna ekonomija Branjevo, 27.09.1995.god.
- T-840 A fotografija: karta lokacije grobnice kod brane u blizini Petkovaca
- T-840 B Snimci iz zraka – brana u Petkovcima, 5. i 27. juli 1995.god.
- T-840 C Snimci iz zraka – brana u Petkovcima, 7. i 27. septembar 1995.god.
- T-841 A fotografija: karta lokacije grobnice kod Kozluka
- T-841 B fotografija: usporedna slika iz zraka Kozluk 5. i 17. juli 1995.god.
- T-841 C fotografija: usporedna slika iz zraka Kozluk 7. i 27. septembar 1995.god.
- T-842 A karta lokacija grobnica na području Zelenog Jadra
- T-842 B fotografija: usporedna slika iz zraka Zeleni Jadar
- T-842 C fotografija: usporedna slika iz zraka Zeleni Jadar 1(a) i (b), 7. i 2. oktobar 1995.god.
- T-842 D fotografija: Aerial Image Split Pane Zeleni Jadar
- T-843 A usporedna slika iz zraka ZJ2

- T-843 B usporedna slika iz zraka ZJ2
- T-843 C usporedna slika iz zraka ZJ3
- T-843 D slika iz zraka ZJ3
- T-843 E usporedna slika iz zraka ZJ4
- T-843 F slika iz zraka ZJ4 i ZJ5
- T-843 G usporedna slika iz zraka ZJ6
- T-843 H usporedna slika iz zraka ZJ6
- T-844 A slika iz zraka Glogova 1. i 2.
- T-844 B usporedna slika iz zraka GL01
- T-845 A Karta lokacija grobnica duž puta Čančari
- T-845 B slika iz zraka Čančari 12.
- T-846 A Karta lokacija grobnica duž puta Hodžići
- T-846 B slika iz zraka HZ7
- T-847 Mapa lokacija grobnica duž puta za Liplje
- T-848 Kolekcija ligatura ekshumiranih od strane MKSJ-a u periodu od 1996. do 2001.god.
- T-849 Kolekcija poveza za oči ekshumiranih od strane MKSJ-a u periodu od 1996. do 2001.god.
- T-850 Tabela sa pregledom lokacija na kojima su pronađeni povezi za oči i ligature
- T-851 A Spisak poveza za oči i ligatura iz Kozluka i Put Čančari 3
- T-851 B fotografije poveza za oči i ligatura iz Kozluka i Put Čančari 3
- T-852 Spisak i fotografije ligatura i poveza za oči sa ekonomije Branjevo
- T-853 Spisak i fotografije poveza za oči s lokacija LZ02 i HZ03
- T-854 Spisak i fotografije ligatura s lokacija brana Petkovci, LP2, Cerska i NK
- T-855 A fotografija lobanje i rupe od metka iz Nove Kasabe
- T-855 B fotografija lobanje i rupe od metka iz Konjević Polja
- T-856 fotografije istražnih oznaka iz grobnice GL01

- T-857 fotografija doma u Pilici
- T-858 fotografija unutrašnjeg zida doma u Pilici
- T-859 fotografija Kozluka s vidljivim prekopavanjima
- T-860 Dijagram veza između grobnica poznatih u 2001.god.
- T-861 Dijagram balističkih veza između grobnica
- T-862 A fotografija poveza za oči sa Branjeva
- T-862 B fotografija poveza za oči sa lokacije CR12
- T-863 A fotografija grobnice Kozluk sa zelenim staklom
- T-863 B fotografija tijela na lokaciji Kozluk pored zelenog stakla
- T-863 C fotografija ligature sa lokacije CR2 koja prikazuje zeleno staklo
- T-864 raspored ljudstva Štaba Zvorničke brigade za mjesec juli 1995.god.
- T-865 IKM dnevnik dežurnog operativnog
- T-866 Dopis Zv. brigade upućen Ministarstvu odbrane br. 02/165-95 od 15.07.1995.god.
- T-867 Zajednički prijedlog za razmatranje izmjenjenog sporazuma o izjašnjavaњу o krivici sklopljenog između Momira Nikolića i haškog Tužilaštva - 07.05.2003.god.
- T-868 Momir Nikolić, Presuda o kazni i Izjava o činjenicama od 6.5.2003.g.
- T-869 Zbirka izvještaja Vojnih posmatrača UN-a
- T-869/I Tabelirani izvodi iz izvještaja Vojnih posmatrača UN-a
- T-870 video snimci Potočara
- T-871 Spisak ljudstva 2. bataljona Zv. Brigade, tab. S u grupi dokumenata vještaka Vuge
- T-872 Pieter Boering, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 6 dana, odnosno: 19.9.2006., 21.9.2006., 22.9.2006., 25.9.2006., 26.9.2006., 27.9.2006. god.
- T-873 Zlatan Čelanović, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 31.1.2007.god.

- T-874 Vincent Egbers, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 18.10.2006., 19.10.2006., 20.10.2006. god
- T-875 Dražen Erdemović, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 4.5.2007., 7.5.2007.god.
- T-876 Groenewegen Paul, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje dana 10.7.2003.god.
- T-877 Karremans Thomas, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 24.6.2004., 25.6.2004.god.
- T-878 Koster Eelco, *Tužilac protiv Krstića*, IT-05-88, svjedočenje dana 23.3.2001.god.
- T-879 Koster Eelco, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 25.10.2006., 26.10.2006., 27.10.2006.god.
- T-880 Mitrović Miloš, *Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 12.3.2003., 12.4.2003.god.
- T-881 Dr. Novaković Radivoje, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 20.3.2007.
- T-882 Pepić Milenko, Kravica X-KR 05/24 – transkript od dana 7.9.2006.god.
- T-883 Perić Slavko, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 11.5.2007., 14.5.2007. god.
- T-884 Svjedok A-47, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 12.4.2000., 13.4.2000.god.
- T-885 Svjedok A-1, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 22.2.2007., 23.2.2007.god.
- T-886 Svjedok A-3, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 15.11.2006., 16.11.2006.god.
- T-887 Svjedok A-20, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 16.11.2006., 17.11.2006., 20.11.2006.god.
- T-888 Saslušanje A-26, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ za dane 13.-14.8.1995.god. (Povjerljivo)
- T-889 Svjedok A-26, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 24.8.2006., 25.8.2006., 28.8.2006.god.
- T-890 Svjedočenje A-27, Kravica X-KR 05/24 – transkript.

- T-891 Saslušanje A-28, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ dana 16.8.1995.god. (Povjerljivo)
- T-892 Saslušanje A-28, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ dana 8.6.1999.god. (Povjerljivo)
- T-893 Saslušanje A-28, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ dana 14.6.1999.god. (Povjerljivo)
- T-894 Svjedok A-28, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 23.05.2000.god.
- T-895 Saslušanje A-29, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 26.9.1995.god. (Povjerljivo)
- T-896 Svjedok A-29, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 21.7.2003., 22.7.2003.god.
- T-897 Saslušanje A-15, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ dana 26.9.1995.god. (Povjerljivo)
- T-898 Svjedok A-15, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 28.3.2000., 29.3.2000.god.
- T-899 Saslušanje A-30, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 6.10.2003.god. (Povjerljivo)
- T-900 Svjedok A-30, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje dana 17.12.2003.god.
- T-901 Saslušanje A-31, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, tokom 3 dana, odnosno 14.- 16.8.1995.god. (Povjerljivo)
- T-902 Saslušanje A-31, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 19.08.1996.god. (Povjerljivo)
- T-903 Svjedok A-31, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 14.4.2000.god.
- T-904 Saslušanje A-32, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 23.05.1996.god. (Povjerljivo)
- T-905 Svjedok A-32, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 14.4.2000.god.
- T-906 Saslušanje A-18, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 24.1.1996.god. (Povjerljivo)
- T-907 Svjedok A-18, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 24.3.2000., 27.3.2000.god.

- T-908 Saslušanje A-33, Zapisnik o saslušanju u MUP-u RS-a, dana 26.08.1995.god. (Povjerljivo)
- T-909 Svjedok A-33, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 23.5.2000.god.
- T-910 Saslušanje A-34, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 17.1.1996.god. (Povjerljivo)
- T-911 Svjedok A-34, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 12.4.2000.god.
- T-912 Saslušanje A-17, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 5.12.2004.god. (Povjerljivo)
- T-913 Svjedok A-17, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 31.10.2006.god.
- T-914 Svjedočenje A-25, Kravica X-KR 05/24 – transkript.
- T-915 Svjedok A-19, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 8.11.2006., 9.11.2006.god.
- T-916 Saslušanje A-19, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 28.11.2001.god. (Povjerljivo)
- T-917 Saslušanje A-7, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, tokom 2 dana, odnosno: 23. - 24.11.2005.god. (Povjerljivo)
- T-918 Svjedok A-7, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 30.1.2007.god., Svjedok A-47, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 13.4.2000.god.
- T-919 Svjedočenje A-9, Kravica X-KR 05/24 – transkript.
- T-920 Svjedok A-11, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 23.3.2007., 26.3.2007., 27.3.2007.god.
- T-921 Svjedočenje A-12, Kravica X-KR 05/24 – transkript.
- T-922 Saslušanje A-12, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ od dana 25.2.1998.god. (Povjerljivo)
- T-923 Svjedok A-12, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 21.3.2007., 22.03.2007., 23.03.2007.god.
- T-924 Ristanović Cvijetin, *Tužilac protiv Blagčevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje dana 01.12.2003.god.
- T-925 Rutten Johannes, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 05.04.2000.god.

- T-926 Stanojević Ostoja, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 4.12.2003., 5.12.2003.god.
- T-927 Leendert Van Duijn, *Tužilac protiv Popovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 3 dana, odnosno: 27.9.2006., 28.9.2006., 29.9.2006.god.
- T-928 BARAYBAR, Jose Pablo - Izvještaj pod nazivom "Utvrđivanje minimalnog broja lica ekshumiranih od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u periodu od 1996. do 2001.god."
- T-929 BARAYBAR, Jose Pablo - biografija/životopis
- T-930 BARAYBAR, Jose Pablo - Izvještaj o iskopavanjima na lokaciji Zeleni Jadar 6, Bosna i Hercegovina 2001.god.
- T-931 BARR, Kathryn - Izvještaj u rukopisu - Trbić i dr., dana 29.06.2009.god.
- T-932 BARR, Kathryn - Izvještaj u rukopisu - Trbić i dr., dana 10.01.2007.god.
- T-933 BARR, Kathryn - biografija/životopis
- T-934 BRUNBORG, Helge - Izvještaj o nestalim i stradalim iz Srebrenice, dana 12.2.2000.god.
- T-935 BRUNBORG, Helge - Dopuna broju nestalih i stradalih iz Srebrenice, dana 12.4.2003.god.
- T-936 BRUNBORG, Helge - biografija/životopis
- T-937 BRUNBORG, Helge - Izvještaj pod nazivom "Dopuna spiska nestalih osoba iz Srebrenice za 2004. godine", dana 25.8.2004.god.
- T-938 BRUNBORG, Helge - Izvještaj pod nazivom "Dopuna spiska nestalih iz Srebrenice za 2004.god."
- T-939 DE BRUYN, P.C.A.M. – Analiza eksploziva provedena od strane HIKT-a, područje Srebrenice, dana 2.3.2000.god.
- T-940 LAWRENCE, Christopher - Izvještaj o tijelima pronadenim u blizini Kozluka 1998.god.
- T-941 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Brana iz juna 1998.god.
- T-942 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Čančari Put 3, avgust-septembar 1998.god.
- T-943 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Hodžići Put 3, oktobar 1998.god.

- T-944 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Hodžići Put 4, oktobar 1998.god.
- T-945 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Hodžići Put 5, oktobar 1998.god.
- T-946 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Zeleni Jadar 5, oktobar 1998.god.
- T-947 LAWRENCE, Christopher - Obdukcioni nalaz posmrtnih ostataka s lokacije Liplje 2, oktobar 1998.god.
- T-948 WRIGHT, Richard - Ekshumacije u Istočnoj Bosni tokom 1998.god.
- T-949 Saslušanje MULDER, M.A., Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ tokom 2 dana, odnosno: 24.-25.10.1995.god.
- T-950 Saslušanje MULDER, M.A., Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 12.05.2000.god.
- T-951 Saslušanje A-48, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 4.12.2004.god. (Povjerljivo)
- T-952 Saslušanje A-49, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 18.1.1996.god. (Povjerljivo)
- T-953 Saslušanje A-49, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 21.8.1996.god. (Povjerljivo)
- T-954 Saslušanje A-49, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 22.5.1996.god. (Povjerljivo)
- T-955 Saslušanje A-51, Zapisnik o saslušanju Tužilaštvo MKSJ, dana 9.6.1999.god. (Povjerljivo)
- T-956 Svjedočenje Simić Krste, Kravica X-KR 05/24 – transcript, dana 21.3.2007.god.
- T-957 Deronjić Miroslav, Transkript ročišta o izricanju kazne u predmetu protiv optuženog Nikolića br. IT-02-60-S-1, dana 28.08.2003.god.
- T-958 Saslušanje Marić Milana, Izjava Tužilaštvu MKSJ, dana 30.06.2002.god.
- T-959 Omanović Čamila, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 22.-23.03.2000.god.
- T-960 Svjedok A-14, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 5.-6.9.2007.god.

- T-961 Begović Zoran, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 21.03.2007.god.
- T-962 Bogdanović Jevto, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 10.05.2007.god.
- T-963 Franken Robert, *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33, svjedočenje dana 04.04.2000.god.
- T-964 Gavrić Jugoslav, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 21.03.2007.god.
- T-965 Janjić Mile, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 20.11.2007., 21.11.2007.
- T-966 Lazarević Mitar, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 26.06.2007., 27.06.2007.god.
- T-967 Milošević Marko, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 26.07.2007.god.
- T-968 Svjedok P-6, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje dana 14.07.2003.god.
- T-969 Petrović Pero, *Tužilac protiv Pcpovića i dr.*, IT-05-88, svjedočenje dana 09.03.2007.god.
- T-970 Stanišić Ostoja, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 16.05.2007., 17.05.2007.god.
- T-971 Svjedok A-43, *Tužilac protiv Božića i dr.*, X-KRŽ-06/236, Sud BiH, svjedočenje dana 04.09.2007.god.
- T-972 Aleksić Marko, *Tužilac protiv Stupara i dr.*, Kravica X-KR 05/24, Sud BiH, svjedočenje tokom 2 dana, odnosno: 07.07.2006., 12.07.2006.god.
- T-973 Beatović Ljubomir, *Tužilac protiv Božića i dr.*, X-KRŽ-06/236, Sud BiH, svjedočenje dana 12.06.2007.god.
- T-974 Mijatović Slobodan, *Tužilac protiv Božića i dr.*, X-KRŽ-06/236, Sud BiH, svjedočenje dana 04.07.2007.god.
- T-975 Dopis predsjednika Osnovnog suda u Zvorniku br. 082-0-Su-08-000 259 od 06.05.2008.god. vezano za zahtjeve o proglašenju nestalih osoba umrlima itd.
- T-976 Ranija izjava svjedoka Stane Vidović data Tužilaštvu BiH dana ... tonski i video zapis saslušanja

- T-977 Zapisnik o saslušanju svjedoka od strane Tužilaštva BiH, transkripti ročišta u predmetu Mitrović i dr. br. X-KR 05/25 (Povjerljivo)
- T-978 A-46 glani pretres (Stupar i dr., br. X-KR 05/24) transkript (Povjerljivo)
- T-979 Zapisnik o saslušanju svjedoka BABIĆ, Mile - SIPA 09.09.2006.god.
- T-980 Zapisnik o saslušanju svjedoka BABIĆ, Mile - Tužilaštvo BiH 22.01.2007.god.
- T-981 Transkript svjedočenja BABIĆ Mile u predmetu Božić i dr. br. X-KR 06/236, na pretresu dana 10.07.2007.god. - samo tonski zapis 23.02.2009.god., izrada transkripta u toku
- T-982 Svjedočenje svjedoka A-50 (povjerljivo)
- T-983 Dragan Obrenović, *Tužilac protiv Blagcjevića i dr.*, IT-02-60, svjedočenje tokom 7 dana, odnosno: 1.10.2003., 2.10.2003., 6.10.2003., 7.10.2003., 8.10.2003., 9.10.2003., 10.10.2003.god.
- T-984 Obrenović Dragan, izjave date Tužilaštvu MKSJ od 02.04.2000., 04.06.2003. i 05.02.2004.god.
- T-985 Dragan Obrenović, Sporazum o izjašnjavanju o krivici od 20.5.2003.g.
- T-986 Dokumenti iz Pretresnog prijedloga Tužilaštva br. 17 od 21.01.2009.god. – čeka se rješenje suda o uvrštavanju u dokaze
- T-986 karta Istočne Bosne
- T-987 fotografija, Bijela kuća u Potočarima
- T-988 Spisak 239 imena Bošnjaka u krugu baze Holandskog bataljona u rukopisu
- T-989 Zamrznuta fotografija iz video snimka - svjedok je tog čovjeka identifikovao kao puk. Jankovića
- T-990 fotografija zapaljenih ličnih stvari, Potočari
- T-991 Slika Potočara iz zraka - svjedok je identificirao lokacije na kojima su pronađena tijela kako mu je prijavljeno.
- T-992 Spisak sa 59 imena ranjenih lica u Potočarima
- T-993 Izjava vezana za sastanak u Hotelu "Fontana" dana 12.07.1995.god.
- T-994 Izjava vezana za sastanak u Hotelu "Fontana" dana 12.07.1995.god.

- T-995 Zamrznuta fotografija iz video snimka - svjedok je lice identificirao kao jednog od pristunih u Potočarima, te ga u sudnici prepoznaje kao optuženog Krstića
- T-996 fotografija - fiskulturna sala škole u Orahovcu Grbavci
- T-997 fotografija - željeznički nadvožnjak Orahovac
- T-998 Terenski prikaz područja grobnice i stratišta Lažete 2 (označen)
- T-999 Ranije izjave Suljić Hurema 25.07.1995.god.
- T-1000 Označena karta Istočne Bosne - svjedok označio poziciju na dan 13.07.1995.god.
- T-1001 fotografija - spremište od crvene cigle gdje je svjedok prvobitno odveden od strane srpskih vojnika
- T-1002 fotografija - put na području Konjević Polja. Svjedok označio mjesto gdje je zadržan.
- T-1003 fotografija - rijeka. Svjedok označio mjesto pogubljenja.
- T-1004 fotografija - ozlijede svjedoka A-28
- T-1005 Slika Potočara iz zraka na kojoj je svjedok označio različite lokacije.
- T-1006 fotografija Potočara koje je sačinio svjedok - označava kuće u plamenu, srpske pozicije, minska polja, itd.
- T-1007 označena slika Potočara iz zraka sa lokacijama na kojima su pronađena tijela i lokacijom "bijeke kuće"
- T-1008 fotografije tijela pronađenih kod Potočara
- T-1009 fotografije tijela pronađenih kod Potočara
- T-1010 fotografije tijela pronađenih kod Potočara
- T-1011 Vojna karta Bratunca i Potočara - svjedok označava kretanje i položaje tokom jula 1995. god.
- T-1012 Fotografija fudbalskog terena u Novoj Kasabi iz zraka - svjedok označava lokaciju odvođenja i zadržavanja.
- T-1013 fotografija (označena), škola u Petkovicima
- T-1014 fotografija iz zraka na kojoj je prikazan stražnji dio škole u Petkovicima - svjedok označava igralište, pravac do škole i mjesto na kojem su se nalazili kamioni.

- T-1015 fotografija - stepenište škole u Petkovicima - svjedok označava 5 ili 6 stepenica niz koje je ušao dole u školu
- T-1016 fotografija - unutrašnje stubište Petkovci - svjedok označava sprat i ogradu
- T-1017 fotografija učionice u školi u Petkovicima, svjedok označava pojedinosti i potvrđuje mjesto na kojem su držani.
- T-1018 fotografija brane u Petkovicima iz zraka (označena) - svjedok označava stratište
- T-1019 fotografija - brana u Petkovicima, stražara i rasvjeta (označeno)
- T-1020 fotografija - kanal za odvod preljevne vode na brani u Petkovicima u kojem se svjedok sakrio
- T-1021 fotografija brane u Petkovicima iz zraka (označena) pokazuje mjesto strijeljanja i mjesto na kojem se sakrio
- T-1022 Panoramska fotografija skladišta u Kravici - svjedok pokazao mjesto na kojem je vidio leševe
- T-1023 Fotografija škole Kula iz zraka
- T-1024 fotografija ekonomije Branjevo iz zraka
- T-1025 fotografija - ekonomija Branjevo - označeno šire područje za egzekucije
- T-1026 fotografija iz zraka - škola Kula (označeno)
- T-1027 fotografija škole Luke
- T-1028 fotografija škole Luke
- T-1029 fotografija škole Luke
- T-1030 fotografija škole Luke
- T-1031 Označena karta Istočne Bosne
- T-1032 Karta - stratišta u dolini Cerske
- T-1033 fotografija - Konjević Polje
- T-1034 isječak video zapisa - istraga o dešavanjima u dolini Cerske
- T-1035 fotografija - likacija masovne grobnice u dolini Cerske
- T-1036 fotografija - sondiranje lokacije dolina Cerske
- T-1037 fotografija - izbjeglice

- T-1038 fotografija - Potočari. Svjedok pokazuje mjesto na kojem su se nalazile izbjeglice i kuće u plamenu.
- T-1039 zamrznuta fotografija iz video zapisa - Mane i Van Dujin u Potočarima
- T-1040 fotografija - krug baze UN-a u Potočarima, autor fotografije: svjedok
- T-1041 Fotografija u boji koju je sačinio svjedok koja prikazuje zapaljenu gomilu ličnih stvari
- T-1042 fotografija -Potočari (označena) svjedok označava mjesto na kojem su pronađeni leševi
- T-1043 Svjedokov crtež Potočara
- T-1044 zamrznuta fotografija iz video zapisa - svjedok je čovjeka u smeđoj majici vidio kod bijele kuće (Popović)
- T-1045 zamrznuta fotografija iz video zapisa- svjedok je lice identificirao kao lice koje je zajedno s Mladićem bio u krugu baze UN-a u Potočarima
- T-1046 isječak video zapisa - sastanak u hotelu "Fontana"
- T-1047 Transkript video zapisa trećeg sastanka u hotelu "Fontana" na engleskom jeziku
- T-1048 Transkript video zapisa trećeg sastanka u hotelu "Fontana" na francuskom jeziku
- T-1049 Transkript video zapisa trećeg sastanka u hotelu "Fontana" na B/H/S jezicima
- T-1050 isječak video zapisa - kamioni u Potočarima
- T-1051 isječak video zapisa - masa ljudi u Potočarima
- T-1052 Dijagram srebreničke enklave
- T-1053 Označena karta Istočne Bosne
- T-1054 Glavni štab VRS Informacija Obavještajno-bezbjednosnog odsjeka br. 12/45-566 od 18.05.1995.god.
- T-1055 Izvještaj o referisanju za Srebrenicu od 04.10.1995.godine, autor brigadni general O. ven der Wind
- T-1056 Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici i transkript na engleskom jeziku
- T-1057 Članak objavljen u Drinski vezano za ekonomiju Branjevo iz juna 1995.god.
- T-1058 Karremansov intervju od 23.07.1995.god.

- T-1059 Napomena prevodioca
- T-1060 raspored angažmana jedinica, Inženjerijska četa, Zvornička brigada, juli 1995.god.
- T-1061 Skica ekonomije Branjevo
- T-1062 detalji o ULT 220
- T-1063 Naredbe štaba Zvorničke brigade inženjerijskoj četi za 15.07.1995.god.
- T-1064 Naredbe štaba Zvorničke brigade inženjerijskoj četi za 16.07.1995.god.
- T-1065 fotografija skladišta u Kravici
- T-1066 Crtež lokacije koji je sačinio svjedok
- T-1067 Crtež lokacije koji je sačinio svjedok
- T-1068 Radni list za vozilo TAM75 za juli 1995.god., Orahovac, Kozluk, Kula
- T-1069 Baraybar-ov Izvještaj o ekshumacijama na području Istočne Bosne u periodu od augusta do oktobra 1999.god.
- T-1070 Clark - Izvještaj glavnog patologa za sezonu 2001.god.
- T-1071 Prateći dokazi svjedočenju svjedoka Slobodana Mijatovića
- T-1072 fotografije označene od strane svjedoka S2 tokom svjedočenja dana 12.10.2006.god.
- T-1073 Prateći dokazi svjedočenju svjedoka Mile Babića
- T-1074 Prateći dokazi svjedočenju svjedoka S4
- T-1075 Dokazi pominjani tokom svjedočenja svjedoka A43
- T-1076 Dokazi pominjani tokom svjedočenja svjedoka Marka Aleksića
- T-1077 Dokazi pominjani tokom svjedočenja svjedoka A-25
- T-1078 Izvještaj Holandske Kraljevine vojne policije od dana 02.08.1995.god.
- T-1079 Zvornička brigada izvještaj organa za bezbjednost vojnom tužiocu u Bijeljini od 26.07.1995.god., potpisao Drago Nikolić
- T-1080 Dopis dr. Davidovića iz bolnice u Milićima od dana 24.07.1995.god.
- T-1081 Zabilješke koje je sačinio Zlatan Čelanović tokom saslušavanja Rešida Sinanovića
- T-1082 Zabilješke koje je sačinio Zlatan Čelanović tokom saslušavanja Nazifa Avdića i drugih

- T-1083 Zabilješke koje je sačinio Zlatan Čelanović tokom saslušavanja Hasiba Ibiševića
- T-1084 Zabilješke koje je sačinio Zlatan Čelanović tokom saslušavanja Muje Husića
- T-1085 Izjava za medije predsjedavajućeg Savjeta bezbjednosti UN-a, UN Doc S/PRST/1995/32 od 14.07.1995.god.
- T-1086 Izvještaj generalnog sekretara UN-a Generalnoj skupštini - pad Srebrenice, UN Doc A/54/549 od 15.11.1999.god.
- T-1087 Zamrznuti isječci video zapisa suđenja u predmetu Srebrenica sa prepoznavanjima
- T-1088 Knjiga identifikacije bosanskih Muslimana
- T-1089 Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN br. 743, S/RES/743 datum
- T-1090 Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN br. 819, S/RES/819 od 16.04.1993.god.
- T-1091 Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN br. 821, S/RES/821 od 28.04.1993.god.
- T-1092 Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN br. 824, S/RES/824 od 6.05.1993.god.
- T-1093 Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN br. 836 od 4.06.1993.god.
- T-1094 Dnevnik dežurnog Vojne policije Bratunačke brigade
- T-1095 Izvještaj Bratunačke brigade br. 04-1738-1/94 od 04.07.1994.god.
- T-1096 Naredba Drinskog korpusa br. 22/297 od 12.07.1995.god. - regulisanje saobraćaja duž putnog pravca Konjević Polje - Bratunac
- T-1097 Zvornik Brigade Vehicle Log No. 22-1667/95 dated 15.07-31.07.95, TAM 130 (Metalno)
- T-1098 Radni listovi za vozila Zvorničke brigade za mjesec juli 1995.god.
- T-1099 video zapis suđenja pripadnicima "Škorpiona" i dostavnica Tužilaštva MKSJ
- T-1100 Vijeće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu - prvostepena presuda - suđenje pripadnicima "Škorpiona"
- T-1101 Vijeće za ratne zločine suda u Beogradu - drugostepena presuda u predmetu protiv pripadnika "Škorpiona"
- T-1102 Specijalna policija MUP-a - Depeša br. 118/95 od 01.07.1995.god.

- T-1103 Stenogram sa zasjedanja skupštine stranke SDS BiH, 12.07.1991.god.
- T-1104 Odlomak sa zasjedanja Skupštine srpskog naroda u BiH od 26-27.01.1992.god.
- T-1105 Stenogram 8. sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, 25.02.1992.god.
- T-1106 Stenogram bilješki sa sastanka kluba delegata SCS, BiH, 28.02.1992.god.
- T-1107 Stenogram 11. sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, 18.03.1992.god.
- T-1108 Tonski zapis (transkript) 17. sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, 25-26.07.1992
- T-1109 Zapisnik i tonski zapis (transkript) 34. sjednice Narodne skupštine RS, 27-29.08.1993., 09-10.09.1993. i 29.09-01.10.1993.god.
- T-1110 tonski zapis (transkript) 46. sjednice Narodne skupštine RS, 9-11.11.1994.god.
- T-1111 8. izdanje spiska nestalih osoba MKCK za BiH
- T-1112 ICMP Sažetak izvještaja o ekshumacijama Blječeva
- T-1113 Zapisnik o utvrđivanju identiteta i potvrda o smrti iz PIP-a
- T-1114 Spisak službeno identificiranih žrtava PIP
- T-1115 Spisak šifri za grobnice Lukavac
- T-1116 Dopis iz registra PIP-a za lice Rešid Sinanović od 15.05.2009.god. (Povjerljivo)
- T-1117 Zapisnik o saslušanju svjedoka dr. Rifata Kešetovića od dana 04.12.2008.god.
- T-1118 Fotografije korištene tokom ispitivanja dr. Rifata Kešetovića
- T-1119 prazni obrazac MKCK-a za nestale osobe
- T-1120 Zapisnik o saslušanju svjedoka Cheryl Katzmarzyk - 04.12.2008.god.
- T-1121 Fotografije korištene tokom ispitivanja svjedoka Cheryl Katzmarzyk

D. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG TRBIĆ MILORADA

- O-1 Nalaz i mišljenje vještaka Petra Vuge od 14.09.2008.god.
- O-2 Izvještaj Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice u periodu od 10. do 19. jula 1995.god., Banjaluka juli 1994.god.

- O-3 dokaz povjerljive prirode – povučen
- O-4 neprihvatanje predloženog dokaza kao povjerljivog - dokumentacija u vezi sa statusom optuženog Trbića u Hagu
- O-5 Transkript svjedočenja Pandurević Vinka, u predmetu Popović br. IT-05-88-T i audio snimci
- O-6 transkripti i audio snimci ročišta otvorenih i zatvorenih za javnost u predmetu Popović, od 11.05.2005., 04.04.2006., 15.09.2006., 24.11.2006.god. (Povjerljivo)
- O-7 odbrana predložila dopis iz MKSJ-a od 12.05.2009.god., koji govori o njegovom statusu.

E. MATERIJALNI DOKAZI SUDA

- S-1 Optužnica pred Okružnim sudom Središnjeg okruga Sjeverne Karoline SAD
- S-2 odluka Okružnog suda Središnjeg okruga Sjeverne Karoline SAD
- S-3 Informativni izvještaj Tužilaštva MKSJ - 25.06.2004.god., Alistair Graham (Povjerljivo)
- S-4 Dokazi iz predmeta Pandurević
- S-4(1) Komanda Drinskog korpusa, br.370/1, realizacija planiranih zadataka iz direktiva 4. i 5., potpisao Milenko Živanović
- S-4(2) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14.09.1995.god.
- S-4(3) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15.09.1995.god.
- S-4(4) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 19.09.1995.god.
- S-4(5) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 20.09.1995.god.
- S-4(6) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 24.09.1995.god.
- S-4(7) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 28.09.1995.god.
- S-4(8) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 29.09.1995.god.
- S-4(9) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 30.09.1995.god.
- S-4(10) Registrator "Tehničke usluge" za period decembar '94. do aug. '95. potvrde (po danu) za nabavku lakog naoružanja, goriva, municije, putničkih vozila. Obavještajni izvještaj Šemso Muminović
- S-4(11) Obavještajni izvještaj Šemso Muminović

- S-4(12) Obavještajni izvještaj Šemso Muminović
- S-4(13) Obavještajni izvještaj Šemso Muminović
- S-4(14) Izjava svjedoka Šemse Muminovića
- S-4(15) djelimičan transkript emitovanja Srne, uključujući razgovor sa Vinkom Pandurevićem
- S-4(16) Ragovor sa Milošem Tomovićem obavljen u Sarajevu
- S-4(17) Pandurevićeva biografija iz knjige "Rat u Bosni i paravojne formacije"
- S-4(18) Podnesak prema pravilu 65ter podnesen u ime optuženog Vinka Pandurevića
- S-4(19) Komanda Zvorničke brigade - Obavještajna informacija organa bezbednosti br. 17/375 - 05.12.1994.god.
- S-4(20) Izmene u organizaciji obaveštajno-bezbednosnog obezbjeđenja VRS /Vojske Republike Srpske/
- S-4(21) Organizacija prihvata v/o i formiranje jedinica, naređenje
- S-4(22) Dokument s podacima o vozilu Opel Vectra
- S-4(23) REFERISANJE O STANJU BORBENE GOTOVOSTI ZVORNIČKE PJEŠADIJSKE BRIGADE ZA PERIOD 01.01. - 31.12.1994.god.
- S-4(24) Unapređenje
- S-4(25) Rukovođenje i komandovanje organima bezbjednosti VRS, NAREĐENJE
- S-4(26) Sociologija vojske - izvod
- S-4(27) Pravilnik o nadležnostima komande brigade
- S-4(28) Komanda Zvorničke pbr., naređenje za pojačanu kontrolu v/o i obveznika radne obaveze
- S-4(29) Svjedočenje Envera Hadžihasanovića u predmetu br. IT - 98 - 33
- S-4(30) KDK, Zahtev za mobilizaciju v/o br. 05/1-242 (potpisani i ovjereni primjerak 3D00317 i P03046)
- S-4(31) CJB Zvornik - Naređenje komandanta štaba CJB Dragomira Vasića - depeša br. 12-6-08-533/95 (puna verzija 4D00122 i 4D00345)
- S-4(32) Službeni posjedovni list iz Zemljišne knjige za različite lokacije - Srebrenica i Potočari

- S-4(33) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled na područje Bratunca do Holandskog bataljona
- S-4(34) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled zapadno od Potočara, pogled sa sjevera
- S-4(35) Slika dobivena putem Google Earth-a: Pogled na Potočare sa sjevera
- S-4(36) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled na Holandski bataljon odozgo, umanjen
- S-4(37) Slika dobivena putem Google Earth-a: Holandski bataljon u Potočarima, pogled prema sjeveru sa Budakom
- S-4(38) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled prema Budaku sa sjeveroistoka
- S-4(39) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled prema Holandskom bataljonu sa brda iznad Budaka
- S-4(40) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled na Holandski bataljon odozgo, sjever, uvećano
- S-4(41) Slika dobivena putem Google Earth-a: prilaz Potočarima sa sjevera, pogled odozgo
- S-4(42) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled na Holandski bataljon odozgo, jug, uvećano
- S-4(43) Slika dobivena putem Google Earth-a: Srebrenica - pogled odozgo na cestu u Potočarima
- S-4(44) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled od Zelenog Jadra prema Srebrenici
- S-4(45) Slika dobivena putem Google Earth-a: Srebrenica Dogleg sa juga
- S-4(46) Slika dobivena putem Google Earth-a: Srebrenica Dogleg sa jugoistoka
- S-4(47) Slika dobivena putem Google Earth-a: grad Srebrenica s južne strane
- S-4(48) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled na Srebrenicu odozgo, umanjeno
- S-4(49) Slika dobivena putem Google Earth-a: grad Srebrenica, uvećano, centar
- S-4(50) Slika dobivena putem Google Earth-a: grad Srebrenica, uvećano, južni dio
- S-4(51) Slika dobivena putem Google Earth-a: grad Srebrenica, uvećano, centralni sjeverni dio
- S-4(52) Slika dobivena putem Google Earth-a: grad Srebrenica, uvećano, sjever

- S-4(53) Slika dobivena putem Google Earth-a: područje kad se gleda od Srebrenice pravo prema zapadu
- S-4(54) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled prema zapadu na Šušnjare i Jagliče
- S-4(55) Slika dobivena putem Google Earth-a: pogled odozgo na trougao Srebrenica-Potočari-Šušnjari
- S-4(56) Karta: Zvornik 477-4-1 (Bratunac)
- S-4(57) Karta: Zvornik 477-4-3 (Srebrenica)
- S-4(58) Karta: Zvornik 477-3-2 (Brana Bačić)
- S-4(59) Karta: Zvornik 477-3-4 (Rupovo Brdo)
- S-4(60) Karta: kompozitna karta 477-4-1, 477-4-3, 477-3-2 i 477-3-4
- S-4(61) Video sa slikama Potočara, Srebrenice i okolnog terena dobivenih putem Google Earth-a
- S-4(62) Video sa slikama zemljišta Hrvačić dobivenih putem Google Earth-a, sjeverno od baze Holandskog bataljona, Potočari
- S-4(63) RBI 20.07.
- S-4(64) RBI 21.07.
- S-4(65) Sekretarijat MO Zvornik 15.07.1995.god.
- S-4(66) Komanda TG-1, br. 01-246, Zapovest za marš br. 3 - PUNA VERZIJA
- S-4(67) K-da Zvpbr, sumarni izvještaj po inženjeriji 20.12.1995.god.
- S-4(68) Komanda Drinskog korpusa, naredba br. 05/2-470 - BHS
- S-4(69) Komanda 2. Dlpbr, 23.10.1995.-Angažovanje 2. Dlpbr u zoni 2.KK
- S-4(70) Komanda ZB, Gubici u ljudstvu i tehnici 1. ZB u zoni 2. KK
- S-4(71) KDK - Naredba od 11.04.1993.god.
- S-4(72) Komanda ZB, RBI
- S-4(73) KDK-IKM Pribićevac
- S-4(74) RBI command Zvpbr
- S-4(75) Kanjuh - 20.06 - Cerović-Gen. Krstić
- S-4(76) Kanjuh - 08.07 - Jevotević-Vinko

- S-4(77) Kanjuh - 17.25 - Cerović-Gen. Krstić
- S-4(78) Kanjuh - 23.20 - Pandurević-DKZO-Palma-Zlatar-Uran-IKM DK
- S-4(79) Obavijest Zvorničke brigade (01-306)
- S-4(80) Naređenje Drinskog korpusa
- S-4(81) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 21.09.1995.god.
- S-4(82) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 22.09.1995.god.
- S-4(83) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 23.09.1995.god.
- S-4(84) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 27.09.1995.god.
- S-4(85) Komanda Drinskog korpusa, 01/4-136-2, naređenje za zaposadanje sektora Zeleni Jadar
- S-4(86) Komanda TG Višegrad, br. 153-1, borbeno naređenje - PUNA VERZIJA
- S-4(87) Komanda ZB, br. 01-292, Zapovest za marš - PUNA VERZIJA
- S-4(88) VP 7469, Zvornik, br. 955-1 - PUNA VERZIJA
- S-4(89) Komanda ZB, br. 958-1, RBI - PUNA VERZIJA
- S-4(90) Komanda ZB, br. 958-2, RBI - PUNA VERZIJA
- S-4(91) 5. plbr Goražde, br. 815-1/92 - PUNA VERZIJA
- S-4(92) Izvještaj UN Sarajevo
- S-4(93) DK IKM Pribićevac, VBI - PUNA VERZIJA
- S-4(94) DK IKM Pribićevac, br. 08/95, VBI - PUNA VERZIJA
- S-4(95) Komanda POSS, br. 2-03 - PUNA VERZIJA
- S-4(96) PRL iz septembra, Nisan, D. Stević i B. Pandurević - PUNA VERZIJA
- S-4(97) PRL iz septembra, Reno Fofran, Stupar, Pandurević, Milovnović, Danojlović, Obrenović - PUNA VERZIJA
- S-4(98) Komanda DK, 04/156-28, angažovanje jedinica
- S-4(99) Preformiranje Zvorničke lpbr., ERN 0452-5852
- S-4(100) Komanda Drinskog korpusa, Odeljenje za OB poslove, 17/1197
- S-4(101) Fotografija Vinka Pandurevića i Phillipe Morillona

- S-4(102) Zamjenski list, foto materijal - karta koja prikazuje uništenje srpskih sela u opštinama Srebrenica i Bratunac - maj 1992. do januara 1993.god.
- S-4(103) Zapovijest za marš br. 4, br. dok. 01-247
- S-4(104) Zvornička brigada - relevantni redovni borbeni izvještaji iz 1995.god.
- S-4(105) Zvornička brigada, redovni borbeni izvještaj, br. dok. 435-04
- S-4(106) Zvornička brigada, relevantni redovni borbeni izvještaji iz 1993.god.
- S-4(107) Medicinska dokumentacija - Meljina - Crna Gora - 18.07.1994. - 01.08.1994.god.
- S-4(108) Medicinska dokumentacija - odsustvovanje Vinka Pandurevića iz jedinice - od 11.01.1995. - 11.03.1995.god.
- S-4(109) Glavni štab VRS, br. 02/5-176 – naređenje
- S-4(110) Glavni štab VRS, br. 02/5-35 – direktiva
- S-4(111) članak - 'Baštinici Hajrinog djela'
- S-4(112) Glavni štab VRS, borbena gotovost jedinica DK
- S-4(113) Komanda ZB, 82-4 , RBI
- S-4(114) Komanda ZB, br. 125-1, RBI
- S-4(115) Komanda ZB, br. 154-2, RBI
- S-4(116) Komanda ZB, br. 01-22, zahtjev
- S-4(117) Komanda ZB, RBI, od 17.02 do 21.02.1994.god.
- S-4(118) Komanda ZB, br. 06-204, RBI
- S-4(119) Komanda ZB, RBI
- S-4(120) Kriza na Balkanu: pregled; glavnokomandujući savezničkih vazdušnih snaga naglašava značaj napada na lokacije u Beogradu (*Allied Air Chief Stresses Hitting Belgrade Sites*)
- S-4(121) Fotografija Vinka Pandurevića ispred OT-a (Morillon), mart 1992.god.
- S-4(122) Ministarstvo odbrane RS, Instrukcije ministra odbrane
- S-4(123) Zamjenska stranica, Sinopsis/Opis dokaza: Prilog 11.a Izvještaju vojnog vještaka (7D891)

- S-4(124) Zamjenska stranica, Sinopsis/Opis dokaza: Prilog 12. Izvještaju vojnog vještaka (7D891)
- S-4(125) Zamjenska stranica, Sinopsis/Opis dokaza: Prilog 13. Izvještaju vojnog vještaka (7D891)
- S-4(126) Zamjenska stranica, Sinopsis/Opis dokaza: Prilog 20. Izvještaju vojnog vještaka (7D891)
- S-4(127) Dnevnik operativnog dežurnog oficira, 0293-6684-0293-6686, 4. do 7. jula 1995.god. - prevod
- S-4(128) Komanda Drinskog korpusa, br. 01/5-557, naređenje
- S-4(129) Komanda Zvorničke brigade, redovni borbeni izvještaj, br. 06-206 - PUNA VERZIJA
- S-4(130) Komanda Zvorničke brigade, redovni borbeni izvještaj, br. 154-4
- S-4(131) Zamjenska stranica: karta; Baljkovica-95
- S-4(132) Zabilješke istražioca o razgovoru sa Milenkom Živanovićem i Vinkom Pandurevićem (redigovane)
- S-4(133) Zabilješke istražioca o razgovoru sa Milenkom Živanovićem i Vinkom Pandurevićem (neredigovane)
- S-4(134) Dva redovna borbena izvještaja decembar 1992. i januar 1993.god.
- S-4(135) Presretnuti razgovor br. 924 od 13.7.1995.god.
- S-4(136) Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, parafirana od strane Pandurevića
- S-4(137) Direktiva Glavnog štaba VRS 02/5-10 kojom se traže prijedlozi za organizacijsko-formacijsku strukturu vojske korpusa
- S-4(138) Naređenje Glavnog štaba VRS 02/5-210/1, Naređenje za izmjene i dopune direktive br. 4, stav 3.
- S-4(139) Naređenje Komande Drinskog korpusa 01/158-1
- S-4(140) Redovni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa br. 3/2-216, kojeg je potpisao Radislav KRSTIĆ, od 15.07.1995.god.
- S-4(141) Redovni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa br.3/2-218, kojeg je potpisao Radislav KRSTIĆ, od 16.07.1995.god.
- S-4(142) Komanda Drinskog korpusa, Izvještaj RIV-a 13-37/2
- S-4(143) 1. zvornička pješadijska brigada (u daljem tekstu "Zvornička brigada")
Naređenje br. 01-21

- S-4(144) Naredenje Zvorničke brigade 01-262
- S-4(145) Privremeni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 06/236
- S-4(146) Dnevni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 06/243
- S-4(147) Dnevni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 06/245
- S-4(148) PVL za Vinka Pandurevića
- S-4(149) Spisak ljudstva Zvorničke brigade za septembar 1995.god.
- S-4(150) Dokument Zvorničke brigade br. 01-547, u vezi sa imenovanjem OBRENOVIĆA, potpis Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 27.12.1994.god.
- S-4(151) Vanredni izvještaj 4. RIV o presretnutoj komunikaciji ARBiH u kojoj se izvještava o napadu vojske ARBiH koju je predvodio ORIĆ Naser, potpis poručnika PETROVIĆ Mirka štampanim slovima.
- S-4(152) Vanredni izvještaj 4. RIV o presretnutoj komunikaciji ARBiH u kojoj se izvještava o položaju snaga ARBiH koje je predvodio ORIĆ Naser, koji se pokušavao spojiti sa snagama iz Srebrenice, potpis poručnika PETROVIĆ Mirka štampanim slovima.
- S-4(153) Vojna policija Zvornik 7469, izjava Neška Đokića
- S-4(154) Pogledati dole.
- S-4(155) BHS verzija presretnutog razgovora od 15.07.1995.g., 08:55 časova, sa odštampanog primjerka
- S-4(156) Izvještaj MUP-a Republike Srbije br. 28-264/95-338, sa potpisom Riste ŠEOVCA, od 23.07.1995.god.
- S-4(157) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 06-298, sa potpisom Vinka PANDUREVIĆA, od 25.09.1995.god.
- S-4(158) Dokument Zvorničke brigade br. 01-440, kojeg je potpisao Vinko PANDUREVIĆ, od 25. septembra
- S-4(159) Naredenje MUP-a RS br. 66/95 da se hitno pošalju svi raspoloživi vođači sa policijskim psima u sektor Srebrenice koje je potpisao Tomislav KOVAČ, od 12.7.1995.
- S-4(160) Presretnuti razgovori od 12.07.1995.god., 09:10 i 08:00 časova
- S-4(161) Presretnuti razgovor od 12.07.1995.god., 10:56 časova
- S-4(162) Naredenje Glavnog štaba VRS br. 02/5-213 da se pripremi i organizuje vojno-političko savjetovanje 23.11.1992.god. u Zvorniku, sa potpisom general potpukovnika Ratka MLADIĆA, od 20.11.1992.god.

- S-4(163) Glavni štab VRS, Plan izvođenja savjetovanja u Drinskom korpusu, potpisan od strane generala Ratka MLADIĆA i generala Manojla MILOVANOVIĆA, od 23.11.1992.god.
- S-4(164) Naredenje Drinskog korpusa br. 2-212, mjere koje je potrebno preduzeti radi odbrane od vojne intervencije stranih zemalja koje je potpisao Milenko ŽIVANOVIĆ, od 11.12.1992.god.
- S-4(165) Naredenje Drinskog korpusa br. 01/5-75, Borbeno naredenje za oslobađanje Kamenice, Cerske i Konjević Polja, sa potpisom pukovnika Milenka ŽIVANOVIĆA, od 01.02.1993.god.
- S-4(166) Naredenje Drinskog korpusa br. 01/5-165, Borbeno naredenje za izvođenje daljih dejstava, sa potpisom pukovnika Milenka ŽIVANOVIĆA štampanim slovima, od 21.03.1993
- S-4(167) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 82-3, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA, od 31.01.1993.god.
- S-4(168) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 04/4-68 kojeg je potpisao general Milenko ŽIVANOVIĆ, od 01.02.1993.god.
- S-4(169) Izvještaj Zvorničke brigade br. 82-1, izvještaj o neobičnom događaju, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 31.01.1993.god.
- S-4(170) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 82-2, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 31.01.1993.god.
- S-4(171) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 109-1, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 13.02.1993.god.
- S-4(172) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 146-3, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 02.03.1993.god.
- S-4(173) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 105-2, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 10.02.1993.god.
- S-4(174) Presretnuti razgovor od 08.02.1993.god. u 10:45 časova
- S-4(175) Redovni borbeni izvještaj Birčanske brigade br. 14-397/93, sa potpisom potpukovnika Svetozara ANDRIĆA, od 02.03.1993.god.
- S-4(176) Vanredni operativni izvještaj Birčanske brigade br. 14-398/93, sa potpisom potpukovnika Svetozara ANDRIĆA, od 02.03.1993.god.
- S-4(177) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 148-4, sa potpisom majora Vinka Pandurevića, od 04.03.1993.god.

- S-4(178) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 168-1, amendment, type-signed Maj. Vinko PANDUREVIĆ, dated 10 March 1993
- S-4(179) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 2 br. 168-3, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 11.03.1993.god.
- S-4(180) Komanda UNPROFOR-a u BiH (glavna) Kiseljak, Izvještaj o stanju za 12.03.1993.god.
- S-4(181) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 1 br. 87-2, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 02.02.1993.god.
- S-4(182) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade 2 br. 111-4, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 15.02.1993.god.
- S-4(183) Zvornička brigada, IKM Kiseljak, informacija pod nazivom "Osnovne karakteristike pripreme proljetne ofanzive poturica", koju je potpisao potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ, od 03.04.1995.god.
- S-4(184) Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa br. 01/4-126, kojeg je potpisao pukovnik Milenko ŽIVANOVIĆ, od 02.03.1993.god.
- S-4(185) Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa br. 01/4-127, kojeg je potpisao pukovnik Milenko ŽIVANOVIĆ, od 02.03.1993.god.
- S-4(186) Redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa br. 04/4-133, koji je potpisan za pukovnika Milenka ŽIVANOVIĆA, od 04.03.1993.god.
- S-4(187) Izvod iz notesa sa presretnutim razgovorima u rukopisu 231 - stranice 0107-7905-0107-7918, sa prevodom na engleski (vidi također 65 ter #2315)
- S-4(188) dokument Drinskog korpusa br. 2-198, odluka o oslobađanju, sa potpisom puk. Milenka ŽIVANOVIĆA štampanim slovima, od 08.12.1992.god.
- S-4(189) borbena zapovest Glavnog štaba VRS br. 02/2-135, sa potpisom gen. Manojla MILOVANOVIĆA štampanim slovima, od 15.02.1993.god.
- S-4(190) Naredba Drinskog korpusa br. 02/5-106, uklanjanje ruševina uništene džamije u Konjević Polju, sa potpisom puk. Milutina Skočajića štampanim slovima, od 24.02.1994.god.
- S-4(191) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 03-1/33, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 24.02.1994.god.
- S-4(192) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 34, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 25.02.1994.god.
- S-4(193) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 03-1/37, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, od 28.02.1994.god.
- S-4(194) Presretnuti razgovor od 27.09.1995.god., u 08:20 časova

- S-4(195) Presretnuti razgovor od 23.09.1995.god., u 19:25 časova
- S-4(196) Članak objavljen u Drinskom magazinu pod naslovom, "Prva ratna brazda, autor M. PANTIĆ, iz februara 1995.god.
- S-4(197) Izvještaj Zvorničke brigade br. 01-443, o stanju morala za mjesec septembar 1995.god., potpisao potpukovnik Vinko PANDUREVIĆ, od 27.09.1995.god.
- S-4(198) Brošura pod naslovom "Vrijednosti i standardi Britanske vojske" iz januara 2008.god.
- S-4(199) Tužilac protiv Dragana Obrenovića, predmet br. IT-02-60/2-S, izvod iz završnih riječi odbrane (T.1555-1558), od 30.10.2003.god.
- S-4(200) Lični dnevnik Mirka TRIVIĆA, sa kompletnim prevodom na engleski – vidi 2D00125
- S-4(201) Pripremno naređenje Drinskog korpusa operativni br. 1, potpisao puk. Milenko ŽIVANOVIĆ, od 19.11.1992.god.
- S-4(202) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade br. 105-4, sa potpisom majora Vinka PANDUREVIĆA štampanim slovima, datum 11.02.1993.god.
- S-4(203) Izvod iz telefonskog imenika Ministarstva odbrane, Odelenja okruga Zvornik
- S-4(204) Izvod iz dokumenta Predsjedništva RS: spisak opština s odgovarajućim imenima, relevantnim telefonskim brojevima i pozicijama pojedinaca
- S-4(205) Isječak karte 65ter br.1463 - Krivaja 95: vojna karta oduzeta od strane Tužilaštva (od Zvornika do Branjeva)
- S-4(206) Isječak karte iz radne karte Štaba komande Drinskog korpusa, početak: 24.01.1993.god., kodnog naziva Proboj, odobreno bez potpisa od strane pukovnika Milutina SKOČAJIĆA
- S-4(207) Isječak iz bilježnice koje su oduzele snage NATO-a tokom pretresa stanova porodice Radovana KARADŽIĆA dana 25. i 26.05.2005.god.
- S-4(208) Putni radni list za vozilo Mercedes P-4687 za period od 17. do 30.09.1995.god.
- S-4(209) Komanda Drinskog korpusa, br.370/1, realizacija planiranih zadataka iz direktiva 4. i 5., potpisao Milenko Živanović
- S-4(210) Redovni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 26.09.1995.god.
- S-4(211) Prijevod
- S-4(212) P4398 – zatvorena sjednica.

F. SPISAK CITIRANIH PREDMETA

1. Sud BiH

Dragan Danjanović, X-KR-05/51 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 15.12.2006. god.

Zjad Kurtović, X-KRZ-06/299 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 25.03. 2009. god.

Mitar Rašević i Savo Todović, X-KR/06/275 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 28.02.2008. god.

Mitar Rašević i Savo Todović, X-KR/06/275 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 06. 11. 2008.god.

Miloš Stupar i drugi, X-KR-05/24 (Sud BiH), Rješenje po prijedlogu Tužilaštva BiH da se izjave optuženog kao dokazi predloženi u optužnici uvedu u spis, 18. 04. 2007.god.

Miloš Stupar i dr.,(Kravica) X-KR-05/24 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 29. 07. 2008.god.

Miloš Stupar i dr. (Kravica) X-KRŽ-05/24 (Sud BiH), Presuda žalbenog vijeća, 09. 09. 2009.god.

2. Ustavni sud BiH

Abduladhim Maktouf, AP-1785/06, Odluka o dopustivosti i meritumu žalbe na Presudu Suda Bosne i Hercegovine, 30. 03. 2007.god.

Senad Hasić, AP 5/05 (Ustavni sud BiH), 2006.god.

3. Evropski sud za ljudska prava

Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 48539/99, ESLJP 2003.god.

Averill protiv V.B., br. 36408/97, ESLJP 2000.god.

Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39846/98, ECHR 2001.god.

Heaney i McGuinness protiv Irske, br. 34720/97, ESLJP. 2001.god.

Luca protiv Italije, br. 33354/96, ESLJP 2003.god.

4. MKSJ

Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića, IT-02-60-T, Odluka o uvrštavanju u dokaze presretnutih materijala od 18.12.2003. god.

Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića, IT-02-60-T, Presuda, 17.01.2005. god.

Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića, IT-02-60-A, Presuda, 09.05.2007.god.

Tužilac protiv Brđanina, IT-99-36-T, Presuda, 01.09.2004. god.

Tužilac protiv Brđanina, IT-99-36-A, Presuda, 03.04.2007. god.

Tužilac protiv Delalića, Odluka o zahtjevu optuženog Zejnila Delalića za isključenje dokaza, od 25.09.1997.god.

Tužilac protiv Delalića i dr., IT-96-21-A, Presuda, 20.02.2001.god.

Tužilac protiv Jelisića, IT-95-10-T, Presuda, 14.12.1999.god.

Tužilac protiv Jelisića, IT-95-10-A, Presuda, 05.07.2001.god

Tužilac protiv Karadžića i Mladića, IT-9S-S-R61 i IT-95-18-R61, Optužnica, 11.07.1996.god.

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-T, Presuda, 26.02.2001. god.

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-A, Presuda, 17.12.2004.god.

Tužilac protiv Krajišnika, IT-00-39-T, Presuda, 27.09.2006. god.

Tužilac protiv Krajišnika, IT-00-39-A, Presuda, 17.03.2009.god.

Tužilac protiv Krncjelca, IT- 97- 25-T, Presuda, 15.03. 2002.god.

Tužilac protiv Krncjelca, IT- 97- 25-A, Presuda, 17.09.2003.god.

Tužilac protiv Krstića, IT-02-60-T, Presuda, 02.08.2001. god.

Tužilac protiv Krstića, IT-98-33-A, Presuda, 19.04.2004. god.

Tužilac protiv Kunarca i dr., IT-96-23/1-A, Presuda, 12.06.2002. god.

Tužilac protiv Kupreškića i dr., IT-95-16-A, Presuda, 23.10.2001.god.

Tužilac protiv Kvočke i dr., IT-98-30/1-T, Presuda, 02.11.2001.god.

Tužilac protiv Kvočke i dr., IT-98-30/1-A, Presuda, 28. 02.2005.god.

Tužilac protiv Martića, IT-95-11-T, Presuda, 12.06.2007.god.

Tužilac protiv Martića, IT-95-11-A, Presuda, 08.10.2008.god.

Tužilac protiv Milutinovića i dr., IT-05-87-PT, Odluka po Ojdanićevom podnesku kojim se osporava nadležnost, Izdvojeno mišljenje sudije Iana Bonomya, 22.03.2006.god.

Tužilac protiv Nikolića, IT-94-2-R61, Pregled optužnice na osnovu pravila 61, 20.10.1995. god.

Tužilac protiv Pandurevića i Trbića, IT-05-86-I, Optužnica, 10.02.2005.god.

Tužilac protiv Pandurevića i Trbića, IT-05-86-I, Odluka o reviziji optužnice i nalogu za neobjelodanjivanje od 24.03.2005.god.

Tužilac protiv Pandurevića i Trbića, IT-05-86-I, Odluka donesena 08. 04. 2005. god. po zahtjevu tužioca da se poništi nalog za neobjelodanjivanje od 30.03.2005.god.

Tužilac protiv Pandurevića i Trbića, IT-05-86-I, Nalog za pritvor , 08.04.2005.god.

Tužilac protiv Popovića i dr., IT-05-88, Druga objedinjena izmjenjena optužnica, 14.06.2006. god.

Tužilac protiv Sikirice, IT-95-8-T, Presuda o prijedlogu odbrane za donošenje oslobađajuće presude, 03.09.2001. god.

Tužilac protiv Simića i dr., IT-95-9-T, Presuda, 17.10.2003.god.

Tužilac protiv Stakića, IT-97-24-A, Presuda, 22.03.2006.god.

Tužilac protiv Tadića, IT-95-1-T, Presuda, 07.05.1997.god.

Tužilac protiv Tadića, IT-95-1-A, Presuda, 15.07.1999.god.

Tužilac protiv Vasičevića, IT-98-32-A, Presuda, 23.02.2004.god.

5. MKSR

Tužilac protiv Akayesu-a, ICTR-96-4-T, Presuda, 02.09.1998. god.

Tužilac protiv Bagilishema-e, ICTR-95-1A-T, presuda, 07.06.2001. god.

Tužilac protiv Gacumbtsia, ICTR-2001-64-T, Presuda, 17.06.2004.god.

Tužilac protiv Kayisheme i Ruzindane, ICTR-95-1-T, Presuda, 21.05.1999.god.

Tužilac protiv Musemae, ICTR-96-4-T, Presuda, 27.01.2007.god.

Tužilac protiv Ndindabahizi-ja, ICTR-2001-71-I, Presuda, 15.7.2004. god.

Tužilac protiv Niyitegeka-e, ICTR-96-14-A, Presuda, 09.07.2004. god.

Tužilac protiv Ntagerura i dr., ICTR-99-46-T, Presuda, 25.02.2004.god.

Tužilac protiv Ntagerura i dr., ICTR-99-46-A, Presuda, 07.07. 2006.god.

Tužilac protiv Rutaganda-e, ICTR-96-3-T, Presuda, 06.12.1999. god.

Tužilac protiv Rutaganda-e, ICTR-96-3-A, Presuda, 26.05.2003.god.

Tužilac protiv Semanza-e, ICTR-97-20-T, Presuda, 15.05.2003.god.

Tužilac protiv. Serashugoe, ICTR-98-39-S, Kazna, 02. 02.1999. god.

Tužilac protiv Serombe, ICTR-2001-66-I, Presuda, 13.12. 2006.god.

6. Sudske odluke u predmetima zločina počinjenih tokom Drugog svjetskog rata

Američke Države protiv *Wilhelma Von Leeba* ("predmet High Command"), Američki vojni sud, Nirnberg, 30.12.1947-28.10.1948., Vol. XI.

Predmet *Mauthausen*, Vol. XI Law Reports IS.

Sudjenje *Bruni Teschu i još dvjici* ("predmet Zyklon B "), Law Reports, Vol. I.

Suđenje *Jospehu Altstotteru i drugima* ("predmet Justice"), Američki vojni sud, Nimbreg, 17.02.-04.12.1947.god., Law reports, Vol. VI.

7. Specijalni sud za Sierra Leone

Tužilac protiv Sesay i dr. Specijalni sud za Sjevernu Leone, SCSL-04-15-A, Žalbena presuda, 26.10.2009. god.

8. Međunarodni sud pravde

876.

Predmet u vezi sa primjenom Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (*Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore*), Presuda, 26. 02. 2007.god.

9. Druge sudske odluke

Dawkins protiv Berghuis, 2009 U.S. Dist. Lexis 67977 (W.D. Mich. 04.08. 2009.god.).

Država Juta protiv Brent Mauchley-a, 2003 UT 10, 67 P.3d 477 (2003.god.).

Država protiv George, 109 N.H. 532, 257 A.2d 19, 21 (N.H. 1969.god.).

Država protiv Harris-a, 215 Conn. 189, 575 A.2d 223, 225 (Conn. 1990.god.).

Država protiv Lucasa, 30 N.J. 37, 152 A.2d 50, 59 (N.J. 1959.god.).

Sjedinjene Države protiv Corona-Garcia, 210 F.3d. 973, 979 n.4 (9th Cir. 2000.god.).

Sjedinjene Države protiv Dickerson-a, 333 U.S. A.pp. D.C. 348, 163 F.3d 639, 642 (D.C. Cir. 1999.god.).

Sjedinjene Države protiv Singleterry-a, 29 F.3d 733, 737 (1st Cir. 1994.god.).

Smith protiv Sjedinjenih Država, 348 U.S. 147, 156, 99 L. Ed. 192, 75 S. Ct. 194 (1954.god.).

Cpper protiv Sjedinjenih Država, 348 U.S. 84, 93, 99 L.Ed. 101, 75 S. Ct. 158 (1954.god.).

Vrhovni sud Hrvatske, Kž 1744/68 (1968.god.).

G. OSTALI IZVORI

1. Doktrina

Cassese, Antonio, *Međunarodno krivično pravo*, Oxford: Oxford University Press, 2. izdanje, 2008.god.

Schabas, William, *Krivični sudovi UN-a: Bivša Jugoslavija, Ruanda i Siera Leone*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.god.

Schabas, William, *Genocid u međunarodnom pravu*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.god.

Vest, Hans, *A Structure-Based Concept of Genocidal Intent [Struktura genocidne namjere]*, 2007.god., *Journal of International Criminal Justice*, Vol.5, 4. izdanje, str.781-797

2. Dokumentacija

Europska konvencija o ljudskim pravima, (Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda).

Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga, Pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku; dr Vladimir Bayer, Zagreb 1972. god.

Komentar Zakona o krivičnom postupku BiH, Vijeće Evrope i Evropska komisija 2005.god.

Komentar Zakona o krivičnom postupku SFRJ, dr Tihomir Vasiljević i dr Momčilo Grubač, Beograd 1982. god.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966.god.

Whitaker, Benjamin Revidirani i ažurirani izvještaj o pitanju prevencije i kažnjavanja zločina genocida, U.N. Doc.. E/CN.4/Sub.2/1985/6

Komisija za međunarodno pravo, *Nacrt zakona o zločinima počinjenim protiv mira i sigurnosti čovječanstva sa komentarima*, Godišnji izvještaj, Komisija za međunarodno pravo, vol. II, Prvi dio,

1996.god.

Rezerve u pogledu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, Savjetodavno mišljenje, (1951. god.) Izvještaji Međunarodnog suda pravde 23.

Statut Međunarodnog krivičnog suda („Rimski statut“).

Izvještaj generalnog sekretara, na osnovu člana 2 Rezolucije Vijeća sigurnosti broj 808 (1993. god.)

(„Izvještaj generalnog sekretara“), UN Doc.S/25704.

H. SKRAĆENICE

ARBiH	Armija Republike Bosne i Hercegovine
KZ BiH	Krivični zakon Bosne i Hercegovine
KZ SFRJ	Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije
Sud BiH	Sud Bosne i Hercegovine
ZKP BiH	Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine
ZKP RBiH	Zakon o krivičnom postupku Republike Bosne i Hercegovine
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
FBI	Savezni istražni biro
ICMP	Međunarodna komisija za nestale osobe
MKSR	Međunarodni krivični sud za Ruandu
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
Tužilaštvo MKSJ	Tužilaštvo Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju
Zakon o ustupanju predmeta	Zakon o ustupanju predmeta iz MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza prikupljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH

MUP RS	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
VRS	Vojska Republike Srpske